8. 26. L. 30

AVTHORITATVM SACRAE SCRIPTVRAE, ET SANCTORVM PATRVM,

QVAE IN SVMMA DOCTRINAE CHRISTIANAE DOCTORIS PETRI CANISII THEOLOGI

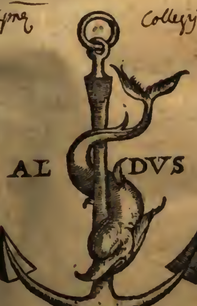
Societatis I E S V *citantur, & nunc primùm ex ipſis fontibus fideliter collecta, ipſis Catechiſmi uerbis ſubſcriptæ ſunt,*

PARS PRIMA.

DE FIDE, SPE, ET CHARITATE.

Ex libris PP. Doctrinæ Xpianæ in Monticellis

Collegij Romani S. Mariæ

VENETIIS,

Ex Bibliotheca Aldina. M D LXXI.

IOANNI TRIVISANO
I. V. DOCT. VENETIARVM
PATRIARCHAE ILLVSTRISSIMO
AC REVERENDISSIMO,

Hieronymus Turriſanus. S. D.

NON diu quidem mihi dubitandum fuit, Ampliſſime Patriarcha, ad quem Catechiſmum mitterem, nuper recognitum, ex bibliotheca mea prodeuntem. Qui enim domi (ut ita dixerim) haberet magnum, & legitimum bonarum artium patronum, verum Antiſtitem doctrinæ, benignitatis, & religionis: fruſtra is uidebatur foris exquirere, cui commendaret optimos libros, eos præſertim, qui ad animarum ſalutem, ad Dei Opt. Max. cultum, & gloriam pertinent. Addo etiam, quòd ego Venetijs natus, & à patre inſtitutus in corrigendis, & publicandis optimis quibuſque libris ex ædibus noſtris, Venetiarum Patriarchæ, familiæ noſtræ fautori perpetuo, urbis pio moderatori, ac uere parenti, non modo eiuſmodi librum, ſed omnia penè debebam. & merito quidem: maxime enim omnes tibi debemus pro mira tua iſta uigilantia, in cuſtodienda omnium ſalute, in tollenda exitioſa hæreſi, in corrigendis moribus deprauatę huius ætatis, propenſa liberalitate ad ſubleuandā pauperum inopiam, eximio denique amore propagandę Ca-

tholicę fidei dignitatis, ut nullus unquam labor, nullum incommodum, nulla peregrinatio te retardarit; ne ſi anima quidem, & ſanguis ſit tibi profundendus pro grege tuo, pro Dei Opt. Max. gloria, id dubitaturus uideare. nec mirum: ita enim omnem ętatem inſtituiſti, ita finxiſti, ut omnia ad Dei cultum referres, & multo ante, quàm nunc iſtam Patriarchatus dignitatem ſis adeptus. Multo igitur maiorem dignitatem eam homines boni exiſtimarunt, quę anteceſſit, quàm eam, quę poſtea ſubſecuta eſt. In illa enim uere uirtus enitebat ipſa: in hac autem ipſius uirtutis ſignum. Vere igitur hic tibi conuenit, pater ampliſſime, omniq; laude maxime cumulate, ac de nobis optime merite, uiri optimi, & religioſi, præclariſſimus liber. Quis enim melius Chriſtiani hominis propè animatam imaginem poteſt intueri, quàm cum eiuſmodi ſcripta legat? Quantus eſt in defendenda ueritatis Chriſtianę auctoritate? Quam ſeuerus & diligens in cuſtodienda uetere diſciplina? Quam acer in malarum opinionum inſectandis auctoribus? in contumacia condemnanda, libidine coercenda? Quę ſententiarum grauitas, uerborum uis, doctrinę pręſtantia? Quis eſt ita auerſus à cœleſti illa fœlicitate, ita ignarus tanti boni, qui non leniſſime rapiatur ad illius deſiderium? qui non ſapienter ac beate ſimul inſtruatur ad tantam cognitionem? Tota denique illius optima inſtitutio, quos fructus affert, quàm uberes, quàm ſalutares? Planè omnes ueterum Philoſophorum libri, qui tot pręceptis uirtutis adipiſcendę referti ſunt, ſi cum eiuſmodi diſciplina comparentur, tenebrę prę luce, nugę prę rebus ſerijs, deliramenta prę ſapientia uideantur.

tur. Sit igitur tuus hic liber, quando vel te imitatione magnis, & antiquis illis uiris, in DEI cultu ſimillimum reddis, vel alios exemplo tuo ad ſincere ſcribendum, innocenterq; uiuendum fingis, & uocas; atque nos omnes, populum hunc ſcilicet tuum, tuis preceptis & monitis informatum preclare regis, & gubernas; mee uero in te veteris obſeruantiæ, & pietatis id ſit officium, & quemadmodum cupio, monumentum ſempiternum. Vale.

PETRVS BVSAEVS
AD LECTOREM.

NON IGNORAS *optime Lector, has authoritates Catechiſticas à nobis in tres partes ſiue tomos initio diſtributas fuiſſe, ità vt tertio tomo vniuerſam tractationem de Iuſtitia Chriſtiana, & Appendicem de Lapſu & Iuſtificatione hominis, ex Concilio Tridentino deſumptam, comprahendi poſſe exiſtimaremus. Cæterùm quia nunc deprahendimus priorem partem dictæ tractationis ad eam magnitudinem excreuiſſe, vt reliquam non admittat, niſi in uolumine admodùm incommodo: idcircò coacti ſumus ſententiam mutare, & vniuerſum hoc Catechiſticum opus in quatuor tomos diuidere: & tertio quidem comprahendere priorem Iuſtitiæ Chriſtianæ partem de vitijs, quarto autem tomo poſteriorem de bonis operibus &c. cum appendice.*

Quia uerò ſequenti parte Catechiſmi tractantur ea quæ moralia ſunt, & ad mores Chriſtianorum rectè informandos pertinent, nec tam breuibus abſolui poſſunt, boni conſulet Lector ſententiarum longitudinem. Satìs quidem fuiſſet, Lectorem ad reliqua ex ipſis authoribus petenda remiſiſſe: niſi hic labor in eorum potiſſimùm gratiam ſuſceptus eſſet, quibus non ſuppetunt Patrum volumina. Benè uale, & quartam partem propediè m expecta.

DE HVIVS OPERIS RATIONE AC VTILITATE

PRAEFATIO PETRI BVSAEI NOVIOMAGI.

AMICVS quidam noſter prudentia ac dignitate præſtans, cùm hunc Catechiſmum Doctoris Petri Caniſij diù ac multùm euoluiſſet, maiorem in modum optauit, ut quæ uarijs ex Patribus in illo collecta, breuiterque tradita continentur, aliquantò fuſiùs, præſertim in rudiorum gratiam, explicarentur. Nec enim ſatis fore putauit, ex alijs Catechiſmis, qui non pauci & utcunquè elaborati circunferuntur, huc lucem maiorem adferre: ſed hoc poſtulauit maximè, ut ad uerbum libro adſcriberentur, quę partìm ex ſacris literis, partìm ex Patrum monumentis petita, circa imaginem duntaxàt, ut fit, ſuccinctè indicabantur. Neq; ille uerò temerè cogitauit, hac quidem ratione, & teſtimoniorum, quæ diximus, adiecta luce, fieri poſſe, ut quod opus multorum nunc manibus teritur, maiorem quoquè fructum, & pleriſq; ſingularem commoditatem exhiberet. Primùm enim ità conſulitur Catechiſtis, qui ſiue Catechiſmum Romanum ex decreto Tridentini concilij editum, ſiue hanc doctrinæ Chriſtianæ ſummam explicent, graui leuantur labore in conquirendis authorum ſententijs: præſertim cùm nec ſuppetant omnibus tot libri Patrum atq; Theologorum. Deindè non poteſt ex harum ſententiarum collectione nõ aliqua tum utilitas, tum uoluptas conſequi, cùm lector luce clariùs uidet, ueteris quidem Eccleſiæ ſenſum atq; conſenſum huic libro tam pulchrè fauere atq; patrocinari. Grauis eſt enim authoritas Patrum: quos omninò qui contemnunt uel negligunt, næ illi non in-

telligunt, quantoperè contriſtent & offendant in ſuis electis organis Spiritum ſanctum, qui etiàm nunc in Patrum ſcriptis uiuit ac loquitur continenter, magnumq; lumen & robur neceſſarium præbet Eccleſiæ Dei, tum in ſcripturarum interpretatione, tum in Catholicę fidei doctrina confirmanda ac propugnanda. Quam enim aliam potiſsimum ob cauſam arbitramur poſt Apoſtolos, Prophetas & Euangeliſtas, diuinitùs per tempora & loca datos conſtitutosq; eſſe Paſtores

Ephes.4. & Doctores: niſi, ut Apoſtolus ait, ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationē corporis Chriſti: ut iam non ſimus paruuli fluctuantes, & circunferamur omni uento doctrinæ in nequitia hominum, in aſtutia ad circunuentionem erroris? Quo quidem officio ac munere ſuo dum etiàm poſtquàm è uita exceſſerint, funguntur, relictis clariſſimis literarum monumentis, in quibus teſtatas conſignatasq; animorum ſuorum ſententias prodiderunt: ſi eos, tanquàm qui errent ipſi, audire contemnimus: an non Deum ipſum aſpernamur, cuius conceſſu ac munere illos habemus? An non eundem fraudis ac mendacij arguimus, qui pro luce tenebras, pro uiæ ducibus & doctoribus ueritatis, errorum magiſtros, atq; authores dederit, quiq; falſis promiſsis Eccleſiam ſponſam ſuam miſerè deluſerit? Etenim ſi Patres in aliquo fieri dogmate conſentientes & quaſi conſpirantes, lapſi fuerint, uniuerſam Eccleſiam aliquandò in fide, quæ baſis &

Heb.11. fundamentum eſt religionis, erraſſe conſequetur. Aberrante ſiquidem Paſtore, neceſſarium eſt & oues aberrare: & quò oculi dirigunt corpus, eò pariter reliqua membra deferri mo ueriq; neceſsè eſt. Quo tandèm igitur pacto Deus conſtare

Ioã.14. & 16. ſibi, ac in promiſsis ſuis conſentire poterit? Quæ fides, quæ

Matth.28. authoritas diuinæ pollicitationis de perpetua Spiritus ſancti

Eſaiæ 59. Matth.16. & Chriſti Domini præſentia, ac in ueritatis fideiq; doctrina

Lucæ 22. ſtabilitate & conſtantia, quam Eccleſiæ promiſſam diuinæ literæ planè ac perſpicuè teſtantur? Quomodò Chriſtum Dei

Matt.7. 1.Timot.3. ſapientiam à ſtultitiæ nota uindicabimus, qui & domū ſuam ſuper arenam ædificaſſe, & non ad columnam & firmamentū ueritatis, uti debebat, ſed ad erroris ducem atque magiſtram

conſu-

conſulendam atq; audiendam ablegaſſe uideri poſſet? Quare ſumma reprehenſione digni ſunt audaciſsimi ſimul & arrogantiſsimi homines, qui Patres omnes in doctrina conſentientes præ ſe contemnunt, illorumq́; grauiſsima iudicia in uulgi contemptionem adducunt: tum de horum erroribus & nouis ad arbitrium libidinemq́ue garriunt impudenter. Nã quis ignorat has uoces, quas Luterum inconditè fundere, ac temerè ſuperbeq; effutire non puduit: In [a] omnium Patrũ ſcriptis multos inueniri errores, ſæpè in oratione ſecum ipſos pugnare, ſæpè inter ſe diſſentire, diuinas ſcripturas torquere: Auguſtinum ſolùm diſputare, definire nihil: Hieronymũ in Commentarijs ferè nihil aſſerere, [b] ipſumq́; & Origenem tam ineptè ſacras literas tractaſſe ac explanaſſe, ut nemo propemodùm, ſuo quidem iudicio, ineptiùs id feciſſe uideatur. Atq; inſolentius ſeſe efferens, [c] certum ſe gloriatur, improbeq; iactat, dogmata ſua, quantunuis impia, habere ſe de cœlo: adeò vt nihil curet, ſi mille Auguſtini, mille Cypriani, ipſi quàm maximè aduerſentur atque reclament: DEVM errare, decipi, & fallere non poſſe: Auguſtinum & Cyprianum, ſicut omnes electos, errare potuiſſe, ſæpiusq́ue erraſſe. Melanchthonis uerò qui modeſtior uideri uoluit, quam intolerabilis arrogantia? dum in ſuo de locis communibus rerum Theologicarum libello, quem Luterus inuictum [d] appellauit, & non tantùm immortalitate, ſed canone quoquè Eccleſiaſtico dignum cenſuit, ſic [e] ait: Scripſere de libero arbitrio Auguſtinus & Bernardus, & ille quidem ſua poſterioribus libris quos aduersùs Pelagianos edidit, multipliciter retractauit. Bernardus nõ eſt ſimilis ſui. Sunt hac de re etiàm apud Græcos quædam, ſed ſparsìm. EGO quandoquidem non ſequar hominum opiniones, & ſimpliciſsimè & planiſsimè rẽ exponam, quam ferè obſcurarunt Authores tum ueteres tũ noui: quia ſic interpretabantur Scripturas, ut ſimul uellent tamen rationis humanæ iudicio ſatisfieri, &cæ. Quem libellum his tandèm uerbis concludit: Cenſeo non aliter atquè peſtem fugiendos hominum commentarios in rebus ſacris, quòd doctrina ſpiritus purè niſi è ſcripturis hauriri non poſſit.

Matt. 16.

a In prologo aſſertionis articulorũ damnatorũ a Leone decimo.

b de ſeruo arbitrio, ad Eraſ.

c Aduersùs Henricũ Regem Angliæ.

d De ſeruo arbitrio ad Eraſmum.

e In locis cõmunibus ad Tilmannum Plettenerum anno 25. cap. de hominis uiribus & libero arbitrio.

ſit. Hanc tamen ſuam de libero arbitrio ſententiam, poſteà [f] non modo ipſe reuocauit, ſed etiàm uelut Stoicorum opinionem, & Manichæorum delirationes inſaniasq; cõfutauit. Nec minor illa Thraſonis Gallici in ſuis Inſtitutionibus [a] ſu perbiloquentia. Parùm, ait, me mouent, quæ in ueterum ſcriptis de ſatisfactione paſsim occurrunt. Video quidem eorum nonnullos (dicam ſimpliciter, omnes ferè quorum libri extant) aut in hac parte lapſos eſſe, aut nimis aſperè ac durè locutos. Quid hoc, quæſo, eſt aliud, quàm in præſtantiſsimos uiros: cum quibus nec uitæ ſanctimonia, nec ſolida per fectaque eruditione conferri poſſunt Rabini iſti, ſcelerata procacitate inſultare, atque adeò ueterem religionem, hoc eſt, Catholicam ueramq; doctrinam, impiè nequiterq; irridere, & ſacra omnia conuellenda & peſſundanda permittere populo, qui uel ſponte ad omnem huiuſmodi licentiam & ſacrorum neglectum præceps fertur? Neq; enim eo uno ſolùm Patribus magnam authoritatem tribuimus, quòd fuerint omni doctrina & uirtute ornatiſsimi, quos conſtat Spiritu ſancto, qui eſt Spiritus ueritatis, permotos atq; incitatos, non adumbratam quandam eruditionis imaginem, ut iſti nouatores, ſed ſinceram, ſolidam atque expreſſam doctrinam, diuinarumque literarum, quæ ab eodem ſpiritu profectæ ſunt, rectam intelligentiam conſecutos eſſe, ſemperque tenuiſſe: ſed uel maximè ob eam etiam cauſam, quòd ex eorum præclaris ac fide dignis teſtimonijs perſpicuè intelligamus, quænam ipſorum temporibus ſententia & doctrina fuerit Eccleſiæ Catholicæ, quæ columna eſt & firmamẽtum ueritatis. Quod quàm magni faciendum ſit, aduerſariorum ſtudium atque inſtitutum haud obſcurè declarat. Quotieſcunquè enim ſuam doctrinam Patrum authoritate ſtabilire ſibi poſſe uidentur, id quidem & ſumma uoluntate, & libenter ſtudioſeque faciunt: ſed qua fide, non ignorant eruditi: at tunc quidem & ſancti & docti habentur, nec ſine plauſu lætitiaq; eorum laudes celebrantur: ubi uerò, ut fit, ab ipſis diſſentiunt, ſtatim exploduntur, & in numerum hominum, qui errare poſſunt, reijciuntur. Proindè nouus hic labor cùm ad alia,

[f] In loc. cõm. ad Henricum Regem Angl. ann. 36. ca. de cauſa peccati & contingentia. & cap. de humanis uiribus ſeu de libero arbitrio Item in editionibus alijs ſequentiũ annorum.

[a] In inſt. ſuis lib. 3. cap. 4. ſectio. 38.

De SS. Patrũ authoritate vide D. Auguſtini & Lirinenſis ſententiam infrà quæſt. 11. de præceptis Eccleſiæ. pag. 468. & ſeq.

1. Tim. 3.

alia, tum ad conuincendos & redarguendos etiàm eos non parùm conferet, qui in hunc Catechiſmum ſcribere, ac uirus acerbitatis ſuæ euomere, eumq; petulanti lingua & inſano ſtudio non deſinunt inſectari. Nec ſanè mirum. Malè habet hoſtes coniuratos Eccleſiæ hoc qualecunque doctrinæ Catholicæ Compendium: illis eſt ueluti ſudes in oculis id omne, in quo ſentiunt ad ueteris religionis confirmationem & illuſtrationem magna ineſſe momenta: Hinc illæ lachrymæ, hinc odia, & furores aduerſariorum, in libri huius Authorem ità debacchantium, ut omnis modeſtiæ, charitatis, & pietatis Euangelicæ prorsùs obliti eſſe uideantur. Aegrè ferunt inuidi homines, optimum Cæſarem in Auſtria hoc opus primùm publicaſſe, tum Reges, Principes ac Magiſtratus maximos pro ſua quidem authoritate curaſſe ſedulò, ut hic Cæſareus Catechiſmus publicè doceatur: & in uarias quoq; linguas traductus, magno bonorum conſenſu ſimul & applauſu paſsim excipiatur. Pergant igitur iſti, ſi ſecùs fieri non poteſt, pergãt inquam latrare atq; mordere: rideant & contemnant, quod in Curijs prudentiſsimi Magiſtratus, & in Gymnaſijs uiri erudiriſsimi comprobarunt. Quòd ſi non uni credunt operis huius Authori, ſaltem Patribus, quos ille duces de conſulto ſequitur, aut certè quidem eccleſiæ matri, quam CHRISTVS audire præcepit, fidem & authoritatem uelint concedere. Alioquin cæci ſunt & obſtinatè præfracti, ni uideant & admittant ſcripturæ Patrumque teſtimonia, quæ bona fide collecta proponuntur. Inſpiciãt ſuos ipſi codices, adeant fontes, & conferant omnia quæ hic è Patribus adducuntur: deindè iudicent, ſed ità, ut uerandę antiquitatis potiùs, quàm profanæ nouitatis ſe ſtudioſos eſſe declarent. Iã uerò ſi communis eſt Patrum ſententia, ſi firma & certa Eccleſiæ doctrina, quam hic liber repetit atque confirmat, iniquè profectò faciunt, qui hoc uni authori crimen exprobrãt: quod ſi omninò crimen habendum eſt, non magis in illo uno, quàm in Catholicis omnibus erat repræhendendum. Sed hac nimirùm arte & fraude libenter utuntur Sectarij, ut quemadmodùm Rhetores docent, ad odium inuidiamque conflandam

Matth. 18.

ſtandam nihil non congerant, uariosq; hominum impotentiũ concitent affectus uociferando, ut ſi non prudentium, at populi ſaltem iudicio uincere & triumphare uideantur. Cui paſſim non modò populares, ſed etiàm doctiores quique noui Euangelij præcones, fallaciſsimè ſeſe uenditare & mentiendo perſuadere ſolent, ea quæ in Catholica Eccleſia obſeruantur, nupèr nata, & paucis antè annis, neſcio quorum Pontificum, aut Monacorum, aut Sophiſtarum ingenijs reperta, atque in Eccleſiam inuecta eſſe. Neque enim, ut exempli cauſa aliqua commemorem, Melanchthonem ab hac calumnia, apertisque mendacijs pudor reuocauit, Neminem [a] uidelicet ante Gregorium Magnum ex ueteribus ſcriptoribus Inuocationis Sanctorum mentionem feciſſe: In ueteri Eccleſia morem conſuetudinemque ſeruatam, [b] ut poſt diuortium perſonæ innocenti, coniuge ſuperſtite, alteri nubere liceret: Sacramenti Euchariſtiæ [c] oblationem pro mortuis, Auguſtini ætate nondùm uſurpatam fuiſſe. Sed nec Brentius ſcribere dubitauit, Veteribus [d] prorsùs ignotam fuiſſe Tranſubſtãtiationem: Euchariſtiam non creditam fuiſſe olim, Sacrificium eſſe propitiatorium, aut ex ſe ad remiſsionem expiationemque peccati inſtitutum: Nihil quod definitum ſit aut certum, Auguſtinum de Purgatorio poſteris prodidiſſe. Caluinus uerò quid? Neminem [e] uſq; ad Gregorij tempora uidiſſe quòd Matrimonium pro Sacramento datum fuerit: Veteres, [f] cùm de Sacramentis propriè loquuntur, ac præſertim Auguſtinum, non plura duobus, Baptiſmo nimirùm & Euchariſtia, agnouiſſe: Omnes [a] ueteres una uoce clamare, nullam penitùs uoculam à CHRISTO emiſſam, cui non ſit neceſſariò obtemperandum: eosque nulla dubitatione ubiquè docere, ea, quæ uocamus Euangelica conſilia, CHRISTUM non conſuluiſſe duntaxàt, ſed iuſsiſſe: Confeſsionem [b] (quam uocat auricularem) multis poſt CHRISTUM ſeculis inauditam fuiſſe atquæ inuſitatam. Hæc atque id genus mendacia, quibus ueluti floſculis eorum conciones & libri exornati ſunt, ex hoc opere nullo negocio planè aperteque redarguuntur, Poſtremò habent hic ad manum Parochi & Concionatores,

quo

a In Apologia Auguſtanæ Confeſsionis, cap. de Inuocatione Sanctorum.
b In examine ordinandorũ anno 54. Vuitẽbergæ tradito & in Appẽdice locorũ Cõmu. poſterioris editio. c. de Coniugio.
c In libello de Eccl. authoritate & ueterũ ſcriptis.
d In Cõfeſsione Vuittembergenſi.
e In inſtitutionib. li. 4. c. 19. ſeſsio. 34.
f Lib. 4. c. 19. ſect. 3.
a Lib. 4. c. 13. ſect. 12.
b Lib. 3. inſt. c. 4. ſect. 18.

quo ad Catechiſmum alijs tradendum paratiores accedant, undè minori etiam negocio colligant cætera, quæ ſuſcepto argumento & auditorum captui magis accommodata eſſe uidebuntur. Plurimùm uerò refert, eos qui docent alios de Religione, ex Catechiſmo ſemper aliquod ſibi caput excerpere, quod auditoribus tradant, & obſeruata methodo expediant luculenter. Vtantur ergò & fruantur hoc labore boni omnes, ſiue magiſtri, ſiue diſcipuli. Habeant ſanè, undè ſe & ſuos in præcipuis Catholicæ doctrinæ capitibus, locisque multis Theologicis, de quibus nunc maximè diſceptatur, cômonefaciant, & ſolida ueritatis teſtimonia petant confirmentque. Benè uale in CHRISTO lector, & hunc laborem noſtrum boni conſule. Coloniæ Agrippinæ Idibus Auguſti, Anno Domini 1569.

CATALOGVS SVMMORVM PONTIFICVM, CONCILIORVM, IMPERATORVM, ET SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM,

PER CENTVRIAS DISTINCTVS.

	Pontif.	Concilia,	Imp. Rom.	Script. Ecclesiast.	
	IESVS CHRI		Auguſtus		
	STVS.		Tiberius		
	S. Petrus Apoſ.		Caius Caligula	Philo Iudæus	
	& martyr.		Claudius		
			Nero	S. Martialis	
			Galba, Otho, &	S. Dionyſ. Areo	
	S. Clemens ma.	Prima pſe	Vitellius	pagita mar.	
	S. Linus mart.	cutio	Veſpaſianus	Ioſephus Iudę'	
	S. Cletus mar.		Titus	S. Ignatius ma.	
	S. Anacletus m.	Secūda p-	Domitianus		
Annus	S. Euariſtus m.	ſecutio	Nerua		
Domini	S. Alexād. mar.	Tertia pſe	Traianus		
100.	S. Sixtus I. mar.	cutio	Adrianus		
	S. Teleſph. m.		Antoninus Pius	S. Iuſtinus philo	
	S. Higinus m.			ſophus & ma.	
	S. Pius mart.		M. Antoninus Ve		Ante an-
	S. Anicetus m.	Quarta p-	rus cū L. Aurel.		
	S. Soter mar.	ſecutio	Commodo		nos 1400.
	S. Eleuth. mar.		Commodus An	S. Irenęus mar.	
	S. Victor mar.		tonini Veri filius		
	S. Zephyrinus	Quinta p	Aelius Pertinax	Clemēs Alexād.	
Annus	mar.	ſecutio	Seuerus	Tertullianus	
Domini	S. Calixtus mar.		Anto. Caracalla	Origenes	
200.	S. Vrbanus mar.		Macrinus		
	S. Pōtianus ma.		M. Antoninus	S. Hippolytus	
	S. Anterus mar.		Heliogabalus	Epiſ. Portuen-	
	S. Fabianus m.	Sexta pſe-	Alexander	ſis & mar.	
		cutio	Maximinus		
			Gordianus		
			Philippus		
	S. Cornel. ma.	Septima p	Decius		
	S. Lucius mar.	ſecutio	Gallus cum Vo	S. Cypria. mar.	Ante an-
			luſiano		nos 1300.

Ann. Dñi	Pontif.	Concilia,	Imp. Rom.	Scrip. Eccles.	
	S. Stephanus mar. S. Sixtus II mar. S. Dionyſius mar. S. Felix martyr. S. Eutychianus ma. S. Caius martyr. S. Marcellinus ma.	Octaua pſecutio. Nona perſecutio. Decima pſecutio ſæuiſsima.	Valerianus cum Galieno. Glaudius Aurelianus. Tacitus & poſt cum Florianus. Probus. Carus cum Carino & Numeriano filijs. Diocletianus cum Maximiano.		
300.	S. Marcellus mar. S. Euſebius mar. S. Melchiades ma. S. Sylueſter. S. Marcus S. Iulius S. Liberius S. Felix II. martyr. S. Damaſus S. Siricius S. Anaſtaſius	CONCILIA Ancyranum, Neocæſareenſe. I. SYNODVS GEneralis Nicena 318. Patrum aduersùs Arriũ. Romanum, Eliberinũ Arelatenſe 1. & 2. Gangrenſe, Carthaginẽſ. I. Antiochenum. Sardicenſe Laodicenum II. SYNODVS generalis Conſtantinopolitana I. 150. Patrum Valentinum. Carthaginen. 2. 3. 4. & 5. Toletanum I.	Conſtantius & Galerius CONSTANTINVS Magnus Conſtantinus Iunior, Conſtans, & Conſtantius Iulianus apoſtata Iouinianus Valentinianus cum Valente fratre. Gratianus cũ Theodoſio maiore. Archadius & Honorius.	Lactantius. Reticius Auguſtudun. Euſebius Cæſareenſis. S. Athanaſius. Euſebius Emiſenus S. Hilarius Pictau. Ioannes Climachus. Optatus Mileuitanus. S. Pacianus Barcilon. Cyrill. Hieroſoly. S. Ambroſius, Prudentius, S. Didymus Alexandrin. S. Baſil. Magnus. S. Grego. Naziã. & Nyſſe. S. Epiphan. S. Chryſoſto. S. Ephræm. S. Hieronymus S. Amphilochius. Ruffin. Chromatius. Iſichius.	Ante annos 1100.

Ann. Dñi	PONTIFICES	CONCILIA.	IMP. ROM	SCRIP. ECCLE.	
Dñi	S.Innocentius	Mileuitanum			
400.	S. Sozimus				
	S.Bonifacius	Telenſe	Theodo-	S.Auguſtinus.	
			ſius Iu-	Seuerus Sulpitius	
			nior	S.Paulinus. Poſsido-	Ante annos 1100.
		Cartagin.6.&7.		nius.	
		Aphricanum. 1.		Maximus Taurinẽſis,	
		& Aphricanum. 11.		Victor.Caſsianus.	
		III. SYNODVS GE		Cyrillus Alexãdrinus	
		neralis Epheſina		Vincentius Lirinenſis	
	S. Cæleſtinus	200.Eporum contra		Socrates.Sozomenus	
	S.Sixtus 3.	Neſtorium.		Theodoretus.S.Pro-	
	S. LEO MA-	Rhegiẽſe.Agathenſe.		ſper	
	gnus	Arauſicanum 1. & 2.	Martianus	S.Petr. Chryſologus	
	S.Hilarius	Vasẽſe 1.& 2 Arel. 3.			
	S.Simplicius	IIII. SYNODVS	Leo		
	S.Felix 3.	generalis Chalcedo			
	alijs 2.	nenſis. 630. Epiſco-	Zeno	Gennadius	
	S.Gelaſius	porum contra Eutyché		S.Fulgẽtius Ruſpẽſis	
	Anaſtaſius	chẽ & Dioſcorum.	Anaſtaſius	Epiſcopus.	
Ann.	S.Symmachus	Turonenſe 1.			

Ann. Dñi	PONTIFICES	CONCILIA.	IMP. ROM	SCRIP. ECCLE.	
Dñi					
500.	S.Hormiſda	Aurelianenſe 1.			
	S. Ioannes I.	Cæſarauguſtanum	Iuſtinus 1.		
	martyr		Iuſtinia-		
	S.Felix 4.		nus 1.		
	alijs 3.				
	Bonifacius 2.	Toletanum 2.		Caſsiodorus Senator	Ante annos 1000.
	S. Ioannes 2.	V. SYNODVS GE		Rom.	
	S. Agapetus	neralis Cõſtãtinop.			
	S. Siluerius ma.	2.Eporum 165. con			
	Vigilius	tra Anthemium &			
	S.Pelagius 1.	Theodorum.		Andreas Hieroſ. Cre	
	S. Ioannes 3.	Aurelian.2.3. & 4.	Iuſtinus 2.	tenſis Epiſcopus.	
	S.Benedictus 1.	Turonẽ.2. Aureliã.5.			
	S.Pelagius 2.		Tiberius 2.	Euagrius Epiphanẽſis	
	S. GREGO-	Hiſpalẽ.1.Toletan.3.	Mauritius.	S.Gregorius Turonẽſis	
	rius Magnus.	Matiſcon.1.& 2.			

	PONTIF.	CONCIL.	IMP. ROM.	SCRIP. EC.	
Ann.	Sabinianus		Phocas		
Dñi	S.Boniſacius 3.				
600.	S.Boniſacius 4.	Antiſiodorenſe		Leontius	
	S.Deuſdedit.		Heraclius.	Neapol.	
	Bonifacius 5.	Hiſpalenſe 2. Tole-			Ante annos 900
	Honorius 1.	tan.4.5.& 6.			
	Seuerinus	Braccarenſe 1.& 2.	Conſtantinus	S.Iſidorus	
	Ioannes 4.		3.Heraclij	Hiſpalenſ.	
	Theodorus 1.	Toletanum.7.8.9.	filius.		
	S.Martinus 1.mar.	& 10.	Heracleonas		
	Eugenius 1.		Conſtans 2.		
	Vitalianus	Cabilonenſe 1.			
	Adeodatus	Toletanum 11.	Conſtanti-		
	Domnus uel	Braccarenſe 3.	nus 4.		
	Domnio				
	Agatho	VI. SYNODVS			
	S.Leo 2.	generalis Conſtan			
	S Benedictus 2.	tinop.3.contra Mo	Iuſtinianus 2		
	Ioannes 5.	nothelitas.	Leontius ſiue		
	Cuno vel Conon	Toletan.2.	Leo 2.		
	Sergius 1.				
Ann'					
Dñi					
700	Ioannes 6.		Tiberius 3.		
	Ioannes 7.			Vener. Be-	
	Siſinnius		Philippicus	da.	
	Conſtantinus		Bardanes.		
	S.Gregorius 2.	Francicum.	Anaſtaſius		
	Gregorius 3.		Theodoſius 3.		Ante annos 800
	Zacharias		Leo 3. Iſaurus	S. Ioannes	
	Stephanus 2.		Iconomachus	Damaſcen.	
	Stephan' 3.dict' 2.		Cõſtantinus 5.		
	Paulus 1.		Copronymus.		
	Stephanus 4.				
	dictus 3.				
	Adrianus 1.	VII. SYNODVS			
	Leo 3.	generalis Nicena II	Leo 4.		
		cõtra Iconomachos	Cõſtantinus 6.	Paulus Diaco-	
		350. Epiſcoporum.	cũ Irene matre	nus.	

Ann. Dñi	Pontifices	Concilia.	Impp. Rom.	Impp. Const.	Scrip. Ecc.
800.		Turonen. 3. Cabilon. 2. Moguntinũ. Rhemenſe.	CAROLVS Magnus primus poſt tranſlatum Imperiũ ad Germanos.	Nicephorus & Stauracius Imperatores Conſtãtinopolitani. Michael Curopalates.	Alcuinus.
			Ludouicus.	Leo Armeni' 4. Michael Balbus 2.	Ionas Aurelianeñ.
	Stephanus 5. dictus 4.	Aquiſgranẽſe 1. & 2.			
	Paſchalis I.			Theophilus.	Haymo Halberſtatteñ.
	Eugenius II.	Pariſieñ.		Michael 3. Theophili filius.	
	Valentinus. Gregorius 4. Sergius 2. Leo 4. Benedictus 3.	Moguntinenſe.	Lotharius.		Raban' Maurus Epiſco. Moguntineñ, Photius.
	Nicolaus 1.	Vuormatieſ.	Ludouicus 2.		
	Adrianus 2.	VIII. Synodus generalis Conſtantinopo. IIII. Epiſcoporũ 300.	Carolus 2.	Baſilius Maced.	Remigi' Antiſiodoreñ.
	Ioannes 8. Martinus 2. vel Marinus. Adrianus 3. Stephanus 6. dictus 5.	Triburienſ.			
	Formoſus Bonifacius 6. Stephanus 7. dictus 6.		Caluus.		
	Romanus		Ludouicus 3. Carolus 3. Craſſus.		
	Theodorus 2. Ioannes 9.			Leo 5. Philoſophus.	
	Benedictus 4.		Arnulphus.		Theophylactus.
			Ludouicus 4.		

Ante annos 700.

Ann°	Pontif.	Concil.	Imp. Rom.	Imp. Const.	Scrip. Ec.
Dñi					
900	Leo 5.				
	Chriſtophorus 1.			Alexander	
	Sergius 3.		Conradus	Conſtanti	
	Anaſtaſius 3.			nus	
	Lando				
	Ioannes 10.		Henricus		
	Leo 6.		Auceps		
	Stephanꝰ 8. dictus 7.				
	Ioannes 11.				
	Leo 7.				
	Stephanus 9. dictꝰ 8.				
	Martinus 3. siue Ma		Otto Ma-		
	rinus 2.		gnus		
	Agapetus 2.				
	Ioannes 12.				
	Leo 8.			Romanus Ni	
	Ioannes 13.			cephorus	
	Dōnus vel Donus 2.			Phocas Ioā	
	Bñdictus 5. dictus 6.		Otto 2.	nes Zimi-	
	Bonifacius 7.			ſces	
	Bñdictus 6. dictus 7.		Otto 3.	Baſilius &	
	Ioannes 14.			Conſtan-	
	Ioannes 15.			tinus	
	Ioannes 16.				
	Gregorius 5.				
Ann°	Sylueſter 2.				
Dñi	Ioannes 17. alijs 18		S. Henricus	Romanus Ar	
1000	Ioannes 18. alijs 19.		2. Claudus	gyropilus	Bur-
	Sergius 4.		alijs 1.	Michael Pa-	char-
	Bñdictus 7. dictus 8.			phlago	dus
	Ioannes 19. alijs 20		Conradus 2.	Michael Ca-	Vor-
	Bñdictus 8. dictus 9.	Salegū-	Sueuus	laphates	ma-
	Gregorius 6.	ſtadieſe	Henricus 3.	Conſtantinus	tien.
	Clemens 2.		niger, alijs	Monoma-	
	Damaſus 2.		II.	chus	

ante annos 660.

	Pontif.	Concil.	Imp. Roma.	Imp. Const.	Scrip. eccl.	
ann°	Leo 9. Victor 2. Stephan° 10. dictus 9. Nicolaus 2. Alexander 2. Gregorius 7. Victor 3. Vrbanus 2. Paſchalis 2.	Romanũ cõtra Berengarium & Vercellenſe. Turonenſe contra eundem. Romanũ contra eundẽ Berengarium. Romanũ cõtra eundem.	Hẽricus IIII. filius eius, alijs 3.	Theodora Michael ſenior Stratiotias. Iſaacius Comnenus Conſtãtinus Ducas Eudocia cum filijs Roman° Diogenes Michael Parapinaceus Nicephorus Botaniates Alexius Comnenus	S. Petrus Damianus. S. Lanfrancus Guitmundus Algerus S. Anſelmus Oecumenius S. Iuo Carnotenſis.	ante annos 500
Dñi 1100 ... ann°	Gelaſius 2. Calixtus 2. Honorius 2. Innocẽtius 2 Cęleſtinus 2. Lucius 2. Eugenius 3. Anaſtaſius 4. Adrianus 4. Alexãder 3. Lucius 3. Vrbanus 3. Gregorius 8. Clemens 3. Cęleſtinus 3. Innocẽtius 3	Lateranenſe.	Henricus V. filius p̃cedentis, alijs 4. Lotharius 2. Conradus 3. Fridericus I. Barbaroſſa Henricus VI, Friderici fil. Philippus Hẽrici frater.	Ioannes Comnenus. Manuel Comnenus Alexius Comnenus iunior Andronicus Comnenus Iſaacius Angelus Alexius frater eius	Zonaras Rupertus Tuitienſis Guilelmus abbas S. Bernardus Gratianus Petrus Lombardus Euthymius Nicetas	ante annos 400
1200	Honorius 3. Gregorius 9. Cęleſtinus 4. Innocẽtius 4 Alexãder 4. Vrbanus 4. Clemens 4. Gregori 10. Innocẽtius 5 Adrianus 5. Io. 20. alijs 21.	Synodvs Lateranẽ magna Epiſcoporum 470. ac in uniuerſum 1285. Patrum. Lugdunẽ	Otto 4. Fridericus. Fridericus 2. Hẽricus VII Guilelmus Conradus 4. Ricardus & Alphonſus Rodulphus	Alexius iunior Iſacij filius Alexius Ducas Marzuflus Balduinus Flandrenſis Henricus frater eius Petrus Antiſiodorenſis Robertus Balduinus 2. Michael Palæologus	S. Thomas Aquinas	ante annos 300

	Pontif.	Concil.	Imp. rom.	Imp. const.	Scrip. Ecc.	
	Nicolaus 3.				Guilel-	
	Martinus 4.			Andronic' Pa	mus Du	
	Honorius 4.			læologus ſe-	rād' eps	
	Nicolaus 4.		Adolphus	nior cum Mi-	Mimatē	
	S. Cæleſtin' 5.			chaele filio.	ſis	
ann'	Bonifacius 8.		Albertus 1.			
Dñi	Benedictus 9.				Nice	ante annos 300
1300	al 10. uel 11		Henricus Lu-		phorus	
	Clemens 5.	Viennenſe	cenburgeñ.		Calliſt.	
	Ioā. 21. ali. 22.		Ludouicus 4.	Andronicus iu		
	Bñdictus 10.		Bauarus	nior Palęolog.		
	alijs 11. vel 12.			Ioan. Palæolo		
	Clemens 6.			gus cū Ioanne		
	Innocētius. 6.		Carolus 4.	Cantacuzeno		
	Vrbanus 5.					
	Gregorius 11.		Venceslaus			
	Vrbanus 6.		Robertus Ba-	Manuel Pa-		
ann'	Bonifacius 9.		uarus	læologus.		
1400	Innocentius 7.					ante annos 200
	Gregorius 12.					
	Alexander 5.	Synodvs				
	Ioā. 22 dict'. 23	Conſtantien--	Sigiſmundus		Thomas	
	Martinus 5.	ſis		Ioannes Pa-	Vualdē	
	Eugenius 4.	Baſileenſe	Albert' 2. Au-	læologus	ſis	
	Nicolaus 5.	Synodvs	ſtriarchus	Cōſtātinus Pa	Beſſa-	
	Calixtus 3.	Florentina	Fridericus 3.	læologus, ul-	rion.	
	Pius 2.			timus Conſtan		
	Paulus 2.			tinopolitanus		
	Sixtus 4.			Impator Chri		
ann'	Innocentius 8.			ſtianus.		
Dñi	Alexander 6.		Maximilianus primus			
1500	Pius 3.					
	Iulius 2.	Lateranenſe	Carolvs V.			
	Leo 10.					
	Adrianus 6					
	Clemens 7.					
	Paulus 3.	Tridentina				
	Iulius 3.	ſynodus contra Lu-				
	Marcell' 2.	teranos, Zuinglia-	Ferdinandus			
	Paulus 4.	nos &c.				
	Pius 4.		Maximilianus 2.			
	Pius 5.					

ENCOMIA QVORVNDAM PATRVM,

QVORVM TESTIMONIA *crebriùs in hoc opere citantur.*

DE DIONYSIO AREOPAGITA.

ORIGENES homilia ſecunda in diuerſos Euangelij locos: Omnia quę per uerbum ſunt facta, in ipſo uiuunt, & uita ſunt. In ipſo enim, ut os loquitur diuinum, uiuimus, mouemur & ſumus: & ut ait magnus Dionyſius Areopagita, eſſe omnium eſt ſupereſſentia & diuinitas.

De cæleſti hierarch. c.4 & cap.5. de diuinis nominibus.

IOANNES Damaſcenus in oratione de dormitione ſanctiſsimæ dominæ noſtræ Deiparæ, apud Simeonem Metaphraſten: Tunc autem aderant cum Apoſtolis ſanctiſsimus Timotheus Apoſtolus, & primus Epiſcopus Epheſiorum, & Dionyſius Areopagita: ſicut hic ipſe magnus teſtatur Dionyſius in ijs, qui de beato Hierotheo, qui ipſe quoque tunc aderat, conſcripſit ad dictum Apoſtolum Timotheum, ſic dicens: Nam etiam apud ipſos à Deo afflatos ſacrorum antiſtites quandò nos quoque, ſicut ipſe noſti, & multi ex ſacris noſtris fratribus ad ſpectaculum corporis, quod uitæ principium dedit & Deum ſuſcepit, conuènimus: (aderat autem & Domini frater Iacobus, & Petrus ſuprema & antiquiſsima Theologorum ſummitas) & poſtquàm eam uidiſſemus, uiſum fuit ùt omnes ſacerdotes hymnos canerent, &c.

De diuinis nominibus cap.3.

IDEM Damaſcenus libro ſecundo Orthodoxæ fidei, capite tertio: Quemadmodùm autem ſanctiſsimus ſacerrimusque & * Deiloquentiſsimus Dionyſius Areopagita inquit, omnis diuinus ſermo, ſacra uidelicet ſcriptura, cæleſtes ſubſtantias nouem nominauit.

* θεολογικώτατος

De Cæleſti hierarch. c.6

ET In ſermone, Quòd qui in fide hinc migrarunt, ſacris operationibus & uiuorum beneficijs multùm iuuentur: Quocircà profundus ille & exercitatus in diuinis Dionyſius, ubi de defunctis arcana conſideratione ait (ut interim ex diuinis & venerandis illius uerbis ad manifeſtiorum noſtrorum demonſtrationem aliquid adaptemus) inquit, Sanctorum preces etiàm in iſta uita, & non tantùm poſt mortem prodeſſe ijs ſolis, qui digni ſunt ut pro ijs ſanctæ preces fiant, nempè fidelibus.

Eccleſiaſticæ hierarc. ca.7.

GREGORIVS Magnus homilia trigeſimaquarta in Euangelia: Fertur uerò Dionyſius Areopagita, antiquus uidelicet & uenerabilis Pater, dicere, ꝙ ex minorum angelorum agminibus, foràs ad explendum miniſterium uel uiſibiliter uel inuiſibiliter mittuntur, &c.

De cæleſti hierarch. ca. 7.9.& 13.

VIDE plura apud Nicephorum libro ſecundo hiſtoriæ eccleſiaſticæ, capite uige-

te uigeſimo:ubi inter cætera,eius ſcripta enumeraturus, ſic ait: Quæ autē ille ſcripta ſublimi rerum diuinarum contemplatione ſententijs & elocutione admiranda prorsùs & excellentia, longeque ab ijs, quæ pro hominum captus edita ſunt, diſsita compoſuerit, ſic habent: Primum quidem opus de diuinis nominibus conſcripſit,&c. Vide etiam Michaelem Syngelum,& Hilduinum in eius uita.

DE CYPRIANO.

AVGVSTINVS libro ſecundo de doctrina Chriſtiana,capite quadrageſimo: Nonne adſpicimus,quanto auro & argento & ueſte ſuffarcinatus exierit de Aegypto Cyprianus doctor ſuauiſsimus,& martyr beatiſsimus?

ITEM libro ſecundo de bono perſeuerantiæ, capite decimonono: Quid autem amplius de hac re agere Cyprianus martyr glorioſiſsimus & doctor luciduſsimus potuit? &c.& libro ſecundo contra Iulianum: Audiamus uictorioſiſsimū martyrē Cyprianū &c. O Doctor præclariſsime & teſtis glorioſiſsime,ſic docuiſti,ſic eminuiſti,ſic te audiendū imitandumq; præbuiſti. Meritò finitis alijs omnium cupiditatum certaminibus, ſanatisque uulneribus, cum extrema & omnium maxima uitæ huius cupiditate pro Chriſti ueritate pugnaſti,& eius in te gratiæ largitate uiciſti. Secura eſt corona tua,uictorioſa eſt doctrina tua,in qua & iſtos uincis qui confidunt in uirtute ſua.

DE ATHANASIO.

GREGORIVS Nazianzenus in oratione de laudibus beati Athanaſij: Tantum nobis præſidij in Athanaſio, egregio inquam Eccleſiæ columine erat, quandiu nobiſcum uerſabatur &c. IBIDEM: Cùm autem eum uitæ curſum tenuiſſet,atque ità inſtitutus eſſet,alioſq; inſtituiſſet,ut & uita ipſius morūq; ratio Epiſcopatus norma eſſet,& ipſius dogmata pro fidei Orthodoxæ lege haberentur,&c.

DAMASCENVS in ſermone de defunctis: Accedit ad hos Athanaſius ille uita & ſermone circumſpectus,eccleſiæq; Dei fundamentum.

RVFFINVS lib.primo hiſtoriæ Eccleſiaſticæ,capite decimoquarto:Sed hu
ius tanti in Eccleſia pro fidei integritate agones fuerunt,ut etiam de hoc di
ctum uideatur quod ſcriptum eſt: Ego enim oſtendam ei, quanta eum pati Actor. 9.
oporteat pro nomine meo: In huius etenim perſecutiones coniuratus uni
uerſus orbis,& commoti ſunt principes terræ:gentes, regna,exercitus coie
rant aduersùs eum. Ille autem diuinum illud conſeruabat eloquium,dicens: Pſal. 26.
Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum: ſi inſurgat in me
prælium,in hoc ego ſperabo:&c.

DE HILARIO.

HIERONYMVS in epiſtola centeſima quadrageſimaprima ad Marcellam: Tantum uirum,& temporibus ſuis diſertiſsimum reprehendere non audeo: qui & confeſsionis ſuæ merito, & uitæ induſtria, & eloquentiæ claritate ubicunque Romanum nomen eſt,prædicatur,&c.

IDEM in procemio ſecundi libri Commentariorum in epiſtolam ad Galatas: Hilarius Latinę eloquentiæ Rhodanus &c.

AVGVSTINVS libro primo contra Iulianum Pelagianum, capite ſecundo: Eccleſiæ Catholicæ aduersùs hæreticos acerrimum defenſorem, uenerandum quis ignorat Hilarium Epiſcopum Gallum? ET lib.ſecundo: Catholicus loquitur,inſignis Eccleſiarum doctor loquitur,Hilarius loquitur.

De basilio magno.

Gregorivs Nazianzenus in epiſtola ad Baſilium, quæ inter ipſius Baſilij epiſtolas eſt uigeſima ſexta: An uel nos uel teipſum non agnoſcis, cum oculus ſis orbis, magnifica uox ac tuba, regiusque dicendi ſplendor? Anni tempeſtates uere uno, & aſtra ſole uno decorantur, cælum unum complectitur omnia: ita uox tua omnes una ſuperat.

Idem in oratione de laude Baſilij: Quis ſeipſum magis ſpiritui purgauit,

Pſal. 18. 103. 106. 135. atque ita præparauit, ut dignus eſſet qui oracula diuina explicaret? Quis rurſus ſcientiæ luce uberius colluſtratus eſt, & profunda ſpiritus proſpexit, ac cũ Deo, quæ Dei ſunt perquiſiuit? Laudatur apud Dauidem Solis pulchritudo, & magnitudo, & curſus, & pernicitas, & uis ac facultas Baſilio itidem pro pulchritudine uirtus fuit, pro magnitudine Theologia, pro curſu perpetua uirtutis agitatio, continuiſque incrementorum gradibus ad Devm ferens, pro uiribus denique doctrinæ ſemen ac diſtributio, adeò ut nihil ſit,

Pſal. 18. cur mihi dicere uerẽdum ſit, in omnẽ terram ſonũ illius exijſſe, atque in fines orbis terræ uim illius uerborum.

Theodoretvs libro quarto Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, capite decimoſeptimo: Valentis tempore Baſilius præclarum orbis terrarum luminare Eccleſiæ Cæſareenſis antiſtes fuit.

Gregorivs Nyſſenus in uita S. Ephræm Syri: Cæſaream Capadociæ diuino ſpiritu ductus, ipſe os Eccleſiæ, auream illam doctrinæ luſciniam Baſilium uidit.

Amphilochivs Iconienſis in uita Baſilij: Ephræm cum eſſet in eremo in ecſtaſi factus, uidit columnam ignis, cuius caput pertingebat ad cælum, & uocem deſuper dicentem audiuit: Ephræm, Ephræm: quemadmodum uidiſti columnam iſtam ignis, talis & Magnus eſt Baſilius. Et paulo pòſt: Magno autem Baſilio ſacros libros legente, uidit S. Ephræm linguam igneam loquentem per os eius. Et dicit ſanctus Archidiacono: Vade, & dic ei: Domine Ephræm, iuberis intrare ſanctum presbyterium. Obſtupuit ergò in iſtis S. Ephræm, glorificans Deum, & genu flectens, reſpondit dicens. Verè magnus Baſilius, uerè colũna ignis, uerè Spiritus ſanctus loquitur per os eius.

Damascenvs libro quarto orthodoxæ fidei, capite decimoſeptimo: Nã ut inquit * Deifer & magnus in diuinis Baſilius &c.

* θεηγόρος

De gregorio nazianzeno theologo.

Hieronymvs in Catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum: Gregorius Nazianzenus Epiſcopus uir eloquentiſsimus præceptor meus, quo ſcripturas explanante didici &c.

Idem in Apologia ſecũda aduerſus Ruffinum: Nunquid in illa epiſtola Gregorium uirum eloquentiſsimum non potui nominare, qui ſui apud Latinos impar eſt, quo ego magiſtro glorior & exulto? Et in caput quintum epiſtolæ ad Epheſios: Gregorius Nazianzenus uir ualdè eloquens & in ſcripturis apprimè eruditus, ſolebat dicere &c.

Avgvstinvs libro primo contra Iulianum Pelagianũ capite ſecundo: Non tibi deerit magni nominis & fama celeberrima illuſtris Epiſcopus etiã de partibus Orientis, cuius eloquia ingentis merito gratiæ etiam in linguã Latinam tranſlata uſquequaque claruerunt.

Damascenvs in ſermone de defunctis: Poſt hunc item Gregorius ille

diuino eloquio potẽs,adeò ut inter alios & Theologi nomẽ ſortitus ſit &c.

DE EPHRAEM SYRO

Hieronymvs in Catalogo ſcriptorum Eccleſiaſticorum: Ephrẹm Edeſſenæ Eccleſiæ diaconus, multa Syro ſermone compoſuit:& ad tantam uenit claritudinem,ut poſt lectionem ſcripturarum, publicè in quibuſdam Eccleſijs eius ſcripta recitentur. Legi eius de Spiritu ſancto Græcum uolumen, quod quidam de Syriaca lingua uerterat: & acumen ſublimis ingenij etiã in translatione cognoui.

Nicephorvs libro nono Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, capite decimoquarto: Multi denique alij aliter ſpectati uiri eiſdem annis uiguere, atque in Eccleſijs Dei enituere: inter quos præcipuè eruditione & eloquentia floruit Euſebius Emiſenus Epiſcopus, Titus Boſtrẽſis &c. Videtur autem omnes hac in parte gloria præcellere, atque Eccleſiam uniuerſalem exornare Ephraim Syrus. Et capite decimoſexto: Eadem hac ętate & Ephraim Syrus pręclarus fuit, qui quidem longo interuallo omnes præceſsit:& tantùm in lingua Syrorum profecit, ut cùm pietatis exercitio ad ſummum cõtẽplationis peruenerit, tum ſplendore, facilitate & ſuauitate uerborum, necnon dẽſitate & grauitate ſententiarum, etiàm præclariſsimos quoſque Græcorum, qui eloquentia antiquitùs excelluiſſent, ſuperauerit. Mirum quidem auditu eſt, eundem & Græcè & Syriacè legi. Quam ob cauſam magnus ille & oratione & uirtute Baſilius, qui Cappadocum metropolim Epiſcopatu ſuo exornauit, ſummoperè uirum eſt admiratus, eundemque eruditionis nomine beatum cenſuit, ut tanti uiri tam certo teſtimonio manifeſtum ſit, communiter quoque à Græcis, qui tum clarum in eloquentia obtinuere nomen, præſtantiſsimum omnium Ephraim iudicatũ eſſe. Vox ſanè Baſilij talis nõ temerè prolata eſſe exiſtimanda eſt. Eadem habet Sozomenus libro tertio Eccleſiaſticę hiſtoriæ, cap. decimoquinto.

DE AMBROSIO.

Basilivs Magnus in epiſtola quinquageſimaquinta ad Ambroſium Epiſcopum Mediolanenſem: Glorificauimus Deum noſtrum, qui olìm quidem ex paſtoribus ouium populo ſuo principem excitauit, & Amos de grege caprarum ſumptum, ſpiritu ſuo inſtruxit, & ad propheticam dignitatem extulit: nunc uerò uirum ex urbe regia, cui totius gentis principatus concreditus erat, ſapientia ſublimen, generis claritate, uitę ſplendore, orandi facultate & rebus ſecularibus illuſtrem, ad gregium Chriſti paſturã traxit, qui proiectis huius uitæ opibus uniuerſis, proque dãno habitis, ut Chriſtum lucrifaceret, commiſſa ſibi magni ac præclari nauigij, Eccleſię uidelicet Dei, in fide Chriſti gubernacula accepit. Age igitur ò homo Dei, qñquidem non ab hoìbus accepiſti aut doctus es Euangelium Chriſti, ſed ipſe te Dominus è medio ludicum terræ deſumptum, ad pręſidentiam Apoſtolicam tranſtulit: certa bonum certamen, &c.

Avgvstinvs libro primo contra Iulianum Pelagianum, capite ſecundo: Sed adhuc uidi alium excellentem Dei diſpenſatorem, quem ueneror ut patrem. in Christo enim Iesv per Euangelium ipſe me genuit, & eo Chriſti miniſtro lauacrum regenerationis accepi. beatum loquor Ambroſiũ, cuius pro Catholica fide gratiam, conſtantiã, labores, pericula, ſiue operibus ſiue ſermonibus & ipſe ſum expertus, & mecum non dubitat orbis prædicare Ro-

re Romanus. Et libro ſecundo contra eūdem: Et quis hæc dicit? Homo Dei Catholicus, & Catholicæ ueritatis aduersùs hæreticos uſque ad periculum ſanguinis defenſor Ambroſius.

CASSIODORVS Senator in libro de diuinis lectionibus, capite uigeſimo: Sanctus quoquè Ambroſius lactei ſermonis emanator, cum grauitate acutus, peruiolenta perſuaſione dulciſsimus: cui fuit æqualis doctrina cum uita quandò ei non paruis miraculis gratia diuinitatis arriſit.

DE CHRYSOSTOMO.

DAMASCENVS in ſermone de defunctis: Deinde poſt illum Ioannes, cui ab auro cognomē, (uerè enim aurea uerba loquitur, qui & miſericordiæ in pauperes, & pœnitentiæ dux & doctor fuit præcipuus) in diuinis illis commentarijs epiſtolarum ad Philippenſes & Galatas, ait, &c.

AVGVSTINVS libro 2. contra Iulianum Pelagianum: Sanctus uerò Ioannes Conſtantinopolitanus epiſcopus, quantum &c. Et paulò pòſt: Meritò idem beatus Ioannes.

INNOCENTIVS primus Pōtifex in epiſtola ad Archadium Imperatorem, quæ eſt apud Nicephorum libro decimotertio Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, capite trigeſimoquarto: Eieciſti è throno ſuo, re non iudicata, magnum totius orbis doctorem, & unà cum eo Chriſtum perſecutus es. Neque de illo ità queror, (ſortem enim ſeu hæreditatem cum ſanctis Apoſtolis in Dei & ſeruatoris noſtri Domini Ieſu Chriſti regno conſecutus eſt) quanuis intolerabilis iactura ea ſit: ſed affligor propterea, ꝙ primùm de animarum ueſtrarum ſalute, deindè de eis qui ſapientiſsima, ſpirituali & diuina doctrina & inſtitutione eius orbati, fame uerbi Dei conficiuntur, ſum ſolicitus. Non enim Eccleſia tantùm Conſtantinopolitana mellitæ illius linguæ iacturam fecit, ſed & orbis ſub ſole totus ad orbitatem redactus eſt, uiro tam diuino amiſſo, perſuaſione unius mulieris, fabulā hanc & ſpectaculum exhibentis.

NICEPHORVS Calliſtus lib. 13. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, cap. 2. Ego uerò ſupra mille eius uiri lucubrationes legi, ineffabili quadam ſuauitate diffluentes. Iam enim inde ab adoleſcentia amore eius flagraui, atque in illius perindè atquè Dei ipſius uocibus acquieui. Atque ſi quid mihi eſt eruditionis, id ei acceptum fero.

DE HIERONYMO.

AVGVSTINVS lib. 1. aduersùs Iulianum Pelagianum, cap. 2. Nec ſanctum Hieronymum, quia presbyter fuit, contemnendum arbitreris, qui Græco & Latino, inſuper, & Hebræo eruditus eloquio, ex Occidentali ad Orientalem tranſiens Eccleſiam, in locis ſanctis atque in literis ſacris uſque ad decrepitā uixit ætatem. Hic omnes uel penè omnes qui ante illum ex utraque parte orbis de doctrina Eccleſiaſtica ſcripſerant, legit. Et lib. 2. contra eundē: De illo ſancto presbytero Hieronymo qui ſecundùm gratiam quæ data eſt ei, ſic in Eccleſia laborauit, ut eruditionem catholicā multùm in Latina lingua, multis & neceſſarijs literis adiuuaret, &c. IDEM libro 18. de Ciuitate Dei, capite 43. Quāuis non defuerit temporibus noſtris presbyter Hieronymus homo doctiſsimus, & oīm trium linguarum peritus, qui non ex Græco, ſed ex Hebræo in Latinum eloquium eaſdem ſcripturas conuerterit, &c. ITEM epiſtola 19. ad Hieronymum: Quanquam ſecundùm honorum uocabula, quę iam Eccleſiæ uſus obtinuit, Epiſcopatus presbyterio maior ſit, tamen in

multis

multis rebus Auguſtinus Hieronymo minor eſt. ET ad eundem epiſtola decimaquinta. Tantę mihi in literis tuis, quæ in manus noſtras uenire potuerunt, apparent res, ut nihil ſtudiorum meorum mallem, ſi poſſem, quàm inhærere lateri tuo. Quod ego quia non poſſum, aliquem noſtrorum in Domino filiorum erudiendum ad te mittere cogito. Nam neque in me tantum ſcientiæ ſcipturarum diuinarum eſt aut eſſe iam poteris, quātū ineſſe tibi uideo.

SEVERVS Sulpitius libro de uirtutibus Orientalium Monachorum, qui eſt tertius de uita S Martini. Igitur deindè digreſſus, Bethlehem oppidū petij Eccleſiam loci illius Hieronymus presbyter regit: uir propter fidei meritum, dotemque uirtutum, nō ſolùm Latinis atque Græcis, ſed & Hebræis etiam literis inſtitutus eſt, ut ſe illi in omni ſcientia nemo audeat comparare. Apud eum ſex menſibus fui: cui iugis aduerſus malos pugna perpetuùmque certamen. Conſciuit odia perditorum, oderunt eum hæretici, quia eos impugnare non deſinit: oderunt eum clerici, quia uitam eorum inſectatur & crimina. Sed planè eum boni omnes admirantur & diligunt. Nam qui eū hæreticum eſſe arbitrantur, inſaniunt. Vere dixerim, catholica hominis ſcientia, ſana doctrina eſt. Totus ſemper in lectione, totus in libris eſt: non die, nō nocte quieſcit: aut legit aliquid ſemper, aut ſcribit.

DE AVGVSTINO.

HIERONYMVS epiſtola octogeſima ad Auguſtinum, quæ eſt uigeſimaquinta inter epiſtolas Auguſtini: Omni quidem tempore beatitudinem tuam eo quo decet honore ueneratus ſum, & habitātem in te dilexi Dominum Saluatorem: & nunc, ſi fieri poteſt, cumulo aliquid addimus, & plenè complemus, ut abſque tui nominis mentione ne unam quidem horam præterire patiamur, qui contra flantes uentos ardore fidei perſtitiſti. Macte uirtute in orbe celebraris: Catholici te conditorem antiquæ rurſùm fidei uenerantur atque ſuſpiciunt, & quod ſignum maioris gloriæ eſt, omnes hæretici deteſtantur, & me pari proſequūtur odio, ut quos gladijs nequeunt, uoto interficiāt. Incolumen & mei memorē te Chriſti Domini clementia tueatur, Domine uenerāde & beatiſsime Papa.

PAVLINVS Epiſcopus Nolanus in epiſtola prima ad Auguſtinum, quæ in operibus Auguſtini eſt trigeſimaprima: O uerè ſal terræ, quo præcordia noſtra ne poſsint ſeculi uaneſcere errore, condiuntur. O lucerna dignè ſupra candelabrū Eccleſiæ poſita, quæ latè Catholicis urbibus de ſeptiformi lino paſtum oleo lætitię lumen effundens, denſas licèt hæreticorum caligines diſcutis, & lucem ueritatis à confuſione tenebrarum ſplendore clarifici ſermonis enubilas &c. Os enim tuum fiſtulam aquæ uiuæ & uenam fontis æterni meritò dixerim, quia fons uitæ aquæ ſalientis in uitam æternam CHRISTVS effectus eſt, cuius deſiderio ſitiuit in te anima mea, & ubertate tui fluminis inebriari terra mea concupiuit.

SEVERVS Sulpitius in epiſtola ad Auguſtinum, quæ eſt trigeſima ſeptima inter ipſius Auguſtini epiſtolas. O uerè artificioſa apis Dei, conſtruēs fauos Diuini nectaris plenos, manantes miſericordiam.

PROSPER Epiſcopus Rhegienſis lib. tertio de uita contemplatiua, ca. 3 r. S. Auguſtinus Epiſcopus acer ingenio, ſuauis eloquio, ſecularis literaturæ peritus, in Eccleſiaſticis laboribus operoſus, in quotidianis diſputationibus clarus, in omni ſua actione compoſitus, in expoſitione ſua fidei noſtrę Catholicus,

licus, in quæſtionibus abſoluendis acutus, in reuincendis hæreticis circũſpe ctus, & in explicandis ſcripturis canonicis cautus.

CAELESTINVS Pontifex in epiſtola prima ad quoſdam Galliarum epiſcopos, capite ſecundo: Auguſtinum ſanctę recordationis uirũ, pro uita ſua atque meritis in noſtra communione ſemper habuimus, nec unquàm hunc ſiniſtræ ſuſpicionis ſalutem rumor adſperſit, quem tãtæ ſcientiæ olim fuiſſe meminimus, ut inter magiſtros optimos etiam à meis ſemper prædeceſſoribus haberetur.

CASSIODORVS Senator in prologo ſuper Pſalterium: Eſt enim literarũ omnium egregius magiſter, & (quod in ubertate rarum eſt) cautiſsimus diſputator. Decurrit quippe tanquàm fons puriſsimus, nulla fęce pollutus: ſed in integritate fidei perſeuerãs, neſcit hæreticis locum dare, undè ſeſe poſsint aliqua colluctatione defendere. Totus Catholicus, totus Orthodoxus inuenitur: & in Eccleſia Domini ſuauiſsimo nitore reſplendens, ſuperni luminis claritate radiat.

IDEM in libro de diuinis lectionibus, capite uigeſimoſecundo: Ipſe Doctor eximius beatiſ. Auguſtinus, debellator hæreticorum, defenſor fidelium, & famoſorum palma certaminum, &c.

VENERABILIS Beda de ſex mundi ętatibus, ſiue in Chronico ſuo: B. Auguſtinus Hipponenſis epiſcopus, omnium Doctor eximius eccleſiarum, &c.
IDEM libro 2. de tabernaculo & uaſis eius ac ueſtibus ſacerdotũ, capite tertio: Auguſtinus omnia quæ fidem turbare poterant, hæreticorum uenena euacuat.

REMIGIVS Antiſiodoreñ. Epiſcopus, in Commentario ſuper poſteriorẽ ad Corinthios: Sicut ſol in lumine excedit oẽs Planetas, ità Auguſtinus omnes exceſsit in exponendo ſacras ſcripturas.

BERNARDVS ſermone octogeſimo ſuper Cantica Auguſtinus eſt ualidiſsimus malleus hæreticorum.

IN Concilio Florentino ſeſsione ſeptima Andreas Præſul Coloſſeñ pro Romana Eccleſia reſpondens Sed nunc, inquit, ſanctorum Doctorum authoritates in medium afferamus, ac in primis Auguſtini illuſtriſ. Latinorum Doctoris, què quinta Synodus conſecrauit. Vide etiam Concilium Toletanum octauum, canone 2.

DE CYRILLO ALEXANDRINO.

EVAGRIVS Scholaſticus Epiphaneñ lib. 1. hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, capit. 7. Cyrillus pco uerbi inſignis, & ſtrenuus uerè ac ſalutaris doctrinæ anteſignanus, laude & prædicatione celebratur.

NICEPHORVS libro decimoquarto hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, capite trigeſimoquarto: Cæleſtinus autem Romę Epiſcopus, propter nauigationis pericula, ipſe ſynodo (Ephesinę) adeſſe retractauit: ad Cyrillum tamen, ut locum ibi ſuum obtineret, ſcripſit. Ex quo tempore, fama eſt, mitram illum & Papę appellationem, atque ut orbis uniuerſi iudex appellaretur, accepiſſe: quę deindè omnia per ſuceſsionem ad eos etiam peruenerũt, quibus ſorte Alexãdrinę Eccleſię thronus legitimè obueniſſet, ſacros epiſcopos. Et l. 14. c. 36. Cyrillus ueluti quędã Eccleſię tuba fines terrę perſonans, & propugnator Eccleſię fortiſsimus ab omnibus celebratur, & omnibus in ore eſt.

DE LEONE MAGNO.

THEO-

THEODORETVS Cyrenſis Epiſcopus in Epiſt. ad Leonem Romanum Pōtificem: Deus nunc quoque Petri & Pauli ſedem claram inſignemq; reddidit, cùm ueſtram ſanctitatem in ea collocauerit, quæ radios fidei orthodoxæ emittit.

SOPHRONIVS Patriarcha Hieroſolymitanus in epiſtola ad Sergium Patriarcham Conſtantinopolitanum, quæ recitata eſt actione undecima ſextæ Synodi gñalis Cōſtantinopolitanę. Tanquā ſacrā & cohonorandā ſuſcipio, rectęque fidei propagatricem & à Deo condonatam, atque à Deo inſpiratā epiſtolam Magni atque præclari Leonis ſanctiſsimi Romanæ Eccleſiæ, immò omnium quę ſub ſole erunt luminarij: quam diuino manifeſtè permotus ſpiritu contra Eutychem maledictum, & Deo odibilē deſipientemque Neſtorium, ad Flauianum laudabilem ſcripſit regiæ urbis Epiſcopum: quam & firmamentum rectæ fidei appello atque definio, hos qui ità eam optimè definierunt, ſanctos patres aſſequens, utpote omnē quidem rectitudinem fidei nos inſtruentem, omnem uerò prauitatem hæreticam perimentem, & ab à Deo cuſtoditis atrij noſtræ ſanctæ Catholicę eccleſię effugantem: cum qua diuina ſyllaba & ſcriptura, & cunctas eius epiſtolas & dogmata, tanquàm prolata ex ore Petri Principis Apoſtolorum, amplector & peroſculor & ueneror & anima tota complector. Vide plura in Synodo Chalcedonenſi, actione 3.

DE GREGORIO MAGNO.

DAMASCENVS in ſermone de defunctis. Gregorius, qui Dialogos à noſtris dicitur, ueteris Romæ Epiſcopus, uir (quod teſtantur omnes) ſacrarum diſciplinarum intelligentia celebris, cui etiam (ut ferunt) ſacra facienti angelus ſocium ſe addidit &c.

CONCILIVM Toletanum octauum, canone ſecundo: Beatus etiam Papa Gregorius, & uitæ meritis honorandus atque in ethicis aſſertionibus penè cunctis meritò præferendus &c.

INDEX,
TOTIVS CATECHISMI ORDINEM
ET SVMMAM COMPLECTENS:

INDICANS ITEM CONTROVERSIAS,
quæ in hoc libro per antiquorum Patrum & ſcripturæ
ſacræ teſtimonia deciduntur.

CHriſtiana doctrina circa ſapientiam & iuſtitiam verſatur.

Ad Sapientiam, quæ ordine ſequuntur, & infrà tractantur, capita referri poſſunt.

TOMVS PRIMVS.

I. De Fide & Symbolo Fidei, *per quæſtiones 22. vbi inter cætera etiam agitur.*

De authore Symboli Apoſtolici, quæſtione 5.

De deſcenſu Chriſti ad inferos, quæſtione 13.

De notis Eccleſiæ, quòd ea ſit { *Viſibilis* / *Vna* / *Sancta* / *Catholica* } *quæſtione* 18.

II. De Spe & Oratione Dominica, cum Angelica Salutatione, *per quæſtiones 19. Atque etiam*

De Spe cum timore coniungenda, quæſtione 2.

De { *Laude* / *Veneratione* / *inuocatione* } { *Beatæ Mariæ Virginis, quæſtione 15. & ſequentibus.* }

III. De Charitate & mãdatis Decalogi, *per quæſtiones 20. Itẽ*

An mandata Decalogi ad Chriſtianos pertineant, quæſtione 6.

An ea impleri poſsint, quæſtione 6.

De Sanctorum { *Inuocatione* / *Cultu* / *Reliquijs* / *Ferijs* } *quæſtione 8.*

De Imaginibus { *Chriſti &* / *Sanctorum* } *quæſtione 9.*

De

De præceptis Eccleſiæ, *per quæſtiones 19. nominatim uerò*

De Traditionibus Apoſtolicis & Eccleſiaſticis, quæſtione 1. & ſequentibus.

De Eccleſia & eius authoritate, quæſtione 9. 10. & 16.

De Romano Pontifice & Eccleſia Romana, quæſtione 9.

De Concilijs, quæſtione undecima.

De authoritate Sanctorum Patrum, quæſtione eadem.

De quinque præceptis Eccleſiæ, quæſtione 14.

De ſcriptura ſacra & eius interpretatione, quæſtione 16.

TOMVS SECVNDVS.
IIII. DE SACRAMENTIS.

De Sacramentis in genere, *per quæſtiones 8.*

De Cæremonijs, quæſtione 8.

De Baptiſmi Sacramento, *per quæſtiones 4.*

De Concupiſcentia Renatorum, quæſtione 3.

De Confirmationis Sacramento, *per quæſtiones 5.*

De Chriſmate, quæſt 4.

De Euchariſtiæ Sacramento, *per quæſtiones 10.*

De Veritate, quæſt. 4.

Tranſubſtantiatione, quæſt. 6.

Adoratione, quæſt. 6.

De Miſſa, quæſt. 7.

De Communione ſub utraque ſpecie, quæſt. 8.

De Pœnitentiæ Sacramento, *per quæſtiones 10.*

De Contritione, quæſt. 4.

De Confeſſione, quæſt. 5. & 6.

De Satisfactione, quæſt. 7. & 8.

De Purgatorio & fidelibus defunctis, quæſt. 9.

De Sacramento Extremæ Vnctionis, *per quæſtiones 3.*

De Ordinis Sacramento, *per quæſtiones 8.*

An omnes Chriſtiani ſint Sacerdotes, quæſt. 2.

De honorandis Sacerdotibus ſiue bonis ſiue malis, quæſtione 6. & 7.

De Matrimonij Sacramento, *per quæſt. 5.*

De diuortio, quæſt. 3.

De Votifragis, quæſt. 4.

De Coniugio Monachorum & Monialium, quæſtione eadem.

De Cælibatu Sacerdotum,quæſt.4.& 5.
De Virginitate,quæſt.5.

TOMVS TERTIVS.
V. DE IVSTITIA CHRISTIANA.

Ad iuſtitiæ priorem partem, quæ in malis fugiendis eſt ſita, pertinent hæc:

I. De peccatis in genere,*per quæſtiones 6.*
De peccatis ſeptem Capitalibus, *per quæſtiones 9.*
De peccatis alienis, culpa aliqua noſtra ad nos pertinētibus, *per quæſtiones xj.*
De peccatis in Spiritum ſanctum, *per quæſtiones 8.*
De peccatis in cęlum clamantibus, *per quæſtiones 5.*
De peccatorum expiatione, *per quæſtiones 3.*
De peccatis minutis ſeu uenialibus,*quæſtione 2.*

Ad iuſtitiæ partem alteram, quę in bonis faciendis aut conſectandis eſt poſita,rectè referri poſſunt.

1. Bonorum operum genera triplicia, *per quæſtiones 18. ubi etiàm agitur.*
De fructu bonorum operum,quæſt.2.
De Ieiunio,quæſt.4.& ſequentibus.
De Oratione,quæſt.7.& ſequent.
De Eleemoſyna & Operibus miſericordiæ,quæſt. 10. & ſequentibus.
2 Virtutes Cardinales, *per quæſtiones 6.*
3 Dona & fructus Spiritus ſancti,*per quæſtiones 4.*
4 Octo beatitudines, *per quæſtiones 3.*
5 Conſilia Euangelica, *per quæſtiones 6.*
De Euangelica Paupertate,Caſtitate,& Obedientia, quæſtione 3.4. & 5.
De Monachiſmo & Religioſorum inſtituto,quæſt. 5.
6 Quatuor hominis nouiſsima,*per quæſtiones 7.*

Ad Chriſtianæ doctrinæ totius ſummam unico ceu uerbo cōpræhendendam, Eccleſiaſtici ſententia notatu digna eſt, qui ait:

Eccl.1. *Fili concupiſcens Sapientiam,conſerua Iuſtitiam,& DEVS præbebit illam tibi.*

APPENDIX

APPENDIX DE HOMINIS LAPSV ET IVSTIFICATIONE SECVNDVM SENTENTIAM

& doctrinam Concilij Tridentini.

I. De lapſu primi hominis.
II. De peccato Adam in omnes homines transfuſo.
III. De remedio originalis peccati.
IIII. De reliquijs originalis peccati in baptizatis.
V. De naturæ & legis ad iuſtificandos homines imbecillitate.
VI. De diſpenſatione & myſterio aduentus CHRISTI.
VII. Qui per Chriſtum iuſtificentur.
VIII. Deſcriptio Iuſtificationis impij, & modo eius in ſtatu gratiæ.
IX. De neceſsitate præparationis ad Iuſtificationē in adultis, & undè illa ſit.
X. Modus præparationis ad Iuſtificationem quis.
XI. Quid ſit Iuſtificatio impij, & quæ eius cauſæ.
XII. Quomodò intelligatur, impium per fidem & gratìs iuſtificari.
XIII. Contra inanem hæreticorum fiduciam.
XIIII. De accepto Iuſtificationis incremento.
XV. De obſeruatione mandatorum, deque illius neceſsitate & poſsibilitate.
XVI. Prædeſtinationis temerariam præſumptionem cauendam eſſe.
XVII. De Perſeuerantiæ munere.
XVIII. De lapſis & eorum reparatione.
XIX. Quolibet mortali peccato amitti gratiam, ſed non fidem.
XX. De fructu Iuſtificationis, hoc eſt de merito bonorum operum, deque ipſius meriti ratione.

CAPVT PRIMVM DE FIDE ET SYMBOLO FIDEI.

I.

a Actor. 11. d 1. Pet. 4. d

Quis dicendus eſt [a] Chriſtianus?

QVI IESV CHRISTI ueri DEI & hominis ſalutarem doctrinã in eius [b] ECCLESIA profitetᷣ.

b Athanaſ. cõtra Arri. ora. 2 Cypria. epiſt. 2. lib. 4. & de ſimpli. Præla. Ignatiꝰ ad Magneſian. Aug. trac. 113 in Ioan. & ſer. 181. de tẽp. ca. 12. Item in Enchir. c. 5. Tertul. lib. de Pudicitia, & de præſcript. hæret.

B. Omnes proinde cultus & ſectas, quæ extra CHRISTI doctrinam & ECCLESIAM ubiuis gentium reperiuntur, ut eſt Iudaica, Ethnica, Mahometica, Hæretica, damnat & deteſtatur penitùs, qui uerè Chriſtianus eſt, & in ipſa CHRISTI doctrina firmiter acquieſcit.

TESTIMONIA SCRIPTVRARVM, QVAE AD MARGINEM CITATA SVNT.

ACTORVM undecimo capite: Profectus eſt autem (Barnabas) Tarſum, ut quæreret Saulum: quem cùm inueniſſet, perduxit Antiochiam. Et annum totum conuerſati ſunt ibi in Eccleſia: & docuerunt turbam multam, ità ut cognominarentur primùm Antiochiæ Diſcipuli, Chriſtiani.

PRIORIS epiſtolæ diui Petri quarto capite: Nemo autem ueſtrum patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Chriſtianus, non erubeſcat, glorificet autem Deum in iſto nomine..

PATRVM TESTIMONIA AD MARGINEM CITATA.

1 A. ATHANASIVS in oratione ſecunda contra Arrianos: Nunquam populus ab Epiſcopis ſuis, ſed à Domino, in quem creditum fuit, nomen accepit. Certè à beatis Apoſtolis præceptoribus noſtris, miniſtriſq; Euangelij Saluatoris noſtri, appellationes adepti non ſumus, ſed à Chriſto, Chriſtiani & ſumus & nuncupamur: Illi uerò, qui aliundè originem ſuæ fidei deducũt, meritò authorum ſuorum cognomenta, ut ad quos pertineant, præ ſe ferunt. Quapropter, quum omnes à Chriſto, Chriſtiani & eſſemus & diceremur, exploſus eſt Marcion inuentor hæreſeos: reliqui autem qui cum exploſore Marcionis remanſere, Chriſtiani titulum retinuerunt: qui uerò ſecuti ſunt Marcionem, non iam indè Chriſtiani, ſed Marcioniſtæ appellati ſunt. Ità quoquè Valentinus, Baſilides, Manichęus, & Simon Magus ſectatoribus ſua uocabula impartierunt, indéq; factum, ut alij Valentiniani, alij Baſilidiani, alij Manichæi, alij Simoniani, alij Cataphryges à Phrygia, alij à Nouato Nouatiani uocati ſint. Ità Meletius eiectus à Petro & Epiſcopo & Martyre

Chriſtiani à Chr̃o nomen habent.

Hæretici nomẽ ſumunt ab inuẽtorib. hęreſeon.

Martyre,ſuos,qui ipſum ſequebantur, non Chriſtianos poſteà,ſed Melitianos denominauit.Eadem iterùm ratione B.Alexandro Arriū eijciente, ij qui Alexandro adhæſerunt, remanſerunt Chriſtiani: illi uerò, qui unà cum Arrio receſſerunt, nomen Saluatoris noſtri Alexandro cum ſuis relinquentes, Arriani deincèps appellati ſunt. Et paucis interiectis: Qui ex eodem genere ad iſtos abeunt, aut ab Eccleſia ad hæreſim tranſitum faciunt, nomen Chriſti derelinquunt, & Arrianorum uocabulo induuntur, quaſi non ampliùs fidem Chriſti retineant,ſed Arrianæ inſaniæ gregales habentur.Quomodò igitur Chriſtiani fuerint,qui non Chriſtiani, ſed Ariomanitæ appellantur?aut quomodò de numero Eccleſiæ Catholicæ habeantur,qui Apoſtolicam fidem excuſſerunt,& nouarum peſtium inuentores ſe præbent? Arriani non ſunt Chriſtiani.

2 CYPRIANVS libro quarto, epiſtola ſecunda ad Antonianum: Quiſquis ille eſt,& qualiſcunq; eſt,Chriſtianus non eſt, qui in Chriſti Eccleſia nō eſt. Qui iecleſia non eſt,Chriſtianus nō eſt

3 IDEM in tractatu de Simplicitate Prælatorum, ſiue de Vnitate Eccleſie.Non pertinet ad Chriſti prēmia qui relinquit Eccleſiam Chriſti.Alienus eſt,prophanus eſt,hoſtis eſt. Habere iam non poteſt Deum patrem, qui Eccleſiam non habet matrem. Eccleſiam mātrē agnoſcat, qui vult Deū habere Patrē.

4 IGNATIVS epiſtola ad Magneſianos: Dignos nos exhibeamus cognomento quod accepimus:qui enim alio nomine appellatur præter iſtud, hic non eſt Dei: non ſuſcipit prophetiam illam, quæ de nobis ait, Vocabitur nomine nouo,quo Dominus nūcupabit eum:& erit populus ſanctus.Quod & impletum eſt primò in Syriam, nam in Antiochia diſcipuli, Criſtiani appellati ſunt,Paulo & Petro Eccleſiam fundantibus. Chriſtianorū nomen nouū. Eſa.62. Act.11.

5 AVGVSTINVS tractatu centeſimo decimotertio in Ioannem: In negatione Apoſtoli Petri,debemus àduertere,non ſolùm ab eo negari Chriſtum, qui dicit eum non eſſe Chriſtum, ſed ab illo etiàm qui cùm ſit, negat ſe eſſe Chriſtianum. Dominus enim non ait Petro, Diſcipulum meum te negabis: ſed,me negabis:negauit ergò ipſum,cùm ſe negauit eius eſſe diſcipulum. Chriſtianum ſe negās, Chriſtum negat.

6 IDEM ſermone centeſimo octogeſimoprimo de tempore,capite duodecimo: Quiſquis ille eſt,& qualiſcunque ille eſt: Chriſtianus non eſt, qui in Chriſti Eccleſia non eſt. Chriſtianus non eſt,qui in Chriſti eccleſia non eſt.

7 ITEM in Enchiridio ad Laurentium capite quinto: Certum uerò propriumque fidei catholicæ fundamentum Chriſtus eſt. Fundamentum enim aliud,ait Apoſtolus, nemo pōt ponere pter id qđ poſitū eſt,quod eſt CHRISTVS IESVS. Neque hoc ideo negandum eſt proprium fundamentum eſſe fidei catholicæ,quia putari poteſt,aliquibus hæreticis hoc nobiſcum eſſe cōmune. Si enim diligenter quæ ad CHRISTVM pertinent,cogitentur:nominetenus inuenitur Chriſtus apud quoslibet hæreticos,qui ſe Chriſtianos uocari uolunt, re uerò ipſa non eſt apud eos. Quod oſtendere nimis longum eſt,quoniam commemorandæ ſunt omnes hæreſes,ſiue quæ fuerunt,ſiue quæ ſunt,ſiue quæ potuerunt eſſe ſub uocabulo Chriſtiano,& etiàm quàm ſit hoc uerum, per ſingulas quaſque monſtrandum. 1.Cor.3. Hęretici, ueri Chriſtiani nō ſunt.

8 TERTVLLIANVS in libro de pudicitia: Ouis propriè Chriſtianus, & grex Domini eccleſiæ populus,& paſtor bonus Chriſtus: & ideò Chriſtianus non intelligendus,qui ab Eccleſiæ grege aberrauerit. Chriſtiani nō ſunt,qui ab Eccleſiæ grege aberrant.

9 IDEM in libro de præſcriptionibus aduersùs hæreticos:Si hæretici ſūt, Chriſtiani eſſe non poſſunt, non à Chriſto habendo quod de ſua electione ſectati,hæreticorum nomen admittunt. Hæretici nequeūt eē Chriſtiani.

II

Quo compendio Chriſtianam doctrinam licet complecti?

a Eccleſiaſti. 1.d
b Lib.2.Retr. cap.63.& En chi.c.2.& 3.
c 1.Cor.13.d
d Proſp ſent. 98.ex Auguſt.
e Pſal.33.c & 36.c
1.Pet.3.b

VT nimirùm Criſtianus ea norit & obſeruet, quæ tum ad [a] Sapientiam,tum ad Iuſtitiam ſpectant. Sapientia,ut Auguſtinus [b] oſtendit,circa uirtutes uerſatur Theologicas, [c] Fidē, Spem,& Charitatem, quæ & DIuinitùs infunduntur, & cùm in hac uita purè maximeq; excoluntur,beatos homines DIuinosq; reddunt. Iuſtitia uerò [d] duabus partibus, declinatione à malo, & boni operatione, abſoluitur. Huc enim ſpectat, quod Propheta inquit Regius: [e] *Diuerte à malo,& fac bonum*. Iã ex hiſce fontibus,Sapientiæ ſcilicet & Iuſtitiæ, nō difficulter hauriuntur cætera, quæcunque Chriſtianæ quidem Inſtitutioni atque diſciplinæ congruunt.

SCRIPTVRAE.

ECCLESIASTICI primo capite: Fili,concupiſcens ſapientiam,conſerua iuſtitiam,& Deus præbebit illam tibi.

PRIORIS epiſtolæ ad Corinthios decimotertio capite:Nunc autem manent,fides,ſpes,charitas,tria hæc:maior autem horum eſt charitas.

PSALMO trigeſimotertio:Diuerte à malo,&c.

PSALMO trigeſimoſexto:Declina à malo,& fac bonum,& inhabita in ſeculum ſeculi.

PRIORIS epiſtolæ Petri capite tertio: Qui uult uitam diligere, & dies uidere bonos:coerceat linguam ſuam à malo,& labia eius nè loquantur dolum.Declinet à malo,& faciat bonum.

1 AVGVSTINVS libro ſecundo Retractationum,capite ſexageſimotertio: Scripſi librum de fide, ſpe,& charitate,cùm à me,ad quem ſcriptus eſt,poſtulaſſet,ut aliquod opuſculum haberet meum,de ſuis manibus non receſſurū. Quod genus Græci Enchiridion uocant. Vbi ſatis diligenter mihi uideor eſſe complexus, quo modo ſit colendus Deus, quam ſapientiam eſſe hominis utiquè ueram Diuina ſcriptura definit.

Sapiētia Chriſtiani hoīs conſiſtit in recto Dei cultu.

2 IDEM in Enchiridio ad Laurentium,capite ſecundo:Hominis ſapientia pietas eſt.Habes hoc in libro ſancti Iob: Nam ibi legitur,quòd ipſa ſapientia dixerit homini,Ecce pietas eſt ſapientia. Si autem quæras,quam dixerit eo loco pietatē,diſtinctiùs in Græco reperies θεοσέβειαν,qui eſt Dei cultus.

Iob 18.ſecundùm LXX.

3 ITEM ibidèm capite tertio:Hic ſi reſpondero, (ad hanc uidelicet quæſtionem,quonam modo ſit colendus Deus) fide, ſpe, charitate colendum Deum:profectò dicturus es,breuiùs hoc dictum eſſe quàm uelis.

Colitur Deus fide,ſpe,&charitate.

4 PROSPER in ſententijs ex libris Auguſtini decerptis,ſententia nonageſimaoctaua: Tota iuſtitiæ ratio eſt,ut declinentur mala, & fiant bona.cuius obſeruantiæ inter quaslibet aduerſitates forma ſeruāda eſt:quia hoc ſolùm nunquàm amittitur,quod operi pietatis impenditur.

Iuſtitia Chriſtiana in duobus conſiſtit.

III

Quid primùm traditur in doctrina Chriſtiana?

FIDES,

Fides, ianua illa noſtræ ſalutis, ſine qua Deum inuenire & inuocare, Deo ſeruire & placere nullus in hac uita poteſt [a] *Credere enim oportet accedentem ad Deum*, inquit Apoſtolus: *qui* [b] *uerò non crediderit, condemnabitur, &* [c] *iam iudicatus eſt*, ex Chriſti ſententia.

Rom. 10.c Heb. 11.a Aug. ſerm. 38. de tep. & ſer. 1. de uerb Apoſto Leo ſer. 4. de Natiui. Do.
a Heb. 11 b
b Marc. 16 c
c Ioan. 3. b

SCRIPTVRAE.

Ad Romanos decimo: Quomodò inuocabunt, in quem non crediderũt?

Ad Hebræos undecimo capite: Sine fide impoſsibile eſt placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad DEVM quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.

Marci decimoſexto: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui uerò non crediderit, condemnabitur.

Ioannis tertio capite: Qui credit in eum, non iudicatur: qui autem non credit, iam iudicatus eſt: quia non credidit in nomine unigeniti filij DEI.

PATRES.

1 Avgvstinvs ſermone trigeſimooctauo de tempore: Conſtat, neminẽ ad ueram peruenire poſſe beatitudinem, niſi Deo placeat, & Deo neminem poſſe placere, niſi per fidem. Fides nanque eſt bonorum omnium fundamentum. Fides eſt humanæ ſalutis initium. Sine hac nemo ad filiorũ Dei conſortium poteſt peruenire, quia ſine ipſa nec in hoc ſeculo quiſquam iuſtificationis conſequitur gratiam, nec in futuro uitam poſsidebit æternam. Et ſi quis hic non ambulauerit per fidem, non perueniet ad ſpeciem beatæ uiſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Idem habet in initio ſermonis centeſimi octogeſimiprimi de tempore.

Fides quàm neceſſaria.

2 Idem ſermone primo de uerbis Apoſtoli: Nullæ ſunt maiores diuitiæ, nulli theſauri, nulli honores, nulla mundi huius maior ſubſtantia, quàm eſt fides Catholica, quæ peccatores homines ſaluat, infirmos curat, catechumenos baptizat, fideles iuſtificat, pœnitentes reparat, iuſtos augmentat, martyres coronat, uirgines, uiduas, & coniugales caſto pudore conſeruat: clericos ordinat, ſacerdotes conſecrat, regnis cæleſtibus præparat, in æterna hæreditate cum angelis ſanctis communicat. Eandem ſententiam iiſdem uerbis repetiuit ſermone centeſimo octogeſimoprimo de tẽpore, capite duodecimo.

Fides Catholica theſaurus ingens.

3 Leo Magnus ſermone quarto in ſolennitate natiuitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti: Magnum præſidium eſt fides integra, fides uera, in qua nec augeri ab ullo quicquam, nec minui poteſt: quia niſi una eſt, fides non eſt, dicẽte Apoſtolo: Vnus Dominus, una fides, unum baptiſma, unus Deus & pater omnium, qui ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. Huic unitati, dilectiſsimi, inconcuſsis mentibus inhærete, & in hac omnem ſectamini ſanctitatem, & in hac præceptis Domini deſeruite, quia ſine fide impoſsibile eſt placere Deo, & nihil ſine illa ſanctum, nihil caſtum eſt, nihil uiuum. Iuſtus enim ex fide uiuit.

Fides niſi integra & una ſit fides non eſt. Ephe. 4.

IIII

Quid fidei nomine intelligitur?

A. Dei [a] donum & lumen, quo illuſtratus homo, firmiter aſſentitur atque adhæret iis, quæ ut credantur, ſunt diuinitùs

a Ephe. 2. b Heb. 11. a Baſi. in ſer. de fidei confeſ.

Bernard.epiſt. 190.Aug.cōtra epiſ. Fundamē ti ca 5.
b 1.Ioan. 5.b
c Geneſ. 1.a
Ioan.1.b
Luc.2.a
Rom.5.b
d Cōcil.Ephe. canon.13.
Lucæ 1.c
1.Cor.15 g
Ioan 3.b
e Conſtantiē. Floren. Tridē. Concil.
f Eccleſiaſt.3.c
2.Cor. 10.b
a Eſa.7.b ſecū dùm LXX.
Baſil. in Pſal. 115. & in Moralibus,regula 80.c.21.Greg. Homil.26. in Euang.
Chryſoſt.in 1. adCor.hom.4.
b 2.Cor.10.b
c Lucæ 1.c
d Euſeb.Emiſe. hom. 2. de ſymb. Cyril.catech.5. illum. Chryſoſto.ſer. de fide, ſpe, & charitate.
Cyrill. li. 4.in Ioan.cap.9.

reuelata,& ab Eccleſia nobis propoſita.

B. Cvivsmodi ſunt,Deum eſſe trinum & [b] unum,è nihilo [c] creatum mundum,Deum factum eſſe hominem, & pro nobis mortem ſuſtinuiſſe,Mariam [d] & uirginem, & Dei matrē exiſtere,mortuos omnes ad uitam excitādos eſſe, hominem ex aqua & Spiritu ſancto regenerari,totum Chriſtum [e] in Eucharistia contineri, & id genus alia Religionis noſtræ uenerāda myſteria:quæ diuinitùs reuelata, non humani [f] ſenſus captu compræhendi,ſed fide duntaxàt percipi poſſunt.

C. Vnde Propheta:[a] *Niſi credideritis*, inquit, *non intelligetis.* Non enim ſpectat fides naturæ ordinem, non ſenſuum fidit experientiæ:non potentia aut ratione humana, ſed uirtute & authoritate Diuina nititur,illud planè certum habens,ſummā æternamq; ueritatem,quæ Deus eſt, nec falli poſſe unquàm, nec fallere.

D. Qvamobrem id fidei uel maximè proprium eſt, ut in [b] captiuitatem redigat omnem intellectum in obſequium Chriſti,apud quem non eſt difficile,nedùm impoſsibile [c] omne uerbum. Hæc [d] fides lumen eſt animæ, oſtium uitæ,fundamentum ſalutis æternæ.

SCRIPTVRAE.

Ad Epheſios ſecundo capite: Gratia eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex uobis:Dei enim donum eſt.

Ad Hebræos undecimo capite: Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum,argumentum non apparentium.

Primae epiſtolæ Ioannis quinto capite:Tres ſunt qui teſtimonium dāt in cęlo Pater,Verbum,& Spiritus ſanctus,& hi tres unum ſunt.

Geneseos i. In principio creauit Devs cęlum & terram.

Ioannis primo capite:Et uerbum caro factum eſt,& habitauit in nobis.

Lvcae ſecundo:Et peperit filium ſuum primogenitum. Et paulò pòſt. Natus eſt uobis hodiè Saluator, qui eſt Chriſtus Dominus, in ciuitate Dauid.

Ad Romanos quinto. Commendat autem charitatem ſuam Deus in nobis,quoniā cùm adhuc peccatores eſſemus,Chriſtus pro nobis mortuus eſt.

Lvcae primo.Quod naſcetur ex te Sanctum,uocabitur filius Dei.

Prioris ad Corinthios decimoquinto: Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur.In momento,in ictu oculi,in nouiſsima tuba, (canet enim tuba) & mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.

Ioannis tertio:Amen amen dico tibi,niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto,non poteſt introire in regnum Dei.

Eccleſiaſtici tertio: Altiora te nè quæſieris, & fortiora te nè ſcrutatus fueris: ſed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita ſemper, & in pluribus operibus eius nè fueris curioſus. non eſt enim tibi neceſſarium, ea quæ abſcondita ſunt uidere oculis tuis. In ſuperuacuis rebus noli ſcrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius non eris curioſus. Plurima enim ſuper ſenſum hominum oſtenſa ſunt tibi. Multos enim ſupplantauit ſuſpicio illorum, & in uanitate detinuit ſenſus illorum.

Poſterioris ad Corinthios decimo: In captiuitatem redigentes omnē intellectum in obſequium Christi.

Esaiae ſeptimo iuxta trāſlationem Septuaginta Interpretum: Niſi credideritis, non intelligetis.

Lucae primo: Non erit impoſsibile apud Deum omne uerbum.

Hieremiae trigeſimoſecundo: Eccè ego Dominus Deus uniuerſæ carnis: nunquid mihi impoſsibile erit omne uerbum?

PATRES.

Basilius in ſermone de fidei confeſsione, ſiue de uera ac pia fide in Aſceticis: Eſt igitur fides, eorum quæ dicta ſunt, aſſentiens approbatio ſine ulla hæſitatione, cum animi perſuaſione, de eorum ueritate quæ Dei munere ſunt prædicata. Fides eſt firmus aſſenſus reuelatæ ueritatis.

Bernardus in epiſtola centeſima nonageſima ad Innocentium pontificem, contra Petrum Abailardum: In primo limine Theologiæ (uel potiùs ſtultilogiæ ſuæ) fidem definit æſtimationem: quaſi cuique in ea ſentire & loqui quæ libeat liceat, aut pendeāt ſub incerto in uagis ac uarijs opinionibus noſtræ fidei ſacramenta, & non magis certa ueritate ſubſiſtant. Nonne ſi fluctuat fides, inanis eſt & ſpes noſtra? Stulti ergò martyres noſtri, ſuſtinentes tam acerba propter incerta, nec dubitantes ſub dubio remunerationis præmio durum per exitum diuturnum inire exilium. Sed abſit ut putemus in fide uel ſpe noſtra aliquid, ut is putat, dubia æſtimatione pendulum, & non magis totum quod in ea eſt, certa ac ſolida ueritate ſubnixū, oraculis & miraculis diuinitùs perſuaſum, ſtabilitū & conſecratum partu uirginis, ſanguine redemptoris, gloria reſurgentis. Teſtimonia iſta credibilia facta ſunt nimis. Si quo minùs, ipſe poſtremò ſpiritus reddit teſtimonium ſpiritui noſtro, quòd filij Dei ſumus. Quomodò ergò fidem quis audeat dicere æſtimationem, niſi qui ſpiritum iſtum nondum accepit, quive Euāgelium aut ignoret, aut fabulam putet? Scio cui credidi, & certus ſum, clamat Apoſtolus: & tu mihi ſubſibilas, fides eſt æſtimatio? Tu mihi ambiguum garris, quo nihil eſt certius? Sed Auguſtinus aliter fides, ait, non coniectando uel opinando habetur in corde in quo eſt, ab eo cuius eſt, ſed certa ſcientia, acclamante cōſcientia. Abſit ergò, abſit, ut hos fines fides habeat Chriſtiana. Academicorum ſint iſtæ æſtimationes, quorum eſt dubitare de omnibus, ſcire nihil. Ego uerò ſecurus in magiſtri gentium ſententiam pergo, & ſcio quoniam non cōfundar. Placet mihi, fateor, illius de fide definitio, etſi iſte etiam ipſam latenter inſimulet. Fides eſt, ait, ſubſtātia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium. Subſtantia, inquit, rerum ſperandarum, non inanium phantaſia coniecturarum. Audis ſubſtantiam, non licet tibi in fide putare uel diſputare pro libitu, non hac illacque uagari per inania opinionum, per deuia errorum. Subſtantiæ nōie aliquid tibi certum fixumq; pręfigitur. Certis clauderis finibus, certis limitib. coarctaris. Nō eſt.n. fides æſtimatio, ſed certitudo.

Fides non eſt æſtimatio aut opinio.

Fidei certitudo.

Pſal. 92.

Rom. 8.

2. Tim. 1.

Fides nihil habet ambiguum.

Heb. 11.

Paulina definitio fidei explicatur.

Fides ratione metienda nō eſt.

3 IDEM in eadem epiſtola: Quid magis contra rationem, quàm ratione rationem conari tranſcendere? Et quid magis contra fidem, quàm credere nolle quicquid non poſsit ratione attingere? Deniquè exponere uolēs illud Sapiētis, Qui credit citò, leuis eſt corde: Citò credere eſt, inquit, adhibere fidē ante rationē, cùm hoc Salomō nō de fide in deū, ſed de mutua inter nos dixerit credulitate. Nā illā quę in Deū eſt fidē, beatus Papa Gregorius negat planè hr̄e meritū ſi ei humana rō prębeat experimētū. Laudat aiūt Apoſtolos, quòd ad unius iuſsionis uocem ſequuti ſunt redemptorem. Sit nimirùm pro laude dictum: In auditu auris obediuit mihi. increpatos eregione diſcipulos, quòd tardiùs credidiſſent. Deniquè laudatur Maria quòd rationem fide præuenit, & punitur Zacharias quòd fidem ratione tentauit. Et rursùm Abraham commendatur, qui contra ſpem in ſpem credidit.

Eccleſiaſt. 19.

Pſal. 17. Marc. 16. Luc. 1. Rom. 4.

4 AVGVSTINVS contra epiſtolam Manichęi, quam uocant Fundamenti, capite quinto: Si inueneris aliquem, qui Euangelio nondùm credit, quid faceres dicenti tibi, non credo? Ego uerò Euangelio non crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoueret authoritas.

Eccleſiæ authoritas Auguſtinum cōmouit ad credendum euāgelio.

1 B. CONCILIVM Epheſinum canone decimotertio: uide infrà quæſtione decima, A.

2 CONCILIVM Conſtantienſe, Florentinum & Tridentinum: uide infrà de Sacramento Euchariſtiæ, quęſtione octaua G.H.

Fides à demōſtratione non pendet.

1 C. BASILIVS in pſalmum centeſimum decimumquintum, in ea uerba, Credidi propter quod locutus ſum, &c. Sacrorum quæ de Deo ſunt, eloquiorum pręduх eſto fides planè, non item demonſtratio. fides, inquam, animam inuitans, immò & perſuadens ad conſenſionem præ cunctis rationalibus methodis. Neq; enim fides geometricis nititur probationibus, quas neceſsitates uocitant: ſed animis noſtris ſe inſinuat efficaci operatione ſpiritus ſancti. Et nonnullis interiectis: In quocunque tandem humanarum artium exercitio (id modò uia & ordine ad præſtitutum ſibi progrediatur finē) impoſsibile eſt primarum propoſitionum inquirere demonſtrationes: Immò neceſſe eſt, ut quum admiſeris earum artium quæ certa ratione nituntur, principia ut confeſſa, nec proindè ullam requirentia demonſtratiuam probationem, id demum inſpicias quicquid ex præſuppoſitis ordine conſequitur. Nihilo ſeciùs & theologiæ myſterium requirit aſſenſum, nulla præuia inquiſitione nitentem. Sanè ait Apoſtolus: Credere enim oportet, quia Deus eſt, non item in quæſtionem uocare, aut controuerſim opponere illud: Quid eſt Deus? Atque adeò in uniuerſum, fides ſi ſubſtantia earum eſt quæ ſperantur, rerum, & eorum quæ non uidentur, argumentum: nè mihi tu anxius contendas uidere iam, quæ lōgiore ſepoſita ſunt interuallo, neu quæ ſperas te olim conſecuturum, in ambiguam reuoces dubiam ve partem, quòd ad ea nōdùm potueris certa notione pertingere.

Simplex aſſenſus. Heb. 11.

Heb. 11.

2 IDEM in Moralibus regula octogeſima, capite uigeſimoprimo: Quid proprium fidei? Certiſsima animi expletio de diuinorum uerborum ueritate, quæ nulla, neque à naturali neceſsitate inducta ratione, neque ad ueræ pietatis ſimulationem conformata ullo modo poſsit labefactari. Quid propriū fidelis? Vt cum eiuſmodi certa animi expletione ueram eſſe illorū uim credat, quæ dicta ſunt in ſcriptura, nihilq; reijciat, aut nouū ſtatuere audeat.

3 GREGORIVS Magnus homilia uigeſimaſexta in Euangelia: Sciendum nobis eſt, quòd diuina operatio ſi ratione compræhenditur, non eſt admirabilis

Fides quæ ex-

bilis.Nec fides habet meritum,cui humana ratio præbet experimentum. Et quibüſdam interpoſitis,Cùm Paulus Apoſtolus dicat : Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum,argumentum nō apparentium:profectò liquet, quia fides illarum rerum argumentum eſt, quæ apparere non poſſunt. Quæ etenim apparēt,iam fidem nō habent,ſed agnitionem. Dum ergò uidit Thomas,dum palpauit,cur ei dicitur: Quia uidiſti me,credidiſti?Sed aliud uidit, aliud credidit. A mortali quippe homine diuinitas uideri non potuit. Hominem ergò uidit,& deum confeſſus eſt.

perientia ni:i tur,meritoria non eſt.

Heb.11.

Ioan.20.

4 Chrysostomvs homilia quarta in priorem epiſtolam ad Corinthios: Quæ humanam excedunt rationem,fide duntaxât indigent.

1 D. Evsebivs Emiſenus homilia ſecunda de Symbolo: Fides religionis catholicæ,lumen eſt animæ,oſtium uitæ,fundamentum ſalutis ęternæ. Quicunque hac derelicta,uelut peſsimum ducem proprium ſequitur intellectū, quicunque per ſapiētiæ ſuæ ſenſum,ad myſteriorum cæleſtium ſe putat poſſe peruenire ſecretum:ſic facit,quomodò ſi abſque fundamento ædificet domum,aut ſi prætermiſſo oſtio uelit introire per tectum : uel ſi nocte ſine lumine inferat greſſum,totum ſe clauſis oculis urgeat in profundum.Hanc ergò nobis fidem uelut magnam lampadem, Chriſtus adueniens, errantibus uiam mōſtraturus exhibuit,per quem poſsit Deus ignotus requiri,quæſitus credi,creditus inueniri.

Catholicæ fidei encomiū & neceſsitas.

Similitudo elegans.

2 Cyrillvs Hieroſolymorum Archiepiſcopus Catecheſi quinta illuminatorum : Oculus omnem illuminans conſcientiam eſt fides, & intelligentiam efficiens.Dicit enim Propheta:Niſi credideritis,non intelligetis.

Iſaiæ 7.

3 Chrysostomvs in ſermone de fide,ſpe,& charitate:Fides eſt origo iuſtitiæ,ſanctitatis caput,deuotionis principium,religionis fundamentū. Nullus unquām ſine hac Dominum promeruit:nullus ſine illa faſtigium ſublimitatis aſcendit. Eſt enim fides innocens ac pura credulitas : qua ad Devm accedimus,qua pręceptis inſiſtimus,qua expiata mente Dominum ueneramur.Hæc excludit dubia,tenet certa, promiſſa conſignat.Hanc qui tenet,felix eſt:qui deſeruerit,miſer. Hæc in Eccleſia ſigna oſtendit,uirtutes exercet, chariſmata complet.

Commendatio fidei.

4 Cyrillvs Alexandrinus libro quarto in Ioānem,capite nono , in hæc uerba ſcribens,Amen amen dico uobis,qui credit in me , habet uitam æternam:Ianua & uia in uitam fides eſt,& recurſus quidam atque reductio à corruptione in immortalitatem.

V

Eſt ne breuis aliqua fidei complexio,ac ſumma omnium no[b]is credendorum?

Est illa,quam duodecim Apoſtoli ſuo ſymbolo tradiderunt,quamque in ſectiones ſeu articulos duodecim aptè diſtinxerunt. Dignū ſanè opus his [a] authoribus,qui poſt Chriſtum Dominum Chriſtianæ fidei præcipui & ſanctiſſimi fundatores extitere. Quod quidem ſymbolum uelut illuſtris nota eſt,qua Chriſtiani ab impijs,qui uel nullam , uel non rectā Chriſti fidem profitentur,diſcernendi ac internoſcendi ſunt.

a Clemēs epiſto.1.ad frat. do.Amb.epiſto.81.& ſer. 38. Augu.ſer. de temp.181. Ruffi. i ſymb. Irē.li.1. ca.2. & li 3. cap.4. Hiero.ad Pāma. h. aduerſùs errores Ioan.Hieroſ. Leo ſer. 11.d paſſ. & epiſt. 13.ad Pulcheriā.& ſer.cōt. Eutychetem. Maximus ſer. de traditione ſymb.

PATRES

Apoſtoli cur & quando cõdiderũt ſymbolum.
Nominis interpretatio.

1 Clemens epiſtola prima ad fratrem Domini: Chriſto reſurgẽte & aſcẽdente in cælum, miſſo ſancto Spiritu, collata Apoſtolis ſcientia linguarum, adhuc in uno poſiti, ſymbolum, quod fidelis nunc tenet Eccleſia, unuſquiſq; quod ſenſit dicendo, condiderunt, ut diſcedentes ab inuicèm, hanc regulã per omnes gẽtes prædicarẽt. Et poſt pauca: Symbolum enim græcè, latinè collatio dicitur. Et hoc prædicti ſancti Apoſtoli inter ſe per Spiritum ſanctum ſalubriter (ut dictum eſt) condiderunt. Dicitur & indicium, quòd per hoc, qui rectè crediderit, indicatur.

Symbolũ Apoſtolicũ Rom. eccleſia intemeratum ſeruat.

2 Ambrosivs in epiſtola octogeſimaprima ad Syricium Papam: Credatur ſymbolo Apoſtolorum, quod Eccleſia Romana intemeratum ſemper cuſtodit & ſeruat.

Clauis eſt.
Matth. 16.

3 Idem ſermone trigeſimooctauo: Arbitror Apoſtolicam fidem duodecim artificum operatione conflatam. Duodecim enim Apoſtolorum ſymbolo fides ſancta concepta eſt, qui uelut periti artifices in unum conuenientes, clauem ſuo conſilio conflauerunt. Clauem enim quandam ipſum ſymbolum dixerim, per quod reſerantur diaboli tenebræ, ut lux Chriſti adueniat: aperiuntur conſcientiæ clauſa peccata, ut iuſtitiæ fulgeant opera manifeſta. Igitur hæc clauis oſtendenda eſt fratribus noſtris, ut & ipſi tanquam diſcipuli Petri, inferna ſibi reſerare, cęlos aperire conſueſcant.

Duodecim ſentẽtijs apoſtoli fidei regulam cõprehenderunt.
Quandò & quõ Apoſtoli Symbolum cõpoſuerint.
Magnum eſt ſacris ſymbolum.
Symbolum qđ in baptiſmo ſumus pfeſſi per ora geſtantiũ, ediſcendum eſt.

4 Avgvstinvs ſermone centeſimo octogeſimoprimo de tempore, qui eſt ſermo primus in uigilia Pentecoſtes in præfatione: Sancti Apoſtoli certam regulam fidei tradiderunt, quam ſecũdùm numerum Apoſtolicum duodecim ſententijs comprænhenſam, ſymbolum uocauerunt, per quam credẽtes Catholicam tenerent unitatem, & per quam hæreticam conuincerent prauitatem. Symbolum ergò tali ratione inſtitutum maiores noſtri dixerũt. Tradunt enim, quòd poſt aſcenſionem Domini & Saluatoris noſtri ad Patrem, cùm per aduentum Spiritus ſancti diſcipuli eius inflammati, linguis omniũ loquerentur, ad ſingulas quaſque nationes, ut Dei uerbum prædicarent, ituri ac diſceſſuri ab inuicèm, normam prius ſibi futuræ prædicationis in commune ſtatuerunt, nè localiter ab inuicèm diſcedentes, diuerſum uel diſſonũ prædicarent his qui ad fidem Chriſti inuitabantur. Omnes igitur in uno poſiti, & Spiritu ſancto repleti, breue ſuæ prædicationis indicium conferendo in unum, quod ſentiebat unuſquiſque computabat, atque hanc ità credẽtibus dandam eſſe regulam inſtituerunt. Symbolum breue eſt uerbis, ſed magnum eſt ſacramentis: quicquid enim præfiguratum eſt in Patriarchis, quicquid denunciatum in ſcripturis, quicquid prædictum eſt in Prophetis, uel de Deo ingenito, uel ex Deo in Deum nato, uel de Spiritu ſancto, uel de ſuſcipiendo omni ſacramento, uel de morte Domini, reſurrectionisq; eius myſterio, totum breuiter hoc ſymbolum continet, & continendo habet & confitendo. Diſcat ergò quiſque fidem Apoſtolicam profeſſus per ora geſtantium in baptiſmo, cum ad annos intelligibiles uenerit.

Cur & quõ

5 Rvffinvs in expoſitione in ſymbolum Apoſtolorum: Tradunt maiores noſtri, quòd poſt aſcenſionem Domini cùm per aduentum ſancti Spiritus ſuper ſingulos quoſque Apoſtolos igneæ linguæ ſediſſent, ut loquelis diuerſis uarijsq; loquerentur, per quod eis nulla gens extera, nulla linguæ barbaries inacceſſa uideretur & inuia, præceptum eis à Domino datum ob prędicandum Dei uerbũ ad ſingulas quęque proficiſci nationes. Diſceſſuri itaque

que ab inuicem, normam prædicationis in commune cõſtituunt, nè fortè alius ab alio abducti, diuerſum aliquid his qui ad fidem Chriſti inuitabãtur, exponerent. Omnes ergò in uno poſiti, & Spiritu ſancto repleti, breue iſtud futuræ ſibi, ut diximus, prædicationis indicium, conferendo in unum quod ſentiebat unuſquiſque, componunt, atque hanc credentibus dandam eſſe regulam ſtatuunt. Symbolum autem hoc multis & iuſtiſsimis ex cauſis appellare uoluerunt. Symbolum enim Græcè, indicium dici poteſt & collatio, hoc eſt, quod plures in unum conferunt. Id enim fecerunt Apoſtoli in his ſermonibus, in unum conferendo unuſquiſque quod ſenſit. Indicium autem uel ſignum idcircò dicitur, quia illo tempore ſicut & Paulus Apoſtolus dicit, & in Actis Apoſtolorum multi ex circuncìſis Iudæis ſimulabant ſe eſſe Apoſtolos Chriſti, & lucri alicuius uel uentris gratia ad prædicandum proficiſcebantur, nominantes quidem Chriſtum, ſed non integris traditionum lineis nunciantes. Idcircò ergò iſtud indicium poſuere, per quod agnoſceretur is, qui Chriſtum uerè ſecundum Apoſtolicas regulas prędicaret. Deniq; & in bellis ciuilibus hoc obſeruari ferunt: quoniã & armorum habitus par, & ſonus uocis idem, & mos unus eſt, atque eadem inſtituta bellandi, nè qua doli ſubreptio fiat, ſymbola diſcreta unuſquiſque dux ſuis militibus tradit, quæ Latinè uel ſigna, uel indicia nominantur: ut ſi fortè occurreret quis, de quo dubitetur, interrogatus ſymbolum prodat, ſi ſit hoſtis, an ſocius. Idcircò denique hæc non ſcribi chartulis atque membranis, ſed retineri cordibus tradiderunt, ut certum eſſet, neminem hac ex lectione quæ interdùm peruenire etiam ad infideles ſolet, ſed ex Apoſtolorum traditione didiciſſe ſufficeret. Diſceſſuri ergò, ut diximus, ad prædicandum, iſtud unanimitatis & fidei ſuæ indicium Apoſtoli poſuere, non ſicut filij Noe diſceſſuri ab alterutrum, turrem ex latere cocto & bitumine conſtruentes, cuius cacumen pertingere uſque ad cælum, ſed munimenta fidei, quæ ſtarent aduersùm faciem inimici, ex lapidibus uiuis & margaritis dominicis ædificantes, quæ neque uenti impellerent, neque flumina ſubuerterent, neque tempeſtatum ac procellarum turbines permouerent. Meritò ergò illi ab inuicem ſeparandi, turrem ſuperbiæ ædificantes, linguarum confuſione damnati ſunt, uti nè unuſquiſque poſſet aduertere proximi ſui loquelam. Iſti uerò qui turrem fidei cõſtruebant, omnium linguarum ſcientia & agnatione donati ſunt, ut illud peccati, hoc fidei probaretur indicium.

Apoſtoli ſymbolum condiderunt. *Appellationis ratio.* *2. Cor. 11.* *Symbolum nõ eſt ab Apoſtolis ſcripto traditum.* *Gene. 11.*

6 IRENAEVS aduersùs hæreſes Valentini & ſimilium, lib. 1. cap. 2. Eccleſia per uniuerſum orbem uſque ad fines terræ ſeminata, & ab Apoſtolis, & à diſcipulis eorum accepit eam fidem, quæ eſt in unum Deum, patrem omnipotentem, qui fecit cælum & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt, &c.

Ab Apoſtolis ſymboli capita profecta ſunt.

7 IDEM lib. 3. cap. 4. Quid autem ſi neque Apoſtoli quidem ſcripturas reliquiſſent nobis, nonne oportebat ordinem ſequi traditionis, quam tradiderunt ijs, quibus committebant eccleſias? cui ordinationi aſſentiunt multæ gentes Barbarorum, eorum qui in Chriſtum credũt, ſine charactere uel atramento ſcriptam habentes per ſpiritum in cordibus ſuis ſalutem, & ueterem traditionem diligenter cuſtodientes, in unum Deum credentes fabricatorẽ cæli & terræ, & omnium quæ in eis ſunt, per Chriſtum IESVM Dei filium.

Traditiones Apoſtolicæ non ſcriptę.

8 HIERONYMVS ad Pammachium aduersùs errores Ioannis Hieroſolymitani, epiſtola ſexageſimaprima: In Symbolo fidei & ſpei noſtræ, quod ab Apoſtolis traditum non ſcribitur in charta & atramento, ſed in tabulis cordis

dis carnalibus, poſt confeſsionem Trinitatis & unitatem Eccleſiæ, omne Chriſtiani dogmatis ſacramentum carnis reſurrectione concluditur.

9 Leo Magnus ſermone undecimo de Paſsione Domini: Hac fidei regula, dilectiſsimi, quam in ipſo exordio ſymboli per authoritatem Apoſtolicæ inſtitutionis accepimus, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, quem filium Dei Patris omnipotentis unicum dicimus, eundem quoque de Spiritu ſancto natum ex Maria uirgine confitemur.

Apoſtolicæ inſtitutionis eſt.

10 Idem in epiſtola decimatertia ad Pulcheriam Auguſtam: Ipſius Catholici ſymboli breuis & perfecta confeſsio, duodecim Apoſtolorum totidem eſt ſignata Sententijs tanquam inſtructa ſit munitione cæleſti, ut omnes hæreticorum opiniones ſolo ipſius poſsint gladio detruncari. Cuius ſymboli plenitudinem ſi Eutyches puro & ſimplici uoluiſſet corde concipere, in nullo à decretis ſacratiſsimi Niceni Concilij deuiaret, & hoc à ſanctis Patribus intelligeret conſtitutum, ut contra Apoſtolicam fidem, quæ non niſi una eſt, nullum ſe ingenium, nullum eleuaret eloquium.

Duodeci Apoſtolis duodecim articuli reſpondent. Symboli perfectio. Apoſtolica fides non niſi una eſt.

11 Idem in ſermone ſeu tractatu contra Eutychetem: Fraterna uos & paterna ſolicitudine commonemus, ut inimicos Catholicæ fidei, hoſtes Eccleſiæ, incarnationis Dominicę negatores, & inſtituto à ſanctis Apoſtolis Symbolo repugnantes, in nullum recipiatis conſenſionis affectum.

12 Maximus Taurinenſis Eccleſiæ Epiſcopus in homilia de traditione ſymboli & expoſitione eiuſdem: Cùm apud Patres noſtros, ſicut liber Iudicum refert, quædam Iſraeliticæ tribus ciuili aduerſùm ſe prælio decertaret, nec propter conſimilem populi unius habitum inter bellantes poſſet eſſe diſcretio: tribus illa, cuius iuſtior erat cauſa pugnãdi, quia meritò per Dei auxilium uictoriam præſumebat, ſignum ſibi certo in ſermone conſtituit, ut quos una armorum facies confundebat, ſecretioris uerbi diſtingueret ſacramentum. Quod beati Apoſtoli, ut ego reor, exemplum ſequentes, Eccleſiæ Dei, quam aduerſùm militiam diabolici furoris armabant, myſterium ſymboli tradiderunt, ut quia ſub uno Chriſti nomine credentium erat futura diuerſitas, ſignaculum ſymboli inter fideles perfidosq; ſecerneret, & alienus à fide atque hoſtis appareret Eccleſię, aut tanquàm baptizatus neſciſſet, aut tanquàm hęreticus corrupiſſet.

Symbolũ cur ab Apoſtolis compoſitum. Iudic. 12

VI

Qui ſunt Symboli huius articuli?

Symbolũ explicarunt Cyrillus in Catecheſibus illum. Chryſoſto. ho. 1. & 2. in ſym. Ruffi. in ſymb. Aug. in Enchirid. ad Laur. Item in libris 4. de ſymb. ad catech. In lib. de fide & ſymbo. Serm. 115 119. 123 125. 131. 181. 192. 193. 194. de temp.

Credo in Deum patrem omnipotentem, Creatorem cæli & terræ.

II. Et in Ieſum Chriſtum filium eius unicum, Dominum noſtrum.

III. Qui conceptus eſt de ſpiritu ſancto, natus ex Maria uirgine.

IIII. Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus.

V. Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit à mortuis.

Aſcen-

VI. Aſcẽdit ad cælos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.

VII. Indè uenturus eſt iudicare uiuos & mortuos.

VIII. Credo in Spiritum ſanctum.

IX. Sanctam Eccleſiam Catholicam, Sanctorum communionem.

X. Remiſsionem peccatorum.

XI. Carnis reſurrectionem, &

XII. Vitam æternam. Amen.

VII

Quò maximè ſpectant hæc Symboli uerba?

A. Eò certè, ut ueram Dei diuinarumq; rerum cognitionem, quæ ad bene beateq; uiuendum eſt cuique neceſſaria, ſuccinctè comprehenſam habeamus.

Hiere. 9. f
Ioan. 17. a
1. Cor. 2. a
1. Pet. 1. b
Sap. 13.

B. Vbi primum & præcipuum habet locum agnitio & confeſsio ſanctiſsimæ Trinitatis, ne ullo modo dubitetur, Deũ, quo nihil aut [a] maius, aut melius, aut ſapientius poteſt excogitari, in eſsentia quidem ſeu natura diuina unũ & ſimplicẽ, in [b] perſonis uerò tribus eſſe diſtinctũ, ut alius [c] Pater, alius Filius, alius Spiritus ſanctus eſſe, ante omnia certò credatur, Pater eſt, qui ſuum ab [d] æterno filium generat, fons & opifex rerum: Filius ex Patris genitus ſubſtantia, mundi redemptor eſt ac Saluator: Spiritus ſanctus, qui & [e] Paracletus dicitur, eccleſiæ ſeu Chriſti fidelium eſt adminiſtrator. Iam [f] hi tres unum ſunt: hoc eſt, unus, uerus, æternus, immenſus & incompræhenſibilis Deus.

a Aug. cõfeſ. lib. 1. cap. 4.
b Aug. li. de fi de & ſymbo. cap 9.
c Matth. 28. d Athã. in ſym.
d Pſal. 109. a Hebr. 1. a 1. Ioan. 4. c 16. b 14. b d
f 1. Ioan. 5. b 1. Tim. 1. d 6. d Hiere. 32. c d

C. Pulchrè igitur huic ſanctiſsimæ ſimul & indiuiduæ Trinitati partes Symboli tres præcipuæ reſpondent: Prima nimirùm de creatione, ſecunda de redemptione, tertia de ſanctificatione.

SCRIPTVRAE.

HIEREMIAE nono capite: Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, & nõ glorietur fortis in fortitudine ſua, & non glorietur diues in diuitijs ſuis: ſed in hoc gloriatur, qui gloriatur, ſcire & noſſe me.

IOANNIS decimoſeptimo: Hæc eſt autem uita æterna, ut cognoſcant te ſolum Deum uerum, & quem miſiſti IESVM CHRISTVM.

PRIORIS ad Corinthios capite ſecundo: Non enim iudicaui me ſcire aliquid inter uos, niſi IESVM Chriſtum, & hunc crucifixum: & quæ ſequantur.

PRIORIS Petri primo capite: In quem nunc quoque non uidentes crediitis: credentes autem exultatis lætitia inenarrabili & glorificata, reportantes finem fidei ueſtræ ſalutem animarum.

SAPIENTIAE decimotertio capite: Vani autem ſunt omnes homines, in quibus non ſubeſt ſcientia Dei, & de his quæ uidentur bona, non potuerunt intelligere eum qui eſt, neque operibus attendentes, agnouerunt quis eſſet artifex.

MATTHAEI uigeſimooctauo: Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti.

PSALMO centeſimonono: Tecum principium in die uirtutis tuæ in ſplendoribus ſanctorum: ex utero ante luciferum genui te.

AD Hebræos primo: Nouiſsimè diebus iſtis locutus eſt nobis in filio, quē conſtituit hæredem uniuerſorum, per quem fecit & ſecula. Qui cùm ſit ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ eius, portansque omnia uerbo uirtutis ſuæ, purgationem peccatorum faciens, ſedet ad dexteram maieſtatis in excelſis: tantò melior angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hæreditauit. Cui enim dixit aliquandò angelorum, Filius meus es tu, ego hodiè genui te? Et rurſum: Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium? Et cùm iterùm introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum oēs Angeli Dei. Et ad Angelos quidem dicit: Qui facit angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis. Ad filium autem, Thronus tuus Deus in ſeculum ſeculi: uirga æquitatis uirga regni tui. Dilexiſti iuſtitiam, &c.

PRIMAE Ioannis quarto: Pater miſit filium ſuum Saluatorem mundi. Et paulò antè: Ipſe dilexit nos, & miſit filium ſuum propitiationem pro peccatis noſtris.

IOANNIS decimoquinto: Cùm autem uenerit paracletus, quem ego mittam uobis à Patre, ſpiritum ueritatis, qui à Patre procedit, &c.

ET capite decimoſexto: Si enim nō abiero, paracletus nō ueniet ad uos.

ITEM capite decimoquarto: Et ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit uobis, ut maneat uobiſcum in æternum.

ET paulò pòſt: Paracletus autem Spiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, & ſuggeret uobis omnia quæcunque dixero uobis.

PRIMAE Ioannis quinto: Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres unum ſunt.

PRIORIS ad Timotheum primo: Regi autem ſeculorum immortali, inuiſibili, ſoli Deo honor & gloria in ſecula ſeculorum.

ET capite ſexto: Quem ſuis temporibus oſtendet beatus & ſolus potens, rex regum & dominus dominantium, qui ſolus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inacceſsibilem, quem nullus hominum uidit, ſed nec uidere poteſt, cui honor & imperium ſempiternum, Amen.

HIEREMIAE trigeſimoſecundo: Eccè tu feciſti cælum & terram in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento. non erit tibi difficile omne uerbum. Qui facis miſericordiam in millibus, & reddis iniquitatem patrum in ſinum filiorum eorum poſt eos. Fortiſsime, magne, & potens, Dominus exercituum nomen tibi. Magnus conſilio, & incompræhenſibilis cogitatu: cuius oculi aperti ſunt ſuper omnes uias filiorum Adam, ut reddas unicuiq; ſecundùm uias ſuas & ſecundùm fructum adinuentionum eius. Qui poſuiſti ſigna

& por-

& porteta in terra Aegypti uſq; ad diem hanc,& in Iſrael, & in hominibus: & feciſti tibi nomen ſicut eſt dies hæc &c. Et factum eſt uerbum Domini ad Hieremiam,dicens: Ecce ego Dominus Deus uniuerſæ carnis,nunquid mihi difficile erit omne uerbum?

PATRES.

Dei maieſtas

1 B. AVGVSTINVS libro primo Confeſsionum, capite quarto: Quid es ergò Deus meus? Quid, rogo, niſi Dominus Deus? Quis enim Dominus pręter Dominum? aut quis Deus præter Deum noſtrum? Summe, optime, potétiſsime, omnipotentiſsime, miſericordiſsime, & iuſtiſsime, ſecretiſsime, & præſentiſsime, pulcherrime & fortiſsime, ſtabilis & incompræhenſibilis, immutabilis mutans omnia, nunquàm nouus, nunquàm uetus, innouans omnia,& in uetuſtatem perducens ſuperbos & neſciunt. Semper agens, ſemper quietus, colligens & non egens, portans & implens & protegens, creans & nutriens & perficiens, quærens cùm nihil deſit tibi, amas nec æſtuas, zelas & ſecurus es, pœnitet te & non doles, iraſceris & tranquillus es, opera mutas, nec mútas conſilium, recipis quod inuenis, & nunquàm amiſiſti. Nunquàm inops & gaudes lucris, nunquàm auarus & uſuras exigis. Supererogatur tibi ut debeas, & quis habet quicquam non tuum? Reddis debita nulli debens, donas debita nihil perdens. Et quid dicimus Deus meus, uita mea, dulcedo mea ſancta, aut quid dicit aliquis, cùm de te dicit? & uæ tacétibus de te quoniam loquaces muti ſunt.

Perſonarum diſtinctio in Sanctiſs. Trinitate.

2 IDEM Auguſtinus libro de fide & ſymbolo, capite nono: Iſta Trinitas unus eſt Deus: non ut idem ſit Pater, qui eſt filius & ſpiritus ſanctus, ſed ut Pater ſit Pater, & Filius ſit Filius, & Spiritus ſanctus ſit Spiritus ſanctus: ſed hæc Trinitas unus Deus, ſicut ſcriptum eſt, Audi Iſrael, Dñs Deus tuus, Deus unus eſt. (Deut.6.) Tñ ſi interrogemur de ſingulis,& dicatur nobis, Deus eſt Pater? reſpondebimus, Deus. Si quæratur, utrùm Deus ſit Filius, hoc reſpondebimus. Nec ſi fuerit de Spiritu ſancto talis interrogatio, aliud eſſe eum debemus reſpondere, quam Deum, uehementer cauentes ſic accipere, quomodo de hominibus dictum eſt, Dij eſtis. (Pſal.81. 1.Cor.8.) Non enim ſunt naturaliter dij, quicunq; ſunt facti atque conditi ex Patre per Filium dono Spiritus ſancti. (Rom.11.) Ipſa enim ſignificatur Trinitas, cùm Apoſtolus dicit, Quoniam ex ipſo,& in ipſo, & per ipſum ſunt omnia. Quodcunque ergò de ſingulis interrogati, reſpondeamus Deum eſſe de quo quæritur, ſiue Patrem, ſiue Filium, ſiue Spiritum ſanctum, ut tamen non tres doceri à nobis coli quiſquam exiſtimauerit. Nec mirum, ꝙ hæc de ineffabili natura dicuntur, cum in ijs etiam rebus, quas corporeis oculis cernimus, & corporeo ſenſu dijudicamus, tale aliquid accidat. Nam cùm de fonte &c.

Perſonarũ diſtinctio & earundē conuenientia.

3 ATHANASIVS in ſymbolo ſuo: Fides autem Catholica hæc eſt, ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate ueneremur: Neque confundentes perſonas, neque ſubſtantiam ſeparantes. Alia eſt enim perſona Patris, alia Filij, alia Spiritus ſancti: ſed Patris & Filij & Spiritus ſancti una eſt Diuinitas, æqualis gloria, & coęterna maieſtas: Qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus ſanctus. Increatus Pater, increatus Filius, increatus Spiritus ſanctus. Immenſus Pater, immenſus filius, immenſus Spiritus ſanctus. Aeternus Pater, æternus Filius, æternus Spiritus ſanctus: & tamen non tres æterni, ſed unus æternus: ſicut non tres increati, nec tres immenſi, ſed unus increatus, & unus immenſus. Similiter omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens

tens Spiritus ſanctus:& tamē non tres omnipotentes, ſed unus omnipotens. itá Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus ſanctus:& tamen non tres Dij, ſed unus eſt Deus: itá Dominus Pater, Dominus Filius, Dominus Spiritus ſanctus:& tamen non tres Domini, ſed unus eſt Dominus. Quia ſicut ſingulatim unamquanque perſonam Deum aut Dominum confiteri Chriſtiana ueritate compellimur, itá tres Deos aut Dominos dicere Catholica religione prohibemur. Pater à nullo eſt factus, nec creatus, nec genitus: Filius à Patre ſolo eſt, non factus, nec creatus, ſed genitus: Spiritus ſanctus à Patre & Filio, nō factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens. Vnus ergò Pater, nō tres Patres: unus Filius, non tres Filij: unus Spiritus ſanctus, non tres Spiritus ſancti. Et in hac Trinitate nihil prius aut poſterius, nihil maius aut minus, ſed totæ tres perſonæ coæternæ ſibi ſunt & coæquales. Itá ut per omnia, ſicut iam ſuprà dictum eſt, & unitas in Trinitate, & Trinitas in unitate ueneranda ſit. Qui uult ergò ſaluus eſſe, itá de Trinitate ſentiat.

Deut. 6.a
Matth. 6.b
1. Timot. 1. d
Geneſ. 1.a
Eſaiæ 53.a
Iob 37 a d
Eccleſ. 3 b
Luc. 1.c
Hiere. 32 e
a Sap. 16.b
1. Reg. 2.b
b Pſal. 2.b
Hebr. 1 b
Rom. 8.c d
c Pſal. 32.b
Colo. 1.c
Matth. 6.d
Hebr. 13 b
1. Tim. 4.c & 6.d
Rom. 11.d
d Iacob. 1.c
2. Cor. 1.a
Act 14.c
e Luc. 12.a
Gen. 17.a b
Pſal. 26.2, 90 a
124 a
Iob 41.a
1. Cor. 10.c
Eccleſ. 33.a

VIII

Quid ſibi uult primus Symboli articulus, Credo in Deum Patrem?

A. Ostendit nobis primùm, Deum, unū, & in Deitate primam perſonam eſſe Patrem cæleſtem, æternum potentia maieſtateq; ſummum, cui nihil factu impoſsibile ſit uel difficile: qui uitæ ac mortis poteſtatem omnem obtinet.

B. Is ipſe Pater Filium [b] ex omni æternitate genuit, & nos hoc tempore gratiæ in filios ſibi adoptauit. Eius tanta uis eſt, ut uerbo [c] ſolo tam uiſibilia quàm inuiſibilia produxerit ex nihilo, producta uerò uſque conſeruet atque gubernet ſumma cum bonitate ac ſapientia, à quo & ad quem omnia. Ipſe [d] Pater luminum, apud quem non eſt tranſmutatio, Pater miſericordiarum, & Devs totius conſolationis: talis demùm ac tantus, ut ad [e] nutum illius ſupera, terreſtria, infera ſubitò pareant: quo duce ac protectore, nos in ſummis etiàm malis atque periculis illæſi ac tuti conſeruamur.

SCRIPTVRAE.

Devteronomii ſexto: Audi Iſrael, Dominus Deus noſter Deus unus eſt.

Matthaei ſexto: Pater noſter qui es in cęlis.

Prioris ad Timotheum primo: Regi autem ſeculorum immortali, inuiſibili, ſoli Deo honor & gloria in ſecula ſeculorum.

Genesis primo: In principio creauit Deus cælum & terram.

Esaiae quinquageſimotertio: Quis credidit auditui noſtro, & brachiū Domini cui reuelatum eſt?

Iob trigeſimoſeptimo: Subter omnes cælos ipſe conſiderat, & lumen illius ſuper terminos terræ. Poſt eum rugiet ſonitus, tonabit uoce magnitudinis ſuæ, & non inueſtigabitur, cùm audita fuerit uox eius. Tonabit Deus in uoce ſua mirabiliter, qui facit magna & inſcrutabilia. Qui præcepit niui ut deſcen-

deſcendat in terram,& hyemis pluuijs & imbri fortitudinis ſuæ. Qui in manu omnium hominum ſignat,ut nouerint ſinguli opera ſua.

Ibidem: Dignè eum inuenire non poſſumus: magnus fortitudine & iudicio & iuſtitia,& enarrari non poteſt. Ideò timebunt eum uiri,& non audebunt contemplari omnes,qui ſibi uidentur eſſe ſapientes.

Ecclesiastis tertio:Cuncta fecit bona in tempore ſuo,& mundum tradidit diſputationi eorũ,ut nõ inueniat homo opus quod operatus eſt Deus ab initio uſque ad finem.

Lucae primo: Non erit impoſsibile apud Deum omne uerbum.

Hieremiae trigeſimoſecundo: Non erit tibi difficile omne uerbum. Ibidèm: Eccè ego Dominus Deus uniuerſæ carnis, nunquid mihi difficile erit omne uerbum?

Sapientiae decimoſexto: Tu es Domine qui uitæ & mortis habes poteſtatem,& deducis ad portas mortis & reducis.

Primo Regum,ſecundo capite: Dominus mortificat & uiuificat, deducit ad inferos & reducit. Domini ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem.

Psalmo ſecundo: Dominus dixit ad me, Filius meus es tu: ego hodiè genui te.

Ad Hebræos primo: Cui enim dixit aliquando angelorum, Filius meus es tu, ego hodiè genui te? Et rurſum: Ego ero illi in patrem,& ipſe erit mihi in filium?

Ad Romanos octauo: Quicunque ſpiritu Dei aguntur,ij ſunt filij Dei. Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore:ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum,in quo clamamus,Abba (Pater). Ipſe enim ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro,quòd ſumus filij Dei. Si autem filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur,ut & conglorificemur. Et nos ipſi primitias ſpiritus habentes intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes.

Psalmo trigeſimoſecundo: Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum. Quoniam ipſe dixit & facta ſunt:ipſe mandauit,& creata ſunt.

Ad Coloſſenſes primo:In ipſo condita ſunt uniuerſa in cælis & in terra, uiſibilia & inuiſibilia, ſiue throni,ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates:omnia per ipſum & in ipſo creata ſunt: & ipſe eſt ante omnes,& omnia in ipſo conſtant.

Matthaei ſexto: Reſpicite uolatilia cæli, quoniam non ſerunt, neque metunt,neque congregant in horrea, & pater ueſter cæleſtis paſcit illa.Conſiderate lilia agri,quomodo creſcunt:non laborant,neque nent.Dico autem uobis,quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt ſicut unum ex illis.Si autem fœnum agri,quod hodie eſt, & cràs in clibanum mittitur, Deus ſic ueſtit,quanto magis uos minimæ fidei?

Ad Hebræos decimotertio: Sint mores ſine auaritia, contenti præſentibus.Ipſe enim dixit,Non te deſeram,neque derelinquam,ità ut confidenter dicamus,Dominus mihi adiutor:non timebo quid faciat mihi homo.

Prioris ad Timotheum quarto:Speramus in Deum uiuum,qui eſt ſaluator omnium hominum,maxime fidelium.

Et capite ſexto eiuſdem epiſtolæ:Quem (Iesvm Christvm) ſuis tẽporibus

ribus oſtendet beatus & ſolus potens, Rex regum, & Dominus dñantiũ, qui ſolus habet immortalitatẽ, & lucem inhabitat inacceſsibilem: quem nullus hominum uidit, ſed nec uidere poteſt. cui honor & imperium ſempiternum.

Ad Romanos undecimo: Ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia.

Iacobi primo capite: Omne datum optimum, & omne donum perfectũ, deſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum, apud quem non eſt tranſmutatio, nec uiciſsitudinis obumbratio.

Posterioris ad Corinthios primo: Benedictus Deus & pater Domini noſtri Iesu Christi, pater miſericordiarum & Deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra.

Actorum decimoquarto: Annunciantes uobis ab his uanis conuerti ad Deum uiuum qui fecit cælum & terram, & mare & omnia quæ in eis ſunt, qui in præteritis generationibus dimiſit omnes gentes ingredi uias ſuas. Et quidem non ſine teſtimonio ſemetipſum reliquit, benefaciens de cælo, dans pluuias & tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda noſtra.

Lucae duodecimo: Oſtendam uobis quem timeatis: timete eum, qui, poſtquàm occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam.

Genesis decimoſeptimo capite: Ego Dominus omnipotens: ambula coram me, & eſto perfectus. daboque tibi & ſemini tuo terram peregrinationis tuæ, omnem terram Chanaan in poſſeſsionem æternam, eroque Devs eorum.

Psalmo uigeſimoſexto: Dominus illuminatio mea & ſalus mea. quem timebo? Dominus protector uitæ meæ. à quo trepidabo?

Psalmo nonageſimo: Qui habitat in adiutorio altiſsimi, in protectione Dei cæli commorabitur. Dicet Domino, ſuſceptor meus es tu, & refugium meum Deus meus, ſperabo in eum. Quoniam ipſe liberauit me de laqueo uenantium & à uerbo aſpero. Scapulis ſuis obumbrabit tibi, & ſub pennis eius ſperabis. Scuto circũdabit te ueritas eius: non timebis à timore nocturno, &c.

Psalmo centeſimo uigeſimoquarto: Qui confidunt in Domino ſicut mons Sion: non commouebitur in æternum, qui habitat in Hieruſalem. Quia non relinquet Dominus uirgam peccatorum ſuper ſortem iuſtorum, ut non extendant iuſti ad iniquitatem manus ſuas.

Iob quadrageſimoprimo: Quis reſiſtere poteſt uultui meo? Quis antè dedit mihi, ut reddam ei? Omnia quæ ſub cælo ſunt, mea ſunt.

Prioris ad Corinthios decimo capite: Fidelis Devs eſt, qui non patietur uos tẽtari ſupra id quod poteſtis: ſed faciet etiàm cum tẽtatione prouentum, ut poſsitis ſuſtinere.

Ecclesiastici trigeſimotertio capite: Timenti Dominum non occurrent mala, ſed in tentatione Devs illum conſeruabit, & liberabit à malo.

IX

Quid habet ſecundus Articulus, Credo in Ieſum Chriſtum?

1. Ioan. 5. d
Luc. 1. c 2 b c
Matth. 1. d
Eſa. 9 a 61. a
Luc. 4 c
Pſal. 44 b 88. c e
Act. 4. e & 10. f
1. Reg. 10. 16. a c
a Ioan. 1. b f

A. Commonſtrat ſecundam in Deitate perſonam Ieſum Chriſtum uerum Deum & uerum hominem: dictum quidem Ieſum, hoc eſt, ſaluatorem populi ſui: & Chriſtum, id eſt, unctum Spiritu ſancto, ac [a] plenũ omni gratia & ueritate, Meſ-

ſiam,

ſiam, Regem, & Pontificem noſtrum, qui primatum tenet in omnibus, & in quo corporaliter inhabitat omnis plenitudo Diuinitatis.

B. Oſtendit eundem [b] eſſe filium Dei unicum à Patre natum, ab æterno genitum, naturalem, conſubſtantialem, & ei prorſus æqualem ſecundùm Diuinitatem: Dominum uerò noſtrum, & omnium in ipſum credentium, ut quos ipſe [c] perditos ex ſeruitute Satanæ ultrò liberauit, quosq; iugo peccati & damnationis obnoxios liberaliſsimè redemit.

C. Is impijs quoq; dominatur: omnia enim [d] pedibus eius ſubiecta ſunt. Tum uerò maximè Dominum, & Regem regũ ſe improbis ac [f] uniuerſo mundo palàm declarabit, cùm hoſtes ad unum omnes, quanuis inuitos, ſuæ ſubijciet poteſtati, ac ueluti [a] paleam igne cõburet inextinguibili. Hic dilectus filius, hic noſter Emmanuel, & audiẽdus Præceptor: nec aliud nomen eſt ſub cælo [b] datum hominibus, in quo nos ſaluos fieri oporteat.

Apoca. 17.d. 19.c
Hebr. 3.a 5.b
1.Pet.1.d
Colo.1.c 2.b
b Ephe.1.a d
Ioan. 10.e
Heb.1.a
Apoc.1.d
Matth.28.d
Dan.7.d
Phil.2.a b
c Luc. 15.b f
& 11.c Rom. 8. a
1.Cor.6.d
1.Pet.1.c
d Pſal.8.b
Rom 14.b
e Apoc. 19. c 17.d
f Matth.25.c
1.Cor. 15 d
Pſal.109.a
a Luc. 3 d e
Matth. 3.c d
Luc.20.b
Mat.17.a 1.d
Eſa.7.c
b Act. 4.b

SCRIPTVRAE.

Primae Ioannis quinto capite: Et ſcimus quoniam filius Dei uenit, & dedit nobis ſenſum, ut cognoſcamus uerum Deum, & ſimus in uero filio eius. Hic eſt uerus Deus, & uita æterna.

Lucae primo capite: Ecce concipies in utero, & paries filium & uocabis nomen eius Ieſum: hic erit magnus, & filius altiſsimi uocabitur. Et paulò pòſt: Ideoq; & quod naſcetur ex te ſanctum, uocabitur filius Dei.

Et capite ſecundo: Ecce enim euangelizo uobis gaudium magnũ quod erit omni populo: quia natus eſt uobis hodiè Saluator, qui eſt Chriſtus Dominus, in ciuitate Dauid. Et paulò pòſt: Vocatum eſt nomẽ eius Iesvs, quod uocatum eſt ab angelo priuſquàm in utero conciperetur.

Matthaei primo capite: Pariet autem filium, & uocabis nomen eius Iesvm. ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum.

Esaiae nono capite: Paruulus enim natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, & factus eſt principatus ſuper humerũ eius: & uocabitur nomẽ eius, admirabilis conſiliarius, Deus, fortis: pater futuri ſeculi, princeps pacis.

Et capite ſexageſimoprimo: Spiritus Domini ſuper me, eo quòd unxerit Dominus me: ad annunciandum manſuetis miſit me, ut mederer contritis corde &c.

Lucae quarto capite: Spiritus Domini ſuper me, propter quod unxit me, euangelizare pauperibus miſit me, &c.

Psalmo quadrageſimoquarto: Dilexiſti iuſtitiam & odiſti iniquitatem, propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.

Psalmo octogeſimooctauo: Inueni Dauid ſeruum meum: oleo ſancto meo unxi eum. Semel iuraui in ſancto meo, ſi Dauid mentiar: ſemen eius in æternum manebit. Et thronus eius ſicut ſol in conſpectu meo, & ſicut luna

perfecta in æternum,& teſtis in cælo fidelis.

Actorvm quarto capite: Conuenerunt enim uerè in ciuitate iſta aduerſùs ſanctum puerum tuum Iesvm, quem unxiſti, Herodes & Pontius Pilatus, cum Gentibus & populis Iſrael, facere quæ manus tua & conſilium tuũ decreuerunt fieri.

Et capite decimo: Vos ſcitis &c. Iesvm à Nazareth quomodo unxit eum Devs Spiritu ſancto & uirtute, qui pertranſijt benefaciendo, & ſanando omnes oppreſſos à diabolo, quoniam devs erat cum illo.

Primi Regum decimo capite: Tulit autem Samuel lenticulam olei, & effudit ſuper caput Saulis, & deoſculatus eſt eum, & ait: Eccè, unxit te Dominus ſuper hæreditatem ſuam in principem, & liberabis populum ſuũ de manibus inimicorum eius, qui in circuitu eius ſunt, Et hoc tibi ſignum, quia unxit te devs in principem.

Et capite decimoſexto: Tulit ergò Samuel cornu olei, & unxit Dauid in medio fratrum eius: & directus eſt ſpiritus Domini à die illa in Dauid, & deinceps.

Ioannis primo capite: Et uerbũ caro factũ eſt, & habitauit in nobis, (& uidimus gloriam eius, gloriam quaſi unigeniti à patre) plenum gratiæ & ueritatis. Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia.

Ibidem: Inuenimus Meſsiam, quod eſt interpretatum, Christvs.

Apocalypsis decimoſeptimo capite: Hi cũ Agno pugnabũt, & Agnus uincet illos, quoniam Dominus dominorum eſt, & rex regum.

Et decimonono capite: Et habet in ueſtimẽto & in femore ſuo ſcriptũ, Rex regum & Dominus dominantium.

Ad Hebræos tertio capite: Conſiderate Apoſtolum & Pontificem confeſsionis noſtræ Iesvm, qui fidelis eſt ei, qui fecit illum, ſicut & Moyſes in omni domo eius.

Et capite quinto: Christvs non ſeipſum clarificauit ut Pontifex fieret: ſed qui locutus eſt ad eum, Filius meus es tu: ego hodiè genui te. Quemadmodum & in alio loco dicit, Tu es ſacerdos in æternum, ſecundum ordinẽ Melchiſedec. Qui in diebus carnis ſuæ, preces ſupplicationesq́; ad eum, qui poſsit illum ſaluum facere à morte, cum clamore ualido & lachrimis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia. Et quidem cùm eſſet filius dei, didicit ex ijs quæ paſſus eſt, obedientiã: & conſummatus, factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi, cauſa ſalutis æternæ, appellatus a Deo Pontifex iuxtà ordinem Melchiſedec.

Prioris Petri ſecundo capite: Eratis ſicut oues èrrantes: ſed conuerſi eſtis nunc ad Paſtorem & Epiſcopum animarum ueſtrarum.

Ad Coloſſenſes primo capite: Et ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ, qui eſt principium, primogenitus ex mortuis: ut ſit in omnibus ipſe primatum tenens: quia in ipſo complacuit, omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia in ipſum, pacificans per ſanguinem crucis eius ſiue quæ in terris, ſiue quæ in cælis ſunt.

Et ſecundo capite: In ipſo inhabitat omnis plenitudò diuinitatis corporaliter: & eſtis in illo repleti, qui eſt caput omnis principatus & poteſtatis.

Ad Ephesios primo capite: Benedictus devs & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali &c. in laudẽ gloriæ gratiæ ſuæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo &c. Non ceſſo gratias

gratias agens pro uobis, memoriam ueſtri faciens in orationibus meis, ut DEVS, Domini noſtri Ieſu Chriſti Pater, gloriæ, det uobis Spiritum ſapientiæ & reuelationis &c. ſuſcitans illum à mortuis, & conſtituens ad dexterã ſuam in cæleſtibus, ſupra omnem principatum & poteſtatem & uirtutem & dominationem &c.

IOANNIS decimo capite: Ego & pater unum ſumus. Quem pater ſanctificauit & miſit in mũdum, uos dicitis, Quia blaſphemas, quia dixi, Filius DEI ſum? Pater in me eſt, & ego in patre.

AD Hebræos primo capite: Multifariàm multiſque modis olim DEVS loquens patribus in Prophetis, nouiſsimè diebus iſtis locutus eſt nobis in filio, quem conſtituit hæredem uniuerſorum, per quẽ fecit & ſecula. Qui cùm ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius. & quæ ſequuntur.

APOCALYPSIS primo capite: Ego ſum primus & nouiſsimus, & uiuus, & fui mortuus, & ecce ſum uiuens in ſecula ſeculorum, & habeo claues mortis & inferni.

MATTHAEI uigeſimooctauo capite: Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra.

DANIELIS ſeptimo capite: Aſpiciebam in uiſione noctis, & ecce cum nubibus cæli quaſi filius hominis ueniebat, & uſque ad antiquum dierum peruenit: & in conſpectu eius obtulerunt eum. Et dedit ei poteſtatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus, & linguæ ipſi ſeruiẽt: poteſtas eius, poteſtas æterna quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur.

AD Philippenſes ſecundo capite: Hoc enim ſentite in uobis, quod & in Chriſto IESV, qui cùm in forma DEI eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem DEO, ſed ſemetipſum exinaniuit &c. propter quod & DEVS exaltauit illum, & donauit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine IESV omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia Dominus IESVS Chriſtus in gloria eſt DEI Patris.

LVCAE decimoquinto: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam quę perierat, &c. Ibidèm: Dixit autem pater ad ſeruos ſuos: Citò proferte ſtolam primam, & induite illum, & date annulum in manum eius, & calceamenta in pedes eius: & adducite uitulum ſaginatum, & occidite: & manducemus, & epulemur: quia hic filius meus mortuus erat & reuixit, perierat & inuentus eſt. Et paulò pòſt: Frater tuus hic, mortuus erat & reuixit, perierat & inuentus eſt.

LVCAE undecimo capite: Cùm fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt ea quę poſsidet. Si autem fortior eo ſuperueniens uicerit eum, uniuerſa arma eius aufert in quibus confidebat, & ſpolia eius diſtribuet.

AD Romanos octauo: Nihil ergò nunc damnationis eſt ijs qui ſunt in Chriſto IESV, qui non ſecundùm carnem ambulant. Lex enim ſpiritus uitę in Chriſto IESV, liberauit me à lege peccati & mortis.

PRIORIS ad Corinthios ſexto: Empti eſtis precio magno. Glorificate & portate Deum in corpore ueſtro.

PRIORIS Petri primo capite: Non corruptibilibus auro uel argento redempti eſtis de uana ueſtra conuerſatione paternæ traditionis, ſed precioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti & incontaminati.

PSALMO octauo: Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius.

AD Romanos decimoquarto: In hoc Chriſtus mortuus eſt & reſurrexit,

ut & mortuorum & uiuorum dominetur.

Apocalypsis decimonono: Rex regum & Dominus dominantium.

Item capite decimoſeptimo: Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus uincet illos, quoniam Dominus dominorum eſt & Rex regum.

Matthaei uigeſimoquinto: Cùm autem uenerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ: & congregabuntur ante eum omnes gẽtes, & ſeparabit eos ab inuicèm &c.

Prioris ad Corinthios decimoquinto: Deindè finis, cum tradiderit regnum Deo & Patri, cùm euacuauerit omnem principatum & poteſtatem & uirtutem. Oportet autẽ illum regnare, donèc ponat omnes inimicos ſub pedibus eius. Nouiſſima autem, inimica deſtruetur mors. Omnia enim ſubiecit ſub pedibus eius. Cùm autẽ dicat, Omnia ſubiecta ſunt ei: ſine dubio, præter eum, qui ſubiecit ei omnia. Cum autem ſubiecta fuerint illi omnia, tunc & ipſe filius ſubiectus erit ei qui ſubiecit ſibi omnia, ut ſit Devs omnia in omnibus.

Psalmo centeſimonono: Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis: donèc ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Virgam uirtutis tuæ emittet Dominus ex Sion, dominare in medio inimicorum tuorum.

Lucae tertio capite: Ipſe uos baptizabit in ſpiritu ſancto & igni. Cuius uentilabrum in manu eius, & purgabit aream ſuam: & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Et paulòpòſt: Et uox de cælo facta eſt: Tu es Filius meus dilectus, in te complacuit mihi.

Matthaei tertio: Cuius uentilabrum in manu ſua, & permundabit aream ſuam: & congregabit triticum ſuum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Et poſt pauca: Et eccè uox de cælis, dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

Lucae uigeſimo: Dixit autem Dominus uineæ, Quid faciam? Mittam filium meum dilectum: Forſitan, cùm hunc uiderint, uerebuntur.

Matthaei decimoſeptimo: Et eccè uox de nube, dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: ipſum audite.

Matthaei primo: Eccè uirgo in utero habebit & pariet filium, & uocabunt nomen eius Emmanuel, quod eſt interpretatum, Nobiſcum Deus.

Esaiae ſeptimo: Et uocabitur nomen eius Emmanuel.

Actorum quarto: Hic eſt lapis qui reprobatus eſt à uobis ædificantibus, qui factus eſt in caput anguli. Et non eſt in alio aliquo ſalus. Nec enim aliud nomen eſt ſub cælo datũ hominibus in quo oporteat nos ſaluos fieri.

X

Quid credendum proponit tertius articulus, Conceptus eſt de Spiritu ſancto?

Mich.5.a
Io.1.a 16.f
Eſai.53.c
Ioan.6.f
a Galat.4.a
Rom.1.a
Matth.1.c d
Luc.1.c d.2.a
Eſa 7.c
Hiere.31.d

A. Eundem teſtatur Dominum, qui iam indè ab æterno genitus à Deo Patre ſine matre fuit, propter nos de cælis deſcendiſſe, & humanam aſſumpſiſſe [a] naturam, qua temporaliter & conceptus ſit in Nazareth, & ſub Cæſare Auguſto in Bethleem natus ſine patre ex illibata Virgine, operante ſcilicet

cet in illa ſic Spiritus ſancti uirtute, vt (quod admirationem omnem excedit) VERBVM [b] caro & DEVS homo fieret, atque MARIA ſimul DEI mater & [c] virgo eſſet.

B. HAEC Filij DEI temporalis conceptio & generatio, humanæ ſalutis ac redemptionis [a] primordia continet, noſtręq́; eſt forma regenerationis. Qua fit, ut maledicti Adæ filij de immundo ſemine [b] concepti, & iræ filij nati, purificemur, tũ vt è carnalibus ſpirituales ac planè filij DEI efficiamur in Chriſto, cui Pater æternus conformes fieri uoluit electos, ut ſit ipſe, quemadmodũm [c] Paulus ait, in multis fratribus primogenitus.

b Cõci. Ephe. canon. 13.
c Hier. in Heluidium.
Amb. in epiſ. 81.
Ezech. 44 a
a Ioan. 3. a
1. Pet. 2. a 3 d
Heb. 2 a 7. d
Tit. 3 b
b Iob. 14 a
Ephes. 2. a
Rom 6 a 8. a
c Rom. 8 f

SCRIPTVRAE.

MICHEAE quinto capite: Et tu Bethleem Ephrata, paruulus es in millibus Iuda, ex te mihi egredietur qui ſit dominator in Iſrael, & egreſſus eius ab initio, à diebus æternitatis.

IOANNIS primo capite: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum: Hoc erat in principio apud DEVM.

ITEM capite decimoſexto: Exiui à patre, & ueni in mundum: iterùm relinquo mundum, & uado ad Patrem. Dicunt ei diſcipuli &c. In hoc credimus quia à DEO exiſti.

ESAIAE quinquageſimotertio capite: Generationẽ eius quis enarrabit?

IOANNIS ſexto: Hæc eſt uoluntas patris mei qui miſit me. Item, Non quia Patrem uidit quiſquam, niſi is qui eſt à DEO, hic uidit patrem. Item, Ego ſum panis uiuus qui de cælo deſcendi.

AD Galatas quarto: Vbi uenit plenitudo temporis, miſit DEVS filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege.

AD Romanos primo: Quod antè promiſerat per Prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis de filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecũdùm carnẽ.

MATTHAEI primo: Cùm eſſet deſponſata mater eius Maria Ioſeph, antequàm conuenirent, inuenta eſt in utero habens de Spiritu ſancto &c. Quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. Pariet autem filium, & uocabis nomen eius IESVM.

LVCAE primo: Miſſus eſt angelus Gabriel à DEO in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad uirginem deſponſatam uiro cui nomen erat Ioſeph, de domo Dauid, & nomen uirginis Maria. Et ait angelus ei: Nè timeas Maria, inueniſti enim gratiam apud DEVM: Eccè concipies in utero, & paries filium, & uocabis nomen eius IESVM &c.

ET capite ſecundo: Exijt edictum à Cæſare Auguſto, ut deſcriberetur uniuerſus orbis &c. Aſcendit autem & Ioſeph à Galilæa de ciuitate Nazareth, in Iudæam ciuitatem Dauid quæ uocatur Bethleem, eo quòd eſſet de domo & familia Dauid, ut profiteretur cum Maria deſponſata ſibi uxore prægnante. Factum eſt autem cùm eſſent ibi, impleti ſunt dies ut pareret & peperit filium ſuum primogenitum.

ESAIAE ſeptimo: Eccè uirgo concipiet & pariet filium.

IEREMIAE trigeſimoprimo: Creauit Dominus nouum ſuper terram, Fœmina circundabit uirum.

EZECHIELIS quadrageſimoquarto capite: Dixit Dominus ad me, Porta hęc clauſa erit, non aperietur, & uir non tranſiet per eam: quoniam Dominus DEVS Iſrael ingreſſus eſt per eám, eritq́; clauſa principi.

IOANNIS tertio: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.

PRIORIS Petri ſecundo capite: Deponentes igitur omnem malitiam & omnem dolum, & ſimulationes, & inuidias, & omnes detractiones, ſicut modò geniti infantes, rationabiles, ſine dolo lac concupiſcite, ut in eo creſcatis in ſalutem.

ET capite tertio eiuſdem epiſtolę: Quod & uos nunc ſimilis formę ſaluos facit baptiſma.

AD Hebręos ſecundo capite: Quomodò nos effugiemus, ſi tantam neglexerimus ſalutem, quæ cùm initium accepiſſet enarrari per Dominum, ab eis qui audierunt, in nos confirmata eſt, conteſtante DEO ſignis, & portentis, & uarijs uirtutibus, & Spiritus ſancti diſtributionibus ſecundùm ſuam uoluntarem.

ET capite ſeptimo: Saluare in perpetuum poteſt accedens per ſemetipſum ad Deum, ſemper uiuens ad interpellandum pro nobis.

AD Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abundè per IESVM CHRISTVM Saluatorem noſtrum.

IOB decimoquarto capite: Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? Nonne tu qui ſolus es?

AD Epheſios ſecundo: Eramus natura filij iræ, ſicut & cęteri: Deus autem qui diues eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem ſuam dilexit nos, & cùm eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in CHRISTO, cuius gratia ſaluati eſtis, & conreſuſcitauit, & conſedere fecit in cęleſtibus in CHRISTO IESV.

AD Romanos ſexto: Quicunque baptizati ſumus in CHRISTO IESV, in morte ipſius baptizati ſumus: conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, ut quomodò Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ità & nos in nouitate uitę ambulemus.

ET capite octauo: Nihil ergò nunc damnationis eſt ijs qui ſunt in CHRISTO IESV, qui non ſecundùm carnem ambulant. Lex enim ſpiritus uitæ in CHRISTO IESV, liberauit me à lege peccati & mortis. Nam quod impoſſibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, DEVS filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne, ut iuſtificatio legis impleretur in nobis, qui non ſecundùm carnē ambulamus, ſed ſecundùm Spiritum. Et paulò pòſt: Ergò fratres debitores ſumus, non carni, ut ſecundùm carnem uiuamus: ſi enim ſecundùm carnem uixeritis, moriemini: ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, uiuetis. Quicunque enim ſpiritu DEI aguntur, ij ſunt Filij DEI &c. Si autem filij, & hæredes: hæredes quidem DEI, cohæredes autem CHRISTI, ſi tamen cōpatimur, ut & conglorificemur.

IBIDEM: Quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui, ut ipſe ſit primogenitus in multis fratribus.

PATRES

PATRES.

1 A Concilium Epheſinum canone decimotertio: Non dicimus, quòd Dei natura conuerſa uel immutata facta ſit caro: nec quòd in totum hominem, qui eſt ex anima & corpore, transformata ſit: ſed illud magis, quòd carnem animatam anima rationali ſibi copulauerit, Verbum ſubſtantialiter, & ineffabiliter & indeprænhenſibiliter factus ſit homo, & nuncupatus ſit etiã filius hominis, non nuda tantummodò uoluntate, ſed nec aſſumptione ſola perſonæ, ſed quòd diuerſæ quidem naturæ in unum conuenerint. Vnus tamen ex ambabus Chriſtus & filius, non euacuata aut ſublata diuerſitate naturarum per coniunctionem, ſed quia ſimul nobis effecerunt unum Dominum & Christum & filium, id eſt, diuinitas & humanitas, per arcanam illam ineffabilemq; copulationem ad unitatem.

2 Hieronymus in libello aduersùs Heluidium, ex profeſſo egregiè defendit uirginitatem perpetuam beatæ Mariae.

3 Ambrosius epiſtola octogeſimaprima ad Syricium Papam. Sed de via peruerſitatis produntur dicere: Virgo concepit, ſed non virgo generauit. Quæ potuit ergò virgo concipere, potuit virgo generare, cum ſemper conceptus præcedat, partus ſequatur. Sed ſi doctrinis non creditur ſacerdotum, credatur oraculis Chriſti, credatur monitis angelorum dicentium: Quia non eſt impoſſibile Deo omne uerbum. Credatur ſymbolo Apoſtolorum, quod Eccleſia Romana intemeratum ſemper cuſtodit & ſeruat. Audiuit Maria uocem Angeli, & quæ antè dixerat: Quomodò fiet iſtud? non de fide generationis interrogans, reſpondit poſteà: Ecce ancilla Domini, contingat mihi ſecundùm uerbum tuum. Hæc eſt uirgo, quæ in vtero concepit, virgo quæ peperit filium. Sic enim ſcriptum eſt: Ecce virgo in vtero accipiet & pariet filium. Non enim concepturam tantummodò virginem, ſed & parituram virginem dixit. Quæ autem eſt illa porta ſanctuarij, illa exterior ad Orientem, quæ manet clauſa, & nemo, inquit, pertranſibit per eam, niſi ſolus Deus Iſrael? Nonne eſt hæc porta Maria, per quam in hunc mundum redemptor intrauit? Hæc porta iuſtitiæ, ſicut ipſe dixit: Sine nos implere omnem iuſtitiam. Hæc porta eſt beata Maria: de qua ſcriptũ eſt, quia Dominus pertranſibit per eam, & erit clauſa poſt partum, quia virgo concepit & genuit. Quid autem incredibile, ſi contra uſum originis naturalis peperit Maria, & virgo permanet, quandò contra uſum naturæ mare uidit, & fugit, atque in fontem ſuum Iordanis fluenta remearunt? Non ergò excedit fidem, quòd virgo peperit, quandò legimus, quòd petra uomuit aquas, & in montis ſpeciem maris unda ſolidata eſt. Non ergò excedit fidem, quòd homo exiuit de virgine, quandò petra pro fonte flumen ſcaturiuit, ferrum ſuper aquas natauit, ambulauit homo ſuper aquas. Ergò ſi hominem unda portauit, non potuit hominem uirginem generare: atque hominem de quo legimus, Et mittet illis Dominus hominem qui ſaluos faciet eos, & notus erit Dominus Aegyptijs?

De Mariæ virginitate perpetua. — Luc. 1. — Eſa. 7. — Ezech. 44. — Matth. 3. — Pſal. 113. — Num. 20. — Exod. 14. — 4 Reg. 6. — Matth. 14. — Eſa. 19.

XI

Quid continet articulus quartus, Paſſus ſub Pontio Pilato?

A. Oſtendit Christum, cùm præclarè docendi & miracula patrãdi finem fecisset, ſuum pro nobis, qui perieramus, Act. 10.f Matth. 27.f Marc. 15.c

redimendis agonem tandèm abſoluiſſe. Itaque licèt Agnus eſſet abſque macula innocentiſsimus, immò & Deus ſimul immortalis, tamen ut charitatem erga nos ſuam maximam declararet, paſſus eſt ille [a] uolens à ſceleſtiſsimis extrema & acerbiſsima quæque: vnde nec iudicium impij Iudicis Pilati, quanuis iniquiſsimum, neque crucem [b] probroſiſsimum ſupplicij genus defugit, mortem pro nobis crudeliſsimam adiens, & ſepulturam in alieno etiàm monumento delatam non recuſans, totum ut ſe uiuens moriens donaret atque impenderet mortalibus.

B. Quæ Christi paſsio, [c] ſanguis, crux, uulnera & mors, peccatoribus conſolationem, ſanitatem, uirtutem & vitam continuè exhibent, ſi tamen paremus & [d] compatimur capiti, ut ità ſimul & conglorificemur. [e] *Conſummatus enim factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ.*

Iſa.50.c 53.a b c
Ioan.1.d
Heb.7.d
1.Pet.1.c 2.d
Apoc.1 d
1.Tim.6.c d
Rom.5.b Io. 15.b
a Io.18.2 19.b
Io.3.b 12.c
Mat.27.Mar. 15.
Luc. 23. Ioã. 19.
Act.13.d
b Sap.2.d
Heb.12.a
Phil.2.b
Rom. 5.b
Matth. 27.g
Tit.2.d
Gal. 1.a
Eſa.53.d
c 1.Pet.1.c
1. Ioan.1.c
Apoc.1.b
Ephe.1.b
d Rom. 8.c
2.Cor.1. b
2. Tim.2.b
e Heb.5.c

SCRIPTVRAE.

Actorvm decimo capite ait beatus Petrus: Vos ſcitis quod factum eſt uerbum per uniuerſam Iudæam: Incipiens enim à Galilæa, poſt baptiſmũ quod prædicauit Ioannes, Iesvm à Nazareth, quomodò unxit eum Deus Spiritu ſancto & uirtute, qui pertranſijt benefaciendo, & ſanando omnes oppreſſos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo quem occiderunt ſuſpendentes in ligno.

Matthaei uigeſimoſeptimo: Iesvs autem iterùm clamans uoce magna, emiſit ſpiritum.

Marci decimoquinto: Et crucifigentes eum, diuiſerunt ueſtimenta eius, &c.

Esaiae quinquageſimo: Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas uellentibus: faciem meam non auerti ab increpantibus & conſpuentibus Dominus Deus auxiliator meus, ideò non ſum confuſus, ideò poſui faciem meam ut petram duriſsimam, & ſcio quoniam non confundar.

Item Eſaiæ quinquageſimotertio: Quis credidit auditui noſtro & brachium Domini cui reuelatum eſt? Et aſcendet ſicut uirgultum coram eo, & ſicut radix de terra ſitienti: non eſt ſpecies ei neque decor: & uidimus eum, & non erat aſpectus, & deſiderauimus eum: Deſpectum & nouiſsimum uirorum, uirum dolorum & ſcientem infirmitatem: & quaſi abſconditus uultus eius & deſpectus, undè nec reputauimus eum. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit: & nos putauimus eum quaſi leproſum, & percuſſum à Deo & humiliatum. Ipſe autem uulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra: diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & liuore eius ſanati ſumus. Omnes nos quaſi oues errauimus, unuſquiſque in uiam ſuam declinauit: & poſuit Dominus in eo iniquitatem omnium noſtrum. Oblatus eſt, quia ipſe uoluit, & non aperuit os ſuum: ſicut ouis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus

coram

coram tondente ſe obmuteſcet,& non aperiet os ſuum. De anguſtia & de iudicio ſublatus eſt: generationem eius quis enarrabit? quia abſciſſus eſt de terra uiuentium: propter ſcelus populi mei percuſsi eum. Et dabit impios pro ſepultura, & diuitem pro morte ſua: eo quòd iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore eius. Tradidit in mortem animam ſuam, & cum ſceleratis reputatus eſt: ipſe peccata multorum tulit, & pro tranſgreſſoribus orauit.

Ioannis primo: Altera die uidit Ioannes Iesvm uenientem ad ſe, & ait: Eccè agnus Dei, eccè qui tollit peccata mundi.

Ad Hebræos ſeptimo: Talis enim decebat ut nobis eſſet Pontifex, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cælis factus: qui non habet neceſsitatem quotidiè (quemadmodùm ſacerdotes) priùs pro ſuis delictis hoſtias offerre, deindè pro populi.

Prioris Petri primo capite: Redempti eſtis precioſo ſanguine quaſi agni immaculati Christi & incontaminati.

Et ſecundo capite: Qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Qui cum malediceretur, non maledicebat: cùm pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti ſe iniuſtè: qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum: ut peccatis mortui, iuſtitiæ uiuamus: cuius liuore ſanati eſtis.

Apocalypsis primo: Ego ſum primus & nouiſsimus & uiuus, & fui mortuus, & eccè ſum uiuens in ſecula ſeculorum, & habeo claues mortis & inferni.

Prioris ad Timotheum ſexto: Præcipio tibi coram Deo, qui uiuificat omnia, & Christo Iesv, qui teſtimonium reddidit ſub Pontio Pilato bonam confeſsionem: ut ſerues mandatum ſine macula: irrepræhenſibile uſque in aduentum Domini noſtri Iesv Christi: quem ſuis temporibus oſtendet beatus & ſolus potens, Rex regum & Dominus dominantiũ, qui ſolus habet immortalitatem &c.

Ad Romanos quinto: Vt quid enim Chriſtus, cùm adhuc infirmi eſſemus, ſecundùm tempus pro impijs mortuus eſt? Vix enim pro iuſto quis moritur: nam pro bono forſitan quis audeat mori. Commendat autem charitatem ſuam Deus in nobis, quoniam cùm adhuc peccatores eſſemus, Christvs pro nobis mortuus eſt. Multo igitur magis nunc iuſtificati in ſanguine ipſius, ſalui erimus ab ira per ipſum. Si enim cùm inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius: multo magis reconciliati ſalui erimus in uita ipſius.

Ioannis decimoquinto: Maiorem hac dilectionem nemo habet ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.

Ioannis decimooctauo: Iesvs itaque ſciens omnia quæ uentura erant ſuper ſe, proceſsit, & dixit eis: Quem quæritis? Reſponderunt ei, Iesvm Nazarenum &c.

Et decimonono capite: Non haberes poteſtatem aduersùm me ullam, niſi tibi datum eſſet deſupèr.

Ioannis tertio: Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, itá exaltari oportet filium hominis: ut omnis qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat uitam æternam. Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret: ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat uitam æternam.

æternam. Non enim miſit Devs filium ſuum in mundum, ut iudicet mundum, ſed ut ſaluetur mundus per ipſum.

Matthaei uigeſimoſeptimo: Et uinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato præſidi. Et dimiſit illis Barrabam: Iesvm autem flagellatum tradidit eis, ut crucifigeretur.

Marci decimoquinto: Pilatus autem uolens populo ſatisfacere, dimiſit illis Barrabam, & tradidit Iesvm flagellis cæſum, ut crucifigeretur.

Lvcae vigeſimotertio: Et Pilatus adiudicauit fieri petitionem eorum. Dimiſit autem illis eum, qui propter homicidium & ſeditionem miſſus fuerat in carcerem, quem petebant: Iesvm uerò tradidit uoluntati eorum.

Ioannis decimonono. Tunc ergò tradidit eis illum, ut crucifigeretur.

Actorvm decimotertio: Nullam cauſam mortis (inquit Paulus) inuenientes in eo, petierunt à Pilato, ut interficerent eum. Cumque conſummaſſent omnia quæ de eo ſcripta erant, deponentes eum de ligno, poſuerunt in monumento.

Sapientiae ſecundo: Dixerunt impij, cogitantes apud ſe non rectè: Circunueniamus iuſtum, quoniam inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata diſciplinę noſtræ. Promittit ſe ſcientiam Dei habere, & filium Dei ſe nominat. Factus eſt nobis in traductionem cogitationum noſtrarum. Grauis eſt nobis etiàm ad uidendum: quoniam diſsimilis eſt alijs uita illius, & immutatæ ſunt uiæ eius. Tanquàm nugaces æſtimati ſumus ab illo, & abſtinet ſe à uijs noſtris tanquàm ab immunditijs, & præfert nouiſsima iuſtorum, & gloriatur Patrem ſe habere Deum. Videamus ergò ſi ſermones illius ueri ſint, & tentemus quæ uentura ſunt illi, & ſciemus quæ erunt nouiſsima illius. Si enim eſt uerus filius Dei, ſuſcipiet illum, & liberabit illum de manibus contrariorum. Contumelia & tormento interrogemus eum, ut ſciamus reuerentiam eius, & probemus patientiam illius. Morte turpiſsima cōdemnemus eum: erit enim ei reſpectus ex ſermonibus illius. Hæc cogitauerunt & errauerunt: excæcauit enim illos malitia eorum.

Ad Hebræos duodecimo: Aſpicientes in authorem fidei, & conſummatorem Iesvm, qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, confuſione contēpta, atque in dextera ſedis Dei ſedet. Recogitate enim eum qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſùm ſemetipſum contradictionem: ut nè fatigemini animis ueſtris deficientes. Nondùm enim uſque ad ſanguinem reſtitiſtis, aduersùs peccatum repugnantes.

Ad Philippenſes ſecundo: Humiliauit ſemetipſum, factus obediens uſq; ad mortem, mortem autem crucis.

Ad Romanos quinto, vt ſuprà.

Matthaei vigeſimoſeptimo: Et accepto corpore, Ioſeph inuoluit illud in ſindone munda: & poſuit illud in monumento ſuo nouo, quod exciderat in petra.

Ad Titum ſecundo: Qui dedit ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum.

Ad Galatas primo: Qui dedit ſemetipſum pro peccatis noſtris, ut eriperet nos de præſenti ſeculo nequam, ſecūdùm uoluntatē Dei & Patris nr̄i.

Esaiae quinquageſimotertio: Ipſe peccata multorum tulit.

Prioris Petri primo: Scientes quòd non corruptibilibus auro uel argento redempti eſtis de uana ueſtra conuerſatione paternæ traditionis:ſed precioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti & incontaminati.

Primae Ioannis primo: Si autem in luce ambulamus, ſicut & ipſe eſt in luce: ſocietatem habemus adinuicem, & ſanguis Iesv Chriſti filij eius emundat nos ab omni peccato.

Apocalypsis primo: Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.

Ad Epheſios primo: In quo habemus redemptionem per ſanguinē eius (remiſsionem peccatorum) ſecundùm diuitias gratiæ eius.

Ad Romanos octauo: Ipſe enim Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro,quòd ſumus filij Dei. Si autem filij,& hæredes:hæredes quidē Dei, cohæredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur,ut & conglorificemur. Exiſtimo enim quòd non ſunt condignæ paſsiones &c.

Posterioris ad Corinthios primo: Scientes quòd ſicut ſocij paſsionum eſtis,ſic eritis & conſolationis.

Posterioris ad Timotheum ſecundo: Ideò omnia ſuſtineo propter electos,ut & ipſi ſalutem conſequantur, quæ eſt in Chriſto Iesv cum gloria cæleſti.Fidelis ſermo: Nam ſi commortui ſumus,& conuiuemus: ſi ſuſtinebimus,& conregnabimus.

Ad Hebręos quinto: Et quidem cùm eſſet filius Dei, didicit ex ijs quæ paſſus eſt,obedientiam: & conſummatus, factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi,cauſa ſalutis æternæ.

XII

Quis uſus & fructus in eo eſt, quòd Crucem Chriſti digitis efformamus, & ea frontem conſignamus?

A. Hunc ſanè ritum &[a] veterum pietas & conſtans Eccleſiæ conſuetudo nobis commendat. Ac primùm hinc excitamur ad gratam memoriam ſummi myſterij atque beneficij, quod nobis in cruce peractum ac ampliſsimè donatum fuit.

B. Deindè prouocamur ad ueram ſanctamque gloriam & totius ſalutis noſtræ ancoram in cruce Domini noſtri defigendam.

C. Eſt hoc prętereà teſtimonium,nos cum inimicis crucis Chriſti Iudæis ac Ethnicis nihil habere commune, ſed contra hos omnes liberè profiteri quem colimus, Dominum Ieſum & hunc crucifixum.

D. Hoc etiam ſignaculo ad patientiæ ſtudium incitamur, ut ſi æternę glorię cupidi ſumus,(eſſe uerò debemus omnes) crucem quam colimus,& uiam crucis [a] duce Chriſto nō grauatim amplectamur.

E. Neque minùs arma hinc uictricia petimus [b] aduerſus Satanam

a Tertul.de coron. militis. Baſil.de Spiritu ſancto, c.27. Aug. de Catech. rud.c.20. & trac. in Io. 118. Nazian. ora.1.in Iulia. Hier.ad Euſt. de cuſt. uirg. & ad Fabiol. de veſte ſacer. & in c.9.Eze. Chryſo. in 1. Co. ho.12 & 55.in Mat.Tri. hiſt.li.6.ca.1. Effrem in ſer. de S cru.Ori. hō 8.in diuer. euang. Ruffi. li.2.eccl. hiſ. ca 29 Nicep. li.18 c.20.Cyril. cate. 4 & 13.illū. Chryſoſ.in demōſt. aduerſùs Gētiles, quod Chriſtus ſit Deus.
a Matth.16.d Lucæ. 9 c 1. Pet.3.c 2.d
b Athan.in vita B.Antonij. Hiero.in vita B.Hilarionis

Ign. ad Phi lipp.

Satanam olim crucis uirtute proſtratum, immò & contra omnes noſtræ ſalutis aduerſarios ità communimur.

c Amb. ſer. 43

F. Demùm, ut auſpicatiùs [c] ordiamur, & maiorem in rebus gerendis ſucceſſum experiamur, hoc crucis illuſtre trophæũ arripimus, & in hoc ſigno [d] uicturi, ſæpè dicere non dubitamus: *In nomine † Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.*

d Euſeb. lib. 1. & 2. de uita Conſtantini. Niceph. li. 8. cap. 3. & li. 7. cap. 47. & 49.

SCRIPTVRAE.

MATTHAEI decimoſexto: Si quis uult poſt me uenire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.

LVCAE nono: Si quis uult poſt me uenire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidiè, & ſequatur me.

PRIORIS Petri tertio: Si quid patimini propter iuſtitiam, beati. Melius eſt enim ut benefacientes (ſi uoluntas DEI uelit) pati, quàm malefacientes: quia & Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, iuſtus pro iniuſtis, ut nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, uiuificatos autem ſpiritu.

ET ſecundo capite eiuſdem epiſtolæ: Hæc eſt enim gratia, ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens iniuſtè. Quæ enim eſt gratia, ſi peccantes, & colaphizati ſuffertis? Sed ſi benefacientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum. In hoc enim uocati eſtis: quia & CHRISTVS paſſus eſt pro nobis, uobis relinquens exemplum, ut ſequamini ueſtigia eius.

PATRES.

Ex tradit. nõ ſcripta, Crucis ſignaculo frontem tere bant antiqui Chriſtiani ad oẽm actionẽ.

1 A. TERTVLLIANVS de Corona militis traditiones non ſcriptas enumerans: Ad omnem, inquit, progreſſum atque promotum, ad omnem aditum, & exitum, ad ueſtitum & calceatum, ad lauacra, ad menſas, ad lumina, ad cubilia, ad ſedilia, quacunque nos conuerſatio exercet, frontem crucis ſignaculo terimus.

Crucis ſigno conſignantur Chriſtiani ex tradit. Apoſt.

2 BASILIVS Magnus in libro de ſpiritu ſancto, capite uigeſimoſeptimo, Traditiones Apoſtolicas non ſcriptas in medium adducturus, Quod genus eſt, (inquit) ut eius quod primum eſt & uulgatiſsimum, primo loco commemorem: ut ſigno crucis eos, qui ſpem collocarunt in CHRISTVM, ſignemus, quis ſcripto docuit?

3 AVGVSTINVS in libro de Catechizandis rudibus, capite uigeſimo: CHRISTI Paſsionis & crucis ſigno in fronte hodiè tanquàm in poſte ſignãdus es, omneſq; Chriſtiani ſignantur.

Sine Crucis ſigno Sacramẽta ritè nõ perficiuntur.

4 ET tractatu centeſimo decimooctauo in Euangelium Ioannis: Quid eſt quod omnes nouerunt, ſignum CHRISTI, niſi crux Chriſti? Quod ſignum niſi adhibeatur ſiue frontibus, ſiue ipſi aquæ qua regenerantur, ſiue oleo quo chriſmate unguntur, ſiue ſacrificio quo aluntur, nihil eorum ritè perficitur.

5 GREGORIVS Nazianzenus in oratione prima contra Iulianum Imperatorem apoſtatam: Sanè & ille, quemadmodùm à multis refertur, nec à fide eſt alienum, in adytum quendam multis inacceſſum & horrendum deſcendit. Aderat & multis adytis dignus, in his peritus quidam, aut potiùs ſophiſta. Cum autem generoſum in progreſsione pauor inuaſiſſet, ac aſsiduè augeretur fieretq; terribilior, ſonitus quoſdam iniucundos cum audiuiſſe aiunt,

nec non odores ſenſiſſe immundos, ac ignea uidiſſe phantaſmata, & neſcio quas nugas & deliria. Re igitur inexpectata perculſus, (erat enim in talibus nondum ualde expertus) ad crucem & ueteus confugit remedium hacque ob timorem ſignatur, a ſtrictore eniq; facit quem perſequebatur. At reliqua terribilio a etiam præualui ſignaculum, ſuperantur dæmones, ſoluuntur timores. Quod inde reſpirat malum, animatus ruisus, iterum impetus & timores priores, denuoq; ſignaculum, & compeſcuntur dæmones. In dubio igitur myſtes, iuxta uerò myſtagogus, exponens ueritatem, abominationi, inquies, illis fuimus, & nequaquam timori. Vincit, quod deterius eſt. Hæc dixit, ſimul & perſuaſit: perſuadensque, diſcipulum ad perditionis deduxit barathrum.

Iulianus Apoſtata territus à Dæmonibus, Crucis ligno eos affligat.

6 HIERONYMVS ad Euſtochium de cuſtodia uirginitatis, epiſtola uigeſima ſecunda: Ad omnem actum, ad omnem inceſſum manus pingat crucem.

Ad om̃em act̃ manus pingat crucem.

7 IDEM ad Fabiolam de ueſte Sacerdotali, epiſtola centeſima uiceſimaoctaua: Quod olim in lamina monſtrabatur, in ſigno oſtenditur Crucis. Tunc ſignum, iuxta Ezechielis uocem, gementibus figebatur in fronte: nunc portantes Crucem, dicimus: Signatum eſt ſuper nos &c.

Exod. 28. Signum crucis olim præfiguratum. Ezech. 9. Pſal. 4.

8 IDEM Hieronymus in caput nonum Ezechielis, ſuper ea uerba: Omnem autem ſuper quem uideritis Thau, ne occidatis: Antiquis (inquit) Hebræorum literis, quibus uſque hodiè utuntur Samaritani, extrema Thau litera, crucis habet ſimilitudinem, quæ in Chriſtianorum frontibus pingitur, & frequenti manus inſcriptione ſignatur.

Thau Hebręũ formam Crucis habet.

9 CHRYSOSTOMVS in priorem ad Corinthios homilia duodecima: Verùm quòd apud eos qui crucem adorant, & arcana myſteria cõmunicãt &c.

10 IDEM homilia quinquageſimaquinta in Matthæum: Sed ueluti coronam, ſic læto animo crucem CHRISTI circunferamus. Omnia enim quæ ad ſalutem noſtram conducunt, per ipſam conſummantur. Nam cùm regeneramur, crux Domini adeſt: cùm ſacratiſsimo alimur cibo, cùm in ordine conſecrandi ſtatuimur, ubique ac ſemper id uictoriæ inſigne nobis aſsiſtit: quapropter & in penetralibus, & in parietibus, & in feneſtris, & in fronte quoquè ac mente magno ſtudio crucem inſeramus. Id enim ſalutis noſtræ, id communis libertatis, id manſuetudinis atque humilitatis Domini ſignum eſt. Quandò igitur cruce te ſignas, uniuerſam tecum crucis cauſam uerte, & iræ ac reliquarum paſsionum incendia extingue: quandò te cruce ſignas, magna tuam frontem arma fiducia, libertate animum munias: nec enim latet uos quænam ſint, quibus libertate donati ſumus. Paulus enim cùm ad capeſſendam ueram hãc libertatem nos hortaretur, ad crucis & ſanguinis Dominici memoriam reduxit, dicens: Precio empti eſtis, non ſitis ſerui hominum. Precium autem hic crucem appellauit, quam non ſimpliciter digito in corpore, ſed magna profectò fide in mente priùs formare oportet. Nam ſi hoc modo eam faciei tuæ impreſſeris, nullus ſceleſtorum dæmonum cùm haſtam uideat, qua letale uulnus ſuſcepit, congredi tecum audebit. Nam ſi cùm ſolummodò loca, in quibus capite damnati pœnas perſoluunt, uidemus, ingenti horrore concutimur: quid paſſurum putas diabolum, ſi mucronem tenere te uiderit, quo uires eius CHRISTVS diſſoluit, & quo caput draconis magno ictu rotauit? Noli ergò tãto tu bono uerecundari, nè, quãdo in maieſtate ſua ueniet Chriſtus, de te uerecundetur. Tunc enim ſignum hoc ſuper radios ſolis coruſcans, ante Chriſtum uidebis. Hoc ſignum & pri

Per Crucẽ cõſummant omnia, q̃ ad salutẽ cõducunt.

Fronti, parietibus, & feneſtris imprimitur.

In formatione Crucis q̃d cogitandum.

1. Cor. 6.

Dæmones ſignum Crucis timent.

De Cruce nõ uerecundandum.

Crucis ſignũ in cælo apparebit.

ſcis

ſcis & noſtris temporibus,clauſas ianuas reſerauit,hoc uenenorum uires extinxit, hoc feroces beſtias repreſsit, hoc letales ſerpentum morſus curauit. Etenim ſi portas inferni perfregit,ſi cælorum oſtia recluſit, ſi paradiſi renouauit ingreſſum,ſi diaboli neruos recidit:quid nimirum, ſi peſtifera uenena, atroces beſtias,aliaq; huiuſmodi ſuperauit? Hoc igitur in mente tua inſculpe,& animarum amplectere ſalutem &c.

Virtus ſigni Crucis.

11 Historiae Tripartitæ libro ſexto,capite primo: ex hiſtoria Eccleſiaſtica Theodoreti,lib.tertio, capite tertio: Cœpit igitur Iulianus Imperialia ſceptra deſiderare. Quamobrem diſcurrens per uniuerſam Hellada, uates quærebat reſponſa reddentes,conſulens an ad ſuum imperium perueniret:inuenitq; uirum qui illi deſiderata ſe dicere fateretur. Is eum perducens ad quendam idolorum locum, & introducens in adytum, ſeductores dæmones euocauit. Quibus ſollenniter apparentibus, terrore compellitur Iulianus in fronte ſua crucis formare ſignaculum. Tunc dæmones trophæi dominici figuram reſpicientes, & ſuæ recordati deuictionis, repentè diſparuerunt. Quod cognoſcens Magus,cœpit inculpare Iulianum. At ille & terrorem ſignificauit,& de crucis ſe dixit obſtupuiſſe uirtute,eo quòd uidentes hoc ſignum dæmones euanuiſſent. Porrò Magus: Non hoc ſuſpiceris,inquit, ò bone uir, eos timuiſſe ſicut ais, ſed abominati hoc ſignum potiùs,abſceſſerunt.Et ità capiens miſerum,odio repleuit Chriſtiani ſignaculi Iulianum.

Iulianus apoſtata Crucis ſigno dæmones fugat.

12 Ephraem Syrus in ſermone de ſancta & uiuifica cruce: Nos Chriſtiani à Gentilibus ac Iudæis declinemus, poſteſq; noſtros precioſa ac uiuifica Cruce coronemus, dicentes cum Apoſtolo Paulo: Mihi abſit gloriari, niſi in Cruce Domini noſtri Iesv Christi. Pingamus in ianuis, atque in frontibus noſtris,& in ore,& in pectore,atque in membris omnibus uiuificum ſignum. Armemur inſuperabili hac Chriſtianorum armatura. Ea enim uictrix eſt mortis,fidelium ſpes, lux orbis terræ, paradiſi reſeratrix, profligatrix hæreſum,monachorum adminiculum, firmamentum fidei,magna ſalutariſq; cuſtodia, & gloria perpetua Orthodoxorum in æternum. Hanc ò Chriſtiane armaturam diebus ſingulis & noctibus, horis atque momentis in omni loco circũferre non deſinas, nihilque ſine ipſa perficias:ſed ſiue dormias,ſiue iter agas,ſiue euigiles,ſiue ope operi inſiſtas, ſiue manduces,ſiue bibas,ſiue maria nauiges,ſiue tranſmittas flumina, hac te lorica circuntege,membraq; tua omnia ſalutari ſigno exorna,atque circunſepi,& non accedent ad te mala. Hoc enim ſigno conſpecto, aduerſariæ poteſtates conterritæ,trementeſq; recedunt. Crux ipſa Christi ueraciter ſanctificauit orbem,fugauit tenebras,lucemq; reuexit. Hæc eliminauit errores,uiãque monſtrauit. Hæc ab Ortu ſolis & Occaſu, à Septentrione & Meridie, collegit gentes atque in unam Eccleſiam,in una fide,ſub uno capite in charitate connexuit.Hæc Orthodoxorum inexpugnabilis murus eſt.

Poſtes Cruce coronandi. Gal.6. Signum Crucis in omnib. membris pingendum. Crucis commendatio.

Armatura.

Fugat dæmones.

13 Origenes homilia octaua in diuerſos euangelij locos: Filij Dei humilitas,noſtra ſublimitas eſt: illius crux, noſtra uictoria eſt:illius patibulum,noſter triumphus. Gaudentes leuemus hoc ſignum,in humeris noſtris uictoriarum uexilla portemus.Immortale lauacrum portemus in frontibus noſtris.cùm dæmones uiderint, contremiſcent. Qui aurata capitolia non timent, crucem timent.Qui contemnunt ſceptra regalia, & purpuras Cæſarum & dapes,Chriſtiani ſordes & ieiunia pertimeſcunt. Denique in Ezechiele

Dæmões Cruce timẽt frontibus impreſſam. Ezech.9.

chiele Propheta cùm omnes qui miſſus fuerat Angelus occidiſſet,& interfectio cœpiſſet à ſanctis, illi tantummodò ſoſpites reſeruantur, quos T tau literæ, id eſt, crucis pictura ſignauerat. Exultemus itaque fratres chariſſimi, & ad crucis ſimilitudinem ſanctas in cęlum leuemus manus: cum ſic nos Dæmones armatos uiderint,opprimentur. Quandò Moyſes erectas habebat manus uincebatur Amalech. Si paululum illæ conciderant,inualeſcebat. Antennę nauium,uelorum cornua, ſub figura noſtræ crucis uolitant. Aues quoque ipſę quandò in ſublimiora obuoluuntur, & pendent per aera eſtēſis alis,imitantur crucem. Sed & trophęa ipſa & uictorię triumphorum ornatę cruces ſunt:quas non ſolùm in frontibus, ſed & in animabus quoquè noſtris habere debemus:ut cùm ſic fuerimus armati, calcemus ſuper aſpidē & baſiliſcum in CHRISTO IESV.

Thau Crucis figurā refert.

Exod. 17.

Crucis figurā hoies, naues & aues repræſentant.

Pſalm. 90.

13 RVFFINVS libro ſecundo Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, capite uigeſimonono: Sed & illud apud Alexandriam geſtum eſt, quod etiam Thoraces Serapis, qui per ſingulas quaſque domos in parietibus, in ingreſsibus, in poſtibus etiam ac feneſtris erant,itá abſciſsi ſunt omnes & abraſi, ut ne ueſtigiū quidē uſquàm,uel nōis appellatio,aut ipſius,aut cuiuslibet alterius dæmonis remaneret: ſed pro his crucis Dominicæ ſignum unuſquiſq; in poſtibus,in ingreſsibus,in feneſtris,in parietibus, columniſq; depingeret. Quod cùm factum eſſe hi qui ſuperfuerant ex Paganis, uiderint, in recordationem rei magnæ ex traditione ſibimet antiquitùs commendata ueniſſe perhibentur. Signum hoc noſtrum Dominicæ Crucis inter illas quas dicunt ἱερατικάς, id eſt, ſacerdotales literas habere Aegyptij dicuntur, uelut unum ex cæteris literarum quæ apud illos ſunt, elementis. Cuius literæ ſeu uocabuli hanc eſſe aſſerunt interpretationem, VITA VENTVRA. Dicebant ergò hi, qui tunc admiratione rerum geſtarum conuertebantur ad fidem,itá ſibi ab antiquis traditum,quòd hæc quæ nunc coluntur, tam diù ſtarent, quàm diù uiderent ſignum iſtud ueniſſe in quo eſſet uita. Vndè accidit, ut magis hi qui erant ex Sacerdotibus uel miniſtris templorum, ad fidem conuerterentur, quàm illi quos errorum præſtigiæ & deceptionum machinæ delectabant.

Crucis dñicæ ſignū in poſtibus, feneſtris, parietibus & columnis.

Signū hoc inter Sacerdotales literas habebāt Aegyptij.

14 NICEPHORVS libro decimooctauo hiſtoriæ Eccleſiaſticæ,capite uigeſimo: Turcos quos Choſroes Conſtantinopolim miſerat ſtigmaticos, liquato atramento cruces in frontibus impreſſas Imperator habere uidens, interrogauit,quànam gratia quæ non colerent, circunferrent ſigna? Illi grauem ante plures annos in Perſide & patria ſua peſtem coortam eſſe dixerunt, à qua quum multi mortales infecti interirent, Chriſtianos quoſdam qui ibi fuere, hominibus, ſi hoc feciſſent,ſaluti ſuę conſulturos eſſe, regionemq; eam à lue tali intactam liberatamq; fore perſuaſiſſe: Idq; itá eſſe ab eis factum.

Peſtis in Perſia ſigno Crucis frontiū Turcorū impreſſo repellitur.

15 CYRILLVS Archiepiſcopus Hieroſolymitanus Catecheſi quarta illuminatorum: Multi quidem alias quoque crucifixi, ſed cuius alterius crucifixi,inuocatio dęmones expulit? Non pudeat itaque nos crucis Chriſti. Quòd ſi aliquis id occultet, tu manifeſtè ſigna te cruce in fronte, ut dęmones ſignum regis uidentes, trementes procul fugiant. Fac autem hoc ſignum, & manducans,& bibens,& ſedens,& ſtans,& loquens,& ambulans:in ſumma, in omni tuo negocio.

Dęmones fugiūt ſignum Crucis.

In omni negocio,eo utēdum.

16 IDEM in catecheſi decimatertia illuminatorum: Inſitū igitur eſt lignū uitæ in terra,ut maledicta terra deinceps frui poſſet benedictione,& ut libe-

Fronti Crux imprimẽda, eaq; in omni actione utendum.

Signum fidelium & timor Dæmonum.

rentur,uiuificenturq; mortui. Non pudeat igitur nos,crucifixum cõfiteri,ſed in fronte confidenter ſignaculum crucis digitis imprimatur,& in alijs omnibus crux fiat: In panibus comedendis & in poculis bibendis, & in egreſſu & ingreſſu,ante ſomnum, recumbendo, & ſurgendo, eundo & quieſcendo. Magna hæc eſt cuſtodia, quæ propter pauperes gratis datur: ſine labore propter infirmos, cum à Deo ſit hæc gratia, ſignum fidelium,& timor dæmonum: Triumphauit enim de illis in hoc ſigno. Oſtenta illud audacter. Quandò enim uiderint crucem,recordantur crucifixi. Metuunt eum, qui cõtriuit capita draconis.Neque propterea quòd eſt gratuitum,contemnas hoc ſignaculum:ſed ideò magis uenerare benefactorem.

Figura Crucis quàm frequẽs apud Chriſtianos.

16. CHRYSOSTOMVS in demonſtratione aduerſus Gentiles, quòd Chriſtus ſit Deus: Veruntamen hoc maledictum, hoc abominabile,hoc extremi ſupplicij ſymbolum, diadematibus & coronis clarius factum eſt. Neque enim ſic regia corona ornatur caput, ut cruce, quæ omni cultu dignior: & quam omnes priùs abhorrebant, eius figuram tantoperè quærunt: atque adeò ubiquè ea inuenitur apud principes, apud ſubditos, apud mulieres, apud uiros,apud uirgines,apud nuptas,apud ſeruos, apud liberos: ſubindè omnes ea ſe ſignant, inſcribendo in nobiliſsimum membrum noſtrum. In fronte enim noſtra,quaſi in columna quotidiè figuratur. Sic in ſacra menſa, ſic in ſacerdotum ordinationibus,ſic iterùm cum corpore Chriſti, in myſticis cœnis fulget. Hanc ubiquè celebrari uidere licet,in domibus,in foro,in ſolitudine,in uijs,in montibus,in collibus, in uallibus,in mari, in nauigijs & inſulis,in lectis,in ueſtibus,in armis,in thalamis, in ſympoſijs,in uaſis argenteis,in aureis,in margaritis, in murorum picturis, in corporibus brutis malè affectis,in corporibus à dæmonibus obſeſsis, in bellis,in pace, in diebus,in noctibus,in delicatorum choreis, in monachorum ordinibus: adeò certatim donum hoc mirabile rapiunt omnes. Mira eſt hæc gratia, nullus confunditur,nullus erubeſcit, cogitans quòd maledictæ mortis ſymbolum fuerit: ſed omnes ipſo magis ornantur,quam diadematum coronis,uel multis gemmatis monilibus & torquibus.

Particulas ligni Crucis quàm operè deſiderabant olim Chriſtiani.

Et non ſolum non fugitur,ſed & deſideratur & adamatur,& omnes de ea ſoliciti ſunt, & ubique fulget,& ſparſa eſt in parietibus domorum,in culminibus,in libris,in ciuitatibus,in uicis, in locis quæ habitantur,& quæ non habitantur. Et paulò pòſt: Ipſum ergò hoc lignum,in quo poſitum ſanctum corpus Domini & crucifixum, quarenam habere totus orbis ità contendit, ut qui paruum quiddam ex illo habent,hoc auro includant,tam uiri quam mulieres,& ceruicibus ſuis aptent, hinc ualdè honeſtati & magnifici,& muniti & protecti,licèt condemnationis fuerit lignum.

Auro incluſas de collo protectionis cauſa ſuſpendebant.

1 E. ATHANASIVS in uita beati Antonij, ità refert Antonium ad dæmones dixiſſe: Si quid ualetis, ſi uobis in me poteſtatem Dominus dedit, eccè præſtò ſum, deuorate conceſſum. Si uerò non poteſtis, cur fruſtrà nitimini? Signum enim crucis & fides ad Dominum, inexpugnabilis nobis murus eſt. Item in concione quam ad fratres ſuos habuit: Solent nocte uenientes dæmones,angelos Dei ſe fingere, laudare ſtudium, mirari perſeuerantiam,futura præmia polliceri. Quos cùm uideritis,tam uos quam domos ueſtras crucis armate ſignaculo, & confeſtim ſoluentur in nihilum: quia metuunt illud trophæum, in quo Saluator aereas expolians poteſtates,eas fecit oſtentui.

Murus aduerſus Dæmones inexpugnabilis, fides eſt & ſignũ Crucis.

a Hi-

2 Hieronymus in uita beati Hilarionis: Quadam nocte cœpit infantum audire uagitus, balatus pecorum, mugitus boum, planctum quaſi mulierum, leonum rugitus, murmur exercitus, & rurſus uariarum portenta uocum, ut antè ſonitu, quam aſpectu territus cederet. Intellexit dæmonum ludibria: & prouolutus genibus, Chriſti crucem ſignauit in fronte. Talique armatus caſside, & lorica fidei circundatus, iacens fortiùs præliabatur, amodò uidere deſiderans, quos horrebat audire, & ſolicitis oculis huc illucque circũſpiciens. Cùm interim ex improuiſo, ſplendente luna, cernit rhedam feruentibus equis ſuper ſe irruere: cumque inclamaſſet Iesvm, ante oculos eius repentino terræ hiatu pompa omnis abſorpta eſt. Ibidèm: Ea tempeſtate terræmotu totius orbis, qui poſt Iuliani mortẽ accidit, maria egreſſa ſunt terminos ſuos, & quaſi rurſum Deus diluuium minaretur, uel in antiquum chaos redirent omnia, naues ad prærupta de latere montium pependerunt. Quod cùm uiderent Epidauritani, frementes ſcilicet fluctus, & undarum moles, & montes gurgitum littoribus inferri, uerentes quod iam euenisse cernebant, nè oppidum funditùs ſubuerteretur, ingreſsi ſunt ad ſenem, & quaſi ad prælium proficiſcentes, poſuerunt eum in littore. Qui cùm tria crucis ſigna pinxiſſet in ſabulo, manuſq; contrà tenderet, incredibile dictu eſt, in quantam altitudinem intumeſcens mare ante eum ſteterit, ac diù fremens, & quaſi ad obicem indignans, paulatim in ſemetipſum relapſum ſit. Hoc Epidaurus, & omnis illa regio uſque hodiè prædicat, matreſq; docent liberos ſuos, ad memoriam in poſteros tranſmittendam.

Armatura cõtra Dæmones.

Crucis Chriſti ſignũ frõti imprimit Hilarion cõtra Diaboli pſtigias.

Miraculum.

3 Ignatius in epiſtola ad Philippenſes: Crucis ſignum trophæum eſt contra principis mundi uirtutem: quod uiuens expaueſcit, & audiens timet.

Princeps mũdi expaueſcit Crucis ſignũ.

1 F. Ambrosius ſermone quadrageſimotertio: Debemus ergo ſurgẽtes gratias Chriſto agere, & omne diei opus in ſigno facere Saluatoris. Nõne cùm adhuc gentilis eſſes, ſolebas ſigna perquirere? Quæ ſigna quibus rebus eſſent proſpera, magna inquiſitione colligere? Iam nunc nolo erres in numero, ſcito quia in uno ſigno Chriſti omnium rerum eſt tuta proſperitas. Qui in hoc ſigno ſeminare cœperit, uitæ fructum conſequetur æternæ. Qui in hoc ſigno iter aggreditur, ad cælum uſque perueniet.

In uno ſigno Chriſti, oium rerũ tuta proſperitas.

2 Eusebius Cæſareenſis libro primo, de uita Conſtantini Magni, capite uigeſimoſecundo: Imperatori precanti uiſio quædam diuina, & imprimìs admirabilis apparuit: quam, ſi quis fortè alius dixiſſet, non tam facilè hoĩbus potuiſſet perſuaderi: uerùm cùm Imperator ipſe uictor, nobis ipſis, qui hanc hiſtoriam iam literis perſequimur, longo tempore poſt, cum notitia eramus & familiari colloquio ab eo dignati, narraret, & ſermonem iureiurando confirmaret, cui dubium eſſe poterit, quin ſit rei ità commemoratæ fides omninò adhibenda: præſertim cùm tempus poſteà conſequutum, tatũ orationi teſtimonium dederit: Cùm iam ſol ad medium cælum aſcenderat, die in pomeridianum tempus paulatim inclinante, dixit ſe crucis ſignum ex lucis ſplendore figuratum, in ipſo cælo ſoli imminens manifeſtò oculis aſpexiſſe, inq; eo inſcriptionem conſignatam, quæ hæc uerba complectebatur, In Hoc Vinces. Admiratio ingens ipſum & totum exercitum, qui eum quopiam iter facientem comitabatur, atque adeò huius prodigij ſpectator factus erat, inceſsit. Et capite uigeſimotertio: Se dubitatione admodùm intra ſe diſtrahi, quid tandèm illud oſtẽſum ſibi uellet, aſſeruit. Atque eum diù multumq; de eo cogitantem oppreſsit nox. Ibi ei dormienti

Conſtãtinus uidet in cælo crucis ſignũ.

In Crucis ſigno uictoria Conſtantini.

Chriſtus iubet ſignū crucis fabricari, in pl̄idiū contra hoſtes.

Crucis effigies auro & lapidibus pręciofis adumbrata.

Labarum.

Propugnaculum.

Chriſtum Dei cum ſigno in cælo monſtrato uiſum eſſe, præcepiſſeq́; vt exēplari ad imitationem illius ſigni, quod in cælo apparuerat fabricato, eo tanquàm præſidio in prælijs cum hoſtibus committendis uteretur. Item capite vigeſimoquarto: Ille, ſimulatq́; dies illuxit, ſurgens, primùm arcanum illud uiſum amicis exponit: deindè artificibus, qui aurum & lapides precioſos affabre ſculpere norant, accerſitis, medio inter illos loco aſsidet, verbis ſigni deſcribit effigiem, eam auro & lapidibus precioſis imitatione adumbrare mandat. Quam quidem effigiem, contigit, ut nos oculis olim contemplaremur: Ipſe enim Imperator, Deo illud largiente, eam nobis oſtendere dignatus eſt. Deindè capite uigeſimoquinto ponitur deſcriptio uexilli inſtàr crucis fabricati, quod nunc Romani Labarvm appellant. Ac deindè: Iſto igitur ſalutari ſigno (inquit) Imperator tanquàm hoſtilis cuiuſq́; & infeſtæ uiolentiæ propugnaculo ſemper uſus eſt. Cuius expreſſæ ſimilitudines mandauit, ut uniuerſum exercitum perpetuò antecederent.

Propugnaculum Romani imperij.

Romæ ſignū crucis erectū.

Et eiuſdem libri capite trigeſimotertio: In urbe media, quæ præ cæteris principem locum facilè obtinet, (Romam intelligit) ingens iſtud trophæum contra hoſtes erexit: & hoc ſalutare ſignum characteribus, qui nullo modo deleri poterant, in eo inſculptis, Romanorum, aliorumq́; omnium imperio ſubiectorum propugnaculum eſſe demonſtrauit, palamq́; omnibus propoſuit ad intuendum. Ac ſtatim ubi erectum haſtile, ad formam crucis in manum propriæ imaginis in ſtatua expreſſæ inſertum, Romæ in loco celebri ac multùm à populo frequentato, locatum fuit, hanc inſcriptionem Latino ſermone in eo mandat incidere: *Hoc ſalutari ſigno, uero fortitudinis indicio, ciuitatem ueſtram tyrannidis iugo liberaui, & S. P. Q. R. in libertatem uindicans, priſtinæ amplitudini & ſplendori reſtitui.*

Vexillū Crucis in exercitu quid effecerit.

3 Idem Euſebius libro ſecundo de uita eiuſdem Conſtantini, capite ſeptimo: Atque adeò iam ſalutari Seruatoris uexillo exercitum ſuum antecedente, præclariora uictoriæ trophæa conſecutus eſt. Nam in qua parte iſtud crucis uexillum uiſum fuit, hoſtes fugam capere, uictores perſequi. Qua re intellecta Imperator, ſicubi partem aliquam ſui exercitus languentem cernebat, ibi ſalutare illud uexillum tanquàm quoddam ſubſidium ad uictoriam obtinendam locari mandauit. Cuius adiumentis extemplò parta eſt uictoria: quippe dimicantium uires Diuina quadam potentia fuere admodùm confirmatæ. Deinde capite octauo refert quinquaginta uiros ad portandum Crucem delectos. Capite nono uerò, quòd de cruciferis quidam cùm fugiſſet, interfectus ſit: qui uerò fideliter permanſerat, ſeruatus ſit illæſus. Atq́; iſtud (inquit) omnem planè ſuperat admirationem, tum quòd tela ab hoſtibus iacta ſic intra exiguum illum & anguſtum haſtilis ambitum prouolabant, ut in eodem fixa hæreſcerent: tum quòd ille qui illud ipſum geſtabat, mortem effugeret. Immò uerò ut qui hoc miniſterium obibant, nihil damni incommodive aliquandò acciperent. Neque certè hęc noſtra eſt oratio, ſed ipſius Imperatoris, qui præter alias res, hanc etiam nobis coràm memorauit.

Nota de Cruciferis.

4 Nicephorvs Calliſtus Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libro octauo, capite tertio, refert idem quod Euſebius de ſigno crucis in cælo à Conſtantino Imperatore uiſo, cùm bellum gereret aduersùs Maxentium.

5 Et libro ſeptimo, capite quadrageſimoſeptimo narrat Conſtantinum denuò uidiſſe ſignum crucis in cælo cum eadem inſcriptione: *In hoc ipſo ſigno*

hoſti

hoſtes omnes vinces: idque jn bello aduerſùs Byzantios geſto.

6 Et capite quadrageſimonono, tertiò crucem Conſtantino apparuiſſe, cùm aduerſùs Scythas bellum gereret.

Tertiò ſignũ Crucis uidit Cõſtantinus.

XIII

Quid credendum profert quintus articulus, Deſcendit ad inferos, & reſurrexit?

A. Chriſtum docet, poſtquam mortuus eſſet in cruce, ſecundùm animam quidem ad inferos uſque penetraſſe, tum ut mortis ac ſatanæ deuictorem, tum ut Patrum in limbo ſedentium liberatorem ſeſe declararet: ſecundùm corpus autem, quo iacuerat in ſepulchro, tertio pòſt die, cùm Triumphator ex inferis redire uellet, eundem ad uitam ſua vi immortalem ac glorioſum, primogenitum ex mortuis reſurrexiſſe.

B. Quo admirabili opere conſolatur ac docet, electos de poteſtate ſatanæ, mortis & inferni liberari, eamq; reſurgendi gratiam omnibus offert atque commendat, vt uerè credentes in Chriſtum, de uitijs [a] ad uirtutem, à morte peccati ad vitam gratiæ, in fine [b] porrò ſeculorum omnium de morte corporis ad uitam immortalem reſurgant. *Nam qui* [c] *ſuſcitauit* IESVM, *& nos cum* IESV *ſuſcitabit*.

Pſa. 15 b Zac. 9. c 1. Pet. 3. d Col. 2 c Eccleſiaſt 24 d Act. 2. d Oſeç 13. d Iren. li. 5 in fine. Aug. ep. 99. & 57. & li. 20. de ci Dei, c. 15. itẽ ſer. 137. de temp. Hiero. in c. 4. ad Eph. & in Oſe. 13. Mat. 12. c Heb. 2. d Marc. 16. b c Apoca. 1. b d 10. 2. d. Col. 1. c 1. Cor. 15. a c

a Roma. 6. a Col. 3. a b Phili. 3. d Eph. 4. e 1. Petr. 1. a b 1. Cor. 15. c c 2. Corin. 4. d 1. Theſſ. 4. c d

SCRIPTVRAE.

PSALMO decimoquinto: Inſupèr & caro mea requieſcet in ſpe: quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum uidere corruptionem.

ZACHARIAE nono: Tu quoque in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti uinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua.

PRIORIS Petri tertio: Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, iuſtus pro iniuſtis, ut nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, uiuificatos autem ſpiritu. In quo & his qui in carcere erant, ſpiritu * ueniens prædicauit: qui increduli fuerant aliquandò, quandò expectabant Dei patientiam in diebus Noe cùm fabricaretur arca.

* (aliàs ſpiritibus)

AD Coloſſenſes ſecundo: Delens quod aduerſùs nos erat chirographũ decreti, quod erat contrarium nobis. Et ipſum tulit de medio, affigens illud cruci: & expolians principatus & poteſtates, traduxit cõfidenter, palàm triumphans illos in ſemetipſo.

ECCLESIASTICI uigeſimoquarto: Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inſpiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes ſperantes in Domino.

ACTORVM ſecundo: Quem Deus ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni, iuxta quod impoſsibile erat teneri illum ab eo. Dauid enim dicit in eum: Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam &c. Dauid pro

uidens locutus eſt de reſurrectione Chriſti, quia neque derelictus eſt in inferno, neque caro eius uidit corruptionem.

Oseae decimotertio: De manu mortis liberabo eos, de morte redimā eos: ero mors tua ò mors, morſus tuus ero inferne.

Matthaei duodecimo: Quomodò poteſt quiſquam intrare in domum fortis, & uaſa eius diripere, niſi priùs alligauerit fortem, & tunc domum illius diripiet?

Ad Hebraeos ſecundo: Vt per mortem deſtrueret eum qui habebat mortis imperium, id eſt, diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per totā uitam obnoxij erant ſeruituti.

Marci decimoſexto: Surrexit, non eſt hic. Surgens autem manè prima ſabbati, apparuit primò Mariae Magdalenae, &c.

Apocalypsis primo capite: A Iesv Chriſto, qui eſt teſtis fidelis, primogenitus mortuorum. Ibidèm: Ego ſum primus & nouiſsimus, & uiuus, & fui mortuus, & eccè ſum uiuens in ſecula ſeculorum, & habeo claues mortis & inferni.

Ioannis ſecundo: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Ille autem dicebat de templo corporis ſui.

Ad Coloſſenſes primo: Et ipſe eſt caput corporis Eccleſiae, qui eſt principium, primogenitus ex mortuis, ut ſit in omnibus ipſe primatum tenens: quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem inhabitare: & per eum reconciliare omnia in ipſum: pacificans per ſanguinem crucis eius, ſiue quae in terris, ſiue quae in caelis ſunt.

Prioris ad Corinthios decimoquinto: Tradidi enim uobis in primis, quod & accepi: quoniam Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris, ſecundū ſcripturas: & quia ſepultus eſt, & quia reſurrexit tertia die, ſecundū ſcripturas: & quia uiſus eſt Cephae, & poſt hoc undecim. Deindè uiſus eſt plus quā quingentis fratribus ſimul: ex quibus multi manent uſque adhuc, quidam autem dormierunt. Deindè uiſus eſt Iacobo, deinde Apoſtolis omnibus. Nouiſsimè autem omnium tanquàm abortiuo uiſus eſt & mihi. Si reſurrectio mortuorum non eſt, neque Chriſtus reſurrexit. Si autem Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt ergò praedicatio noſtra, inanis eſt & fides ueſtra. Inuenimur autem & falſi teſtes Dei: quoniam teſtimonium diximus aduersùs Deum, quòd ſuſcitauerit Chriſtum quem non ſuſcitauit, ſi mortui non reſurgunt. Nam ſi mortui non reſurgunt, neque Chriſtus reſurrexit. Quòd ſi Chriſtus non reſurrexit, uana eſt fides ueſtra: adhuc enim eſtis in peccatis ueſtris. Ergo & qui dormierunt in Chriſto, perierunt. Si in hac uita tantū in Chriſto ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus. Nunc autem Chriſtus reſurrexit à mortuis primitiae dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum.

Ad Romanos ſexto: Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, ut quomodò Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ità & nos in nouitate uitae ambulemus. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudine mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus. Hoc ſcientes, quia uetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, ut deſtruatur corpus peccati, ut ultrà nō ſeruiamus peccato. Qui enim mortuus eſt, iuſtificatus eſt à peccato. Si autem mortui ſumus cum Chriſto, credimus quia ſimul etiàm uiuemus cum Chriſto: ſcientes quòd Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur:

mors

mors illi ultrà non dominabitur. Quòd enim mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel: quòd autem uiuit, uiuit Deo. Itá & uos exiſtimate, uos mortuos quidem eſſe peccato, uiuentes autem Deo in Chriſto Iesv Domino noſtro. Non ergò regnet peccatum in ueſtro mortali corpore, ut obediatis concupiſcentijs eius. Sed neque exhibeatis membra ueſtra arma iniquitatis peccato: ſed exhibete uos Deo, tanquàm ex mortuis uiuentes: & membra ueſtra arma iuſtitiæ Deo.

Ad Coloſſenſes tertio: Igitur ſi conſurrexiſtis cum Chriſto, quę ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens: quæ ſurſùm ſunt ſapite, non quæ ſuper terram. Mortificate ergò membra ueſtra quæ ſunt ſuper terram: fornicationem, immunditiam &c. Nunc autē & deponite uos omnia: iram, indignationem, malitiam, blaſphemiam, turpem ſermonem de ore ueſtro. Nolite mentiri inuicem, expoliantes uos ueterem hominem cū actibus ſuis, & induentes nouum eum qui renouatur in agnitionem, ſecundùm imaginem eius qui creauit illum. Induite uos ergò ſicut electi Dei, ſancti & dilecti, uiſcera miſericordiæ &c.

Ad Philippenſes tertio: Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt: vndè etiam Saluatorem expectamus Dominum noſtrum Iesvm Christvm, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ, ſecundùm operationem qua etiàm poſsit ſubijcere ſibi omnia.

Ad Epheſios quarto: Deponite uos ſecundùm priſtinam conuerſationē ueterem hominem, qui corrumpitur ſecundùm deſideria erroris. Renouamini autem ſpiritu mentis ueſtræ, & induite nouum hominem, qui ſecundùm Devm creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate ueritatis. Propter quod deponentes mendacium, loquimini ueritatem &c. Eſtote autem inuicèm benigni &c.

Prioris Petri primo: Benedictus Devs & Pater Domini noſtri Iesv Christi, qui ſecundùm miſericordiam ſuam magnam regenerauit nos in ſpem uiuam per reſurrectionem Iesv Christi ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem & incontaminatam & immarceſcibilem, conſeruatam in cælis &c.

Prioris ad Corinthios decimoquinto: Sicut in Adam omnes moriuntur, itá & in Christo omnes uiuificabuntur. Vnuſquiſque autem in ſuo ordine, primitiæ Christvs: deindè ij qui ſunt Christi, qui in aduentum eius crediderunt.

Posterioris ad Corinthios quarto: Scientes quoniam qui ſuſcitauit Iesvm, & nos cum Iesv ſuſcitabit.

Prioris ad Theſſalonicenſes quarto: Si credimus quòd Iesvs mortuus eſt, & reſurrexit: itá & Deus eos qui dormierunt per Iesvm, adducet cum eo. Hoc .n. uobis dicimus in uerbo Dñi, quia nos qui uiuimus, qui reſidui ſumus in aduentu Domini, non præueniemus eos qui dormierūt. Quoniam ipſe Dominus in iuſſu & in uoce archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cælo: & mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi. Deindè nos qui uiuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiàm Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus.

PATRES.

1 A. Irenaevs libro quinto aduerſùs hæreſes in fine: Ipſe Dominus tribus diebus conuerſatus eſt ubi erant mortui, quemadmodum Propheta Christ[9] apud mortuos cō-

ait

moratus eſt uſque ad diẽ tertium.
Matth. 12.
Ephe. 4.
Pſal. 85.
Ioan. 20.

ait de eo: Commemoratus eſt Dominus ſanctorum mortuorum ſuorum eorum qui antè dormierunt in terram ſtipulationis, & deſcendit ad eos, extrahere eos, & ſaluare eos. Et ipſe autem Dominus: Quemadmodùm, ait, Ionas in uentre ceti tres dies & tres noctes manſit, ſic erit filius hominis in corde terræ. Sed Apoſtolus ait: Aſcendit autem, quid eſt, niſi quia & deſcendit in inferiora terræ? Hoc & Dauid in eum prophetans, dixit: Et eripuiſti animam meam ex inferno inferiori. Reſurgens autem tertia die, & Mariæ quæ ſe prima uidit & adorauit, dicebat: Noli me tangere, nondùm enim aſcendi ad patrem meum: ſed uade ad diſcipulos, & dices eis, Aſcendo ad patrem meum & patrem ueſtrum. Si ergò Dominus legem mortuorum ſeruauit, ut fieret primogenitus à mortuis & commoratus uſque ad tertiam diem in inferioribus terræ, pòſt deindè ſurgens in carne, ut etiàm figuras clauorum oſtenderet diſcipulis, ſic aſcendit ad patrem: quomodò non confundentur, qui dicunt inferos quidem eſſe hunc mundum qui ſit ſecundùm nòs, interiorem autem hominem ipſorum, derelinquentem hic corpus in ſupercæleſtem aſcendere locum? Cùm enim Dominus in medio umbræ mortis abierit, ubi animæ mortuorum erant, poſt deindè corporaliter reſurrexit, &c.

Ioan. 20.

Chr̃m in infernũ deſcendiſſe conſtat.
Pſal. 15.
Actor. 2.

2 Avgvstinvs epiſtola nonageſimanona ad Euodium: Et Dominum quidem carne mortificatum ueniſſe in infernum ſatis conſtat. Neque enim contradici poteſt uel prophetiæ, quæ dixit: Quoniam non derelinques animam meam in inferno. Quod nè aliter quiſquam ſapere auderet, in Actibus Apoſtolorum idem Petrus exponit: uel eiuſdem Petri illis uerbis, quibus eum aſſerit ſoluiſſe inferni dolores, in quibus impoſsibile erat eum teneri. Quis ergò niſi infidelis negauerit fuiſſe apud inferos Chriſtum? Quòd ſi mouet aliquem, quemadmodùm accipiendum ſit inferni ab illo ſolutos dolores. Neque enim cœperat in ijs eſſe tanquàm in uinculis: & ſic eos ſoluit, tanquàm ſi catenas ſoluiſſet quibus fuerat alligatus, facile eſt intelligere ſic eos ſolutos, quemadmodùm ſolui poſſunt laquei uenantium nè teneant, non quia tenuerunt. Poteſt & ſic, ut eos dolores eum ſoluiſſe credamus, quibus teneri ipſe non poterat, ſed quibus alij tenebantur, quos ille nouerat liberandos. Et paulò pòſt: Si cauſa quæritur, cur uoluerit uenire in infernum, ubi dolores illi eſſent, quibus teneri omninò non poterat, quia erat, ut ſcriptum eſt, inter mortuos liber, in quo princeps & præpoſitus mortis non inuenit aliquid quod ſupplicio deberetur, hoc ſcilicet quod ſcriptum eſt: Solutis doloribus inferni, non in omnibus, ſed in quibuſdam accipi pòt, quos ille dignos ipſa liberatione iudicabat. Et de illo quidẽ primo homine patre generis humani, quod eum ibidem ſoluerit, Eccleſia ferè tota conſentit: quòd eam non inaniter credidiſſe credendum eſt, undecunque hoc traditum ſit, etiàm ſi canonicarum ſcripturarum hinc expreſſa non proferatur authoritas.

Nemo niſi infidelis negat Chriſtũ apud inferos fuiſſe.
Dolores inferni quõ ſoluti dicãtur.
Pſal. 87.
Adamum ex inferno liberatum credit Eccleſia.

3 Idem Auguſtinus in epiſtola quinquageſimaſeptima ad Dardanum, exponens illud, Hodiè mecum eris in paradiſo: Non ex his uerbis in cælo exiſtimandus eſt eſſe Paradiſus. Neque enim ipſo die in cælo futurus erat homo Chriſtus Iesvs, ſed in inferno ſecundùm animam, in ſepulchro autem ſecundùm carnem. Et de carne quidem quòd eo die in ſepulchro ſit poſita, manifeſtiſsimum eſt Euangelium. Quòd uerò illa anima in infernum deſcenderit, Apoſtolica doctrina prædicat: quandoquidem B. Petrus ad hanc

Chriſtus ſecundùm animã in inferno, ſecundùm corpus in ſepulchro.
Actor. 2.
Pſal. 15.

hanc rem teſtimonium de Pſalmis adhibet, ubi de ipſo prædictum eſſe demonſtrat: Quoniam non derelinques animam meam in inferno, neque dabis Sanctum tuum uidere corruptionem. Illud de anima dictum eſt, quia non ibi eſt derelicta, undè tam citò remeauit. Iſtud de corpore, quod in ſepulchro corrumpi celeri reſurrectione non potuit. Sed in ſepulchro Paradiſum nullus intelligit. Reſtat igitur ut ſi ſecúdùm hominem dictum eſt: Hodiè mecum eris in Paradiſo, in inferno intelligatur eſſe paradiſus, ubi erat eo die futurus ſecundùm humanam animam Chriſtus. Paradiſus in quo cũ Chriſto latro futurus erat.

4 Idem Auguſtinus libro uigeſimo de ciuitate Dei, capite decimoquinto: Si enim non abſurdè credi uidetur, antiquos etiam ſanctos, qui uenturi Chriſti tenuerũt fidem, locis quidem à tormentis impiorum remotiſsimis, ſed apud inferos fuiſſe, donèc eos indè ſanguis Chriſti, & ad ea loca deſcẽſus erueret; profectò deinceps boni fideles effuſo illo precio iam redempti prorsùs inferos neſciũt, donèc ẽt receptis corporib. bona recipiãt q̃ merent. Animæ piorum ex inferno per Chriſti deſcẽſum liberatæ.

5 Item ſermone centeſimo trigeſimoſeptimo de tempore: Nulla neceſsitate, ſed propria uoluntate in ligno ſe ſuſpendi permiſit, clauis corpus ſuum perforari non renuit, animam ponendo mortem ſuſtinuit, carnem in ſepulcro poſuit, & comitante ſecum anima, ad inferna deſcendit. Per hanc electi, qui quanuis in tranquillitatis ſinu, tamen apud inferni clauſtra tenebantur, ad Paradiſi amœna reducti ſunt. Quod ante paſsionem dixit, in reſurrectione ſua Dominus impleuit: Si exaltatus fuero, inquit, à terra, omnia traham ad me. Omnia etenim traxit, qui de electis ſuis apud inferos nullum reliquit. Omnia abſtulit, utiquè electa. Neque enim infideles quoſque & pro ſuis criminibus æternis ſupplicijs deditos, ad ueniam Dominus reſurgẽdo reparauit: ſed illos ex inferni clauſtris rapuit, quos ſuos in fide & actibus recognouit. Vndè rectè etiã per Oſeæ dicitur: Ero mors tua o mors, ero morſus tuus inferne. Id nanque quod occidimus, agimus ut penitùs non ſit. Ex eo autem quod mordemus, partem abſtrahimus, partemq́; relinquimus. Quia ergò in electis ſuis funditùs occidit mortẽ, mors mortis extitit. Quia uerò ex inferno partem abſtulit, & partem reliquit, nõ occidit funditùs, ſed momordit infernum. Ait ergò, Ero mors tua ò mors: ac ſi apertè dicat. Quia in electis meis te funditùs perimo: Ero morſus tuus inferne, quia ſublatis meis, te in parte transfigo. Tunc etenim Dominus noſter Iesvs Christvs illum tenebrarum & mortis principem colligauit, legiones illius perturbauit, portarum inferni uectes ferreos confregit, omnes iuſtos qui originali peccato adſtricti tenebantur, abſoluit, captiuos in libertatem priſtinam reuocauit, peccatorum tenebris obcæcatos ſplendida luce perfudit. Eccè audiſtis, quòd defenſor noſter ultionis Dominus liberè egiſſe deſcribitur. Poſtquàm enim exaltatus, id eſt, à Iudæis in cruce ſuſpenſus eſt, ut hæc breuiter cuncta perſtringam, mox ut ſpiritum reddidit, unita ſuæ diuinitati anima ad inferorum profunda deſcendit. Cumque tenebrarum terminum quaſi deprædator ſplendidus ac terribilis attigiſſet, aſpicientes eum impiæ ac tartaricæ legiones, territæ ac trementes inquirere cœperunt, dicentes: Quiſnam eſt iſte terribilis, & niueo ſplendore coruſcus? Nunquam noſter talem excepit tartarus, nunquàm in noſtram cauernam talem euomuit mundus. Inuaſor iſte, non debitor, exactor eſt, non peccator; iudicem uidemus, non ſupplicem; uenit iubere, non ſuccumbere: eripere, non manere, &c. ad longum pulcherrimè.

Anima Chriſti ad inferos deſcendit & electos indè liberauit. Ioan. 12.

Impios nõ liberauit ab inferis.

Oſeę 13.

Morſus inferni.

Principẽ tenebrarum alligauit.

Vectes ferreos cõfregit. Pſal. 106. Pſal. 93.

Vnita diuinitati anima ad iferos ſtatim deſcendit.

Terror & queſtimonia Dæmonum.

Epheſ.4.
Animas ex inferno Chriſtus abduxit.
Matth.17.
Infernus eſt in inferiori parte terræ.
Pſal.105.
Num.16.
Pſal.54.

6 Hieronymus in caput quartum ad Epheſios: Inferiora terræ infernus accipitur: ad quem Dominus noſter Saluatorque deſcendit, ut ſanctorum animas quæ ibi tenebantur incluſæ, ſecum ad cælos uictor abduceret. Vndè & poſt reſurrectionem eius, plurima corpora iuſtorum in ſancta ciuitate uiſa ſunt. Quòd autem infernus in inferiori parte terræ ſit, & Pſalmiſtà teſtatur, dicens: Aperta eſt terra, & deuorauit Dathan, & operuit ſuper congregationem Abyron. Et ipſum in Numerorum libro plenius explicatur. Alio quoquè loco legimus: Veniat mors ſuper eos, & deſcendant in infernum uiuentes.

Anima Chriſti in infernũ deſcẽdẽs, pios liberauit.
Oſeæ 13.

7 Idem in caput decimumtertium Oſeæ: Liberauit omnes Dominus, & redemit in paſsione crucis, & effuſione ſanguinis ſui: quandò anima eius deſcendit in infernum, & caro eius non uidit corruptionem: & ad ipſam mortem atque infernum locutus eſt: Ero mors tua ò mors. Idcircò enim mortuus ſum, ut tu mea morte moriaris. Ero morſus tuus inferne, qui omnes tuis faucibus deuorabas.

Pſal.67.c d
46.a 8.a
Mar.16.d
Ioan.3.b
Act.1.b
Ep.4 b 2.b 1.e
Col.3.a
Heb.1.b
1.Pet.3.a
1.Ioan.2.a
Ioan.20.d

XIIII

Quid adfert ſextus Articulus, Aſcendit ad cælos?

A. Abſoluto humanæ redemptionis opere, Dominum Iesvm oſtendit, poſtquàm rediuiuus ille ſuis apparuiſſet, multiſq; argumentis reſurrectionis ſuæ ueritatem confirmaſſet, demùm quadrageſimo die in cælum aſcendiſſe, ut ſecundùm naturam humanam ſuper omnia exaltaretur, & unus omniũ maximè ab omnibus celebraretur. [b] Sedet igitur Dominus Iesvs in cælis ad dexteram uirtutis Dei, parem cum Patre poteſtatem exercens, gubernans omnia, diuinaq; maieſtate reſplendens penitùs: quod [c] eſt nimirum ad Patris ſedere dexteram.

b Pſal.109.a
Act.7.g
Luc.22.g
1.Cor.15.d
Ephe.1.d
Matt.18.d
c Aug.lib.de fide & ſymb. cap.7.

B. Hæc læta Christi aſcenſio, noſtræ fidei ac Spei certitudo eſt, vt quò caput præceſsit, proſtratis ſemel hoſtibus, eodèm membra etiàm, ſi capiti [d] modò pareant & inhæreant ſuo, peruentura eſſe maximè confidamus. *Vado*, [e] inquit, *parare vobis locum*.

d Heb 5.e
Rom.8.c
2.Tim.2.b
Ioan.15 a
e Ioan.14.a

SCRIPTVRAE.

Psalmo ſexageſimoſeptimo: Regna terræ cantate Deo: pſallite Domino, pſallite Deo, qui aſcendit ſuper cœlum cæli ad Orientem. Ibidèm, Aſcendiſti in altum, cepiſti captiuitatem, accepiſti dona in hominibus. Viderunt ingreſſus tuos Deus, ingreſſus Dei mei, regis mei, qui eſt in ſancto. Præuenerunt principes coniuncti pſallentibus in medio iuuencularum tympaniſtriarum.

Psalmo quadrageſimoſexto: Aſcendit Deus in iubilo, Dominus in voce tubæ.

Psalmo octauo: Eleuata eſt magnificentia tua ſuper cælos.

Marci decimoſexto: Et Dominus quidem Iesvs poſt quàm locutus eſt eis, aſſumptus eſt in cælum, & ſedet à dextris Dei.

Ioannis tertiò: Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, filius hominis, qui eſt in cælo.

Actorvm primo: Primum quidem ſermonem feci de omnibus, ò Theophile, quæ cœpit Iesvs facere & docere, uſque in diem qua præcipiẽs Apoſtolis per Spiritum ſanctum, quos elegit, aſſumptus eſt: quibus & præbuit ſeipſum uiuum poſt paſsionem ſuam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei. Et uidentibus illis eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum.

Ad Epheſios quarto: Aſcendens in altum, captiuam duxit captiuitatem: dedit dona hominibus. Quòd autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primùm in inferiores partes terræ? Qui deſcendit, ipſe eſt & qui aſcendit ſupra omnes cælos, ut impleret omnia.

Ad Epheſios ſecundo: Cùm eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo, (cuius gratia eſtis ſaluati) & conreſuſcitauit, & conſedere fecit in cæleſtibus in Chriſto Iesv.

Et capite primo: Suſcitans illum à mortuis, & conſtituens ad dexterã ſuam in cæleſtibus ſupra omnem principatum & poteſtatem, & uirtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur non ſolùm in hoc ſeculo, ſed etiàm in futuro. Et omnia ſubiecit ſub pedibus eius: & ipſum dedit caput ſupra omnem eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius, plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur.

Ad Coloſſenſes tertio: Igitur ſi conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens: quæ ſurſum ſunt ſapite, non quę ſuper terram.

Ad Hebræos primo: Sedet ad dexteram maieſtatis in excelſis, tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit, &c. Ad quem autem angelorum dixit aliquandò, Sede à dextris meis?

Prioris Petri ſecundo: Ad quem accedentes, lapidem uiuum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatum.

Primae epiſtolæ Ioannis ſecundo: Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesvm Christvm iuſtum: & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.

Ioannis vigeſimo. Vade ad fratres meos, & dic eis, Aſcendo ad patrẽ meum & patrem ueſtrum, Deum meum & Deum ueſtrum.

Psalmo centeſimo nono: Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis, donèc ponam inimicos &c.

Actorvm ſeptimo: Cùm autem Stephanus eſſet plenus Spiritu ſancto, intendens in cælum, uidit gloriam Dei, & Iesvm ſtantem à dextris Dei. Et ait, Eccè uideo cælos apertos, & filium hominis ſtantem à dextris uirtutis Dei.

Lvcae vigeſimoſecundo: Ex hoc autem erit filius hominis ſedens à dextris uirtutis Dei.

Prioris ad Corinthios decimoquinto: Oportet autem illum regnare, donèc ponat omnes inimicos ſub pedibus eius.

Ad Epheſios primo: Suſcitans illum à mortuis,& conſtituens ad dexteram ſuam in cæleſtibus,&c.ut ſuprà.

Matthaei vigeſimooctauo: Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra.

Ad Hebræos quinto: Et quidem cum eſſet filius Dei, didicit ex ijs, quæ paſſus eſt,obedientiam: & conſummatus, factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi,cauſa ſalutis æternæ.

Ad Romanos octauo: Ipſe enim Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro,quòd ſumus filij Dei. Si autem filij,& hæredes:hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti:ſi tamen compatimur,ut & conglorificemur.

Posterioris ad Timotheum ſecundo: Fidelis ſermo. Nam ſi commortui ſumus,& conuiuemus:ſi ſuſtinebimus,& conregnabimus.

Ioannis decimoquinto: Si quis in me non manſerit, mittetur foràs ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet. Si manſeritis in me,& uerba mea in uobis manſerint, quodcunque uolueritis petetis,& fiet uobis.

Ioannis decimoquarto: In domo Patris mei manſiones multæ ſunt. Si quo minùs,dixiſſem uobis:quia uado parare uobis locum.

PATRES.

Avgvstinvs in libro de fide & ſymbolo, capite ſeptimo: Credimus, quòd ſedet ad dexteram Dei Patris: nec ideò tamen, quaſi humana forma circunſcriptum eſſe Deum Patrem,arbitrandum eſt,ut de illo cogitantibus dextrum aut ſiniſtrum latus animo occurrat:aut id ipſum, quòd ſedere Pater dicitur, flexis poplitibus fieri putandum eſt, nè illud incidamus ſacrilegium, quo execratur Apoſtolus eos, qui commutauerunt gloriam incorruptibilis Dei,in ſimilitudinem corruptibilis hominis. Tale enim ſimulacrū Deo nefas eſt Chriſtiano in templo collocare: multo magis in corde nefarium eſt,ubi uerè eſt templum Dei, ſi à terrena cupiditate atque errore mundetur. Ad dexteram ergò intelligendum eſt, dictum eſſe in ſumma beatitudine,ubi iuſtitia & pax & gaudium eſt:ſicut ad ſiniſtram hœdi conſtituuntur,id eſt,in miſeria,propter iniquitates & labores atque cruciatus. Sedere ergò quòd dicitur Deus, non membrorum poſitionem, ſed iudiciariam ſignificat poteſtatem,qua illa maieſtas nunquàm caret, ſemper digna dignis tribuendo; quanuis in extremo iudicio multò manifeſtiùs inter homines unigeniti filij Dei iudicis uiuorum atque mortuorum claritas indubitata futura ſit.

Rom. 1. Sedere ad dexterā quid ſit. Matth. 25.

XV

Quid credendum exhibet ſeptimus articulus, Inde uenturus eſt iudicare?

Pſal. 96. a Eſa. 3. c 66. d Ioan. 5. d. e Sophon. 1. e Malac. 4. a. b Ioel. 3. a. c a Matt. 25. e 24. b c d Luc. 21. e Act. 10. f 1. The. 4. d 5. a 1. Cor. 15 g 2. Theſſ. 1. a b 2. Pet. 3. c

A. Proponit extremum iudicij diem,quandò Christvs in humana carne rurſùs à ſummo cælo deſcendet, ac tremendum aget iudicem totius orbis, & palàm unicuique reddet ſecundùm opera ſua. Iudicabit [a] igitur in ſede Maieſtatis ſuæ ad unum omnes probos ac improbos, ſiue quos iudicij dies illa uiuos adhuc in carne,uel anteà mortuos offendet.

B. Vndè

B. Vnde admonemur eo cautiùs rectiusq́; nobis uiuendũ eſſe, quo certiùs perſuaſum habemus, noſtras actiones, [b] cogitationes, & uitæ rationes omnes ob oculos cuncta cernentis & æquiſsimè iudicantis Dei uſque uerſari. Etenim æquus & iuſtus eſt ſcrutator [c] ille cordium & uindex iniquitatum, ante cuius tribunal manifeſtari nos omnes oportet, ut unuſquiſque prout geſsit ſuo in corpore, ſiue bonum, ſiue malum, ab illo recipiat. Qui nec boni [d] quicquam in hac vita geſtum, ſuo præmio defraudabit, nec perperàm facta ulla impunè ſinet abire.

b Matt. 12.e Sap.1.e Eſa. 66.f Eccle.12.d Rom.3.c Apoc.20.d Baſil.epiſt.ad virginem elapſam. c Hier. 17.b Heb.4.d Gal.6.b 1.Theſ.4.b Eccle.12.d 2.Cor.5.b Rom. 14.b d Mat.10.d Iob 24.b

SCRIPTVRAE.

Psalmo nonageſimo ſexto: Nubes & caligo in circuitu eius iuſtitiá & iudicium correctio ſedis eius. Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. Alluxeruut fulgura eius orbi terræ, uidit & commota eſt terra. Montes ſicut cera fluxerunt à facie Domini, à facie Domini omnis terra. Annunciauerunt cæli iuſtitiam eius, & uiderunt omnes populi gloriam eius.

Esaiae tertio: Dominus ad iudicium ueniet cum ſenibus populi ſui, & principibus eius. Stat ad iudicandum Dominus, & ſtat ad iudicandos populos.

Esaiae ſexageſimoſexto: Eccè Dominus in igne ueniet, & quaſi turbo quadrigæ eius: reddere in indignatione furorem ſuum, & increpationem ſuam in flamma ignis: quia in igne Dominus dijudicabit, & in gladio ſuo ad omnem carnem, & multiplicabuntur interfecti à Domino.

Ioannis quinto: Neque enim pater iudicat quenquam: ſed omne iudicium dedit filio, ut omnes honorificent filium, ſicut honorificant patrem. Et paulò pòſt: Sicut enim pater habet uitam in ſemetipſo, ſic dedit & filio habere uitam in ſemetipſo, & poteſtatem dedit ei etiàm iudicium facere, quia filius hominis eſt. Nolite mirari hoc, quia uenit hora in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient uocem filij Dei.

Sophoniae primo: Iuxtà eſt dies Domini magnus, iuxtà eſt & uelox nimis: uox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies iræ dies illa, dies tribulationis & anguſtiæ, dies calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris ſuper ciuitates munitas, & ſuper angulos excelſos. Et tribulabo homines, & ambulabunt ut cęci, quia Domino peccauerunt: & effundetur ſanguis eorum ſicut humus, & corpora eorum ſicut ſtercora: ſed & argentum eorum, & aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ Domini: in igne zeli eius deuorabitur omnis terra, quia conſummationem cum feſtinatione faciet cunctis habitantibus terram.

Malachiae quarto: Eccè enim dies ueniet ſuccenſa, quaſi caminus: & erunt omnes ſuperbi & omnes facientes impietatem, ſtipula: & inflammabit eos dies ueniens, dicit Dominus exercituum, quæ non derelinquet eis radicem & germen. Et orietur uobis timentibus nomen meum ſol iuſtitiæ,

& ſanitas

& ſanitas in pennis eius: & egrediemini, & ſalietis ſicut uituli de armento. Et calcabitis impios cùm fuerint cinis ſub planta pedum ueſtrorum, in die qua ego facio, dicit Dominus exercituum. Mementote legis Moyſi ſerui mei, quam mandaui ei in Horeb ad omnem Iſrael præcepta & iudicia. Eccè ego mittam uobis Eliam Prophetam, antequàm ueniat dies Domini magnus & horribilis, & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum, nè forte ueniam & percutiam terram anathemate.

Ioelis tertio: Eccè in diebus illis & in tempore illo, cùm conuertero captiuitatem Iuda & Hieruſalem, congregabo omnes gentes, & deducam eas in uallem Ioſaphat: & diſceptabo cum eis ibi ſuper populo meo & hæreditate mea Iſrael, quos diſperſerunt in nationibus, & terram meam diuiſerunt. Et paulò pòſt: Conſurgant & aſcendant gentes in uallem Ioſaphat: quia ibi ſedebo, ut iudicem omnes gentes in circuitu.

Matthaei uigeſimoquinto: Cùm autem uenerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſeparabit eos ab inuicèm, ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis: ſtatuet oues quidem à dextris ſuis, hœdos autem à ſiniſtris. Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt, Venite benedicti patris mei: &c.

Matthaei uigeſimoquarto: Et multi pſeudoprophetæ ſurgent &c. Et prædicabitur hoc euangelium regni in uniuerſo orbe, in teſtimonium omnibus gentibus: & tunc ueniet conſummatio. Surgent pſeudochriſti, & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia, ità ut in errorem inducantur (ſi fieri poteſt) etiàm electi. Ecce prædixi uobis. Si ergò dixerint uobis, Eccè in deſerto eſt: nolite exire, ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret uſque in Occidentē: ità erit & aduentus filij hominis. Vbicùnquè fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Statim autem poſt tribulationem dierum illorum ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cælo, & uirtutes cælorum commouebuntur, & tunc parebit ſignum filij hominis in cælo: & tunc plangent omnes tribus terræ, uidebunt filium hominis uenientem in nubibus cæli cum uirtute multa & maieſtate. Et mittet angelos ſuos cum tuba & uoce magna: & congregabunt electos eius à quatuor uentis, à ſummis cælorum uſque ad terminos eorum. De die autem illa & hora nemo ſcit, neque angeli cælorum, niſi ſolus pater. Sicut autem in diebus Noe: ità erit & aduentus filij hominis. ſicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, & nubentes & nuptui tradentes, uſque ad eum diem, quo intrauit Noè in arcam, & non cognouerunt donèc uenit diluuium, & tulit omnes: ità erit & aduentus filij hominis, &c.

Lucae uigeſimoprimo: Et erunt ſigna in ſole & luna & ſtellis: & in terris preſſura gentium præ confuſione ſonitus maris & fluctuum, areſcentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ ſuperuenient uniuerſo orbi. nam uirtutes cælorum mouebuntur: & tunc uidebunt filium hominis uenientem in nube cum poteſtate magna & maieſtate. Amen dico uobis, quia non præteribit generatio hæc, donèc omnia fiant: Cælum & terra tranſibunt, uerba autem mea non tranſibunt. Attendite autem uobis, nè fortè grauentur corda ueſtra in crapula & ebrietate, & curis huius uitæ: & ſuperueniat in vos repentina dies illa. Tanquàm laqueus enim ſuperueniet

ſiet in omnes,qui ſedent ſuper faciem omnis terræ. Vigilate itaq; omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere iſta omnia, quæ futura ſunt, & ſtare ante filium hominis.

Actorum decimo: Et præcepit nobis prædicare populo & teſtificari, quia ipſe eſt, qui conſtitutus eſt à Deo iudex uiuorum et mortuorum.

Prioris ad Theſſalonicenſes quarto: Nos qui uiuimus, qui reſidui ſumus in aduentu Domini, non præueniemus eos qui dormierunt: Quoniam ipſe Dominus in iuſſu & in uoce Archangeli & in tuba Dei deſcendet de cęlo: & mortui qui in Christo ſunt, reſurgent primi. Deindè nos qui uiuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiàm Christo in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus. Itaque conſolamini inuicèm in verbis iſtis.

Et capite quinto: Dies Domini ſicut fur in nocte,ità ueniet. Cùm enim dixerint, Pax & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus, ſicut dolor in utero habenti, & non effugient. Vos autem fratres, non eſtis in tenebris, ut uos dies illa tanquàm fur compræhendat.

Prioris ad Corinthios decimoquinto: Eccè myſterium uobis dico. Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in nouiſsima tuba (canet enim tuba) & mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur.

Posterioris ad Theſſalonicenſes ſecundo: Non citò moueamini à ueſtro ſenſu, neque terreamini, neque per ſpiritum, neque per ſermonem, neq; per epiſtolam tanquã ꝑ nos miſſam, quaſi inſtet dies Domini. Nè quis uos ſeducat ullo modo, quoniam niſi uenerit diſceſsio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduerſatur, & extollitur ſupra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ità ut in templo Dei ſedeat, oſtendens ſe tanquàm ſit Deus. Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione aduentus ſui eum, cuius eſt aduentus ſecundùm operationem Satanæ in omni uirtute, & ſignis & prodigijs mendacibus, & in omni ſeductione inquitatis ijs qui pereunt, eò quòd charitatem ueritatis non receperunt, ut ſalui fierent. Ideò mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio: ut iudicentur omnes qui non crediderunt ueritati, ſed conſenſerunt iniquitati.

Posterioris Petri tertio: Hoc primùm ſcientes, quòd uenient in nouiſsimis diebus in deceptione illuſores, iuxta proprias concupiſcentias ambulantes, dicentes: Vbi eſt, promiſsio aut aduentus eius? Ex quo enim patres dormierunt, omnia ſic perſeuerant ab initio creaturæ. Latet enim eos hoc uolentes, quòd cæli erant priùs, et terra, de aqua et per aquam, conſiſtens Dei verbo: per quæ, ille tunc mundus aqua inundatus perijt. Cæli autem qui nunc ſunt, & terra, eodem verbo repoſiti ſunt, igni reſeruati in diem iudicij & perditionis impiorum hominum. Vnum uerò hoc non lateat uos, chariſsimi, quia unus dies apud Dominum ſicut mille anni, & mille anni ſicut dies. Non tardat Dominus promiſsionem ſuam ſicut quidam exiſtimant: ſed patienter agit propter uos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti. Adueniet autem dies Domini, ut fur, quo cæli magno impetu tranſient, elementa uerò calore ſoluentur: terrá autem & quæ in ipſa ſunt opera, exurentur. Cùm igitur hæc omnia diſſoluenda ſint: quales oportet uos eſſe in ſanctis conuerſationibus & pietatibus, expectantes &

tes & properantes in aduentum diei domini, per quem cæli ardentes ſoluentur, & elementa ignis ardore tabeſcent? Nouos uerò cælos & nouam terram ſecundùm promiſſa ipſius expectamus, in quibus iuſtitia habitat.

Matthaei duodecimo: Dico autem vobis, quoniam omne uerbum ocioſum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Ex uerbis enim tuis iuſtificaberis, & ex uerbis tuis condemnaberis.

Sapientiae primo: Propter hoc qui loquitur iniqua, non poteſt latere, nec præteriet illum corripiens iudicium. In cogitationibus enim impij interrogatio erit: ſermonum autem illius auditio ad Deum ueniet, ad correptionem iniquitatum illius. Sermo obſcurus in uacuum non ibit.

Esaiae ſexageſimoſexto: Ego autem opera eorum et cogitationes eorum venio ut congregem cum omnibus gentibus & linguis: & uenient, & uidebunt gloriam meam.

Ecclesiastis duodecimo: Cuncta quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, ſiue bonum, ſiue malum ſit.

Ad Romanos ſecundo: Cùm enim gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt: eiuſmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex: qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & inter ſe inuicèm cogitationum accuſantium aut etiam defendentium, in die cùm iudicabit Deus occulta hominum.

Apocalypsis vigeſimo: Et uidi thronum magnum candidum, & ſedentem ſuper eum, à cuius conſpectu fugit terra & cœlum, & locus non eſt inuentus eis. Et uidi mortuos magnos & puſillos ſtantes in conſpectu throni, & libri aperti ſunt: & alius liber apertus eſt, qui eſt uitæ: & iudicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libris ſecundùm opera ipſorum. Et dedit mare mortuos qui in eo erant, & mors & infernus dederunt mortuos ſuos qui in ipſis erant: & iudicatum eſt de ſingulis ſecundùm opera ipſorũ. Et infernus & mors miſsi ſunt in ſtagnum ignis. Hæc eſt mors ſecunda. & qui non eſt inuentus in libro uitæ, ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis.

Ieremiae decimoſeptimo: Prauum eſt cor hominis & inſcrutabile: quis cognoſcet illud? Ego Dominus ſcrutans cor & probans renes: qui do unicuique iuxta uiam ſuam, & iuxta fructum adinuentionum ſuarum.

Ad Hebræos quarto: Viuus eſt ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertingens uſque ad diuiſionem animę ac ſpiritus, compagum quoquè ac medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionum cordis. Et non eſt ulla creatura inuiſibilis in conſpectu eius: omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius.

Ad Galatas ſexto: Vnuſquiſque onus ſuum portabit. Quę ſeminauerit homo, hęc & metet. Quoniam qui ſeminat in carne ſua, de carne & metet corruptionem: qui autem ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet uitam ęternam. Bonum autem facièntes non deficiamus: tempore enim ſuo metemus non deficientes.

Prioris ad Theſſalonicenſes quarto. Nè quis ſupergrediatur, neque circumueniat in negocio fratrem ſuum, quoniam uindex eſt Dominus de his omnibus.

Ecclesiastis duodecimo: Cuncta quæ fiunt &c. ut ſuprà.

Posterioris ad Corinthios quinto: Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Christi, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſsit,

geſsit, ſiue bonum, ſiue malum.

Ad Romanos decimoquarto: Omnes ſtabimus ante tribunal Christi, & unuſquiſque noſtrum pro ſe rationem reddet Deo.

Matthaei decimo: Qui recipit prophetam in nomine prophetę, mercedem prophetę accipiet: & qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet. Et quicunque potum dederit uni ex minimis iſtis calicem aquę frigidę, tantum in nomine diſcipuli: amen dico uobis, non perdet mercedem ſuam.

Iob vigeſimoquarto: Devs inultum abire non patitur.

PATRES

B. Basilivs Magnus in Epiſtola ad uirginem elapſam: Reuoca in memoriam diuinam Danielis uiſionem: Fluuius ignis decurrebat ante ipſum, mille millia miniſtrabant ipſi, centena millia aſtabant ipſi, iudicij locum conſtituit, & libri aperti ſunt. Bona, mala, manifeſta, occulta, res, uerba, cogitatus, omnia aceruatim, ut ab omnibus angelis ac hominibus exaudiri poſsint, manifeſtè reuelabuntur. Ad hęc quales neceſsè eſt eſſe eos qui malè uixerunt.

XVI

Quæ ſumma eſt articulorum de ſecunda in Deitate perſona?

A. Haec ſumma eſt, Christvm uerum Devm & hominem eſſe, qui mirificum Redemptionis humanæ opus ſit aggreſſus atque perfecerit, ut idem ſit ipſe nobis [a] Via, Veritas & Vita, per quem unum, cùm perijſſemus omnes, ſaluati & liberati, Deoque Patri reconciliati ſumus. Ioan. 1.a.b 1.Ioan.5.d Ephe.1.b a Ioan.14.a Rom.5.b Apoc.1.b 1.Tim.2.b

B. De cuius quidem Redemptionis beneficio ac uero uſu ità ſcriptum eſt: [b] *Apparuit gratia Dei Saluatoris noſtri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem & ſecularia deſideria, ſobriè, & iuſtè, & piè uiuamus in hoc ſeculo, expectantes beatam ſpem & aduentum gloriæ magni Dei & Saluatoris noſtri* Iesv Christi*: qui dedit ſemetipſum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum.* Sic Apoſtolus Paulus. Et [c] alibì: *Ipſius* (Dei) *ſumus factura, creati in* Christo Iesv *in operibus bonis, quæ præparauit* Devs*, ut in illis ambulemus.* Atque iterùm, [d] *Pro omnibus mortuus eſt* Christvs, inquit, *ut & qui uiuunt, iam non ſibi uiuant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurrexit.* b Titi.2.d c Ephe.2.b d 2.Cor.5.c

C. Quarè cauendus illorum eſt error maximè, qui Christvm non integrè, ſed ueluti mutilatum confitentur, dum ſolùm [e] Mediatorem illum & Redemptorem cui fidamus, e 1.Tim.2.b Rom.3.d

f Eſa. 33.d Iacob.4.c Ioan.13.b d 1.Ioan.2.b 1.Pet.2.d g 2.Tim.4. b Rom.2. b

agnoſcunt: nec ſimul recipiunt eum & [f] legiſlatorem, cuius iuſsis obtemperemus, & uirtutum exemplar omnium, quod imitemur, & iuſtum iudicem, qui debitum cuiuſque [g] operi præmium aut ſupplicium certò rependat.

SCRIPTVRAE.

Ioannis primo: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Devm, & Devs erat uerbum. Et uerbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Et paulò pòſt: Et ego uidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei.

Primae epiſtolæ Ioannis quinto capite: Scimus quoniam filius Dei uenit: & dedit nobis ſenſum, ut cognoſcamus uerum Deum, & ſimus in uero filio eius. Hic eſt Verus Deus & uita æterna.

Ad Epheſios primo: Gratificauit nos in dilecto filio ſuo: in quo habemus redemptionem per ſanguinem eius (remiſsionem peccatorum) ſecundùm diuitias gratiæ eius.

Ioannis decimoquarto: Ego ſum Via, Veritas, & Vita: nemo uenit ad patrem niſi per me.

Ad Romanos quinto: Vt quid enim Chriſtus, cùm adhuc infirmi eſſemus, ſecundùm tempus pro impijs mortuus eſt? Vix enim pro iuſto quis moritur: nam pro bono forſitan quis audeat mori. Commendat autem charitatem ſuam Deus in nobis: quoniam cùm adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Multo igitur magis nunc iuſtificati in ſanguine ipſius, ſalui erimus ab ira per ipſum. Si enim cùm inimici eſſemus reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius: multo magìs reconciliati, ſalui erimus in uita ipſius.

Apocalypsis primo: Qui dilexit nos, & lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo.

Prioris ad Timotheum ſecundo: Vnus Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Chriſtus Iesvs, qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus.

Ad Romanos tertio: Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Iesv: quem propoſuit Deus propitiatorem per fidē in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ, propter remiſsionem præcedentium delictorum.

Ad Titum ſecundo: Apparuit gratia Dei Saluatoris &c. ut in textu.

Ad Epheſios ſecundo: Ipſius enim ſumus factura &c. ut in tex.

Posterioris ad Corinthios quinto: Pro omnibus mortuus eſt Chriſtus &c. ut in tex.

Prioris ad Timotheum ſecundo: Vnus enim Deus &c. ut ſup.

Ad Romanos tertio, ut ſup.

Esaiae trigeſimotertio: Dominus iudex noſter, Dominus legifer noſter, Dominus rex noſter: ipſe ſaluabit nos.

Iacobi quarto: Vnus eſt legiſlator & iudex, qui poteſt perdere & liberare.

Ioannis decimotertio: Exemplū dedi uobis, ut quemadmodùm ego feci uobis, ità & uos faciatis. Ibidem: Mandatum nouum do uobis, ut diligatis

ligatis inuicèm ſicut dilexi uos, ut & uos diligatis inuicèm.

PRIMAE Ioannis ſecundo: Qui dicit ſe in ipſo manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Chariſsimi, non mandatum nouum ſcribo uobis, ſed mandatum uetus quod habuiſtis ab initio.

PRIORIS Petri ſecundo: Quæ eſt enim gloria, ſi peccantes, & colaphizati ſuffertis? Sed ſi benè facientes, patienter ſuſtinetis: hæc eſt gratia apud DEVM. In hoc enim uocati eſtis, quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, uobis relinquens exemplum, ut ſequamini ueſtigia eius: qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum: ut peccatis mortui, iuſtitiæ uiuamus.

POSTERIORIS ad Timotheum quarto: Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui: In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex: non ſolum autem mihi, ſed & ijs qui diligunt aduentum eius.

AD Romanos ſecundo: Secundùm duritiam tuam & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij DEI: qui reddet unicuique ſecundùm opera eius: Ijs quidem qui ſecundùm patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, uitam æternã: ijs autem qui ſunt ex contentione, & qui non acquieſcunt ueritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio: Tribulatio & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum, Iudæi primùm & Græci: Gloria autem & honor & pax omni operanti bonum, Iudæo primùm & Græco.

XVII.

Quid docet octauus Articulus, Credo in Spiritumſanctum?

A. Subiungit tertiam in Deitate perſonam, Spiritum ſanctum: qui ex Patre filioque procedens, uerus, utrique coæternus, coæqualis, conſubſtantialis Deus exiſtit, & eadem fide parique cultu & honore colendus eſt.

B. Hic ille Paracletus & Doctor ueritatis, qui corda credentium gratia ſua ſuiſque donis illuſtrat, purificat, ſanctificat, & in omni ſanctitate confirmat. Hic eſt [a] pignus hæreditatis noſtræ, qui adiuuat infirmitatem noſtram, & ſingulis prout uult, uarias donationes ſuas diſtribuit impertitque.

Symb. Cõſtãtinop. & Cõcil. Florent. Geneſ. 1. a Pſal. 103. d Iob 24. b Mat. 28. d Io. 1. e 14. b d 16. c 1. Io 5. b Rom. 8. b c 2. Cor. 3. d 1. Cor. 6. d & 3. e Pſal. 50. c Eſa. 11. a Gal. 5. d a Ephe. 1. e Rom. 8. e 1. Cor. 12. b

SCRIPTVRAE.

GENESIS primo: Terra autem erat inanis & uacua, & tenebræ erant ſuper faciem abyſsi, & ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas.

PSALMO centeſimotertio: Emittes ſpiritum tuum, & creabuntur: & renouabis faciem terræ.

IOB uigeſimoquarto: Ipſi fuerunt rebelles lumini, neſcierunt uias eius.

MATTHAEI uigeſimooctauo: Baptizantes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

IOANNIS primo: Vidi ſpiritum deſcendentem quaſi columbam de cælo, & manſit ſuper eum. Ibidèm: Hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto.

Ioannis decimoquarto: Ego rogabo Patrem, & alium paracletum dabit uobis, ut maneat uobiſcum in æternum, ſpiritum ueritatis, quem mundus non poteſt accipere. Apud uos manebit, & in uobis erit. Et paucis interpoſitis, Paracletus autem ſpiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, & ſuggeret uobis omnia, quæcunque dixero uobis.

Ioannis decimoſexto: Si non abiero, paracletus non ueniet ad uos: Et cùm uenerit ille, arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio. Cum uenerit ſpiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem, & quæ uentura ſunt, annunciabit uobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit uobis.

Primae Ioannis quinto: Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo: Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres unum ſunt.

Ad Romanos octauo: Vos autem in carne non eſtis, ſed in ſpiritu, ſi tamen ſpiritus Dei habitat in uobis. Si quis autem ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Quòd ſi ſpiritus eius, qui ſuſcitauit Iesvm à mortuis, habitat in uobis: qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum à mortuis, uiuificabit & mortalia corpora ueſtra propter inhabitantem ſpiritum eius in uobis. Quicunque ſpiritu Dei aguntur, ij ſunt filij Dei. Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater. Ipſe enim ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd ſumus filij Dei.

Posterioris ad Corinthios tertio: Dominus autem ſpiritus eſt: ubi autem ſpiritus Domini, ibi libertas.

Prioris ad Corinthios ſexto: An neſcitis, quoniam membra ueſtra templum ſunt ſpiritus ſancti qui in uobis eſt, quem habetis à Deo, & non eſtis ueſtri?

Et capite tertio: Neſcitis quia templum dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in uobis? Si quis autem templum Dei uiolauerit, diſperdet illum Deus. Templum enim dei ſanctum eſt: quod eſtis uos.

Psalmo quinquageſimo: Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in uiſceribus meis. Nè proijcias me à facie tua, & ſpiritum ſanctum tuum nè auferas à me. Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me.

Esaiae undecimo: Egredietur uirga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet: Et requieſcet ſuper eum Spiritus Domini, Spiritus ſapientiæ & intellectus, Spiritus conſilij & fortitudinis, Spiritus ſcientiæ & pietatis. Et replebit eum Spiritus timoris Domini.

Ad Galatas quinto: Fructus autem Spiritus eſt charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas.

Ad Romanos quinto: Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.

Ad Epheſios primo: In Chriſto credentes ſignati eſtis Spiritus promiſſionis ſancto qui eſt pignus hæreditatis noſtræ, in redemptionem acquiſitionis, in laudem gloriæ ipſius.

Ad Romanos octauo: Similiter autem & ſpiritus adiuuat infirmitatem noſtram.

2 Prioris ad Corinthios duodecimo: Nemo poteſt dicere, Dominvs Iesvs, niſi in Spiritu ſancto. Diuiſiones uerò gratiarum ſunt, idem autem ſpiritus. Et diuiſiones miniſtrationum ſunt, idem autem Dominus. Et diuiſiones operationum ſunt, idem uerò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuique autem datur manifeſtatio ſpiritus ad utilitatem. Alij quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij autem ſermo ſcientiæ ſecundum eundē ſpiritum: alteri fides in eodem ſpiritu: alij gratia ſanitatum, in uno ſpiritu: alij operatio uirtutum, alij prophetia, alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio ſermonum. Hæc autem omnia operatur unus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout uult.

PATRES.

1 A Symbolvm Concilij Conſtantinopolitani, quod eſt ſecundum generale: Credimus in Spiritum ſanctum, Dominum & uiuificatorem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio adorandum & conglorificandum: qui locutus eſt per prophetas.

2 Concilivm Florentinum in literis vnionis: Definimus ut hæc fidei ueritas ab omnibus Chriſtianis credatur & ſuſcipiatur: ſicq; omnes profiteantur, quia Spiritus ſanctus ex Patre & Filio æternaliter eſt, & eſſentiam ſuam, ſuumque eſſe ſubſiſtens habet ex Patre ſimul & filio, & ex utroque æternaliter, tanquàm ab uno principio & unica ſpiratione procedit. Definimus inſuper explicationem uerborum illorum, Filioqve, ueritatis declarandæ gratia & imminente tunc neceſsitate, licitè ac rationabiliter Symbolo fuiſſe appoſitam.

XVIII.

Quid addit articulus nonus, Credo Eccleſiam ſanctam Catholicam?

A. Oſtendit Eccleſiam, id eſt, cunctorum Chriſti fidelium [a] uiſibilem congregationem, pro qua Dei Filius hominis natura ſuſcepta, cuncta & fecit, & pertulit.

B. Eamque docet primùm [b] vnam eſſe & conſentientem in fide fideiq; doctrina, & adminiſtratione Sacramentorum, quæque ſub uno capite ſuo Chriſto, unoque uices eius in terris gerente [c] Pontifice Maximo regitur, ac in unitate conſeruatur.

C. Deindè hanc ſanctam [d] eſſe prædicat, quia per Spiritum ſanctum à Chriſto uſq; ſanctificatur, ut ſancti homines, & ſanctæ leges nunquam in illa deſint. Nec ullus ex

a Mat 5 b Eſa. 60. a c & 2. a Pſalm. 18. a Aug. tract. 1. in epiſt. Ioan. & de unit. eccl. c. 14 & in Pſal. 30. conc. 2. Chryſo. hom. 4. de uerbis Eſaię.
b Ioā. 11. g. 10. c. 17. b Cāt. 6. c 1. Cor. 1. b 12. b d Eph. 4. a Cypr. de ſimp. prælat. Ireu. li. 1. c. 3. Hier. ad Ageruch. epiſt. 11. Chryſ. hom. prima, in 1. Cor.
c Cypr. de ſimp. & li. 1. epi. 3 & li. 4. ep 9. Irē. li. 3. ca. 3. Hier. ad Damaſ. epi. 57. & 58. Leo. ep. 89 ad Vien.
d Eph. 5. c Cant. 4. b 1. Pet. 2 b Aug. in ench. c 56 & in Pſ. l. 85. Ber. ſer. 3. in uigilia nat. Grego. l. 35. mor. c. 6. Iren. li. 3. cap. 40.

tra huius conſortium, ſanctitatis particeps eſſe poteſt.

c Act. 1. b Gen. 22. d Marc. 16. d Luc. 24. g Matth. 28. d 16. c Aug. epi. 170 & 166. Cōt. epiſ fund. c. 4. lib. de uera religione c. 7. Vincent. Lirin Hiero. cōt. Lucif. Beda in 6. c Cāt.

D. Tertiò eſſe [c] Catholicam, id eſt, vniuerſalem, adeò, ut per orbem longè lateq; diffuſa, omnes omnium temporum, locorum ac nationum homines, qui modò in Chriſti fide ac doctrina conueniunt, uno quaſi materno ſinu excipiat, cōcludat ac ſaluet.

f Eph. 4. c d Pſal. 118. b Coloſſ. 1. b Philip. 1. a 2. Cor. 8. c 1. Ioan. 1. b Rom. 12. b 1. Cor. 12. b Aug. tract. 32. in Ioan.

g Euſeb. eccle. hiſto. lib. 7. c. 19. Aug. 1. cont. Donat. c. 6. & epiſt. 19. Item de uera relig. cap. 6.

* Epheſ. 4. a

E. Quartò eſſe in eadem Eccleſia ſanctorum communionem, ut qui [f] in Eccleſia, ueluti domo Dei familiaq; uerſantur, ſocietatem quandam inter ſe & unionem ſeruent indiuiduam, & ſicuti unius corporis membra, mutuis officijs, meritis & orationibus ſe inuicēm iuuent. Apud hos eſt unitas fidei, doctrina conſentiens, conformis uſus Sacramentorum: qui etiam, [g] qualeſcunq; demum quorundam errores aut diſſenſiones incidant, ſoliciti * ſunt ſeruare unitatem Spiritus in uinculo pacis. In qua quidem communione nō modò ſancti Eccleſiæ militantis in terra peregrinantes, verùm ēt beati omnes Eccleſiæ cum CHRISTO in [h] cælis feliciſsimè triumphantis, ac inſupèr piorū animę, quæ ex hac vita egreſſę, nondum [a] tamen illam beatorum felicitatem ſunt conſecutæ, ſimul comprehenduntur.

h Aug. de temp. ſer. 181. c. 13. in Ench. c. 56.

a Aug. lib. 20. de ciuitate Dei, cap 9. Grego. lib. 4. dial. cap. 39.

b Gen. 7. d 1. Pet. 3. d Eſa. 60. b Aug. ep. 50. & 152. Item de unit. eccle. ca. 4. & 16. Aug. uel Fulgēt. de fide ad Petrū ca 37. 38. & 39. Iren. l. 4. ca. 43. Grego. 14. mor. cap. 2. Chryſo. ho. 11. in epi. ad Eph. Con. Later. can. 1 1. Ioan. 2. c Ioan. 6. g 13. c Iudæ c

c 1. Cor. 5. a 1. Tim. 1. d Num. 12. d Matth. 18. b 2. Ioan. c d 2. Theſſ. 3. b d

F. Extra hanc Sanctorum communionem (ſicut extra [b] Noe arcam) certum quidem exitium, nulla uerò ſalus mortalibus: non Iudæis aut Ethnicis, qui fidem Eccleſiæ nūquàm receperunt: non hæreticis, qui receptam deſeruerunt uel corruperunt: non ſchiſmaticis, qui pacem & unitatem Eccleſiæ reliquerunt: poſtremò neque [c] excommunicatis, qui qualibet alia graui de cauſa

id me-

id meruerunt, ut ab Eccleſiæ corpore ceu pernicioſa quædam membra preſcinderentur ac ſepararētur. Atq; iſtiuſmodi omnes, quoniam ad Eccleſiam eiuſq; ſanctam cōmunionem non pertinent, Diuinæ gratiæ [d] & ſalutis æternæ non poſſunt eſſe participes, niſi Eccleſiæ, à qua ſuo illi uitio ſunt ſemel auulſi, primùm reconcilientur atque reſtituantur. Certa eſt enim [e] Cypriani & Auguſtini [f] regula: Non habebit Deū Patrem, qui Eccleſiam noluerit habere matrem.

Cypr. lib. 1. epiſt. 11. Augu. lib. 1. contra aduerſ. leg. & proph. cap. 17.

d Augu. ſer. 181. de temp. ca. 12. & in Pſal. 88 cōc. 2. Item epiſt. 204. Cypr. lib. 1. epiſt. 1. & lib 4. epiſt. 2.

e De ſimplic. prælatorum.

f lib. 4. de Symb. ad catec. cap. 10.

SCRIPTVRAE.

A. MATTHAEI quinto: Vos eſtis lux mundi. Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita: neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo ſunt. Sic luceat lux ueſtra coram hominibus, ut uideant opera ueſtra bona, & glorificent Patrem ueſtrum qui in cælis eſt.

ESAIAE ſexageſimo: Surge, illumina te Hieruſalem, quia uenit lumen tuum, & gloria Domini ſuper te orta eſt. Quia eccè tenebræ operient terram, & caligo populos: ſuper te autem orietur Dominus, & gloria eius in tè uidebitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in ſplendore ortus tui, &c. Et aperientur portę tuę iugiter: die ac nocte non claudentur, ut afferatur ad te fortitudo gentium, & reges earum adducantur. Et uenient ad te curui filij eorum qui humiliauerunt te, & adorabunt ueſtigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi, & uocabunt te ciuitatem Domini, Sion Sancti Iſrael. Pro eo quòd fuiſti derelicta, & odio habita, & non erat qui per te tranſiret, ponam te in ſuperbiam ſeculorum &c.

ESAIAE ſecundo: Et erit in nouiſsimis diebus præparatus mons domus Domini in uertice montium, & eleuabitur ſuper colles: & fluent ad eum omnes gentes. Et ibunt populi multi, & dicent: Venite, aſcendamus ad montem Domini, & ad domum DEI Iacob, & docebit nos uias ſuas, & ambulabimus in ſemitis eius: quia de Sion exibit lex, & uerbum Domini de Hieruſalem.

PSALMO decimooctauo: In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. In ſole poſuit tabernaculum ſuum, & ipſe tanquàm ſponſus procedens de thalamo ſuo.

B. IOANNIS undecimo: Hoc autem à ſemetipſo non dixit: ſed cùm eſſet Pontifex anni illius, prophetauit quòd IESVS moriturus erat pro gente, & non tm̄ pro gente, ſed ut filios Dei qui erant diſperſi, congregaret in unū.

IOANNIS decimo: Et alias oues habeo quæ non ſunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & uocem meam audient, & fiet unum ouile & unus paſtor.

IOANNIS decimoſeptimo: Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo, quos

dediſti mihi: ut ſint unum,ſicut & nos.

CANTICORVM ſexto: Vna eſt columba mea,perfecta mea: una eſt matri ſuæ,electa genitrici ſuæ.

PRIORIS ad Corinthios primo: Fidelis Deus, per quem uocati eſtis in ſocietatem Filij eius IESV CHRISTI Domini noſtri. Obſecro autem uos fratres per nomen Domini noſtri IESV CHRISTI, ut idipſum dicatis omnes,& non ſint in uobis ſchiſmata: ſitis autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſententia.

PRIORIS ad Corinthios duodecimo: Sicut corpus unum eſt, & membra habet multa,omnia autem membra corporis cùm ſint multa,unum tamē corpus ſunt: ità & CHRISTVS. Etenim in uno ſpiritu omnes nos in unum corpus baptizati ſumus, ſiue Judæi,ſiue Gentiles, ſiue ſerui,ſiue liberi:& omnes in uno ſpiritu potati ſumus. Et paulò pòſt: Sed Deus temperauit corpus,ei cui deerat,abundantiorem tribuendo honorem, ut non ſit ſchiſma in corpore,ſed idipſum pro inuicèm ſolicita ſint membra. Et ſi quid patitur unum membrum,compatiuntur omnia membra: ſiue gloriatur unum membrum,congaudent omnia membra. Vos autem eſtis corpus Chriſti,& membra de membro. Et quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia,primùm Apoſtolos &c.

AD Epheſios quarto: Soliciti ſeruare unitatē ſpiritus in uinculo pacis. Vnū corpus,& unus ſpiritus, ſicut uocati eſtis in una ſpe uocationis ueſtræ. Vnus Dominus,una fides,unum baptiſma,unus Deus & pater omnium, qui eſt ſuper omnes,& per omnia,& in omnibus nobis. Vnicuique autem noſtrum data eſt gratia ſecundùm menſuram donationis CHRISTI.

C. AD Epheſios quinto: Viri, diligite uxores ueſtras,ſicut & CHRISTVS dilexit Eccleſiam,& ſeipſum tradidit pro ea,ut illam ſanctificaret,mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ, ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam,aut rugam,aut aliquid huiuſmodi, ſed ut ſit ſancta & immaculata.

CANTICORVM quarto: Tota pulchra es amica mea,& macula nō eſt in te.

PRIORIS Petri ſecundo: Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta,populus acquiſitionis: ut uirtutes annuncietis eius, qui de tenebris uos uocauit in admirabile lumen ſuum. Qui aliquandò non populus, nunc autem populus Dei: qui non conſecuti miſericordiam,nunc autem miſericordiam conſecuti.

D. ACTORVM primo: Et eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in omni Iudæa & Samaria,& uſque ad ultimum terræ.

GENESIS uigeſimoſecundo: Benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cæli,& uelut arenam quæ eſt in littore maris: poſsidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum, & BENEDICENTVR in ſemine tuo omnes gentes terræ,quia obediſti uoci meæ.

MARCI decimoſexto: Euntes in mundum uniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Illi autem profecti,prædicauerunt ubiquè, Domino cooperante,& ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.

LVCAE uigeſimoquarto: Sic oportebat Chriſtū pati, & reſurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsionem peccatorum in omnes gentes,incipientibus ab Hieroſolyma.

MATTHAEI uigeſimooctauo: Euntes docete omnes gentes,baptizantes

eos in

eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Et eccè ego uobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſeculi.

MATTHAEI decimoſexto: Super hãc petram ædificabo Eccleſiam meã, & portæ inferi non præualebunt aduerſùs eam.

E Ad Epheſios quarto: Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, &c. ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti &c. ut creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput, Chriſtus: ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam ſubminiſtrationis, ſecundùm operationem in menſuram uniuſcuiuſque membri, augumentum corporis facit in ædificationem ſui in charitate.

PSALMO centeſimo decimooctauo: Particeps ego ſum omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua.

AD Coloſſenſes primo: Gratias agentes Deo & Patri, qui dignos nos fecit in partẽ ſortis ſanctorũ in lumine: qui eripuit nos de pẽtate tenebrarũ, & tranſtulit in regnum filij dilectionis ſuæ, in quo habemus redemptionem.

AD Philippẽſes primo: Gratias ago Deo meo in omni memoria ueſtri, (ſemper in cunctis orationibus meis pro omnibus uobis cum gaudio deprecationem faciens) ſuper communicatione ueſtra in Euangelio CHRISTI, à prima die uſque nunc.

POSTERIORIS ad Corinthios octauo: Non enim ut alijs ſit remiſsio, uobis autem tribulatio: ſed ex æqualitate. In præſenti tempore ueſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat: ut & illorum abundantia ueſtræ inopiæ ſit ſupplementum, ut fiat æqualitas, ſicut ſcriptum eſt: Qui multum, non abundauit: & qui modicum, non minorauit. Exodi 16.

PRIMAE Ioannis primo capite: Vt & uos ſocietatem habeatis nobiſcum, & ſocietas noſtra ſit cum Patre & cum Filio eius IESV CHRISTO.

AD Romanos duodecimo: Sicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ità multi unum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra. Habentes autem donationes, ſecundùm gratiam quæ data eſt nobis, differentes prophetiam ſecundùm rationem fidei, ſiue miniſterium in miniſtrando, ſiue qui docet in doctrina, &c.

PRIORIS ad Corinthios duodecimo: Sicut corpus unum eſt & membra habet multa, &c. Et ſi quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: ſiue gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra. Vos autem eſtis corpus Chriſti, & membra de membro.

AD Epheſios quarto: Obſecro uos ego uinctus in Domino, ut dignè ambuletis uocatione, qua uocati eſtis, cum omni humilitate & manſuetudine, cum patientia, ſupportantes inuicèm in charitate, ſoliciti ſeruare unitatem ſpiritus in uinculo pacis.

F GENESIS ſeptimo: Deleuit omnem ſubſtantiam quæ erat ſuper terrã ab homine uſque ad pecus, tam reptile, quàm uolucres cæli: & deleta ſunt de terra: remanſit autem ſolus Noe, & qui cum eo erant in arca.

PRIORIS Petri tertio: In diebus Noe cùm fabricaretur arca, in qua pauci, id eſt, octo animæ ſaluæ factæ ſunt per aquam.

ESAIAE ſexageſimo: Gens & regnum quod non ſeruierit tibi, peribit.

PRIMAE Ioannis ſecundo: Filioli, nouiſsima hora eſt, & ſicut audiſtis, quia Antichriſtus uenit, nunc Antichriſti multi facti ſunt: undè ſcimus, quia

quia nouiſsima hora eſt. Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, permãſiſſent utiquè nobiſcum: ſed ut manifeſti ſint, quoniam non ſunt omnes ex nobis.

Ioannis ſexto: Ex hoc multi diſcipulorum eius abierunt retrò, & iam non cum illo ambulabant. Dixit ergò Iesvs ad duodecim: Nunquid & uos uultis abire?

Ioannis decimotertio: Cùm ergò accepiſſet Iudas buccellam, exiuit continuò. Erat autem nox.

Ivdas Apoſtolus in epiſtola Canonica: In nouiſsimis temporibus uenient illuſores, ſecundùm deſideria ſua ambulantes in impietatibus. Hi ſunt qui ſegregant ſemetipſos, animales, ſpiritum non habentes.

Prioris ad Corinthios quinto: Omninò auditur inter uos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ità ut uxorem patris aliquis habeat. Et uos inflati eſtis: & non magìs luctum habuiſtis, ut tollatur de medio ueſtrùm qui hoc opus fecit. Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iudicaui ut præſens, eum qui ſic operatus eſt, in nomine Domini noſtri Iesv Christi, congregatis uobis & meo ſpiritu, cum uirtute Domini noſtri Iesv Chriſti, tradere huiuſmodi ſatanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſaluus ſit in die Domini noſtri Iesv Christi. Non eſt bona gloriatio ueſtra. Neſcitis quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit? Expurgate uetus fermentum. Auferte malum ex uobiſipſis.

Prioris ad Timotheum primò: Habens fidem & bonam conſcientiã, quam quidam repellentes, circa fidem naufragauerunt: ex quibus eſt Hymenæus & Alexander: quos tradidi ſatanæ, ut diſcant non blaſphemare.

Nvmerorvm duodecimo: Reſpondit Dominus Moyſi: Separetur ſeptem diebus extra caſtra, & poſteà reuocabitur. Excluſa eſt itaque Maria extra caſtra ſeptem diebus: & populus non eſt motus de loco illo, donèc reuocata eſt Maria.

Matthaei decimooctauo: Si peccauerit in te frater tuus, uade & corripe eum inter te & ipſum ſolum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: ſi autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum uel duos: ut in ore duorum uel trium teſtium ſtet omne uerbum. Quòd ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Amen dico uobis, quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunq; ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo.

In ſecunda epiſtola Ioannis: Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec Aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi, Aue, communicat operibus eius malignis.

Poſterioris ad Theſſalonicenſes tertio: Denunciamus autem uobis fratres in nomine Domini noſtri Iesv Chriſti, ut ſubtrahatis uos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non ſecundùm traditionem quam acceperunt à nobis. Quòd ſi quis non obedit uerbo noſtro, per epiſtolam hunc notate: & nè commiſceamini cum illo, ut confundatur: & nolite quaſi inimicum exiſtimare, ſed corripite ut fratrem.

PATRES.

1 A. Auguſtinus tractatu primo in epiſtolam Ioannis: Nonne ille lapis
Dan.2. (de quo apud Danielem) creuit, & factus eſt mons magnus, & impleuit uniuerſum orbem terrarum? Nunquid digito oſtendimus iſtum montem, quomodò

quomodò oſtenditur hominibus noua luna? Verbi gratia, quandò uolunt
homines uidere lunam nouam, dicunt: Eccè luna, eccè ubi eſt: Et ſi ſunt ibì
qui non ualeant intendere aciem, & dicant, ubi? Intenditur illis digitus
ut uideant; aliquandò, dum erubeſcunt, nè cæci putentur, dicunt ſe uidiſſe
quod non uiderunt. Nunquid ſic oſtendimus Eccleſiam fratres mei? nònne Eccleſia aperta eſt & manifeſta.
aperta eſt? nònne obtinuit omnes gentes? nònne impletur quod ante tot an
nos promiſſum eſt Abrahæ, in ſemine eius benedici omnes gentes? Vni fide Gen. 22.
li promiſſum eſt, in millibus fidelium mundus impletus eſt. Eccè mons im
plens uniuerſam faciem terræ: ecce ciuitas de qua dictum eſt, Non poteſt ci Matt. 5.
uitas abſcondi ſuper montem conſtituta. Illi offendunt in montem: & cùm
eis dicitur, Aſcendite: non eſt mons, dicunt, & faciliùs illuc faciem impin
gunt, quàm illic habitaculum quærunt. Erit (inquit Eſaias) in nouiſsimis die Eſa. 2. a
bus, manifeſtus mons domus Domini, paratus in cacumine montium. Quid
tam manifeſtum, quàm mons? Sed ſunt & montes ignoti, quia in una parte
terrarum poſiti ſunt. Quis ueſtrùm nouit Olympum montem? Quomodò
ibì qui habitant, Giddabam noſtrum non nouerunt. In partibus ſunt iſti
montes. Ille autem mons non ſic, quia impleuit uniuerſam faciem terræ:
& de illo dicit, Paratus in cacumine montium. Mons eſt ſuper cacumina
omnium montium. Et congregabuntur, inquit, ad eum omnes gentes. Quis
errat in hoc monte? qui frangit faciem offendendo in illum, qui ignorat ci-
uitatem ſuper montem conſtitutam. Sed nolite mirari, quia ignoratur ab Eccleſia ab hæreticis ignoratur.
iſtis qui oderunt fratres, quia in tenebris ambulant, & neſciunt quò eunt,
quia tenebræ excæcauerunt oculos eorum.

2 IDEM in libro de unitate Eccleſiæ contra epiſtolam Petiliani Donati-
ſtæ capite decimoquarto: Non eſt Eccleſia operta, quia non eſt ſub mo- Matt. 5.
dio, ſed ſuper candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo ſunt. Et de illa Eccleſia aperta
dictum eſt, Non poteſt ciuitas abſcondi ſuper montem conſtituta. Sed Do- eſt & tamen
natiſtis uelut operta eſt, quia audiunt tam lucida & manifeſta teſtimonia, hæreticis eſt
quæ illam in toto orbe eſſe demonſtrant, & malunt clauſis oculis offendere in uelut operta.
montem, quàm in eum aſcendere, qui cùm eſſet lapis præciſus de monte ſi- Matt. 5.
ne manibus, creuit, & factus eſt mons ingens, & impleuit uniuerſam terram. Dan. 2.

3 IDEM in Pſalmum trigeſimum concione ſecunda, ſuper illum uerſum,
Qui uidebant me, foràs fugerunt à me: Illud eſt magìs gemendum, illud
omninò intolerabile, quia multi qui cognouerunt quid eſſet Eccleſia, exie-
runt foràs, & hæreſes & ſchiſmata contra eccleſiam fecerunt. Qui uidebant Prophetæ
me, id eſt, qui nouerãt quid ſit Eccleſia, qui eam in ſcripturis intuebantur, fo- curaptiùs de
ràs fugerunt à me. Obſcuriùs dixerunt Prophetæ de Chriſto, quàm de Ec- Eccleſia, quã
cleſia: puto proptereà, quia uidebant in ſpiritu contra Eccleſiam homines fa de Chro pro
cturos eſſe particulas, & de Chriſto non tantam litem habituros, de Eccle- phetarunt.
ſia magnas contentiones excitaturos. Ideò illud undè maiores lites futuræ
erant, planiùs prædictum & apertiùs prophetatum eſt, ut ad iudicium illis
ualeat, qui uiderunt & foràs fugerunt. Et paulò pòſt: Et penè ubique Chri
ſtus in aliquo inuoluto ſacramento prædicatus eſt à Prophetis: Eccleſia aper
tè, ut uiderent illam, & qui futuri erant contra illam, & impleretur in ijs iſta
nequitia, quam prædixit Pſalmus: Qui uidebant me, foràs fugerunt à me. Ex Pſal. 30.
nobis exierunt, ſed non erant ex nobis. Hoc Apoſtolus Ioannes de illis dixit. 1. Ioan. 2.

4. CHRYSOSTOMVS homilia quarta de uerbis Eſaiæ, Vidi Dominũ: Eccle
ſia radices in cælo fixas habet potiùs quàm in terra. Verùm fortaſsìs ethni-
cus meam

Facilius eſt ſolem extingui, quàm Eccleſiã obſcurari.

cus meam deſpicit arrogantiam, ſed maneat donèc harum rerum probationem attulero, diſcatq; uim ueritatis, quomodo facilius eſt ſolem extingui, quàm Eccleſiam obſcurari.

Can. 6.

Vnitas Eccleſiæ.

Ephe. 4.

1. B. Cyprianus in tractatu de ſimplicitate prælatorum, ſiue de unitate Eccleſiæ: Vnam eſſe Eccleſiam etiam in Cantico Canticorum Spiritus ſanctus ex perſona Domini deſignat, & dicit: Vna eſt columba mea, perfecta mea: una eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ. Hanc Eccleſiæ unitatem qui non tenet, tenere ſe fidem credit? qui Eccleſiæ renititur & reſiſtit, qui Cathedram Petri, ſuper quam fundata eſt Eccleſia, deſerit, in Eccleſia ſe eſſe confidit? quandò & beatus Apoſtolus Paulus hoc idem doceat, & ſacramentũ unitatis oſtendat, dicens: Vnum corpus & unus Spiritus, una ſpes uocationis noſtræ, unus Dominus, una fides, unum baptiſma, unus Deus? Quam unitatem firmiter tenere & uindicare debemus, maximè Epiſcopi, qui in Eccleſia præſidemus, ut Epiſcopatum quoque ipſum unum atque indiuiſum probemus. Nemo fraternitatem mendacio fallat, nemo fidei ueritatem perfida præuaricatione corrumpat. Epiſcopatus unus eſt, cuius à ſingulis in ſolidum pars tenetur. Eccleſia una eſt, quæ in multitudinem latiùs incremẽto fœcunditatis extenditur: quo modo ſolis multi radij, ſed lumen unum: & rami arboris multi, ſed robur unum, tenaci radice fundatum: & cùm de fonte uno riui plurimi defluunt, numeroſitas licèt diffuſa uideatur exundantis copiæ largitate, unitas tamen ſeruatur in origine. Auelle radium Solis à corpore: diuiſionem lucis, unitas non capit: ab arbore frange ramum, fractus germinare non poterit: à fonte præcide riuum, præciſus areſcet. Sic & Eccleſia Domini luce perfuſa, per orbem totum radios ſuos porrigit: unum tamen lumen eſt, quod ubique diffunditur, nec unitas corporis ſeparatur: ramos ſuos in uniuerſam terram copia ubertatis extendit, profluentes largiter riuos latius expandit: unum tamen caput eſt, & origo una, & una mater, fœcunditatis ſucceſsibus copioſa. Illius fœtu naſcimur, illius lacte nutrimur, ſpiritu eius animamur. Adulterari non poteſt ſponſa Chriſti, incorrupta eſt & pudica: unam domum nouit, unius cubiculi ſanctitatem caſto pudore cuſtodit. Hæc nos Deo ſeruat &c.

Vt Eccleſia, ità & eius fides per uniuerſum mundum una eſt.

Eccleſiæ Germaniæ non aliter credũt quàm Hiſpaniæ &c.

2. Irenaevs libro primo aduersùs hæreſes, capite tertio: Hanc prædicationem cùm acceperit, & hanc fidem, quemadmodùm prædiximus, Eccleſia, & quidem in uniuerſum mundum diſſeminata, diligenter cuſtodit, quaſi unam domum inhabitans, & ſimiliter credit ijs, uidelicet quaſi unam animam habens & unum cor, & conſonanter hæc prædicat & docet & tradit quaſi unum poſsidens os. Nam etſi in mundo loquelæ diſsimiles ſunt, ſed tamen uirtus traditionis una & eadem eſt. Et neque hæ quæ in Germania ſunt fundatæ Eccleſiæ, aliter credunt, aut aliter tradunt: neque hæ quæ in Hiberis ſunt, neque hæ quæ in Celtis, neque hæ quæ in Oriente, neque hæ quæ in Aegypto, neque hæ quæ in Lybia, neque hæ quæ in medio mundi ſunt cõſtitutæ: ſed ſicut ſol creaturæ Dei in uniuerſo mundo unus & idem eſt, ſic & lumen prædicatio ueritatis ubiquè lucet, & illuminat omnes homines, qui uolunt ad cognitionem ueritatis uenire. Et neque qui ualdè præualet in ſermone ex ijs qui præſunt Eccleſijs, alia quàm hæc ſunt, dicet. Nemo enim ſupra magiſtrum eſt neque infimus in dicẽdo, deminorabit traditionem. Cùm enim una & eadem fides ſit, neque is qui multum de ea poteſt dicere, amplius: neque is qui minus, deminorat.

3. His-

3. Hieronymus ad Ageruchiam ſiue Gerontiam de Monogamia, epiſto la undecima: Erunt duo in carnem unam, non in duas nec in tres. Propter quod relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori ſuæ: certè non uxoribus. Quod teſtimonium Paulus ediſſerens, ad Chriſtum refert & ad Eccleſiam: ut primus Adam in carne, ſecundus in ſpiritu monogamus ſit. Sit una Eua, mater cunctorum uiuentium: & una Eccleſia, parens omnium Chriſtianorum. Sicut illam maledictus Lamech in duas diuiſit uxores: ſic hanc hæretici in plures Eccleſias lacerant: quæ iuxta Apocalypſim Ioannis, ſynagogæ magis diaboli appellandæ ſunt, quàm Chriſti conciliabula. Matt.19. Ephe.5. Eccleſiã unã in plures lacerant hæretici Gen.4. Apoc.2. Hæreticorũ Eccleſiæ ſunt ſynagogę diaboli.

4. Chrysostomus homilia prima in priorem epiſtolam ad Corinthios: Eccleſiam Dei appellat Apoſtolus, ut oſtendat in unum eam redigi oportere. Nam ſi Dei eſt, una eſt, non Corinthi ſolum, ſed uniuerſi orbis. Nam Eccleſiæ nomen non ſeparationem, ſed unionem & conſonantiam ſignificat. Eccleſia ſi Dei eſt, una eſt.

5. Cyprianus in tractatu de ſimplicitate Prælatorum, ſiue de unitate Eccleſiæ: Videns inimicus idola derelicta, & per nimium credentium populũ ſedes ſuas ac templa deſerta, excogitauit nouam fraudem, ut ſub ipſo Chriſtiani nominis titulo fallat incautos. Hæreſes inuenit & ſchiſmata, quib. ſub uerteret fidem, ueritatem corrumperet, ſcinderet unitatem. Rapit de ipſa Eccleſia homines, & dum ſibi appropinquaſſe iam lumini, atque euaſiſſe ſeculi noctem uidentur, alias neſcientibus tenebras rurſus infundit: &c. Hoc eò fit, fratres dilectiſsimi, dum ad ueritatis originem non reditur, nec caput quæritur, nec magiſtri cæleſtis doctrina ſeruatur. Quæ ſi quis conſideret & examinet, tractatu longo atque argumentis opùs non eſt. Probatio eſt ad fidem facilis compendio ueritatis. Loquitur Dominus ad Petrum: Ego tibi dico, inquit, quia tu es Petrus, & ſuper iſtam petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferorum non uincent eam. Tibi dabo claues regni cælorum: & quæ ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cælis: & quæcunq; ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis. Et eidem poſt reſurrectionem ſuam dicit: Paſce oues meas. Super illum unum ædificat Eccleſiam ſuam, & illi paſcendas mandat oues ſuas. Et quanuis Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam parem poteſtatem tribuat & dicat: Sicut miſit me Pater, & ego mitto uos: accipite Spiritum ſanctum: Si cui remiſeritis peccata, remittentur illi: ſi cui tenueritis, tenebuntur: tamen ut unitatem manifeſtaret, unã cathedram conſtituit, & unitatis eiuſdem originem ab uno incipientem ſua authoritate diſpoſuit. Hoc erant utique & cæteri Apoſtoli, quod fuit Petrus, pari conſortio præditi & honoris & poteſtatis, ſed exordium ab unita te proficiſcitur. Primatus Petro datur, ut una Chriſti Eccleſia & cathedra una monſtretur: & paſtores ſunt omnes, ſed grex unus oſtenditur, qui ab Apoſtolis omnibus unanimi conſenſione paſcatur. Quam unam Eccleſiam ét in Cantico Canticorum Spiritus ſanctus ex perſona Domini deſignat, & dicit: Vna eſt columba mea, &c. ut ſuprà B. 1. Facilis ratio dijudicãdi ubi ſit uera fides & uera Eccleſia. Matt. 16. Ioan.21. Ioan.20. Petrus caput & princeps Apoſtolorũ, licèt omnes in Apoſtolatu pares fuerint. Cant.6.

Idem libro primo, epiſtola tertia ad Cornelium: Neque enim aliundè hæreſes obortæ ſunt, aut natæ ſunt ſchiſmata, quàm indè quòd ſacerdoti Dei non obtemperatur: nec unus in Eccleſia ad tempus ſacerdos & ad tempus iudex uice Chriſti cogitatur. cui ſi ſecundùm magiſteria diuina obtemperaret fraternitas uniuerſa, nemò aduersùm ſacerdotum collegium quicquam moueret: nemo poſt Diuinum iudicium, poſt populi ſuffragium, poſt coepiſcoporum conſenſum, iudicem ſe iam non Epiſcopi, ſed Dei faceret: nemo Hæreſes ortę ex ſummi Pontificis & Chriſti vicarij cõtemptu.

diſcidio unitatis Chriſti Eccleſiam ſcinderet, nemo ſibi placens ac tumens ſeorſum foris hæreſim nouam conderet. Ibidem: Chriſti aduerſarius & Eccleſiæ eius inimicus ad hoc Eccleſiæ præpoſitum ſua infeſtatione perſequitur, ut gubernatore ſublato, atrociùs atque uiolentiùs circa Eccleſiæ naufragia graſſetur. Et paulò pòſt: Petrus tamen ſuper quem ædificata ab eodem Domino fuerat Eccleſia, unus pro omnibus loquens, & Eccleſiæ uoce reſpondens, ait: Domine, ad quem ibimus? Verbum uitæ æternæ habes: & nos credimus & cognouimus, quoniam tu es filius Dei uiui: ſignificans ſcilicet & oſtendens eos qui à Chriſto receſſerint, culpa ſua perire: Eccleſiam tamen quę in Chriſtum credat, & quæ ſemel id quod cognouerit teneat, nunquàm omninò ab eo diſcedere, & eos eſſe Eccleſiam, qui in domo Dei permanent. Et multis interiectis: Poſt iſta adhuc inſuper pſeudoepiſcopo ſibi ab hæreticis conſtituto, nauigare audent, & ad Petri cathedram atque ad Eccleſiam principalem, undè unitas ſacerdotalis exorta eſt, à ſchiſmaticis & prophanis literas ferre, nec cogitare eos eſſe Romanos, (quorum fides, Apoſtolo prædicante, laudata eſt) ad quos perfidia habere non poſſit acceſſum.

Cur Hæretici Eccleſię p̄poſitū potiſſimùm oppugnent.
Super Petrū ædificata Eccleſia.
Ioan 6.
Eccleſia nunquā à Chriſto recedit.
Romanę Eccleſię primatus & in fide conſtantia.
Rom. 1.

7. Idem libro quarto epiſtola nona ad Florentinum ſiue Puppianum: Nec hæc iacto, ſed dolens profero, cùm te iudicem Dei conſtituas & Chriſti, qui dicit ad Apoſtolos, ac per hoc ad omnes præpoſitos, qui Apoſtolis uicaria ordinatione ſuccedunt: Qui audit uos, me audit: & qui me audit, audit eum qui me miſit. Et qui reijcit uos, me reijcit, & eum qui me miſit. Inde enim ſchiſmata & hæreſes obortæ ſunt & oriuntur, dū Epiſcopus qui unus eſt, & Eccleſiæ præeſt, ſuperba quorundam præſumptione contemnitur, & homo dignatione Dei honoratus, indignus hominibus iudicatur. Et paulò pòſt: Dominus quoquè in Euangelio, cùm eum loquentem diſcipuli derelinquerent, conuerſus ad duodecim, dixit: Nunquid & uos uultis ire? Reſpondit ei Petrus, dicens: Domine, ad quem imus? uerbum uitæ æternæ habes: & nos credimus & cognouimus, quoniam tu es filius Dei uiui. Loquitur illic Petrus, ſuper quem ædificata fuerat Eccleſia, Eccleſię nomine, docens & oſtendens, quia etſi contumax ac ſuperba obaudire nolentium multitudo diſcedat, Eccleſia tamen à Chriſto non recedit: & illi ſunt Eccleſia, plebs ſacerdoti adunata, & paſtori ſuo grex adhærens. Vndè ſcire debes Epiſcopum in Eccleſia eſſe, & Eccleſiam in Epiſcopo: & ſi qui cum Epiſcopo non ſint, in Eccleſia non eſſe: & fruſtrà ſibi blandiri eos, qui pacem cum ſacerdotibus Dei non habentes obrepunt, & latenter apud quoſdam communicare ſe credūt: quandò Eccleſia quæ Catholica una eſt, ſciſſa non ſit, neque diuiſa, ſed ſit utique connexa, & cohærentium ſibi inuicèm ſacerdotum glutino copulata.

Luc. 10.
Hæreſes ex ſummi Sacerdotis contēptu oriūtur.
Ioan. 6.
Super Petrū ædificata Eccleſia.
Qui cū Epiſcopo non ſunt, in Eccleſia nō ſūt.
Sacerdotū ſibi inuicē cohærentiū glutino copulata Eccleſia.

8. Irenaeus libro tertio aduerſus hæreſes, capite tertio: Ad hanc Eccleſiam (Romanam) propter potentiorem principalitatem, neceſſè eſt omnem conuenire Eccleſiam, hoc eſt, eos qui ſunt undiquè fideles, in qua ſemper ab his qui ſunt undiquè, conſeruata eſt ea quę eſt ab Apoſtolis traditio.

Rom. Eccleſiæ principatus.

9 Hieronymus ad Damaſum epiſtola quinquageſima ſeptima. Ego nullum primum, niſi Chriſtum ſequens, beatitudini tuę, id eſt, cathedrę Petri, communione conſocior: ſuper illam petram ædificatam Eccleſiam ſcio. Quicunque extra hanc domum agnum comederit, prophanus eſt. Si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluuio. Quicunque tecum non colligit, ſpargit: hoc eſt, qui Chriſti non eſt, Antichriſti eſt.

Hieronymus Rom. Pontifici adhæret.
Matt. 16.
Exod. 12.
Gen. 7.
Extra Eccleſiā Romanā non eſt ſalus.

10. Item ad eundem Damaſum epiſtola quinquageſima octaua: Et interim

rùm clamito, ſi quis cathedræ Petri iungitur, meus eſt.

11. Leo Magnus epiſtola octogeſimanona ad Epiſcopos per Viennenſem prouinciam conſtitutos: Diuinæ cultum religionis quem in omnes gentes omneſq; nationes, Dei uoluit gratia coruſcare, ità Dominus noſter Ieſus Chriſtus humani generis Saluator inſtituit, ut ueritas quæ antea legis Prophetarum præconio continebatur, per Apoſtolicam tubam in ſalutem uniuerſitatis exiret, ſicut ſcriptum eſt: In omnem terram exiuit ſonus eorum & in fines orbis terræ uerba eorum. Sed huius muneris ſacramẽtum ità Dominus ad omnium Apoſtolorum officium pertinere uoluit, ut in beatiſſimo Petro, Apoſtolorum omnium ſummo, principaliter collocaret, ut ab ipſo quaſi quodam capite, dona ſua uelut in corpus omne diffunderet, ut exortem ſe myſterij intelligeret eſſe diuini, qui auſus fuiſſet à Petri ſoliditate recedere. Hunc enim in conſortium indiuiduæ unitatis aſſumptum, id quod ipſe erat, noluit nominari, dicendo: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: ut æterni ædificatio templi, mirabili munere gratiæ Dei in Petri ſoliditate conſiſteret, hac Eccleſiam ſuam firmitate corroborans, ut illam nec humana temeritas poſſet appetere, nec portę contra illam inferi præualerent. Cui Petro cùm præ cæteris ſoluendi & ligandi tradita ſit poteſtas, paſcendarum tamen ouium cura ſpecialius mandata eſt. Cui quiſquis principatum æſtimat denegandum, illius quidem nullo modo poteſt minuere dignitatem, ſed inflatus ſpiritu ſuperbiæ ſuę, ſemetipſum in inferna demergit.

Pſal.18.

Petrus à Chriſto caput Eccleſiæ conſtitutus eſt.

Matth.16.

Petri præ cæteris Apoſtolis priuilegiũ Matth.16. Ioan.21.

Principatui D. Petri detrahẽtes quo ſe demergãt.

1. C. Augustinus in Enchiridio ad Laurentium capite quinquageſimoſexto: Rectus confeſsionis ordo poſcebat, ut Trinitati ſubiũgeretur Eccleſia, tanquàm habitatori domus ſua, & Deo templum ſuum, & conditori ciuitas ſua.

2 Idem in pſalmum octogeſimumquintum ſuper ea uerba, Cuſtodi animam meam, quoniã ſanctus ſum: Audeat & corpus Chriſti, audeat & unus ille homo clamans à finibus terrę, cum capite ſuo & ſub capite ſuo dicere, ſanctus ſum. Accepit enim gratiam ſanctitatis, gratiam baptiſmi remiſsionis peccatorum. Dicat & unuſquiſque fidelium, ſanctus ſum. Non eſt iſta ſuperbia elati, ſed confeſsio non ingrati. Dic Deo tuo, ſanctus ſum, quia ſanctificaſti me. Si enim Chriſtiani omnes & fideles & baptizati in illo, ipſum induerunt, ſicut Apoſtolus ſic dicit, Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis: ſi membra ſunt facti corporis eius, & dicunt ſe ſanctos non eſſe, capiti ipſi faciunt iniuriam, cuius membra ſancta ſunt.

Eccleſia domus eſt, templũ & ciuitas S. Trinitatis.

Eccleſia quomodo ſancta.

Rom.6.

3 Bernardus ſermone tertio in uigilia Natiuitatis Domini: Hodiè ſcietis, quia ueniet Dominus. Verba hęc quidem ſuo loco & tempore in ſcriptura poſita ſunt, ſed nõ incongruè illa uigiliæ Dominicę natiuitatis Eccleſia mater aptauit. Eccleſia, inquam, illa quę ſecum habet cõſilium & Spiritum ſponſi & Dei ſui, cui dilectus inter ubera commoratur, ipſam cordis ſui ſedem principaliter poſsidens & conſeruans. Nimirùm ipſa eſt quę uulnerauit cor eius, & in ipſam abyſſum ſecretorum Dei, oculum contemplationis immerſit, ut & illi in ſuo, & ſibi in eius corde, perennem faciat manſionem.

Exodi 16.

Eccleſia in terris ſecũ habet cõſilium & Spiritum ſponſi.

Cant.1.

Cant.4.

4 Gregorius libro trigeſimoquinto Moralium, capite ſexto: Sola eccleſia Catholica eſt, per quam ſacrificium Dominus libenter accipiat, ſola quę pro errantibus fiducialiter intercedat. Vndè etiàm de agni hoſtia Dominus

Sacrificium Eccleſiæ Catholicæ tantùm Deo acceptum.

Exodi 12. minus præcepit, dicens: In una domo comedetur, nec efferetis de carnibus eius foras. In una nanque domo agnus comeditur: quia in una Catholica Eccleſia uera hoſtia redemptoris immolabatur. De cuius carnibus diuina lex efferri foràs prohibet: quia dari ſanctum canibus uetat. Sola eſt, in qua opus bonum fructuosè peragitur, undè & mercedem denarij non niſi qui intrà uineam laborauerant, acceperunt. Sola eſt, quæ intrà ſe poſitos ualida charitatis compage cuſtodit. Vndè & aqua diluuij arcam quidem ad ſubli miora ſuſtulit, omnes autem quos extra arcam inuenit, extinxit. Sola eſt, in qua ſuperna myſteria ueraciter contemplemur. Vndè & ad Moyſen Dominus dicit: Eſt locus apud me, & ſtabis ſupra petram. Et paulò pòſt: Tollam manum meam, & uidebis poſteriora mea. Quia enim ex ſola catholica Eccleſia ueritas conſpicitur, apud ſe eſſe locũ Dominus perhibet, de quo uideatur.

Opus bonum fructuosè tãtùm in Eccleſia peragitur.

Geneſ. 7.

Exod. 33.

Veritas ex ſola Cathol. Eccleſia conſpicitur.

5. IRENAEVS libro tertio aduersùs hæreſes, capite quadrageſimo: In Eccleſia poſuit Deus Apoſtolus, prophetas, Doctores, & uniuerſam reliquam operationem ſpiritus: cuius non ſunt participes omnes, qui non concurrũt ad Eccleſiam. Vbi Eccleſia, ibi & ſpiritus: & ubi ſpiritus Dei, illic Eccleſia & omnis gratia: Spiritus autem ueritas. Quapropter qui non participant eum, neque à mammillis matris nutriuntur in uitam, neque percipiũt de corpore Chriſti procedentem nitidiſsimum fontem: ſed effodiunt ſibi lacus detritos de foſsis terrenis, & de cœno putridam bibunt aquam, effugientes fidem Eccleſiæ, nè traducantur, reijcientes uerò Spiritum, ut non erudiantur. Alienati uerò à ueritate, dignè in omni uolutantur errore &c.

In Eccleſia Spiritus ſanctus & ueritas.

Hiere. 2.

1. D. AVGVSTINVS epiſtola centeſima ſeptuageſima ad Seuerinum cõſanguineum ſuum: Perſpicis quàm ſit dolendum, ut qui ſecundùm carnem fratres ſumus, in Chriſti corpore non una ſocietate uiuamus: præſertim quia facile tibi eſt, attendere & uidere ciuitatem ſupra montem conſtitutam, de qua Dominus ait in Euangelio, quòd abſcondi non poſsit. Ipſa eſt enim Eccleſia Catholica: Vndè καθολικὴ Græcè appellatur, quòd per totum orbem terrarum diffunditur. Hanc ignorare nulli licet, ideò ſecundùm uerbũ Domini noſtri Ieſu Chriſti, abſcondi non poteſt.

Eccleſia facilè uideri poteſt.

Matth. 5.

Catholica cur dicatur.

Nulli licet ignorare Eccleſiam.

2 IDEM in epiſtola centeſima ſexageſima ſexta ad Donatiſtas: In ſcripturis didicimus Chriſtum, in ſcripturis didicimus Eccleſiam. Has ſcripturas cõmuniter habemus: quarè non in eis & Chriſtum & Eccleſiam communiter retinemus? Nos ubi agnouimus eum, de quo dicit Apoſtolus: Abrahæ dictæ ſunt promiſsiones & ſemini eius: non dicit, & ſeminibus tanquàm in multis, ſed tanquàm in uno, & ſemini tuo quod eſt Chriſtus: ibi agnouimus Eccleſiam, de qua dicit Deus ad Abraham, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes. Vbi agnouimus Chriſtum in Pſalmo de ſe prophetantem: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodiè genui te: ibi agnouimus Eccleſiam in eo quod ſequitur, Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ. Vbi agnouimus CHRISVM in eo quod ſcriptum eſt, Et ipſe tanquàm ſponſus procedens de thalamo ſuo, exultauit ut gigas ad currendum uiam: ibi agnouimus & Eccleſiam in eo, quod paulò ſuperiùs dicitur: In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. In ſole poſuit tabernaculum ſuum: Ipſa eſt Eccleſia in ſole poſita, hoc eſt, in manifeſtatione omnibus nota uſque ad terminos terræ. Adfert deindè plura ex ſcripturis teſtimonia, ueluti ex pſalmo uigeſimoprimo, Conuertentur ad Dominum uniuerſi fines terrę &c. Ex pſal mo

In ſcripturis ut Chriſtus, ità & Eccleſia demõſtratur.

Galat. 3.

Geneſ. 22.

Pſal. 2.

Pſal. 18.

Eccleſia in ſole poſita.

mo centeſimoſexto, Exaltare ſuper cælos Deus, & ſuper omnem terram gloria tua. Ex pſalmo ſeptuageſimoprimo, Et dominabitur à mari uſque ad mare, &c. Item ex Danielis ſecundo capite, Lapidem creuiſſe, & factum montem magnum, & repleuiſſe omnem terram. Ex Abacuc tertio, Et laudis eius plena eſt terra. Ex Eſaiæ quinquageſimoquarto capite, Lætare ſterilis quæ non paris &c. Ex pſalmo quadrageſimonono, Et uocauit terram à ſolis ortu uſque ad occaſum. Et ex Sophoniæ ſecundo capite, Adorabunt eum uiri de loco ſuo, omnes inſulæ gentium.

3. IDEM Auguſtinus contra epiſtolam Manichæi, quam uocant fundamẽti, capite quarto: Vt omittam ſyncerisſimam ſapiẽtiam, multa ſunt alia quæ in Catholicæ Eccleſiæ gremio me iuſtisſimè teneant. Tenet conſenſio populorum atque gẽtium, tenet authoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, uetuſtate firmata. Tenet ab ipſa ſede Petri Apoſtoli, cui paſcẽdas oues ſuas poſt reſurrectionẽ Dominus commendauit, uſq. ad præſentẽ Epiſcopatum ſucceſsio ſacerdotum. Tenet poſtremò ipſum Catholicæ nomen, quod non ſine cauſa inter tam multas hæreſes ſic iſta Eccleſia ſola obtinuit, ut cùm omnes hæretici ſe Catholicos dici uelint: quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam conueniatur, nullus hæreticorum uel baſilicam ſuam, uel domum audeat oſtendere. Auguſtinum quæ in Eccleſia Cathol. teneant. Ioan. 21.

4. IDEM libro de uera religione, capite ſeptimo: Tenenda eſt nobis Chriſtiana religio, & eius Eccleſiæ communicatio quæ Catholica eſt, & Catholica nominatur, non ſolùm à ſuis, uerùm etiam ab omnibus inimicis. Velint enim nolintve ipſi quoque hæretici, & ſchiſmatum alumni, quandò non cum ſuis, ſed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud quàm Catholicã uocant. Non enim poſſunt intelligi, niſi hoc eam nomine diſcernant, quo ab uniuerſo orbe nuncupatur. Catholica nominat ab uniuerſo orbe.

5. VINCENTIVS Lirinenſis in libello aduerſùs profanas omnium hæreſeon nouationes: Ille eſt uerus germanus Catholicus, qui ueritatẽ Dei, qui Eccleſiam, qui Chriſti corpus diligit, qui diuinæ religioni, qui Catholicæ fidei nihil præponit, non hominis cuiuſpiam authoritatem, non amorem, non ingenium, non eloquentiam, non philoſophiam: ſed hæc cuncta deſpiciens, & in fide fixus & ſtabilis permanens, quicquid uniuerſaliter antiquitùs Eccleſiam Catholicam tenuiſſe cognouerit, id ſolùm ſibi tenendum credendũque decernit. Quicquid uerò ab aliquo deincèps uno, præter omnes, uel cõtra omnes ſanctos, nouũ & inauditum ſubinduci ſenſerit, id non ad religionem, ſed ad tentationem potiùs intelligat pertinere. Et ſub libri principium: In ipſa Catholica Eccleſia magnoperè curandum eſt, ut id teneamus, quod ubique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum: hoc eſt etenim uerè proprieq; catholicum, quod ipſa uis nominis ratioq; declarat, quæ omnia uerè uniuerſaliter compræhendit. Sed hoc ità demùm fit, ſi ſequamur uniuerſitatem, antiquitatem, conſenſionem. Sequemur autem uniuerſitatem hoc modo: Si hanc unam fidem ueram eſſe fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur Eccleſia: Antiquitatem uerò ità, ſi ab his nullatenùs ſenſibus recedamus, quos ſanctos maiores ac patres noſtros celebraſſe manifeſtum eſt. Conſenſionem quoquè itidèm, ſi in ipſa uetuſtate, omnium uel certè penè omnium ſacerdotum pariter & magiſtrorum definitiones, ſententiasq; ſectemur. Quid igitur faciet Chriſtianus Catholicus, ſi ſe aliqua Eccleſiæ particula ab uniuerſalis fidei communione præciderit? Quid Verus Catholicus quis ſit. Catholicum quid propriè dicatur. Vniuerſitas. Antiquitas. Conſenſio.

itaque, niſi ut peſtifero corruptoque membro ſanitatem uniuerſi corporis anteponat? Quid ſi nouella aliqua contagio non iam portiunculam tantùm, ſed totam pariter eccleſiam commaculare conetur? Tunc item prouidebit, ut antiquitati inhæreat, quæ prorſus iam non poteſt ab ulla nouitatis fraude ſeduci. Quid ſi in ipſa uetuſtate, duorum aut trium hominum, uel certè ciuitatis unius, aut etiam prouinciæ alicuius error depræhendatur? Tunc omni nò curabit, ut paucorum temeritati uel inſcitiæ, ſi qua ſunt uniuerſaliter antiquitùs uniuerſalis * Concilij decreta præponat. Quid ſi tale aliquid emergat, ubi nihil eiuſmodi reperiatur? Tunc operam dabit, ut collatas inter ſe Maiorum conſulat interrogetque ſententias, eorum duntaxat, qui diuerſis licèt temporibus & locis, in unius tamen Eccleſiæ Catholicæ communione & fide permanentes, magiſtri probabiles extiterunt: & quicquid non unus aut duo tantùm, ſed omnes pariter uno eodemq; conſenſu, apertè, frequenter, perſeueranter, tenuiſſe, ſcripſiſſe, docuiſſe cognouerit, id ſibi quoquè intelligat abſque ulla dubitatione credendum.

* aliàs Eccleſiæ.

In qua Eccleſia permanendum.

6. Hieronymus in dialogo aduerſùs Luciferianos: Breuem tibi apertamque animi mei ſententiam proferam: in illa eſſe Eccleſia permanendum, quæ ab Apoſtolis fundata, uſque ad diem hanc durat. Sicubi audieris eos, qui dicuntur Christi, non à Domino Iesv Christo, ſed à quoquam alio nuncupari, ut puta Marcionitas, Valentinianos, Montenſes ſiue Campitas: ſcito non eccleſiam Christi, ſed Antichriſti eſſe ſynagogam. Ex hoc enim ipſo, quòd poſteà inſtituti ſunt, eos ſe eſſe indicant, quos futuros Apoſtolus prænunciauit.

Antichriſti ſynagoga.

1.Tim.4.

7. Beda in ſextum caput canticorum: Sicut unus Dominus, una fides, unum baptiſmum, unus Deus & pater omnium, ità eſt una Catholica electorum omnium multitudo, per omnia & mundi loca, & tempora ſeculi, eidem uni Deo & patri ſubiecta.

Catholicum ex perſonarũ locorũ & temporum uniuerſitate dicitur.

1. E. Avgvstinvs tractatu trigeſimoſecundo in Euangelium Ioannis: Eccleſia eſt corpus Christi, in hoc corpore membrum es: cùm ergò mēbrum ſis eius corporis quod loquitur omnibus linguis, crede te loqui omnibus linguis. Vnitas enim membrorum charitate concordat, & ipſa unitas loquitur, quomodò tunc unus homo loquebatur. Datus eſt ſpiritus ad manifeſtationem: quia alij datur per ſpiritum ſermo ſapientiæ &c. ſed tu forſitan eorum omnium quæ dixi, nihil habes. Si amas, non nihil habes: ſi enim amas unitatem, etiàm tibi habet quiſquis in illa habet aliquid. Tolle inuidiam, & tuum eſt quod habeo: tollam inuidiam, & meum eſt quod habes: liuor ſeparat, charitas iungit. Oculus ſolus uidet in corpore, ſed nunquid ſoli ſibi oculus uidet? Et manui uidet, & pedi uidet, & cæteris membris uidet: non enim ſi aliquis ictus in pedem ueniat, auertit ſe oculus indè, ut nō præcaueat: &c.

1.Cor. 12.

Cõio fideliũ mēbris humani corporis reſpondet.

2. Evsebivs Cæſareenſis Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libro ſeptimo, capite decimonono, ubi agit de Nepote Epiſcopo & eius ſchiſmate, refert ex Dionyſio Alexandrino, quemadmodùm ille Presbyteros hæreſi Chiliaſtarum infectos inſtituerit, eoſque ualdè paratos & promptos fuiſſe ad aſſentiendum ueritati perceptæ, & ſchiſmati atque errori abrenunciandum.

3. Avgvstinvs libro ſecundo de baptiſmo contra Donatiſtas, capite ſexto: Vos itaque Donatiſtæ, quid ad hæc dicitis? Si noſtra ſententia de baptiſmo uera eſt, omnes qui aliter ſapiebant Cypriani temporibus, non ſunt ab eccleſiæ unitate ſeparati, donèc illud quod aliter ſaperent, Deus illis reuelaret.

uelaret. Vos ergò quarè ſeparatione ſacrilega pacis uinculum dirupiſtis? Deindè, quantum crimen ſit ſchiſma facere, his uerbis explicauit: Tempore illo, quo Dominus priora delicta recentibus pœnarum exemplis cauenda monſtrauit, & idolum fabricatum atque adoratum eſt, & propheticus liber ira regis contemptoris incenſus, & ſchiſma tentatum & idololatria gladio punita eſt, exuſtio libri, bellica cæde & peregrina captiuitate, ſchiſma hiatu terræ ſepultis authoribus uiuis, & cæteris cæleſti igne conſumptis: quis iam dubitauerit hoc eſſe ſceleratius commiſſum, quod eſt grauiùs uindicatum?

Schiſma quā graue peccatum.
Exod. 32.
Ierem. 36.
Num. 16.

4. Idem Auguſtinus epiſtola decimanona ad Hieronymum ſcribens, oſtendit ſe ſalua charitate ab eo diſſentire circa repræhenſionem, qua aduerſùs S. Petrum uſus eſt B. Paulus.

5. Idem in libro de uera religione, capite ſexto de bonis Chriſtianis loquens, ità ait: Sæpe ſinit diuina prouidentia per nonnullas nimiùm turbulentas carnalium hominum ſeditiones expelli de congregatione Chriſtiana etiàm bonos uiros. Quam contumeliam uel iniuriam ſuam cùm patientiſsimè pro Eccleſiæ pace tulerint, neque ullas nouitates uel ſchiſmatis uel hæreſis moliti fuerint, docebunt homines, quàm uero affectu, & quanta ſynceritate charitatis Deo ſeruiendum ſit: talium ergò uirorum propoſitum eſt, aut ſedatis remeare turbinibus; aut ſi id non ſinantur, uel eadem tempeſtate perſeuerante, uel nè ſuo reditu talis aut ſæuior oriatur, tenent uoluntatem conſulendi etiàm eis ipſis, quorum motibus perturbationibusq́; ceſſerunt, ſine ulla conuenticulorum ſegregatione uſque ad mortem defendentes & teſtimonio iuuantes eam fidem, quam in Eccleſia Catholica prædicari ſciunt. Hoc coronat in occulto pater in occulto uidens. Rarum hoc uidetur genus, ſed tamen exempla non deſunt: immò plura ſunt, quàm credi poteſt. Ità omnibus generibus hominum & exemplorum ad animarum curationem & ad inſtitutionem ſpiritalis populi utitur diuina prouidentia.

Pacem Eccleſiæ quanti faciant boni Chriſtiani.

6. Idem Auguſtinus ſermone centeſimo octogeſimoprimo de tempore, capite decimotertio: Sanctorum communionem; id eſt, cum illis ſanctis, qui in hac quam ſuſcepimus fide defuncti ſunt, ſocietate & ſpei communione teneamur. Si igitur cum ſanctis in æterna uita communionem habere uolumus, de imitatione eorum cogitemus. Debent enim in nobis aliquid recognoſcere de ſuis uirtutibus, ut pro nobis dignentur Domino ſupplicare.

Ad ſanctorū cōmunionē etiàm defuncti pertinent.
Sācti ꝓ nobis in cęlo ſupplicant.

7. Item in Enchiridio, capite quinquageſimoſexto: Eccleſia tota hic accipienda eſt, non ſolùm ex parte qua peregrinatur in terris, à ſolis ortu uſq; ad occaſum laudans nomen Domini, & poſt uetuſtatis captiuitatem cantans canticum nouum; uerùm etiam ex illa quæ in cælis ſemper ex quo condita eſt, cohæſit Deo, nec ullum ſui caſus malum experta eſt. Hæc in ſanctis angelis beata perſiſtit, & ſuæ parti peregrinanti ſicut oportet opitulatur: quia utraque una erit conſortio æternitatis & nunc una eſt uinculo charitatis, quæ tota inſtituta eſt ad colendum unum Deum.

Eccleſia triūphans militāti opitulatur.

7. Item libro uigeſimo de ciuitate Dei, capite nono: Neque piorū animæ mortuorum ſeparantur ab Eccleſia, quæ etiàm nunc eſt regnum Christi. Alioquin nec ad altare Dei fieret eorum memoria in communione corporis Christi: nec aliquid prodeſſet ad eius in periculis baptiſmum currere, nè ſine illo finiatur hæc uita: nec ad reconciliationem, ſi fortè per pœnitentiam malamve conſcientiam quiſque ab eodem corpore ſeparatus eſt. Cur enim fiūt iſta, niſi quia fideles etiam defuncti, membra eius ſunt?

Piorū animæ defunctorum ad Eccleſiam pertinent, & communionem eius.

8. Gre-

Purgatorius ignis.

8. Gregorius libro quarto Dialogorum, capite trigeſimonono: De quibuſdam leuibus culpis eſſe ante iudicium purgatorius ignis credendus eſt, pro eo quod ueritas dicit: Quia ſi quis in ſancto ſpiritu blaſphemiam dixerit &c. ut infrà de Sacramento Pœnitentiæ, quæſtione nona, litera C.

Matt. 12.

1. F. Avgvstinvs epiſtola quinquageſima ad Bonifacium Comitem: Multi unum corpus ſumus in Christo. Ac per hoc nemo poterit eſſe iuſtus, quàm diù fuerit ab unitate huius corporis ſeparatus. Quemadmodùm enim membrum, ſi præcidatur ab hominis uiui corpore, non poteſt tenere ſpiritum uitæ: ſic homo qui præciditur de Christi iuſti corpore, nullo modo poteſt ſpiritum tenere iuſtitiæ, etiam ſi figuram membri teneat quam ſumpſit in corpore. Et ſub finem eiuſdem epiſtolæ: Eccleſia Catholica ſola corpus eſt Christi, cuius ille caput eſt, Saluator corporis ſui. Extra hoc corpus neminem uiuificat Spiritus ſanctus: quia ſicut ipſe dixit Apoſtolus, Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Non eſt autem particeps diuinæ charitatis, qui hoſtis eſt unitatis. Non habent itaque ſpiritum ſanctum, qui ſunt extra Eccleſiam. De illis quippe ſcriptum eſt: Qui ſeipſos ſegregant, animales, ſpiritum non habentes. Sed nec ille eum percipit, qui fictus eſt in eccleſia: quoniam & indè ſcriptum eſt: Sanctus enim ſpiritus diſciplinæ effugiet fictum. Qui ergò uult habere ſpiritum ſanctum, caueat foris ab Eccleſia remanere, caueat in eam ſimulatè intrare: Aut ſi iam talis intrauit, caueat in eadem ſimulatione perſiſtere, ut ueraciter coaleſcat arbori uitæ.

1. Cor. 12. Extra eccleſiam ne no iuſtus, aut iuſtitiæ ſpiritum tenere pôt.

Spiritus ſanctus nô uiuificat niſi membra Eccleſiæ. Rom. 5.

Vnitatis hoſtis charitatẽ non habet. Iudas i epiſt. Sap. 1.

2. Avgvstinvs epiſtola centeſima quinquageſimaſecunda ad Donatiſtas: Quiſquis ergò ab hac Catholica Eccleſia fuerit ſeparatus, quantumlibèt laudabiliter ſe uiuere exiſtimet, hoc ſolo ſcelere, quòd à Christi unitate disiunctus eſt, non habebit uitam, ſed ira Dei manet ſuper eum.

Ira Dei manet ſuper oẽs ab Eccleſia auulſos.

3. Idem libro de unitate Eccleſiæ, capite quarto: Quicunque de ipſo ſcripturis ſanctis conſentiunt, & unitati Eccleſiæ non communicant, non ſunt in Eccleſia, quia de Christi corpore quod eſt Eccleſia, ab ipſius Christi teſtificatione diſſentiunt. Et paulò pòſt: Quicunque credunt quidem, quòd Christvs Iesvs, ità ut dictum eſt, in carne uenerit, & in eadem carne, in qua natus & paſſus eſt, reſurrexerit, & ipſe ſit filius Dei, Deus apud Deum, &c. ſed tamen ab eius corpore, quod eſt Eccleſia, ità diſſentiunt, ut eorum communio non ſit cum toto quacunque diffunditur, ſed in aliqua parte ſeparata inueniatur, manifeſtum eſt eos non eſſe in Catholica Eccleſia.

Non ſufficit de Chriſto rectè ſentire, niſi ẽt eccleſiæ unitati cõmunicemus.

4. Et capite decimoſexto eiuſdem libri: Ad ipſam ſalutem ac uitam æternam nemo peruenit, niſi qui habet caput Christvm. Habere autem caput Christvm nemo poterit, niſi qui in eius corpore fuerit, quod eſt Eccleſia.

Extra eccleſiam nulla ſalus.

5. Avgvstinvs, uel ſecundùm alios Fulgentius, libro de fide ad Petrum Diaconum, capite trigeſimoſeptimo: Firmiſsimè tene, & nullatenùs dubites, omnem extra Eccleſiam Catholicam baptizatum, participem fieri non poſſe uitæ æternæ, ſi ante finem uitæ huius, Catholicæ non fuerit redditus atque incorporatus Eccleſiæ. Quia ſi habeam, inquit Apoſtolus, omnem fidem, & nouerim omnia Sacramenta, charitatem autem non habeam, nihil ſum. Nam & in diebus diluuij neminẽ legimus extra arcã potuiſſe ſaluari.

Extra eccleſiã nemo pôt fieri particeps uitæ æternæ. 1. Cor. 13.

Gen. 7.

6. Deinde, capite trigeſimooctauo eiuſdem libri: Firmiſsimè tene, & nullatenùs dubites, non ſolùm omnes Paganos, ſed etiàm omnes Iudeos,

Hæreticos,

Hæreticos,atque Schiſmaticos, qui extra eccleſiam Catholicam præſentem finiunt uitam,in ignem æternum ituros, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.

Extra eccleſiam manentes,damnabũtur.

7. Et capite trigeſimonono eiuſdem libri: Firmiſsimè tene, & nullatenùs dubites,quemlibet Hæreticum ſiue Schiſmaticum in nomine Patris, & Filij,& Spiritus ſancti baptizatum,ſi Eccleſiæ Catholicæ non fuerit aggregatus,quantaſcunq; eleemoſynas fecerit, etſi pro Christi nomine etiam ſanguinem fuderit, nullatenùs poſſe ſaluari. Omni enim homini, qui Eccleſiæ Catholicæ non tenet unitatem, neque baptiſmus, neque eleemoſyna quamlibèt copioſa, neque mors pro nomine Christi ſuſcepta proficere poterit ad ſalutem,quam diù in eo hæretica uel ſchiſmatica prauitas perſeuerat,quæ ducit ad mortem.

Martyriũ extra eccleſiam non ſaluat.

8. Irenaeus libro quarto aduerſùs hæreſes,capite quadrageſimotertio: Eis qui in Eccleſia ſunt Presbyteris obaudire oportet,his q̃ ſucceſsionẽ habent ab Apoſtolis,ſicut oſtendimus, qui cum Epiſcopatus ſucceſsione chariſma ueritatis certum,ſecundùm placitum patris acceperunt. Reliquos uerò qui abſiſtunt à principali ſucceſsione,& quocunq; loco colliguntur,ſuſpectos habere, uel quaſi hæreticos, & malæ ſententiæ, uel quaſi ſcindentes & elatos,& ſibi placentes,aut rurſus ut hypocritas,quæſtus gratia & uanæ gloriæ hoc operantes. Omnes autem hi decidunt à ueritate: Et hæretici quidẽ alienum ignem afferentes ad altare Dei,id eſt, alienas doctrinas, à cæleſti igne comburentur,quemadmodùm Nadab & Abiu. Qui uerò exurgunt cõtra ueritatem,& alteros adhortantur aduerſùs eccleſiam Dei,remanẽt apud inferos,uoragine terræ abſorpti,quemadmodùm qui circa Chore, Dathan, & Abyron. Qui autem ſcindunt & ſeparant unitatem Eccleſiæ,eandẽ quam Ieroboam pœnam percipiunt à Deo.

Hæreticorũ & Schiſmaticorum pœna & interitus. Leuit. 10. Num. 16. 3. Reg. 4.

9. Gregorius libro decimoquarto Moralium, capite ſecundo: Sancta uniuerſalis eccleſia prædicat,ſaluari ueraciter niſi intra ſe non poſſe, aſſerẽs quòd omnes qui extra ipſam ſunt,minimè ſaluabuntur.

Extra eccleſiã nemo ſaluatur.

10. Chrysostomus homilia undecima in Epiſtolam ad Epheſios: Nihil ità Deum irritat,ſicut Eccleſiæ diuiſio. Et ſi innumera bona operati fuerimus,non minores tamen pœnas dabimus, quàm qui corpus ipſius proſciderunt,ſi plenitudinem & integritatem Eccleſiaſticam diſcerpſerimus. Illud enim lucro quidem factum eſt totius orbis, tametſi non eo animo ſi reprobos illos reſpexeris. Iſtud uerò nihil uſpiàm commodi habet,ſed plurimum nocumenti. Iſta mihi non ad Eccleſiæ primores duntaxàt dicuntur, ſed & ad ſubditos. Vir quidam ſanctus † quippiam dixit, quod audaciam ſapere uidetur,attamen dixit. Quid autem eſt iſtud? Peccatum uidelicet iſtud ne martyrij quidem ſanguine deleri.Dic enim, quæſo,quam ob cauſam martyrium ſubis? An non propter Chriſti gloriam? Quo itaque pacto, qui animã pro Chriſto exponis, Eccleſiam oppugnas, pro qua animam ſuam tradidit Chriſtus? Audi Paulum ipſum: Non ſum,inquit,dignus,ut uocer Apoſtolus,quoniam Eccleſiam Dei perſecutus ſum,ac uaſtaui illam. Et interiectis quibuſdam: Dico & obteſtor,Eccleſiam ſcindere non minus eſſe peccatum, quàm in hæreſim incidere.

Schiſmatis peccatum.

† Cyprianum intelligit.

Martyrij ſanguine nõ deletur peccatũ Schiſmatis.

1. Cor. 15.

11. Concilium Lateranense magnum ſub Innocentio tertio,canone primo: Vna eſt fidelium uniuerſalis eccleſia, extra quam nullus omninò ſaluatur.

Nemo ſaluatur extra eccleſiam.

Deut.17. 12. CYPRIANVS libro primo, epiſtola undecima ad Pomponium: Interfici Deus iuſsit Sacerdotibus ſuis non obtemperantes, iudicibus à ſe ad tempus conſtitutis non obedientes: & tunc quidem gladio occidebantur, quandò adhuc & circuncifio carnalis manebat. nunc autem quia circuncifio ſpiritalis eſſe ad fideles ſeruos Dei cœpit, ſpiritali gladio ſuperbi & contumaces necantur, dum de eccleſia eijciuntur. Neque enim uiuere foris poſſunt, cùm domus Dei una ſit, & nemini ſalus eſſe niſi in Eccleſia poſsit.

Excõicatio eſt gladi⁹ ſpiritalis.

Foris uiuere nequeunt.

13. AVGVSTINVS libro primo contra aduerſarium legis & Prophetarum, capite decimoſeptimo: Claues regni cælorum ſic dedit CHRISTVS Eccleſiæ, ut non ſolùm diceret, Quæ ſolueritis ſuper terram erũt ſoluta & in cælis: ubi apertiſsimè bonum, non malum, pro malo reddit Eccleſia: uerùm & adiungeret, Quæ ligaueritis in terra, erunt ligata & in cælo: quia bona eſt & uindicandi iuſtitia. Illud enim quod ait, Si nec Eccleſiam audierit, ſit tibi tanquam ethnicus & publicanus: grauius eſt, quàm ſi gladio feriretur, ſi flammis abſumeretur, ſi feris ſubigeretur. Nam ibi quoquè ſubiunxit, Amen dico uobis, quæ ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælis: ut intelligeretur, quanto grauius ſit punitus, qui uelut relictus eſt impunitus. Hic dicat iſte, ſi placet, Siccine mandata Saluatoris accipimus iubentis, Nemini reddideritis malum pro malo: ſed ſi quis uos percuſſerit in unam maxillam, præbete & alteram, & dimittite iniurias fratribus ueſtris? Eccè ab hominibus non reddentibus malum pro malo, alligatur homo amariùs & infeliciùs eccleſiæ clauibus, quàm quibuslibet grauiſsimis & duriſsimis, ferreis uel adamantinis nexibus.

Mat.16.&18.

Matt.18.

Excõicatio quantum timenda.

Matth.5.

Nota pro excõicatione.

14. IDEM ſermone centeſimo octogeſimoprimo de tempore, capite duodecimo: Quiſquis ille eſt, & qualiſcunque eſt, Chriſtianus non eſt, qui in CHRISTI eccleſia non eſt. Sola quippe eſt per quam ſacrificium Dominus libenter accipiat, ſola quæ pro errãtibus fiducialiter intercedat. Vndè et àm de agni hoſtia Dominus præcepit, dicens: In una domo comedetis, nec efferetis de carnibus eius foràs. In una nanque domo agnus comeditur, quia in una Catholica eccleſia uera hoſtia redemptoris immolatur. De cuius carnibus diuina iuſsio efferri foràs prohibet, quia dari ſanctum canibus uetat. Sola eſt in qua opus bonum fructuosè peragitur: undè mercedem denarij non niſi qui intra uineam laborauerant acceperunt. Sola eſt quæ intra ſe poſitos ualida charitatis compage cuſtodit, & c. ut Gregorius ſuprà, litera C.

Extra eccleſiã Chriſtianus non eſt, & nihil Deo acceptũ eſt.

Exod.12.

Matth.20.

15. ITEM in Pſalmum octogeſimumoctauum, concione ſecunda: Amemus Dominum Deum noſtrum, amemus eccleſiam eius: illum ſicut patrem, iſtam ſicut matrem: illum ſicut Dominum, hanc ſicut ancillam eius, quia filij ancillæ ipſius ſumus. Sed matrimonium magna charitate compaginatur. Nemo offendit unum, & promeretur alterum. Nemo dicat, ad idola quidem uado, arreptitios quidem & ſortilegos conſulo, ſed tamen Dei Eccleſiam non relinquo, Catholicus ſum: tenens matrem, offendis patrem: alius item dicit, Abſit à me, non conſulo ſortilegum, non quæro arreptitium, nõ quæro diuinationes ſortilegas, nec eo ad adoranda dæmonia, non ſeruio lapidibus, ſed tamen in parte Donati ſum. Quid tibi prodeſt non offenſus pater, qui offenſam uindicat matrem? Quid prodeſt, ſi Dominum confiteris, Deum honoras, ipſum prædicas, filium eius agnoſcis, ſedentem ad dexteram patris confiteris, & blaſphemas eccleſiam eius? Non te corrigunt exempla humani coniugij? Si haberes aliquem patronum cui quotidiè obſequereris,

Eccleſia amãda eſt tanquã mater.

Non prodeſt Deum colere & agnoſcere, ſi Eccleſiã ei⁹ blaſphemes.

cuius limina ſeruiendo contereres, quem quotidiè non dico ſalutares, ſed & adorares, cui impenderes fidelia obſequia, ſi unum crimen de eius coniuge diceres, nunquid domum eius intrares? Attendite ergò chariſsimi, tenete omnes unanimiter Deum Patrem & matrem Eccleſiam. Simile.

16. Avgvstinvs epiſtola ducenteſimaquarta ad Donatum presbyterũ Donatiſtam: Foris autem ab eccleſia conſtitutus, & ſeparatus à compage unitatis & uinculo charitatis, æterno ſupplicio punireris, etiamſi pro Christi nomine uiuus incendereris. Martyriũ extra eccleſiam inutile.

17. Cyprianvs lib. I. epiſt. I. Inimicus & hoſtis eccleſiæ, quos alienauit ab eccleſia & foras duxit, ut captiuos & uinctos contemnit & præterit: eos pergit laceſſere, in quibus Chriſtum cernit habitare. Quanquam etſi aliquis ex talibus fuerit appræhenſus, non eſt quod ſibi quaſi in confeſsione nominis blandiatur, cùm conſtet ſi occiſi eiuſmodi extra eccleſiam fuerint, fidei coronam non eſſe, ſed pœnam potiùs eſſe perfidiæ. Pœna pfidię.

18. Idem libro quarto, epiſtola ſecunda ad Antonianum in fine: Apoſtatæ uerò & deſertores, uel aduerſarij & hoſtes, & Christi eccleſiam diſsipantes, nec ſi occiſi pro nomine foris fuerint, admitti ſecundùm Apoſtolum poſſunt ad eccleſiæ pacem, quandò nec ſpiritus, nec eccleſiæ tenuerunt unitatem. Admitti nequeunt ad eccleſię pacem. Eph. 4.

19. Cyprianvs in tractatu de Simplicitate Prælatorum, ſiue de unitate Eccleſiæ: Quiſquis ab Eccleſia ſegregatus adulteræ iungitur, à promiſsis Eccleſiæ ſeparatur. Nec perueniet ad Chriſti præmia, qui relinquit Eccleſiã Chriſti. Alienus eſt, profanus eſt, hoſtis eſt: Habere iam non poteſt Deum Patrem, qui Eccleſiam non habet matrem. Si potuit euadere quiſquam, qui extra arcam Noe fuit: & qui extra Eccleſiam foris fuerit, euadit. Stare tu & uiuere putas poſſe de Eccleſia recedentem, ſedes ſibi alias & diuerſa domicilia condentem? cùm dictum ſit ad Raab, in qua præformabatur Eccleſia, Patrem tuum & matrem tuam, & fratres tuos, & totam domum patris tui colliges ad te ipſam in domum tuam: & erit, omnis qui exierit oſtium domus tuæ foras, reus ſibi erit. Item ſacramentum Paſchæ nihil aliud in Exodi lege contineat, quàm ut agnus qui in figura Chriſti occiditur, in domo una edatur. Caro Chriſti & ſanctum Domini eijci foràs non poteſt, nec alia ulla credentibus præter unam Eccleſiam domus eſt. An ſecum eſſe Chriſtũ cùm collecti fuerint opinanť, qui extra Chriſti eccleſiã colligunť? Tales ẽt ſi occiſi in confeſsione nominis fuerint, macula iſta nec ſanguine abluitur. Inexpiabilis & grauis culpa diſcordiæ nec paſsione purgatur. Eſſe martyr nõ poteſt, qui in eccleſia non eſt: ad regnum peruenire non poterit, qui eam quæ regnatura eſt, dereliquit. Cum Deo manere non poſſunt, quia eſſe in eccleſia Dei unanimes noluerunt. Ardeant licèt flammis, & ignibus traditi, uel obiecti beſtijs animas ſuas ponant: non erit illa fidei corona, ſed pœna perfidię: nec religioſę uirtutis exitus glorioſus, ſed deſperationis interitus. Occidi talis poteſt, coronari non poteſt. An eſſe ſibi cum Chriſto uidetur, qui aduersùs ſacerdotes Chriſti facit? qui ſe à cleri eius & plebis ſocietate ſecernit? Arma ille contra eccleſiam portat, contra Dei diſpoſitionem repugnat. Si extra eccleſiam fuerit occiſus, ad eccleſię non poteſt prẽmia peruenire. Deus unus eſt, & Chriſtus unus, & una eccleſia eius, & fides una, & plebs in ſolidam corporis unitatem concordię glutino copulata. Scindi unitas non poteſt, nec corpus unum diſcidio compaginis ſeparari, diuulſis laceratione

Deum patrẽ non habebit, qui Eccleſiã nõ habet matrem. Extra Eccleſiam non eſt ſalus. Ioſue 2. Exod. 12. Ne martyrio quidem ſchiſmatis macula deletur. Pœna perfidiæ. A matrice ſeparatũ uiuere nequit.

ceratione uiſceribus in fruſta diſcerpi. Quidquid à matrice diſceſſerit, ſeorſum uiuere & ſpirare non poterit, ſubſtantiam ſalutis amittit.

Extra Eccleſiam conſtituti. Mater Eccleſia.

20. Avgvstinvs libro quarto de Symbolo ad Catechumenos, capite decimo: Huius concluſio ſacramẽti per ſanctam Eccleſiam terminatur, quoniam ſi quis abſque ea inuentus fuerit, alienus erit à numero filiorum. Nec habebit Deum Patrem, qui Eccleſiam noluerit habere matrem. Nihilq; ei ualebit quod crediderit uel fecit tanta bona ſine fine ſummi boni. Eccleſia mater eſt ſpiritalis, Eccleſia ſponſa Chriſti eſt, gratia eius dealbata, precioſo ſanguine dotata. Totum poſsidet quod à uiro ſuo accepit in dote. Quæcunque congregatio cuiuslibet hęreſis in angulis ſedet, concubina eſt, non matrona. Cùm reſpexerit ille ſponſus, eijcieris tu ut ancilla cum filijs tuis, quoniam non erunt hęredes filij ancillę cum filijs liberę.

Hæretici ſũt filij concubinæ, & foras eijciendi. Gen. 21.

XIX

Quid proponit articulus decimus?

A. Remiſsionem peccatorum, qua ſine iuſtus & ſaluus eſſe nullus poteſt. Hunc autem uerè diuitem theſaurum Chriſtus [a] nobis acerba morte, ſuoq; precioſo ſanguine comparauit, totus ut mundus peccatis eorumque pœnis perpetuis liberaretur.

B. Cuius quidem theſauri per Chriſti gratiam participes duntaxàt fiunt ij, [b] qui ſe Fide & Baptiſmo ad Chriſti adiungunt Eccleſiam, & in eius unitate obedientiaque perſiſtunt. Deindè qui de commiſsis poſt Baptiſmum peccatis [c] pœnitentiam ſeriò agunt, & ijs aduersùs peccata pharmacis quæ Chriſtus inſtituit, hoc eſt, Sacramentis, conuenienter utũtur.

C. Atque huc ſpectat poteſtas, ut uocant, [d] Clauium, quam Chriſtus ad remittenda peccata miniſtris Eccleſiæ, & in primis Apoſtolo [e] Petro eiusque ſucceſſoribus legitimis, vtpotè ſummis Eccleſiæ rectoribus, commendauit.

a Eſa. 33. d Matth. 1. d & 9. a Apoc. 1. b Luc. 24. g Acto. 10. g Heb. 9. d 1. Ioan. 1. c Ephe. 1. b Col. 1. b Heb. 1. a
b Act. 2. f 8. b g Mar. 16. d Ioann. 3. a Aug. i Ench. c. 65. & de verbis Do. ſer. 11.
c 2. Cor. 12. f Act. 8. d Ioã. 20. e Apoc. 1. b
d Hier. epiſt. 1. ad Heliod. Aug. ho. 49. & 50. Chryſo. li. 3. de ſacer. Cyp. li. 1. ep. 2 Luc. 10. f Matth. 18. b Ioan. 20. e
e Matth. 16. c Io. 21. e Hila. can. 16. I Mat. Bern. lib. 2. de conſide. Conc. Florẽ.

SCRIPTVRAE.

Esaiae trigeſimotertio: Dominus iudex noſter, Dominus legifer noſter, Dominus rex noſter: ipſe ſaluabit nos, &c. Populus qui habitat in ea (Hieruſalem), auferetur ab eo iniquitas.

Matthaei primo: Vocabis nomen eius Iesvm: ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum.

Matthaei nono: Et uidens Iesvs fidem illorum, dixit paralytico, Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Vt autem ſciatis quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, &c.

Apocalypsis primo: Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.

LVCAE uigeſimoquarto: Oportebat Chriſtum pati,& reſurgere à mortuis tertia die:& prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsionẽ peccatorum in omnes gentes,incipientibus ab Hieroſolyma.

ACTORVM decimo ait B. Petrus: Præcepit nobis prædicare populo & teſtificari,quia ipſe eſt qui conſtitutus eſt à Deo iudex uiuorum & mortuorum. Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent, remiſsionem peccatorum accipere per nomen eius,omnes qui credunt in eum.

AD Hebræos nono: Chriſtus aſsiſtens Pontifex futurorum bonorum per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum, id eſt,non huius creationis: neque per ſanguinem hircorum aut uitulorum,ſed per propriũ ſanguinem introiuit ſemel in Sancta, ęterna redemptione inuenta. Si enim ſanguis hircorum & taurorum & cinis uitulę aſperſus, inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis: quanto magis ſanguis Chriſti, qui per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis ad ſeruiendum Deo uiuenti? &c.

PRIMAE Ioannis primo: Sanguis IESV Chriſti filij eius emũdat nos ab omni peccato.

AD Epheſios primo: Gratificauit nos in dilecto filio ſuo. In quo habemus redemptionem per ſanguinem eius (remiſsionem peccatorum) ſecundùm diuitias gratię eius.

AD Coloſſenſes primo: Qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum,& trãſtulit in regnum filij dilectionis ſuæ,in quo habemus redemptionem,remiſsionem peccatorum.

AD Hebræos primo: Purgationem peccatorum faciens,ſedet ad dexteram maieſtatis in excelſis.

ACTORVM ſecundo: His auditis, compuncti ſunt corde,& dixerunt ad Petrum & ad reliquos Apoſtolos: Quid faciemus uiri fratres? Petrus uerò ad illos: Pœnitentiam,inquit,agite, & baptizetur unuſquiſque ueſtrùm in nomine IESV Chriſti in remiſsionem peccatorum ueſtrorum: & accipietis donum Spiritus ſancti.

ACTORVM octauo: Cùm uerò credidiſſent Samaritani Philippo euangelizanti de regno Dei in nomine IESV Chriſti baptizabantur uiri ac mulieres. Ibidèm: Et cùm irent per uiam,uenerunt ad quandam aquam:& ait Eunuchus, Eccè aqua,quis prohibet me baptizari? Dixit autẽ Philippus: Si credis ex toto corde,licet.Et reſpondens,ait: Credo filium Dei eſſe IESVM Chriſtum.Et iuſsit ſtare currum,& deſcenderunt uterque in aquam,Philippus & Eunuchus: & baptizauit eum.

MARCI decimoſexto: Qui crediderit,& baptizatus fuerit,ſaluus erit.

IOANNIS tertio: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.

POSTERIORIS ad Corinthios duodecimo: Timeo nè fortè cùm uenero, non quales uolo inueniam uos, &c. nè iterum cum uenero,humiliet me Deus apud uos,& lugeam multos ex ijs qui antè peccauerunt,& non egerũt pœnitentiam ſuper immunditia & fornicatione & impudicitia, quam geſſerunt.

ACTORVM octauo: Pœnitentiam age ab hac nequitia tua,(inquit Petrus ad Simonem Magum)& roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.

Ioannis uigeſimo: Accipite Spiritum ſanctum: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.

Apocalypsis ſecundo: Habeo aduersùm te pauca, quòd charitatem tuam primam reliquiſti. Memor eſto itaque undè excideris: & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin autem, uenio tibi, & mouebo candelabrum tuũ de loco ſuo, niſi pœnitentiam egeris.

Lucae decimo: Altera die protulit duos denarios, & dedit ſtabulario, & ait: Curam illius habe, & quodcunque ſupererogaueris, ego cùm rediero, reddam tibi.

Matthaei decimooctauo: Amen dico uobis, quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo.

Ioannis vigeſimo: Accipite Spiritumſanctum: quorum remiſeritis &c.

Matthaei decimoſexto: Et tibi dabo (ait Dominus ad Petrum) claues regni cælorum. Et quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.

Ioannis vigeſimoprimo: Dicit Simoni Petro Ieſus: Simon Ioannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu ſcis quia amo te. Dicit ei, Paſce agnos meos. Dicit ei iterum: Simon Ioannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu ſcis quia amo te. Dicit ei, Paſce agnos meos. Dicit ei tertiò: Simon Ioannis, amas me? Contriſtatus eſt Petrus quia dixit ei tertiò, Amas me? Et dixit ei: Domine, tu omnia ſcis: tu ſcis quia amo te. Dicit ei, Paſce oues meas.

PATRES.

1. B. Avgvstinvs in Enchiridio ad Laurentium, capite ſexageſimoquinto: Quia plerunquè dolor alterius cordis occultus eſt alteri, neque in aliorum notitiam per uerba uel quæcunque alia ſigna procedit, cùm ſit coram illo, cui dicitur, Gemitus meus à te non eſt abſconditus: rectè conſtituuntur ab ijs qui Eccleſiæ præſunt, tempora pœnitentiæ, ut fiat etiàm ſatis Eccleſiæ, in qua remittuntur ipſa peccata. Extra eam quippe non remittuntur. Ipſa nanque propriè Spiritumſanctum pignus accepit, ſine quo non remittuntur ulla peccata, ità ut quibus dimittuntur, conſequantur uitam æternam.

[Pſal. 37.]

[Extra Eccleſiã nõ eſt peccatorũ remiſſio.]

2. Idem ſermone undecimo de uerbis Domini: Remiſsio peccatorum quoniam non datur niſi in Spirituſancto, in illa Eccleſia tantummodò dari poteſt, quæ habet Spiritumſanctum. Et paulò pòſt: Ideò remiſsio peccatorum, qua in ſe diuiſi Spiritus euertitur & expellitur regnum, ideò ſocietas unitatis Eccleſiæ Dei, extra quam non fit ipſa remiſsio peccatorũ, tanquàm proprium opus eſt Spiritusſancti, Patre & Filio cooperantibus, quia ſocietas eſt quodammodò Patris & Filij ipſe Spiritus ſanctus. Et nonnullis interiectis: In lectione ſecundum Matthæum multo maniſeſtiùs aperuit Dominus quid hic uellet intelligi: id eſt, quòd ipſe dicat uerbum contra Spiritum ſanctum, qui unitati Eccleſiæ corde impœnitenti reſiſtit, ubi in Spiritu ſancto remiſsio fit peccatorum. Hunc enim Spiritum non habent, ut iam dictum eſt, qui etiam Chriſti Sacramenta portantes atque tractantes, ab eius congregatione ſeiuncti ſunt.

[Extra unitatẽ Eccleſiæ non eſt remiſsio pecc.]

[In Spiritumſanctum peccant, qui corde impœnitẽti unitati Eccleſiæ reſiſtũt.]

1. S. Hieronymvs epiſtola prima ad Heliodorum: Abſit ut de his quicquam ſiniſtrum loquar, qui Apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti corpus

[Sacerdotes corpus Chriſti cõficiunt,]

ſacro

ſacro ore conficiunt, per quos & nos Chriſtiani ſumus: qui claues regni cælorum habentes, quodammodò ante iudicij diem iudicant: qui ſponſam Domini ſobria caſtitate conſeruant.

& ante diē iudicij quodāmodò iudicant ex Clauium poteſtate.

2. Avgvstinvs in libro quinquaginta homiliarum, homilia quadrageſimanona: Agite pœnitentiam, qualis agitur in Eccleſia, ut oret pro uobis Eccleſia. Nemo ſibi dicat, occulte ago, apud Deum ago, nouit Deus, qui mihi ignoſcit, quia in corde ago. Ergò ſine cauſa dictum eſt, Quæ ſolueritis in terra, ſoluta erunt in cælo? Ergò ſine cauſa ſunt datæ claues Eccleſiæ Dei? Fruſtramus Euangelium Dei, fruſtramus uerba Chriſti? Promittimus uobis quod ille negat?

Matth. 18. Eccleſiæ datę ſunt claues ad remittenda peccata. Claues Eccleſiæ.

3. Et homilia quinquageſima eiuſdem libri, capite decimo: Implicatus ergò tam mortiferis uinculis peccatorum, detractat aut differt aut dubitat confugere ad ipſas claues Eccleſiæ, quibus ſoluatur in terra, ut ſit ſolutus in cælo, & audet ſibi poſt hanc uitam, quia tantùm Chriſtianus dicitur ſalutem aliquam polliceri? Deindè undecimo capite: Iudicet ergò ſeipſum homo in iſtis uoluntate dum poteſt, & mores conuertat in melius, nè cùm iam non poterit, etiàm præter uoluntatem à Domino iudicetur. Et cùm in ſe protulerit ſeueriſsimæ medicinæ ſententiam, ueniat ad antiſtites, per quos illi in Eccleſia claues miniſtrantur, & tanquàm bonus incipiens iam eſſe filius, maternorum membrorum ordine cuſtodito, à præpoſitis ſacrorum accipiat ſatisfactionis ſuæ modum. Deniquè capite decimoſexto: Certiores ſunt claues Eccleſiæ quàm corda regia. Quibus clauibus quodcunq; in terra ſoluitur, etiàm in cælo ſolutum eſſe promittitur. Et multò eſt honeſtior humilitas qua ſe quiſque humiliat Eccleſiæ Dei, & labor minor imponitur, & nullo temporalis mortis periculo mors æterna uitatur.

Claues in Eccleſia per Antiſtites miniſtrantur. Satisfactiōis modus à ſacerdotib. accipiendus. Mors æterna uitiatur.

4. Chrysostomvs libro tertio de Sacerdotio: Qui terram incolunt atque in ea uerſantur, ijs commiſſum eſt ut ea quæ in cælis ſunt, diſpenſent: ijs datū eſt ut poteſtatem habeant, quam Deus optimus neque angelis neque archāgelis datam eſſe uoluit: neque enim ad illos dictum eſt, Quæcunque alligaueris in terra, erunt alligata & in cælo: & quæcunque ſolueris in terra, erunt ſoluta & in cælo. Habent quidem & terreſtres principes uinculi poteſtatē, uerum corporum ſolum. Id autem quod dico Sacerdotum uinculum, ipſam etiam animam contingit, atque ad cælos uſque peruadit: uſqueadeò ut quæcunque infernè ſacerdotes confecerint, illa eadem Deus ſupernè rata habeat, ac ſeruorum ſententiam Dominus confirmet. Etenim quidnam hoc aliud eſſe dicas, niſi omnem rerum cæleſtium poteſtatem illis à Deo conceſſam? Quorumcunque enim, ait, peccata retinueritis, retenta ſunt. Quęnam, obſecro, poteſtas hac una maior eſſe queat? Pater omnifariam Filio poteſtatem dedit: cæterùm uideo ipſam eandem omnifariam poteſtatem à Deo filio illis traditam. Et paulò pòſt: Noſtris ſacerdotibus non corporis leprā, uerum animæ ſordes, non dico purgatas probare, ſed purgare prorſus conceſſum eſt.

Sacerdotum poteſtas etiā angelis denegata. Mat. 16. & 18.

Sacerdotum uinculum ad cęlos pruadit.

Quanta eorū poteſtas.

Matth. 28.

Animæ leprā purgant.

5. Cyprianvs libro primo, epiſtola ſecunda ad Cornelium: Nec enim fas erat aut permittebat paterna pietas & diuina clementia, Eccleſiam pulſantibus claudi, & dolentibus ac deprecantibus ſpei ſalutaris ſubſidium denegari, ut de ſeculo recedentes, ſine communicatione & pace ad Dominum dimitterentur, quandò permiſerit ipſe, qui legem dedit, ut ligata in terris, etiàm in cælis ligata eſſent: ſolui autem poſſent illic, quæ hic priùs in Eccleſia

In Eccleſia militante remiſsio peccatorū obtineri poteſt.

cleſia ſoluerentur.

Petrus Eccleſiæ petra.

6. Hilarius Pictauorum Epiſcopus canone decimoſexto in Matthæum: O in nuncupatione noui nominis felix Eccleſiæ fundamentum, dignaque ædificatione illius petra, quæ infernas leges, & tartari portas, & omnia mortis clauſtra diſſolueret. O beatus cæli ianitor, cuius arbitrio claues æterni aditus traduntur, cuius terreſtre iudicium præiudicata authoritas ſit in cælo, ut quæ in terris aut ligata ſunt aut ſoluta, ſtatuti eiuſdem conditionem obtineant & in cælo.

Petri arbitrio Claues cæli traduntur.

Romani Pontificis quanta authoritas.

7. Bernardus libro ſecundo, de conſideratione ad Eugenium Pontificē maximum: Agè indagemus adhuc diligentiùs quis ſis, quam geras uidelicet pro tempore perſonam in Eccleſia Dei. Quis es? Sacerdos magnus, ſummus Pontifex. Tu princeps Epiſcoporum, tu hęres Apoſtolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Melchiſedech, dignitate Aaron, authoritate Moyſes, iudicatu Samuel, poteſtate Petrus, unctione Chriſtus. Tu es cui claues traditæ, cui oues creditę ſunt. Sunt quidē & alij cæli ianitores, & gregum paſtores: ſed tu tanto glorioſius, quanto & differentius utrunque præ cęteris nomen hæreditaſti. Habent illi ſibi aſsignatos greges, ſinguli ſingulos: tibi uniuerſi crediti, uni unus. Nec modò ouium, ſed & paſtorum tu unus omnium paſtor. Vndè id probem quæris? Ex uerbo Domini. Cui enim non dico Epiſcoporum, ſed etiam Apoſtolorum ſic abſolutè & indiſcretè totæ commiſſæ ſunt oues? Si me amas Petre, paſce oues meas. Quas? Illius, uel illius populos ciuitatis, aut regionis, aut certè regni? Oues meas, inquit. Cui non planum, non deſignaſſe aliquas, ſed adſignaſſe omnes? Nihil excipitur, ubi diſtinguitur nihil. Et fortè præſentes cæteri condiſcipuli erant, cum committens uni unitatem omnibus commendaret, in uno grege, in uno paſtore, ſecundum illud: Vna eſt columba mea, formoſa mea, perfecta mea. Vbi unitas, ibi perfectio. Reliqui numeri perfectionem non habent, ſed diuiſionem, recedentes ab unitate. Indè eſt quòd alij ſinguli ſingulas ſortiti ſunt plebes, ſcientes ſacramentum. Denique Iacobus qui uidebatur columna Eccleſiæ, una contentus eſt Hieroſolyma, Petro uniuerſitatem cedens. Pulchrè uerò ibi poſitus eſt ſuſcitare ſemen defuncti fratris, ubi occiſus eſt ille. Nam dictus eſt frater Domini. Porrò cedente Domini fratre, quis ſe alter ingerat Petri prærogatiuæ? Ergò iuxta canones tuos alij in partem ſolicitudinis, tu in plenitudinem poteſtatis uocatus es. Aliorum poteſtas certis arctatur limitibus: tua extenditur & in ipſos qui poteſtatem ſuper alios acceperunt. Nonne ſi cauſa extiterit, tu epiſcopo cęlum claudere, tu ipſum ab Epiſcopatu deponere, etiam & tradere ſatanæ potes? Stat ergò inconcuſſum priuilegium tuum tibi iam in datis clauibus, quàm in ouibus commendatis. Accipe aliud quod nihilominùs prærogatiuā confirmat tibi. Diſcipuli nauigabant, & Dominus apparebat in littore: quodq; iucundius erat, in corpore rediuiuo. Sciens Petrus quia Dominus eſt, in mare ſe miſit: & ſic uenit ad ipſum, alijs nauigio peruenientibus. Quid iſtud? Nempè ſignum ſingularis Pontificij Petri, per quod non nauim unam, ut cæteri quique ſuam, ſed ſeculum ipſum ſuſceperit gubernandum. Mare enim ſeculum eſt: naues, Eccleſię. Indè eſt quòd altera uice inſtar Domini gradiens ſuper aquas, unicum ſe Chriſti uicarium deſignauit, qui non uni populo, ſed cunctis præeſſe deberet. Siquidem aquæ multæ, populi multi. Ita cū quiſq; cæterorum habeat ſuam, tibi una commiſſa eſt grandiſsima nauis facta ex

Paſtorum paſtor.

Probat ex ſacris literis Bernard[us] Ro. pontificis authoritatem.

Ioan. 21.

Cant. 6.

Galat. 2.

Ioan. 21.

Matt. 14.

Apoc. 17.

omnibus

omnibus ipſa uniuerſalis Eccleſia toto orbe diffuſa.

8. CONCILIVM Florentinum in literis unionis: Diffinimus ſanctam Apoſtolicam ſedem & Romanum Pontificem, in uniuerſum orbem tenere primatum, & ipſum Pontificem Romanum ſucceſſorem eſſe beati Petri principis Apoſtolorum, & uerum Chriſti uicarium, totiusq; Eccleſiæ caput, & omnium Chriſtianorum patrem ac doctorem exiſtere, & ipſi in beato Petro paſcendi, regendi, & gubernandi uniuerſalem Eccleſiam à Domino noſtro IESV Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe, quemadmodùm etiàm in geſtis œcumenicorum Conciliorum, & in ſacris canonibus continetur.

Ro. Pontifex in uniuerſum orbē primatum tenet. In Petro plena ei poteſtas tradita.

XX.

Quid habet undecimus articulus?

A. Carnis reſurrectionem, quæ in nouiſsimo die bonis, maliſque continget. Nam corpus hoc quod fragile, caducum, multiſque morbis & perpetuis ærumnis obnoxium, & poſt mortem quoque uermibus exedendum circumferimus, tum reuiuiſcet, cùm in extremo illo die mortui omnes, CHRISTO uocante iudice, ſimul ad uitam & iudicium excitabuntur. Igitur ante CHRISTI [a] tribunal in carne cuncti apparebunt, ut citra exceptionē unuſquiſque, prout geſsit in corpore ſuo, quod illi reddetur integrum, ſiue bonum, ſiue malū recipiat. [b] *Procedent autem, qui bona fecerunt, in reſurrectionem uitæ: qui uerò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij, &* [c] *in ſupplicium æternum.*

B. Hac fide uir bonus & patiens in ærumnis ſe uel maximis conſolatur, ut in ſupremo etiàm uitæ agone dicat, [d] *Scio quòd Redemptor meus uiuit, & in nouiſsimo die de terra ſurrecturus ſum, & rurſùm circundabor pelle mea, & in carne mea uidebo Deum.* Prudentes illi ſanè, qui terrena hæc & moribunda membra, in iuſtitiæ ac [e] uirtutis ſeruitutem redigunt, quiq; corpus hoc, uelutì uas purum, beatæ præparant immortalitati.

Eſa. 16. d
Iob. 19 d
Ezech. 37. a
1. Cor. 15. g
1. Theſſ. 4. d
Ioan. 11. c 5. e
Matth. 22. e
Dan. 12. a
Philip. 3. d
Hier. ad Miner. & Alexā. Item ad Pammach. aduerſus err. Ioan. Hieroſ. Greg. li. 14. Moral. c. 30. & ſequētib Aug. i Enchi. c. 84 & ſequē. Itē de ci. Dei, li. 22. ca. 12. & ſequen.
a 2. Cor. 5. b
Rom. 14. b
b Ioan. 5. e
Matth. 13. d f
c Matth. 25. d 13. g Athā. in ſymb.
d Iob. 19. d

Coloſ. 3. a
1. Pet. 3. c
e 1. Cor. 9. d
Rom. 6. b c d
1. Cor. 15. f

SCRIPTVRAE.

ESAIAS uigeſimoſexto: Viuent mortui tui, interfecti mei reſurgent: expergiſcimini, & laudate qui habitatis in puluere.

IOB decimonono: Scio quòd redemptor meus uiuit, & in nouiſsimo die de terra ſurrecturus ſum. Et rurſùm circundabor pelle mea, & in carne mea uidebo Deum. Quem uiſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius: repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.

EZECHIELIS trigeſimoſeptimo: Facta eſt ſuper me manus Domini, & eduxit

eduxit me in ſpiritu Domini: & dimiſit me in medio campi, qui erat plenus oſsibus. Et circunduxit me per ea in gyro: erant autem multa ualdè ſuper faciem campi ſiccaq; uehementer. Et dixit ad me: Fili hominis putás ne uiuent oſſa iſta? Et dixi, Domine Deus, tu noſti. Et dixit ad me: Vaticinare de oſsibus iſtis, & dices eis; Oſſa arida, audite uerbum Domini. Hæc dicit Dominus Deus oſsibus his, Eccè ego intromittam in uos ſpiritum, & uiuetis. Et dabo ſuper uos neruos, & ſuccreſcere faciã ſup uos carnes, & ſuperextendam in uobis cutem: & dabo uobis ſpiritum, & uiuetis: & ſcietis quia ego Dominus. Et prophetaui ſicut præceperat mihi. Factus eſt autem ſonitus prophetante me, & eccè commotio: & acceſſerunt oſſa ad oſſa, unumquodque ad iuncturam ſuam. Et uidi, & eccè ſuper ea nerui, & carnes aſcẽderunt: & extenta eſt in ijs cutis deſupèr, & ſpiritum non habebant. Et dixit ad me: Vaticinare ad ſpiritum, uaticinare fili hominis, & dices ad ſpiritum, Hæc dicit Dominus Deus: A quatuor uentis ueni ſpiritus, & inſuffla ſuper interfectos iſtos, & reuiuiſcant. Et prophetaui ſicut præceperat mihi: & ingreſſus eſt in ea ſpiritus: ſteteruntque ſuper pedes ſuos exercitus grandis nimis ualdè, &c.

Prioris ad Corinthios decimoquinto: Omnes quidem reſurgẽmus, ſed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in nouiſsima tuba (canet enim tuba) & mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.

Prioris ad Theſſalonicenſes quarto: Ipſe Dominus in iuſſu & in uoce archangeli & in tuba Dei deſcendet de cælo: & mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi: Deindè nos qui uiuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur, cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aëra, & ſic ſemper cum Domino erimus.

Ioannis undecimo: Dicit ei Martha, Scio quia reſurget in reſurrectione in nouiſsimo die.

Et capite quinto: Amen amen dico uobis, quia uenit hora & nunc eſt, quandò mortui audient uocem filij Dei: & qui audierint, uiuent. Et paulò pòſt: Nolite mirari hoc, quia uenit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient uocem eius: & procedent qui bona fecerunt, in reſurrectionẽ uitæ: qui uerò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij.

Matthaei uigeſimoſecundo: In illo die acceſſerunt ad eum Saducæi, qui dicunt non eſſe reſurrectionem: & interrogauerunt eum, dicentes: Magiſter, Moyſes dixit, Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater eius uxorem illius, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo. Erant autem apud nos ſeptem fratres: & primus uxore ducta defunctus eſt: & non habens ſemen, reliquit uxorem ſuam fratri ſuo. Similiter ſecundus & tertius uſque ad ſeptimum. Nouiſsimè autem omnium & mulier defuncta eſt. In reſurrectione ergò cuius erit de ſeptem, uxor? omnes enim habuerũt eam. Reſpondens autem Ieſus, ait illis: Erratis, neſcientes ſcripturas, neque uirtutem Dei. In reſurrectione enim neque nubent, neque nubentur: ſed ſunt ſicut angeli Dei in cælo. De reſurrectione autem mortuorum non legiſtis quod dictum eſt à Deo dicente uobis, Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob? Non eſt Deus mortuorum, ſed uiuentium.

Danielis duodecimo: Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere, euigi-

euigilabunt, alij in uitam æternam, alij in opprobrium, ut uideant ſemper. Qui autem docti fuerunt, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti: & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.

Ad Philippenſes tertio: Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt: unde etiam Saluatorem expectamus Dominum noſtrum Iesvm Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ, ſecundum operationem qua etiam poſsit ſubijcere ſibi omnia.

Posterioris ad Corinthios quinto: Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, prouit geſsit, ſiue bonum, ſiue malum.

Ad Romanos decimoquarto: Omnes ſtabibus ante tribunal Chriſti, & unuſquiſque noſtrùm pro ſe rationem reddet Deo.

Matthaei decimotertio: In tempore meſsis dicam meſſoribus, Colligite primum zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum, triticum autem cõgregate in horreum meum. Sicut ergò colliguntur zizania, & igni comburuntur: ſic erit in conſummatione ſeculi. Mittet filius hominis angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, & eos qui faciunt iniquitatem: & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & ſtridor dentium. Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum. Simile eſt regnum cælorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti. Quam, cùm impleta eſſet, educentes, & ſecus littus ſedentes, elegerunt bonos in uaſa, malos autem forâs miſerunt. Sic erit in conſummatione ſeculi: exhibunt angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & ſtridor dentium.

Matthaei vigeſimoquinto: Et ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in uitam æternam.

Iob decimonono: Scio quòd redemptor &c.

Ad Coloſſenſes tertio: Mortificate membra ueſtra quę ſunt ſuper terrã, fornicationem, immunditiam, &c.

Prioris Petri tertio: Mortuus eſt iuſtus pro iniuſtis, ut nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, uiuificatos autem ſpiritu.

Prioris ad Corinthios nono: Caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo, nè fortè cùm alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar.

Ad Romanos ſexto: Non ergò regnet peccatum in ueſtro mortali corpore, ut obediatis concupiſcentijs eius. Sed neque exhibeatis membra ueſtra arma iniquitatis peccato: ſed exhibete uos Deo, tanquàm ex mortuis uiuentes: & membra ueſtra arma iuſtitiæ Deo. Sicut exhibuiſtis membra ueſtra ſeruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ità nunc exhibete membra ueſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem.

Prioris ad Corinthios decimoquinto: Seminatur in corruptione: ſurget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate: ſurget in gloria. Seminatur in infirmitate: ſurget in uirtute. Seminatur corpus animale: ſurget corpus ſpiritale.

PATRES.

A. Hieronymus in epiſtola centeſima quinquageſimaſecunda ad Minerium & Alexandrum: Quæritis quo ſenſu dictum ſit, & quo modo in prima ad Corinthios epiſtola Pauli Apoſtoli ſit legendum: Omnes quidem dormiemus,

1.Cor. 15. miemus, non autem omnes immutabimur. An iuxta quædam exemplaria, non omnes dormiemus, omnes autem immutabimur: utrunq; enim in Græcis codicibus inuenitur. Deindè adducens ueterum ſuper ea re explicationes & ſententias, hæc ex Didymo commemorat: Didymus (inquit) non pedibus, ſed uerbis in Origenis tranſiens ſententiam, contraria uia graditur. Eccè

Omnes morituros. myſterium uobis loquor: Omnes quidem dormiemus, non omnes autem immutabimur. Quod ità diſſeruit: Si non indigeret reſurrectio interprete, nec obſcuritatem haberet in ſenſibus: nunquàm Paulus poſt multa, quæ de reſurrectione locutus eſt, intuliſſet: Eccè myſterium uobis dico: Omnes qui-

1.Cor. 15. dem dormiemus, id eſt, moriemur: non omnes autem, ſed ſoli ſancti, immutabimur. Scio quòd in nonnullis codicibus ſcriptum ſit: Non quidem omnes dormiemus, omnes autem immutabimur. Sed conſiderandum an ei, quod præmiſſum eſt, Omnes immutabimur, poſsit conuenire, quod ſequitur: Mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur. Si enim omnes immutabuntur, & hoc commune cum cæteris eſt, ſuperfluum fuit dicere, Et nos immutabimur. Quamobrem ità legendum eſt: Omnes quidem dormiemus, nõ omnes autem immutabimur. Si enim in Adam omnes moriuntur, & in morte dormitio eſt: omnes ergò dormiemus, ſiue moriemur. Dormit autem iux-

1.Theſſ. 4. Ioan. 11. ta idioma ſcripturarum, qui mortuus eſt ſpe reſurrectionis futuræ: Omniſque qui dormit, utique expergiſcitur, ſi tamen non ſubita uis mortis eum oppreſſerit, & mors ſomno fuerit copulata. Cumq; omnes ità dormierint lege naturæ, ſoli ſancti & corpore & anima in melius mutabuntur: ità ut incorruptio omnium reſurgentium ſit, gloria autem atque mutatio propriè ſanctorum. Et paulò pòſt: Acacij Cęſareenſis epiſcopi expoſitionem adfert, quem in hæc uerba ſcripſiſſe ait: Dicamus primùm de eo quod magis in plurimis codicibus inuenitur. Eccè myſterium dico uobis: Omnes quidem dormiemus, non omnes autem immutabimur. Dormitio mortem iſtã, quæ communis eſt omnium, ſignificat: vndè rectiſsimè poſuit, quòd omnes

1.Cor. 15. dormiamus, id eſt, moriamur, ſicut ſuprà dixit: Quo modo in Adam omnes moriuntur, ſic & in Chriſto omnes uiuificabuntur. Cùm ergò omnes morituri ſint, audite ſacramenta, quæ dico: Omnes quidem moriemur, ſed non omnes immutabimur. Commutatio qua Paulus mutãdus & ſancti ſunt, glorificatio intelligitur. Incorruptio autem idcircò communis eſt omnium, quia in eo miſerabiliores erunt peccatores, ut ad tormenta perpetui ſint, & non mortali & incorruptibili corpore diſſoluantur. Legimus in eadem epiſtola, Apoſtolo diſſerente, ſacratam diuerſitatem reſurrectionis non in natura corporum, ſed in uarietate gloriæ: dum alij reſurgunt ad pœnas perpe-

1.Cor. 15. tuas, alij ad gloriam ſempiternam. Alia enim caro uolatilium, alia piſcium, alia iumentorum, & corpora cæleſtia, & corpora terreſtria. Sic inquit, erit

Eccleſiæ ſententia eſt omnes morituros, ſed non oẽs ad gloriã immutãdos. Dan. 12. & reſurrectio mortuorum. Cui ſententiæ magis acquieſcit Eccleſia, ut omnes communi morte moriamur, & non omnes mutemur in gloriam: iuxta illud quod Daniel ſcribit, Multi dormientes in terrę puluere reſurgent: alij in gloriam ęternam, alij in confuſionem & opprobrium ſempiternum. Qui enim reſurgunt in opprobrium & confuſionem ſempiternam, non reſurgent in æternam gloriam, in quam Paulus, & qui cum eo ſunt, mutabuntur. Atque in fine Hieronymus ita concludit: Illud autem in fine breuiter commoneo: hoc quod in Latinis codicibus legitur: Omnes quidem reſurgemus, non omnes autem immutabimur: in Græcis uoluminibus non haberi,

haberi, ſed uel, Omnes dormiemus, non autem immutabimur: uel, Non omnes dormiemus, omnes autem immutabimur: quorum quis ſenſus ſit, ſuprà diximus.

2. HIERONYMVS epiſtola ſexageſimaprima ad Pammachium aduersùs errores Ioannis Hieroſolymitani, qui Origenem ſecutus, corporis quidem reſurrectionem futuram confitebatur, ſed non item carnis & eorundem membrorum. Mihi crede, inquit, non eſt ſimplex ſilentium tuum, quòd in expoſitione fidei tuæ ad decipiendas aures ignorantium, nouiès corpus, & ne ſemel quidem carnes nominas. Alia enim carnis, alia corporis definitio eſt. Omnis caro eſt corpus, non omne corpus eſt caro. Caro eſt propriè, quæ ſanguine, uenis, oſsibus, neruisq; conſtringitur. Corpus quanquàm & caro dicatur, interdùm tamen æthereum uel aereum nominatur, quod tactui uiſuiq; non ſubiacet, & plerunquè uiſibile eſt & tangibile. In ſymbolo fidei & ſpei noſtræ, quod ab Apoſtolis traditum, non ſcribitur in charta & atramento, ſed in tabulis cordis carnalibus, poſt confeſsionem Trinitatis & unitatem Eccleſiæ, omne Chriſtiani dogmatis ſacramentum, carnis reſurrectione concluditur. Et tu in tantum in corporis, & iterum corporis, & tertiò corporis, & uſque nouiès corporis uel ſermone uel numero immoraris: nec ſemel nominas carnem, quod illi ſemper nominãt carnem, corpus uerò tacent. Et uerba Iob adducens, Rurſum circundabor pelle mea: Vbi hic, inquit, corpus æthereum? ubi aereũ & ſpiritui & auræ ſimile? Certè ubi pellis & caro, ubi oſſa & nerui & ſanguis & uenæ, ibi carnis ſtructura, ibi ſexus proprietas. Et in carne, inquit, mea uidebo Deum. Quandò omnis caro uidebit ſalutare Dei, id eſt, Ieſum Deum, tunc & ego uidebo redemptorem & ſaluatorem & Deum meum: uidebo autem in iſta carne quæ me nunc cruciat, quę nũc pręe dolore diſtillat. Quem uiſurus ſum ego ipſe &c. Is ſi non in ſexu ſuo reſurrecturus eſt, ſi non eiſdem membris quæ iacuere in ſtercore, ſi non eoſdem oculos aperiat, ad uidendum Deum quibus tunc uidebat uermiculos, ubi erit ergò Iob? Ego liberè dicam, fidem Eccleſiæ apertiſsime confitebor. Reſurrectionis ueritas catholicæ, ſine carne & oſsibus, ſine ſanguine & membris intelligi non poteſt. Vbi caro & oſſa & ſanguis & membra ſunt, ibi neceſſè eſt ut ſexus diuerſitas ſit: ubi ſexus diuerſitas eſt, ibi Ioannes Ioannes, Maria Maria. Mea ruſticitas ſic credit, & ſic intelligit ſexum confiteri ſine ſexuũ operibus: homines reſurgere, & ſic eos angelis adæquari. Nec ſtatim ſuperflua uidebitur membrorum reſurrectio, quæ caritura ſint officio ſuo, cùm adhuc in hac uita poſiti, nitamur opera non implere membrorum. Et paulò pòſt: Quid potentiam calumniaris? qui poteſt de medulla illa & de ſeminario ueſtro interiori, non carnes tantum de carnibus, ſed corpus educere, & aliud ex alio facere, & de aqua, id eſt, de uilitate carnium, pretioſa & aerij corporis uina mutare: poteſt utique eadem potentia qua de nihilo cuncta fabricatus eſt, reddere quæ fuerũt: quia multo minus eſt reſtituere quod fuerit, quàm facere quod non fuit. Miraris ſi de infantibus & ſenibus in perfecti uiri ætatem reſurrectio fiat, cùm de limo terræ, abſque ullis ætatum incrementis, conſummatus homo factus ſit? Reſurrectionem carnis omniumque membrorum ſi uelim probare, & ad ſingula teſtimonia explanationes adiungere, multis libris opùs erit. Profert deindè multa ſcripturę teſtimonia quibus eam ſententiam probat.

Iob. 19.

Luc. 3.

In eadẽ carne & iiſdem mẽbris reſurgemus.

Potentia diuina circa corpora.

3. GREGORIVS libro decimoquarto moralium in Iob, capite trigeſimo:

Reſurrectionis demonſtratio per ſimilitudines rerum naturalium.

Quid enim quotidiè,niſi reſurrectionem noſtram in elementis ſuis mundus imitatur? Per quotidiana quippe momenta lux ipſa temporalis quaſi moritur,dum ſuperuenientibus noctis tenebris, ea quæ aſpiciebatur,ſubtrahitur: & quaſi quotidiè reſurgit,dum lux ablata oculis,ſuppreſſa iterùm nocte, reparatur. Per momenta quoquè temporum cernimus arbuſta uiriditatem foliorum amittere,à fructuum prolatione ceſſare: & eccè ſubitò quaſi ex areſcenti ligno, uelut quadam reſurrectione ueniente uidemus folia erumpere,fructum grandeſcere, & totam arborem rediuiuo decore ueſtiri. Indeſinenter cernimus parua arborum ſemina terræ humoribus commendari: ex quibus non longè pòſt aſpicimus magna arbuſta ſurgere,folia pomaque proferre. Quid ergò mirum,ſi tenuiſsimum puluerem, uel à noſtris oculis in elementis redactum, cùm uult,in hominem reformat,qui ex tenuiſsimis ſeminibus immenſa arbuſta redintegrat? Quia ergò rationales ſumus conditi, ſpem reſurrectionis noſtræ ex ipſa debemus rerum ſpecie & contemplatione colligere. Sed quia in nobis ſenſus torpuit rationis,acceſsit in exemplum gratia redemptoris. Venit nanque conditor noſter, ſuſcepit mortem, oſtendit reſurrectionem:ut qui reſurrectionis ſpem ex ratione tenere noluimus,hanc ex eius adiutorio & exemplo teneremus.Et quiſquis reſurrectionis uirtutem in ſe fieri poſſe deſperat, uerba in gentilitate poſiti uiri fidelis erubeſcat,& penſet quanto pœnæ ſit pondere feriendus,ſi adhuc non credit ſuam,qui iam reſurrectionem Domini cognouit factam:ſi & ille ſuam credidit,qui adhuc Domini Ieſu ſperabat eſſe faciendam. Et capite trigeſimoprimo: In illa reſurrectionis gloria erit corpus noſtrum ſubtile quidem per effectum ſpiritalis potentiæ,ſed palpabile per ueritatem naturæ.In illa cæleſtis regni gloria caro ſecundùm naturam erit,ſed ſecundùm paſsionum deſideria non erit,qui deuicto mortis aculeo,in æterna incorruptione regnabit. Item capite trigeſimotertio: Si poſt reſurrectionem corpus palpabile nõ erit,profectò alius ſurgit quàm moritur: quod dictu nefas eſt credere, quia ego morior,& alius reſurgat.

Christus futuræ reſurrectionis exemplar.

Iob intellige

Corpus nſm erit poſt reſurrectionem palpabile.

4. Avgvstinvs in Enchiridio ad Laurentium, capite octogeſimoquarto: Reſurrecturam carnem omnium quicunque nati ſunt hominum atque naſcentur,& mortui ſunt atque moriuntur, nullo modo dubitare debet Chriſtianus. Capite octogeſimoquinto, & octogeſimoſexto de abortiuis fœtibus diſputat,an reſurrecturi ſint. Ait autem capite octogeſimoſexto: Ex quo incipit homo uiuere,ex illo utiquè iam mori poteſt. Mortuus uerò,ubicunquè illi mors potuit euenire,quomodo ad reſurrectionem non pertineat mortuorum,reperire non poſſum. Capite octogeſimo de monſtroſis fœtibus ità ait: Neque enim & monſtra quę naſcuntur & uiuunt, quamlibet citò moriantur,aut reſurrectura negabuntur, aut ità uitiata reſurrectura credenda ſunt,ac non potiùs correcta emendataquè natura. Capite octogeſimooctauo: Non perit Deo terrena materies,de qua mortalium creatur caro,ſed in quemlibet puluerem cineremve ſoluatur, in quoslibet halitus auraſque diffugiat, in quancunque aliorum corporum ſubſtantiam uel in ipſa elementa uertatur,in quorumcunque animalium etiam hominum cibum cedat carnemque mutetur,illi animæ humanæ puncto temporis redit, quæ illam primitùs,ut homo fieret,creſceret,uiueret,animauit. Vide iſta latiùs libro uigeſimoſecundo de Ciuitate Dei,capite uigeſimo. Capite nonageſimo in Enchiridio:Indecorum aliquid ibi non erit, ſed quicquid futurum eſt,

Quiſquis uixit & mortuus eſt, reſurget.

Monſtra ſine ulla deformitate naturæ reſurgent.

Materia carnis humanæ non perit Deo, quanuis uarijs formis ſubijciatur.

Nihil indecorum.

eſt,hoc docebit,quia nec futurum eſt,ſi non decebit. Capite nonageſimo primo: Reſurgent ſanctorum corpora ſine ullo uitio, ne ulla deformitate, ſicut ſine ulla corruptione,onere,difficultate.Quantum attinet ad corruptionem,quæ nunc aggrauat animam,& ad uitia quibus caro aduerſus ſpiritum concupiſcit,tunc non erit caro,ſed corpus. Quantum autem attinet ad ſubſtantiam,etiam tunc caro erit. Propter quod & poſt reſurrectionem corpus Chriſti caro appellatum eſt. Sed ideò ait Apoſtolus: Seminatur corpus animale,reſurget corpus ſpiritale: quoniam tanta erit tunc concordia carnis & ſpiritus, uiuificante ſpiritu ſubditam carnem, ut nihil nobis repugnet ex nobis, ſed ſicut foris neminem, ità nec intùs noſipſos patiamur inimicos.

Nihil uitij aut deformitatis in ſanctorũ corporibus.

Caro uera erit,ſine carnali tamen concupiſcentia.

1.Cor. 15.

5. Idem Auguſtinus libro uigeſimoſecundo de Ciuitate Dei,capite duodecimo,argumenta & calumnias infidelium contra reſurrectionem proponit. Capite decimotertio de abortiuis eadem tradit quæ in Enchiridio. Capite decimoquarto: Infantes(inquit)non in ea reſurrecturi ſunt corporis exiguitate,qua mortui:ſed quod eis tardius acceſſurum erat tẽpore, hoc ſunt illo Dei opere miro atque celerrimo recepturi. Capite decimoquinto: Reſtat ergò ut ſuam recipiat quiſque menſuram, quam uel habuit in iuuentute,etiamſi ſenex eſt mortuus: uel fuerat habiturus, ſi antè eſt defunctus. Atque illud quod commemorauit Apoſtolus de menſura ætatis plenitudinis Chriſti,ſi de reſurrectione corporum dictum eſt,ſic accipiamus dictum,ut nec ultra,nec infra iuuenilem formam reſurgant corpora mortuorum:ſed in ea ætate & robore, uſque ad quam Chriſtum hic peruenisse cognouimus. Circa triginta quippe annos definierunt eſſe etiam ſeculi huius doctiſsimi homines iuuentutem. Capite decimoſeptimo: Mihi meliùs ſapere uidentur, qui utrunque ſexum reſurrecturum eſſe non dubitant: non enim libido ibi erit,quæ confuſionis eſt cauſa,&c. Qui ergò utrunq, ſexum inſtituit,utrunque reſtituet. Capite decimonono:Nulla erit deformitas, quam facit incongruentia partium, ubi & quæ praua ſunt, corrigentur: & quod minus eſt, quàm decet, undè creator nouit,indè ſupplebitur: & quod plus eſt,quàm decet,materiæ ſeruata integritate,detrahetur. Coloris porrò ſuauitas quanta erit,ubi iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorũ? Quæ claritas in Chriſti corpore cum reſurrexit, ab oculis diſcipulorum potius abſcondita fuiſſe, quàm defuiſſe credenda eſt. Non enim eam ferret humanus aſpectus,quandò ille à ſuis ità deberet attendi,ut poſſet agnoſci. Capite uigeſimo: Neſcio quo autem modo ſic afficimur amore martyrum beatorum,ut uelimus in illo regno in eorum corporibus uidere uulnerum cicatrices,quæ pro Chriſti nomine pertulerunt: & fortaſsè uidebimus. Non enim deformitas in eis,ſed dignitas erit:& quædam, quanuis in corpore,non corporis,ſed uirtutis pulchritudo fulgebit: nec adeò tamen ſi aliqua martyribus amputata & ablata ſunt membra,ſine ipſis membris erunt in reſurrectione mortuorum: quibus dictum eſt,Capillus capitis ueſtri non peribit. Sed ſi hoc decebit in illo nouo ſeculo, ut indicia glorioſorum uulnerum in illa immortali carne cernantur.ubi membra ut præciderentur, percuſſa uel ſecta ſunt,ibi cicatrices:ſed tamen iiſdem membris redditis,non perditis,apparebunt. Quanuis itaque omnia quæ acciderunt corpori uitia, tunc non erunt: non ſunt tamen deputanda, uel appellanda uitia, uirtutis indicia. Abſit autem ut ad reſuſcitanda corpora,uitæq; reddenda, non poſsit omnipotentia creatoris omnia reuocare, quæ uel beſtia, uel ignis abſumpſit: uel

Aetas & ſtatura Reſurgentium.

Eph.4.

In eodem ſexu.

Decor & pulchritudo.

Matt.13.
Claritas.

Cicatrices martyrum.

Membra amputata reſtituentur.
Matth.10.

Poteſtia creatoris in reſtituendis cicatribus.

in puluerem cineremve collapſum, uel in humorem ſolutum, uel in auras eſt exhalatum. Abſit, ut ſinus ullus, ſecretumque naturæ ita recipiat aliquid ſub tractum ſenſibus noſtris, ut omnium creatoris aut lateat cognitionem, aut effugiat poteſtatem. Et poſt quædam: Etſi omnibus perijſſet modis caro humana, nec ulla eius materies in ullis naturæ latebris remanſiſſet, undè uellet, eam repararet omnipotens.

Athanasivs Alexandrinus Epiſcopus in Symbolo: Ad cuius aduentũ omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis, & reddituri ſunt de factis proprijs rationem. Et qui bona egerunt, ibunt in uitam æternam: qui uerò mala, in ignem ęternum.

XXI

Quid eſt poſtremus Articulus?

1. Cor. 2. c Ioan. 17. a Matt. 19. b d 25. d Apo. 2. b c g 3. c d 7. d 21. b 22. c Rom. 2. b Tit. 1. a 2. d 3 b 2. Tim. 4. b 1. Ioã. 2. d 3 a 1. Pet. 1. a Rom. 6. d

A. De uita æterna, quam electis poſt mortem ſupereſſe minimè dubitemus. Atque hic fructus & finis eſt fidei, ſpei, patientiæ & exercitationis Chriſtianæ. Cuius uitæ conſequendæ cauſa nullum pietatis opus arduum, nullus labor grauis, nullus dolor acerbus, nullum in agendo patiendóque tempus diuturnum ac moleſtum uerè credenti debet exiſtimari. Quòd ſi vita hac, quæ calamitatis alioquin plena eſt, nihil dulcius ac optabilius ducitur: quanto illa demum potior habenda eſt,[a] quæ ab omni malorum ſenſu & metu procùl abeſt, quæ cæleſtibus & ineffabilibus ſine fine gaudijs, delicijs ac uoluptatibus omni ex parte ſemper abundat?

a Aug. de ciu. Dei, li. 22. ca. 29 & 30. & li. 3. de lib. arb. c. ult. Itẽ ſer. 64. de uer. Dom. & li. 3. de Symb. ad Catec. ca. 11. b Lucæ 12. d c Matth. 25 c d Ibidèm. d

B. De qua vita Christvs,[b] *Nolite timere puſillus grex*, inquit, *quia complacuit Patri ueſtro dare uobis regnum*. Qui & in extremo iudicij die dicet electis:[c] *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum uobis Regnum à conſtitutione mundi*. Impijs uerò in hunc modum loquetur:[d] *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius*. Id quod[e] non ſolùm ad Ethnicos, Hæreticos, Schiſmaticos & palàm flagitioſos pertinet: uerùm etiam ad Chriſtianos, quos in mortali peccato[f] mors opprimit, eſt referendum.

e Aug. vel Fulgetius in lib. de fide ad Petrũ Diaconũ c. 38. & 40. f Eze. 18. a 33. b Rom. 6. d Sap. 1. d 1. Cor. 6 b g Hieron. ad Marcellã epi. 137.

C. Adijcitur demùm clauſula iſthæc[g] *Amen*, ut fidei & cõfeſſionis huius Chriſtianæ teſtimonium apud nos indubitatum eſſe ac ſolidum demonſtretur.

SCRIPTVRAE.

Prioris ad Corinthios ſecundo: Sed ſicut ſcriptum eſt, (Eſaiæ ſexageſimo-

ſimoquarto ſcilicet) Quod oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit DEVS ijs qui diligunt illum.

IOANNIS decimoſeptimo: Hæc eſt autem uita æterna, ut cognoſcant te, ſolum Deum uerum, & quem miſiſti IESVM CHRISTVM.

MATTHAEI decimonono: Et ſunt Eunuchi qui ſeipſos caſtrauerũt propter regnum cælorum. Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me uenire: talium eſt enim regnum cælorum. Magiſter bone, quid boni faciam, ut habeam uitam æternam? Si uis ad uitam ingredi, ſerua mandata. Diues difficilè intrabit in regnum cælorum. Omnis qui reliquerit domum uel fratres, &c. centuplum accipiet, & uitam æternam poſsidebit.

MATTHAEI vigeſimoquinto: Venite benedicti Patris mei, poſsidete paratum uobis regnum à conſtitutione mundi. Et ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in uitam æternam.

APOCALYPSIS ſecundo: Vincenti dabo edere de ligno uitæ, quod eſt in Paradiſo DEI mei. Eſto fidelis uſque ad mortem, & dabo tibi coronam uitæ. Vincenti dabo manna abſconditum, &c. Qui uicerit, & cuſtodierit uſque in finem opera mea: dabo illi poteſtatem ſuper gentes, & reget eas in uirga ferrea, & tanquàm uas figuli confringentur, ſicut & ego accepi à Patre meo: & dabo illi ſtellam matutinam.

APOCALYPSIS tertio: Eccè uenio citò: tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. Qui uicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur ampliùs: & ſcribam ſuper eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei noui Hieruſalem, quæ deſcendit de cælo à Deo meo, & nomen meum nouum. Qui uicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo: ſicut & ego uici, & ſedi cum Patre meo in throno eius.

APOCALYPSIS ſeptimo: Hi ſunt qui uenerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine agni. Ideò ſunt ante thronum Dei, & ſeruiunt ei die ac nocte in templo eius: & qui ſedet in throno, habitabit ſuper illos. Non eſurient neque ſitient amplius, nec cadet ſuper illos ſol, neque ullus æſtus: quoniam agnus qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad uitæ fontes aquarum, & abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.

AAOCALYPSIS vigeſimoprimo: Vidi ſanctam ciuitatem Hieruſalem nouam, deſcendentem de cælo, à Deo paratam, ſicut ſponſam ornatã uiro ſuo. & audiui uocem magnam de throno, dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cũ eis, & ipſi populus eius erunt: & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus: & abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum: & mors ultrà non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultrà, quæ prima abierunt. Qui uicerit, poſsidebit hæc: & ero illi Deus, & ille erit mihi filius. Timidis autem & incredulis & execratis & homicidis, & fornicatoribus, & ueneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure, quod eſt mors ſecunda. Et paulò pòſt: Et ſuſtulit me in ſpiritu in mõtem magnum & altum, & oſtẽdit mihi ciuitatem ſanctam Hieruſalem deſcendentem de cælo à Deo, habentem claritatem Dei, & lumen eius ſimile lapidi precioſo: &c. Et ciuitas non eget ſole neque luna, ut luceant in ea. Nam claritas Dei illuminabit eam, & lucerna eius eſt agnus. Et portæ eius non claudentur per diem: nox enim nõ erit illic. Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem

faciens & mendacium: niſi qui ſcripti ſunt in libro uitæ agni.

Apocalypsis uigeſimoſecundo: Ecce uenio citò, & merces mea mecum eſt, reddere unicuique ſecundùm opera ſua.

Ad Romanos ſecundo: Qui reddet unicuique ſecundùm opera eius ijs quidem qui ſecundùm patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, uitam æternam. Gloria, & honor, & pax omni operanti bonum.

Ad Titum primo: Paulus Apoſtolus ſecundum fidem electorum Dei & agnitionem ueritatis, quæ ſecundùm pietatem eſt in ſpem uitæ æternæ, quam promiſit qui non mentitur Deus ante tempora ſecularia.

Et capite ſecundo: Expectantes beatam ſpem & aduentum gloriæ magni Dei & Saluatoris noſtri Iesv Christi, &c.

Item capite tertio: Vt iuſtificati gratia ipſius, hæredes ſimus ſecundùm ſpem uitæ æternæ.

Posterioris ad Timotheum quarto. Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iuſtus iudex: non ſolùm autem mihi, ſed & ijs qui diligunt aduentum eius.

Primae epiſtolæ Ioannis ſecundo capite: Et hæc eſt repromiſsio quam ipſe pollicitus eſt nobis, uitam æternam.

Et capite tertio: Chariſsimi, nunc filij Dei ſumus: & nondùm apparuit quid erimus. Scimus quoniam cùm apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam uidebimus eum ſicuti eſt. Et omnis qui habet hanc ſpem in eo, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus eſt.

Prioris epiſtolæ Petri primo capite: Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Iesv Christi, qui ſecundum miſericordiam ſuam magnam regenerauit nos in ſpem uiuam, per reſurrectionem Iesv Christi ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſcibilem, conſeruatam in cœlis.

Ad Romanos ſexto: Nunc uerò liberati à peccato, ſerui autem facti Deo, habetis fructum ueſtrum in ſanctificationem, finē uerò uitam ęternā.

Ezechielis decimooctauo: Anima quę peccauerit, ipſa morietur.

Ezechielis trigeſimotertio: Impius in iniquitate ſua morietur.

Ad Romanos ſexto: Stipendia peccati, mors.

Sapientiae primo: Iniuſtitia eſt mortis acquiſitio: impij autem manibus & uerbis acceſſierunt illam.

Prioris ad Corinthios ſexto: An neſcitis quia iniqui regnum Dei nō poſsidebunt? Nolite errare. Neque fornicarij &c. neque fures, neque auari, neque ebrioſi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei poſsidebunt.

PATRES

1. A. Avgvstinvs libro uigeſimoſecundo de ciuitate Dei, capite uigeſimonono: Propter quod ait Apoſtolus: Videmus nunc per ſpeculum in ęnigmate, tunc autem facie ad faciem. Prēmium itaque fidei nobis uiſio iſta ſeruatur, de qua & Ioannes Apoſtolus loquens: Cùm apparuerit, inquit, ſimiles ei erimus, quoniam uidebimus eum ſicuti eſt. Faciens autē Dei, manifeſtatio eius intelligenda eſt, non aliquod tale membrorum, quale nos habemus in corpore atque iſto nomine nuncupamus. Diſputat deindè, an corporeis oculis Deum uiſuri ſimus.

1.Cor.13.

1.Ioan.3.

2 Et

2 Et capite trigeſimo eiuſdem libri: Quanta erit illa felicitas, ubi nullum erit malum, nullum latebit bonum, uacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus? Nam quid aliud agetur, ubi neque ulla deſidia ceſſabitur, neque ulla indigentia laborabitur, neſcio. Admoneor etiàm ſancto Cantico, ubi lego uel audio: Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Omnia membra & uiſcera incorruptibilis corporis, quæ nunc uidemus per uſus neceſsitatis uarios & motus diſtributa, quoniam tunc non erit ipſa neceſsitas, ſed plena, certa, ſecura, ſempiterna felicitas, proficient in laudibus Dei. Omnes quippe illi, de quibus iam ſum locutus, qui nunc latent harmoniæ corporalis numeri, non latebunt, intrinſecùs & extrinſecùs per corporis cuncta, diſpoſiti, & cum cæteris rebus, quæ ibi magnæ atque mirabiles uidebuntur, rationales mentes in tanti artificis laudem rationabilis pulchritudinis delectatione ſuccendent. Certè ubi uolet ſpiritus, ibi protinùs erit corpus: nec uolet aliquid ſpiritus, quod nec ſpiritũ poſsit decere, nec corpus. Vera ibi gloria erit, ubi laudantis nec errore quiſquam, nec adulatione laudabitur. Verus honor qui nulli negabitur digno, nulli deferetur indigno: ſed nec ad eum ambiet ullus indignus, ubi nullus permittetur eſſe, niſi dignus. Vera pax ibi eſt, ubi nihil aduerſi, nec à ſeipſo, nec ab alio quiſquam patietur. Præmium uirtutis erit ipſe qui uirtutem dedit, & qui ſeipſum quo melius & maius nihil poſsit eſſe, promiſit. Quid eſt enim aliud quod per prophetam dixit, Ero illorum Deus, & ipſi erunt mihi plebs: niſi, ego ero undè ſatientur: ego ero quæcunq; ab hominibus honeſte deſiderãtur, & uita, & ſalus, & uictus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & oĩa bona? Sic.n. & illud rectè intelligitur, quod ait Apoſtolus ut ſit Deus omnia in omnibus. Ipſe finis erit deſideriorum noſtrorum, qui ſine fine uidebitur, ſine faſtidio amabitur, ſine fatigatione laudabitur. Hoc munus, hic affectus, hic actus profectò erit omnibus, ſicut ipſa uita æterna, communis. Cæterùm qui futuri ſint pro meritis præmiorum etiàm gradus honorum atque gloriarum, quis eſt idoneus cogitare, quanto magis dicere? Quòd tamẽ futuri ſint, non eſt ambigendum. Atque id etiam beata ciuitas illa magnum in ſe bonum uidebit, quod nulli ſuperiori ullus inferior inuidebit, ſicut nunc non inuident archangelis angeli cæteri.

Vitæ æternæ felicitas quãta.
1. Cor. 15.
Pſal. 83.
Hier. 31.
1. Cor. 15.
Præmiorum in cælo diuerſitas.

3. Idem Auguſtinus libro tertio de libero arbitrio, capite uigeſimoquinto, eoq; ultimo: Tanta eſt pulchritudo iuſtitiæ, tanta iucunditas lucis æternæ, hoc eſt, incommutabilis ueritatis atque ſapientiæ, ut etiamſi non liceret amplius in ea manere, quàm unius diei mora, ꝑ hoc ſolũ innumerabiles anni huius uitæ pleni delicijs & circunfluentia temporalium bonorum, rectè meritoq; contemnerentur. Non enim falſo aut paruo affectu dictum eſt: Quoniam melior eſt dies unus in atrijs tuis ſuper millia.

Nota de gaudijs regni cæleſtis.
Pſal. 83.

4. Idem Auguſtinus ſermone ſexageſimoquarto de uerbis Domini: Non magnum eſt diu uiuere aut ſemper uiuere, ſed magnũ eſt beatè uiuere. Amemus uitam æternam, & ex eo nouerimus, quantum pro uita æterna laborare debemus cum uidemus homines amatores præſentis uitæ temporalis atq; finiendæ, ſic pro illa laborare, ut quãdò uenerit metus mortis, quidquid poſſunt faciant, non ut auferant, ſed ut differant mortem. Quantum laborat homo quandò mors imminet, fugiendo, latendo, quidquid habet dando & ſe redimendo, laborando, cruciatus moleſtiasq; ſuſtinendo, medicos adhibẽdo, & quicquid aliud homo poteſt? Faciliùs inuenimus in uita æterna quid ibi

Quàm diligẽter laborandum pro uita æterna.
In uita æterna quid non

ſit, faciliùs explicat, quã quid i ea ſit. non ſit, quàm quid ibi ſit. Tantum ualet quantum habes. Te da, & habebis illam: Non ibi erit laſſari & dormire, non ibi erit eſurire & ſitire, non ibi erit creſcere & ſeneſcere. Eccè quanta tuli, & nondùm dixi quid ibi erit: Eccè iam uita eſt, iam incolumitas eſt, iam nulla pœna, nulla fames, nulla ſitis, nullus defectus, nihil horum, & tamen nondùm dixi, quod oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit.

1. Cor. 2.

5. Item libro tertio de ſymbolo ad Catechumenos, capite undecimo, eo que ultimo. Faciliùs poſſumus dicere in illa uita æterna quid ibi nō ſit, quàm quid ibi ſit. Non eſt ibi mors, non eſt ibi luctus, non eſt ibi laſsitudo, non eſt infirmitas, nō eſt fames, nulla ſitis, nullus æſtus, nulla corruptio, nulla indigētia, nulla mœſtitia, nulla triſtitia. Eccè diximus quid ibi non ſit. Quid autem ibi ſit uultis noſſe? Hoc nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Si in cor hominis nō aſcēdit, cor hominis illuc aſcendat: mundetur cor ab omni immunditia, ut poſſit portare Deum, qui eſt uera ſempiternaq; iuſtitia.

Quid non ſit in ea.

1. Cor. 2.

1 B. Idem Auguſtinus uel ſecundùm alios Fulgentius, in libro de fide ad Petrum Diaconum, capite trigeſimooctauo: Firmiſsimè tene & nullatenùs dubites, non ſolùm omnes Paganos, ſed etiàm omnes iudæos, hæreticos atque ſchiſmaticos, qui extra eccleſiam catholicam præſentem finiunt uitā, in ignem æternum ituros, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.

Hæretici & Schiſmatici extra Eccleſiā defuncti, damnantur. Matt. 25.

2 Et capite quadrageſimo: Firmiſsimè tene & nullatenùs dubites, non omnes qui intra eccleſiam catholicam baptizantur, accepturos eſſe uitam æternam: ſed eos qui percepto baptiſmate, rectè uiuunt. Regnum enim cælorum ſicut infideles hæretici atque ſchiſmatici non habebunt, ſic Catholici criminoſi poſsidere non poterunt.

Soli probi catholici ſaluātur.

1 D. Hieronymus ad Marcellam epiſtola centeſima trigeſimaſeptima: Amen Aquila πεπιστωμένως exprimit: quod nos, fideliter, poſſumus dicere, ductum aduerbium ex nomine fidei. Amen, Septuaginta γένοιτο, id eſt, fiat: undè & in fine librorum (in quinque ſiquidem uolumina pſalterium apud Hebræos diuiſum eſt) fiat fiat, tranſtulerunt: quod in Hebraico legitur, Amen amen, quo ſcilicet ea uerè dicta quæ ſunt ſuprà, confirmentur. Vndè & Paulus aſſerit, non poſſe aliquem reſpondere Amen, id eſt, confirmare, quæ prædicata ſunt, niſi intellexerit prædicationem.

Amen quid deſignet.

1. Cor. 14.

XXII.

Eſt ne ſatìs Chriſtiano ea ſola credere, quæ complectitur Symbolum?

Heb. 5. d 6. a 1. Pet. 3. c a Ambro. lib. 3. de uirginibus. Aug. lib 1. de ſymb. ad Catech. c. 1. & li. 2. c. 1. b 2. Pet. 1. d Rom. 15. a 2 Tim 3. d c Tolet. 1. cā. 21. Augu. ſer. 129. & 191. de temp.

A. Primùm & maximè quidem ea, quæ Symbolo traduntur Apoſtolico, cuius credenda, & apertè [a] profitenda ſunt. Ea uerò explicatiora fiunt ex collatione tum Symboli Patrum, tum eius quod Athanaſio inſcribitur.

B. Secundò Chriſtianus quæcunq; ſcriptura [b] diuina ſeu Canonica complectitur, credat neceſſe eſt. Certos verò & [c] legitimos ſcripturæ libros non aliundè, quàm ex Eccleſiæ iudicio & authoritate, petere fas eſt.

C. Tertiò

C. Tertiò huc illa pertinent, quæ partìm ex Symboli articulis, partìm ex ſcripturis, uelut diuinis fontibus neceſſariò [d] deducuntur.

D. Quartò demùm pro ſacroſanctis habenda firmiſsimaque fide complectenda ſunt, quæ Spiritus ſanctus credenda nobis reuelat pronunciatque per [e] Eccleſiam, ſiue ſcripto illa, ſiue uiuæ uocis traditione nobis commendentur. Qua de re poſteà commodiùs diſſeretur.

E. Circa hæc igitur omnia fides Orthodoxa uerſatur, qua [f] ſine Sectarij omnes fruſtrà ſibi ac alijs gratiam & ſalutem in Christo pollicentur.

Hier. In ſym. ad Damaſum. Aug. contra epiſt. fun. ca. 5. Trident. ſeſſ. 4.
d Mat. 22.
e Cyril. epiſt. 10. ad Neſto. Iren. lib. 3. c. 4. & lib. 4. c. 45. & 63. Hier. contra Lucifer. Vincen. Lirinen. con. nouatores.
f Leo ſerm. 4. de Natiu. do.

SCRIPTVRAE.

Ad Hebræos quinto: Etenim cùm deberetis magiſtri eſſe propter tempus, ruſùm indigetis ut uos doceamini quæ ſint elementa exordij ſermonũ Dei: & facti eſtis quibus lacte opùs ſit, non ſolido cibo.

Et ſexto capite: Quapropter intermittentes inchoationis Christi ſermonem, ad perfectionem feramur, non rursùm iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum, baptiſmatũ doctrinæ, impoſitionis quoquè manuum, ac reſurrectionis mortuorum, & iudicij æterni.

Prioris Petri tertio: Dominum autem Christum ſanctificate in cordibus ueſtris, parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti uos rationem de ea, quæ in uobis eſt, ſpe.

Posterioris Petri primo: Et habemus firmiorem proheticum ſermonem: cui benefacitis attendentes quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco, donèc dies illuceſcat, & lucifer oriatur in cordibus ueſtris, hoc primùm intelligentes, quòd omnis prophetia Scripturæ, propria interpretatione nõ fit. Non enim uoluntate humana allata eſt aliquandò prophetia: ſed Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines.

Ad Romanos decimoquinto: Quæcunque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt: ut per patientiam & conſolationem Scripturarum, ſpem habeamus. Deus autem patientiæ & ſolatij det uobis id ipſum ſapere in alterutrum ſecundùm Iesvm Christvm: ut unanimes, uno ore honorificetis Deum, & Patrem Domini noſtri Iesv Christi.

Posterioris ad Timotheum tertio: Tu uerò permane in ijs, quæ didiciſti & credita ſunt tibi, ſciens à quo didiceris: & quia ab infantia ſacras literas noſti, quæ te poſſunt inſtruere ad ſalutem, per fidem quæ eſt in Christo Iesv. Omnis ſcriptura diuinitùs inſpirata, utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in iuſtitia: ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.

Matthaei vigeſimoſecundo: Erratis, neſcientes ſcripturas, neque uirtutem Dei. In reſurrectione enim neq; nubent, neque nubentur: ſed ſunt ſicut angeli Dei in cælo. De reſurrectione autem mortuorum non legiſtis, quod dictum eſt à Deo dicente uobis, Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob: Non eſt Deus mortuorum, ſed uiuentium.

PATRES.

PATRES.

Symbolū quotidiè recēſendum. Militiæ ſacramentum. Symbolū quotidiè dicendum. Cum Symboli ſacramēto & Crucis uexillo diabolo occurrendū.

1. A. Ambrosivs libro tertio de Virginibus: Symbolum quoquè ſpecialiter debemus tanquàm noſtri ſignaculum cordis, antelucanis horis quotidiè recenſere: quò etiam cùm horremus aliquid, animo recurrendum eſt, Quandò enim ſine militiæ ſacramēto miles in tentorio, bellator in prælio?

2. Avgvstinvs libro primo de Symbolo ad Catechumenos, capite primo: Accipite regulam fidei quod Symbolum dicitur, & cùm acceperitis, in corde ſcribite, & quotidiè dicite apud uos: antequam dormiatis, antequam procedatis, ueſtro ſymbolo uos munite.

3. Idem libro ſecundo de Symbolo ad Catechumenos, capite primo: Si quandò uoluerit aduerſarius inſidiari, nouerit redemptus, cum Symboli ſacramento & crucis uexillo ei debere occurri.

Canonicæ ſcripturæ ex eccleſiæ iudicio æſtimandæ.

1. B. Concilivm primum Toletanum, canone vigeſimoprimo in aſſertione Catholicæ fidei: Si quis dixerit uel crediderit, alias ſcripturas, præter eas quas eccleſia Catholica recipit, in authoritate habendas uel eſſe uenerandas, anathema ſit.

2. Avgvstinvs ſermone centeſimo vigeſimonono de tempore: Si quis aliquas ſcripturas præter eas quas Eccleſia Catholica recepit, uel authoritatem habendas eſſe crediderit, uel fuerit ueneratus, anathema ſit.

3. Idem ſermone centeſimo nonageſimoprimo de tempore: Nouum & uetus teſtamentum recipimus in illo librorum numero, quem ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ tradit authoritas.

4. Hieronymvs in explanatione Symboli ad Damaſum: Nouum & uetus teſtamentum recipimus in eo librorum numero, quem Eccleſiæ Catholicæ tradit authoritas.

5. Avgvstinvs contra epiſtolam Manichæi, quam uocant fundamenti, capite quinto: Ego uerò Euangelio non crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoueret authoritas.

6. Concilivm Tridentinum ſeſſione quarta in decreto de Canonicis ſcripturis: Si quis autem libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueuerunt, & in ueteri uulgata Latina editione habentur, pro ſacris & canonicis non ſuſceperit, & traditiones prædictas ſciens & prudens contempſerit, anathema ſit, uide latiùs infrà de præceptis Eccleſiæ, quæſtione decimaſexta, l. t. A.

Non ſatis eſt, Symbolū patrū verbis pfiteri.

1. D. Cyrillvs Alexandrinus unà cum Alexandrina ſynodo, epiſtola decima ad Neſtorium: Non ſufficiet pietati tuæ, ſi ſymbolum tantùm fidei, quod olim à ſancta & magna ſynodo in Nicea in ſpiritu ſancto congregata eſt expoſitum, nobiſcum confiteare. Non enim rectè illud intelligis & interpretaris, ſed magis peruersè, licèt dictionem illius uoce confitearis: ſed conueniet, ut & ſcripto & iureiurando confiteare, cum quòd ſceleſta tua & prophana dogmata anathematizes, tum quòd ſenſurus ſis & docturus eadem, quæ & nos omnes, & qui in oriente ſunt & occidente Epiſcopi & doctores, & populorum præſides. Subiecimus verò hiſce literis noſtris cum quæ ſentire debeas ac docere, tum à quibus abſtinere conueniat. Eſt enim hæc Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ fides, quam probant omnes tam occidentis, quā orientis Orthodoxi Epiſcopi.

Docēdum & ſentiendū qđ epi & eccleſiæ doctores.

Ab Eccleſia

2. Irenaevs libro tertio aduersùs hæreſes, capite quarto: Non oportet

tet adhuc quærere apud alios ueritatem, quam facile eſt ab eccleſia ſumere, cum Apoſtoli quaſi in depoſitorium diues, pleniſsimè in ea contulerint omnia, quæ ſint ueritatis, vti omnis quicunque uelit, ſumat ex ea potum vitæ. Hæc eſt enim uitæ introitus, omnes autem reliqui fures ſunt & latrones: propter quod oportet deuitare quidem illos, quæ autem ſunt eccleſiæ, cum magna diligentia diligere, & apprehendere ueritatis traditionem. Quid ſi neque Apoſtoli quidem ſcripturas reliquiſſent nobis, nonne oportebat ordinē ſequi traditionis, quā tradiderunt iis quibus committebant Eccleſias? cui ordinationi aſſentiunt multæ gentes Barbarorum, eorum qui in Chriſtum credunt, ſine charactere uel atramento ſcriptam habentes per ſpiritum in cordibus ſuis ſalutem, & ueterem traditionem diligenter cuſtodientes, &c. — *petenda ueritas.* — *Traditiones Apoſtolicæ non ſcriptę.*

3. IDEM libro quarto, capite quadrageſimoquinto: Paulus ait, Poſuit Deus primò in Eccleſia Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertiò doctores. Vbi igitur chariſmata Domini poſita ſunt, ibi diſcere oportet ueritatem, apud quos eſt ea quæ eſt ab Apoſtolis, Eccleſiæ ſucceſsio, & id quod eſt ſanum & irreprobabile ſermonis conſtat. Hi enim & eam, quæ eſt in unum Deum qui omnia fecit, fidem noſtram cuſtodiunt, & eam quæ eſt in filium Dei, dilectionem adaugent, qui tantas diſpoſitiones propter nos fecit, & ſcripturas ſine periculo nobis exponunt. — *Ephe.4.* — *Vndè ueritas petenda.*

4. ET capite ſexageſimotertio eiuſdem libri: Agnitio uera eſt Apoſtolorum doctrina, & antiquus eccleſiæ ſtatus in uniuerſo mundo, & charactere corporis Chriſti, ſecundùm ſucceſsiones Epiſcoporum, quibus illi eam, quę in unoquoque loco eſt, Eccleſiam tradiderunt, quæ peruenit uſque ad nos cuſtodita ſine fictione, ſcripturarum tractatione pleniſsima, neque ablationem recipiens lectio ſine falſatione, & ſecundùm ſcripturas expoſitio legitima & diligens, & ſine periculo, & ſine blaſphemia, & præcipuum dilectionis munus, quod eſt precioſius, quàm agnitio, glorioſius autem, quàm prophetia: omnibus autem reliquis ſchiſmatibus ſupereminens.

5. HIERONYMVS in dialogo aduersùs Luciferianos, ubi Lucifer ità ait: Etiamſi ſcripturæ authoritas non ſubeſſet, totius orbis in hanc partem conſenſus inſtar præcepti obtineret. Nam & multa alia, quæ per traditionem in eccleſijs obſeruantur, authoritatem ſibi ſcriptæ legis uſurpauerunt. Cui ſententiæ Orthodoxus aſſentit. — *Totius orbis conſenſus.*

6. VINCENTIVS Lirinenſis aduersùs prophanas omnium hæreſeon nouationes: Sæpè magno ſtudio & ſumma attentione perquirens à quamplurimis ſanctitate & doctrina præſtantibus uiris, quonam modo poſsim certa quadam & quaſi generali ac regulari uia, Catholicæ fidei ueritatem ab hæreticæ prauitatis falſitate diſcernere, huiuſmodi ſemper reſponſum ab omnib. ferè retuli: quòd ſiue ego, ſiue quis alius uellet exurgentium hæreticorum fraudes depræhendere, laqueoſque uitare, & in fide ſana ſanus atque integer permanere, duplici modo munire fidem ſuam Domino adiuuante deberet: Primo ſcilicet diuinæ legis authoritate, tum deindè Eccleſiæ Catholicæ traditione. Hic forſitan requirat aliquis: cum ſit perfectus ſcripturarum canon, ſibique ad omnia ſatis ſuperq; ſufficiat, quid opùs eſt, ut ei eccleſiaſticæ intelligentiæ iungatur authoritas? Quia uidelicet ſcripturam ſacram pro ipſa ſua altitudine non uno eodemque ſenſu uniuerſi accipiunt, ſed eiuſdem eloquia aliter atq; aliter alius atque alius interpretatur, ut penè quot homines ſunt, tot illinc ſententiæ erui poſſe uideantur. Aliter nanque illam Nouatianus, — *Catholica doctrina ab hæretica quomodò diſcernenda.* — *Fides munienda ſcripturarū & eccleſiæ authoritate.* — *Cur ſola ſcriptura nō ſufficiat.*

aliter Photinus,aliter Sabellius,aliter Donatus exponit,aliter Arrius,Eunomius, Macedonius, aliter Apollinaris, Priſcillianus, aliter Iouinianus, Pelagius,Cæleſtius,aliter poſtremò Neſtorius. Atqui idcircò multum neceſsè eſt propter tantos tam uarij erroris anfractus, ut propheticæ & Apoſtolicæ interpretationis linea, ſecundùm Eccleſiaſtici & Catholici ſenſus normam dirigatur. In ipſa item Catholica Eccleſia magnoperè curandum eſt, ut id teneamus, quod ubique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt: &c.

Fidei cômendatio, & quâ ea ſit neceſſaria. E. Leo Magnus ſermone quarto de Natiuitate Domini: Magnum præſidium eſt fides integra, fides uera, in qua nec augeri ab ullo quicquã, nec minui poteſt: quia niſi una eſt, fides non eſt, dicente Apoſtolo: Vnus Dominus, una fides, unum baptiſma, unus Deus & pater omnium, qui ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. (Ephe.4.) Huic unitati, dilectiſsimi, inconcuſſis mentibus inhærete, & in hac omnem ſectamini ſanctitatem, & in hac (Heb.10.) præceptis Domini deſeruite: quia ſine fide impoſsibile eſt placere Deo, & nihil ſine illa ſanctum, nihil caſtum eſt, nihil uiuum. Iuſtus enim ex fide (Abac.2.) uiuit. Quam qui diabolo decipiente perdiderit, uiuens mortuus eſt. Quia ſicut per fidem iuſtitia, ità etiam per fidem ueram uita obtinetur æterna, dicente Domino Saluatore: Hæc eſt autem uita æterna, ut cognoſcant te, ſolum uerum Deum, & quem miſiſti Iesvm Christvm. (Ioan.17.)

CAPVT SECVNDVM

DE SPE ET ORATIONE DOMINICA.

I.

Quid eſt Spes?

VIRTVS eſt diuinitùs infuſa, per quam certa cum fiducia, noſtræ ſalutis & æternæ uitæ bona expectantur.

B. Parùm eſt alioquin Deo Deiq; uerbo fidem habere, ac diuina, quæ in Eccleſia prædicantur, dogmata profiteri, niſi Chriſtianus Dei bonitate perceptâ, ſpem indè concipiat ac fiduciam conſequendæ gratiæ & ſalutis æternæ. Quæ ſpes tantoperè iuſtum fulcit in ſummis [a] ærumnis, ut etiam ſi mundi præſidijs omnibus deſtituatur, intrepidè tamen dicat: [b] *Etiamſi occiderit me, in ipſo ſperabo*. Et, [c] *In Deo ſperaui, non timebo quid faciat mihi caro*. [d] *Deus meus in te confido, non erubeſcam*.

Aug. in Ench. cap. 8.
1. Cor. 13. d
Ro. 5. a & 8. d
Tit. 2. d 3. b
1. Petr. 1. a
1. Ioan. 5. c
Iac. 1. a
Io. 14. b 15. a c 16. d Mar. 11. c
Pſa. 26. d 129. b 72. d 61. b
1. Tim. 4. c
1. Theſſa. 5. b
Epheſ. 6. c
Heb. 10. g 6. d
a Eccleſ. 24. b Rom. 8. g Pſa. 30.
d Prou. 28. a
c Pſal. 55. a
d Pſal. 24. a

SCRIPTVRAE.

PRIORIS ad Corinthios decimotertio: Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc: maior autem horum eſt charitas.

AD Romanos quinto: Per quem & habemus acceſſum per fidem in gratiam iſtam, in qua ſtamus, & gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei. Non ſolùm autem, ſed & gloriamnr in tribulationibus, ſcientes quòd tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio uerò ſpem, ſpes autem non confundit: quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris &c.

AD Romanos octauo: Spe ſalui facti ſumus. Spes autem quæ uidetur, non eſt ſpes. Nam quod uidet quis, quid ſperat? Si autem quod non uidemus ſperamus, per patientiam expectamus.

AD Titum ſecundo capite: Apparuit gratia Dei Saluatoris noſtri omnib. hominibus: erudiens nos, ut abnegantes impietatem & ſecularia deſideria, ſobriè & iuſtè & piè uiuamus in hoc ſeculo, expectantes beatam ſpem, & aduentum gloriæ magni Dei & Saluatoris noſtri IESV CHRISTI.

ET capite tertio: Vt iuſtificati gratia ipſius, hæredes ſimus ſecundùm em uitæ æternæ.

ſp PRIORIS Petri primo capite: Regenerauit nos in ſpem uiuam &c.

PRIMAE Ioannis quinto: Et hæc eſt fiducia quam habemus ad Deum: quia

quia quodcunque petierimus ſecundùm uoluntatem eius, audit nos.

Iacobi primo: Probatio fidei ueſtræ patientiam operatur &c. Si quis autem ueſtrûm indiget ſapientia, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei. Poſtulet autem in fide nihil hæſitãs: qui enim hæſitàt, ſimilis eſt fluctui maris, qui à uento mouetur & circunfertur: non ergò æſtimet homo ille quòd accipiat aliquid à Domino.

Ioannis decimoquarto: Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur Pater in Filio. Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.

Ioannis decimoquinto: Si manſeritis in me, & uerba mea in uobis mãſerint: quodcunque uolueritis petetis, & fiet uobis. Poſui uos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus ueſter maneat: ut quodcunque petieritis Patrẽ in nomine meo, det uobis.

Item capite decimoſexto: Amen amen dico uobis, ſi quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis. Petite, & accipietis, ut gaudium ueſtrũ ſit plenum.

Marci undecimo: Omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & euenient uobis.

Psalmo uigeſimoſexto: Credo uidere bona Domini in terra uiuentiũ. Expecta Dominum, uiriliter age, & confortetur cor tuum, & ſuſtine Dominum.

Psalmo centeſimo uigeſimonono: Suſtinuit anima mea in uerbo eius: ſperauit anima mea in Domino. A cuſtodia matutina uſq; ad noctem, ſperet Iſrael in Domino. Quia apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eũ redemptio. Et ipſe redimet Irſael ex omnibus iniquitatibus eius.

Psalmo ſeptuageſimoſecundo: Mihi autem adhærere Deo bonum eſt, ponere in Domino Deo ſpem meam.

Psalmo ſexageſimoprimo: In Deo ſalutare meum, & gloria mea: Devs auxilij mei, & ſpes mea in Deo eſt. Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda ueſtra: devs adiutor noſter in æternum. Nolite ſperare in iniquitate &c.

Prioris ad Timotheum quarto: Speramus in Devm uiuum, qui eſt Saluator omnium hominum, maximè fidelium.

Prioris ad Theſſalonicenſes quinto: Nos autem qui diei ſumus, ſobrij ſumus, induti loricam fidei & charitatis, & galeam ſpem ſalutis.

Ad Epheſios ſexto: In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſsimi ignea extinguere. Et galeam ſalutis aſſumite: & gladium ſpiritus, quod eſt uerbum Dei.

Ad Hebræos decimo: Nolite amittere confidentiam ueſtram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim uobis neceſſaria eſt: ut uoluntatem Dei facientes, reportetis promiſsionem.

Et capite ſexto: Fortiſsimum ſolatium habemus, qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem, quam ſicut ancoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem uſque ad interiora uelaminis.

Ecclesiastici trigeſimoquarto: Spes timentium Devm in ſalutem &c. Qui timet Dominum, nihil trepidabit, & non pauebit: quoniam ipſe eſt ſpes eius.

Ad Romanos octauo: Quis ergò nos ſeparabit &c. Certus ſum enim

quia

quia neque mors,neque uita,neque angeli,neque principatus, neque uirtutes,neque inſtantia,neque futura,neque fortitudo,neque altitudo,neq; profundum,neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei,quæ eſt in Christo Iesv Domino noſtro.

Psalmo trigeſimo: Viriliter agite, & confortetur cor ueſtrum, omnes qui ſperatis in Domino.

Proverbiorvm uigeſimooctauo: Fugit impius nemine perſequente:iuſtus autem quaſi leo confidens,abſque terrore erit.

EX PATRIBVS.

Avgvstinvs in Enchiridio, capite octauo: Quid autem ſperari poteſt,quod non creditur? Porrò etiàm aliquid quod non ſperatur, credi poteſt.Quis nanque fidelium pœnas non credit impiorum, nec ſperat tamen? Eſt itaque fides & malarum rerum,& bonarum: quia & bona creduntur,& mala.Eſt etiàm fides & præteritarum rerum, & præſentium, & futurarum. Item fides & ſuarum rerum eſt,& alienarum.Spes autem non niſi bonarum rerum eſt,nec niſi futurarum,& ad eum pertinentium,qui eam ſpem gerere perhibetur.Quæ cùm ità ſint, propter has cauſas diſtinguenda erit fides à ſpe:ſicut uocabulo, ità & rationabili differentia. Nam quòd attinet ad non uidere,ſiue quæ creduntur,ſiue quæ ſperantur,fidei ſpeiq; cõmune eſt. Cùm bona bonis futura eſſe creduntur,nihil aliud quàm ſperantur.

Aliqua creduntur quæ non ſperant. Diſcrimen inter fidẽ & ſpẽ.

Fidei & ſpei communio. Credere aliquàdò ſignificat ſperare.

II

Qua ratione hanc ſpem licet conſequi?

A Primùm huc pertinet ardens & frequens ad [a] Deum precatio. Deindè nutrienda Spes eſt & excitanda quotidiana meditatione bonitatis ac beneficiorum [b] Dei, illorum præſertim,quæ Christvs Dominus pro immenſa in nos charitate ſua præſtitit ac promiſit uel immerentibus. Demum cõſcientiæ [c] puritas coniungenda uenit, eaque pijs operibus & inuicta in aduerſis patientia ſemper eſt [d] comprobanda. Nã quibus bonæ cõſciẽtiæ teſtimonium,aut melioris uitæ propoſitum deeſt,hi ſpem quam oportet,non adferunt,ſed [e] præſumptionem potiùs, & uanam omninò fiduciam temerè iactant,quantunuis de Chriſti meritis Deiq; gratia gloriẽtur.

B *Spera*, inquit [f] Propheta, *in Domino,& fac bonitatem.* Idemq; rurſus: *Subditus eſto Domino, & ora eum.* Et alius, [g] *Bonus eſt Dominus ſperantibus in eum, animæ quærenti illum.* Quam ſpem ab omni timore [h] diſiungendam non eſſe,ſatìs illud oſtendit: [a] *Beneplacitum eſt Domino ſuper timentes eum,& in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius.*

a 1. Theſſ.5.c Luc.11.b 18.a Matt.7.b Eccleſiaſ.18.c b Ephe.2.a Ti.3.a Ro.8.f Ioã.3.c 1.Io.4.b Heb.10.d Tit.1.a c Pro.15.b 1.Ioan.3.d Aug.lib.1.de doctr. Chriſ. c.37.& 40.& lib.3.c.10.& in præfat. Pſal.31. d 2.Cor.1.b Heb.3.b 10 g 1.Ioann.3.a Col.1.c 2.Pet.1.b e 2.Pet.2.d Eccleſiaſ.5.a b Greg.33. Moral.c.15. f Pſalm. 36.a g Thren.3.c h Greg.lib.6. ep.22.ad Gregoriã. Ber.de feſto Magda. a Pſal. 146.b

SCRI-

SCRIPTVRAE.

Prioris ad Theſſalonicenſes quinto: Sine intermiſsione orate.

Lvcae vndecimo: Petite, & dabitur uobis: quęrite, & inuenietis: pulſate, & aperietur uobis.

Lucae decimooctauo: Oportet ſemper orare, & non deficere.

Matthaei ſeptimo: Petite, & dabitur uobis &c.

Ecclesiastici decimooctauo. Non impediaris orare ſemper.

Ad Epheſios ſecundo: Deus autem qui diues eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem ſuam, qua dilexit nos, & cùm eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Chriſto (cuius gratia eſtis ſaluati) & conreſuſcitauit, & conſedere fecit in cæleſtibus in Christo Iesv, ut oſtenderet in ſeculis ſuperuenientibus abundantes diuitias gratiæ ſuæ, in bonitate ſuper nos in Chriſto Iesv. Gratia enim eſtis ſaluati per fidem, (& hoc non ex uobis, Dei enim donum eſt) non ex operibus, ut nè quis glorietur. Ipſius enim ſumus factura, creati in Chriſto Iesv in operibus bonis, quæ præparauit Deus, ut ambulemus in eis.

Ad Titum tertio: Eramus aliquandò & nos inſipientes, increduli, &c. Cùm autem benignitas & humanitas apparuit Saluatoris noſtri Dei, non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundùm ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit &c.

Ad Romanos octauo: Nam quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui: ut ipſe ſit primogenitus in multis fratribus. Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiã proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodò non etiam cum illo omnia nobis donauit?

Ioannis tertio: Sic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret &c.

Primae Ioannis quartò: In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniã filium ſuum unigenitum miſit Deus in mundum, ut uiuamus per eum. In hoc eſt charitas: non quaſi nos dilexerimus Deum, ſed quoniam ipſe prior dilexit nos, & miſit filium ſuum propitiationem pro peccatis noſtris.

Ad Hebræos decimo: Accedamus cum uero corde in plenitudine fidei, aſperſi corda à conſcientia mala, & abluti corpus aqua munda, teneamus ſpei noſtræ confeſsionem indeclinabilem, (fidelis enim eſt qui repromiſit) & conſideremus inuicèm in prouocationem charitatis & bonorum operum.

Ad Titum primo: In ſpem uitæ æternę, quam promiſit qui non mentitur Devs.

Ad Romanos quinto: Commendat charitatem ſuam Devs in nobis: quoniam cùm adhuc peccatores eſſemus, ſecundùm tempus Chriſtus pro nobis mortuus eſt, &c. Si in unius delicto mors regnauit per unum: multo magis abundantiam gratię & donationis & iuſtitię accipientes, in uita regnabunt per unum Iesvm Chriſtum. Vbi abundauit delictum, ſuperabundauit gratia: ut ſicut regnauit peccatum in mortem, ità & gratia regnet per iuſtitiam in uitam ęternam, per Iesvm Chriſtum Dominum noſtrum.

Ad Romanos octauo: Non ſunt condignę paſsiones huius temporis ad futuram gloriam quę reuelabitur in nobis.

Proverbiorvm decimoquinto: Secura mens quaſi iuge conuiuium.

: Primae Ioannis tertio: Chariſsimi, ſi cor noſtrum non reprahenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quidquid petierimus accipiemus ab eo, quoniam mandata eius cuſtodimus, & ea quæ ſunt placita coram eo, facimus.

Posterioris ad Corinthios primo: Siue autem tribulamur, pro ueſtra exhortatione & ſalute: ſiue cohortamur, pro ueſtra exhortatione & ſalute, quę operat̃ tolerantiam earundem paſsionum quas & nos patimur: & ſpes noſtra firma eſt pro uobis, ſcientes quòd ſicut ſocij paſsionum eſtis, ſic eritis & conſolationis.

Ad Hebręos tertio: Chriſtus uerò tanquàm filius in domo ſua: quę domus ſumus nos, ſi fiduciam & gloriam ſpei uſque ad finem firmam retineamus.

Ad Hebręos decimo: Nam & uinctis compaſsi eſtis, & rapinam bonorum ueſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis, cognoſcentes uos habere meliorem & manentem ſubſtantiam. Nolite itaque amittere confidentiam ueſtram, quę magnam habet remunerationem. Patientia enim nobis neceſſaria eſt, ut uoluntatem Dei facientes, reporteris promiſsionem.

Primae Ioannis tertio: Videbimus eum ſicuti eſt. Et omnis qui habet hanc ſpem in eo, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus eſt.

Ad Coloſſenſes primo: Nunc autem reconciliauit in corpore carnis eius per mortem, exhibere uos ſanctos & immaculatos, & irrepręhenſibiles coram ipſo: ſi tamen permanetis in fide fundati & ſtabiles, & immobiles à ſpe euangelij quod audiſtis.

Posterioris Petri primo capite: Quapropter fratres magis ſatagite, ut per bona opera certam ueſtram uocationem & electionem faciatis.

Posterioris Petri ſecundo: Hi ſunt fontes ſine aqua, &c. Superba enim uanitatis loquentes, pelliciunt in deſiderijs carnis luxurię eos qui paululum effugiunt, qui in errore conuerſantur, libertatem illis promittentes, cùm ipſi ſerui ſint corruptionis.

Ecclesiastici quinto: Ne dixeris, peccaui, & quid mihi accidit triſte? Altiſsimus enim eſt patiens redditor. De propitiato peccato noli eſſe ſine metu, neque adijcias peccatum ſuper peccatum. Et nè dicas, Miſeratio Domini magna eſt, multitudinis peccatorum meorum miſerebitur &c.

PATRES.

1. A. Avgvstinvs libro primo de doctrina Chriſtiana, capite trigeſimoſeptimo. Si à fide quiſque ceciderit, à charitate etiàm neceſſe eſt cadat: Porrò ſi & credit, & diligit, benè agendo & præceptis bonorum morum obtemperando efficit, ut etiam ſperet ſe ad id quod diligit, eſſe uenturum.

2. Et capite quadrageſimo: Cùm diceret Apoſtolus, Finis præcepti eſt charitas: addidit, de corde puro: ut nihil aliud quàm id quod diligendum eſt, diligatur. Conſcientiam uerò bonam ſubiunxit, propter ſpem. Ille enim ſe ad id quod credit & diligit, peruenturum eſſe deſperat, cui malæ conſcientiæ ſcrupulus ineſt. Tertiò, & fide (inquit) non ficta: Si enim fides noſtra mendacio caruerit, tunc & nos diligimus quod non eſt diligendum, & rectè uiuendo id ſperamus, ut nullo modo ſpes noſtra fallatur.

Spes ut formata ſit, charitatẽ requirit & bonam conſcientiam. Vide D. Tho. 1.2.q. 62. art. 4 & q. 65 ar. 4.

1. Tim. 1.

3. Item libro tertio de doctrina Chriſtiana, capite decimo: Spes ſua cuique eſt in conſcientia propria, quemadmodùm ſe ſentit ad dilectionẽ Dei & proximi cognitionemq; proficere.

4. Idem Auguſtinus in præfatione enarrationis Pſalmi trigeſimiprimi: Ipſa charitas benè operantis, dat ei ſpem bonæ conſcientiæ: ſpem enim gerit bona conſcientia. Quomodò mala conſcientia tota in deſperatione eſt,
1.Tim.1. ſic bona conſcientia tota in ſpe. Finis (inquit Apoſtolus) præcepti eſt charitas de corde puro & conſcientia bona & fide non ficta. Pro ſpe conſcientiā poſuit. Ille enim ſperat, qui bonam conſcientiam gerit. Quem uerò pungit mala conſcientia, retrahit ſe à ſpe, & non ſibi ſperat niſi damnationem. Vt ergò ſperet regnum, habeat bonam conſcientiam: & ut habeat bonā conſcientiam, credat & operetur: quia quod credit, fidei eſt: quod operatur, charitatis eſt.

1. B. Gregorivs Magnus libro trigeſimotertio Moralium in Iob, capite decimoquinto: Pius ac iuſtus eſt conditor noſter. Sed nemo dicat: quia pius eſt, uenialiter pecco. Et nemo qui peccauerit, dicat: quia iuſtus eſt, de peccati remiſsione deſpero. Relaxat enim Deus facinus quod defletur, ſed
Spes timori coniungēda. perpetrare quiſque timeat, quod, ſi dignè deflere poſsit, ignorat. Ante culpam ergò iuſtitiam metuat, poſt culpam tamen de pietate præſumat: neque ità iuſtitiam timeat, ut nulla ſpei conſolatione conualeſcat: neque ità confidat de miſericordia, ut adhibere uulneribus ſuis dignæ pœnitentiæ negligat medicinam: ſed quem præſumit ſibi piè parcere, ſemper etiàm cogitet & diſtrictè iudicare. Spes igitur præſumptionis noſtræ habeat etiàm morſum timoris: ut ad corrigenda peccata iuſtitia iudicantis terreat, quem ad fiduciam ueniæ gratia parcentis inuitat.

2. Idem Gregorius libro ſexto epiſtolarum, epiſtola uigeſimaſecunda ad Gregoriam cubiculariam Auguſtæ: Quòd uerò dulcedo tua in ſuis epiſtolis ſubiunxit, Importunam ſe mihi exiſtere, quoaduſquè ſcribam mihi eſſe reuelatum, quia peccata tua dimiſſa ſunt: rem & difficilem etiàm & inutilem
Securitas remiſsiōe peccatorū periculoſa eſt in hac uita. poſtulaſti. Difficilem quidem, quia ego indignus ſum cui reuelatio fieri debeat. Inutilem uerò, quia ſecura de peccatis tuis fieri non debes, niſi cùm iam in die uitæ tuæ ultimo plangere eadem peccata minimè ualebis. Quæ dies quouſq; ueniat, ſemper ſuſpecta, ſemper trepida metuere culpas debes,
2.Cor.12. atque eas quotidianis fletibus lauare. Certè Paulus Apoſtolus iam ad tertium cælum aſcenderat, in paradiſum quoque ductus fuerat, arcana uerba audiuerat quæ homini loqui non liceret: & tamen adhuc trepidans dicebat:
1.Cor.9. Caſtigo corpus meum & ſeruituti ſubijcio, nè fortè alijs prædicans, ipſe reprobus efficiar. Adhuc timet qui iam ad cælum ducitur: & iam timere non
Mater negligentiæ ſecuritas. uult, qui adhuc in terra conuerſatur? Perpende dulciſsima filia, quia mater negligentiæ ſolet eſſe ſecuritas. Habere ergò in hac uita non debes ſecuritatem, per quam negligens reddaris: Scriptum eſt enim: Beatus uir qui ſem-
Pro.28. per eſt pauidus. Et rurſùs ſcriptum eſt: Seruite Domino in timore, & exul-
Pſal.2. tate ei cum tremore. In pauco ergò huius uitæ tempore mentem ueſtram neceſſe eſt ut tremor teneat, quatenùs per ſecuritatis gaudium ſine fine poſtmodùm exultet.

Fugienda ſecuritas & deſperatio. 3. Bernardvs in ſermone de feſto beatæ Mariæ Magdalenæ: Pedes iſti ſunt miſericordia & iudicium: quorum alterum ſine altero oſculari uel temeraria ſecuritas eſt, uel deſperatio fugienda. Quis enim Dei miſericordiā
Deceptoria ſpes, ſolā Dei miſericordiā attendere. indeſinenter attendens, non ſtatìm tepidioris uitæ quietem exoptet? Cùm enim recogitat uniuerſitatis Dominum formam ſerui pro ſeruis ſuſcipere, triginta & tribus annis operari ſalutem noſtram in medio terræ huius, capi, ligari,

ligari, lanceari, crucifigi, & hoc totum pati pro filijs hominum: ſtatim deceptoria ſpe ſibi blanditur & alludit, gaudet obſeruari in miſericordia & miſerationibus, iudicium neſcit, ignorat iuſtitiam, & punienda æſtimat non puniri. Fallitur qui ſic oſculatur miſericordiæ pedem, ut pedem iudicij non attendat: qui totum de miſericordiæ pede præſumit, hoc ſolum ad ſalutẽ ſufficere credens, quòd credit: Nec eſt iudicij pedi moroſiùs incumbendum, nè pietatis intuitum ferocia iudicantis excludat. Præſumptio ex ſola fide.

III

Quæ bona ſub ſpem cadunt, & Chriſtiano ſperanda ſunt?

PRAECIPVE quidem [a] bona illa regni cæleſtis, quæ homines beant, nec ſinunt ulla ex parte miſeros eſſe. Tum illa quęcunque mortalibus in hac uita [b] conducibilia, rectè à Deo deſiderantur atque petuntur, in bonis ſperandis & expectandis debent haberi. Ea uerò præcipuè relucent in Dominica Oratione, utpotè quam Chriſtus Dominus [c] ore ſacro prodidit, & admirabili ſapientia præſcripſit omnibus, qui ſpem ſuam ac uota oratione cupiunt Deo explicare.

a Tit. 2. d 3. b

b Heb. 4. d Augu. in Enchi. cap. 114.

c Matth. 6. b Luc. 11. a

SCRIPTVRAE.

AD Titum ſecundo: Expectantes beatam ſpem & aduentum glorię magni Dei.

ET capite tertio: Vt iuſtificati gratia ipſius, hæredes ſimus ſecundùm ſpem uitæ æternæ.

AD Hebræos quarto: Adeamus ergò cum fiducia ad thronum gratiæ eius, ut miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio oportuno.

MATTHAEI ſexto: Sic ergò uos orabitis: Pater noſter qui es in cælis &c. Panem noſtrum ſuperſubſtantialem &c.

LVCAE undecimo: Et factum eſt, cùm eſſet in quodam loco orans, ut ceſſauit, dixit unus ex diſcipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, ſicut docuit & Ioannes diſcipulos ſuos. Et ait illis: Cùm oratis, dicite: Pater, ſanctificetur nomen tuum: Adueniat regnum tuum: Panem noſtrum quotidianum da nobis hodiè: & dimitte nobis peccata noſtra, ſi quidem & ipſi dimittimus, omni debenti nobis. Et nè nos inducas in tentationem.

EX PATRIBVS.

AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentium, capite centeſimo decimoquarto: De ijs omnibus quæ fideliter ſunt credenda, ea tantùm ad ſpẽ pertinent, quæ in oratione Dominica continẽtur. Maledictus eſt enim omnis, ſicut diuina teſtantur eloquia, qui ſpem ponit in homine: ac per hoc in ſemetipſo qui ſpem ponit, huius maledicti uinculo innectitur. Ideò non niſi à Domino Deo petere debemus, quicquid ſperamus nos uel benè operaturos, uel pro bonis operibus adepturos.

Quicq̃d ſperãdum eſt, Oratione Dominica continętur. Hier. 17.

IIII

Quæ forma eſt Dominicæ Orationis?

Orationē Dñicā explicat Tert.lib.de Orat. Cyp.ſer. 6.de Ora. Dom. Cyril.Catech.5.Myſtagog.Chryſo. homi.de ora.Dom.& in c. 6.Matt.Hiero.Theoph.Euthym.in Mat-. Amb. lib.5. de ſacramēt.c.4.Aug epiſt. 121.ad Probā,ca.11. Idem lib.1.de ſer. Dom. ī mōte. Et hom 42 ex 50. & ſer.de tēp.126.& 235.&182.Chryſolo. ſer.67. & ſequen. Innocē.3.li.5. de myſt.Miſſę c.17.& ſequentib.

HAEC eſt, *Pater noſter qui es in cælis,*

1. *Sanctificetur nomen tuum,*
2. *Adueniat regnum tuum,*
3. *Fiat uoluntas tua ſicut in cælo & in terra,*
4. *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodiè,*
5. *Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.*
6. *Et nè nos inducas in tentationem,*
7. *Sed libera nos à malo. Amen.*

V

Quæ ſummatim in Dominica Oratione tractantur?

a Aug. in Enchi.ca.115.& lib.2. de ſer. Dom.in monte, cap.17.
b Aug.epiſt. 121. ad Probam, cap. 12.

A. Septem [a] in ea petitiones proponuntur, ad quas referri omnes [b] omnium orationum ſpecies & formæ poſſunt ac debent, ſiue pro expetendis bonis, ſiue pro delendis peccatis, ſiue pro auertendis malis quibuſlibet diuinam opem imploremus.

B. In prioribus autem tribus petitionibus, quæ propriè ad æterna pertinent, ordine poſcuntur: in reliquis quatuor etiā temporalia, quæ & ipſa propter æterna conſequenda ſunt nobis neceſſaria.

PATRES.

Septem petitiones, & ea à iſtin ꝫ.o.

1. A. AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentium, capite centeſimo decimoquinto: Apud Euangeliſtam Matthæum ſeptem petitiones continere Dominica uidetur oratio: quarum in tribus æterna poſcuntur, in reliquis quatuor temporalia, quæ tamen propter æterna conſequēda ſunt neceſſaria.

2. IDEM libro ſecundo de ſermone Domini in monte, capite decimoſeptimo: Harum ſeptem petitionum conſideranda & commendanda diſtinctio eſt. Nam cùm uita noſtra temporaliter nūc agatur, atque ſperetur æterna: & cùm æterna priora ſint dignitate quāuis temporalibus priùs actis ad illa tranſeatur, trium primarum petitionum impetrationes in hac uita, quæ in iſto ſeculo agitur, exordium capiunt. Reliqua uerò quatuor quæ petimus, ad temporalem iſtam uitam pertinere mihi uidentur.

Dñica oratione omnis recta precatio continetur.

3. ITEM in epiſtola centeſima uigeſimaprima ad Probam, capite duodecimo: Quamlibèt alia uerba dicamus, quæ affectus orantis uel præcedendo format ut clareat, uel conſequendo attendit ut creſcat, nihil aliud dicimus, quàm quod in iſta Dominica oratione poſitum eſt, ſi rectè & congruenter oramus. Quiſquis autem id dicit, quod ad iſtam Euangelicam precem pertinere

pertinere non poſsit, etiamſi non illicitè orat, carnaliter orat, quod neſcio quemadmodùm non dicatur illicitè: quandoquidem ſpiritu renatos, non niſi ſpiritaliter decet orare. Et ſi per omnia precationum ſanctarum uerba diſcurras, quantùm exiſtimo, nihil inuenies, quod non iſta Dominica contineat & concludat oratio. Vnde liberum eſt alijs atque alijs uerbis, eadem tamen, in orando dicere: ſed non debet eſſe liberum, alia dicere. Hæc & pro nobis, & pro noſtris, & pro alienis, atque pro ipſis inimicis ſine fluctu dubitationis oranda ſunt: quamuis alius pro iſto, alius pro illo, ſicut ſe habent propinquitates uel longinquitates neceſsitudinum, in corde orantis oriatur, aut extollat affectus. *Alijs verbis precari licet, ſed non alia.*

VI

Quid ſibi uult initium Orationis, Pater noſter qui es in cælis?

A. Præfatiuncula eſt, & nos memores reddit ſummi beneficij, quo Deus Pater, ęterna illa maieſtas, in cælis perbeatè regnans, nos recepit in gratiam, & propter CHRISTVM filium in ſuos quoque filios & regni cæleſtis hæredes per Spiritum ſanctum adoptauit.

B. Quæ tantorum beneficiorum memoria non [a] ſolùm attentionem excitat, ſed etiàm ad redamandum Patrem illiq; obtemperandum prouocat filios, neque minùs orandi impetrandique illis [b] auget fiduciam.

Exod. 15. a b
Eſa. 42. b 63. d
Malachiæ 1. b
2. Cor. 1. a
Philip. 4. d
Apoc. 4. d
Rom. 8. c
Galat. 4. a
1. Petr. 3. d
Leo ſer. 6. de Natiu. Do.
a Cyprian. in ſerm. de ora. Domin.
b Lucæ 11. b
Iacob. 1. a

SCRIPTVRAE.

EXODI decimoquinto: Quis ſimilis tui in fortibus Domine? Quis ſimilis tui, magnificus in ſanctitate, terribilis atq; laudabilis, faciens mirabilia?

ESAIAE quadrageſimoſecundo: Hæc dicit Dominus Deus creans cælos, & extendens eos, firmans terram, & quæ germinant ex ea: dans flatum populo qui eſt ſuper eam, & ſpiritum calcantibus eam: Ego Dominus, hoc eſt nomen meum: gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam ſculptilibus.

ESAIAE ſexageſimotertio: Attende de cælo, & uide de habitaculo ſancto tuo & ſolio gloriæ tuæ: ubi eſt zelus tuus & fortitudo tua, multitudo uiſcerum tuorum & miſerationum tuarum? Tu Domine pater noſter, redēptor noſter, à ſeculo nomen tuum.

MALACHIAE primo: Filius honorat patrem, & ſeruus dominum ſuum. Si ergò pater ego ſum, ubi eſt honor meus? Et ſi Dominus ego ſum, ubi eſt timor meus, dicit Dominus exercituum?

POSTERIORIS ad Corinthios primo: Benedictus Deus & Pater Domini noſtri IESV CHRISTI, Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis.

AD Philippenſes quarto: Deus autem meus impleat omne deſiderium ueſtrum ſecundùm diuitias ſuas in gloria, in Chriſto IESV. Deo autem & Patri noſtro gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

APOCALYPSIS quarto: Procidebant uigintiquatuor ſeniores ante ſedē-

tem in throno,& adorabant uiuentem in ſecula ſeculorum, & mittebant coronas ſuas ante thronum,dicentes: Dignus es Domine Deus noſter accipere gloriam & honorem & uirtutem,quia tu creaſti omnia.

Ad Romanos octauo: Accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba, Pater. Ipſe enim ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro,quòd ſumus filij Dei. Si autem filij, & hæredes quidem Dei,cohæredes autem Chriſti:ſi tamen compatimur,ut & conglorificemur.

Ad Galatas quarto: Miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege,ut eos qui ſub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam autem eſtis filij Dei,miſit Deus ſpiritum filij ſui in corda ueſtra,clamantem,Abba,Pater. Itaque iam non es ſeruus, ſed filius. Quòd ſi filius,& hæres per Deum.

Prioris Petri tertio: Degluttiens mortem, ut uitæ æternæ hæredes efficeremur.

Lucae undecimo: Quis autem ex uobis patrem petit panem,nunquid lapidem dabit illi? Aut piſcem,nunquid pro piſce ſerpentem dabit illi? Aut ſi petierit ouum, nunquid porriget illi ſcorpionem? Si ergò uos cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filijs ueſtris: quanto magis pater ueſter cæleſtis de cælo dabit ſpiritum bonum petentibus ſe?

Iacobi primo: Poſtulet autem in fide,nihil hæſitans.

PATRES.

Deum nominare Patrem, quàm ſit eximium.

1. A. Leo Magnus ſermone ſexto de natiuitate Domini: Magnum eſt, dilectiſsimi,huius muneris ſacramentum, & omnia dona excedit hoc donum,ut Deus hominem uocet filium,& homo Deum nominet Patrem.

Attẽtio inter orandum.

1. B. Cyprianus in ſermone de oratione Dominica: Quandò ſtamus ad orationem,fratres dilectiſsimi, uigilare & incumbere ad preces toto corde debemus. Cogitatio omnis carnalis & ſecularis abſcedat,nec quicquam tunc animus quàm id ſolum cogitet, quod precatur. Quæ autem ſegnitia eſt,alienari & capi ineptis cogitationibus & prophanis cùm Dominum deprecaris? quaſi ſit aliud,quod magis debeas cogitare, quàm quod cũ Deo loqueris. Quomodò te à Deo audiri poſtulas, cum te ipſe non audias? Vis eſſe Deum memorem tui cùm rogas,quandò tu ipſe memor tui non ſis?

VII

Quis eſt ſenſus primæ petitionis, Sanctificetur nomen tuum?

Matt.5.b
1.Pet.2.c4c
1.Cor 10.g
Coloſſ 3.c
Rom 15.b
Eccleſ.36.a

A. In nobis,quemadmodùm in omnibus alijs, promoueri ſemper & augeri petimus, quicquid ad gloriam ſummi optimique Patris noſtri ſpectat.

a Lucæ 1.g
1.Pet.1.c 3.e
Philip. 2.b
b Matth.5.b

B. Id uerò fit maximè,cùm ueræ fidei confeſsio, Spes etiã & charitas,ac ſimul Chriſtianæ uitæ ſancta [a] conuerſatio ſuã in nobis lucem ac uim exerit,ut ſpectantes [b] alij quoquè glorificent Patrem.

SCRIPTVRAE.

Matthaei quinto: Sic luceat lux ueſtra coram hominibus, ut uideant opera ueſtra bona, & glorificent patrem ueſtrum qui in cælis eſt.

Prioris Petri ſecundo: Obſecro uos tanquàm aduenas & peregrinos, &c. conuerſationem ueſtram inter Gentes habentes bonam, ut in eo quòd detractant de uobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus uos conſiderantes, glorificent Deum in die uiſitationis.

Et capite quarto: Si quis loquitur, quaſi ſermones Dei. ſi quis miniſtrat, tanquàm ex uirtute quam adminiſtrat Deus: ut in omnibus honorificetur Deus per Iesvm Christvm.

Prioris ad Corinthios decimo: Siue mãducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.

Ad Coloſſenſes tertio: Omne quodcunque facitis in uerbo aut in opere, omnia in nomine Domini Iesv Christi facite, gratias agentes Deo & Patri per ipſum.

Ad Romanos decimoquinto: Vt unanimes, uno ore, honorificetis Deũ & Patrem Domini noſtri Iesv Christi.

Ecclesiastici trigeſimoſexto: Immitte timorem tuum ſuper Gentes, quæ non exquiſierunt te: ut cognoſcant quia non eſt Deus niſi tu, ut enarrent magnalia tua. Sicut enim in conſpectu eorum ſanctificatus es in nobis, ſic in conſpectu noſtro magnificaberis in eis: ut cognoſcant te, ſicut & nos cognouimus, quoniam non eſt Deus præter te Domine. Glorifica manum & brachium dextrum &c.

Lvcae primo: Vt ſine timore de manu inimicorum noſtrorum liberati, ſeruiamus illi in ſanctitate & iuſtitia coram ipſo, omnibus diebus noſtris.

Prioris Petri primo: Secundùm eum qui uocauit uos, ſanctum, ut & ipſi in omni conuerſatione ſancti ſitis, quoniam ſcriptum eſt, Sancti eritis, Leuit. 11.g
quoniam ego ſanctus ſum. 19.a 20.b

Et capite tertio: Cũ modeſtia & timore conſcientiam habentes bonã: ut in eo quòd detrahunt uobis, confundantur, qui calumniantur ueſtram bonã in Christo conuerſationem.

Ad Philippenſes ſecundo: Vt ſitis ſine querela & ſimplices filij Dei, ſine repræhenſione in medio nationis prauæ & peruerſæ: inter quos lucetis ſicut luminaria in mundo.

Matthaei quinto: Sic luceat lux ueſtra &c.

VIII

Quid continet ſecunda petitio, Adueniat regnum tuum?

A. Petimus, ut per gratiam & iuſtitiam ſuam regnet in Eccleſia Deus, immò & in mundo uniuerſo, eiectis hinc aduerſarijs poteſtatibus, & cupiditatibus malis omnibus è medio profligatis.

B. Tum optamus & precamur, ut ex hoc mundo, ueluti è graui[a] peregrinatione militiaque uocati, quam primùm transferamur ad regnum gloriæ & felicitatis æternæ, ut cum Christo & Sanctis eius in ſempiternum regnemus.

Matth. 6.d Rom. 14.c Pſal. 22.279.a Luc. 1.c 17.e 1.Cor. 3.c.4.d Epheſ. 1.d Matth. 13.f 1.Cor. 15.c d Coloſſ. 1.b Pſal. 67.a 2 Phil. 1.d Heb. 11.c 1.Pet. 2.b Iob. 7.a 2.Cor. 5.a b Sap. 5.c Apoc. 22.a Matth. 8.b

SCRIPTVRAE.

Matthaei ſexto: Quærite primùm regnum Dei & iuſtitiam eius: & hæc omnia adijcientur uobis.

Ad Romanos decimoquarto: Non eſt regnum Dei eſca & potus, ſed iuſtitia, & pax, & gaudium in Spirituſancto. Qui enim in hoc ſeruit Chriſto, placet Deo, & probatus eſt hominibus.

Psalmo uigeſimoſecundo: Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco paſcuæ ibi me collocauit.

Psalmo ſeptuageſimonono: Qui regis Iſrael, intende: qui deducis uelut ouem, Ioſeph: Excita potentiam tuam, & ueni ut ſaluos facias nos.

Lucae primo: Et regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius nō erit finis.

Lucae decimoſeptimo: Interrogatus autem à Phariſęis, quādò uenit regnum Dei: reſpondit eis, & dixit: Non uenit regnum Dei cum obſeruatione: neque dicent, eccè hic, aut eccè illic. Eccè enim regnum Dei intra uos eſt.

Prioris ad Corinthios tertio: Neſcitis quia templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in uobis? Si quis autem templum Dei uiolauerit, diſperdet illum Devs. Templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis uos.

Et capite quarto: Non in ſermone eſt regnum Dei, ſed in uirtute.

Ad Epheſios primo: Vt ſciatis quę ſit ſpes uocationis eius, & quę diuitię gloriæ hæreditatis eius in ſanctis, & quæ ſit ſupereminens magnitudo uirtutis eius in nos qui credimus, ſecundùm operationem potentiæ uirtutis eius, quam operatus eſt in Chriſto, &c. Et ipſum dedit caput ſupra omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius.

Matthaei decimotertio: In conſummatione ſeculi mittet filius hominis angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, & eos qui faciunt iniquitatem.

Prioris ad Corinthios decimoquinto: Deindè finis, cùm tradiderit regnum Deo & Patri, cùm euacuauerit omnem principatum & poteſtatem & uirtutem. Oportet autem illum regnare, donèc ponat omnes inimicos ſub pedibus eius.

Ad Coloſſenſes primo: Gratias agentes Deo & Patri, qui dignos nos fecit in partem ſortis Sanctorum in lumine: qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij dilectionis ſuæ, qui eſt imago Dei inuiſibilis, primogenitus omnis creaturæ, &c. Et ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ, qui eſt principium, primogenitus ex mortuis, ut ſit in omnibus ipſe primatum tenens, &c.

Psalmo ſexageſimoſeptimo: Exurgat Deus, & diſsipentur inimici eius, & fugiant, qui oderunt eum, à facie eius: Sicut deficit fumus, deficiant: ſicut fluit cera à facie ignis, ſic pereant peccatores à facie Dei.

Ad Philippenſes primo: Deſiderium habens diſſolui & eſſe cum Chriſto.

Ad Hebræos undecimo: Iuxta fidem defuncti ſunt omnes iſti, nō acceptis repromiſsionibus, ſed à longè eas aſpicientes, & ſalutantes, & confitentes, quia peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram. Qui enim hæc dicunt, ſignificant ſe patriam inquirere.

Prioris Petri ſecundo: Obſecro uos tanquàm aduenas & peregrinos, abſtinere uos à carnalibus deſiderijs.

Iob ſeptimo: Militia eſt uita hominis ſuper terram,& ſicut dies mercenarij dies eius.

Posterioris ad Corinthios quinto: Audentes igitur ſemper,& ſcientes,quoniam dum ſumus in corpore, peregrinamur à Domino: (per fidem enim ambulamus,& non per ſpeciem)audemus autem, & bonam uoluntatē habemus magis peregrinari à corpore,& præſentes eſſe ad Dominum.

Sapientiae quinto:Iuſti autem in perpetuum uiuent, & apud Dominum eſt merces eorum,& cogitatio illorum apud altiſsimum. Ideò accipient regnum decoris & diadema ſpeciei de manu Domini,quoniam dextera ſua teget eos,& in brachio ſancto ſuo defendet illos,&c.

Apocalypsis uigeſimoſecundo: Et uidebunt faciem eius, & nomen eius in frontibus eorum.Et nox ultrà non erit & non egebunt lumine lucernæ,neque ſolis,quoniam Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in ſecula ſeculorum.

Matthaei octauo: Dico uobis quòd multi ab oriente & occidente ueniènt, & recumbent cum Abraham & Iſaac & Iacob in regno cælorum:filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores.

IX

Quid concludit tertia petitio, Fiat uoluntas tua?

Psal.102.d
Rom.1.b
Act 9.a 21.e
Deut.12.a
Heb.13.d
Iac.4.d
Luc 22.e
1.Pet. 4.a
Acto.5.e
Iob.1.d
1.Pet.5.c
a Gen.8 d
Matth. 22.d
Ber. ſer.3.de Reſurrect.
b Io.4.e 5.e 6.d 1. Reg.3. d

Rogamus, ut ſicut in cælo Angeli & Beati omnes, nos quoque in terris,quanuis imbecilles & exigui,exactam Deo præſtemus obedientiam, nihil habentes prius, quàm ut Diuinæ uoluntati tum in proſperis,tum in aduerſis libenter nos ſubijciamus,& noſtra [a] quę ad malum prona eſt,uoluntate reiecta,in [b] Diuina ſemper acquieſcamus.

SCRIPTVRAE.

Psalmo centeſimoſecundo: Benedicite Domino omnes angeli eius potentes uirtute, facientes uerbum illius, ad audiendam uocem ſermonum eius. Benedicite Domino omnes uirtutes eius, miniſtri eius qui facitis uoluntatem eius.

Ad Romanos primo: Obſecrans ſi quo modo tandèm aliquandò proſperum iter habeam in uoluntate Dei ueniendi ad uos.

Actorum nono: Domine,quid me uis facere?

Actorum uigeſimoprimo:Et cùm ei ſuadere non poſſemus,quieuimus, dicentes: Domini uoluntas fiat.

Deuteronomii duodecimo: Non facietis ibi quæ nos hic facimus hodiè,ſinguli quod ſibi rectum uidetur.

Ad Hebræos decimotertio: Devs pacis aptet uos in omni bono, ut faciatis eius uoluntatem.

Iacobi quarto: Eccè nunc qui dicitis,Hodiè aut craſtino ibimus in illā ciuitatem,

ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus, (qui ignoratis quid erit in craſtino) pro eo ut dicatis: Si Dominus uoluerit: &, Si uixerimus, faciemus hoc aut illud.

Lucae uigeſimoſecundo: Pater, ſi uis, transfer calicem iſtum à me. Veruntamen non mea uoluntas, ſed tua fiat.

Prioris Petri quarto: Qui paſſus eſt in carne, deſijt à peccatis: ut iam non deſiderijs hominum, ſed uoluntati Dei quod reliquum eſt in carne uiuat temporis. Sufficit enim præteritum tempus ad uoluntatem Gentium conſummandam.

Actorum quinto: Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.

Iob primo: Dominus dedit, Dominus abſtulit: ſicut Domino placuit, ità factum eſt. Sit nomen Domini benedictum.

Prioris Petri quinto: Humiliamini ſub potenti manu Dei, ut uos exaltet in tempore uiſitationis.

Geneſis octauo: Senſus & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua.

Matthaei uigeſimoſexto: Vigilate & orate, ut nõ intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma.

Ioannis quarto: Meus cibus eſt, ut faciam uoluntatẽ eius qui miſit me, ut perficiam opus eius.

Ioannis quinto: Non quæro uoluntatem meam, ſed uoluntatem eius qui miſit me.

Ioannis ſexto: Deſcendi de cælo, non ut faciam uoluntatem meam, ſed uoluntatem eius qui miſit me.

Primi Regum tertio: Et reſpondit Heli, Dominus eſt: quod bonum eſt in oculis ſuis, faciat.

EX PATRIBVS.

1. Bernardvs in ſermone tertio de reſurrectione Domini: In corde duplex eſt lepra, propria uoluntas, & proprium conſilium. Lepra utraque nimis peſsima, eoque pernicioſior, quo magis interior. Voluntatem dico propriam, quæ non eſt communis cum Deo & hominibus, ſed noſtra tantùm, quandò quod volumus, non ad honorem Dei, non ad utilitatem fratrum, ſed propter noſmetipſos facimus, non intendentes placere Deo & prodeſſe fratribus, ſed ſatisfacere proprijs motibus animorum. Huic contraria eſt recta fronte charitas, quæ Deus eſt. Hęc enim aduerſus Deum inimicitias exercẽs eſt, & guerram crudeliſsimam. Quid enim odit aut punit Deus pręter propriam uoluntatem? Ceſſet uoluntas propria, & infernus non erit. In quem enim ignis ille deſæuiet, niſi in propriam uoluntatem? Etiàm nunc cùm frigus aut famem, aut aliquid tale patimur, quid læditur niſi propria uoluntas &c? Porrò uoluntas propria quo furore Dominum maieſtatis impugnet, audiant & timeant ſerui propriæ uoluntatis. Primò nanque ſeipſam ſubtrahit, & ſubducit eius dominatui, cui tanquàm authori ſeruire iure debuerat, dum efficitur ſua. Sed nunquid contenta erit hac iniuria? Addit adhuc, & quòd in ſe eſt, omnia quoquè quæ Dei ſunt tollit & diripit. Quem enim modum ſibi ponit humana cupiditas? Nonne qui per uſuram acquirit pecuniã modicam, ſimiliter mundum lucrari conaretur uniuerſum, ſi non deeſſet poſſibilitas, ſi ſuppeteret uoluntati facultas? Dico fiducialiter, nemini qui ſit in propria

Propria uolũtas quæ ſit, & q̃ pernicioſa & q̃ execrabilis.

1. Ioan. 4.

Ceſſet uoluntas propria & infernus non erit.

Deũ maximè impugnat uolũtas ꝓpria.

propria uoluntate, poſſet uniuerſus mundus ſufficere. Sed utinàm uel rebus iuſtis eſſet contenta, nè ipſum (horribile dictu) deſæuiret authorem. Nunc autem & ipſum (quantùm in ipſa eſt) Deum perimit uoluntas propria. Omninò enim uellet, Deum peccata ſua aut uindicare non poſſe, aut nolle, aut ea neſcire. Vult ergò eum non eſſe Deum, quæ quantùm in ipſa eſt, uult eum aut impotentem, aut iniuſtum eſſe, aut inſipientem. Crudelis planè & omninò execranda malitia, quæ Dei potentiam, iuſtitiam, ſapientiam perire deſiderat. Hæc eſt crudelis beſtia, fera peſsima, rapaciſsima lupa, & leæna ſæuiſsima. Hæc eſt immundiſsima lepra animi, propter quam in Iordane mergi oporteat, & imitari eum, qui non uenit facere uoluntatem ſuam. Vndè & in paſsione, Non mea, inquit, uoluntas, ſed tua fiat. Lepra uerò proprij conſilij eo pernicioſior eſt, quo magis occulta: & quanto plùs abundat, tanto ſibi quiſque ſanior eſſe uidetur. Hæc illorum eſt, qui zelum Dei habent, ſed non ſecundùm ſcientiam, ſequentes errorem ſuum, & obſtinati in eo, ità ut nullis uelint conſilijs acquieſcere. Hi ſunt unitatis diuiſores, inimici pacis, charitatis expertes, unitate tumentes, placentes ſibi, & magni in oculis ſuis, ignorantes Dei iuſtitiam, & ſuam uolentes conſtituere. Et quæ maior ſuperbia, quam ut unus homo toti congregationi iudicium ſuum præferat, tanquam ipſe ſolus habeat ſpiritum Dei? Idololatriæ ſcelus eſt, non acquieſcere: & quaſi peccatum ariolandi, repugnare.

Ioan. 6. Matth. 26. Propriũ cõſilium q̃ perniciosum ſit. Rom. 10. Rom. 10. 1. Reg. 15.

X

Quid habet qnarta petitio, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie?

Ab omnis boni authore ac fonte nos, ueluti pauperes & mendici, ea deſideramus, quæ ad hanc uitam corporis quotidiè ſuſtentandam ſunt ſatis, uictum ſcilicet & ueſtitum: præterea quæ ad uitam animę promouendam faciunt, nimirùm [a] uerbum Dei, animæ ſpirituale pabulum, ſacroſanctam [b] Euchariſtiam, panem illum cæleſtem, cęteraque ſalutifera Eccleſiæ Sacramenta ac Dei dona, quæ ad bene beateq́; uiuendum paſcunt, curant, confirmant hominem interiorem.

Iac. 1. a c Pſal. 39. Deu. 10. d Gen. 28. d 1. Tim. 6. b Pro. 30. a Pſal. 144. c a Matt. 4. a Amos 8. c Eccleſiaſtic. 15. a Pro. 9. b b Matth. 26. c 6 b. Ioan. 6. Hiero. in 6. c Mat. Cypr. in ſer. de Orat. dom. Amb. li. 5. de ſacr. cap. 4. Aug. lib. 2. de ſer. do. in mõte, cap. 12.

SCRIPTVRAE.

Iacobi primo: Si quis ueſtrum indiget ſapientia, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat. Omne datum optimum & omne donum perfectum, deſurſum eſt, deſcendens à patre luminum.

Psalmo trigeſimonono: Ego autẽ mendicus ſum & pauper: Dominus ſolicitus eſt mei.

Devteronomii decimo: Dominus Deus iudicium facit pupillo & uiduæ, amat peregrinum & dat ei uictum atque ueſtitum.

Genesis uigeſimooctauo: Vouit Iacob uotum, dicens: Si fuerit Dominus mecum, & cuſtodierit me in uia per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad ueſcendum, & ueſtimentum ad induendum, reuerſuſque fuero

proſperè

proſperè ad domum patris mei: erit mihi Dominus in Deum, cunctorumq; quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.

Prioris ad Timotheum ſexto: Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti ſumus.

Proverbiorvm trigeſimo: Mendicitatem & diuitias nè dederis mihi: tribue tantùm uictui meo neceſſaria: nè fortè ſatiatus illiciar ad negandum, & dicam, Quis eſt Dominus? aut egeſtate compulſus, furer, & periurē nomen Dei mei.

Psalmo centeſimo quadrageſimoquarto: Oculi omnium in te ſperant Domine, & tu das eſcam illorum in tempore opportuno. Aperis tu manū tuam, & imples omne animal benedictione.

Matthaei quarto: Scriptum eſt (Deuteronomij octauo): Non in ſolo pane uiuit homo, ſed in omni uerbo, quod procedit de ore Dei.

Amos octauo: Eccè dies ueniunt, dicit Dominus, emittam famem in terram non famen panis, neque ſitim aquæ, ſed audiendi uerbum Domini.

Ecclesiastici decimoquinto: Cibabit illum pane uitæ & intellectus, & aqua ſapientiæ ſalutaris potabit illum.

Proverbiorvm nono: Venite, comedite panem meum, & bibite uinū quod miſcui uobis.

Matthaei vigeſimoſexto: Hoc eſt corpus meum.

Et capite ſexto: Panem noſtrum ſuperſubſtantialem da nobis hodiè.

Ioannis ſexto: Panis quem ego dabo, caro mea eſt, pro mundi uita.

PATRES

Superſubſtantialis panis.

1. Hieronymvs in caput ſextum Matthæi: Quod nos ſuperſubſtantialem expreſsimus, in græco habetur ἐπιούσιον: quod uerbum Septuaginta interpretes περιούσιον frequentiſsimè transferunt. Conſiderauimus ergò in Hebræo, & ubicunquè illi περιούσιον expreſſerunt, nos inuenimus segvlah, quod Symmachus ἐξαίρετον, id eſt, præcipuum uel egregium, tranſtulit: licèt, in quodam loco peculiare interpretatus ſit. Quandò ergò petimus, ut peculiarem uel præcipuum nobis Deus tribuat panem, illum petimus qui dicit: Ego ſum panis uiuus qui de cælo deſcendi. Poſſumus ſuperſubſtantialem panem & aliter intelligere: qui ſuper omnes ſubſtantias ſit, & uniuerſas ſuperet creaturas.

Ioan. 6.

2. Cyprianvs in ſermone de oratione Dominica: Panem noſtrum uocamus, quia Christvs noſter (qui corpus eius contingemus) panis eſt. Hunc autem panem dari nobis quotidiè poſtulamus, nè qui in Christo ſumus, & Euchariſtiam quotidiè ad cibum ſalutis accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto, dum abſtenti & non communicantes, à cæleſti pane prohibemur, à Chriſti corpore ſeparemur, ipſo prædicante monente: Ego ſum panis uitæ qui de cælo deſcendi. Si quis ederit de meo pane, uiuet in æternum. Panis autem, quem ego dedero, caro mea eſt, pro ſeculi uita. Quādò ergò dicit in æternum uiuere, ſi quis ederit de eius pane, ut manifeſtum eſt eos uiuere, qui corpus eius attingunt, & euchariſtiam iure communicationis accipiunt: ità contrà timendum eſt, & orandum, nè, dum quis abſtentus ſeparatur à Christi corpore, procùl remaneat à ſalute, comminante ipſo & dicente: Niſi ederitis carnem filij hominis, & biberitis ſanguinem eius, non habebitis uitam in uobis. Et ideò panem noſtrū, id eſt, Christvm dari nobis quotidiè petimus, ut qui in Christo manemus & uiuimus, à ſanctifica-

Eucharistia. Ioan. 6. Ioan. 6.

ſanctificatione eius & corpore non recedamus.

3. AMBROSIVS libro quinto de ſacramentis, capite quarto: Memini ſermonis mei, cùm de Sacramentis tractarem. Dixi uobis, quòd ante uerba CHRISTI, quod offertur, panis dicatur: ubi CHRISTI uerba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, ſed corpus appellatur. Quarè ergò in oratione Dominica quæ poſteà ſequitur, ait, Panem noſtrum? Panem quidem dixit, ſed ἐπιούσιον dixit, hoc eſt, ſuperſubſtantialem. Non iſte panis eſt qui uadit in corpus, ſed ille panis uitæ æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit. Ideò græcè ἐπιούσιος dicitur. Latinus autem hunc panem quotidianũ dixit, quem græci dicunt aduenientem. Quia græci dicunt τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν, aduenientem diem. Ergò quod Latinus dixit & quod Græcus utrunque utile uidetur. Græcus utrunque uno ſermone ſignificauit, Latinus quotidianum dixit. Si quotidianus eſt panis, cur poſt annum illum ſumis? &c. Superſubſtantialis. Quotidianus

4. AVGVSTINVS libro ſecundo de ſermone Domini in monte, capite duodecimo: Panis quotidianus aut pro ijs omnibus dictus eſt, quæ huius uitæ neceſsitatem ſuſtentant: aut pro ſacramento corporis CHRISTI, quod quotidiè accipimus: pro ſpiritali cibo, de quo Dominus dicit, Operamini eſcã quæ non corrumpitur. Et illud, Ego ſum panis uitæ qui de cælo deſcendi. Ioan. 6. Ibid.

XI

Quo pacto intelligitur quinta petitio, Dimitte nobis debita noſtra?

A. Hic petimus, à labe peccati, quo nihil fœdius, nihil animæ peſtilentius eſſe poteſt, clementer expurgari, & ea ipſa quæ peccando contraximus, debita relaxari. Thren 4.b 1.Cor.10.b Leuit. 26.c Num. 5.a.c Exo. 32.f.g Luc. 7.g

B. Nè uerò fruſtranea ſit precatio, animo in proximũ perperàm affecto, illud addimus, nos uindictæ cupiditate ac ſimultate poſita, cũ proximis in gratiam rediſſe, & cuiuis ex animo noxam condonaſſe. Hoc eſt enim, quod CHRISTVS alibì uoluit cùm diceret: [b] *Dimittite, & dimittemini*. Et iterùm: [a] *Si non dimiſeritis hominibus, nec pater ueſter dimittet uobis peccata ueſtra.* Tob. 12.c Sap. 16.b Pſal. 50.a a Rom. 12. Coloſſ. 3.b Luc. 23.c Act. 7.g Mar. 11.c Ephe. 4.g b Luc. 6.f c Matt. 6.b 18.d c Eccle. 28.a Aug. in Ench. cap. 74.

SCRIPTVRAE.

THRENORVM quarto: Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum.

PRIORIS ad Corinthios decimo: Non ſimus concupiſcentes malorum, ſicut & illi concupierunt: Neque idololatræ efficiamini, ſicut quidam ex ipſis: Neque fornicemur, ſicut quidam ex ipſis fornicati ſunt, & ceciderunt una die uigintitria millia. Neque tentemus Chriſtum, ſicut quidam eorum tentauerunt, & à ſerpentibus perierunt. Neque murmuraueritis, ſicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore. Hæc autem omnia in figura contingebant illis: ſcripta ſunt autem ad correptionem noſtram, in quos fines ſeculorum deuenerunt.

LEVITICI uigeſimoſexto: Quod ſi non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, ſi ſpreueritis leges meas, & iudicia mea contempſeritis, ut non faciatis ea quæ à me conſtituta ſunt, & ad irritum perducatis pactum meum,

meum,ego quoquè hæc faciam uobis: Viſitabo uos uelociter in egeſtate & ardore,qui conficiat oculos ueſtros,& conſumat animas ueſtras. Fruſtrà ſeretis ſementem, quæ ab hoſtibus deuorabitur. Ponam faciem meam contra uos,& corruetis coram hoſtibus ueſtris,& ſubijciemini his qui oderunt uos. Fugietis nemine perſequente. Sin autem nec ſic obedieritis mihi, addam correptiones ueſtras ſeptuplùm propter peccata ueſtra,& conteram ſuperbiam duritiæ ueſtræ. Daboque uobis cælum deſupèr ſicut ferrum, & terrã æneam. & cætera quæ ſequuntur.

Numerorum quinto: Vir ſiue mulier,cùm fecerint ex omnibus peccatis quæ ſolent hominibus accidere, & per negligentiam transgreſſi fuerint mandatum Domini atque deliquerint, confitebuntur peccatum ſuum; &c. Si declinaſti à uiro tuo,atque polluta es, & concubuiſti cum altero uiro,his maledictionibus ſubiacebis: Det te Dominus in maledictionẽ,exemplumq; cunctorum in populo ſuo: putreſcere faciat femur tuum, & tumens uterus tuus diſrumpatur: Ingrediantur aquæ maledictæ in uentrem tuum,& utero tumeſcente putreſcat femur.

Exodi trigeſimoſecundo: Hæc dicit Dominus Deus Iſrael, Ponat uir gladium ſuper femur ſuum,(inquit Moyſes ad filios Leui,cùm Iſraelitæ adorassent uitulum)& occidat unuſquiſque fratrem, & amicum, & proximum ſuum. Feceruntque filij Leui iuxta ſermonem Moyſi, cecideruntque in die illa quaſi trigintatria millia hominum. Et ait Moyſes &c. Qui peccauerit mihi,(inquit Dominus)delebo eum de libro meo. Ego autem in die ultionis uiſitabo & hoc peccatum eorum.

Lucae ſeptimo: Remittuntur ei peccata multa,quoniã dilexit multùm.

Tobiae duodecimo: Qui faciunt peccatum & iniquitatem, hoſtes ſunt animæ ſuæ.

Sapientiae decimoſexto: Homo occidit per malitiam animam ſuã.

Psalmo quinquageſimo: Et ſecundùm multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam. Ampliùs laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. Aſperges me Domine hyſopo, & mundabor: lauabis me,& ſuper niuem dealbabor. Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele.

Deut. 32. Ad Romanos duodecimo: Nulli malum pro malo reddẽtes. Non uoſmetipſos defendentes,chariſſimi,ſed date locum iræ. Scriptum eſt enim:Mihi uindictam,& ego retribuam,dicit Dominus. Noli uinci à malo,ſed uince in bono malum.

Ad Coloſſenſes tertio: Nunc autem deponite & uos omnia, iram,indignationem &c.Induite uos ſicut electi Dei, ſancti, & dilecti,uiſcera miſericordiæ,benignitatem,humilitatem, modeſtiam, patientiam, ſupportantes inuicèm,& donantes uobiſmetipſis,ſi quis aduerſus aliquem habet querelã: ſicut & Dominus donauit uobis,ita & uos.

Lucae vigeſimotertio: Pater,dimitte illis: non enim ſciunt quid faciũt.

Actorum ſeptimo: Domine,nè ſtatuas illis hoc peccatum.

Marci vndecimo: Et cùm ſtabitis ad orandum, dimittite ſi quid habetis aduersùs aliquem: ut & Pater ueſter qui in cælis eſt, dimittat uobis peccata ueſtra.Quòd ſi uos non dimiſeritis, nec pater ueſter qui in cælis eſt, dimittet uobis peccata ueſtra.

Ad Epheſios quarto: Eſtote inuicèm benigni, miſericordes, donantes inuicèm,

inuicèm,ſicut & Devs in Christo donauit uobis.

Lvcae ſexto: Dimittite,& dimittemini.

Matthaei ſexto: Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & uobis pater ueſter cæleſtis delicta ueſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus,nec pater ueſter dimittet uobis peccata ueſtra.

Matthaei decimooctauo: Et iratus Dominus eius, tradidit eum tortoribus,quoaduſquè redderet uniuerſum debitum. Sic & pater meus cæleſtis faciet uobis,ſi non remiſeritis unuſquiſq; fratri ſuo de cordibus ueſtris. Et paulò antè: Tunc accedens Petrus ad eum,dixit:Domine,quotiès peccabit in me frater meus,& dimittam ei? Vſque ſeptiès? Dixit illi Ieſus: Non dico tibi,uſque ſepties:ſed,uſque ſeptuagiès ſeptiès.

Ecclesiastici uigeſimooctauo: Qui uindicari uult, à Domino inueniet uindictam,& peccata illius ſeruans ſeruabit. Relinque proximo tuo nocenti te:& tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur. Homo homini reſeruat iram:& à Deo quærit medelam? In hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam:& de peccatis ſuis deprecatur? Ipſe dum caro ſit, reſeruat iram:& propitiationem petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius? Memento nouiſsimorum,& deſine inimicari.

EX PATRIBVS.

1. B. Avgvstinvs in Enchiridio ad Laurentium,capite ſexageſimoquarto: Quiſquis roganti & peccati ſui pœnitenti non ex corde dimittit, nullo modo exiſtimet à Domino ſua peccata dimitti, quoniam mentiri ueritas non poteſt: Si non dimiſeritis hominibus, nec pater ueſter dimittet uobis peccata ueſtra. Ad tam magnum tonitruum qui non expergiſcitur,non dormit,ſed mortuus eſt. Matt.6. Tonitruum magnum.

XII

Quid continet ſexta petitio, Nè nos inducas in tentationem?

Quoniam præſens hæc uita perindè ac militia eſt ſuper terram,dum uarijs tentationibus ſemper impugnamur,grauiterque cum mundo,carne, & Satana conflictamur, idcircò piè ſoliciti diuinam opem imploramus, nè huiuſmodi aduerſariorum impugnationibus ſuccumbamus, atque ſuccumbendo damnemur, ſed ut in hac perpetua pugna durántes, Deiq; dextera nitentes,poteſtati Satanæ reſiſtamus fortiter,contẽnamus mundum,caſtigemus carnem,atque ità demùm uelut inuicti milites Christi, poſt uictoriam coronemur. Iob.7.a Iudith.8.c Tob.3.d 12.c Ma.4.a b.6.d Heb.2.d 2.Theſſ.3.a 1.Io.2.c 5.a Matt.16.d 1.Co.9.d 10.e Iac.4.b 1.b 1.Pet.5.c 2.Pet.2.b Ephe.6.b c Coloſ.3.a Apoc.2.b c g 2.Tim.4.b

[a] *Neque enim coronabitur*, Apoſtolo teſte, *niſi qui legitimè certauerit*. a 2.Tim.2.a

SCRIPTVRAE.

Iob ſeptimo: Militia eſt uita hominis ſuper terram.

Ivdith

Ivdith octauo: Memores ſint, quia tentati ſunt Patres noſtri, ut proba rentur, ſi uerè colerent Deum ſuum. Memores eſſe debent, quomodò pater noſter Abraham tentatus eſt, & per multas tribulationes probatus, Dei ami cus effectus eſt. Sic Iſaac, ſic Iacob, ſic Moyſes, & omnes qui placuerũt Deo, per multas tribulationes tranſierunt fideles. Illi autem qui tenta tiones nõ ſuſceperunt cum timore Domini, & impatientiam ſuam & improperium murmurationis ſuæ contra Dominum protulerunt, exterminati ſunt ab exterminatore, & à ſerpentibus perierunt. Et nos ergò non ulciſcamur nos pro his quæ patimur: ſed reputantes peccatis noſtris hæc ipſa ſupplicia minora eſſe, flagella Domini, quibus quaſi ſerui corripimur, ad emendationẽ, & non ad perditionem noſtram eueniſſe credamus.

Tobiae tertio (ait Sara:) Hoc pro certo habet omnis qui te colit, quòd uita eius, ſi in probatione fuerit, coronabitur: ſi autem in tribulatione fuerit, liberabitur: & ſi in corruptione fuerit, ad miſericordiam tuam uenire licebit. Non enim delectaris in perditionibus noſtris: quia poſt tẽpeſtatem tranquillum facis, & poſt lachrymationem & fletum, exultationem infundis.

Item capite duodecimo ait Raphael ad Tobiam: Quia acceptus eras Deo, neceſsè fuit ut tentatio probaret te.

Matthaei quarto: Ductus eſt Iesvs in deſertum à ſpiritu, ut tentaretur à diabolo.

Et capite vigeſimoſexto: Vigilate & orate, ut non intretis in tẽtationẽ.

Ad Hebræos ſecundo: In eo in quo paſſus eſt ipſe tentatus, potens eſt & eis qui tentantur, auxiliari.

Posterioris ad Theſſalonicenſes tertio: Fidelis autem Dominus eſt, qui confirmabit uos, & cuſtodiet à malo.

Primae Ioannis ſecundo: Scribo uobis iuuenes, quoniam fortes eſtis, & uerbum Dei manet in uobis, & uiciſtis malignum: Nolite diligere mũdum &c. quoniam omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia uitæ: quę non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt. Et mundus tranſit, & concupiſcentia eius. Qui autem facit uoluntatem Dei, manet in ęternum.

Et capite quinto: Omne quod natum eſt ex Deo, uincit mundum. Et hęc eſt uictoria quę uincit mundum, fides noſtra.

Mattaei decimoſexto: Si quis uult poſt me uenire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.

Prioris ad Corinthios nono: Caſtigo corpus meum & in ſeruitutẽ redigo. Ibidèm: Omnis qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet.

Et capite decimo: Qui ſe exiſtimat ſtare, uideat nè cadat. Tentatio uos non appręhendat, niſi humana. Fidelis autem Devs eſt, qui nõ patietur uos tentari ſupra id quod poteſtis: ſed faciet etiàm cũ tentatione prouentum, ut poſsitis ſuſtinere.

Iacobi quarto: Neſcitis quia amicitia huius mundi inimica eſt Dei? Quicunq; ergò uoluerit amicus eſſe ſeculi huius, inimicus Dei cõſtituitur.

Iacobi primo: Beatus uir qui ſuffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam uitę, quam repromiſit Deus diligentibus ſe. Nemo cùm tentatur, dicat quoniam à Deo tentatur. Devs enim intentator malorum eſt: ipſe autem neminem tentat. Vnuſquiſque uerò tentatur à

concu-

concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Deindè concupiſcentia cũ conce perit, parit peccatũ: peccatũ uerò cùm cõſummatũ fuerit, generat mortẽ.

Prioris Petri capite quinto: Aduerſarius ueſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Cui reſiſtite fortes in fide. Devs autem omnis gratiæ, modicum paſſos ipſe perficiet, confirmabit, ſolidabitq;.

Posterioris Petri ſecundo: Nouit Dominus pios de tẽtatione eripere.

Ad Epheſios ſexto: Induite uos armaturam Dei, ut poſsitis ſtare aduersùs inſidias diabo li: quĩ nõ eſt nobis colluctatio aduersùs carnẽ, & ſanguinem: ſed aduersùs principes & poteſtates, aduersùs mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus. Propterea accipite armaturã Dei, ut poſsitis reſiſtere in die malo, in & omnib. perfecti ſtare &c.

Ad Coloſſenſes tertio: Mortificate membra ueſtra quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam.

Apocalypsis ſecundo: Vincenti dabo edere de ligno uitæ, quod eſt in Paradiſo Dei mei: Eſto fidelis uſque ad mortem, & dabo tibi coronã uitæ. Qui uicerit, non lædetur à morte, & Vincenti dabo manna abſconditum. Qui uicerit & cuſtodierit uſque in finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper gentes &c.

Posterioris ad Timotheum quarto: Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iuſtus iudex: non ſolùm autem mihi, ſed & ijs qui diligunt aduentum eius.

Posterioris ad Timotheũ ſecundo: Labora ſicut bonus miles Christi Iesv. Nemo militans Deo, implicat ſe negocijs ſecularibus, ut ei placeat cui ſe probauit. Nam & qui certat in agone, non coronatur niſi legitimè certauerit.

XIII

Quid eſt in ſeptima & poſtrema petitione, Libera nos à malo?

A. Precamvr ad extremum, ut huius ſeculi calamitatibus, quibus exercentur etiam pij, nõ ſinat nos Deus perdi & euerti cum impijs, ſed ut benignitate ſua nos liberet, quatenùs ſaluti noſtræ conuenit, atque ab omni malo cùm corporis, tum animæ, ſiue in hac uita, ſiue in futura propitius tueatur. Nam & ipſe ità promiſit, [a] *Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.*

1. Reg. 8. d Prou. 10. d Eccl. 23. a Hier. 2. c Tob. 1. d. 2. c Eccl. 27. a Apoc. 3. b Pſal. 24. c d Pſal. 30. a. b c Pſal. 33. a. b d a Pſal. 49. c 2. Cor. 1. d Amb. in Pſal. 40. Hiero. in c. 6. Matth.

B. Demvm totam precationem hac una uoce, Amen, claudimus, ut noſtram in orando ſimul & impetrando fiduciam comprobemus, tum propter Christi, qui non fallit, promiſſionem, [b] *Petite*, inquit, *& dabitur uobis:* tum propter Patris erga nos immenſam clementiam & propenſam in omnes miſericordiam, ut hinc Ioannes dixerit, [c] *Quodcunque petierimus ſecundum uoluntatem eius, audit nos.*

b Matth. 7. b Luc. 11. b Ioan. 16. d c 1. Ioan. 5. c

Tertii Regum octauo: Si fugerit populus tuus Iſrael inimicos ſuos, (quia peccaturus eſt tibi) & agentes pœnitentiam, & confitentes nomini tuo uenerint,& orauerint,& deprecati te fuerint in domo hac, exaudi in cælo,& dimitte peccatum populi tui Iſrael, & reduces eos in terram quam de diſti patribus eorum,Si clauſum fuerit cælum,& nō pluerit propter peccata eorum,&c.Ita Salomon in oratione ſua.

Proverbiorvm decimo: Quaſi tempeſtas tranſiens non erit impius:iuſtus autem quaſi fundamentum ſempiternum. Expectatio iuſtorum,lætitia: ſpes autem impiorum peribit. Fortitudo ſimplicis,uia Domini:& pauor his qui operantur malum. Iuſtus in æternum non commouebitur: impij autem non habitabunt ſuper terram.

Ecclesiastici vigeſimotertio: Nè incidam in conſpectu aduerſariorum meorum,& gaudeat inimicus meus. Domine pater & Deus uitę meæ, nè derelinquas me in cogitatu illorum. Extollentiam oculorum meorum nè dederis mihi,& omne deſiderium auerte à me. Aufer à me uentris concupiſcentias,& concubitus concupiſcentiæ nè appræhendant me, & animę irreuerenti & infrunitæ nè tradas me.

Ieremiae ſecundo: Nunquid ſeruus eſt Iſrael aut uernaculus? quarè ergò factus eſt in prædam? Super eum rugierunt leones, & dederunt uocē ſuam,poſuerunt terram eius in ſolitudinem:ciuitates eius exuſtæ ſunt,& nō eſt qui habitet in eis.Nunquid non iſtud factum eſt tibi,quia dereliquiſti Dominum Deum tuum eo tempore, quo ducebat te per uiam?

Tobiae primo: Cùm Rex Seunacherib iratus multos occideret ex filijs Iſrael, Tobias ſepeliebat corpora eorum. At ubi nunciatum eſt regi iuſſit eum occidi,& tulit omnem ſubſtantiam eius. Tobias verò cum filio ſuo, & cum uxore fugiens,nudus latuit,quia multi diligebant eum. Poſt dies verò quadragintaquinque,occiderunt regem filij ipſius, & reuerſus eſt Tobias in domum ſuam,omniſq; facultas eius reſtituta eſt ei.

Tobiae ſecundo: Contigit autem ut quadam die fatigatus à ſepultura, ueniens in domum ſuam,iactaſſet ſe iuxta parietem, & obdormiſſet:& ex nido hirundinum dormienti illi calida ſtercora inciderent ſuper oculos eius, fieretque cæcus. Hanc autem tentationem ideò permiſit Dominus euenire illi,ut poſteris daretur exemplum patientiæ eius,ſicut & ſancti Iob.Nā cùm ab infantia ſua ſemper Deum timuerit,& mandata eius cuſtodierit, non eſt contriſtatus contra Deum,quòd plaga cæcitatis euenerit ei: ſed immobilis in Dei timore permanſit,agens gratias Deo omnibus diebus uitæ ſuæ. Nam ſicut beato Iob inſultabant reges,ità iſti parentes & cognati eius irridebant uitam eius,dicentes: Vbi eſt ſpes tua,pro qua eleemoſynas & ſepulturas faciebas? Tobias verò increpabat eos,dicens: Nolite ità loqui, quoniam filij ſanctorum ſumus, & uitam illam expectamus, quam Deus daturus eſt his qui fidem ſuam nunquam mutant ab eo.

Ecclesiastici vigeſimoſeptimo: Propter inopiam multi deliquerunt.Si non in timore Domini tenueris te inſtanter,citò ſubuertetur domus tua. Vaſa figuli probat fornax,& homines iuſtos tentatio tribulationis.

Apocalypsis tertio: Qm̄ ſeruaſti uerbum patientiæ meæ,& ego ſeruabo te ab hora tentationis, quæ uentura eſt in orbē uniuerſum tentāre habitātes in terra.Eccè uenio citò: tene quod habes, ut nemo accipiat coronā tuā.

Psalmo vigeſimoquarto: Oculi mei ſemper ad Dominum, quoniam ipſe euellet de laqueo pedes meos. Reſpice in me, & miſerere mei, quia unicus & pauper ſum ego. Tribulationes cordis mei multiplicatæ ſunt: de neceſsitatibus meis erue me. Vide humilitatem meam & laborem meum, & dimitte uniuerſa delicta mea. Reſpice inimicos meos, quoniam multiplicati ſunt, & odio iniquo oderunt me. Cuſtodi animam meam, & erue me: non erubeſcam, quoniam ſperaui in te. Innocentes & recti adhæſerunt mihi, quia ſuſtinui te. Libera Deus Iſrael ex omnibus tribulationibus ſuis.

Psalmo trigeſimo: Inclina ad me aurem tuam, accelera ut eruas me. Educes me de laqueo hoc quem abſconderunt mihi: quoniam tu es protector meus. Saluaſti de neceſsitatibus animam meam. Nec concluſiſti me in manibus inimici. ſtatuiſti in loco ſpatioſo pedes meos. Eripe me de manu inimicorum meorum, & à perſequentibus me. Illuſtra faciem tuam ſuper ſeruum tuum, ſaluum me fac in miſericordia tua.

Psalmo trigeſimotertio: Exquiſiui Dominum, & exaudiuit me: & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. Iſte pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum: & de omnibus tribulationibus eius ſaluauit eum. Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos. Clamauerunt iuſti, & Dominus exaudiuit eos: & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos. Iuxtà eſt Dñs ijs qui tribulato ſunt corde: & humiles ſpiritu ſaluabit. Multæ tribulationes iuſtorum: & de omnibus his liberabit eos Dominus. Cuſtodit Dominus omnia oſſa eorum: unum ex his nō conteretur. Mors peccatorum peſsima: & qui oderunt iuſtum, delinquent. Redimet Dominus animas ſeruorum ſuorum: & non delinquent omnes qui ſperant in eo.

Posterioris ad Corinthios primo: Ideò & per ipſum, Amen Deo, ad gloriam noſtram.

Lucae vndecimo: Petite, & dabitur uobis.

Ioannis decimoſexto: Petite, & accipietis, ut gaudiū ueſtrū ſit plenū.

PATRES.

1. B. Ambrosius in Pſalmum quadrageſimum ſuper ea uerba, Fiat, fiat: In hebræo habet, Amen, amen: ut aſſeruerunt qui librum legerunt in Hebraicis literis ſcriptum. Græcus hoc loco, γένοιτο, γένοιτο dixit: quod eſt, fiat, fiat. Quod uerbum diuerſas ſignificationes habet, ut ſit interdùm imperantis, interdùm precantis, interdùm confirmantis aliquid. Imperantis eſt, cùm ſuperior inferiori ſtatuit, quid faciendum ſit uel ſequendum. Precantis eſt ſicut illud, Fiat uoluntas tua. Non enim Deo quis imperat, ſed prece fundit. Confirmātis eſt, cùm benedicit Propheta, uel ſacerdos, uel ſanctus aliquis, & populus reſpondet, Fiat, fiat. Sicut enim cùm ſacerdos benedicit populus reſpondet, Amen, confirmans benedictionem, ſibi, quam plebi ſacerdos à Domino deprecatur: ità in Pſalmo reſponſum eſt, Fiat, fiat, quaſi, Amen, amen. Amen autem confirmationis uerbum euidenter oſtenditur in Euangelio, ubi Dominus confirmans ſermonem ſuum, dicit: Amen dico uobis. Maior autem uis eſt, ubi repetitus eſt ſermo: quod in libro Euangelij ſecundùm Ioannem frequentiùs inuenimus: quia ipſe maximè de cæleſtibus & profundis myſterijs eſt locutus. Indicium quoque eſt libri finiti, Fiat, fiat. Nam in quinque libros diuiſum uidetur eſſe Pſalteriū.

Fiat, fiat.

Matt. 6.

Amen.

Mat. 18. & 19.

Io. 3 6. 10.

2. Hieronymvs in caput ſextum Matthæi. Amen ſignaculum orationis Dominicæ eſt: quod Aquila interpretatur, fideliter: nos, uerè, poſſumus dicere.

XIIII

Quæ eſt ſumma orationis Dominicæ?

A. Formvlam abſolutam continet non ſolùm orandi ac poſtulandi bona, uerum etiam deprecandi ac fugiendi mala quælibet.

B. Inter bona uerò primum eſt illud expetendum, ut Pater cæleſtis ab omnibus ſemper & ubique glorificetur: deindè uerò, ut illius regni participes efficiamur: tum ut ea nobis adminicula ſuppetant, quibus ad regnum Dei commodè peruenitur. Quale eſt ex parte quidé animæ noſtræ, uoluntati diuinæ conformari, ex parte uerò corporis, uictum habere neceſſarium.

C. Qvae autem ſecundo loco ad finem uſque totius precationis adduntur, affectum exprimunt mala deprecantis, ut Dei gratia & uirtute aut penitùs illa remoueantur, peccata nimirum bonorum omnium corruptelæ, & reliquorum lernæ malorum, aut eadem ſic temperentur, nè ſua ui ſaluti conſequendæ officere poſſint. Eiuſmodi ſunt uariæ in hoc mũdo tentationes, & quælibet tum præſentis, tum futuræ uitæ calamitates.

D. Reliqva de Oratione tractanda, in eum reſeruabuntur locum, qui bonorum operum genera triplicia declarabit.

DE SALVTATIONE ANGELICA.

XV

Quæ ſalutatio dici Angelica ſolet?

Lucæ 1. c. e Chryſ. & Iac. in Liturgijs. Aug. ſer. 2. de Annũ. Ambr. in ca. 1. Luc. Chryſo. ſer. 140. & ſequẽ. Ber. Hom. 3. ſuper Miſſus eſt. Fulgẽt. in ſer. de laude B. Virginis.

Ea, quæ ſanctiſſimæ Virgini Deiq; matri his uerbis defertur: *Aue Maria gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus uentris tui* Iesvs: *Sancta Maria mater* Dei, *ora pro nobis peccatoribus nunc & in hora mortis noſtræ. Amen.*

SCRIPTVRAE.

Lvcae primo: Et ingreſſus Angelus ad eam, dixit: Aue gratia plena, Dominus

Dominus tecum; benedicta tu in mulieribus. Quæ cùm audiſſet, turbata eſt in ſermone eius, & cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio. Et ait Angelus ei: Nè timeas MARIA, inueniſti enim gratiam apud DEVM. Eccè concipies in utero, & paries filium: & uocabis nomen eius IESVM. Hic erit magnus, & filius altiſsimi uocabitur. & dabit illi Dominus DEVS ſedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Dixit autem Maria ad Angelum. Quomodò fiet iſtud, quoniam uirum non cognoſco? Et reſpondens Angelus, dixit ei: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & uirtus altiſsimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod naſcetur ex te Sanctum, uocabitur filius DEI. Et paulò pòſt: Et repleta eſt Spiritu ſancto Eliſabeth, & exclamauit uoce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui. Et undè hoc mihi, ut ueniat mater Domini mei ad me? Eccè enim ut facta eſt uox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in utero meo. & beata quæ credidiſti, quoniam perficientur ea quæ dicta ſunt tibi à Domino.

PATRES.

1. CHRYSOSTOMVS in Liturgia, ſiue in Miſſa ſua: Precibus Domine eius quæ genit te Deiparæ, & ſemper uirginis Mariæ, ſanctarum omnium poteſtatum ſpiritualium, precioſi prophetæ præcurſoris ac Baptiſtæ Ioãnis, ſanctorum glorioſorum Apoſtolorum, & ſancti Nicolai, cuius & memoriam celebramus, miſerere & ſerua nos. Ibidèm ſæpiùs: Sanctiſsimæ, incontaminatæ, ſuper omnes benedictæ, glorioſæ Dominæ noſtræ Deiparæ, & ſemper uirginis Mariæ cum omnibus ſanctis memoriam agentes, noſipſos, inuicèm & omnem uitam noſtram. Chriſto Deo noſtro commendemus. Iterùm: Precibus ſanctiſsimæ Deiparæ ſeruator ſerua nos. Et paulò pòſt: Dominus dabit uerbum euangelizantibus uirtute multa, per preces dominæ noſtræ Deiparæ, & ſemper uirginis Mariæ, ſancti & glorioſi Apoſtoli & Euangeliſtæ huius. Et quibuſdam interpoſitis: Vt uerè dignum & iuſtum eſt glorificare te Deiparam & ſemper beatiſsimam, & penitùs incontaminatã matrem Dei noſtri &c. ut infra quæſtione decimanona. Aue gratia plena Maria, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus uentris tui: quoniam ſaluatorem animarum peperiſti noſtrarum. Rurſum: Interceſsione immaculatæ Dominæ noſtræ Deiparæ, & ſemper uirginis Mariæ dignum me fac, ut ſine condemnatione accipiam immaculatum tuum donum in remiſsionem peccatorum, &c. Iterùm. Dirige noſtram uiam, & confirma nos in timore tuo omnes, cuſtodi uitam noſtram, ſtabili noſtros greſſus, precibus & ſupplicationibus ſanctæ Deiparæ, & ſemper uirginis Mariæ, & omnium ſanctorum.

Interceſſio B. Virginis & Sanctorũ aliorum. — *Preces Deiparæ.* — *Pſal. 67.* — *Preces Mariæ & Sanctorũ.* — *Salutatio Angelica.* — *Interceſſio Dominæ noſtræ.* — *Preces & ſupplicatiões Mariæ & omniũ Sanctorum.*

2. IACOBVS Apoſtolus & frater Domini in Liturgia ſiue Miſſa ſua: Commemorantes ſanctiſsimam, immaculatam, glorioſiſsimam Dominam noſtrã matrem Dei, & ſemper uirginem Mariam, cũ omnibus ſanctis & iuſtis, noſipſos, & inter nos, & omnem uitam noſtram. Chriſto Deo commendemus. Ibidèm: Commemorationem agamus ſanctiſsimæ, immaculatæ, glorioſiſsimæ, benedictæ dominæ noſtræ matris Dei, & ſemper uirginis Mariæ, ac omnium ſanctorum, & iuſtorum, ut precibus atque interceſsionibus eorum omnes miſericordiam conſequamur. Et poſt quædam: Aue Maria gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus uen-

Preces & interceſſiões B. Virginis & Sãctorum. — *Salutatio Angelica.*

Laudes Deiparæ. tris tui,quia ſaluatorem peperiſti animarum noſtrarum. Dignum eſt,ut te uerè beatam dicamus Deiparam ſemper beatam,& omnibus modis irreprę henſam,& matrem Dei noſtri,honorabiliorem quàm Cherubim,& glorioſiorem quàm Seraphim, quæ ſine corruptione Deum uerbum peperiſti, te reuerà Deiparam magnificamus. Tibi ò plena gratiæ,uniuerſa creatura gratulatur,Angelorum cœtus, & hominum genus, quæ es templum ſanctificatum,paradiſus ſpiritalis,uirginum gloria, ex qua Deus carnem aſſumpſit,& puer factus eſt Deus noſter, qui eſt ante ſecula. tuum enim uterum thronum fecit,& tuum uentrem latiorem ac ampliorem cælis ipſis reddidit.tibi ò gratiæ plena,uniuerſa creatura gratulatur:gloria tibi.

Vniuerſa creatura Mariæ gratulantur.

3. AVGVSTINVS ſermone ſecundo de Annunciatione Dominica, qui eſt ſermo decimuſoctauus de ſanctis: Deſcendit Angelus de cælo, miſſus à patre Deo in noſtræ redemptionis exordium, ad beatam ſalutando Mariam: Aue,ait,gratia plena,Dominus tecum. Impleta eſt ergò gratia, & Euæ uacuata eſt culpa. Maledictio Euæ,in benedictionem mutatur Mariæ. Aue,inquit,gratia plena,Dominus tecum.Tecum Dominus in corde,tecum in uentre,tecum in utero,tecum in auxilio. Gratulare beata uirgo: Chriſtus Rex è cælo ſuo incarnatur in utero tuo, ex ſinu Patris in uterum dignatur deſcendere matris. Benedicta tu,inquit,in mulieribus,quæ uitam & uiris & mulieribus peperiſti. Mater generis noſtri pœnam intulit mundo:genitrix Domini noſtri ſalutem attulit mundo. Auctrix peccati Eua,auctrix meriti Maria. Eua occidendo obfuit,Maria uiuificando profuit. Illa percuſſit,iſta ſanauit. Pro inobedientia enim obedientia commutatur,fides pro perfidia compenſatur. Et poſt quædam: O beata Maria, ſeculum omne captiuum tuum deprecatur aſſenſum,te apud Deum mundus ſuæ fidei obſidem fecit. Noli morari uirgo,nuncio feſtinanter reſponde uerbum, & ſuſcipe filium: da fidem,& ſenti uirtutem. Eccè,inquit,ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm uerbum tuum. Nec mora,reuertitur nuncius,& uirginalem thalamum ingreditur Chriſtus. Efficitur ſubitò prægnans beata Dei genitrix,& cuncta per ſecula prædicatur felix. Quid mirum ſi ſine corruptione naſcitur,qui de ſanctificatione concipitur? Non enim decebat, ut ille qui nobis afferebat ſalutem,matri præriperet integritatis dignitatem. Nam qui terra,mari,cæloq; non capitur,intra unius corpuſculi membra ſuſcipitur. Hæc eſt illa nouitas, Hieremiæ Prophetæ uaticinio prænunciata: Faciet, inquit,Dominus nouũ ſuper terram,fœmina circundabit uirum. O fœmina ſuper fœminas benedicta,quæ uirum omninò non nouit,& uirum ſuo utero circundedit. Circundat uirum Maria, Angelo fidem dando: quia Eua perdidit uirum, ſerpenti conſentiendo. O beata Maria,quis tibi dignè ualeat iura gratiarum ac laudum præconia rependere,quæ ſingulari tuo aſſenſu mundo ſuccurriſti perdito? Quas tibi laudes fragilitas humani generis perſoluat,quæ ſolo tuo commercio recuperandi aditum inuenit? Accipe itaque quaſcunq; exiles, quaſcunque meritis tuis impares gratiarum actiones: & cùm ſuſceperis uota,culpas noſtras orando excuſa. Admitte noſtras preces intra ſacrarium exauditionis, & reporta nobis antidotum reconciliationis. Sit per te excuſabile, quod per te ingerimus:fiat impetrabile,quod fida mente poſcimus. Accipe quod offerimus, redona quod rogamus, excuſa quod timemus: quia tu es ſpes unica peccatorum,per te ſperamus ueniam delictorum,& in te beatiſſima noſtrorum eſt expectatio præmiorum. Sancta Maria,ſuccurre miſeris, iuua

Expoſitio Salutationis Angelicæ.

Comparatio cum Eua.

Luc. 1.

Felix per cuncta ſecula.

Hiere. 31.

Inuocatio B. Virginis.

Spes unica peccatorum poſt Chriſtũ.

i una puſillanimes, refoue flebiles: &c. ut infrà quæſtione decimanona. Aſsiſte parata uotis poſcentium, & rependE omnibus optatum effectum. Sint tibi ſtudia aſsiduè orare pro populo Dei, quæ meruiſti benedicta redemptorem ferre mundi.

4. AMBROSIVS in caput primum Lucæ: Maria benedictionis nouã formulam mirabatur, quæ nuſquàm lecta eſt, nuſquàm antè comperta, Soli Mariæ hæc ſalutatio ſeruabatur. Benè enim ſola gratia plena dicitur, quæ ſola gratiam, quam nulla alia meruerat, conſecuta eſt, ut gratiæ repleretur autho re. Ibid. Nec mirum ſi Dominus redempturus mundum, operationem ſuam inchoauit à matre, ut per quam ſalus omnibus parabatur, eadem prima fructum ſalutis hauriret ex pignore. Vndè & meruit audire, Beata quæ credidiſti. Et uerè beata, quæ ſacerdote præſtantior: cùm ſacerdos negaſſet, uirgo correxit errorem. — *Salutatio antè inaudita. Gratiã quam nulla alia meruit, conſecuta eſt. Luc. 1.*

5. PETRVS Chryſologus Archiepiſcopus Rauennas ſermone centeſimo quadrageſimo & ſequentibus, exponit Euangelium de Annunciatione Dominica, atque inter cætera ſermone centeſimo quadrageſimo ſic ait: Facta eſt uerè nunc mater uiuentium per gratiam, quæ mater antè extitit morientiũ per naturam. Quantus ſit Deus, ſatis ignorat ille, qui huius uirginis mentẽ non ſtupet, animum non miratur: pauet cælum, tremunt angeli, creatura nõ ſuſtinet, natura non ſufficit: & una puella ſic Deum in ſui pectoris capit, recipit, oblectat hoſpitio, ut pacem terris, cælis gloriam, ſalutem perditis, uitã mortuis, terrenis cum cæleſtibus parentelam, ipſius Dei cum carne commercium pro ipſa domus exigat penſione, pro ipſius uteri mercede conquirat, & impleat illud prophetæ: Eccè hæreditas Domini filij, merces fructus uentris. Deindè ſermone centeſimo quadrageſimoſecundo: Agit cum MARIA Angelus de ſalute, quia cum Eua angelus egerat de ruina. Ante cauſam dignitas uirginis annunciatur ex nomine: nam MARIA Hebræo ſermone, Latinè domina nuncupatur. Et ſermone centeſimo quadrageſimotertio, Aue gratia plena. Quia ſingulis gratia ſe eſt largita per partes, MARIAE uerò ſimul ſe totam dedit gratiæ plenitudo. Omnes, inquit Euangeliſta, de plenitudine eius accepimus: Verè benedicta, quæ fuit maior cælo, fortior terra, orbe latior: nam Deum quem mundus non capit, ſola cepit. Portauit Deum, qui portat orbem: genuit genitorem ſuum, nutriuit omnium uiuentium nutritorem. — *Pſal. 126. Fructus uentris. MARIA. Ioan. 1.*

6. BERNARDVS homilia tertia de laudibus Virginis matris, ſuper Euangelium, Miſſus eſt Angelus Gabriel: ubi explicat Angelicam ſalutationem, atque inter cætera ità ſcribit: Legimus in Actibus Apoſtolorum & Stephanum plenum gratia, & Apoſtolos fuiſſe repletos ſpiritu ſancto: ſed longè diſsimiliter à MARIA. Alioquin nec in illo habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter, quemadmodùm in Maria: nec illi conceperunt de ſpiritu ſancto, quomodo Maria. Quid mirum ſi gratia plena erat, cum qua Dominus erat? Præuenit ſuum nuncium ad uirginem quam amauerat, quam ſibi elegerat, cuius decorem concupierat: Meritò autem concupiuit rex decorẽ uirginis. Fecerat. n. quicquid longè anteà præmonita fuerat à patre ſuo Dauid, dicente ſibi: Audi filia, & uide, & inclina aurẽ tuã, & obliuiſcere populum tuum & domũ patris tui. Et ſi hoc feceris, concupiſcet rex decorẽ tuũ. Inclinauit aurem ſuam ad obedientiam, & cor ſuum ad diſciplinam, & oblita eſt populum ſuum & domum patris ſui: quia nec populum ſuum augere — *Actor. 6. Plena gratia. Pſal. 44.*

prolis ſucceſsione, nec domui patris ſui relinquere curauit hæredem: ſed quicquid honoris in populo, quicquid de paterna domo rerum terrenarum habere potuiſſet, omnia arbitrata eſt ut ſtercora, ut Chriſtum lucrifaceret. Nec fefellit eam intentio quandò & Chriſtum ſibi filium uindicauit, nec propoſitum pudicitiæ uiolauit. Benè igitur gratia plena, quæ & uirginitatis gratiam tenuit, & inſupèr fœcunditatis gloriam acquiſiuit. Non dixit, Dominus in te: ſed, Dominus tecum. Deus enim qui ubiquè æqualiter totus eſt, per ſuam ſimplicem ſubſtantiam, aliter tamen in rationalibus creaturis, quàm in cæteris, & ipſarum aliter in bonis, quàm in malis eſt per efficaciam. Itá ſanè eſt in irrationalibus creaturis, ut tamen non capiatur ab ipſis. A rationalibus autem omnibus quidem capi poteſt per cognitionem, ſed à bonis tantùm capitur etiàm per amorem. In ſolis ergò bonis itá eſt, ut etiã ſit cum ipſis propter concordiam uoluntatis. Sed cùm itá ſit cum omnibus ſanctis, ſpecialiter tamen cum Maria, cum qua utiquè tanta ei conſenſio fuit, ut illius non ſolùm uoluntatem, ſed etiam carnem ſibi coniungeret, ac ſi de ſua uirginisque ſubſtantia unum Chriſtum efficeret, uel potiùs unus Chriſtus fieret: qui etſi nec totus de Deo, nec totus de uirgine, totus tamen Dei & totus uirginis eſſet: nec duo filij ſed unus utriuſque filius. Nec tantùm Dominus filius tecum, quem carne tua induis: ſed & Dominus Spiritus ſanctus, de quo concipis, & Dominus Pater, qui genuit, quem concipis. Non quia tu benedicta, ideò benedictus fructus uentris tui: ſed quia ille te præuenit in benedictionibus dulcedinis, ideò tu benedicta. Verè etenim benedictus fructus uentris tui, in quo benedictæ ſunt omnes gentes: de cuius plenitudine tu quoquè accepiſti cum cæteris, etſi differentiùs à cæteris. Benedictus in odore, benedictus in ſapore, benedictus in ſpecie. Ex cuius benedictione benedicta etiam tu in mulieribus: quia non poteſt mala arbor fructum facere bonum. Benedicta inquam tu in mulieribus, quæ illam generalem maledictionem euaſiſti, quia dictum eſt: In triſtitia paries filios: & nihilominus illam, qua ſecutum eſt, Maledicta ſterilis in Iſrael: ac ſingularem conſecuta es benedictionem, ut nec ſterilis maneas, nec cum dolore parturias. O uirgo prudens, ò uirgo deuota, quis te docuit, Deo placere uirginitatem? Tu non dicam præceptum, ſed nec conſilium habes, nec exemplũ, niſi quòd unctio docebat te de omnibus, ac ſermo Dei uiuus & efficax antè tibi factus eſt magiſter, quàm filius. priùs inſtruxerit mentem, quàm indueret carnem. Chriſto ergò deuoues te exhibere uirginem, & neſcis quòd ipſi exhiberi te oportet etiam matrem. Eligis in Iſrael eſſe contemptibilis, & ut illi placeas cui te probaſti, maledictũ incurrere ſterilitatis: & eccè maledictio benedictione commutatur, ſterilitas fœcunditate recompenſatur.

Phil. 3. | Dominus tecum. | Benedicta. | Benedictus fructus. | Matth. 7. | Geneſ. 3. | Maria uirginitatē uouit.

7. Fvlgentivs Ruſpenſis Epiſcopus in ſermone de laudibus Mariæ ex partu Saluatoris: Facta eſt Maria feneſtra cæli, quia per ipſam Deus, &c. ut infrà quæſtione decimanona. Tria deniquè mala Euæ, à tribus bonis Mariæ probantur excluſa. Nam Euæ dictum eſt: In doloribus & triſtitia paries, & ad uirum conuerſatio tua, & ipſe dominabitur tui. Tribus ergò his malis ſe ſubiugant fœminæ, quæ Mariam non ſequuntur, dolori, triſtitiæ, ſeruituti. Maria autem econtrariò, quàm præclariſsimis tribus bonis ſublimetur, auſculta: Salutationis Angelicæ, benedictionis diuinæ, & plenitudinis gratiæ. Sic enim eam legitur ſalutaſſe: Aue Maria, gratia plena, benedicta tu inter mulieres. Cùm dixit, Aue, ſalutationem illi cæleſtē exhibuit. Cùm dixit,

Comparatur cum Eua. | Gen. 3.

dixit,gratia plena, oſtendit ex integro iram excluſam primæ ſententię, & plenam benedictionis gratiam reſtitutam. Cùm dixit, benedicta tu inter mulieres, uirginitatis eius benedictum fructum expreſsit, ut ex eo benedicta dicatur inter mulieres, quæcunque perſeuerauerit uirgo: maledicta enim Eua fuerat, quam nunc credimus per Mariam ad benedictionem gloriæ remeaſſe. Venite uirgines ad uirginem, uenite concipientes ad concipientem, uenite parturientes ad parturientem, uenite matres ad matrem, uenite lactantes ad lactantem, uenite iuuenculæ ad iuuenculam. Ideò omnes iſtos curſus naturæ uirgo Maria in Domino noſtro IESV CHRISTO ſuſcepit, ut omnibus ad ſe confugientibus fœminis ſubueniret, & ſic reſtauraret omne genus fœminarum ad ſe uenientium, noua Eua ſeruando uirginitatem, ſicut omne genus uirorum Adam nouus recuperat Dominus Ieſus Chriſtus. Ad ſe confugientib⁹ ſubuenit.

XVI

Vndè hic modus Deiparam uirginem ſalutandi profluxit?

A. Primùm ex Euangelicis uerbis & exẽplis nata eſt hæc ſalutatio, quandò nos ità docent afflati diuino ſpiritu magnus Gabriel Archangelus,[a] & præcurſoris Domini mater ſancta Eliſabetha. a Luc.1.e.

B. Deindè confirmat nobis hanc ſalutandi formulam uſus & conſenſus Eccleſiæ perpetuus, quem ſancti Patres[b] & maiores in hunc uſq; diem religioſiſsimè obſeruarunt, ac obſeruari à nobis uoluerunt. b Athanaſius ſerm. de ſanctiſs. Deipara & plures alij.

a LVCAE primo, ut ſuprà quæſtione præcedenti.

b ATHANASIVM, pluresque alios, uide quæſtione decimaoctaua & decimanona ſequentibus.

XVII

Quid prodeſt huiuſmodi ſalutatione uti?

A. His præclaris uerbis admonemur primùm ſummi beneficij, quod per Mariam Deiparam æternus pater inchoare uoluit in Chriſto, & humano generi redimendo clementer exhibere. Galat.4.a

B. Tum inſignis hæc eſt commendatio ſacroſanctæ & admirandæ uirginis, quam nobis Deus inuentricem gratiæ ac uitæ genitricem eſſe decreuit. Luc.1.d 11.f

C. Quarè nihil mirum ſi poſt pia uota, quæ in precatione Dominica Deo commendauimus, hic acceptæ per Chriſtũ gratiæ memores, non modò Chriſti matrem, ſed etiam Deũ Patrem in eadem uirgine Deipara laudemus, & collætantes angelis, eandem reuerenter, & ſæpe quidem, ſalutemus.

SCRIPTVRAE.

Ad Galatas quarto: Vbi uenit plenitudo temporis, miſit Deus filiũ ſuũ factum ex muliere, factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.

Lvcae undecimo: Factum eſt autem cùm hæc diceret, extollens uocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus uenter qui te portauit, & hubera quæ ſuxiſti. At ille dixit, Quinimmò.

Lvcae primo: Et ait Angelus ei: Nè timeas Maria, inueniſti enim gratiam apud Deum. eccè concipies in utero, &c.

XVIII

Quis eſt huius ſalutationis ſenſus?

Andr. Hieroſ. Archiepiſco. Cretenſis in ſalutationem Angel. Irē. li. 3. c. 31. 33. Hiero. ad Euſtoch. de cuſtod. uirg. Innoc. 3. ſer. 2. de aſſumptione. Bern. hom. 2. ſuper Miſſuveſt. Aug. ſer. 2. de Annunciat. Amb. in 1. ca. Luc.

A. Primis quidem uerbis iure gratulamur, & gratulando prædicamus eam, quæ nobis Euam ſecundam, eamque felicem præſtitit. Etenim quod illa prior mundo intulit Væ maledictionis, hæc ſuo ſalutifero partu ſuſtulit, ipſamque maledictionem filiorum Adæ, benedictione perpetua commutauit.

B. Digna quidem illa, quæ gratia plena prædicetur, vt quę plena Deo, plena uirtutibus, ſola (nam Ambroſij uerbis utemur) gratiam quam nulla alia meruerat, conſecuta eſt, ut gratiæ repleretur authore. Et quis potuit in eius anima uel corpore locus eſſe uitiorum, quandò ſancti ſanctorum eſt templum effecta?

a Luc. 1. d

b Ioan. 1. a Pſalm. 18. a

C. Additur porrò, *Dominus tecum:* quia & uirtus Patris illi ſingulariter [a] obumbrabit, & Spiritus ſanctus cumulatiſsimè ſuperuenit, & [b] uerbum caro factum ex illa tanquàm ſponſus de thalamo ſuo, admirabiliter proceſsit.

Eſa. 7. c Ezech. 44. a

c Luc. 1. e d Cant. 4. b e Amb. ep. 81. Hier. in Heluid. & in apolog. pro lib. ad uerſùs Iouin. f Aug. de nat. & grat. c. 36. Cōc. Tridēti. ſeſſ. 5. Itē ſeſſ. 6. canone 23.

D. Ad hæc, *benedicta in mulieribus*, quia virginitate ſponſa ſimul & fœcunditate mater exiſtit, quam proindè ſummo iure [c] beatam dicunt, ſemperque dicent omnes generationes. Mulier tota [d] pulchra & immaculata, uirgo ante partum, in partu, & poſt partum, [e] ſemper incorrupta, ab omni [f] peccati labe libera, ſuper cælos omnes exaltata, quæ nec minùs uiuificando profuit, quàm infelix Eua obfuit mortalibus occidendo.

E. Et *benedictus fructus uentris tui* Iesvs, ut qui ex Maria radice

radice [g] uelut flos aſcendens, & ipſe quodammodò terrę fructum ſe præſtitit, & æternæ ſalutis fructum ità membris ſuis, ſicut [h] uitis palmitibus ſuccum & uigorem ſuppeditat. Verè [a] beatus uenter, qui te portauit & edidit mundo Saluatorem: verè beata vbera, quæ de cælo plena, filium Dei lactauerunt.

[g] Eſa. 11. a

[h] Ioan. 15. a

[a] Lucæ 11. d

F. Et additur demùm ab Eccleſia, *Sancta Maria mater* DEI, *ora pro nobis peccatoribus nunc & in hora mortis noſtræ*. Quippe ſanctorum [c] Patrum ueſtigijs inſiſtentes, non modò laudabilem & admirabilem illam virginem, quæ ſicut lilium eſt inter ſpinas, ſalutamus, ſed & eam uirtute Dei auctam eſſe tanta credimus atque profitemur, ut poſsit prodeſſe, fauere, annuere miſeris mortalibus, dum hi præſertim ſe ſuaque uota illi commendant, ac diuinam gratiam matris interceſsione ſupplices expetunt.

Vide antiquũ Breuiariũ Roma. & nouũ ex edicto cõcilij Trident. editum.

[c] Ephræm de laudib. Marię & in orat. ad eandẽ. Itẽ in lamẽt. B. vir. Iren. lib. 5. Naziã. in Cyprianũ. & in Tragœ. Chriſtus patiens. Fulgẽt. in ſer. de laudib. B. virg. Anſelmus de excellẽtia B. uirginis, c. 12. Ber. ſer. 2. dom. 1. poſt oct. Epipha. & ſer. 1. & 4. de Aſſumpt.

SCRIPTVRAE.

Lvcae primo: Spiritusſanctus ſuperueniet in te, & uirtus altiſsimi obumbrabit tibi.

Ioannis primo: Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.

Psalmo decimooctauo: Et ipſe tanquàm ſponſus procedens de thalamo ſuo. Exultauit ut gigas ad currendam uiam, à ſummo cælo egreſsio eius.

Esaiae ſeptimo: Eccè uirgo concipiet & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emmanuel.

Ezechielis quadrageſimoquarto: Porta hæc clauſa erit: non aperietur, & uir non tranſiet per eam: quoniam Dominus Deus Iſrael ingreſſus eſt per eam, eritque clauſa principi.

Lvcae primo: Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ: eccè enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magna qui potens eſt.

Canticorvm quarto: Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.

Esaiae undecimo: Egredietur uirga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Et requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientię & intellectus, &c.

Ioannis decimoquinto: Ego ſum uitis, uos palmites, qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia ſine me nihil poteſtis facere.

Lvcae vndecimo: Factum eſt autem cùm hæc diceret, extollens uocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus uenter qui te portauit, & hubera quæ ſuxiſti. At ille dixit: Quinimmò: Beati qui audiunt uerbum Dei, & cuſtodiunt illud.

Canticorvm ſecundo: Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias.

PATRES.

PATRES.

Luc. 1. Dominus tecum.

1. A. ANDREAS Hieroſolymitanus Archiepiſcopus Cretenſis, in ſalutationem angelicam: Aue, inquit, gratia plena: Dominus tecum. Qui eſt ante te, hodiè tecum eſt, & paulò pòſt erit ex te. Illud quidem ab omni æternitate, hoc autem in tempore. O immenſam humanitatem, ò benignitatem incredibilem. Non fuit ſatis gaudium indicaſſe, niſi ipſum gaudij authorẽ ineſſe Virgini ſignificaret. Illud enim, Dominus tecum, perſpicuè Regis præſentiam declarat, qui ſic ex ipſa corpus aſſumit humanum, ut à propria gloria non recedat. Aue gratia plena, Dominus tecum.

Eximiæ laudes B. virgin.

Gaude lætitiæ inſtrumentum, per quod triſtis execrationis ſententia in lætum gaudij iudicium commutatur. Gaude uerè benedicta, gaude uirgo præclariſsima, gaude ornatiſsimum diuinæ gloriæ templum. Gaude ſacroſanctum regis palatium, gaude thalame, in quo ſibi Chriſtus humanitatem ſponſam adiunxit. Gaude electa à Deo antequàm genita.

Perfugiũ conciliationis inter Deũ & homines.

Gaude diuinum inter Deum atque homines conciliationis perfugium. Gaude theſaure uitæ immortalis, gaude cælum, in quo ſol gloriæ ſplendet: domicilium cælo pręſtantius. Gaude unicum illius, qui nuſquàm capitur, ampliſsimum habitaculum. Gaude ſancta, terra uirginea, ex qua nouus Adam formatur, qui ueterem Adam ſeruet. Gaude fermentũ ſanctum ac Deo gratum, ex quo totius generis humani maſſa fermentatur, & in unius corporis Chriſti panem euadit, & admirabili ratione coaugmentatur.

Figuræ B. virginis. Gen. 7. Exod. 37.

Gaude gaudij mater ſempiterni, gaude noua Dei arca, in qua Dei Spiritus conquieſcit. Arca, in qua noſter Noe Chriſtus humanitatem ſeruauit: arca, in qua nouæ gloriæ ſanctificatio, & qui natura ſanctus eſt, in uirginea naturę officina corpus ſibi ratione mirabili fabricatus eſt, nõ deponens id quod erat: eſt enim immutabilis: ſed aſſumens id quod non erat: eſt enim benignus & hominum amantiſsimus.

Exod. 16. Heb. 9. Pſal. 80. Eſaiæ 6.

Gaude urna aurea, quę contines illum, qui dulce manna & mel è petra ingrato populo ſubminiſtrauit. Gaude Seraphica myſtici carbonis ardentis forceps. Salue ſpiritale pręcognitionis perſpicuę ſpeculum, per quod prophetę infinitam erga nos Dei ſubmiſsionem myſticè uaticinati ſunt. Gaude ſpeculum, per quod iuſtitię ſolem uenientem è cęlo ſuſpicientes ij qui denſis in tenebris peccati uerſabantur, illuſtrati ſunt. Salue Prophetarum & Patriarcharum omnium decus, & clariſsima arcanę procognitionis humanę tuba.

Benedicta in mulieribus.

Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus uentris tui. Et meritò benedicta: benedixit enim te Deus tabernaculum ſuum, quoniam paternę glorię plenum Chriſtũ Ieſum, hominem eundem & Deum in ijs ex quibus, & in quibus naturis conſiſtit, admirabili ratione in utero tuo geſsiſti.

Coloſſ. 2.

Benedicta tu in mulieribus, quæ cęleſtem theſaurum, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei reconditi, in ſacro uirginitatis tuæ penu, ſine anguſtia compræhendiſti. Tu uerè benedicta es, cuius uterus areę cumulus eſt: quia benedictionis fructum, immortalitatis ſpicam Chriſtum, ſine ſemine, ſine cultoris labore multiplicem frugum innumerabilium meſſem * noſtræ ſalutis Agricolę produxiſti.

*for. *, noſtræque ſalutis agricolã.*

Tu uerè benedicta, quę ſola ex omnibus matribus creatori tuo mater electa es, & quod eſt matrum omnium proprium ignoras: cuius quoque excellentia uirginitatis, maternis doloribus corrupta non eſt, uirgineo germine tuo ſigna tuę caſtitatis integra conſeruante. Tu uerè benedicta, quę ſola ſine uiri coniunctione filium genuiſti, qui cęlos condidit, & terram uir-

ginitate

ginitate tua cælis exæquauit, Benedicta tu in mulieribus, quæ ſola benedi-
ctionem ſuſcepiſti, quam Deus per Abraham gentibus omnibus promiſit. Tu
uere benedicta, quæ ſola benedicti filij Ieſu Chriſti & Saluatoris noſtri de-
clarata es mater, per quam clamant gentes. Benedictus qui uenit in nomi- Pſ. 117 & 71.
ne Domini: &, Benedictum nomen gloriæ eius in ſecula: &, Implebitur Luc. 1.
gloria eius omnis terra: fiat, fiat. Benedicta tu in mulieribus, quam beatam
dicunt omnes generationes: quam reges honorant, principes uenerantur, di-
uites populi obſecrant, uirgines quæ uel præceſſerunt uel ſequuntur, in tem- Diuites Ma-
plum Regis comitantur. Benedicta tu in mulieribus, quam Eſaias oculis riã obſecrãt.
propheticis aſpiciens, prophetiſſam, & uirginẽ, & laterem, & locum, & caput Eſaiæ 8.
libri obſignatum arcana ratione nominauit. Benedicta tu uerè, quam Eze- Ezech. 44.
chiel auroram, & portam concluſam, per quam ſolus Deus ingreſſus eſt, &
rurſum concluſam appellauit. Tu ſola uerè benedicta, quam uir deſiderio-
rum Daniel montem uidit, & Abacuc admirabilis montem opacum. Mon- Dan. 2.
tem quoquè Dei, montem pinguem, montem coagulatum, montem in quo Abac. 3.
placitum eſt Deo habitare, te tuus ille progenitor atque rex propheticè de- Pſal. 67.
cantauit. Benedicta tu in mulieribus, quam Zacharias rerum diuinarum in-
ſpector eximius candelabrum aureum uidit ſeptem lucernis, & ſeptem infu
ſorijs, id eſt, ſeptem Spiritus ſancti muneribus exornatum. Tu uerè bene-
dicta, quæ tanquàm paradiſus intra te contines ipſius Eden plantatorẽ Chri- Gen. 2.
ſtum: qui infinita uirtute ex almo utero tuo prodiens inſtar fluuij, quatuor
principijs per Euangelium rigat faciem uniuerſæ terræ. Benedicta tu in mu
lieribus, & benedictus fructus uentris tui. Fructus, ex quo protoplaſtus Adã Gen. 3.
ueſcens, euomet ueterem illam potionem, per quam fraudis uenenum hau-
ſit. Fructus, ex quo ligni amaritudo dulceſcit: qui expurgat humanitatem,
qui uero Iſraeli fontes uberrimos præbet in ſolitudine, qui aquas amaras ef- Exod. 17 15.
ficit dulces, & nouum panis ac cibi imbrem emittit. Benedictus fructus, qui & 16.
ex incorrupta uirginei uteri planta maturos racemos extulit. Benedictus fru Benedictus fructus.
ctus, ex quo fontes emanant aquæ ſalientis in uitam æternam. Fructus, ex Ioan. 4.
quo uitalis panis Dominici corporis, & ſalutare immortalitatis poculum
conficitur. Benedictus fructus, quem omnis lingua cæleſtium, terreſtrium
& infernorum celebrat triplici ſanctitate, in una diuinitate trinitatem indi- Philipp. 2.
cans perſonarum.

2. Irenaeus libro tertio aduersùs hæreſes, capite trigeſimoprimo: Quẽ-
admodùm protoplaſtus ille Adam de rudi terra & adhuc de uirgine (nondũ Adam ex ter-
enim pluerat Deus, & homo non erat operatus terrã) habuit ſubſtantiã, & ra adhuc uir-
plaſmatus eſt manu Dei, id eſt, uerbo Dei: omnia enim per ipſum facta gine forma-
ſunt: & ſumpſit Dominus limum à terra, & plaſmauit hominem: Ita re- tus. Gen. 2.
capitulans in ſe Adam ipſe uerbum exiſtens ex Maria, quæ adhuc erat uir- Ioan. 1.
go, rectè accipiebat generationem Adæ recapitulationis. Si igitur primus Gen. 2.
Adam habuit patrem hominem, & ex ſemine uiri natus eſt, meritò dice-
rent & ſecundum Adam ex Ioſeph eſſe generatum. Si autem ille de terra
quidem ſumptus eſt, & uerbo Dei plaſmatus eſt, oportebat id ipſum uerbũ
recapitulationem Adæ in ſemetipſum faciens, eiuſdem generationis habere
ſimilitudinem.

3. Et capite trigeſimotertio: Sicut Eua inobaudiens facta, & ſibi &
uniuerſo generi humano cauſa facta eſt mortis: ſic & Maria habens præde- Comparatur
ſtinatum uirum, tamen uirgo obaudiens, & ſibi & uniuerſo generi huma- cum Eua.

no cauſa

Vniuerſo generi humano facta eſt cauſa ſalutis.

no cauſa facta eſt ſalutis. Euæ inobedientiæ nodus ſolutionem accepit per obedientiam Mariæ: quod enim alligauit uirgo Eua per incredulitatem, hoc uirgo Maria ſoluit per fidem.

4. Hieronymvs epiſtola uigeſimaſecunda ad Euſtochium de cuſtodia uirginitatis: Exiet uirga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Virga, mater eſt Domini, ſimplex, pura, ſyncera, nullo extrinſecùs germine cohærente, & ad ſimilitudinem Dei unione fœcunda. Virgæ flos, Chriſtus eſt, dicens: Ego flos campi, & lilium conuallium. Qui & in alio loco lapis prædicatur abſciſſus de monte ſine manibus: ſignificante Propheta, uirginem naſciturum eſſe de uirgine. Manus quippe accipiuntur pro opere nuptiarum. In doloribus iugiter Eua parturiebat: poſtquàm verò uirgo concepit in utero, & peperit nobis puerum, cuius principatus in humeros eius, Deum, fortem, patrem futuri ſeculi: ſoluta maledictio eſt. Mors per Euam, uita per Mariam. Ideoq; & ditius uirginitatis donum fluxit in fœminas, quia cœpit à fœmina.

Eſa. 11. — Maria uirga. — Cant. 2. — Dan. 2. — Maria mons eſt. — Eſa. 9. — Vita per Mariam.

5. Innocentivs tertius ſermone ſecundo de Aſſumptione Mariæ uirginis: Oportebat, ut ſicut per fœminam mors intrauit in orbem, ità per fœminam uita rediret in orbem: & ideò quod damnauit Eua, ſaluauit Maria, ut undè mors oriebatur, indè uita reſurgeret. Illa conſenſit diabolo, & uetitum pomum comedit, ſecundùm illud: Tulit de fructu, & comedit, deditque uiro: Iſta credidit angelo, & filium promiſſum concepit, ſecundùm illud: Eccè concipies & paries filium. Illa comedit pomum ad mortem, iuxta quod fuerat illi prædictum: Quacunque die comederis, morte morieris. Iſta concepit filium ad ſalutem, ſicut ei fuerat prænotatum: Vocabis nomen eius Iesvm: Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Illa peperit in dolore, ſecundùm illud: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos, & in dolore paries. Iſta generauit in gaudio, ſecundùm illud: Annuncio uobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus eſt uobis hodiè Saluator, qui eſt Chriſtus Dominus, in ciuitate Dauid. Illa fuit de ſolo uiro producta, quoniam ædificauit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem: ſed produxit uirum & fœminam. Hæc autem producta fuit de uiro & fœmina, ſed ſolum uirum produxit: Quia nouum fecit Dominus ſuper terram, fœmina circundedit uirum gremio uteri ſui. Illa dicta eſt Eua, huic dictum eſt Aue: quia per hanc mutatum eſt nomen Euæ: Aue, inquit, gratia plena, Dominus tecum. Quaſi diceret: Illa fuit plena peccato, ſed tu plena gratia. Illa fuit maledicta in mulieribus, ſed benedicta tu in mulieribus. Fructus uentris illius fuit maledictus Cain, ſed fructus uentris tui erit benedictus Iesvs. Et ſub finem: Ipſa eſt ergò aurora conſurgens, pulchra ut luna, electa ut ſol, terribilis ut caſtrorum acies ordinata. Luna lucet in nocte, aurora in diluculo, ſol in die. Nox autem eſt culpa, diluculum pœnitentia, dies gratia. Qui ergò iacet in nocte culpæ, reſpiciat lunam, deprecetur Mariam, ut ipſe per filium cor eius ad compunctionem illuſtret. Quis enim de nocte inuocauit eam, & non eſt exauditus ab ea? Ipſa eſt mater pulchrę dilectionis & ſanctæ ſpei. Qui uerò ad diluculum pœnitentiæ ſurgit, reſpiciat auroram, deprecetur Mariam: ut ipſa per filium cor eius ad ſatisfactionem illuminet. Quis enim deuotè inuocauit eam, & non eſt exauditus ab ea? Ipſa eſt mater pulchrę dilectionis & ſanctę ſpei. Quia uerò militia eſt uita hominis ſuper terram, (nam

Confertur cum Eua. — Gen. 3. — Luc. 1. — Gen. 2. — Matt. 1. — Geneſ. 3. — Luc. 2. — Geneſ. 2. — Hiere. 31. — Eua in Aue mutatum. — Cant. 6. — Peccator deprecetur Mariam. — Eccleſiaſtici 24. — Pœnitens deprecetur Mariam.

(nam mundus poſitus eſt in maligno : caro concupiſcit aduersùs ſpiritum , oculus deprædatur animam , mors ingreditur per feneſtras : nec eſt nobis colluctatio tantùm aduersùs carnem & ſanguinem : ſed aduersùs ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus , aduersùs rectorem tenebrarum harum. Aduerſarius enim noſter diabolus tanquàm leo rugiens circuit , quærens quem deuoret)quicunque ſentit impugnationem ab hoſtibus uel à mundo, uel à carne,uel à dæmone,reſpiciat caſtrorum aciem ordiuatam,deprecetur Mariam,ut ipſa per filium mittat auxilium de ſancto,& de Sion tueatur. Iob 7. 1.Ioan. 5. Galat 6. Thren. 3. Hier. 9. Ephes.6. 1 Pet. 5. Qui tentanſ, Mariã inuocent. Pſal. 19.

6. Bernardus homilia ſecunda de laudibus Virginis Matris ſuper Euãgelium,Miſſus eſt : Curre Eua ad Mariam , curre mater ad filiam , filia pro matre reſpondeat,ipſa matris opprobrium auferat : ipſa patri pro matre ſatisfaciat : quia eccè ſi uir cecidit per fœminam,iam non erigitur niſi per fœminam . Quid dicebas ò Adam ? Mulier quam dediſti mihi , dedit mihi de ligno,& comedi . Verba malitiæ ſunt hæc , quibus magis augeas quàm deleas culpam . Veruntamen ſapientia uicit malitiam : cùm occaſionem ueniæ,quam à te Deus interrogando elicere tentauit,ſed non potuit,in theſauro indeficiẽtis ſuę pietatis inuenit.Reddit nẽpe fęmina pro fœmina,prudens ꝑ fatua,humilis pro ſuperba:quæ pro ligno mortis,guſtum tibi porrigat uitæ, & pro uenenoſo cibo illo amaritudinis,dulcedinem pariat fructus æterni . Muta ergò iniquæ excuſationis uerbum in uocem gratiarum actionis,& dic : Domine , Mulier quam dediſti mihi,dedit mihi de ligno uitæ,& comedi,& dulce factũ eſt ſuper mel ori meo,quia in ipſo uiuificaſti me. Eccè enim ad hoc miſſus eſt angelus ad uirginem . O admirandam & omni honore digniſsimam uirginem , ò fœminam ſingulariter uenerandam, ſuper omnes fœminas admirabilem, parentum reparatricem , poſterorum uiuificatricẽ. Miſſus eſt,inquit,angelus ad uirginem . Virginem carne , uirginem mente, uirginem profeſsione,uirginem denique qualem deſcribit Apoſtolus,mente & corpore ſanctam . Nec nouiter,nec fortuitu inuentam,ſed à ſeculo electam : ab altiſsimo præcognitam & ſibi præparatam, ab angelis ſeruatam,a Patribus præfiguratam,à Prophetis promiſſam . Scrutare ſcripturas,& proba quæ dico . Viſne ut & ego aliqua ex his teſtimonia hic inſeram ? Vt pauca loquar de pluribus,quam tibi aliam prædixiſſe Deus uidetur, quandò ad ſerpentem ait : inimicitias ponam inter te & mulierem ? Et ſi adhuc dubitas , an de Maria dixerit : audi quod ſequitur , Ipſa conteret caput tuũ. Cui hæc ſeruata uictoria eſt,niſi Mariæ ? Ipſa proculdubiò caput contriuit uenenatum,quæ omnimoda maligni ſuggeſtionem tã de carnis illecebra , quàm de mentis ſuperbia deduxit ad nihilum. Quam uerò aliam Salomon requirebat,cùm dicebat : Mulierem fortem quis inueniet ? Et multis teſtimonijs alijs in medium productis,ità concludit: Vides quàm pulchrè & concorditer ſanctorum mira facta , & miſtica dicta ſibi inuicèm concinunt ? Vides quam ſtupendum ſit hoc unum de uirgine,& in uirgine factum miraculum, quod tot miracula præuenerunt , tot oracula promiſerunt ? Vnus nimirum fuit Spiritus prophetarum , licèt diuerſis modis , ſignis & temporibus eandem rem diuerſi non diuerſo ſpiritu & præuiderunt,& prædixerunt . Quod Moyſi monſtratum eſt in rubo & igne , Aaron in uirga & flore , Gedeoni in uellere & rore, hoc apertè Salomon præuidit in forti muliere & eius precio,apertiùs Hieremias præcinit de fœmina & uiro, apertiſsimè Eſaias declarauit de uirgine & Deo . Et in fine ſermonis : Loquamur pauca , & ſuper

Maria reſtau ratrix Euæ. Gen 3. Sapien. 7. Laus B. Virginis. 1. Cor. 7. Vaticinationes de ea. Gene. 3. Prouer. 31. Exod. 3. Nũ. 7 Iud. 6. Prou. 31. Hiere. 31. Eſa 7. Mariæ nomẽ

Vniuerſo generi humano facta eſt cauſa ſalutis.

no cauſa facta eſt ſalutis. Euæ inobedientiæ nodus ſolutionem accepit per obedientiam Mariæ: quod enim alligauit uirgo Eua per incredulitatem, hoc uirgo Maria ſoluit per fidem.

Eſa. 11. Maria uirga. Cant. 2. Dan. 2. Maria mons eſt. Eſa. 9. Vita per Mariam.

4. Hieronymvs epiſtola uigeſimaſecunda ad Euſtochium de cuſtodia uirginitatis: Exiet uirga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet. Virga, mater eſt Domini, ſimplex, pura, ſyncera, nullo extrinſecùs germine cohærente, & ad ſimilitudinem Dei unione fœcunda. Virgæ flos, Chriſtus eſt, dicens: Ego flos campi, & lilium conuallium. Qui & in alio loco lapis prædicatur abſciſſus de monte ſine manibus: ſignificante Propheta, uirginem naſciturum eſſe de uirgine. Manus quippe accipiuntur pro opere nuptiarum. In doloribus iugiter Eua parturiebat: poſtquàm verò uirgo concepit in utero, & peperit nobis puerum, cuius principatus in humeros eius, Deum, fortem, patrem futuri ſeculi: ſoluta maledictio eſt. Mors per Euam, uita per Mariam. Ideoq; & ditius uirginitatis donum fluxit in fœminas, quia cœpit à fœmina.

Confertur cum Eua. Gen. 3. Luc. 1. Gen. 2. Matt. 1. Geneſ. 3. Luc. 2. Geneſ. 2. Hiere. 31. Eua in Aue mutatum.

5. Innocentivs tertius ſermone ſecundo de Aſſumptione Mariæ uirginis: Oportebat, ut ſicut per fœminam mors intrauit in orbem, ità per fœminam uita rediret in orbem: & ideò quod damnauit Eua, ſaluauit Maria, ut undè mors oriebatur, indè uita reſurgeret. Illa conſenſit diabolo, & uetitum pomum comedit, ſecundùm illud: Tulit de fructu, & comedit, deditque uiro: Iſta credidit angelo, & filium promiſſum concepit, ſecundùm illud: Eccè concipies & paries filium. Illa comedit pomum ad mortem, iuxta quod fuerat illi prædictum: Quacunque die comederis, morte morieris. Iſta concepit filium ad ſalutem, ſicut ei fuerat prænotatum: Vocabis nomen eius Iesvm: Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Illa peperit in dolore, ſecundùm illud: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos, & in dolore paries. Iſta generauit in gaudio, ſecundùm illud: Annuncio uobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus eſt uobis hodiè Saluator, qui eſt Chriſtus Dominus, in ciuitate Dauid. Illa fuit de ſolo uiro producta, quoniam ædificauit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem: ſed produxit uirum & fœminam. Hæc autem producta fuit de uiro & fœmina, ſed ſolum uirum produxit: Quia nouum fecit Dominus ſuper terram, fœmina circundedit uirum gremio uteri ſui. Illa dicta eſt Eua, huic dictum eſt Aue: quia per hanc mutatum eſt nomen Euæ: Aue, inquit, gratia plena, Dominus tecum. Quaſi diceret: Illa fuit plena peccato, ſed tu plena gratia. Illa fuit maledicta in mulieribus, ſed benedicta tu in mulieribus. Fructus uentris illius fuit maledictus Cain, ſed fructus uentris tui erit benedictus Iesvs. Et ſub finem: Ipſa eſt ergò aurora conſurgens, pulchra ut luna, electa ut ſol, terribilis ut caſtrorum acies ordinata. Luna lucet in nocte, aurora in diluculo, ſol in die. Nox autem eſt culpa, diluculum pœnitentia, dies gratia. Qui ergò iacet in nocte culpæ, reſpiciat lunam, deprecetur Mariam, ut ipſe per filium cor eius ad compunctionem illuſtret. Quis enim de nocte inuocauit eam, & non eſt exauditus ab ea? Ipſa eſt mater pulchræ dilectionis & ſanctæ ſpei. Qui uerò ad diluculum pœnitentiæ ſurgit, reſpiciat auroram, deprecetur Mariam: ut ipſa per filium cor eius ad ſatisfactionem illuminet. Quis enim deuotè inuocauit eam, & non eſt exauditus ab ea? Ipſa eſt mater pulchræ dilectionis & ſanctæ ſpei. Quia uerò militia eſt uita hominis ſuper terram,

Cant. 6. Peccator deprecetur Mariam. Eccleſiaſtici 24. Pœnitens deprecetur Mariam.

(nam

(nam mundus poſitus eſt in maligno : caro concupiſcit aduersùs ſpiri- Iob 7.
tum , oculus deprædatur animam , mors ingreditur per feneſtras : nec 1.Ioan.5.
eſt nobis colluctatio tantùm aduersùs carnem & ſanguinem : ſed aduersùs Galat.6. Thren.3.
ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus , aduersùs rectorem tenebrarum harum. Hier.9.
Aduerſarius enim noſter diabolus tanquàm leo rugiens circuit , quærens Ephes.6.
quem deuoret)quicunque ſentit impugnationem ab hoſtibus uel à mundo, 1 Pet.5. Qui tentant,
uel à carne,uel à dæmone,reſpiciat caſtrorum aciem ordinatam,deprecetur Mariã inuocent.
Mariam,ut ipſa per filium mittat auxilium de ſancto,& de Sion tueatur . Pſal.19.
6. Bernardvs homilia ſecunda de laudibus Virginis Matris ſuper Euã- Maria reſtau
gelium,Miſſus eſt : Curre Eua ad Mariam , curre mater ad filiam , filia pro ratrix Euæ.
matre reſpondeat,ipſa matris opprobrium auferat : ipſa patri pro matre ſa-
tisfaciat : quia eccè ſi uir cecidit per fœminam,iam non erigitur nisì per fœ
minam . Quid dicebas ò Adam ? Mulier quam dediſti mihi , dedit mihi de Gen 3.
ligno,& comedi . Verba malitiæ ſunt hæc , quibus magìs augeas quàm de-
leas culpam . Veruntamen ſapientia uicit malitiam : cùm occaſionem ue- Sapien.7.
niæ,quam à te Deus interrogando elicere tentauit,ſed non potuit,in theſau
ro indeficiẽtis ſuę pietatis inuenit.Reddit nẽpe fęmina pro fœmina,prudens
ꝑ fatua,humilis pro ſuperba:quæ pro ligno mortis,guſtum tibi porrigat ui-
tæ, & pro uenenoſo cibo illo amaritudinis,dulcedinem pariat fructus æter-
ni . Muta ergò iniquæ excuſationis uerbum in uocem gratiarum actionis,&
dic : Domine , Mulier quam dediſti mihi,dedit mihi de ligno uitæ,& come-
di,& dulce factũ eſt ſuper mel ori meo,quia in ipſo uiuificaſti me. Eccè enim
ad hoc miſſus eſt angelus ad uirginem . O admirandam & omni honore di- Laus B.Virginis.
gniſsimam uirginem , ò fœminam ſingulariter uenerandam, ſuper omnes
fœminas admirabilem, parentum reparatricem , poſterorum uiuificatricẽ.
Miſſus eſt,inquit,angelus ad uirginem . Virginem carne , uirginem mente,
uirginem profeſsione,uirginem denique qualem deſcribit Apoſtolus,men- 1.Cor.7.
te & corpore ſanctam . Nec nouiter,nec fortuitu inuentam,ſed à ſeculo ele-
ctam : ab altiſsimo præcognitam & ſibi præparatam, ab angelis ſeruatam,a Vaticinationes de ea.
Patribus præfiguratam,à Prophetis promiſſam . Scrutare ſcripturas,& pro
ba quæ dico . Visne ut & ego aliqua ex his teſtimonia hic inſeram ? Vt pau-
ca loquar de pluribus,quam tibi aliam prædixiſſe Deus uidetur, quandò ad
ſerpentem ait : inimicitias ponam inter te & mulierem ? Et ſi adhuc dubi- Gene. 3.
tas , an de Maria dixerit : audi quod ſequitur , Ipſa conteret caput tuũ.Cui
hæc ſeruata uictoria eſt,nisi Mariæ ? Ipſa proculdubiò caput contriuit uene
natum,quæ omnimoda maligni ſuggeſtionem tã de carnis illecebra , quàm
de mentis ſuperbia deduxit ad nihilum. Quam uerò aliam Salomon requi-
rebat,cùm dicebat : Mulierem fortem quis inueniet ? Et multis teſtimonijs Prouer. 31.
alijs in medium productis,ità concludit: Vides quàm pulchrè & concordi-
ter ſanctorum mira facta , & miſtica dicta ſibi inuicèm concinunt ? Vides
quam ſtupendum ſit hoc unum de uirgine,& in uirgine factum miraculum,
quod tot miracula præuenerunt , tot oracula promiſerunt ? Vnus nimirum
fuit Spiritus prophetarum , licèt diuerſis modis , ſignis & temporibus ean-
dem rem diuerſi non diuerſo ſpiritu & præuiderunt,& prædixerunt . Quod Exod. 3.
Moyſi monſtratum eſt in rubo & igne , Aaron in uirga & flore , Gedeoni in Nũ.17 Iud.6.
uellere & rore , hoc apertè Salomon præuidit in forti muliere & eius pre- Prou.31.
cio,apertiùs Hieremias præcinit de fœmina & uiro, apertiſsimè Eſaias de- Hiere.31.
clarauit de uirgine & Deo . Et in fine ſermonis : Loquamur pauca , & ſu- Eſa 7. Mariæ nomẽ
per

rita precioſa charitas,ſine qua nihil tibi prodeſt quodcunque habueris, quã ſi ſolam habeas,ſufficit tibi.

5. IDEM Auguſtinus in Enchiridio ad Laurentium, capite centeſimo decimoſeptimo: Charitas,quam fide ac ſpe maiorem dixit Apoſtolus,quanto in quocunque maior eſt, tanto melior eſt in quo eſt. Cùm enim quæritur, utrùm quiſq; ſit homo bonus, non quæritur quid credat aut ſperet, ſed quid amet. Nam qui rectè amat, proculdubio rectè credit & ſperat: qui verò nõ amat,inaniter credit,etiamſi ſunt uera quæ credit.Inaniter ſperat,etiamſi ad ueram felicitatem doceantur pertinere quæ ſperat,niſi & hoc credat ac ſperet,quod ſibi petenti donari poſsit,ut amet.

1.Cor.13.

Homo bonus eẽ iudicatur non ex fide aut ſpe, ſed ex charitate.

6. ITEM ſermone quinquageſimotertio de tempore: Charitas omnium arx eſt uirtutum, promiſsio regni, præmium ſummum ſanctorum in cælo,quia in perenni gaudio nihil gratius, nihil dulcius habent ſancti perfecto amore Dei. Quem quia præſentem uident,ſuauiùs diligunt,& dulciùs fruũtur ipſo bono. In omnibus præceptis Dei charitas obtinet principatum, ſine cuius perfectione nihil Deo placere poſſe Paulus Apoſtolus teſtatur, quia nec martyrium,nec ſeculi contemptum, nec eleemoſynarum largitionem ſine charitatis officio quicquam proficere poſſe oſtendit.

Charitatis laus.

1.Cor.13.

7. AVGVSTINVS libro decimoquinto de Trinitate,capite decimooctauo: Nullum eſt iſto Dei dono excellentius. Solum eſt quod diuidit inter filios regni & filios perditionis æternæ. Dantur & alia per ſpiritum ſanctum munera,ſed ſine charitate nihil proſunt. Niſi ergò tantùm impertiatur cuique Spiritus ſanctus,ut eum Dei & proximi faciat amatorem,à ſiniſtra nõ transfertur ad dexteram. Nec ſpiritus propriè dicitur donum, niſi propter dilectionem: quam qui non habuerit,ſi linguis hominum loquatur & angelorũ, ſonans æramentum eſt & cymbalum tinniens. Et ſi habuerit prophetiam,& ſcierit omnia ſacramenta, &c. Quantum ergò bonum eſt,ſine quo ad æternam uitam neminem bona tanta perducunt? Ipſa verò dilectio ſiue charitas, nam unius rei eſt utrunque nomen, ſi habeat eam qui non loquitur linguis,nec habet prophetiam, nec omnia ſcit ſacramenta, omnemque ſcientiam,nec diſtribuit omnia ſua pauperibus,uel non habendo quod diſtribuat, uel aliqua neceſsitate prohibitus, nec tradit corpus ſuum ut ardeat, ſi talis paſsionis nulla tentatio eſt, perducit ad regnum, itá ut ipſam fidem non faciat utilem niſi charitas. Sine charitate quippe fides poteſt quidem eſſe,ſed non & prodeſſe. Propter quod & Apoſtolus Paulus,In CHRISTO, inquit, IESV neque circuncifio,neque præputium aliquid ualet,ſed fides quæ per dilectionem operatur: ſic eam diſcernens ab ea fide qua & dæmones credunt & contremiſcunt. Dilectio igitur quæ ex Deo eſt,& Deus eſt, propriè ſpiritusſanctus eſt, per quem diffunditur in cordibus noſtris Dei charitas, per quam nos tota inhabitat Trinitas. Quocircà rectiſsimè ſpiritus ſanctus cùm ſit Deus,uocatur etiàm donum Dei. Quod donum propriè quid niſi charitas intelligenda eſt,quæ perducit ad Deum, & ſine qua quodlibet aliud donum Dei non perducit ad Deum?

Excellentia & neceſſitas charitatis.

1.Cor.13.

Sine charitate fides eſſe põt, ſed non prodeſſe.

Galat.5.

Iacob.2.

Rom.5.

8. AVGVSTINVS de uerbis Domini ſermone uigeſimotertio: Intentum me fecit Euangelium ſanctum. Etiàm ipſas uirgines & ipſas ferentes lampades, alias dixit prudentes,alias ſtultas. Vndè intuemur,undè diſcernimus? De oleo. Aliquid magnum ſignificat oleum, ualdè magnum: Putas non charitas eſt? Quærendo dicimus,non ſententiam præcipitamus. Vndè mihi uideatur

Matt.25.

Oleũ charitas 1.Cor. 12. 1.Cor. 13.

deatur oleum charitas ſignificari, dicam uobis. Apoſtolus dicit: Adhuc ſupereminentiorem uobis uiam demonſtro. Supereminentiorem uiam quam demonſtrat? Si linguis hominum loquar & angelorum, chariatem autem non habeam, factus ſum æramentum ſonans, aut cymbalum tinniens. Ipſa eſt ſupereminens uia, id eſt, charitas, quæ meritò oleo ſignificatur. Omnibus enim humoribus oleum ſupereminet. Mitte aquam, & ſuperinfunde oleum, oleum ſupereminet. Mitte oleum, ſuperinfunde aquam, oleũ ſupereminet. Si ordinem ſeruaueris, uincit: ſi ordinem mutaueris, uincit: Charitas nunquàm cadit. Ibid. Sapientium lampades ardebant de oleo æterno, de conſciẽtiæ ſecuritate, de interiore gloria, de intima charitate.

II

Quid verò eſt Charitas?

Matt. 22. d Luc. 10. e Marci. 12. c Aug. lib. 3. de doctr. Chriſt. cap. 10. a Bern. in tractatu de diligendo Deo. b 1. Cor. 10. g Coloſ. 3. c

A. Virtus infuſa diuinitùs, qua ſincerè diligitur propter ſe Deus, & propter Deum proximus.

B. Diligendus enim præcipuè eſt Deus in omnibus, [a] & ſuper omnia, & propter ſe ſolùm, ut qui unus ſummum æternumque bonum exiſtit, quod ſolùm noſtros explet animos: cuius amor & [b] honor noſtræ tum uoluntatis, tum actionis omnis initium & ſcopus eſſe debet.

c Aug. ho. 38. ex 50. d Au. in pſal. 118. cõcione 8. item ſer. 73. & 59. de tempore.

C. Deindè propter [c] Deum amandus proximus, hoc eſt, citra diſcrimen [d] homo quilibet, quandò inter nos omnes proximi, maximaque propinquitate coniuncti ſumus, ſecundùm eandem ſcilicet naturam humanam filijs Adæ communem, & ob diuinam gratiam æternamq; gloriam cunctis, qui uelint, communicabilem.

SCRIPTVRAE.

Matthaei vigeſimoſecundo: Magiſter, quod eſt mandatum magnum in lege? Ait illi Iesvs: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc eſt maximum & primum mandatum. Secundum autem ſimile eſt huic, Diliges proximum tuum ſicut teipſum.

Lucae decimo: Et eccè quidam legiſperitus ſurrexit tentans illum, & dicens: Magiſter, quid faciendo uitam æternam poſſidebo? At ille dixit ad eum: In lege quid ſcriptum eſt? quomodò legis? Ille reſpondens, dixit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus uiribus tuis, & ex omni mente tua: & proximum tuum ſicut teipſum. Dixitque illi: Rectè reſpondiſti. hoc fac, & uiues. Ille autem uolens iuſtificare ſeipſum, dixit ad Ieſum: Et quis eſt meus proximus? * Suſpiciens autẽ Ieſus, dixit: Homo quidam deſcendebat ab Ieruſalem in Iericho, &c. Quis horum trium uidetur tibi proximus fuiſſe illi qui incidit in latrones? At ille

* aliàs, ſuſcipiens

ille dixit: Qui fecit miſericordiam in illum. Et ait illi IESVS: Vade, & tu & fac ſimiliter.

MARCI duodecimo: Interrogavit eum unus de Scribis, quod eſſet primũ omnium mandatum. IESVS autem reſpondit ei: Quia primum mandatum eſt, Audi Iſrael, Dominus Deus tuus Deus unus eſt. Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota uirtute tua. Hoc eſt primum mandatum. Secundum autem ſimile eſt illi, Diliges proximum tuum tanquàm teipſum. Maius horum aliud mandatum non eſt. Et ait illi Scriba: Bene Magiſter, in ueritate dixiſti, quia unus eſt Deus, & non eſt alius præter eum, & ut diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tanquàm ſeipſum, maius eſt omnibus holocauſtomatibus & ſacrificijs. IESVS autem uidens quòd ſapienter reſpondiſſet, dixit illi: Non es longè à regno Dei.

PRIORIS ad Corinthios decimo: Siue manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.

AD Coloſſenſes tertio: Omne quodcunque facitis in uerbo aut in opere, omnia in nomine Domini IESV CHRISTI facite, gratias agentes Deo & Patri per ipſum.

PATRES.

1. A. AVGVSTINVS libro tertio de doctrina Chriſtiana, capite decimo: Charitatem uoco motum animi ad fruendum Deo propter ipſum, & ſe atque proximo propter Deum. *Charitas quid ſit.*

1. B. BERNARDVS in tractatu de diligendo Deo: Vultis à me audire, quarè & quomodò diligendus ſit Deus? Et ego: Cauſa diligendi Deum, Deus eſt: Modus, ſine modo diligere. Ob duplicem autem cauſam Deum dixerim propter ſeipſum diligendum: ſiue quia nihil iuſtius, ſiue quia nil diligi fructuoſius poteſt. Meretur amari propter ſeipſum Deus, & ab infideli: qui etſi neſciat CHRISTVM, ſcit tamen ſeipſum. Proindè inexcuſabilis eſt omnis etiàm infidelis, ſi non diligit Dominum Deum ſuum ex toto corde, tota anima, tota uirtute ſua. Clamat nempe intùs ei innata & non ignota rationi iuſtitia, quia ex toto ſe illum diligere debeat, cui ſe totum debere non ignorat, &c. Et quibuſdam interpoſitis: Hic primùm uide, quo modo, immò quàm ſine modo à nobis DEVS amari meruerit, qui prior ipſe dilexit nos tantus & tantùm, & gratis tantillos & tales. Et cùm dilectio quæ tendit in DEVM, tendat in immenſum, tendat in infinitum, (nam & infinitus DEVS eſt, & immenſus) quisnam quæſo debeat finis eſſe noſtri uel modus amoris? Quid quod amor ipſe noſter non iam gratuitus impenditur, ſed rependitur debitus? Amat ergò immenſitas, amat æternitas, amat ſupereminens ſcientiæ charitas, amat Deus, cuius magnitudinis non eſt finis, cuius ſapientiæ non eſt numerus, cuius pax exuperat omnem intellectum, & uicem rependimus cum menſura. Nõ ſine præmio diligitur Deus, etſi abſque præmij intuitu diligendus ſit. Vacua nanque uera charitas eſſe non poteſt, nec tamen mercenaria eſt. Quippe non quærit quæ ſua ſunt. Affectus eſt, non contractus, nec acquiritur pacto, nec acquirit. Spontè afficit, & ſpontaneum facit. Verus amor ſeipſo contentus eſt. Habet præmiũ, ſed id quod amatur. Nam quidquid propter aliud amare uidearis, id planè

Cauſa & modus diligendi Deum.

Quomodò Deus amari mereatur.

Pſalm. 144 & 146.
Philip. 4.

Deus ſine præmij ituitu diligendus, nec tamen ſine pmio dil g t.
1. Cor. 13.

1.Cor.9. Verus amor meretur præmium. Nota. Proximi dilectio pura non eſt, niſi propter Deũ fiat. Proximi dilectio non eſt finis Dei dilectione. Quibus gradibus amoris adveram charitatem aſcẽdatur. 1.Cor.15.

nè amas, quò amoris finis pertendit, non per quod tendit. Paulus non euangelizat ut comedat, ſed comedit ut euangelizet, eo quòd amet non cibum, ſed Euangelium. Verus amor præmium non requirit, ſed meretur. Præmium ſanè necdùm amanti proponitur: amanti debetur, perſeueranti redditur. Poſteà uerò, ut perfecta iuſtitia ſit diligere proximum, DEVM in cauſa habere neceſsè eſt. Alioquin proximum purè diligere quomodo poteſt, qui in Deo non diligit? Porrò in Deo diligere non poteſt, qui Deum non diligit. Oportet ergò Deum diligi priùs, ut in Deo diligi poſsit & proximus. Facit ergò etiàm ſe diligi Deus, qui & cætera facit. Et in fine: Quia carnales ſumus, & de carnis concupiſcentia naſcimur, neceſsè eſt, ut cupiditas noſtra uel amor noſter à carne incipiat, quæ ſi recto ordine dirigitur, quibuſdam ſuis gradibus duce gratia proficiens, ſpiritu tandèm conſummabitur: quia non priùs quod ſpirituale, ſed quod animale, deindè quod ſpirituale. Et priùs neceſsè eſt portemus imaginem terreſtris, deindè cæleſtis. In primis ergò diligit ſeipſum homo propter ſe. Caro quippe eſt, & nil ſapere ualet præter ſe. Cumque ſe uidet per ſe non poſſe ſubſiſtere, Deum quaſi neceſſarium incipit per fidem inquirere & diligere. Diligit itaque in ſecundo gradu Deum, ſed propter ſe, non propter Deum. At uerò cum ipſum cœperit occaſione propriæ neceſsitatis colere & frequentare, cogitando, legendo, orando, obediendo: quadam huiuſcemodi familiaritate paulatim ſenſimque Deus innoteſcit, conſequenter & dulceſcit: & ſic guſtato, quam ſuauis eſt Dominus tranſit ad tertium gradum, ut diligat Deum non iam propter ſe, ſed propter ipſum. Sanè in hoc gradu diù ſtatur: & neſcio ſi à quoquam hominum quartus in hac uita perfectè apprehenditur, ut ſe ſcilicet diligat homo tantùm propter Deum.

Gratuitus amor.

1. C. AVGVSTINVS homilia trigeſimaoctaua ex libro quinquaginta homiliarum: Incipiat homo amare Deum, & non amabit in homine niſi Deum: uideat enim charitas ueſtra primùm, amicitiæ amor qualiter debeat eſſe gratuitus. Non enim prætereà debes habere amicum uel amare, ut aliquid tibi præſtet. Si propterea illum amas, ut præſtet tibi uel pecuniam uel aliquod commodum temporale, non illum amas, ſed illud quod præſtat. Amicus gratis amandus eſt, propter ſeſe, non propter aliud. Si hominem te hortatur amicitiæ regula, ut gratis diligas, quàm gratis amandus eſt DEVS, qui iubet ut hominem diligas? Nihil delectabilius DEO. Nam in homine ſunt quæ offendant, per amicitiam tamen cogis te, ut etiam illa quæ offendunt, in homine toleres propter amicitiam. Si ergò non debes propter quædam toleranda diſſoluere hominis amicitiam, DEI amicitia quibus rebus debet cogi ut diſſoluatur à te? Nihil inuenis delectabilius Deo. Deus non eſt qui te offendat, ſi tu eum non offendas, nihil illo pulchrius, nihil illo dulcius. Sed dicturus es mihi, Non illum uideo, quomodò ſum amaturus quem non uideo? Et quomodò dicis amare quem non uides? Modò oſtendo undè coneris uidere, quod iſtis oculis non potes uidere. Ecce amas amicũ, quid in illo amas? Gratis cũ amas. Sed fortè amicus iſte tuus, ut alia omittam, ſenex homo eſt. Fieri enim poteſt ut habeas amicum ſenẽ. Quid amas in ſene? Incuruum corpus, album caput, rugas in fronte, contractam maxillam? Si corpus quod uides, nihil deformius præ ſenectute: & tamen aliquid amas, & corpus quod uides non amas, quia deforme eſt: undè uides quod amas? Si enim quæram à te quarè amas? reſponſurus es mihi, homo

Dei amicitia diſſolui non debet.

homo eſt fidelis. Ergò fidem amas. Si fidem amas: quibus oculis uidetur fides, ipſis oculis uidetur Deus. Incipe ergò Deum amare: & amabis hominem propter Deum. Ibidèm: Si omnis qui amat, ſaluum uult habere quod amat, ſi intelligat quæ ſit uera ſalus, incipit illam amare in ſe, & ipſam cogitur ueram amare & in amico.

2. IDEM Auguſtinus in pſalmum centeſimum decimumoctauum, concione octaua: Omnis homo eſt omni homini proximus: nec ulla cogitanda eſt longinquitas generis, ubi eſt natura communis: quanquàm nec proximum nouerat qui Domino ait, Et quis eſt mihi proximus? quandò illi eſt propoſitus homo quidam, qui deſcendens ab Hieruſalem in Hiericho, incidit in latrones, cui proximum non fuiſſe nisi qui cum illo fecit miſericordiam, ipſe qui interrogauerat, iudicauit: patuitque, in facienda miſericordia neminem alienum eſſe putandum ab eo qui diligit proximum. Et poſt pauca: ut ſciamus diligere Deum, ſciendus eſt Deus: & ut ſciat homo diligere proximum tanquàm ſeipſum, prius debet diligendo Deum diligere ſeipſum. Quod undè poterit ſcire, ſi neſcit Deum, ſi neſcit & ſeipſum? — Omnis homo proximus. Luc. 10.

3. ET ſermone quinquageſimotertio de tempore: Si fortè quislibet quærat, quis ſit proximus, ſciat omnem Chriſtianum rectè proximum dici, quia omnes in baptiſmo filij Dei ſanctificamur, ut fratres ſimus ſpiritaliter in charitate perfecta. Nobilior eſt generatio ſpiritalis quàm carnalis, de qua in Euangelio ipſa ueritas ait: Niſi quis renatus fuerit ex aqua &c. Qui autè taliter intelligens proximum diligit, ſine dubio charitatem ueram in ſemetipſo tenebit. — Proximi noſtri ſunt oẽs Chriſtiani. Ioan. 3.

4. ITEM ſermone quinquageſimonono de Tempore: Sic autem diligendus eſt inimicus, non inquantum inimicus, ſed inquantùm homo eſt ut ei hoc uelis prouenire quod tibi, id eſt, ut ad regnum correctus reuocatusq; perueniat. Proximus eſt autem omnis homo. Omnes proximi ſumus conditione terrenæ natiuitatis & mortalitatis, & etiàm ſpe cæleſtis hæreditatis: quia neſcimus quis quid futurus ſit, quoniam aut Iudæus aut hæreticus aut paganus: fortè enim per miſericordiam Dei conuertetur ad Deũ, & inter ſanctos primum locum habere merebitur. — Inimicus quatenùs diligendus. Proximus eſt omnis homo.

III

Quot ſunt Charitatis præcepta?

A. DVO quidem ſummaria, quorum primum de diligendo Deo, ſic [a] in ueteri nouaque lege proponitur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex omnibus uiribus tuis. Hoc eſt primum & maximum mandatum. Secundum autem ſimile eſt huic, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus præceptis uniuerſa lex pendet & Prophetæ.* — a Deut. 6. a Matth. 22. d Marci 12. c Lucæ 10. e Grego. li. 10. Moral. c. 6. & 7.

E. HAEC Charitas eſt [b] plenitudo legis & ſumma iuſtitiæ. hoc eſt [c] uinculum perfectionis: charitas, inquam, [d] de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. — b Roma. 13. c c Coloſſ. 3. c d 1. Tim. 1. a

SCRIPTVRAE.

Devteronomii ſexto: Audi Iſrael, Dominus Devs noſter, Deus unus eſt. Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Eruntque uerba hæc, quæ ego præcipio tibi hodiè, in corde tuo, & narrabis ea filijs tuis, & meditaberis ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque conſurgens. Et ligabis ea quaſi ſignum in manu tua, eruntque & mouebuntur inter oculos tuos, ſcribesque ea in limine & oſtijs domus tuæ.

Matthaei vigeſimoſecundo: Marci duodecimo, Lucae decimo, ut ſuprà, quæſtione præcedenti.

Ad Romanos decimotertio: Qui diligit proximum, legem impleuit. Nam, Non adulterabis, Non occides, Non furaberis, Non falſum teſtimonium dices, Non concupiſces, & ſi quod eſt aliud mandatum: in hoc uerbo inſtauratur, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Dilectio proximi, malũ non operatur. Plenitudo ergò legis eſt dilectio.

Ad Coloſſenſes tertio: Induite uiſcera miſericordiæ, benignitatem, &c. Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod eſt uinculum perfectionis.

Prioris ad Timotheum primo: Finis præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta.

EX PATRIBVS.

1. A. Gregorius Magnus libro decimo Moralium in Iob, capite ſexto: Dei dilectio per tria diſtinguitur: quia ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota uirtute diligi conditor iubetur. Qua in re notandum eſt, quòd diuinus ſermo, cùm Deum diligi præcipit, non ſolùm narrat ex quo, ſed etiàm informat ex quanto, cùm ſubiungit, ex toto: ut uidelicet qui perfectè Deo placere deſiderat, ſibi de ſe nihil relinquat. Proximi autem dilectio ad duo præcepta deriuatur, cùm & per quendam iuſtum dicitur: Quod ab alio tibi odis fieri, uide nè tu alteri facias. Et per ſemetipſam ueritas dicit: Quæ uultis ut faciant uobis homines, & uos facite illis. Quibus duob. ſcilicet utriuſque teſtamenti mandatis, per unum malitia compeſcitur, per aliud benignitas prærogatur: ut malum quod pati non uult quiſque non faciens, ceſſet à nocendi opere: & rurſùm bonum quod ſibi fieri appetit, impendens, erga utilitatem ſe proximi exerceat ex benignitate.

Tob.4. Matth.7.

2. Deinde capite ſeptimo eiuſdem libri: Bene ergò lex Dei multiplex dicitur: quia nimirùm cùm una eademque ſit charitas, ſi mentem plenè ceperit, hanc ad innumera opera multiformiter accendit. Cuius diuerſitatem breuiter exprimimus, ſi in electis ſingulis bona illius reſtringendo numeremus. Hæc nanque primùm per Abel & electa Deo munera obtulit, & fratris gladium non reluctando tolerauit. Hæc Enoch & inter homines ſpiritaliter uiuere docuit, & ad ſublimem uitam ab hominibus etiàm corporaliter abſtraxit. Hæc Noe, deſpectis omnibus, ſolum Deo placabilem oſtendit, at que in arcæ fabricam ſtudio longi laboris exercuit, & mundo ſuperſtitẽ pio opere exercendo ſeruauit. Hæc per Sem & Iaphet humiliter uerenda patris erubuit, & ſuperiecto dorſis pallio, quæ non uidebat, abſcondit. Hæc

Virtus charitatis multiplex. Gene.4. Gene.5. Gene.7. Gene.9.

Hæc Abrahæ dexteram quia ad mortem filij obediendo extulit, hunc pro- Gen. 22.
lis innumeratæ, gentium patrem fecit. Hæc Iſaac mentem quam ſemper ad Gen. 27.
munditiam tenuit, caligantibus ætate oculis, ad uidenda longè pòſt uen- Gen. 37.
tura dilatauit. Hæc Iacob compulit & amiſſum bonum filium medul-
litùs gemere, & prauorum filiorum præſentiam ſub æquanimitate
tolerare. Hæc Ioſeph docuit à fratribus uenundatum, libertate ani- Gen. 42.
mi infracta ſeruitium perpeti, & eiſdem pòſt fratribus mente non
elata principari. Hæc Moyſen, delinquente populo, & uſque ad Exod. 32.
petitionem mortis in precibus ſtrauit, & uſque ad interfectionē populi per
zeli ſtudium erexit: ut & pro pereunte plebe ſeſe morti obijceret, & con-
tra peccantem protinùs uice Domini iraſcentis ſæuiret. Hæc Phinees bra- Num. 25.
chium in ultionem peccantium erexit, ut arrepto gladio coeuntes transfige-
ret, & iram Domini iratus placaret. Hæc Ioſue exploratorem docuit, ut Ioſue 9.
& priùs contra falſiloquos ciues ueritatem uerbo defenderet, & hanc poſt-
modùm gladio contra hoſtes allegaret. Hæc Samuel & in principatu humi- 1. Reg. 3.
lem præbuit, & integrum in deiectione ſeruauit: qui cùm perſequentem ſe
plebem diligeret, ipſe ſibi teſtimonium extitit, quia culmen ex quo deie-
ctus eſt, non amauit. Hæc Dauid ante iniquum regem & humilitate com- 1. Reg. 24.
mouit ad fugam, & pietate repleuit ad ueniam: qui perſecutorem ſuum &
timendo fugit ut dominum, & tamen cùm poteſtatem feriendi reperit, nō
agnouit inimicum. Hæc Nathan & contra peccantem Regem in authori- 2. Reg. 12.
tatem liberæ increpationis ſuſtulit, & cùm Regis culpa deeſſet, in petitio-
ne humiliter ſtrauit. Hæc per Eſaiam nuditatem carnis in prædicatione nō Eſa. 20.
erubuit, & ſubducto carnali uelamine, ſuperna myſteria penetrauit. Hæc
Heliam, quia feruoris zelo uiuere ſpiritaliter docuit, ad uitam quoquè & 4. Reg. 2.
corporaliter abſtraxit: Hæc Heliſæum, quia magiſtrum ſimpliciter dilige- Ibid.
re inſtituit, magiſtri ſpiritu dupliciter impleuit. Per hanc Hieremias, nè in Iere. 42.
Aegyptum populus deſcenderet, reſtitit: ſed tamen & inobedientes dili-
gens, quò deſcendi prohibuit, & ipſe deſcendit. Hæc Ezechielem, quia Ezec. 8.
priùs à terrenis deſiderijs ſuſtulit, pòſt per cincinnum capitis in aere libra-
uit. Hæc in Daniele quia à regijs dapibus gulam compeſcuit, ei & eſurien- Dan. 14.
tium ora leonum clauſit. Hæc tribus pueris, quia in tranquillitate poſitis Dan. 3.
incendia uitiorùm ſubdidit, tribulationis tempore & flammas in fornace
temperauit. Hæc in Petro & minis terrentium principum fortiter reſtitit, Actor. 15.
& in circunciſione ſubmouenda, minorum uerba humiliter audiuit. Hæc Galat. 2.
in Paulo & manus perſequentium humiliter pertulit, & tamen in circunci-
ſionis negocio longè ſe imparis prioris ſenſum audenter increpauit. Multi-
plex ergò iſta lex Dei eſt, quæ ſingulis rerum articulis non permutata con-
gruit, & cauſis ſe uariantibus non uariata coniungit.

IIII

Quo indicio ſe prodit ſyncera Charitas?

A. PROBATIO [a] dilectionis ſeu charitatis, exhibitio eſt
operis, & Diuinorum obſeruatio mandatorum. Vndè & Ioā- a Greg. hom. 30. in Euang.
nes CHRISTO dilectus inquit: [b] *Hæc eſt uera charitas Dei, ut mā-* b 1. Ioan 5. a
data eius cuſtodiamus: & mandata eius grauia non ſunt. Et rurſum:

c 1.Io.2.a [c] *Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt, & in hoc ueritas non eſt. Qui autem ſeruat uerbum eius, uerè in hoc charitas Dei perfecta eſt. In hoc ſcimus, quoniam in ipſo ſumus.*

d Io.14.b c B. QVINETIAM CHRISTVS ipſe docet: [d] *Si diligitis me, mandata mea ſeruate. Qui habet mandata mea & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum. Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat.*

SCRIPTVRAE.

PRIMAE Ioannis quinto, Primæ Ioannis ſecundo, Ioannis decimoquarto, ut in textu.

EX PATRIBVS.

GREGORIVS homilia trigeſima in Euangelia: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit. Probatio ergò dilectionis, exhibitio eſt operis. Hinc in epiſtola ſua idem Ioannes dicit: Qui dicit, diligo Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt. Verè enim diligimus, ſi ad mandata eius à noſtris nos uoluptatibus coarctamus. Nam qui adhuc per illicita deſideria diffluit, profectò Deum non amat: quia ei in ſua uoluntate contradicit.

Ioan.14. 1.Io.2.&4.

V

Quæ ſunt mandata Dei, ad Charitatem præcipuè ſpectantia?

DECEM Dei uerba primùm per Moyſen Iudæis tradita, & deindè per CHRISTVM & Apoſtolos [a] Chriſtianis omnibus commendata, quæ & Decalogi nomen obtinuerũt, atque ità recenſentur:

Ego ſum Dominus Deus tuus.

I. *Non habebis Deos alienos coram me. Non facies tibi ſculptile,* [b] *ut adores illud.*

II. *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in uanum.*

III. *Memento ut diem Sabbati ſanctifices.*

IIII. *Honora patrem tuum & matrem tuam, ut ſis longæuus ſuper terrã, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.*

V. *Non occides.*

VI. *Non mœchaberis.*

VII. *Non furtum facies.*

VIII. *Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.*

Exod.20.a b 34.d Leuit.19 a b Deu.4.a b 5.a b 10.a a Matth.19.c 5.c 22.b Mar.10.& 12.c Lu.18.d & 10.e Ro.2.b 13.c 7.b Gal.5.e Iac.2.b 1.d.4 c 1 Timo.1.b Concil.Trid. ſeſſ.6.can.19.20.& 21.
b Leuit.26.a Exponũt Decalogũ Orig. in Exo.hom.8. Aug.q.71. in Exo.& ſer.95. de temp. &de 10.chordis.

IX. *c Non concupiſces uxorem proximi tui:* c Deuter. 5.c

X. *Non domum, non agrum, non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, & uniuerſa quæ illius ſunt.*

SCRIPTVRAE.

Exodi vigeſimo: Locutusque eſt Dominus cunctos ſermones hos: Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, de domo ſeruitutis. Non habebis deos alienos coram me. Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem quæ eſt in cælo deſuper, & quæ in terra deorſum, nec eorum quæ ſunt in aquis ſub terra. Non adorabis ea, neque coles: Ego ſum Dominus Devs tuus fortis, zelotes, uiſitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me: & faciens miſericordiam in millia his qui diligunt me, & cuſtodiunt præcepta mea. Non aſſumes nomen Domini Dei tui in uanum: nec enim habebit inſontem Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtrà. Memento ut diem Sabbati ſanctifices. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui eſt: non facies omne opus in eo, tu & filius tuus, & filia tua, ſeruus tuus & ancilla tua, iumentum tuum, & aduena qui eſt intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus cælum & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt, & requieuit in die ſeptimo: idcircò benedixit Dominus diei Sabbati, & ſanctificauit eum. Honora patrem tuum & matrem tuam, ut ſis longæuus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi. Non occides, Non mœchaberis, Non furtum facies, Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium, Non concupiſces domum proximi tui: nec deſiderabis uxorem eius, non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, nec omnia quæ illius ſunt.

Et capite trigeſimoquarto: Dixit Dominus ad Moyſen, Scribe tibi uerba hæc, quibus & tecum & cum Iſrael pepigi fœdus. Fuit ergò ibi cum Domino quadraginta dies & quadraginta noctes: panem nõ comedit, & aquã non bibit, & ſcripſit in tabulis uerba fœderis decem. Cumque deſcenderet Moyſes de monte Sinai, tenebat duas tabulas teſtimonij, & ignorabat quòd cornuta eſſet facies ſua ex conſortio ſermonis Domini.

Levitici decimonono: Locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Loquere ad omnem cœtum filiorum Iſrael, & dices ad eos: Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum Dominus Deus ueſter. Vnuſquiſque patrem ſuum & matrẽ ſuam timeat. Sabbata mea cuſtodite. Ego Dominus Devs ueſter. Nolite conuerti ad idola, nec deos conflatiles faciatis uobis. Ego Dominus Devs ueſter. Non facietis furtum, Non mentiemini, nec decipiet unuſquiſque proximum ſuum. Non periurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui. Ego dominus. Et in fine capitis: Cuſtodite omnia præcepta mea & uniuerſa iudicia, & facite ea. Ego Dominus.

Devteronomii quarto: Et nunc Iſrael audi præcepta & iudicia quæ ego doceo te, ut faciens ea, uiuas, & ingrediens poſſideas terram, quam Dominus Devs patrum ueſtrorum daturus eſt uobis. Non addetis ad uerbum quod uobis loquor, nec auferetis ab eo: cuſtodite mandata Domini Dei ueſtri, quæ ego præcipio uobis. Scitis quòd docuerim uos præcepta atque

iuſtitias, ſicut mandauit mihi Dominus Devs meus: ſic facietis in terra ea, quam poſſeſſuri eſtis, & obſeruabitis, & implebitis opere. Hæc eſt enim veſtra ſapientia, & intellectus coram populis, ut audientes uniuerſi præcepta hæc, dicant, En populus ſapiens & intelligens, gens magna. Nec eſt alia natio tam grandis, quæ habeat deos appropinquantes ſibi, ſicut Dominus Deus noſter adeſt cunctis obſecrationibus noſtris. Quæ eſt enim alia gens ſic inclyta, ut habeat cęremonias, iuſtaque iudicia, & uniuerſam legem, quam ego proponam hodiè ante oculos ueſtros? Cuſtodi igitur temetipſum & animā tuam ſolicitè. Nè obliuiſcaris uerborum quæ uiderunt oculi tui, & nè excidant de corde tuo cunctis diebus uitæ tuæ. Docebis ea filios ac nepotes tuos, diem in quo ſtetiſti coram Domino Deo tuo in Horeb, quandò Dominus locutus eſt mihi, dicens: Congrega ad me populum, ut audiant ſermones meos, & diſcant timere me omni tempore quo uiuunt in terra, doceantque filios ſuos. Et acceſsiſtis ad radices montis qui ardebat uſque ad cœlū: erantq; in eo tenebræ, & nubes, & caligo. Locutuſque eſt Dominus ad uos de medio ignis. Vocem uerborum eius audiſtis, & formam penitùs non uidiſtis, & oſtendit uobis pactum ſuum, quod præcepit ut faceretis, & decem uerba quæ ſcripſit in duabus tabulis lapideis. Mihique mandauit in illo tempore, ut docerem uos cæremonias & iudicia, quæ facere deberetis in terra quam poſſeſſuri eſtis. Cuſtodite igitur ſolicitè animas ueſtras.

Et capite quinto: Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, de domo ſeruitutis. Non habebis deos alienos in conſpectu meo. Non facies tibi ſculptile, nec ſimilitudinem omnium, quæ in cælo ſunt deſupèr, & quæ in terra deorſum, & quæ uerſantur in aquis ſub terra. Non adorabis ea, & non coles. Ego enim ſum Dominus Deus tuus, Deus ęmulator, reddęns iniquitatem Patrum ſuper filios in tertiam & quartam generationem his qui oderunt me, & faciens miſericordiam in multa millia diligentibus me, & cuſtodientibus præcepta mea. Non uſurpabis nomen Domini Dei tui fruſtra, quia non erit impunitus, qui ſuper re uana nomen eius aſſumpſerit. Obſerua diem Sabbati, ut ſanctifices eū, ſicut præcepit tibi Dominus Devs tuus. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimus dies Sabbati eſt, id eſt, requies Domini Dei tui. Non facies in eo quicquam operis, tu & filius tuus & filia, ſeruus & ancilla, & bos, & aſinus, & omnę iumentum tuum, & peregrinus qui eſt intra portas tuas: ut requieſcat ſeruus tuus & ancilla tua, ſicut & tu. Memento quòd & ipſe ſeruieris in Aegypto & eduxerit te indè Dominus Deus tuus in manu forti & brachio extento. Idcircò præcepit tibi, ut obſeruares diem Sabbati. Honora patrem tuum & matrem tuam, ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, ut longo uiuas tempore, & bene ſit tibi in terra, quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi. Non occides, Neque mœchaberis. Furtumq; non facies. Nec loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium. Non concupiſces uxorem proximi tui, non domum, non agrum, non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, & uniuerſa quæ illius ſunt. Hæc uerba locutus eſt Dominus ad omnem multitudinem ueſtram in monte de medio ignis, & nubis, & caliginis, uoce magna, nihil addens ampliùs, & ſcripſit ea in duabus tabulis lapideis, quas tradidit mihi.

Item capite decimo: In tempore illo dixit Dominus ad me: Dola tibi duas tabulas lapideas, ſicut priores fuerunt, & aſcende ad me in montem,

faciesque

facieſq; arcam ligneam, & ſcribam in tabulis uerba quę fuerunt in his, quas antè confregiſti, poneſq; eas in arca. Feci igitur arcam de lignis ſetim. Cúq; dolaſſem duas tabulas lapideas inſtar priorum, aſcendi in montem, habens eas in manibus. Scripſitque in tabulis iuxta id quod priùs ſcripſerat, uerba decem, quę locutus eſt Dominus ad uos in monte de medio ignis, quandò populus congregatus eſt, & dedit eas mihi. Reuerſuſq; de monte deſcendi, & poſui tabulas in arcam quam feceram, quæ hucuſquè ibi ſunt, ſicut mihi pręcepit Dominus.

Matthaei decimonono: Et eccè unus accedens, ait illi: Magiſter bone quid boni faciam ut habeam uitam æternam? Qui dixit ei, Quid me interrogas de bono? Vnus eſt bonus, Devs. Si autem uis ad uitam ingredi ſerua mandata. Dicit illi, Quæ? Iesvs autem dixit: Non homicidium facies, Non adulterabis, Non facies furtum, Non falſum teſtimonium dices, Honora patrem tuum & matrem tuam, Diliges proximum tuum ſicut teipſum.

Item capite quinto: Nolite putare, quoniam ueni ſoluere legē aut Prophetas, &c. ut infrà quæſtione ſequenti.

Et vigeſimoſecundo, ut ſuprà quęſtione ſecunda.

Marci decimo: Procurrens quidam genuflexo ante eum, rogabat eum: Magiſter bone, quid faciam, ut uitam ęternam percipiam? Iesvs autem dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, niſi unus, Devs. Pręcepta noſti. Nè adulteres, Nè occidas, Ne fureris, Nè falſum teſtimonium dixeris, Nè fraudem feceris, Honora patrem tuum & matrem. At ille reſpondens ait illi: Magiſter, hęc omnia obſeruaui à iuuentute mea. Iesvs autem intuitus eum, dilexit eum.

Et capite duodecimo, ut ſuprà quęſtione ſecunda.

Lvcae decimooctauo: Et interrogauit eum quidam princeps, dicens: Magiſter bone, quid faciens uitam ęternam poſsidebo? Dixit autem ei Iesvs, Quid me dicis bonum? nemo bonus niſi ſolus Devs: Mandata noſti: Non occides, Non mœchaberis, Non furtum facies, Non falſum teſtimoniū dices, Honora patrem tuum & matrem.

Lvcae decimo, ut ſuprà quęſtione ſecunda.

Ad Romanos ſecundo: Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deū, ſed factores legis iuſtificabuntur.

Et capite decimotertio: Nemini quicquam debeatis: niſi, ut inuicèm diligatis. Qui enim diligit proximum, legem impleuit. Nam, Non adulterabis, Non occides, Non furaberis, Non falſum teſtimonium dices, Non cō cupiſces, & ſi quod eſt aliud mandatum, in hoc uerbo inſtauratur, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis eſt dilectio.

Item capite ſeptimo: Quid ergò dicemus? lex peccatum eſt? Abſit. Sed peccatum non cognoui, niſi per legem. nam concupiſcentiam neſciebā, niſi lex diceret, Non concupiſces, &c. Itaque lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum, & iuſtum, & bonum, &c.

Ad Galatas quinto: Vos in libertatem uocati eſtis fratres: tantùm nè libertatem in occaſionem detis carnis, ſed per charitatem ſeruite inuicèm. Omnis enim lex in uno ſermone impletur: Diliges proximum tuum ſicut teipſum.

Iacobi ſecundo: Si tamen legem perficitis regalem ſecundùm ſcripturas,

ras, Diliges proximum tuum ſicut teipſum: bene facitis. Si autem perſonas accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege, quaſi tranſgreſſores. Quicunque autem totam legem ſeruauerit, offendit autem in uno, factus eſt omnium reus. Qui enim dixit, Non mœchaberis: dixit &, Non occides. Quòd ſi non mœchaberis, occides autem: factus es tranſgreſſor legis. Sic loquimini, & ſic facite, ſicut per legem libertatis incipiẽtes iudicari.

Et capite primo: Qui perſpexerit in lege perfectæ libertatis, & permanſerit in ea, non auditor obliuioſus factus, ſed factor operis: hic beatus in facto ſuo erit.

Et capite quarto: Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem ſuum: detrahit legi, & iudicat legem. Si autem iudicas legem, non es factor legis, ſed iudex. Vnus eſt enim legiſlator & iudex, qui poteſt perdere & liberare.

Prioris ad Timotheum primo: Finis autem præcepti eſt charitas de corde puro & conſcientia bona & fide non ficta. A quibus quidam aberrantes, conuerſi ſunt in uaniloquium, uolentes eſſe legis doctores, intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Scimus autem quia bona eſt lex, ſi quis ea legitime utatur.

Levitici vigeſimoſexto: Non facietis uobis idolum & ſculptile, nec titulos erigetis, nec inſignem lapidem ponetis in terra ueſtra, ut adoretis eũ.

Deuteronomii quinto: Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium. Non concupiſces uxorem proximi tui, non domum, non agrum, non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, & uniuerſa quæ illius ſunt.

PATRES.

Præcepta euangelica.

Concilium Tridentinum ſeſſione ſexta, canone decimonono: Si quis dixerit nihil præceptum eſſe in Euangelio præter fidem, cætera eſſe indifferentia, neque præcepta, neque prohibita, ſed libera: aut decem præcepta nihil pertinere ad Chriſtianos, anathema ſit.

Mandata Dei & Eccleſiæ Chriſtianis obſeruanda.

Et canone uigeſimo: Si quis hominem iuſtificatum, & quantumlibèt perfectum, dixerit non teneri ad obſeruantiam mandatorum Dei & Eccleſiæ, ſed tantùm ad credendum: quaſi uerò Euangelium ſit nuda & abſoluta promiſsio uitæ æternæ ſine conditione obſeruationis mandatorum, anathema ſit.

Chriſtus legiſlator.

Item canone vigeſimoprimo: Si quis dixerit Christvm Iesvm à Deo hominibus datum fuiſſe ut redemptorem cui fidant, non etiàm ut legiſlatorem, cui obediant: anathema ſit.

VI

Quid ſibi vult hoc exordium, Ego ſum Dominus Deus tuus?

Deut. 6.a d 4. d 10.d Malach.1.b d Hier. 32.c Pſal. 46.a a Matth. 5.c 19.c 28.d Heb.5.c Pſal.118.a c 1.Ioan.3.d Augu. quæſt. 140. ſup Exodum.

A. Decalogum exorditur Deus à notitia ſui, & ab inſinuatione Maieſtatis ſuæ, ut cognitum Legiſlatorem magìs reuereamur, eiuſque propoſitis mandatis maior apud omnes auctoritas conſtet. Nempe tam ſeriò nobiſcum agitur, ut ſi unquàm [a] ſalui eſſe uelimus, hic uelut in clariſſimo ſpeculo, diuinæ maieſtatis uoluntatem, omnemque rectè uiuendi ratio-

nem

nem certò contemplemur, agnitamque legem illam ſanctiſſimam,[b] adiuuante Christi ſpiritu, accuratè ſeruemus.

B. Nec enim præcipit ſolùm, ſed [c] benedictionem quoque promittit & opem tribuit noſter Legiſlator. [d] *Spiritum meum*, inquit, *ponam in medio ueſtri, & faciam ut in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea cuſtodiatis & operemini.*

C. Quarè cùm Christus etiàm præcepiſſet, *Tollite iugum meum ſuper uos*, nè quis cauſaretur difficultatem, adiecit: *Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue*, ijs uidelicet, qui gratiæ ſpiritu imbuti, in charitate non ficta ambulant.

b Rom. 8. c Ioann. 1. c Philip. 4. c
c Pſal. 83. b Deut. 28. a b
d Ezech. 36. f & 11. d Matt. 11. d 1. Ioan. 5. a Côc. Tri. ſeſſ 6. cap. 11. & can. 18. Chryſoſ. li. 1. de Compun. cordis. Baſil. quæſt. 176. in regulis breuioribus. Augu. de nat. & gra. c. 43. & 69. Itê ſer. 61. & 191. de têp. Hier. in ſym. ad Dama.

SCRIPTVRAE.

Devteronomii ſexto: Hæc ſunt præcepta & cæremoniæ atque iudicia, quæ mandauit Dominus Deus ueſter ut docerem uos, & faciatis ea in terra ad quam tranſgredimini poſsidendam, ut timeas Dominum Devm tuum, & cuſtodias omnia mandata & præcepta eius, quæ ego præcipio tibi & filijs ac nepotibus tuis cunctis diebus uitæ tuæ, ut prolongentur dies tui. Audi Iſrael, & obſerua, ut facias quæ præcepit tibi Dominus, & bene ſit tibi, & multipliceris ampliùs, ſicut pollicitus eſt Dominus Deus patrũ tuorum tibi terram lacte & melle manantem. Audi Iſrael, Dominus Deus noſter, Deus unus eſt, &c. Et in fine capitis: Præcepitque nobis Dominus, ut faciamus omnia legitima hæc, & timeamus Dominum Deùm noſtrum, ut bene ſit nobis cunctis dieb. uitæ noſtræ, ſicut eſt hodie. Eritq; noſtri miſericors, ſi cuſtodierimus & fecerimus omnia præcepta eius coram Domino Deo noſtro, ſicut mandauit nobis.

Et capite quarto: Caue nè quandò obliuiſcaris pacti Domini Dei tui quod pepigit tecum: & facias tibi ſculptam ſimilitudinem eorum, quæ fieri Dominus prohibuit, quia Dominus Deus tuus ignis conſumens eſt, Deus æmulator. Ibid. Scito ergò hodiè, & cogitato in corde tuo, quòd Dominus ipſe eſt Deus in cælo ſurſùm, & in terra deorſùm, & non ſit alius. Cuſtodi præcepta eius atque mandata quæ ego præcipio tibi: ut bene ſit tibi, & filijs tuis poſt te, & permaneas multo tempore ſuper terram, quam Deus tuus daturus eſt tibi.

Item capite decimo: Circuncidite igitur præputium cordis ueſtri, & ceruicem ueſtram nè induretis ampliùs, quia Dominus Deus ueſter ipſe eſt Deus Deorum, & Dominus Dominantium, Deus magnus & potens, & terribilis, qui perſonam non accipit, nec munera. Facit iudicium pupillo & uiduæ, amat peregrinum, & dat ei uictum atque ueſtitum. & uos ergò amate peregrinos, quia & ipſi fuiſtis aduenæ in terra Aegypti. Dominum Deum tuum timebis, & ei ſeruies: ipſi adhærebis, iurabisque in nomine illius, Ipſe eſt laus tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia & terribilia, quæ uiderunt oculi tui.

Malachiae primo: Magnificetur Dominus ſuper terminum Iſrael. Filius honorat Patrem, & ſeruus Dominum ſuum: ſi ergò pater ego ſum, ubi eſt honor meus? & ſi Dominus ego ſum, ubi eſt timor meus? dicit Dominus

exercituum. Et in fine: Rex magnus ego, dicit Dominus exercituum, & nomen meum horribile in gentibus.

HIEREMIÆ trigeſimoſecundo: Non erit tibi difficile omne uerbum. Qui facis miſericordiam in millibus & reddis iniquitatem patrum in ſinum filiorum eorum poſt eos: Fortiſsime, magne, & potens, Dominus exercituum nomen tibi. Magnus conſilio, & incompræhenſibilis cogitatu: cuius oculi aperti ſunt ſuper omnes uias filiorum Adam, ut reddas unicuique ſecundùm uias ſuas, & ſecundùm fructum adinuentionum eius.

PSALMO quadrageſimoſexto: Quoniam Dominus excelſus, terribilis, Rex magnus ſuper omnem terram.

MATTHÆI quinto: Nolite putare quoniam ueni ſoluere legē aut prophetas. Non ueni ſoluere, ſed adimplere. Amen quippe dico uobis, donec tranſeat cælum & terra, iota unum, aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant. Qui ergò ſoluerit unum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus uocabitur in regno cælorum. Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus uocabitur in regno cælorum. Dico enim uobis, quia niſi abundauerit iuſtitia ueſtra plus quàm Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum. Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non occides. qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico uobis, quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri ſuo, Raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit Fatue: reus erit gehennæ ignis. Si ergò offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, qui frater tuus habet aliquid aduerſùm te: relinque ibi munus tuum ante altare, & uade priùs reconciliari fratri tuo, & tunc ueniens offeres munus tuum. Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non mœchaberis. Ego autem dico uobis, quia omnis qui uiderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Dictum eſt: Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, det ei libellum repudij. Ego autem dico uobis, quia omnis qui dimiſerit &c. Iterùm audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non periurabis: reddas autem Domino iuramenta tua. Ego autem dico uobis, non iurare omninò, neque per cælum, quia &c. Audiſtis quia dictum eſt, Oculum pro oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico uobis, non reſiſtere malo: ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: & ei qui uult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Audiſtis quia dictum eſt, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico uobis, Diligite inimicos ueſtros, benefacite his qui oderunt uos, & orate pro perſequentibus & calumniātibus uos: ut ſitis filij patris ueſtri qui in cælis eſt, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Si enim diligitis eos qui uos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & publicani hoc faciunt? Et ſi ſalutaueritis fratres ueſtros tantùm, quid amplius facitis? nonne & ethnici hoc faciunt? Eſtote ergò uos perfecti, ſicut & pater ueſter cæleſtis perfectus eſt.

MATTHÆI decimonono: Si uis ad uitam ingredi, ſerua mandata.

ET capite uigeſimooctauo: Euntes ergò docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, docentes eos ſeruare omnia quæcunque mandaui uobis.

AD Hebræos quinto: Et conſummatus, factus eſt omnibus obtemperātibus

tibus ſibi, cauſa ſalutis æternæ.

Psalmo centeſimo decimooctauo: Beati immaculati in uia, qui ambulāt in lege Domini. Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis. Maledicti qui declinant à mandatis tuis.

Primae Ioannis tertio: Et hoc eſt mandatum eius, ut credamus in nomine filij eius Iesv Christi, & diligamus alterutrum, ſicut dedit mandatum nobis. Et qui ſeruat mandata eius, in illo manet, & ipſe in eo. Et in hoc ſcimus quoniam manet in nobis, de ſpiritu quem dedit nobis.

Ad Romanos octauo: Spiritus adiuuat infirmitatem noſtram.

Ioannis primo capite: De plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia: quia lex per Moyſen data eſt, gratia & ueritas per Iesvm Christvm facta eſt.

Ad Philippenses quarto: Omnia poſſum in eo qui me confortat.

Psalmo octogeſimotertio: Etenim benedictiones dabit legiſlator, ibũt de uirtute in uirtutem.

Devteronomii uigeſimooctauo: Si audieris uocem Domini Dei tui, ut facias atque cuſtodias omnia mandata eius quæ ego præcipio tibi hodie, faciet te Dominus Deus tuus excelſiorem cunctis gentibus quæ uerſantur in terra. Venientque ſuper te uniuerſæ benedictiones iſtæ, & apprehendēt te: ſi tamen præcepta eius audieris. Benedictus tu in ciuitate, & benedictus in agro. Benedictus fructus uentris tui, & fructus terræ, fructusque iumentorum tuorum, greges armentorum tuorum, & caulæ ouium tuarum. Benedicta horrea tua, & benedictæ reliquiæ tuæ. Benedictus eris ingrediēs & egrediens. Dabit Dominus inimicos tuos qui conſurgunt aduersùm te, corruentes in conſpectu tuo: per unam uiam uenient contra te, & per ſeptem fugient à facie tua. Emittet Dominus benedictionem ſuper cellaria tua, & ſuper omnia opera manuum tuarum: benedicetque tibi in terra quã acceperis. Suſcitabit te Dominus ſibi in populum ſanctum, ſicut iurauit tibi, ſi cuſtodieris mandata Domini Dei tui, & ambulaueris in uijs eius. Videbuntq; omnes terrarum populi, quòd nomen Domini inuocatum ſit ſuper te, & timebunt te. Abundare te faciet Dominus omnibus bonis, fructu uteri tui, & fructu iumentorum tuorum, fructu terræ tuæ, quam iurauit Dominus Patribus tuis, ut daret tibi. Aperiet Dominus theſaurum ſuum optimum, cælum, ut tribuat pluuiam terræ tuæ in tempore ſuo: benedicetque cunctis operibus manuum tuarum, & fœnerabis gentibus multis, & ipſe à nullo fœnus accipies. Conſtituet te Dominus in caput, & non in caudam, & eris ſemper ſupra, & non ſubter: ſi tamen audieris mandata Domini Dei tui, quæ ego præcipio tibi hodiè, & cuſtodieris & feceris, ac non declinaueris ab eis, nec ad dexteram, nec ad ſiniſtram, nec ſecutus fueris Deos alienos, neque colueris eos.

Ezechielis trigeſimoſexto: Dabo uobis cor nouum, & Spiritum nouum ponam in medio ueſtri, & auferam cor lapideum de carne ueſtra, & dabo uobis cor carneum. Et ſpiritum meum ponam in medio ueſtri &c. ut in textu. Et habitabitis in terra quam dedi patribus ueſtris: & eritis mihi in populum, & ego ero uobis in Deum. Et ſaluabo uos ex uniuerſis inquinamentis ueſtris: & uocabo frumentum, & multiplicabo illud, & non imponam uobis famem. Et multiplicabo fructum ligni, & genimina agri: ut non portetis ultrà opprobrium famis in Gentibus.

Et capite vndecimo: Dabo eis cor unum, & ſpiritum nouum tribuam in uiſceribus eorum: & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum, ut in præceptis meis ambulent, & iudicia mea cuſtodiant, faciantque ea: & ſint mihi in populum, & ego ſim eis in Deum.

Matthaei undecimo: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam uos. Tollite iugum meum ſuper uos, & diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde: & inuenietis requiem animabus ueſtris. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue.

Primae Ioannis quinto: In hoc cognoſcimus quoniam diligimus natos Dei, cùm Deum diligamus, & mandata eius faciamus. Hæc eſt enim charitas Dei, ut mandata eius cuſtodiamus: & mandata eius grauia non ſunt.

PATRES.

1. A. Avgvstinvs quæſtione centeſima quadrageſima ſuper Exodũ: Cùm tam multa locutus ſit Deus, duę tantùm tabulę dantur Moyſi lapideę, quæ dicũtur tabulæ teſtimonij futuræ in arca. Nimirùm omnia cætera quæ præcepit Deus, ex illis decem præceptis, quæ duabus tabulis conſcripta ſunt pendere intelliguntur, ſi diligenter quærantur & bene intelligantur: quomodò hæc ipſa rursùs decem præcepta, ex duobus illis, dilectione ſcilicet Dei & proximi, in quibus tota lex pendet & prophetæ.

Ex decalogo pendent oĩa Dei pręcepta Matth. 22.

1. C. Concilivm Tridentinum ſeſsione ſexta, capite undecimo: Nemo autem, quantumuis iuſtificatus, liberum ſe eſſe ab obſeruatione mandatorum putare debet: nemo temeraria illa & à patribus ſub anathemate prohibita uoce uti, Dei præcepta homini iuſtificato ad obſeruandum eſſe impoſsibilia: nam Devs impoſsibilia non iubet, ſed iubendo monet & facere quod poſsis, & petere quod non poſsis. Cuius mandata grauia non ſunt, cuius iugum ſuaue eſt, & onus leue. Qui enim ſunt filij Dei, Chriſtum diligunt: qui autem diligunt eum, ut ipſe teſtatur, ſeruant ſermones eius. Quod utiquè cum diuino auxilio præſtare poſſunt. licèt enim in hac mortali uita quantumuis ſancti & iuſti in leuia ſaltem & quotidiana, quæ etiam uenialia dicuntur, peccata quandoquè cadant, non propterea deſinunt eſſe iuſti. Nã iuſtorum illa uox eſt & humilis & uerax: Dimitte nobis debita noſtra. quo fit, ut iuſti ipſi eo magis ſe obligatos ad ambulandum in uia iuſtitiæ ſentire debeant, quo liberati iam à peccato, ſerui autem facti Deo, ſobriè, iuſtè, & piè uiuentes proficere poſſunt per Chriſtum Ieſum, per quem acceſſum habuerunt in gratiam iſtam. Deus nanque optimus ſua gratia ſemel iuſtificatos non deſerit, niſi ab eis prius deſeratur. Itaque nemo ſibi in ſola fide blandiri debet, putans fide ſola ſe hæredem eſſe conſtitutum, hæreditatemq; conſecuturum, etiamſi Chriſto non compatiatur, ut & conglorificetur. nam & Chriſtus ipſe, ut inquit Apoſtolus, cum eſſet filius Dei, didicit ex ijs quæ paſſus eſt, obedientiam: & conſummatus, factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ. Propterea Apoſtolus ipſe monet iuſtificatos, dicens: Neſcitis quòd ij qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt, ſed unus accipit brauium: ſic currite, ut comprehendatis. Ego igitur ſic curro, non quaſi in incertum: ſic pugno, non quaſi aerem uerberans: ſed caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo: nè fortè cùm alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. Item princeps Apoſtolorum Petrus: Satagite, ut per

Iuſtificati ad ſtringunt ad obſeruationẽ præceptorũ. Dei mandata non impoſſibilia. 1. Ioan. 5. Matth. 11. Ioann. 14.

Peccata venialia iuſtitiã nõ tollunt. Matth. 6. Luc. 11. Rom. 6. Tit. 2. Deus neminẽ prior deſerit.

Rom. 8. Hebr. 5. 1. Cor. 9.

ut per bona opera certam ueſtram uocationem & electionem faciatis. Hęc enim facientes, non peccabitis aliquandò. Vndè conſtat, eos orthodoxæ religionis doctrinæ aduerſari qui dicunt, iuſtum in omni bono opere ſaltem uenialiter peccare, aut quod intolerabilius eſt, pœnas æternas mereri: atque etiam eos, qui ſtatuunt in omnibus operibus iuſtos peccare, ſi in illis ſuam ipſorum ſocordiam excitando, & ſeſe ad currendum in ſtadio cohortando, cum hoc, ut imprimis glorificetur Deus, mercedem quoque intueatur æternam. cum ſcriptum ſit: Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas propter retributionem. & de Moyſe dicat Apoſtolus, quòd reſpiciebat in remunerationem.

2. ITEM canone decimooctauo: Si quis dixerit, Dei præcepta homini etiam iuſtificato & ſub gratia conſtituto, eſſe ad obſeruandum impoſsibilia, anathema ſit.

3. CHRYSOSTOMVS in libro de Compunctione cordis: Reuerà ipſe pronunciauit de præceptis ſuis, quòd nihil in eis laborioſum ſit & nihil oneroſum, dicens: Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Et nos econtrà grauia efficimus, quæ ille leuia conſtituit: & quæ ille ſuauia poſsit, nos facimus amara peccando. Quòd ſi laborioſum aliquid eſſet in præceptis, decenter & meritò uirtutem labor comitaretur: præmia enim propoſita ſunt poſt laborem. Nunc uerò infelix anima ne hanc quidem reuerentiam diuinis legibus dabit, ut ſileat & quieſcat, nè ad præuaricationem laborando perueniat, quamuis ſint aliqua in quibus paululum laboris eſt adhibendum, in his duntaxàt, in quibus Paulus dicit: Nã quod in præſenti eſt momentaneũ & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum immenſum æternæ gloriæ pondus operatur in nobis. Vides ergò etiam quidquid in præſenti eſt, leue eſſe, etiamſi tribulatio ſit. Quo modo leue? Quia immenſum pondus futuræ gloriæ leuem facit præſentis temporis tribulationem, etiam ſi ſenſibus noſtris grauius uideatur. Denique & ipſe cauſas in conſequentibus exponit, ut omne id duci leue debeat, quicquid paſsio præſentis temporis intulerit. Ait enim: Non reſpicientibus nobis quæ uidentur, ſed quæ non uidentur. Quæ enim uidentur, temporalia ſunt: quæ autem non uidentur, ęterna ſunt.

4. BASILIVS in regulis breuioribus, ſiue conciſiùs diſputatis, interrogatione centeſima ſeptuageſimaſexta, agens de inimicorum dilectione: Sine dubio (inquit) non pręcepiſſet hoc qui bonus ac iuſtus eſt, niſi etiam facultatem qua id faceremus, fuiſſet largitus.

5. AVGVSTINVS in libro de natura & gratia, capite quadrageſimotertio: Non igitur Deus impoſsibilia iubet, ſed iubendo admonet & facere quod poſsis, & petere quod non poſsis.

6. ET capite ſexageſimonono: Valdè bona ſunt præcepta, ſi legitimè his utamur. Eo quippe ipſo quo firmiſsimè creditur, Deum iuſtum & bonum impoſsibilia non potuiſſe præcipere, hinc admonemur, & in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus. Omnia quippe ſiunt facilia charitati, cui uni Chriſti ſarcina leuis eſt, aut ea una eſt ſarcina ipſa quæ leuis eſt: ſecundùm hoc dictum eſt, Et præcepta eius grauia non ſunt: ut cui grauia ſunt, conſideret non potuiſſe diuinitùs dici, grauia non ſunt, niſi quia poteſt eſſe cordis affectus, cui grauia non ſunt, & petat quo deſtituitur, & impleat quod iubetur: Et quod dicitur ad Iſrael in Deuteronomio, ſi piè, ſi ſanctè, ſi ſpiritaliter intelligatur, hoc idem ſignificat, quia utiquè cùm hoc teſtimo-

[Margin notes: 2. Petr. 1. Iuſtus nõ peccat in quocũque opere. — Mercedẽ etiã intueri operãtes poſſunt. Pſal. 118. Heb. 11. — Dei mandata non impoſsibilia. — Facilia ſunt Dei pcepta. Matth. 11. — 2. Cor. 4. — Matth. 5. Deus, q̃a bonus & iuſtus, impoſsibilia nõ iubet. — Nota. — Quia bonus & iuſtus eſt, impoſsibilia præcipere nõ potuit Deus. Omnia facilia charitati. Matth. 11. 1. Ioan. 5. — Deut. 30.]

Rom. 10.

nium commemoraſſet Apoſtolus, Propè eſt uerbum in ore tuo, & in corde tuo: quod hic habet, in manibus tuis: In corde enim ſunt ſpiritales manus: Hoc eſt, inquit, uerbum fidei quod prædicamus. Conuerſus ergò quiſque, ſicut ibi præcipitur, ad Dominum Deum ſuum ex toto corde ſuo, & ex tota anima ſua, mandatum Dei non habebit graue. Quomodò eſt enim graue, cùm ſit dilectionis mandatum? Aut enim quiſque non diligit, & ideò graue eſt: aut diligit, & graue eſſe non poteſt.

Iuſtitiæ & pietati diuinæ repugnat, dicere, impoſſibilia nobis præcepta eſſe.

7. Idem Auguſtinus ſermone ſexageſimoprimo de tempore: Sed dicit aliquis: Nulla ratione poſſum inimicos meos diligere. In omnibus ſcripturis Deus tibi dicit, quia potes. Tu econtrariò reſpondes, non poſſe. Conſidera nunc, utrùm tibi, an Deo debeat credi. Et ideò quia ueritas mentiri non poteſt, iam uanas excuſationes ſuas relinquat humana fragilitas: quia nec impoſſibile aliquid potuit imperare, qui iuſtus eſt: nec damnaturus eſt hominem pro eo, quod non potuit uitare, qui pius eſt.

Blaſphemia eſt execrabilis.

8. Item ſermone centeſimo nonageſimoprimo de tempore: Eſt autem patrum noſtrorum fides hæc: Credimus in Deum Patrem omnipotentem, &c. Execramur etiam blaſphemiam eorum, qui dicunt impoſſibile aliquid homini à Deo eſſe præceptum, & mandata Dei non à ſingulis, ſed ab omnibus in commune poſſe ſeruari.

Iterùm.

9. Hieronymus in explanatione Symboli ad Damaſum: Execramur etiam eorum blaſphemiam, &c. ut Auguſtinus.

VII

Quid complectitur in ſe primum præceptum?

Deu. 12.a 4.b c 18.b 1.Reg. 28.a Pſal. 113.b c Leui. 19.f 20. a c Eccleſi. 34.a

A. Prohibet ac damnat idololatriam, obſeruationes ſuperſtitioſas, vſum etiam artis magicæ uel diuinatoriæ.

a Aug. lib. 10. de ciu. Dei c. 1. & epiſt. 49. ad Deogratias, quæſt. 3. b Aug. 10. de ciui. Dei c. 1. & 4. Contra Fauſt. lib. 15. c. 9. & lib. 20. cap. 21.

B. Docet etiam atque exigit, ut nullam prorſus [a] creaturã, quantumuis excellentem, pro Deo habeamus, ſed ſolum unũ verum, æternum, immenſumq; Deum credamus & confiteamur, eiq; uni ſacrificium & ſingularem ſummumq; [b] cultum, quem Græci λατρείαν appellant, exhibeamus.

Io. 4. c Rom. 10. c 1. Io. 4. b c Mat. 4. b Luc. 4 b Eſaiæ 43. a b 1. Timo. 6. c Ro. 9. b Pſal. Pſal. 83. d

C. Hoc fit, ut ſuper omnia colamus, inuocemus, adoremus ſummum illud æternumque bonum, Optimum Maximum Creatorem, Redemptorem, Saluatorem, unum & immortalem Deum, qui eſt ſuper omnia benedictus, omnis gratiæ & gloriæ largitorem.

SCRIPTVRAE.

Deuteronomii duodecimo: Subuertite omnia loca, in quibus coluerunt omnes gentes, quas poſſeſſuri eſtis, deos ſuos ſuper montes excelſos & colles, & ſubter omne lignum frondoſum. Diſſipate aras earum, & confringite ſtatuas, lucos igne comburite, & idola comminuite: diſperdite nomina earum de locis illis.

Ex

Et capite quarto: Locutuſque eſt Dominus ad uos de medio ignis. Vocem uerborum eius audiſtis, & formam penitùs non uidiſtis. Cuſtodite igitur ſolicitè animas ueſtras. Non uidiſtis aliquam ſimilitudinem in die qua locutus eſt uobis Dominus in Horeb de medio ignis: nè fortè decepti faciatis uobis ſculptam ſimilitudinem, aut imaginem maſculi uel fœminæ, ſimilitudinem omnium iumentorum quæ ſunt ſuper terram, uel auium ſub cælo uolantium, atque reptilium quæ mouentur in terra, ſiue piſcium quæ ſub terra morantur in aquis: nè forte eleuatis oculis ad cælum, uideas ſolē & lunā, & omnia aſtra cæli, & errore deceptus adores ea & colas, quæ creauit Dominus Deus tuus in miniſterium cūctis gentibus quæ ſub cælo ſunt.

Item capite decimooctauo: Quando ingreſſus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, caue nè imitari uelis abominationes illarum gentium. Nec inueniatur in te qui luſtret filium ſuum aut filiam, ducens per ignem: aut qui ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia atque auguria, nec ſit maleficus nec incantator, neque qui pythones conſulat, nec diuinos, & quærat à mortuis ueritatem. Omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter iſtiuſmodi ſcelera delebit eos in introitu tuo. Perfectus eris & abſque macula cum Domino Deo tuo. Gentes iſtæ quarum poſsidebis terram, augures & diuinos audiunt: tu autē à Domino Deo tuo aliter inſtitutus es.

Primi Regum decimooctauo: Saul abſtulit magos & ariolos de terra: & interfecit eos, qui pythones habebant in uentre.

Psalmo centeſimo decimotertio: Simulacra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum. Os habent & non loquentur: oculos habent & non uidebunt. Aures habent & non audient: nares habent & non odorabunt. Manus habent & non palpabunt: pedes habent & non ambulabunt: non clamabunt in gutture ſuo. Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.

Levitici decimonono: Non augurabimini, nec obſeruabitis ſomnia. Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini, ut polluamini per eos. ego Dominus Deus ueſter.

Et capite vigeſimo: Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam eam de medio populi ſui. Et in fine capitis: Vir ſiue mulier, in quibus pythonicus uel diuinationis fuerit ſpiritus, morte moriātur: lapidibus obruēt eos: ſanguis eorum ſit ſuper illos.

Ecclesiastici trigeſimoquarto: Ab immundo quid mundabitur? & à mendace quid uerum dicetur? Diuinatio erroris & auguria mendacia, & ſomnia malefacientium, uanitas eſt.

Ioannis quarto: Venit hora & nunc eſt, quando ueri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & ueritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorēt eum. Spiritus eſt Deus: & eos qui adorant eum, in ſpiritu & ueritate oportet adorare.

Ad Romanos decimo: Dicit enim ſcriptura, Omnis qui credit in illum, non confundetur. Non enim eſt diſtinctio Iudæi & Græci: nam idem Dominus omnium, diues in omnes qui inuocāt illum. Omnis enim quicunque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit.

Primae Ioannis quarto: Omnis qui diligit, ex Deo natus eſt, & cognoſcit Deum. Qui non diligit, non nouit Deum: quoniam Deus charitas

eſt. In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium ſuum unigenitum miſit Devs in mundum, ut uiuamus per eum. In hoc eſt charitas: nõ quaſi nos dilexerimus Deum, ſed quoniam ipſe prior dilexit nos, & miſit filium ſuum propitiationem pro peccatis noſtris. In hoc cognoſcimus, quoniam in eo manemus & ipſe in nobis, quoniã de ſpiritu ſuo dedit nobis. Et nos uidimus & teſtificamur, quoniam Pater miſit filium ſuum Saluatorem mundi.

Matthaei quarto: Tunc dicit ei Iesvs: Vade Satana: ſcriptum eſt enim, Dominum Devm tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.

Lvcae quarto: Reſpondens Iesvs, dixit illi: Scriptum eſt, Dominũ Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.

Esaiae quadrageſimotertio: Et nunc hæc dicit Dominus creans te Iacob, & formans te Iſrael. Noli timere, quia redemi te, & uocaui te nomine tuo: Meus es tu. Cùm tranſieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: cùm ambulaueritis in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te. Quia ego Dominus Deus tuus ſanctus Iſrael Saluator tuus. Ante me non eſt formatus Deus, & poſt me non erit. Ego ſum, ego ſum Dominus, & non eſt abſque me Saluator. Ego annunciaui, & ſaluaui. Et ab initio ego ipſe, & nõ eſt qui de manu mea eruat: operabor, & quis auertet illud?

Prioris ad Timotheum ſexto: Præcipio tibi coram Deo qui uiuificat omnia, & Christo Iesv qui teſtimonium reddit ſub Pontio Pilato bonam confeſsionem: ut ſerues mandatum ſine macula, irrepræhenſibile uſq; in aduentum Domini noſtri Iesv Christi: quem ſuis temporibus oſtẽdet beatus & ſolus potens Rex regum & Dominus dominantium, qui ſolus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inacceſsibilem, quem nullus hominum uidit, ſed nec uidere poteſt, cui honor & imperium ſempiternum, Amen.

Ad Romanos nono: Ex quibus eſt Christvs ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula. Amen.

Psalmo octogeſimotertio: Quia miſericordiam & ueritatem diligit Deus: gratiam & gloriam dabit Dominus. Nõ priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia: Domine uirtutum, beatus homo qui ſperat in te.

PATRES.

Latriæ cultus ſoli Deo debetur.

1. B. Avgvstinvs libro decimo de ciuitate Dei, capite primo: Quæ λατρεία Græcè nuncupatur, & Latinè interpretatur ſeruitus: ſed ea qua colimus Deum, uel quæ θρησκεία Græcè, Latinè autem Religio dicitur: ſed eẽ quæ nobis eſt erga Deum, uel quam illi θεοσέβειαν, nos uerò non uno uerbo exprimere, ſed Dei cultum poſſumus appellare: hanc ei tantùm Deo deberi dicimus, qui uerus eſt Deus, facitque ſuos cultores Deos. Quicunque igitur ſunt in cæleſtibus habitationibus immortales & beati, ſi nos nõ amãt, nec beatos eſſe nos uolunt, colendi utique non ſunt. Si autem amant, & beatos uolunt, profectò indè uolunt, undè & ipſi ſunt: an aliundè ipſi beati, aliundè nos?

2. Et epiſtola quadrageſima nona ad Deogratias, quæſtione tertia: Neque illinc excuſant impij ſua ſacrilega ſacra & ſimulacra, quod eleganter interpretantur quid quæque ſignificent. Omnis quippe illa interpretatio ad creaturam refertur, non ad creatorem, cui uni debetur ſeruitus religionis illa, quæ

la, quæ

la, quæ uno nomine Latria Græcè appellat. Nec nos dicimus terrã, maria, cælum, ſolem, lunam, ſtellas, & quaſdam non in promptu ſitas cæleſtes poteſtates, eſſe dæmonia: ſed cùm omnis creatura partim corporalis ſit, partim uerò incorporalis, quam etiam ſpiritalem uocamus, manifeſtũ eſt, id quod à nobis piè ac religioſè fit, à uoluntate animi proficiſci, quæ creatura ſpiritalis eſt, & omni corporali præponenda. Vndè colligitur, corporali creaturæ non eſſe ſacrificandum. Reſtat ſpiritalis, quæ uel pia, uel impia eſt. Pia ſcilicet in hominibus & angelis iuſtis & Deo ritè ſeruientibus: Impia uerò in hominibus & angelis iniquis, quos etiam dæmones dicimus. Ac per hoc nec ſpiritali, quãuis iuſtæ, creaturæ ſacrificandum eſt. Quoniam quanto magis pia eſt & ſubdita Deo, tanto minùs ſe tali honore dignatur, quem ſcit nõ deberi niſi Deo. Quantò ergò pernicioſius eſt ſacrificare dæmonijs?

Latria.

Corporali creaturę non ſacrificandũ.

Nec ſpiritali.

3. IDEM libro decimo de ciuitate Dei, capite primo: Nunc uidendum ac differendum eſt, quantum Deus donat, immortales ac beati in cæleſtibus ſedibus, dominationibus, principatibus, poteſtatibus conſtituti, quos iſti deos, & ex quibus quoſdam uel bonos dæmones, uel nobiſcum angelos nominãt, quomodo credendi ſint uelle à nobis religionem pietatemque ſeruari, hoc eſt, ut apertiùs dicam, utrùm etiam ſibi, an tantum Deo ſuo, qui etiam noſter eſt, placeat eis ut ſacra faciamus, & ſacrificemus, uel aliqua noſtra ſeu noſipſos religionis ritibus conſecremus. Hic eſt enim diuinitati, uel ſi expreſsius dicendum eſt, deitati debitus cultus, propter quem Græco, ubi neceſsè eſt, inſinuo, quid uelim dicere. Latriam quippe noſtri, ubicunque ſanctarum ſcripturarum poſitum eſt, interpretati ſunt ſeruitutem. Sed ea ſeruitus, quæ debetur hominibus, ſecundum quam præcipit Apoſtolus, ſeruos dominis ſuis ſubditos eſſe debere, alio nomine Græcè nuncupari ſolet. Latria uerò, ſecundum conſuetudinem qua locuti ſunt, qui nobis diuina eloquia condiderunt, aut ſemper, aut tam frequenter ut penè ſemper, ea dicitur ſeruitus quæ pertinet ad colendum Deum. Proindè ſi tantummodò cultus ipſe dicatur, non ſoli Deo deberi uidetur. Dicimur enim etiam colere homines quos honorifica uel recordatione uel præſentia frequẽtamus. Nec ſolum ea, quibus nos religioſa humilitate ſubijcimus, ſed quædam etiam quæ ſubiecta ſunt nobis, coli perhibentur. Nam ex hoc uerbo agricolæ, & coloni, & incolæ uocantur. Ac per hoc cultum quidem non deberi niſi Deo, propria quadam notione uerbi huius uerißimum eſt. Sed quia & aliarum rerum dicitur cultus, ideò Latinè uno uerbo ſignificari cultus Deo debitus non poteſt. Nã & ipſa religio, quanuis diſtinctiùs non quemlibet, ſed Dei cultum ſignificare uideatur: undè iſto nomine interpretati ſunt noſtri eam, quæ Græcè θρησκεία dicitur: tamen quia Latinæ loquendi conſuetudine, non ſolùm imperitorum, uerùm etiam doctiſsimorum, & cognitionibus humanis atque affinitatibus, & quibuſque neceſsitudinibus dicitur exhibenda religio: non eo uocabulo uitatur ambiguum, cùm de cultu deitatis uertitur quæſtio: ut fidenter dicere ualeamus, religionem non eſſe niſi Dei cultum: quoniam uidetur hoc uerbum à ſignificando obſeruantia propinquitatis humanæ inſolenter auferri. Pietas quoque propriè Dei cultus intelligi ſolet, quam Græci εὐσέβειαν uocant. Hæc tamen & erga parentes officioſè haberi dicitur. More autem uulgi hoc nomen etiam in operibus miſericordiæ frequentatur: quod ideò arbitror eueniſſe, quia hæc fieri præcipuè Deus mandat, eaque ſibi uel pro ſacrificijs, uel præ ſacrificijs placere teſtatur. Ex qua loquendi cõ-

Latino nomine deſtituimur ad cultũ ſoli Deo debitũ ſignificãdum.

Seruitus.

Ephe.6.

Dulia.

Cultus.

Religio.

Pietas.

ſuetudine factum eſt, ut & Deus ipſe dicatur pius: quem ſanè Græci nullo ſuo ſermonis uſu εὐσεβεῖν uocant, quamuis εὐσέβειαν pro miſericordia illorũ etiàm uulgus uſurpet. Vndè in quibuſdam ſcripturarum locis, ut diſtinctio certior appareret, non εὐσέβειαν, quod ex bono cultu, ſed θεοσέβειαν, quod ex Dei cultu compoſitum reſonat, dicere maluerunt. Vtrumlibet autem horũ, nos uno uerbo enunciare non poſſumus. Quæ itaque λατρεία Græcè nuncupatur, &c. ut paulò antè in hac quæſtione.

4. ITEM capite quarto eiuſdem libri decimi: Huic (uni Deo Deorum) nos ſeruitutem, quæ latria Græcè dicitur, ſiue in quibuſque ſacramentis, ſiue in nobiſipſis debemus. Huius enim templum ſimul omnes & ſinguli templa ſumus, quia & omnium concordiam & ſingulos inhabitare dignatur: non in omnibus quàm in ſingulis maior, quoniam nec mole diſtenditur, nec partitione minuitur. Cùm ad illum ſurſùm eſt, eius eſt altare cor noſtrum: eius unigenito cum ſacerdote placamur: ei cruentas uictimas cædimus, quandò uſq; ad ſanguinem pro eius ueritate certamus: & ſuauiſsimum adolemus incenſum, cum in eius conſpectu pio ſanctoq; amore flagramus: ei dona eius in nobis, noſq; ipſos uouemus, & reddimus: ei beneficiorum eius ſolennitatibus feſtis & diebus ſtatutis dicamus ſacramuſq; memoriam, nè uolumine temporum ingrata ſubrepat obliuio: ei ſacrificamus hoſtiam humilitatis & laudis in ara cordis igne feruidæ charitatis. Ad hunc uidendum ſicut uideri poterit, eique cohærendum, ab omni peccatorum & cupiditatum malarum labe mundamur, & eius nomine conſecramur. Ipſe enim fons noſtræ beatitudinis, ipſe omnis appetitionis eſt finis. Hunc eligentes, uel potiùs religẽtes, amiſeramus enim negligentes: hunc ergò religentes, undè & religio dicta perhibetur, ad eum dilectione tendimus, ut perueniendo quieſcamus: ideò beati, quia illo fine perfecti. Bonum enim noſtrum, de cuius fine inter Philoſophos magna contentio eſt, nullum eſt aliud, quàm illi cohærere, cuius unius anima intellectualis in corporeo, ſi dici poteſt, amplexu, ueris impletur fœcundaturque uirtutibus. Hoc enim bonum diligere in toto corde, in tota anima, & in tota uirtute præcipimur. Ad hoc bonum debemus & à quibus diligimur, duci: & quos diligimus, ducere. Sic complentur duo illa præcepta, in quibus tota lex pendet & prophetæ: Diliges Dominum Deum tuũ in toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua: & diliges proximum tuum tanquam teipſum. Vt enim homo ſeſe diligere noſſet, conſtitutus eſt ei finis, quò referret omnia, quæ ageret ut beatus eſſet. Non enim qui ſe diligit, aliud eſſe uult quàm beatus. Hic autem finis eſt, adhærere Deo. Iã igitur ſcienti diligere ſeipſum, cùm mandatur de proximo diligendo ſicut ſeipſum, quid aliud mandatur, niſi ut ei quantum poteſt, commendet diligendum Deum? Hic eſt Dei cultus, hæc uera religio, hæc recta pietas, hæc tantùm Deo debita ſeruitus. Quæcunq; igitur immortalis poteſtas quantalibet uirtute prædita, ſi nos diligit ſicut ſeipſam, ei uult eſſe ſubditos, ut beati ſimus, cui & ipſa ſubdita beata eſt. Si ergò non colit Deum, miſera eſt, quia Deo priuatur: ſi autem colit Deum, non uult ſe coli pro Deo. Illi enim potiùs diuinæ ſententiæ ſuffragatur, & dilectionis uiribus fauet, qua ſcriptum eſt: Sacrificans dijs eradicabitur, niſi Domino ſoli. Nam ut alia nunc taceã, quæ pertinent ad religionis obſequium, quo colitur Deus, ſacrificium certè nullus hominum eſt, qui audeat dicere deberi, niſi Domino ſoli. Multa denique de cultu diuino uſurpata ſunt, quæ honoribus deferuntur humanis: ſiue

Margin notes: Latria. — Dies feſti cur inſtituti. — Matt. 22. — Dei cultus. — Exod. 22. — Sacrificium ſoli Deo debetur.

ſiue humilitate nimia, ſiue adulatione peſtifera: ita tamen, ut quibus ea deferuntur, homines haberentur, qui dicuntur colendi & uenerandi: ſi autem eis multum additur, & adorandi. Quis uerò ſacrificandum cenſuit, niſi ei, quē Deū aut ſciuit, aut putauit, aut finxit? Quàm porrò antiquus ſit in ſacrificando Dei cultus, duo illi fratres Cain & Abel ſatis indicant, quorum maioris Deus reprobauit ſacrificium, minoris aſpexit. [Gen. 4.]

5. ITEM Auguſtinus libro decimoquinto contra Fauſtum Manichæum, capite nono: Adonai, uerbum Hebræum eſt, & interpretatur Dominus, eo modo quo ſolus Deus dicitur Dominus: ſicut Latria, quod uerbum Græcum eſt, & interpretatur ſeruitus, non quæcunque, ſed illa, qua tantummodò Deo ſeruitur. [Latria.]

6. ET libro uigeſimo contra eundem, capite uigeſimoprimo: Populus Chriſtianus memorias martyrum religioſa ſolennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum conſocietur, atque orationibus adiuuetur: ita tamen ut nulli martyrum, ſed ipſi Deo martyrum, quamuis in memorias martyrum, conſtituamus altaria. [Soli Deo conſtituuntur altaria, quāuis in memorias martyrum.] Quis enim antiſtitum in locis ſanctorum corporum aſsiſtens altari, aliquandò dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? ſed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronauit, apud memorias eorum quos coronauit: [Sanctis non offeruntur ſacrificia.] ut ex ipſorum locorum admonitione maior affectus exurgat, ad acuendam charitatem & in illos quos imitari poſſumus, & in illum quo adiuuante poſſumus. Colimus ergò martyres eo cultu dilectionis & ſocietatis, quo & in hac uita colūtur ſancti homines Dei, [Martyres & Sācti quomodò coluntur.] quorum cor ad talem pro Euangelica ueritate paſsionem paratum eſſe ſentimus. At illo cultu, quæ Græcè latria dicitur, Latinè uno uerbo dici nō poteſt, cùm ſit quædam propriè diuinitati debita ſeruitus, nec colimus, nec colendum docemus, niſi unum Deum. [Latria, diuinitati debita ſeruitus.] Cùm autem ad hunc cultum pertineat oblatio ſacrificij, unde idololatria dicitur eorum, qui hoc etiàm idolis exhibent: nullo modo tale aliquid offerimus, aut offerendum præcipimus, uel cuiquam martyri, uel cuiquam ſanctæ animæ, uel cuiquam angelo: [Nulli creaturæ ſacrificat.] & quiſquis in hunc errorem delabitur, corripitur per ſanam doctrinam, ſiue ut corrigatur, ſiue ut caueatur. Ipſi enim ſancti uel homines uel angeli exhiberi ſibi nolunt, quod uni Deo deberi norunt. Apparuit hoc in Paulo, & Barnaba, [Act. 14.] cùm commoti miraculis quæ per eos facta ſunt, Lycaonij tanquàm dijs immolari uoluerunt: conſciſsis enim ueſtimentis ſuis, confitentes & perſuadentes ſe deos non eſſe, iſta ſibi fieri uetuerunt. [Apo. 19 & 22.] Apparuit & in angelis, ſicut in Apocalypſi angelum ſe adorare prohibentem ac dicentem adoratori ſuo, Conſeruus tuus ſum & fratrum tuorum. Iſta ſibi planè ſuperbi ſpiritus exigunt, diabolus & angeli eius, ſicut per omnia templa & ſacra gentilium. [Dæmones expetunt ſacrificia.] Et poſt pauca: Longè minoris peccati eſt ebrium * derideri a martyribus, quàm uel ieiunum ſacrificare martyribus. [* aliàs, redire] Sacrificare martyribus dixi, non dixi ſacrificare Deo in memorijs martyrum: quod frequētiſsimè facimus illo duntaxàt ritu, quo ſibi ſacrificari noui teſtamenti manifeſtatione præcepit: quod pertinet ad illum cultum, qui latria dicitur, & uni Deo debetur. [Deo ī memorijs Martyrū ſacrificatur.]

VIII

Quomodò præter Deum ſanctos colimus & inuocamus?

A. De ſanctis, hoc eſt, ſanctificatis & in Chriſto renatis

omnibus hoc loco non agimus, ſicut [a] Paulus hoc nomen ad Chriſtianos omnes crebrò refert: ſed eos intelligimus, qui vera ſuæ ſanctitatis [b] in cælo præmia ſunt conſecuti. De quibus idem Paulus teſtatur, quòd [c] *per fidem uicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, & adepti ſunt repromiſſiones.*

b. Ac hi verè quidem ſancti & immaculati, ſine macula & ruga, hæc præſtantiora Eccleſiæ membra, & electa prorsùs organa diuini ſpiritus, in quæ peccatum ac malum iam nullum cadere poteſt. Qui ſancti partim ex Angelica, partim ex humana natura conſtant, creaturæ quidem illæ omnium nobiliſsimæ ac beatiſsimæ, quibus datum eſt, ut ſummis & æternis in cælo bonis affluant, & cum [d] Chriſto Domino ſemper coniunctiſsimè uiuant.

C. Igitur & illius gratia, quæ apud nos in terris geruntur, poſſunt [e] intelligere: & quoniam eximia in fratres etiam abſentes charitate flagrant, ſalutis noſtræ cura [f] tangũtur, nobis perpetuò fauent & optant quæque ſalutaria, tanto que ſtudioſiùs cauſam noſtram agũt, quo ſunt minùs de ſeipſis ſoliciti, quoque maiorem ſinceræ [g] charitatis ac uirtutis omnis, quæ beatis congruit, perfectionem continenter exercent.

D. Est igitur cur hæc cæli lumina & Eccleſiæ firmamenta, ſimul & ornamenta poſt Deum maxima [h] ueneremur: eſt cur ſanctos hos præ cæteris mortalibus quantumlibet excellentibus magni faciamus, prædicemus, imitemur, & amemus plurimùm: eſt cur eoſdem tanta talique dignitate iam auctos, magnis afficiamus honoribus, pro noſtra quidem exiguitate: eſt denique cur eos ipſos pro Chriſtiana pietate compellemus ſiue [a] inuocemus, nõ ſanè ut per ſe largiantur, ſed ut apud Devm omnis boni largitorem nobiſcum precentur, ſintque uel impetrantibus

merentibus

a Rom. 1. a. 2. Cor. 1. a. Philip. 4. d. Coloſ. 1. a. Philem. b.
b Apoc. 7. c d.
c Heb. 11. f.
Epheſ. 5. f. Apoc. 5. c. 7. c. d. 21. a. g. 22. a. Ephe. 4. f. 1. Cor. 6. d.
d Philip. 1. c. 2. Cor. 5. a b. Grego. 4. moral. c. 32.
e Greg. li. 12. moral. c. 13. & l. 4. dial. cap. 33. Aug. de cura pro mort. cap. 15. & 16. Orig. cõtra Celſum lib. 8. 4. Reg. 5. g. 6. b. 1. Cor. 14. e.
f Dan. 10. c d. Matt. 18. b. Heb. 1. d. Tob. 12. c. Luc. 15. b. Act. 5. d. 12. a. Apo. 5. b. 8. a. Cypria. de mortalit.
g Hiero. in Vigilan. Bern. in vigil. Pet. & Pau. & ſe. 2. de San. Vict.
h Damaſce. lib. 4. orthod. fid. cap. 16.
a Baſil. in 40. mar. & in Mamãtẽ. Naziã in Cypria. Athan. Baſi. Amb. de viduis & de fide reſur. & in c. 22. Luc. Chryſo. ho. 66. ad pop. Ephræm de laudi. marty. Hiero. in epitaph. Pau. Aug. de cura pro mor. c. 4. & li. 7. cõt. Donat. c. 1. Ber. ſer. 66. in Cantic. Theod. li. 8 græcar. aff. & in Philotheó. Prudẽtius I li.

merétibus fauentes & efficaces interceſſores.

E. Cvivsmodi cultus & inuocatio ſi rectè fiat, nimirùm ut ſummus ille [b] cultus & honos ſummo Deo debitus, quem λατρείαν diximus, integrè conſtet, nihil ſanè habet incommodi, neque cum ſcriptura [f] pugnat, ſed firmis Eccleſiæ teſtimonijs comprobatur, multumque affert utilitatis.

F. Qvòd autem hunc in modum ſanctos colimus, & cùm Eccleſia inuocamus, adeò Christi Saluatoris & Domini noſtri gloriam [d] non obſcurat, ut etiàm magis illuſtret, amplificet, augeatq;. Hic enim Christi Redemptoris uirtus eximia ſplédeſcit ac gloria, quòd is non quidem in ſe tantùm, ſed in ſanctis [e] et ſuis eſt apparetque potens, glorioſus, mirabilis: quòd eoſdem [f] honorat ipſe, nimisque [g] honorari uult in cælo & in terra: quòd per eos itidem, & propter [h] eos multa largitur, & parcit ſæpè immerentibus. Nec enim obſcurum eſt, quod [a] Abraham, Iſaac, Iacob, Dauid, Hieremias, quanquàm defuncti, uiuis tamen profuiſſe legantur.

Peri Stephan. 7. Syh. action. 6. Vide etiàm ſuprà in Salut. Angelicã. Gen. 48. c Iob. 5. a Gen. 32. f Oſeçi 2. a Zach. 1. c Hiere. 15. a b Aug l. 10. de ciui. Dei, c. 1. & li. 20. contra Fauſt. c. 21. Itẽ li. 8. de ciui. Dei, c. 27. c Rom. 15. g Heb. 13. c Eph. 6. c Coloſ. 4. a 1. Theſ. 5. d 2 Theſſ. 3. a Lu. 7. a Iob 42. bc d Trident. Concil. ſeſſion. 25. e Pſal. 67. g Io. 14. b f Io. 12. d Matt. 19. d Luc. 19. c Apoc. 2. g 3. d g Pſalm. 138. d h Chryſho. 2. in Pſ. 50. & ho. 27. in Matt. & 42. in Gene. Item ſerm. de uirtutib. & uitijs.

G. Vnde Patres cùm de Sanctis loquuntur, [b] ſuffragatores eos & interceſſores patronoſque noſtros frequenter appellant. Nec immeritò ſanè, quòd Sanctorum fida ſuffragia, cùm humiliter & piè in Christi nomine implorantur, experientia teſte, multis opitulentur.

a Gen. 26. a c Exod. 32. c 3 Reg 15. a Eſa. 37. g 4. Reg. 19. g 2. Machab. 15 b c b Amb. de uiduis & in c. 21. Luc. Leo ſer. 1. & 2. de Pet. & Pau. Et in ſermonib. de anniuerſ. Põti. Paulinus ad Cytheriũ & & de B. Felice. Maximus de Taurinis martyrib. Baſi. i 40. mar. Aug. quæſt. 108. in Exo. Euſe. de prepa. euang. li. 13. c. 7. c Hier. cõtra Vigilã. & in ep. ad Ripariũ. & in cap. 65. Eſaiæ. 2. Synod. Nicen. & Gangrenſ.

H. Qvare iam pridèm damnati ſunt [c] Vigilantiani, qui Sanctos & horum [d] Reliquias ſacras ſuis fraudant honoribus, quos illis Eccleſia tribuit Orthodoxa.

I. Nec audiendi etiàm calumniatores, qui fingunt diuinum honorem in homines hac ratione transferri, Sanctos pro Dijs adorari, creaturas creatori à Catholicis exæquari. Nam

d 4 Reg. 13. d Aug. 22. de ciui. Dei, c. 8. Damaſc. li. 4. ca. 16. Baſi. in Pſ. 115. Chryſoſt. in Iuuẽ. & Max. Itẽ in Babylã. Amb. epiſt. 85. & ſer. 91. & 92. Trident. ſeſſ. 25. Act. 19. b 5. c Lucæ 8. f Matth. 14. d Gen. 19 a 23. a 33. a b 43. b Ioſue 5. d 1. Reg. 20. g 25. d 4. Reg. 1. c

longè

longè ſecùs rem habere, cùm alia multa conuincunt, tum uetus & ſolennis illa teſtatur ſupplicatio, quam Litaniam uocant. Vbi Devs diuinæque perſonæ primùm, ac multò quidem ſublimiùs quàm [c] Sancti & Sanctorum ordines omnes coluntur & inuocantur. Hinc & illæ de Sanctis inſtitutæ feriæ, quas Auguſtinus, aduerſùs Fauſtum Manichæum ſcribens, [f] ità defendit: Populus Chriſtianus, inquit, memorias Martyrum religioſa ſolennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum conſocietur, atq; orationibus adiuuetur.

[c] Bern. ſer. de 4. modis orãdi. Victor. l. 3. de pſecut. Vuandal.

[f] Lib. 20. cõt. Fauſt. c. 21. In Pſal. 88. õci. 2. & ſer. 47 de ſanctis. Bern. in vigi. Petri & Pau. Iſido. lib. 1. de offi. Eccl. cap. 34. & 35.

SCRIPTVRAE.

A. Ad Romanos primo: Omnibus qui ſunt Romę dilectis Dei uocatis ſanctis.

Posterioris ad Corinthios primo: Paulus Apoſtolus Iesv Christi per uoluntatem Dei, & Timotheus frater: Eccleſię Dei quæ eſt Corinthi, cum omnibus ſanctis, qui ſunt in uniuerſa Achaia.

Ad Philippenſes quarto: Salutate omnem ſanctum in Christo Iesv. Salutant uos omnes ſancti.

Ad Coloſſenſes primo: Paulus Apoſtolus Iesv Christi per uoluntatem Dei, & Timotheus frater: eis qui ſunt Coloſsis, ſanctis & fidelibus fratribus in Christo Iesv. Audientes fidem ueſtram in Christo Iesv, & dilectionem quam habetis in ſanctos omnes.

Ad Philemonem. Gaudium magnum habui & conſolationem in charitate tua, quia uiſcera ſanctorum requieuerunt per te frater.

Apocalypsis ſeptimo: Poſt hęc uidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus & tribubus, & populis, & linguis, ſtãtes ante thronum & in conſpectu Agni, amicti ſtolis albis & palmę in manibus eorum, & clamabant uoce magna, dicentes: Salus Deo noſtro qui ſedet ſuper thronum, & Agno. Et oẽs angeli ſtabant in circuitu throni & ſeniorum & quatuor animalium: & ceciderunt in conſpectu throni in facies ſuas, & adorauerunt Deum, dicentes: Amen. Benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor & uirtus, & fortitudo Deo noſtro in ſecula ſeculorum. Amen. Et reſpondit unus de ſenioribus, & dixit mihi: Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt & undè uenerunt? Et dixi illi: Domine mi, tu ſcis. Et dixit mihi: Hi ſunt qui uenerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerũt eas in ſanguine Agni: ideò ſunt ante thronum Dei & ſeruiunt ei die ac nocte in templo eius: & qui ſedet in throno, habitabit ſuper illos. Non eſurient, neque ſitient amplius, nec cadet ſuper illos ſol, neque ullus ęſtus, quoniam Agnus qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad uitę fontes aquarum; & abſterget Deus omnem lãchrymam ab oculis eorum.

Ad Hebręos vndecimo: Sancti per fidem deuicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſsiones.

B. Ad Epheſios quinto: Vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem

habentem maculam aut rugam,aut aliquid huiuſmodi,ſed ut ſit ſancta & immaculata.

Apocalypsis quinto: Quatuor animalia & uigintiquatuor ſeniores ceciderunt coram Agno, habentes ſinguli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorũ,quæ ſunt orationes Sanctorum: & cantabant canticum nouum,dicentes: Dignus es Domine accipere librũ,& aperire ſignacula eius: quoniam occiſus es,& redemiſti nos Deo in ſanguine tuo, ex omni tribu & lingua,& populo & natione, & feciſti nos Deo noſtro regnũ & ſacerdotes, & regnabimus ſuper terram. Et uidi, & audiui uocem angelorum multorum in circuitu throni & animalium & ſeniorum, & erat numerus eorum millia millium,dicentium uoce magna: Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt, accipere uirtutem,& diuinitatem, & ſapientiam,& fortitudinem,& honorem, & gloriam,& benedictionem.

Ibidem capite ſeptimo,ut paulò ante hac eadem quæſtione citatum.

Et capite vigeſimoprimo: Et ego Ioannes uidi ſanctam ciuitatem Hieruſalem nouam,deſcendentem de cælo,à Deo paratam, ſicut ſponſam ornatam uiro ſuo. Et audiui uocem magnam de throno, dicentem: Eccè tabernaculum Dei cum hominibus,& habitabit cũ eis.Et ipſi populus eius erunt, & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus: & abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum: & mors ultra non erit, neque luctus,neque clamor, neque dolor erit ultrà, quæ prima abierunt. Ac in fine: Et ciuitas non eget ſole neque luna,ut luceant in ea. nam claritas Dei illuminabit eam, & lucerna eius eſt Agnus. Et ambulabunt gentes in lumine eius: & reges terræ afferent gloriam ſuam & honorem in illam. Et portæ eius non claudentur per diem. nox enim non erit illic. Et afferent gloriam & honorem gentium in illam. Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens & mendacium,niſi qui ſcripti ſunt in libro uitæ Agni.

Et capite vigeſimoſecundo: Et omne maledictum non erit ampliùs,& ſedes Dei & Agni in illa erunt, & ſerui eius ſeruient illi. Et uidebunt faciem eius,& nomen eius in frontibus eorum. Et nox ultrà non erit: & non egebunt lumine lucernæ, neque lumine ſolis, quoniam Dominus Deus illuminat illos,& regnabunt in ſecula ſeculorum.

Ad Epheſios quarto: Nolite contriſtare ſpiritum ſanctum Dei: in quo ſignati eſtis in die redemptionis.

Prioris ad Corinthios ſexto: An neſcitis quoniam membra ueſtra tẽplum ſunt ſpiritus ſancti qui in uobis eſt, quem habetis à Deo, & non eſtis ueſtri?

Ad Philippenſes primo: Mihi uiuere Chriſtus eſt, & mori lucrũ. Quòd ſi uiuere in carne,hic mihi fructus operis eſt, & quid eligam ignoro. Coarctor autem è duobus:deſiderium habens diſſolui & eſſe cum Chriſto,multo magis melius: permanere autem in carne,neceſſarium propter uos.

Posterioris ad Corinthios quinto: Scimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in cælis &c. Audentes igitur ſemper,& ſcientes quoniam dum ſumus in corpore, peregrinamur à Domino. (per fidem enim ambulamus,& non per ſpeciem) audemus autem, & bonam uoluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Dominum.

C. QVARTI Regum quinto capite: Et dixit Eliſeus: Vndè uenis Giezi? Qui reſpondit, Non iuit ſeruus tuus quoquàm. At ille ait, Nonne cor meum in præſenti erat, quandò reuerſus eſt homo de curru ſuo in occurſum tui?

ET capite ſexto: Rex autem Syriæ pugnabat contra Iſrael, conſiliumq; inijt cum ſeruis ſuis, dicens: In loco illo & illo ponamus inſidias. Miſit itaque uir Dei ad regem Iſrael, dicens: Caue nè tranſeas in locum illum: quia ibi Syri in inſidijs ſunt. Miſit itaque rex Iſrael ad locum quem dixerat ei uir Dei, & præoccupauit eum, & obſeruauit ſe ibi non ſemel neque bis. Conturbatumque eſt cor regis Syriæ pro hac re, & conuocatis ſeruis ſuis, ait: Quare non indicatis mihi, quis proditor mei ſit apud regem Iſrael? Dixitque unus ſeruorum eius: Nequaquam Domine mi rex, ſed Eliſeus propheta qui eſt in Iſrael, indicat regi Iſrael omnia uerba quæcunque locutus fueris in conclaui tuo.

PRIORIS ad Corinthios decimoquarto: Si omnes prophetent, intret autem quis infidelis uel idiota: conuincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus. Occulta cordis eius manifeſta fiunt: & ita cadens in faciem, adorabit Deum, pronuncians quòd uerè Deus in uobis ſit.

DANIELIS decimo: Et ait ad me (uir lineis ueſtitus &c.) Noli metuere Daniel, quia ex die primo, quo poſuiſti cor tuum ad intelligendum, ut te affligeres in conſpectu Dei tui, exaudita ſunt uerba tua, & ego ueni propter ſermones tuos. Princeps autem regni Perſarum reſtitit mihi uiginti & uno diebus: & eccè Michael unus de principibus primis uenit in adiutorium meum, & ego remanſi ibi iuxta regem Perſarum. Veni autem, ut docerem te quæ uentura ſunt populo tuo in nouiſsimis diebus, quoniam adhuc uiſio in dies &c. Nunquid ſcis quarè uenerim ad te? & nunc reuertar, ut prælier aduerſum principem Perſarum. Cùm ergò egrederer, apparuit princeps Græcorum ueniens. Veruntamen annunciabo tibi quod expreſſum eſt in ſcriptura ueritatis: & nemo eſt adiutor meus in omnibus his, niſi Michael princeps ueſter.

MATTHAEI decimooctauo: Videte nè contemnatis unum ex his puſillis: dico enim uobis, quia angeli eorum in cælis ſemper uident faciem patris mei qui in cælis eſt.

AD Heb. 1. cap. Nonne omnes (angeli) ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſsi propter eos, qui hæreditatem capient ſalutis?

TOBIAE duodecimo: Quando orabas cum lachrymis & ſepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abſcondebas per diem in domo tua, & nocte ſepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino. Et quia acceptus eras Deo, neceſsè fuit ut tentatio probaret te. Et nunc miſit me Dominus ut curarem te, & Saram uxorem filij tui à dæmonio liberarem. Ego enim ſum Raphael angelus unus ex ſeptem, qui aſtamus ante Dominum.

LVCAE decimoquinto: Dico uobis quòd ità gaudium erit in cælo ſuper uno peccatore pœnitētiam agente, quàm ſuper nonagintanouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia.

ACTORVM quinto: Angelus autem Domini per noctem aperiens ianuas carceris, & educens eos, dixit: Ite, & ſtantes loquimini in templo plebi omnia uerba uitæ huius.

ET capi-

Et capite duodecimo: Et eccè angelos Domini adſtitit,& lumen reful‑ſit in habitaculo: percuſſoque latere Petri &c.

Apocalypsis quinto,ut ſuprà hac eadem quæſtione.

Et capite octauo: Et alius angelus uenit, & ſtetit ante altare, habens thuribulum aureum: & data ſunt illi incenſa multa, ut daret de orationibus ſanctorum omnium ſuper altare aureum: quod eſt ante thronum Dei. Et aſcendit fumus incenſorum de orationibus ſanctorum de manu angeli coram Deo.

D. Genesis quadrageſimooctauo ait Iacob: Angelus qui eruit me de cunctis malis,benedicat pueris iſtis: & inuocetur ſuper eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraham & Iſaac.

Iob quinto: Voca ergò ſi eſt qui tibi reſpondeat, & ad aliquem ſanctorum conuertere.

Genesis trigeſimoſecundo: Et eccè uir luctabatur cum eo uſque manè. Qui cùm uideret,quòd eum ſuperare non poſſet, tetigit neruum femoris eius,& ſtatim emarcuit. Dixitque ad eum,Dimitte me: iam enim aſcendit aurora. Reſpondit,Non dimittam te, niſi benedixeris mihi. Ait ergò: Quod nomen eſt tibi? Reſpondit: Iacob. At ille, Nequaquàm, inquit, Iacob appellabitur nomen tuum, ſed Iſrael: quoniam ſi contra Deum fortis fuiſti, quanto magis contra homines præualebis? Interrogauit eum Iacob: Dic mihi, quo appellaris nomine? Reſpondit: Cur quæris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco. Vocauitque Iacob nomen loci illius Phanuel,dicens: Vidi Dominum facie ad faciem,& ſalua facta eſt anima mea.

Oseae capite duodecimo: In utero ſupplantauit fratrem ſuum, & in fortitudine ſua directus eſt (Iacob) cum angelo. Et inualuit ad angelum,& confortatus eſt: fleuit,& rogauit eum: in Bethel inuenit eum.

Zachariae primo capite: Et reſpondit Angelus Domini,& dixit: Domine exercituum,uſquequò tu non miſereberis Ieruſalem & urbium Iuda, quibus iratus es? iſte iam ſeptuageſimus annus eſt. Et reſpondit Dominus angelo qui loquebatur in me,uerba bona,uerba conſolatoria.

Ieremiae decimoquinto: Et dixit Dominus ad me, Si ſteterit Moyſes & Samuel coram me,non eſt anima mea ad populum iſtum.

E. Ad Romanos decimoquinto: Obſecro ergò uos fratres per Dominum noſtrum Iesvm Christvm, & per charitatem ſancti Spiritus, ut adiuuetis me in orationibus pro me ad Deum, & liberer ab infidelibus qui ſunt in Iudæa &c.

Ad Hebræos decimotertio: Orate pro nobis: confidimus enim quia bonam conſcientiam habemus, in omnibus bene uolentes conuerſari: Ampliùs autem deprecor uos hoc facere,quo celeriùs reſtituar uobis.

Ad Epheſios ſexto: Vigilantes in omni inſtantia, & obſecratione pro omnibus ſanctis, & pro me,ut detur mihi ſermo in apertione oris mei cum fiducia,notum facere myſterium Euangelij,pro quo legatione fungor in catena,ità ut in ipſo audeam,prout oportet me loqui.

Ad Coloſſenſes quarto: Orationi inſtate, uigilantes in ea in gratiarum actione,orantes ſimul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis oſtium ſermonis ad loquendum myſterium Chriſti.

Prioris ad Theſſalonicenſes quinto: Fratres,orate pro nobis.

Posterioris ad Theſſalonicenſes tertio: Decætero fratres, orate pro nobis, ut ſermo Dei currat & clarificetur, ſicut & apud uos, & ut liberemur ab importunis & malis hominibus.

Lucae ſeptimo: Centurionis autem cuiuſdam ſeruus malè habens, erat moriturus: qui illi erat precioſus. Et cùm audiſſet de Iesu, miſit ad eum ſeniores Iudæorum, rogans eum ut ueniret & ſaluaret ſeruum eius. At illi cùm ueniſſent ad Iesum, rogabant eum ſolicitè, dicentes ei: Quia dignus eſt ut hoc illi præſtes: &c.

Iob quadrageſimoſecundo: Dixit Dominus ad Elipaz Themaniten, Iratus eſt furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non eſtis locuti coram me rectum, ſicut ſeruus meus Iob. Sumite ergò uobis ſeptem tauros & ſeptem arietes, & ite ad ſeruum meum Iob, & offerte holocauſtum pro uobis: Iob autem ſeruus meus orabit pro uobis: faciem eius ſuſcipiam, ut nō uobis imputetur ſtultitia: neque enim locuti eſtis ad me recta ſicut ſeruus meus Iob. Abierunt ergò Elipaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites: & fecerunt ſicut locutus fuerat Dominus ad eos, & ſuſcepit Dominus faciem Iob. Dominus quoquè conuerſus eſt ad pœnitentiam Iob, cùm oraret ille pro amicis ſuis.

F. Psalmo ſexageſimoſeptimo: Mirabilis Deus in ſanctis ſuis, Deus Iſrael ipſe dabit uirtutem & fortitudinem plebi ſuæ.

Ioannis decimoquarto: Amen amen dico uobis: qui credit in me, opera quæ ego facio & ipſe faciet, & maiora horum faciet, quia ego ad patrem uado.

Item duodecimo: Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur: & ubi ego ſum, illic & miniſter meus erit. Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum Pater meus.

Matthaei decimonono: Amen dico uobis, quòd uos qui ſecuti eſtis me, in regeneratione cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & uos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Et omnis qui reliquerit domum, uel fratres aut ſorores, aut patrem, aut matrē, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitam æternam poſsidebit.

Lucae decimonono: Venit autem primus, dicens: Domine, mna tua decem mnas acquiſiuit. Et ait illi: Eugè bone ſerue, quia in modico fuiſti fidelis, eris poteſtatem habens ſuper decem ciuitates. Et alter uenit, dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas. Et huic ait: Et tu eſto ſuper quinque ciuitates.

Apocalypsis ſecundo: Qui uicerit, & cuſtodierit uſque in finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper Gentes. & reget eas in uirga ferrea, & tanquàm uas figuli confringentur, ſicut & ego accepi à Patre meo: & dabo illi ſtellam matutinam.

Et capite tertio: Eccè ſto ad oſtium & pulſo: ſi quis audierit uocem meam & aperuit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum. Qui uicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo: ſicut & ego uici, & ſedi cum Patre meo in throno eius.

Psalmo centeſimo trigeſimooctauo: Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui Deus: nimis confortatus eſt principatus eorum.

Genesis uigeſimoſexto ait Dominus ad Iſaac: Ero tecum, & benedicam tibi.

eam tibi.tibi enim & ſemini tuo dabo uniuerſas regiones has,complens iuramentum quod ſpopondi Abraham patri tuo. Et multiplicabo ſemen tuũ ſicut ſtellas cæli,daboque poſteris tuis uniuerſas regiones has, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, eò quòd obedierit Abraham uoci meæ,& cuſtodierit præcepta & mandata mea, & cæremonias legesque ſeruauerit. Et nonnullis interpoſitis: Apparuit ei Dominus in ipſa nocte,dicens: Ego ſum Deus Abraham patris tui: noli timere, quia ego tecum ſum: benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum propter ſeruum meum Abraham.

Exodi trigeſimoſecundo: Moyſes orabat Dominum Deum ſuum, dicens: Cur Domine iraſcitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxiſti de terra Aegypti in fortitudine magna,& in manu robuſta? Ne quæſo dicant Aegyptij,Callidè eduxit eos, ut interficeret in montibus & deleret è terra: quieſcat ira tua,& eſto placabilis ſuper nequitia populi tui. Recordare Abraham, Iſaac,& Iſrael ſeruorum tuorum, quibus iuraſti per temetipſum,dicens: Multiplicabo ſemen ueſtrum ſicut ſtellas cæli: & uniuerſam terram hãc,de qua locutus ſum,dabo ſemini ueſtro, & poſsidebitis eam ſemper. Placatusque eſt Dominus ne faceret malum quod locutus fuerat aduersùs populum ſuum.

Tertii Regum decimoquinto: Ambulauitque (Abiam) in omnibus peccatis patris ſui,quæ fecerat ante eum: nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo,ſicut cor Dauid patris eius. Sed propter Dauid dedit ei Dominus Deus ſuus lucernam in Ieruſalem, ut ſuſcitaret filium eius poſt eũ; & ſtatueret Ieruſalem: eo quòd feciſſet Dauid rectum in oculis Domini,& non declinaſſet ab omnibus,quæ præceperat ei, cunctis diebus uitæ ſuæ.

Esaiae trigeſimoſeptimo: Hæc dicit Dominus de rege Aſſyriorum: Nõ intrabit ciuitatem hanc,& non iaciet ibi ſagittam,& non occupabit eam clypeus,& non mittet in circuitu eius aggerem. In uia qua uenit,per eam reuertetur,& ciuitatem hanc non ingredietur, dicit Dominus. Et protegam ciuitatem iſtam,ut ſaluem eam propter me, & propter Dauid ſeruum meum. Egreſſus eſt autem angelus Domini, & percuſsit in caſtris Aſſyriorum centum octogintaquinque millia.

Quarti Regum decimonono: Protegamque urbem hanc,& ſaluabo eam propter me & propter Dauid ſeruum meum.

Secund: Machabæorum decimoquinto: Machabæus autem ſemper cõfidebat cum omni ſpe auxilium ſibi à Deo affuturum, & hortabatur ſuos nè formidarent. Singulos autem illorum armauit non clypei & haſtæ munitione,ſed ſermonibus optimis & exhortationibus, expoſito digno fide ſomnio,per quod uniuerſos lætificauit. Erat autem huiuſcemodi uiſus: Oniam qui fuerat ſummus ſacerdos,uirum bonum & benignum,uerecundum uiſu, modeſtum moribus & eloquio decorum, & qui à puero in uirtutibus exercitatus ſit, manus protendentem orare pro omni populo Iudæorum: Poſt hoc apparuiſſe & alium uirum ætate & gloria mirabilem, & magni decoris habitudine circa illum. Reſpondentem uerò Oniam dixiſſe,hic eſt fratrum amator & populi Iſrael: hic eſt qui multum orat pro populo & uniuerſa ſancta ciuitate, Ieremias propheta Dei. Extẽdiſſe autem Ieremiã dextrã,& dediſſe Iudæ gladium aureum, dicentẽ: Accipe ſanctũ gladiũ munus à Deo, in quo deijcies aduerſarios populi mei Iſrael. Et poſt quędam: Iudas uerò,

& qui cũ eo erant, inuocato Deo, per orationes congreſsi ſunt, manu quidẽ pugnantes, ſed Dominum cordibus orantes, proſtrauerunt non minùs triginta quinque millia.

H. Qvarti Regum decimotertio: Quidam autem ſepelientes hominem, uiderunt latrunculos, & proiecerunt cadauer in ſepulcro Eliſei. Quod cùm tetigiſſet oſſa Eliſei, reuixit homo, & ſtetit ſuper pedes ſuos.

I. Actorvm decimonono: Virtutes non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli, ità ut etiàm ſuper languidos deferrentur à corpore eius ſudaria uel ſemicinctia, & recedebant ab eis languores, & ſpiritus nequam egrediebantur.

Et capite quinto: Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo uirorum ac mulierum: ità ut in plateas eijcerent infirmos, & ponerẽt in lectulis ac grabatis: ut ueniente Petro, ſaltem umbra illius obumbraret quenquam illorum, & liberarentur omnes ab infirmitatibus ſuis, &c.

Lvcae octauo: Acceſsit retrò, & tetigit fimbriam ueſtimenti eius: & confeſtim ſtetit fluxus ſanguinis eius.

Matthaei decimoquarto: Et cùm cognouiſſent eum uiri loci illius, miſerunt in uniuerſam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes: & rogabant eum, ut uel fimbriam ueſtimenti eius tangerent. Et quicunque tetigerunt, ſalui facti ſunt.

Genesis decimonono: Veneruntque duo angeli Sodomam ueſperè, ſedente Loth in foribus ciuitatis. Qui cùm uidiſſet eos, ſurrexit & iuit obuiàm eis: adorauitque pronus in terram, & dixit: Obſecro domini, declinate in domum pueri ueſtri, & manete ibì.

Et capite uigeſimotertio: Surrexit Abraham, & adorauit populum terræ, filios uidelicet Heth.

Item capite trigeſimotertio: Et ipſe (Iacob) progrediens, adorauit pronus in terram ſeptiès, donèc appropinquaret frater eius. Et appropinquantes ancillæ & filij earum, incuruati ſunt. Acceſsit quoque Lia cum pueris ſuis: & cùm ſimiliter adoraſſent, extremi Ioſeph & Rachel adorauerunt.

Capite quadrageſimoſecundo: Cumque adoraſſent Ioſeph fratres ſui, & agnouiſſet eos &c.

Iosve quinto: Cum autem eſſet Ioſue in agro urbis Iericho, leuauit oculos, & uidit uirum ſtantem contra ſe, euaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum, & ait: Noſter es, an aduerſariorum? Qui reſpondit: Nequaquam, ſed ſum princeps exercitus Domini, & nunc uenio. Cecidit Ioſue pronus in terram. Et adorans, ait: Quid Dominus meus loquitur ad ſeruum ſuũ? Solue, inquit, calceamentum tuum de pedibus tuis: locus enim in quo ſtas, ſanctus eſt. Fecitq; Ioſue ut ſibi fuerat imperatum.

Primi Regum uigeſimo: Surrexit Dauid de loco qui uergebat ad Auſtrum, & cadens pronus in terram, adorauit tertiò, & oſculantes ſe alterutrum, fleuerunt pariter (Dauid & Ionathas.)

Et capite uigeſimoquinto: Cùm autem vidiſſet Abigail Dauid, feſtinauit, & deſcendit de aſino, & procidit coram Dauid ſuper faciem ſuam, & adorauit ſuper terram, & cecidet ad pedes eius.

Qvarti Regum ſecundo: Videntes autem filij prophetarum qui erant in Iericho econtrà, dixerunt: Requieuit ſpiritus Eliæ ſuper Eliſeum. Et uenientes in occurſum eius, adorauerunt eum proni in terram.

PATRES.

PATRES.

1. B. Gregorius libro quarto Moralium, capite trigeſimoſecundo: Poſtquàm de corporibus tranſeunt prædicatores Eccleſiæ, nequaquam per morarum ſpatia,ſicut antiqui Patres,à cæleſtis patriæ perceptione differun tur. Mox quippe ut à carnis colligatione exeunt, in cæleſti ſede quieſcunt, Paulo atteſtante,qui ait: Scimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur,quod ædificationem ex Deo habemus,domum non manufactam,æterná in cælis. Priùs autem quoniam redemptor noſter morte ſua humani generis pœnam ſolueret, eos etiam qui cæleſtis patriæ uias ſectati ſunt, poſt egreſſum carnis, inferni clauſtra tenuerunt: non ut pœna quaſi peccatores plecteret:ſed ut eos in locis remotioribus quieſcentes,quia necdum interceſsio mediatoris aduenerat, ab ingreſſu regni,reatus primæ culpæ prohiberet. Vndè iuxta eiuſdem redemptoris noſtri teſtimonium,di ues qui apud inferos torquetur,in ſinu Abrahæ requieſcere Lazarum contéplatur. Qui profectò ſi adhuc in imis non eſſent, hos ille in tormentis poſitus non uideret. Vndè & idem redemptor noſter pro noſtræ culpæ debito occumbens,inferna penetrat,ut ſuos qui ei inhæſerant, ad cæleſtia reducat. Sed quò nunc homo redemptus aſcendit,illuc profectò ſi peccare noluiſſet, etiam ſine redemptione pertingeret.

Patres noui teſtamenti non differuntur a patria cæleſti poſt mortē, 2. Cor. 5.

Luc. 16.

1. C. Idem libro duodecimo Moralium, capite decimotertio: Sicut hi qui adhuc uiuentes ſunt mortuorum animæ quo loco habeantur, ignorant: ità mortui uitam in carne uiuentium,poſt eos qualiter diſponatur,neſciunt: quia & uita ſpiritus,longè eſt à uita carnis: & ſicut corporea atque incorporea diuerſa ſunt genere, ità etiam diſtincta cognitione. Quod tamen de animabus ſanctis ſentiendum non eſt: quia quæ intùs omnipotentis Dei claritatem uident,nullo modo credēdum eſt, quia foris ſit aliquid quod ignorēt. Sed carnales quique quia amorem præcipuum filijs impendunt,hoc eos B. Iob neſcire poſtmodum aſſerit,quod hic uehementer amauerunt: ut ſiue nobiles ſiue ignobiles ſint filij,neſciant, quorum eos ſemper cura fatigabat.

Animæ ſanctorū omnia in Deo vidēt, quæ ſcilicet ad eorum gloriam & ſalutem conducunt. Iob 14.

2. Idem libro quarto Dialogorum, capite trigeſimotertio: Quia in illa æterna hæreditate omnes communi claritate Deum conſpiciunt, quid eſt quod ibi neſciant,ubi ſcientem omnia ſciunt?

In Dei claritate oīa ſciunt.

3. Augustinus in libro de cura pro mortuis gerenda, capite decimoquinto: Proindè fatendum eſt,neſcire quidem mortuos quid hic agatur,ſed dum hic agitur: poſteà uerò audire ab eis, qui hinc ad eos moriendo pergunt. Non quidem omnia,ſed quæ ſinuntur indicare,qui ſinuntur etiam iſta meminiſſe: & quæ illos, quibus hæc indicant,oportet audire. Poſſunt & ab angelis,qui rebus quæ aguntur hic præſtò ſunt,audire aliquid mortui, quod unumquenque illorum audire debere iudicat,cui cuncta ſubiecta ſunt. Niſi enim eſſent angeli,qui poſſent intereſſe & uiuorum & mortuorum locis, nō dixiſſet Dominus Iesvs, Contigit autem mori inopem illum, & ferri ab angelis in ſinum Abrahæ. Nunc ergò hic,nunc ibi eſſe potuerunt, qui hinc illuc quem Deus uoluit abſtulerunt. Poſſunt etiam ſpiritus mortuorum aliqua quæ hic aguntur,quæ neceſſarium eſt eos noſſe, & quæ neceſſarium non eſt eos non noſſe,non ſolùm præterita uel præſentia, uerumetiam futura ſpiritu Dei reuelante cognoſcere: ſicut non omnes homines,ſed Prophetæ dū hic uiuerent,cognoſcebant nec ipſi omnia, ſed quæ illis eſſe reuelanda Dei

Quot modis mortui poſſint ea quæ hic gerūtur, cognoſcere.

Luc. 16.

Spiritu Dei reuelante.

2.Cor. 12. 1.Reg. 18. prouidentia iudicarat. Mitti quoque ad uiuos aliquos ex mortuis, ſicut ecõtrariò Paulus ex uiuis in Paradiſum raptus eſt, diuina ſcriptura teſtatur. Nam Samuel propheta defunctus uiuo Sauli etiam regi futura prędixit: quãuis nonnulli non ipſum fuiſſe qui potuiſſet magicis artibus euocari, ſed aliquem ſpiritum tam malis operibus congruentem, illius exiſtiment ſimilitudinem figuraſſe: cùm liber Eccleſiaſticus, quem Ieſus filius Sirach ſcripſiſſe traditur, & propter eloquij nonnullam ſimilitudinem Salomonis pronunciatur, contineat in laude patrum, quòd Samuel etiam mortuus prophetauerit. Sed ſi huic libro ex Hebræorum, quia in eo non eſt, canone contradicitur, quid de Moyſe dicturi ſumus, qui certè & in Deuteronomio mortuus, & in Euangelio cum Helia, qui mortuus non eſt, legitur apparuiſſe uiuentibus?

Eccleſ. 46. Deut. 34. Mat. 17. 4.Reg. 2.

Quanuis ſancti uiuorum rebus interſint, non oẽs tamen mortui intereſſe poſſunt.

Ет capite decimoſexto: Alij ſunt humanarum limites rerum, aliá diuinarum ſigna uirtutum: alia ſunt quæ naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt. Quanuis & naturæ Deus adſit ut ſit, & miraculis natura non deſit. Non igitur ideò putandum eſt, uiuorum rebus quoslibet intereſſe poſſe defunctos, quoniam quibuſdam ſanandis uel adiuuandis Martyres adſunt: ſed ideò potiùs intelligendum eſt, quòd per Diuinam potentiam martyres uiuorum rebus interſunt, quoniam defuncti per naturam propriam, uiuorum rebus intereſſe non poſſunt. Quanquàm iſta quæſtio uires intelligentiæ meę uincat, quemadmodùm opitulentur martyres ijs quos per eos certum eſt adiuuari: utrum ipſi per ſeipſos adſint uno tempore tam diuerſis locis, & tanta inter ſe longinquitate diſcretis, ſiue ubi ſunt eorum memoriæ, ſiue præter ſuas memorias ubicunq; adeſſe ſentiuntur: an ipſis in loco ſuis meritis congruo ab omni mortalium conuerſatione remotis, & tamen generaliter orantib. pro indigentia ſupplicantum, ſicut nos oramus pro mortuis, quibus utique non præſentamur, nec ubi ſint uel quid agant ſcimus, Deus omnipotens qui eſt ubiq; præſens, nec concretus nobis, nec remotus à nobis, exaudiens martyrũ preces, per angelica miniſteria uſquequaquè diffuſa, præbeat hominibus iſta ſolatia, quibus in huius uitæ miſeria iudicat eſſe præbenda: & ſuorum merita martyrum ubi uult, quandò uult, quomodò uult, maximeque per eorum memorias, quoniam hoc nouit expedire nobis ad ædificandam fidem Chriſti, pro cuius illi confeſsione ſunt paſsi, mirabili atque ineffabili poteſtate ac bonitate commendet.

Auguſtini dubitatio de modo quo in diuerſis locis adſunt.

Oratio pro mortuis.

5. Origenes libro octauo contra Celſum: Vnus eſt nobis placandus Deus uniuerſorum Dominus, unius fauor ambiendus per pietatem uirtuteſque cæteras. Si uult præter hunc placari etiam alios, cogitet quòd ſicut moto corpore umbra quoquè ipſius mouetur, ità cum aliquis Deum habet propitium, ſequitur ut amicos habeat omnes eius angelos, animas & ſpiritus. Sentiunt enim qui ſint digni fauore cæleſtis numinis, quibus non ſolùm ipſi benè uolunt, uerumetiam dant operam, ut Deum ei ſeruire uolentibus, concilient, & unà nobiſcum precantur: ut quotquot eum colimus, audeamus dicere, hominibus bonæ uoluntatis precantibus ultrò ſe adiungere innumera ſanctorum angelorum millia, & intercedere pro mortali noſtro genere, & (ut ità loquar) laborare nobiſcum in hoc certamine.

Angeli & ſanctorũ animæ noſtra norũt, ac pro nobis & nobiſcum precantur.

6. Cyprianvs in ſermone de mortalitate: Patriam noſtram paradiſum computamus, parentes patriarchas habere iam cœpimus: quid non properamus & currimus, ut patriam noſtram uidere, ut parẽtes ſalutare poſsimus?

Magnus illic nos charorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum: frequens nos & copioſa turba deſiderat, iam de ſua immortalitate ſecura, & adhuc de noſtra ſalute ſolicita. Ad horum conſpectum & complexum uenire, quanta & illis & nobis in commune lætitia eſt? qualis illic cæleſtium regnorum uoluptas ſine timore moriendi, & cum æternitate uiuendi? quàm ſumma & perpetua felicitas? illic Apoſtolorum glorioſus chorus, &c.

Sancti nos expectant & de noſtra ſalute ſunt ſolicit.

7. Hieronymus aduersùs Vigilantium: Mortuum (Samuelem) ſuſpicaris, & idcircò blaſphemas. Lege Euangelium: Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob: non eſt Deus mortuorum, ſed uiuorum. Si ergò uiuunt, honeſto iuxta te carcere non clauduntur. Ais enim, uel in ſinu Abrahæ, uel in loco refrigerij, uel ſubter aram Dei, animas Apoſtolorum & martyrum conſediſſe, nec poſſe ſuis tumulis, & ubi uoluerint, adeſſe præſentes. Senatoriæ uidelicet dignitatis ſunt, ut nón inter homicidas teterrimo carcere, ſed in libera honeſtaque cuſtodia in fortunatorum inſulis, & in campis Elyſijs recludantur. Tu Deo leges pones? Tu Apoſtolis uincula inijcies, ut uſque ad diem iudicij teneantur cuſtodia, nec ſint cum Domino ſuo? De quibus ſcriptum eſt: Sequuntur agnum quocunquè uadit. Si agnus ubique, ergò & hi, qui cum agno ſunt, ubiquè eſſe credendi ſunt. Et cùm diabolus, & dæmones toto uagentur orbe, & celeritate nimia ubique præſentes ſint: martyres, poſt effuſionem ſanguinis ſui, arca operientur incluſi, & indè exire non poterunt? Dicis in libello tuo, quòd dum uiuimus, mutuò pro nobis orare poſſumus: poſtquàm autem mortui fuerimus, nullius ſit pro alió exaudienda oratio: præſertim cùm martyres, ultionem ſui ſanguinis obſecrantes, impetrare non quiuerint. Si Apoſtoli & martyres, adhuc in corpore conſtituti, poſſunt orare pro cæteris, quandò pro ſe adhuc debent eſſe ſoliciti: quanto magis poſt coronas, uictorias, & triumphos? Vnus homo Moyſes ſexcentis millibus armatorum impetrat à Deo ueniam: & Stephanus imitator Domini ſui, & primus martyr in Chriſto, pro perſecutoribus ueniam deprecatur: &, poſtquàm cum Chriſto eſſe cœperint, minùs ualebunt? Paulus Apoſtolus ducentas ſeptuagintaſex ſibi dicit in naui animas condonatas: & poſtquàm reſolutus, eſſe cœperit cum Chriſto, tunc ora clauſurus eſt, & pro ijs, qui in toto orbe ad ſuum Euangelium crediderunt, mutire non poterit? Meliorque erit Vigilantius canis uiuens, quàm ille leo mortuus? Rectè hoc de Eccleſiaſte proponerem, ſi Paulùm in ſpiritu mortuum confiterer. Deniquè ſancti non appellantur mortui, ſed dormientes. Vndè & Lazarus, qui reſurrecturus erat, dormiſſe perhibetur. Et Apoſtolus uetat Theſſalonicenſes de dormientibus contriſtari.

Sãcti non sũt appellandi mortui. Marci 12. Lucæ 16. Apoc. 6. Sanctos non poſſe uiuis adeſſe, hæreſis eſt Vigilantij. Sancti ſunt cum agno. Apoc. 14. Non minùs q̃ dæmones nobis adeſſe poſſunt. An tantũ uiui pro uiuis, an uerò & mortui pro uiuis orare poſſĩt. Apoc. 6. Reſponſio pulchra. Exod. 32. Actor. 7. Actor. 27. Eccl. 9. Sancti dormiẽtes appellantur. Ioan. 11. 1. Theſſ. 4.

8. Bernardus in uigilia Petri & Pauli Apoſtolorum: Tria ſunt quæ in feſtiuitatibus ſanctorum uigilanter conſiderare debemus: auxilium ſancti, exemplum eius, confuſionem noſtram. Auxilium eius, quia qui potens in terra, potẽtior eſt in cælis ante faciẽ Domini Dei ſui. Si enim dum hic uiueret, miſertus eſt peccatorib. & orauit pro eis: nunc tanto ampliùs, quanto ueriùs agnoſcit miſerias noſtras, orat pro nobis Patrem: quia beata illa patria charitatem eius non immutauit, ſed augmentauit. Neque enim quia impaſſibilis omninò, ideò & incompaſſibilis factus eſt: ſed nunc potiùs induit ſibi uiſcera miſericordiæ, cùm ante fontem miſericordiæ exiſtit. Eſt & alia cauſa quæ magis urget ſanctos, ut ſoliciti ſint de nobis, quia iuxta uocem Apoſtoli, Deus prouidet pro nobis, nè ſine nobis conſummentur, ſicut ait

In feſtis ſanctorum tria conſiderãda. Sanctorum in cælis oratio & potentia. Charitatis incremẽtũ in cælo.

Pſal.141. ſanctus Dauid: Me expectant iuſti donèc retribuas mihi. Debemus etiam
attendere exemplum eius: quia quandiù in terris uiſus eſt, & cum homini-
bus conuerſatus eſt, non declinauit ad dexteram, neque ad ſiniſtram: ſed uiā
Ioan.14. regiam tenuit donèc ueniret ad illum qui dicit: Ego ſum uia, & ueritas, &
uita. Sed & diligentiori intuitu confuſionem noſtram inſpiciamus, quia ho-
mo ille ſimilis nobis fuit paſsibilis, ex eodem luto formatus, ex quo & nos.
Quid eſt ergò quod non ſolùm difficile, ſed & impoſsibile credimus, ut fa-
ciamus opera quæ fecit, & ſequamur ueſtigia eius? Sic ergò in ſanctorum
Patroni potē- feſtiuitatibus & gaudere & confundi debemus: gaudere, quia patronos prę
tes. miſimus: confundi, quia eos imitari non poſſumus. Quid illis potentius
Matth.16. dum fuerunt in terris? quorum alteri traduntur claues regni cælorum, alte-
Act.9. & 5. ri magiſterium gentium: alter Ananiam & Sapphirā occidit in uerbis oris
2.Cor.2.&12. ſui, alter donat quidquid donat in perſona Chriſti, & cum infirmatur, tūc for-
tior eſt & potens. Quàm potentiores ſunt in cælis, qui tam potentes fue-
runt in terris? Et qui nobis reliquerunt maiora exempla, quàm illi qui in
Heb.11. fame & ſiti, in frigore & nuditate, & in omnibus illis quæ Paulus enume-
rat, iugiter ſunt afflicti, & demùm felici martyrio regna cæleſtia conſcende-
Orandi Apo- runt? Verè nobis rubor confuſionis ſunt, quos uix audemus reſpicere, nè dicā
ſtoli, ut Chri- imitari. Oremus ergò eos, ut ipſi propitium nobis reddant amicum ſuum,
ſtū nobis pro- iudicem noſtrum.
pitiū reddāt. 9. Idem ſermone ſecundo de ſancto Victore: Factus de medio, appro-
piauit Deo, ut multo plures eius interceſsione ſaluentur. Habet ex homini-
Aduocatus. bus cui hominum peccata donet, miſericors & miſerator Dominus. Habet
tempus & locum intercedendi pius & miſericors aduocatus. Equidem lo-
cum quietum & tempus feriatum. In terris uiſus eſt, ut eſſet exemplo: in cę-
lum leuatus eſt, ut ſit patrocinio. Hic informat ad uitam, illic inuitat ad glo-
Mediator ad riam. Factus eſt mediator ad regnum, qui fuit incitator ad opus. Bonus me-
regnū, de no- diator, qui ſibi iam poſtulans nihil, totum in nos transferre deſiderat, & ſup-
bis tantum ſo- plicantis affectum & ſupplicationis fructum. Quid enim quærat ſibi qui nul-
licitus. lius eget? Dominus conſeruat eum & uiuificat eum, & beatum facit eum in
Pſal.40. gloria, nihil illi deerit in loco paſcuæ collocato. Introiuit in potentias Do-
Potentior ad mini: gaudeamus, quia nunc potentior eſt ad ſaluandum. Hodiè Victor po-
ſaluandum. ſito corpore, quo ſolo præpediri ab introitu gloriæ uidebatur, tāto alacrior,
quanto expeditior penetrauit in ſancta, ſimilis factus in gloria ſanctorum.
Pſal.24. Anima eius in bonis demorabitur. Quæris ubi? Cum Abraham, Iſaac, &
Matth.8. Iacob in regno cælorum. Itá cum talibus, & tali in loco ſibi ſedet: Sedet ex-
Animæ ſan- celſa & fulgida, ſedet lætabunda & laudans. Sedet delicata & ornata mo-
ctorum in cæ- nilibus, ſtipata malis, fulcita floribus. Sedet inquam ſibi uacua curis, deli-
lis degunt cū ciis affluens, abundans ocij & quietis ad uacandum ſapientiæ. Quæ ſedit &
Angelis. fleuit ſuper flumina Babylonis, ſedet modò ad fontem uitæ &c. Sedet me-
Cant.2. dia angelorum, digna planè eorum conſortio, quorum deſiderio flagrat, pu-
Pſal.136. ritate nitet, caſtimonia decoratur. Sedet inter Apoſtolos uir Apoſtolicæ gra-
tiæ: nec eſt quod ſe abſcondat à cuneo prophetarum: quem illi prædixerūt,
glorificauit & portauit in corpore ſuo. Neque ſe putat uictorioſis martyrū
choris Victor noſter accendum, qui duro & diuturno martyrio uiuentem ſui
corporis hoſtiam immolauit. Sedet ueteranus miles debita iam ſuauitate
Solliciti de & ſecuritate quietus. Securus quidem ſibi: ſed noſtri ſolicitus. Non enim
nobis ſancti. cum putredine carnis ſimul ſe exuit uiſceribus pietatis: nec ſibi ſic induit ſto-

lam

ſtam gloriæ, noſtræ pariter miſeriæ ſuæque ipſius miſericordiæ obliuionē induceret. Non eſt terra obliuionis, quam anima Victoris inhabitat, non terra laboris, ut occupetur in eà, non denique terra, ſed cælum eſt. Nunquid cęleſtis habitatio animas quas admittit indurat, aut memoria priuat, aut ſpoliat pietate? Fratres, latitudo cæli dilatat corda, non arctat: exhilarat mentes, non alienat: affectiones non contrahit, ſed extendit. In lumine Dei ſerenatur memoria, non obſcuratur. In lumine Dei diſcitur, quod neſcitur: non quod ſcitur, dediſcitur. Superni ſpiritus illi qui ab initio cælos inhabitant, nunquid quia incolunt cælos, deſpiciunt terras, & non magis eas uiſitant & frequentant? Nunquid quòd ſemper uident faciem patris miniſterium euacuant pietatis? Omnes nihilominùs adminiſtratorij ſpiritus ſunt, miſſi in miniſterium propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis. Quid ergò? Diſcurrunt angeli, & ſuccurrunt hominibus: & qui ex nobis ſunt, neſciunt nos? nec norunt iam compati, in quibus paſsi ſunt & ipſi? Qui dolores neſciunt, ſentiunt tamen noſtros: & qui uenerunt de magna tribulatione, non recognoſcunt iam in quo fuerunt? Scio qui dixit, Me expectant iuſti donèc retribuas mihi. Iuſtus eſt Victor etiam expectans noſtram proculdubiò retributionem. Non eſt ille pincerna Pharaonis, qui inuentam gratiam retinuit ſibi, prophetæ ſui pariter & captiui minimè recordatus. Miniſter Chriſti eſt, Chriſtum ſequitur. Non eſt ille oblitus ſuæ promiſsionis, nec ſocio paſsionis regni conſortium denegauit. Non eſt diſcipulus contra magiſtrum, non poteſt Victor quicquam facere, niſi quod uiderit magiſtrum facientem. Opera quæ ille fecit, & iſte fecit ſimiliter. Iā cælos ingreſſus quos & antè apertos beatis oculis ſuſpiciebat, uerè nunc reuelata facie ſpeculatur gloriam Dei, abſorptus quidem, ſed non oblitus clamorem pauperum. Beata uiſio, qua in eandem imaginem transformatur de claritate in claritatem, tanquàm à Domini ſpiritu. O uictrix anima, quæ ſicut paſſer tranſuolans, mundi laqueos euaſiſti: reſpice ad incautas animas intricatas illis, periclitantes in illis, ut tuo patrocinio eruamur. O miles emerite, qui Chriſtianæ militiæ duris laboribus angelicæ felicitatis requiem commutaſti: reſpice ad imbelles & imbecilles commilitones tuos, qui inter hoſtiles gladios & ſpiritales nequitias, tuis laudibus occupamur. O uictor inclyte, qui & de cælo glorioſiſsimè triumphaſti, illius gloriam nobiliter ſuperbus deſpiciēs, & huius regna piè uiolentus diripiēs, reſpice de cælo ad uinctos terrę, ut hęc ſuorum conſummatio triumphorum, ſi & nobis demùm uiciſſe te ſentiamus. Nam ſi ex re nomen tibi, perfecta ueritas nominis ex noſtra liberatione cenſebitur: & certè deeſt interpretationi quàm diù nos qui tui ſumus, minimè liberamur. Quàm pium, quàm dulce, quàm ſuaue ò Victor in hoc loco afflictionis & in hoc corpore mortis te canere, te colere, te precari? Nomen tuum & memoriale tuum fauus diſtillans in labijs captiuorum, mel & ac ſub lingua eorum, qui tui memoria delectantur. Eia ergò fortis athleta, ulcis patrone, aduocate fidelis: exurge in adiutorium nobis, ut & nos de nora ereptione gaudeamus, & tu de plena uictoria glorieris. Omnipotens pa r, peccauimus tibi facti filij alieni, ſed appropiauimus in Victore, qui dum cit cupiditatem ſuam, uincat & iram tuam, nos quoquè in gratiam poten- r reſtituat. O uictor IESV, te in noſtro Victore laudamus, quia te in illo cille cognoſcimus. Da ei pijſsime IESV ſic de ſua in te uictoria gloriari, non ſubeat obliuio noſtri. Fili DEI, immitte ei, noſtri ſemper in conſpectu

Non inhabitant terram obliuionis.

In cælo augeſcit charitas, pietas & memoria.

Heb. 1.

Sācti non minùs noſtri cura tanguntur q̄ Angeli.

Pſal. 141.

Gen. 40.

Inuocat S. Victorem.

Cant. 4.

Patronus, aduocatus.

Oratio ad Deum Patrē.

Oratio ad Chriſtum.

ſpectu tuo memorem eſſe, noſtram in tuo tremendo iudicio ſuſcipere & agere cauſam.

Sancti honorandi tanquam amici & filij Dei.

1. D. Ioannes Damaſcenus libro quarto Orthodoxæ fidei, capite decimoſexto: Honorare te decet ſanctos ut amicos Christi, ut filios & hæredes Dei: quemadmodùm ait Deiloquus Ioannes Euangeliſta: Quicunque autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri: quarè non ampliùs ſunt ſerui, ſed filij. Si autem filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Et Dominus in ſacris Euangelijs Apoſtolis dicit: Vos amici mei eſtis, non etiàm uos uocaui ſeruos: nam ſeruus neſcit quid facit Dominus eius. Si autem & rex regnantium, & Dominus Dominantium, & Deus Deorum, conditor omnium & Dominus dicitur, omninò & ſancti, dij & domini & reges. Nam horum Deus, qui Deus & Dominus & rex eſt & dicitur. Ego enim ſum (inquit Moyſi) Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob. Et Deum Pharaonis fecit Deus Moyſen. Deos autē dico & reges & Dominos, non natura, ſed ut affectus regentes, illorum dominantes, & diuinæ imaginis ſimilitudinem (ſecundùm quam geniti fuerunt) inobliteratam cuſtodientes. Nam & dicitur rex, regis imago, qui uniti ſunt Deo ſecundùm uoluntatem, quique illum ſuſcipiunt inhabitatorem, & qui id participatione ſunt effecti gratia, quod ipſe eſt natura. Quomodò igitur non honorandi ſunt, qui cultores & amici & fili Dei exiſtunt? Nam honor erga gratos & benignos conſeruos, beneuolentiæ erga communem Dominum indicium eſt. Hi promptuarium Dei & pura habitacula facti ſunt. Inhabitabo enim eos, dicit Dominus, & inambulabo, & ero eorum Deus. Et quòd iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos mors, dicit diuina ſcriptura. Nam mors ſanctorum, dormitio magis eſt, quàm mors. Laborauerunt enim in præſenti ſeculo, & uiuunt in æternum. Et precioſa in conſpectu Domini, mors ſanctorum eius. At quid precioſius, quàm in manu Dei eſſe? Vita enim eſt Deus, & lux: & qui in manu Dei ſunt, in uita & luce exiſtunt. Quòd autem per mentem corpora eorum inhabitauerit Deus, dicit Apoſtolus: Neſcitis quia corpora ueſtra Spiritus ſancti habitantis in uobis templum eſt? Dominus autem ſpiritus eſt, et ſi quis templū Dei corruperit, corrūpet & illum Deus. Quomodò igitur non honoranda ſunt animata templa Dei & animata tabernacula? Hi uiuentes in fiducia Deo aſsiſtunt.

Ioan. 1. Gal. 4. Rom. 8. Ioan. 15. Exod. 3. Exod. 7. Iſti tanquā Dei templa. 2. Cor. 6. Sap. 3. Pſal. 115. 1. Cor. 6. 1. Cor. 3.

2. Basilius homilia uigeſima in quadraginta Martyres: Hi ſunt qui noſtram obtinentes regionem, quaſi quædam turres contra aduerſariorum incurſum refugium exhibent: Nec uno in loco ſeſe clauſerunt, ſed in multis locis hoſpitio recepti, multorum patrias ornauerunt: nec tamen ſeparati, ſed inter ſe commixti: ſi in ſingulos ipſos diuiſeris, proprium numerum nō excedunt: ſi uerò in unū congregaueris, quadraginta nihilominùs erunt, ac ità ut ignis natura permanent: nam ille & ad progredientem tranſit, & totus eſt apud habentem: ſic hi quadraginta ſunt unum, & omnes apud ſingulos. Beneficium igitur hoc, fratres dilectiſsimi, gratiam hanc minimè deficientem ex Deo obtinemus. Paratum eſt hic Chriſtianis auxilium, eccleſia uidelicet martyrum, exercitus triumphantium, chorus laudantium Deū. Sæpè operam dediſtis, ſæpè laboraſtis, ut unum pro uobis orantem inueniretis: quadraginta ſunt hi, unam orationis emittentes uocem. Vbi enim ſunt duo uel tres in nomine Domini congregati, ibi Deus eſt. Vbi uerò quadraginta

Refugiū contra aduerſariorū incurſum. Quadraginta ſunt oēs apud ſingulos. Chriſtianorū auxilium. Orant ſancti pro nobis. Matth. 18.

draginta fuerint, quis dubitet Deum eſſe præſentem? Qui aliqua premitur anguſtia, ad hos confugiat: qui rurſùs lætatur, hos oret: hic ut à malis liberetur, ille ut duret in rebus lætis. Hic mulier orans pro filijs auditur: peregrinanti uiro reditum incolumem, ægrotanti uerò ſalutem implorat. Cum his ergò martyribus noſtras effundamus preces. Et paulò pòſt: O ſanctum chorum, ò ſacrum ordinem, ò cuneum inexpugnabilem, ò communes generis humani cuſtodes, optimi curarum ſocij, precum ac uotorum inuicèm ſuffragatores, legati apud Deum potentiſsimi, aſtra mundi, flores Eccleſiarum. Vos non terra contexit, ſed cælum excepit. Apertæ ſunt uobis paradiſi portæ, dignum profectò exercitibus angelorũ, Patriarchis, Prophetis, & iuſtis omnibus ſpectaculum.

Inuocandi ſunt martyres.

Cuſtodia generis humani.

Suffragatores & legati apud Deũ potẽtiſſimi: quos cęlũ excepit.

3. Idem in homilia vigeſimaſexta de martyre Mamante: Memores eſtote martyris, quotquot illo per ſomnia potiti eſtis, quotquot in hoc loco conſtituti, adiutorium ipſum ad precandum habuiſtis, quibuſcunque ex nomine aduocatus ipſis adfuit operibus, quotquot aberrantes ad uiam reduxit, quoſcunque ſanitati reſtituit, quibuſcunque pueros iam mortuos ad uitam reductos reddidit, quotquot uitæ terminos prorogauit. Collectis in unum his omnibus, ex communi ſymbolo martyri encomium conſtruite. Cõferte inter uos mutuò, quæ quiſque nouit, illa ſubminiſtret ignoranti quæ ignorat, illa accipiat ab eo qui nouit, atque ità quaſi ad conuiuium quod quiſque habet conferentes, noſtræ ignoſcite imbecillitati. Iſta nanque demùm ſunt martyris encomia, ſpiritualium chariſmatum diuitiæ. Et pòſt pauca: Ad Martyris uerò memoriam & tota regio mota eſt, & ad illius feſtum diem urbs uniuerſa immutata geſtit. Neque cognati diuitum ad Maiorum ſuorum ſepulcra declinant, ſed omnes ad pietatis locum tendunt. Et in fine: Deus Eccleſiam hanc immotam ac magnis martyrum turribus munitam cõſeruet, & omnes furentium hæreticorum inſidias & incurſus in tranquillitate ac ſilentio auertat.

Sancti martyris in homines beneficia.

Ad feſtũ diẽ & memoriã martyris confluunt.

Turres ſunt quib. muniuntur Eccleſiæ.

4. Gregorivs Nazianzenus oratione in ſanctum Cyprianum: Tu uerò nos ab alto propicius reſpice, noſtrumque ſermonem ac uitam dirige, & ſanctum ouile hoc paſce, aut unà rege, ac reliqua, quantùm poſſibile eſt, ad meliora diſpone, moleſtosque lupos ſyllabarum ac uerborum uenatores illos abige: ac ſanctæ Trinitatis cui nunc aſtas, ſplendorem nobis perfectiorem & clariorem gratificare, quam adoramus, quam glorificamus, de cuius nos Republica ſumus, adorantes patrem in filio, filium uerò in Spiritu ſancto, cui & paulò pòſt aſsiſtemus, ſynceriores & illæſi in ipſo Christo Domino noſtro. Et paulò antè: Corpus Cypriani latebat, eratque theſaurus ille apud mulierculam quandam pietate feruidam, idque tempore longo: ſiue quia Deus deuotã illam honorare uoluerit, ac ideo illi martyrẽ conceſſerit: ſiue quia deſideriũ noſtrũ exercere deſtinauerit, num ægrè laturi eſſemus, ſi martyrum priuaremur reliquijs. Quum uerò martyrũ Deus nequaquàm ferret, ut omnium bonum, unius ſolùm priuatum eſſet, neque commune in illius gratiam damno afficere uellet, per reuelationem corpus publicauit, idque fœminæ cuidam tali honore dignæ manifeſtauit, quo & mulieres ſanctificarentur &c. Hęc igitur breuiter percurrimus, ut debitum illius honorem uel parumper delibaremus, reliqua uerò à uobis ipſis adijciantur, quò & uos aliquid martyri offeratis: ueluti dæmonum purgationem, morborum diſſolutionem, futurorum cognitionem: omnia poteſt Cyprianus, & puluis cum fi-

Inuocat S. Cyprianũ, & eius auxilium implorat.

Sanctæ Trinitati adſtat Cyprianus.

Reliquiarum S. Cypriani theſaurus.

Oĩa põt Cyprianus, & puluis cum fide.

de, quemadmodùm norunt ij qui ſunt experti, ac miraculum ad nos uſque
Imitatio Sanctis gratiſſima. tranſmiſerunt, temporique tradiderunt futuro. quin potiùs maiora his offeratis, & qualia eos decent qui illum ritè uenerantur, corporis nempè exinanitionem, animæ eleuationem, prauitatis declinationem, uirtutis incrementum, &c.

5. IDEM Nazianzenus in oratione funebri in Athanaſium Alexandriæ epiſcopum: Athanaſium laudans, uirtutem ipſam laudabo. Hunc enim ſolum nominare, uirtutem ipſam eſt laudare: quoniam omnem uirtutem in ſe comprehendens habebat, ſeu ut rectiùs dicam, habet. Deo enim uiuunt omnes, qui ſecundùm Deum uiuunt, etiam ſi hinc ſint digreſſi, quemadmodùm & Abraham, & Iſaac, & Iacob audit, Deus ille Deus, tanquàm non DEVS mortuorum ſit, ſed uiuentium. Virtutem verò laudans, Deum ipſum laudabo, à quo hominibus peruenit virtus, vt ad ipſum propter cognationem ſplendoris deducamur, ſeu potiùs reducamur. Et ſub finem: Tu autem è ſupernis propitius nos reſpice, & populum hunc ſanctum dirige Trinitatis ſanctæ adoratorem, quæ in Patre & Filio & ſancto ueneratur Spiritu, contemplatione comprehenditur. et nos in pace quidem foue & compaſce: in certamine autem dirige et ſuſcipe, et cum te ipſo ſtatue et ijs qui tales ſunt ut tu, etiam ſi magna ſit petitio, in ipſo CHRISTO Domino noſtro.

(Deo viuunt Sancti. Matt. 22.) (Qui Sanctos laudat, uirtutē: & qui uirtutē laudat, Deum laudat uirtutis & ſanctitatis authorem.) (Inuocat S. Athanaſiū Nazianzenus.)

6. IDEM in oratione funebri, in laudem Baſilij Magni dicta: Cæterùm noſtra, quocunquè Deo placuerit, ferantur: ferentur autem interceſsionibus illius meliùs. Et in fine: Nunc in cælis, ibiq; pro nobis, ut arbitror, ſacrificia offert, ac pro populo orat. Licèt enim nos reliquerit, non tamen omninò reliquit. Vobis autem qui geſta eius celebratis, in primis conſulo, ut ſemper ad eum reſpiciatis, et tanquàm ipſe uideat et uideatur, præparemini ſpiritui. Et paulò pòſt: Tu autem ſacrum ac diuinum caput ex alto nos reſpice, et carnis ſtimulum inſtructionem noſtram à Deo nobis datam, aut tuis ſiſte precibus, aut fortiter me ferre perſuade, totamque uitam nobis in melius permuta: quum uerò emigrabimus, nos ibi tuis excipe tabernaculis, quò ſimul uiuentes, Trinitatem ſanctam et beatam pariter aſpiciamus puriùs et perfectiùs, cuius nunc ſimulacrum mediocriter percipimus. ibi deſiderium ſiſtemus, ac eam accipiemus retributionem, quam pugnando acquiſiuimus et acquirimus.

(In cælis pro nobis offert ſacrificia Baſilius, & pro populo precat.) (Inuocat S. Baſilium.)

7. AMBROSIVS in libro de uiduis: Magnis, inquit, tenebatur febribus, et rogauerunt illum pro ea. Et tu habes proximos, qui Deo pro te ſupplicent, habes Apoſtolos proximos, habes martyres proximos, ſi ipſa martyribus deuotionis ſocietate, miſericordiæ quoquè muneribus appropinques. Proximus eſt enim qui miſericordiam facit. Fac tu miſericordiam, et eris Petro proxima. Non ſanguinis neceſsitudo, ſed uirtutis cognatio facit proximos: quia non in carne ambulamus, ſed in ſpiritu. Ama ergò propinquitatem Petri, affinitatem Andreæ: pro te rogent, et recedant cupiditates tuæ uerbo Dei pulſæ. Et poſt pauca: Habetis ergò uiduæ auxilium, ſi tales uobis generos poſteritatis ueſtræ patronos, tales proximos eligatis. Ergò rogauerunt pro uidua Petrus & Andreas: Vtinàm exiſtat aliquis, qui tam citò poſsit rogare pro nobis, uel certè iſte qui pro ſocru rogat Petrus et Andreas frater eius. Tunc enim pro affinitate poterat, nunc iam poſſunt pro nobis et pro omnibus impetrare. Videtis enim quò d magno peccato obnoxia, minùs idonea ſit quæ pro ſe precetur, certè quæ

(Luc 4. Martyres & Apoſtoli pro nobis orant.) (Peccatis obnoxij adhibere debēt alios ſimul precatores.)

pro ſe

pro ſe impetret. Adhibeat igitur ad medicum alios precatores. Aegri enim,niſi ad eos aliorum precibus medicus fuerit inuitatus, pro ſe rogare non poſſunt. Infirma eſt caro,mens ægra eſt, et peccatorum uinculis impedita, ad medici illius ſedem debile non poteſt explicare ueſtigium. Obſecrandi ſunt angeli pro nobis, qui nobis ad præſidium dati ſunt: martyres obſecrandi, quorum uidemur nobis quoddam corporis pignore patrocinium uindicare. Poſſunt pro peccatis rogare noſtris, qui proprio ſanguine etiàm ſi qua habuerunt peccata, lauerunt. Iſti enim ſunt Dei martyres, noſtri præſules, ſpeculatores uitæ actuumque noſtrorum. Non erubeſcamus eos interceſſores noſtræ infirmitatis adhibere, qui et ipſi infirmitatem corporis, etiàm cùm uincerent, cognouerunt.

Obſecrandi Angeli & martyres.

Præſules, ſpeculatores uitæ noſtræ & interceſſores ſunt Martyres.

8. Item Ambroſius oratione ſecunda in morte fratris de fide reſurrectionis, in fine: Quòd ſi in hoc erro, quia angelis me poſt mortem ſociari malo quàm beſtijs, libenter in hoc erro: neque unquàm hac me opinione, dum uiuo, fraudari patiar. Quid enim mihi ſupereſt ſolatij, quàm quòd me citiùs ad te frater ſpero uenturum, nec digreſſus tui inter nos longa diuortia fore, tuisque interceſsionibus mihi hoc poſſe conferri, ut citiùs deſiderantem tui aduoces?

Interceſsiões Satyri.

9. Item in caput vigeſimumſecundum Lucæ: Vndè te euocem, Petre, ut doceas me quid flens cogitaueris? Vndè, inquam, te euocem? De cælo, ubi iam choro inſertus es angelorum, an etiàm de tumulo? quia non putas iniuriam & ibi eſſe, undè Dominus reſurrexit. Doce nos quid tibi profuerint lachrimæ tuæ.

Inuocat B. Petrum.

10. Chrysostomus homilia ſexageſimaſexta ad populum Antiochenū: Christus tunc omnem terrarum orbem ad ſe traxit adorandū, cùm mortuus fuiſſet. Et quid de Chriſto loquor, cùm & diſcipulos poſtquàm obierunt, tunc effulgere fecerit? Quid dico diſcipulos? Nam & eorum loca & ſepulcra ſimul & tempora perenni memoria celebrari curauit. Tu verò mihi ſepulcrum oſtendas Alexandri, & profer diem quo uitam finiuit. Sed nihil horum inſigne, ſed omnia deſtructa ſunt & exterminata: Chriſti verò ſeruorum & ſepulcra clara ſunt, regiam aſſecuta ciuitatem, & dies notiſsimi mundo feſtam afferentes lætitiam. Et illius quidem loculum & proprij neſciunt, horum autem ſciunt & barbari: Et ſeruorum crucifixi ſepulcra regijs aulis ſunt clariora, non magnitudine & ædificiorum pulchritudine, (nam & in hoc quidem ſuperant) ſed quod multo maius eſt, conuenientium ſtudio. Nam & ipſe qui purpuram indutus eſt, accedit illa complexurus ſepulcra, & faſtu depoſito, ſtat ſanctis ſupplicaturus, ut pro ſe apud Deum intercedant: & ſcenarum fabrum, & piſcatorem etiàm mortuos ut protectores orat, qui diademate redimitus incedit. Audebis igitur, quæſo, horum dominum nuncupare mortuum, cuius ſerui uel mortui terrarum orbis regū ſunt protectores? Nec hoc tantum quis Romæ fieri uiderit, uerum & Conſtantinopoli. Nam & hic Conſtantinum Magnum ipſius filius honore magno cenſuit haberi, ſi pro foribus piſcatoris paternum corpus collocaret. Et quod in regijs ſunt ianitores regibus, hoc ſunt in monumento piſcatoribus reges: & illi quidem ut domini loca tenent interiora, hi uerò tanquàm inquilini & uicini, aulæ ianuam ſibi gratum habuere deputari, & infidelibus ex his oſtendentes, quòd in reſurrectione maior erit piſcatoribus dignitas. Si hic enim ità in ſepulcris, multo magis & in reſurrectione ordo commutatus eſt.

Sepulcra & natalitia apoſtolorum clara ſunt.

Imperatores Sāctis ſupplicāt, ut pro ſe apud Deū intercedant.

Protectores Imperatorū.

eſt. Reges quidem miniſtrorum, ſubditi uerò regũ uice induerunt, quinimmò & ſplendidiorem. Et quòd hoc non aſſentatio ſit, ipſa ueritas oſtendit. Ex illis enim & hi illuſtres facti ſunt. Multo nanque cæteris regalibus ſepulcris hæc monumenta ſunt clariora. Nam illic quidem magna ſolitudo, hic autem magnus concurſus. Quòd ſi uelis & regalibus aulis monumenta cõparare, rurſum & hic uictoria: nam illic quidem multi deterrentes, hic uerò multi uocantes & attrahentes diuites, pauperes, uiros, mulieres, ſeruos, liberos. Illic magnus timor, hic inexplicabilis uoluptas. Sed dulce ſpectaculum eſt, regem aureis indutum & coronatum ſpectare, & adſtantes duces & principes, ductores, tribunos & militum magiſtros: uerùm hæc tanto ſunt illis honeſtiora & magìs reuerenda, ut illa fabulæ ſint & ludicra. Simul ac enim pauimenta calcaueris, ad cælum mentem locus tranſmiſerit, & ad ſupernum regem & illum angelorum exercituum & ſublimem thronum, & inacceſsibilem gloriam. Et hic quidem regnans alicui ſubiecto præcipit, ut hunc quidem ſoluat, illum uerò liget: ſanctorum autem oſſa non hanc habent miſerabilem & abiectam poteſtatem, ſed illa multo maiorem. Dæmonas enim ſiſtunt & torquent, & uinctos ab illis ſoluunt ſæuiſsimis uinculis. Quid hoc foro magìs reuerendum, cum uideatur nemo, nemo dæmonis inſtet lateribus, uoces ſentiuntur & lacerationes, flagella, tormentaque, ac linguæ ardentes, terribilem illam uim dæmone non ferente? Et corpus induti, incorporeas opprimunt poteſtates. Et cinis & oſſa, & fauilla inuiſibiles illas poteſtates dilaniant. Itaque quo regias quidem aulas uideat, nullus unquam peregrinatus fuerit: multi uerò reges plerunque huius ſpectaculi gratia peregrinati ſunt. Futuri nanque iudicij ueſtigia & ſigna ſanctorum ædes exhibent, ubi dæmones flagellantur, corriguntur homines & liberantur.

Reliquiæ Sãctorũ dæmonas torquent.

Peregrinatio nes ad Sãctorũ ſepulcra.

11. EPHRAEM in ſermone de ſanctis martyribus: Precamur beatiſsimi martyres, qui pro Domino ſaluatore, proque illius charitate ſponte & impigrè tormenta ſubiſtis, atque ideò familiariùs Domino coniuncti eſtis, ut pro nobis miſeris & peccatoribus, & negligentiæ ſqualore ſordentibus Dominum interpellare dignemini, ut ſuperueniat in nos gratia Christi, quæ corda noſtra radio ſanctæ charitatis illuſtret, ut ipſum toto corde diligere poſsimus. Vos nempe uerè beati atque glorioſi eſtis, quos angeli & homines pari conſenſu beatos prædicant. Et circa finem: Nunc igitur ò beatiſsimi uiri, ò glorioſiſsimi martyres Dei, me miſerum ueſtris iuuate precibus, ut in illa hora miſericordiam conſequar, quandò manifeſta erunt occulta hominum. Et poſt pauca: Ego item imbecillis accepto ueſtris meritis ac precibus robore, cecini tota deuotione animi ante ſanctas reliquias ueſtras hymnum ueſtræ laudis & gloriæ. Pro me igitur miſero ante thronum maieſtatis adſiſtite, ut ueſtris precibus ſaluari merear, ac uobiſcum æterna beatitudine perfrui.

Oratio ad S. Martyres, ut eorum precibus adiuuet.

1. Cor. 4.

12. HIERONYMVS in Epitaphio Paulæ uiduæ, ad Euſtochium epiſtola uigeſimaſeptima: Non mœremus quòd talem amiſimus, ſed gratias agimus quòd habuimus, immò habemus. Deo enim uiuunt omnia: & quidquid reuertitur ad Dominum, in familiæ numero computatur. Quanquam amiſsio illius, celeſtis domus habitatio ſit: quæ quandiu in corpore fuit, peregrinata eſt à Domino. Et poſteà deſcribens eiuſdem peregrinationem per terram ſanctam, Indè diuertens, inquit, uidit duodecim Patriarcharum ſepulcra & Sebaſtem, id eſt, Samariam, quæ in honorem Auguſti ab Herode Græ

Deo uiuunt Sancti.

2. Cor. 5.

co ſermone Auguſta eſt nominata. Ibi ſiti ſunt Eliſæus, & Abdias Prophetæ, &, quo maior inter natos mulierum non fuit, Ioannes Baptiſta. Vbi multis intremuit cõſternata mirabilibus: Nanque cernebat uarijs dæmones rugire cruciatibus, & ante ſepulcra Sanctorum ululare homines more luporum, uocibus latrare canum, fremere leonum, ſibilare ſerpentum, mugire taurorum, alios rotare caput, & poſt tergum terram uertice tangere: &c. miſerebatur omnium, & per ſingulos effuſis lachrymis CHRISTI clementiã deprecabatur. Et in fine: Vale ò Paula, & cultoris tui ultimam ſenectutem orationibus iuua. Fides & opera tua CHRISTO te ſociant: præſens, faciliùs quod poſtulas, impetrabis.

Apud ſepulcra ſanctorũ dæmones torquentur.

Inuocat Paulam Hieronymus.

Præſens Chriſto, faciliùs impetrabit.

13. AVGVSTINVS in libro de cura pro mortuis gerenda, capite quarto: Prouiſus ſepeliendis corporibus apud memoriam Sanctorum locus, bonæ affectionis humanæ eſt erga funera ſuorum, quoniam ſi nonnulla religio eſt ut ſepeliantur, non poteſt nulla eſſe, quandò ubì ſepeliantur, attenditur. Sed cùm talia uiuorum ſolatia requiruntur, quibus eorum pius in ſuos animus appareat, non uideo, quæ ſunt adiumenta mortuorum, nisì ad hoc, ut dum recolunt ubi ſint poſita eorum quos diligunt corpora, eiſdem ſanctis illos tanquam patronis ſuſceptos apud Dominum adiuuandos orando commendent. Quod quidem facere poſſent, etiam ſi talibus locis eos humare non poſſent. Cum itaque recolit animus, ubi ſepultum ſit chariſsimi corpus, & occurrit locus nomine martyris uenerabilis, eidem martyri animam dilectam commendat recordantis & precantis affectus.

Defunctorũ animę ſanctis cõmẽdant tã quã patronis.

14. IDEM libro ſeptimo de baptiſmo contra Donatiſtas, capite primo: Beatus Cyprianus quidem iam corpore quod corrumpitur, non aggrauante animam, nec deprimente terrena inhabitatione ſenſum multa cogitãtem, ſereniùs perſpicit ueritatem, quam meruit adipiſci per charitatem. Adiuuet itaque nos orationibus ſuis in iſtius carnis mortalitate, tanquam in caliginoſa nube laborantes, ut donante Domino, quantùm poſſumus, bona eius imitemur.

Sap. 9.

Inuocat S. Cyprianũ B. Auguſtinus.

15. BERNARDVS ſermone ſexageſimoſexto, in Cantica Canticorum: Videte detractores, uidete canes. Irrident nos quia baptizamus infantes, quòd oramus pro mortuis, quòd Sanctorum ſuffragia poſtulamus. In omni genere hominum atque in utroque ſexu feſtinant proſcribere Chriſtum, in adultis & paruulis, in uiuis & mortuis. Hinc quidem infantibus ex impoſsibilitate naturæ, indè uerò adultis ex difficultate continentiæ præſcribentes. Porrò mortuos uiuentium fraudantes auxilijs, uiuentes nihilominùs Sanctorũ qui deceſſerunt, ſuffragijs ſpoliantes. Abſit: Non relinquet Dominus plebem ſuam, quæ eſt ſicut arena maris: nec contentus erit paucitate hæreticorum, qui omnes redemit. Neque enim parua, ſed plane copioſa apud Deũ redemptio: quantus uerò numerus iſtorum ad magnitudinem precij? Se magis precio fraudant, qui ipſum euacuare conantur. Et paulò pòſt: Vincentium preces & hoſtias mortui qui opùs habebunt & digni erunt, mediantibus percipient angelis: & eorum qui iam peruenerunt, uiuentibus adhuc nequaquàm ſolatia deerunt per Deum, qui ubiquè eſt, & in Deo nuſquàm affectu charitatis abſentium.

Hæretici Catholicos etiã nũ hodiè irridẽt quod baptizẽt infantes, orẽt pro mortuis, & Sãctorum poſtulẽt ſuffragia.

Pſal. 94.

Pſal. 129

Beatorũ ſolatia uiuis non deerunt.

16. THEODORETVS Cyrenſis Epiſcopus de Græcarum affectionum curatione libro octauo, qui eſt de Martyribus: Hi ſunt igitur uerè hominum duces, principes, propugnatores, cuſtodes, per quos à nobis infortunia auertuntur,

Martyres ſunt hoĩm duces, ꝓpugnatores & cuſtodes.

Tẽpla martyrũ q̃ ſunt illuſtria, & quo modo à fidelibus frequẽtentur.

Implorátur à fidelibus auxilia martyrum.

túntur, proculq; arcentur, quæ à dæmonibus inferuntur mala. Et ſub finem: Martyrum templa conſpicua cernuntur, magnitudineque præſtantia, omni prætereà ornatus genere uariata, ſplendoremque quodammodò pulchritudinis ſuæ latè fundẽtia. Neq; uerò ad hæc per annum ſemèl, aut bis aut quinquiès aduentamus: ſed in eis ſæpenumerò dies feſtos peragimus, ſæpè diebus ſingulis eorum martyrum Domino laudes hymnosque cantamus. Quique homines proſpera ſunt ualetudine, conſeruari eam ſibi a martyribus petunt: qui uerò ægritudinem aliquam patiuntur, ſanitatem expoſcunt. Inſupèr & ſteriles uiri & mulieres, dari ſibi filios petunt: Qui verò parentes ſunt, integra ſibi & propria cuſtodiri quæ conſequuti ſunt dona. Item qui peregrè aliquò proficiſcuntur, petunt martyres ſibi comites eſſe in uia, uel potiùs itineris duces. Qui uerò iam ſoſpites redierunt, gratias agunt, acceptum beneficium confitentes. Non qui ſe ad deos accedere arbitrentur, ſed qui orent Dei Martyres tanquàm diuinos homines, interceſſoresq; ſibi eos apud Deũ aduocent ac precentur. Piè uerò fideliterque precatos ea maximè conſequi quæ deſiderant, teſtantur illa, quæ uotorum rei dona perſoluunt, manifeſta nimirum adeptæ ſanitatis indicia. Nam alij quidem oculorum, alij uerò pedum, alij porrò manuum ſimulacra ſuſpendunt ex argento aurove confecta. Gratiſsimè nanque accipit eorum Dominus qualiacunque ſunt dona: nec exigua, nec uilia dedignatur, quippe qui ea pro ferentis facultate metitur. Hæc itaque omnium ſpectaculo exporrecta, teſtantur morborum depulſionem, cuius ipſa certiſsima ſigna ſunt, à ſanitatem conſequutis allata. Hæc in quam ſepulcrorum ibi Martyrum quæ ſit uirtus, oſtendunt. Martyrum autem uirtus, quem ipſi coluerunt Deum, uerum eſſe Deum declarat.

Non inuocantur martyres tanq̃ dij, ſed tanq̃ aduocati & interceſſores.

Nota uſũ ſuſpẽdẽdi ad memorias martyrum imagũculas, accepta beneficia ſignificantes.

Virtus Sãctorum, Dei gloriã illuſtrat.

Theodoretus Sanctorũ preces poſtulat, quorum vitas ſcripturus ẽ.

Iacobũ inuocat.

Iulianũ Sabã inuocat, ac in ſequentib. uitis reliquos.

17. Idem Theodoretus in Philotheo ſiue in hiſtoria ſanctorum Patrum, vita prima quæ eſt Iacobi Niſibenſis. Hoc mihi quoque in præſentia opùs eſt auxilio, qui conor eorum uitam ſcribere ſanctorum, qui parùm ante nos & noſtris tẽmporibus claruere, & uelutì quaſdam leges ijs qui imitari uolẽt, uelim proponere. Horum ergò ſunt preces inuocandæ, & incipiendum eſt narrare. Et in fine: Hæc cùm de uiro diuino recenſuerim, ad aliam tranſibo narrationem, rogans ut conſequar eius benedictionem. Deindè in uita ſecũda, quæ eſt Iuliani Sabæ, in fine: Ego autem hic deo ſiſtens orationem, tranſibo ad alium, rogans ſanctos qui in hanc ingrediuntur narrationem, per ſuã interceſsionem mihi ſupernam conciliare beneuolentiam. Item uita tertia, quæ eſt Marciani, in fine: Rogo & quæſo, ut per hòrum omnium interceſsionem diuinum conſequar auxilium. Similiter uita quarta, quæ eſt Euſebij, in fine: Rurſus eſt addenda, quæ illinc capitur, utilitas, cùm horum magnorum uirorum benedictionis rogauerimus ut ſimus participes. Et in fine quintæ uitæ quæ eſt Publij: Planè ſcio, quòd ſi eorum memoriam fecero in hominibus, futurum ſit, ut ij quoque mei meminerint apud Deum uniuerſorum. Iterùm in calce uitæ ſextæ, quæ eſt Simeonis Priſci: Ego autem nunc oro, ut quam dare poteſt, eius conſequar interceſsionem: & ſcio me conſecuturum. Omninò enim dabit petitionem, imitans Domini benignitatem. Rurſus in uita ſeptima, quæ eſt Palladij: Mihi autem quoque detur conſequi auxilium, qui eorum memoria linguam ſanctificaui. Prætereà in octaua, quæ eſt Aphraatis: Oro quoque, vt eius conſequar interceſsionem. Iterùm in uita nona, quæ eſt Petri: Ego autem cuius, dum adhuc eſſet ſuperſtes, percepi benedictionem, ea ut nunc quoque fruar precatus, finem imponam huic nar-

rationi. Item in decima, quæ eſt Theodoſij. Rogo, ut eius quoque conſequar benedictionem. Et in undecima, quæ eſt Romani: Cùm hinc itaque benedictionem mihi conciliauero, aliorum quoque athletarum res geſtas narrabo. Rurſus in uita duodecima, quæ eſt Zenonis: Ego autem cùm eum, ut pro me ad Dominum intercedat, orauero, me ad aliam conuertam narrationẽ. In decimaquarta, quæ eſt Maſymæ: Cuius ego utinam ad aliquam ſaltem partem exiguam ſuſtollar eorum adiutus precibus. In decimaquinta, quę eſt Acepſemæ: Cuius uerbis & operibus inſtructi, utinam eius etiam precibus adiuti, cæleſti uocatione digni efficiamur in Christo Domino noſtro. In decimaoctaua, quæ eſt alterius Euſebij: Ego autem rogo, ut illam conſequar interceſsionem, quam hucuſque percepi, dum eſſet adhuc ſuperſtes. Credo enim eum uiuere, & habere puriorem ad Deum fiduciam. Item uigeſima uita, quæ eſt Maris: Cùm itaque nunc orauero, ut eius conſequar auxilium, imponam finem narrationi. Et in uigeſimaprima, quæ eſt Iacobi alterius: Noſtram imbecillitatem ſuſtentet ac ſuffulciat ſuis orationibus, ut confirmati, multas quas alij in nos conſecuti ſunt uictorias, eis eripiamus, & uictores è uita excedamus. Et in uigeſimaſeptima Baradati: Mihi autem detur, ut eorum ſuffultus precibus, non ſim procul ab hoc monte, ſed paulatim conſcendam, & me eorum contemplationis uoluptate expleam. Deindè in uigeſimaoctaua Thalelæi: Horum ſanctorum martyrum concedatur interceſsionibus, ut nos ab his adiuti, ſimus uehementes amatores certaminum philoſophiæ. Demum in trigeſima & ultima, quæ eſt Domninæ: Eos obſecro, quorum uitam conſcripſi, nè me deſpiciant procul degentem ab illorum ſpirituali chorea: ſed trahant infrà iacentem, & ad uirtutis tollant altitudinẽ, & ſuo choro coniungant, ut non ſolùm laudem alienas diuitias, ſed ipſe etiam habeam aliquam laudis occaſionem, & facto & uerbo & cogitatione glorificans ſeruatorem uniuerſorum.

Sancti uiuūt, & puriorẽ habent ad Deū fiduciam.

18\. PRVDENTIVS in libro qui inſcribitur περὶ στεφάνων, ſiue de Coronis, hymno primo, in Hemiterium & Chelедonium Calagurritanos.

Peregrinatio ad martyrum ſepulcra.

Illitas cruore ſancto nunc arenas incolæ
Confrequentant, obſecrantes uoce, uotis, munere.
Exteri, necnon & orbis huc colonus aduenit:
Fama nam terras in omnes præcucurrit proditrix,
Heic patronos eſſe mundi, quos precantes ambiant.
Nemo puras heic rogando fruſtrà congeſsit preces:
Lætus hinc terſis reuertit ſupplicator fletibus,
Omne, quod iuſtum popoſcit, impetratum ſentiens.
Tanta pro noſtris periclis cura ſuffragantium eſt,
Non ſinant, inane ut ullus uoce murmur fuderit:
Audiunt, ſtatimque ad aurem Regis æterni ferunt.
Indè larga fonte ab ipſo dona terris influunt:
Supplicum cauſas petitis quæ medelis irrigant.
Nil ſuis bonis negauit Chriſtus unquàm teſtibus.

Patroni mundi.

Impetrantur poſtulata.

Sancti audiunt preces noſtras.

IDEM Prudentius in libro περὶ στεφάνων, hymno ſecundo in diuum Laurentium, ſub finem:

Quæ ſit poteſtas credita,
Et muneris quantum datum,
Probant Quiritum gaudia,

Rogatus auxit Laurentius.

Quibus

Impetrāt orātes quod poſtulant.

Quibus rogatus annuis.
Quod quiſque ſupplex poſtulat,
Fert impetratum proſperè:
Poſcunt, litantur, indicant,
Et triſtis haud ullus redit.
Ceu præſtò ſemper adſies,
Tuoſque alumnos urbicos,

Inuocat S. Laurentium.

Lactante complexus ſinu,
Paterno amore nutrias.
Hos inter, o CHRISTI decus,
Audi poetam ruſticum,
Cordis fatentem crimina,
Et facta prodentem ſua.
Indignus, agnoſco & ſcio,

Per patronos martyres ij q indigni ſunt à Chriſto audiri, medelā cōſequuntur.

Quem CHRISTVS ipſe exaudiat:
Sed per patronos martyres
Poteſt medelam conſequi.
Audi benignus ſupplicem
CHRISTI reum Prudentium,
Et ſeruientem corpori,
Abſolue uinclis ſeculi.

ET in hymno tertio eiuſdem libri in Eulaliam virginem Luſitanam:

Iſta comantibus è folijs
Munera uirgo, puerque date:
Aſt ego ſerta choro in medio
Texta feram pede dactylico,
Vilia, marcida, feſta tamen.
Sic uenerarier oſſa libet,
Oſsibus altar & impoſitum:

Sancti proſpiciunt noſtra.

Illa DEI ſita ſub pedibus.
Proſpicit hæc, populoſque ſuos
Carmine propitiata fouet.

Veniā precātur martyres noſtris lapſibus.

ITEM hymno quarto in decem & octo Cæſarauguſtanos:

Hæc ſub altari ſita ſempiterno,
Lapſibus noſtris ueniam precatur
Turba, quam ſeruat procerum creatrix
Purpureorum.

Innocentia.

Nos pio fletu, date, perluamus
Marmorum ſulcos, quibus eſt operta
Spes, ut abſoluam retinaculorum
Vincla meorum.
Sterne te totam generoſa ſanctis
Ciuitas mecum tumulis: deindè
Mox reſurgenteis animas, & artus
Tota ſequeris.

DEINDE hymno quinto in Vincentium Cæſarauguſtanum:

Inuocat S. Vincentium.

Adeſto nunc, & percipe
Voces precantum ſupplices,

Noſtri reatus efficax
Orator ad thronum Patris.
Per te, per illum carcerem,
Honoris augmentum tui,
Per uincla, flammas, vngulas,
Per carceralem ſtipitem.
Per fragmen illud teſteum,
Quo parta creuit gloria.
Per quem trementes poſteri
Exoſculamur lectulum:
Miſerere noſtrarum precum,
Placatus ut Chriſtus ſuis
Inclinet aurem proſperam,
Noxas nec omneis imputet.
Si ritè ſolennem diem
Veneramur ore & pectore,
Si ſub tuorum gaudio
Veſtigiorum ſternimur:
Pauliſper huc tu illabere,
Chriſti fauorem deferens,
Senſus grauati ut ſentiant
Leuamen indulgentiæ.

Item hymno nono in Caſsianum Forocornelianum:

Suggere, ſi quod habes iuſtum uel amabile uotum,
Tibi ſi qua ſpes eſt, ſi quid intùs æſtuas.
Audit, crede preces martyr proſperrimus omneis: Audit preces noſtras.
Ratasque reddit quas uidet probabileis.
Pareo, complector tumulum, lachrymas quoquè fundo:
Alter tepeſcit ore, ſaxum pectore.
Tunc arcana mei percenſeo cuncta laboris:
Tunc quod petebam, quod timebam, murmuro,
Et poſt terga domum dubia ſub ſorte relictam,
Et ſpem futuri ſorte nutantem boni,
Audior, urbem adeo, dextris ſucceſsibus utor,
Domum reuertor, Caſsianum prædico.

Praeterea in eodem libro Periſtophanon, hymno decimo in Romanum Antiochenum: Inuocat Romanum.

Romane, Christi fortis aſſertor Dei,
Elinguis oris organum fautor moue:
Largire comptum carmen infantiſsimo:
Fac ut tuarum mira laudum concinam:
Nam ſcis & ipſe poſſe mutos eloqui.

Et poſt medium:

Puerum popoſcit carnifex: mater dedit,
Nec immorata eſt fletibus: tantùm oſculum
Impreſsit unum. Vale, ait, dulciſsime,
Et cùm beatus regna Christi intraueris,
Memento matris iam patrone ex filio.

Puerum iam iā martyrio coronandum orat mater ut ei patronus fiat.

In fine

In fine uerò:

Vellem,ſiniſter inter hœdorum greges
Vt ſum futurus,eminùs dignoſce rex,
Atque hoc precante,diceret rex optimus:
Romanus orat: transfer hunc hœdum mihi:
Sit dexter agnus,induatur uellere.

Sanctorum interceſſio.

In Hippolytum ad Valerianum Epiſcopum,hymno vndecimo:

Mira loci pietas,& prompta precantibus ara:
Spes hominum placida proſperitate iuuat.
Heic corruptelis animique & corporis æger
Oraui quotiès ſtratus,opem merui.
Quòd lætor reditu,quòd te uenerande ſacerdos,
Complecti licitum eſt,ſcribo quòd hæc,eadem
Hippolyto ſcio me debere: Deus cui CHRISTVS
Poſſe dedit,quod quis poſtulet,annuere.

Preces exaudit Hippolytus ex Christi munere.

IN Cyprianũ Carthaginẽſem,hymno decimotertio eiuſdẽ libri περὶ στεφάνων

Deſine flere bonum tantum. tenet ille regna cæli,
Nec minùs inuolitat terris,nec ab hoc recedit orbe:
Differt,eloquitur,tractat,docet,inſtruit,prophetat.
Nec Libyæ populos tantùm regit,exit uſque in ortum
Solis,& uſque obitum. Gallos fouet,imbuit Britannos,
Præſidet Heſperiæ,Chriſtum ſerit ultimis Iberis.
Deniquè doctor humi eſt,idem quoque martyr in ſupernis.
Inſtruit heic homines,illinc pia dona dat patronus.

Sancti in cælo degentes, noſtris etiam rebus interſunt.

Ex cælo dona dant patroni.

IN eodem libro,hymno decimoquarto in Agnetem uirginem Romanam:

Agnis ſepulcrum eſt Romulea in domo
Fortis puellæ,martyris inclytæ.
Conſpectu in ipſo condita turrium.
Seruat ſalutem uirgo Quiritium.
Necnon & ipſos protegit aduenas,
Puro ac fideli pectore ſupplices.

Auxilium,& beneficia S. Agnetis.

Et ſub finem.

O virgo felix,ò noua gloria,
Cæleſtis arcis nobilis incola,
Intende noſtris colluuionibus
Vultum gemello cum diademate:
Cui poſſe ſoli Cunctiparens dedit,
Caſtum uel ipſum reddere fornicem.
Purgabor oris propitiabilis
Fulgore,noſtrum ſi iecur impleas.
Nil non pudicum eſt,quod pia uiſere
Dignaris,almo uel pede tangere.

Inuocat Agnetem.

19. SEPTIMA Synodus generalis quę eſt ſecunda Nicena,actione ſexta,in fine: Cum timore Dei omnia agamus, poſtulantes intercesſiones incontaminatæ Deiparæ & ſemper uirginis Dominæ noſtræ Mariæ, item ſanctorũ angelorum,omniumque ſanctorum,ſalutantes & uenerandas illorum reliquias,ut nos ſanctitudinis eorum & fiamus participes. Sic enim reddemus perfecti in omne opus bonum in CHRISTO IESV Domino noſtro.

Poſtulanda itercesſio B. uirginis, Angelorum, & omnium Sanctorum. Reliquiæ Sanctorum honorandæ.

E. 1. AVGV

E. 1. Avgvstinvs libro decimo de ciuitate Dei, capite primo: ut ſupra quæſtione ſeptima, B.

2. Idem libro uigeſimo contra Fauſtum Manichæum, capite uigeſimoprimo, ut ſuprà eodem in loco.

3. Item libro octauo de ciuitate Dei, capite vigeſimoſeptimo: Nec tamen uos eiſdem martyribus templa, ſacerdotia, ſacra, & ſacrificia conſtituimus: quoniam non ipſi, ſed Deus eorum uobis eſt Deus. Honoramus ſanè memorias eorum tanquàm ſanctorum hominum Dei, qui uſque ad mortem ſuorum corporũ pro ueritate certarunt, ut innoteſceret uera religio, falſis religionibus fictisque conuictis: quod etiam ſi qui anteà ſentiebant, timendo reprimebant. Quis autem audiuit aliquandò fidelium, ſtantem ſacerdotem ad altare etiam ſuper ſanctum corpus martyris ad Dei honorem cultumque conſtructum, dicere in precibus: Offero tibi ſacrificium Petre, uel Paule, uel Cypriane, cùm apud eorum memorias offeratur Deo, qui eos & homines & martyres fecit, & ſanctis ſuis angelis cæleſti honore ſociauit: ut ea celebritate, & Deo uero de illorũ uictorijs grãs agamus, & nos ad imitationẽ talium coronarum atque palmarum eodem inuocato in auxilium, ex eorum memoriæ renouatione adhortemur? Quæcunque igitur adhibentur religioſorum obſequia in martyrum locis, ornamenta ſunt memoriarum, non ſacra uel ſacrificia mortuorum tanquàm deorum. Quicunque etiàm epulas ſuas eò deferunt, quod quidem à Chriſtianis melioribus non fit, & in pleriſque terrarum nulla eſt talis conſuetudo: tamen quicunque id faciunt, quas cùm appoſuerint, orant, & auferunt, ut ueſcantur: uel ex eis etiàm indigentibus largiantur, ſanctificari ibi eas uolunt per merita martyrum in nomine Domini martyrum. Non autem iſtà eſſe ſacrificia martyrum nouit, qui nouit unũ, quod Deo illic offertur, ſacrificium Chriſtianorum.

Martyribus nõ ſacrificamus aut diui nos honores tribuimus. *Cur eorum memorias honoramus.* *Sacrificium Miſſæ nõ offertur Sãctorum cuiquã.* *Honor martyrum.* *Sanctificãt cibus per merita martyrũ.* *Sacrificium Chriſtianorum.*

1. F. Concilivm Tridentinum ſeſſione uigeſimaquinta in decreto de inuocatione, ueneratione, & reliquijs ſanctorum, & ſacris imaginibus: Mandat ſancta Synodus omnibus Epiſcopis, & cæteris docendi munus curamq; ſuſtinentibus, ut iuxta Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ uſum à primæuis Chriſtianæ religionis temporibus receptum, ſanctorumque Patrum conſenſionem, & ſacrorum Cõciliorum decreta, in primis de Sanctorum interceſſione, inuocatione, Reliquiarum honore, & legitimo imaginum uſu, fideles diligenter inſtruant, docentes eos, Sanctos unà cum Chriſto regnantes, orationes ſuas pro hominibus Deo offerre: bonum atque utile eſſe ſuppliciter eos inuocare: & ob beneficia impetranda à Deo per filium eius Iesvm Christvm Dominum noſtrum, qui ſolus noſter redemptor & Saluator eſt, ad eorum orationes, opem, axiliumque confugere: illos uerò qui negant Sanctos, æterna felicitate in cælo fruentes, inuocandos eſſe: aut qui aſſerunt, uel illos pro hominibus non orare. uel eorum, ut pro nobis etiam ſingulis orent, inuocationem eſſe idololatriam, uel pugnare cũ uerbo Dei, aduerſarique honori unius mediatoris Dei & hominum Iesv Christi: uel ſtultum eſſe, in cælo regnantibus uoce uel mente ſupplicare: impiè ſentire, &c. Si quis autem his decretis contraria docuerit, aut ſenſerit, anathema ſit.

Eccleſiæ perpetuus uſus. *Sanctorum interceſſio.* *Inuocatio.* *Implorare eorũ auxiliũ.* *Impiè ſentiunt illi, q interceſſionem & inuocationem Sanctorum negant.* *Anathema Hagiomachis.*

2. Chrisostomvs homilia ſecunda in Pſalmum quinquageſimum: Videtis chariſſimi, quanta eſt pœnitentiæ uirtus, & conuerſionis ad Deum ab operibus malis? Hic enim ſanctus Dauid non ſolùm cùm in corpore eſſet, placuit Deo: & poſt mortem ſuam uiuis inuenitur præſtitiſſe grande ſola-

Sancti poſt mortẽ uiuentibus ꝓſunt. 4. Reg 19. Eſa. 37.

tiũ. Contigit nanq; Ezechiæ regi inimicas, in tẽporibus Iudæorũ gentes circunuallaſſe Hieroſolymam. Et cum eſſet Ezechias iuſtus uir, rogauit Deum: & proſtratus, lachrymis deprecabatur, ultionem de aduerſarijs poſtulans. Venit ad eum Eſaias propheta, & dicit: Nè putaret ille, quia iuſtitia ſua exauditus eſt: & certè iam defecerat Dauid, & habebat multos annos requieſcens. Quid ergò dicit ei? Protegam hanc ciuitatem propter me, & propter Dauid ſeruum meum. Dauid mortuus eſt, & merita eius uigent. O rem admirandam, ò ineffabilis clementia Dei: homo mortuus uiuo patrocinatur: ò iuſtorum & poſt conſummationem inexpugnabilis pugna uirorum.

Dauidis mortui merita uigent.

3. Idem homilia uigeſimaſeptima in Matthæum: Adeò poſt illa uulnera Dauid refulſit, ſic ſe à maculis abluit, ità mundum effecit animum, ut uel mortuus peccantibus poſteris ſuis ſuccurrerit: & quod de Abraham, id quoquè de Dauid Deum dixiſſe ſcriptura teſtatur, immò uerò multo magis de Dauid. De Abraham enim ſcriptum eſt: Recordatus ſum teſtamenti mei quod erat ad Abraham: hic uerò non dicit teſtamenti, ſed propter Dauid ſeruum meum protegam ciuitatem hanc.

Mortuus Dauid peccantibus ſuccurrit. Exod. 6. 4. Reg. 19. Eſa. 37.

4. Item homilia quadrageſimaſecũda in Geneſim: Aliorum uirtus multorum tegere ualet malitiam. Multa enim Domini bonitas eſt, & ſæpè ſolet etiam propter paucos multis dare ſalutem. Et quid dico, propter paucos iuſtos? Sæpè quandò non inuentus eſt in præſenti uita iuſtus, propter defunctorum uirtutem, uiuentium miſeretur & curam habet: undè clamat, dicẽs: Protegam ciuitatem hanc propter me, & propter Dauid puerum meũ. quaſi diceret: Licèt ipſi indigni ſint, & nullam ſalutis habeant occaſionem: uerùm quia ſolitus ſum miſericorditer agere, & ad miſerandum promptus ſum, propter meipſum faciam, & propter puerum meum Dauid: & qui ante tot annos è uita migrauit, hic author ſit ſalutis his qui ſua ſeſe perdiderant deſidia.

Propter defunctos iuſtos miſeret Deus uiuentium. 4. Re. 19. & 20.

5. Et in ſermone de uirtutibus & uitijs: Quandò Deus uiuos homines, quibus loquendi fiducia ſit, quique peccatores reſtituere poſsit, nullos prorſus inuenerit, tum uerò ad mortuos ille profugiens: per eos, inquit, peccata remitto. Quo modo enim fatur? Hanc ego, inquit, mea ipſe gratia tutor urbem, Dauid etiam filij mei cauſa, qui ab hac iampridèm uita deceſsit. Aſpice Sanctorum quanta ſit uirtus. Neque enim ſua uerba tantùm aut corpora, ſed ipſa etiam corporis tegmina, ſemper omni ſunt poſſeſsione auguſtiora. Heliæ ſiquidem leonina pellis Iordanem diſcindere fecit. Trium puerorũ calcei per ignes ambularunt. Eliſæi lignum potuit undarum mutare naturã, quas quidem ſuperficie ſua quaſi tergo ferrum ſuſtinere cogit. Moyſes uirga mare rubrum dehiſcere iuſsit, petram diſrumpere ualuit. Pauli ueſtes morbos fuderunt, Petri umbræ mortem fugarunt. Sanctorum martyrum cinis improbos dæmones expulit. Summa igitur cum poteſtate omnia faciunt, ſicut Helias.

Propter mortuos iuſtos miſeret De⁹. 1. Re. 19. & 20

Sanctorum uirtus etiàm in ueſtibus, reliquijs, & alijs rebus, q̃bus uſi fuere, eluceſcit. 4. Re. 2. Dã. 3. 4. Reg. 6. Exo. 14. & 17. Act. 19. & 5. Cinis Martyrũ dæmones expulit.

1. G. Ambrosius in libro de uiduis, ut ſuprà hac eadem quæſtione, D.

2. Idem in caput vigeſimumprimum Lucæ: Mortuis regibus, in perpetuum Martyres regnum cæleſtis gratiæ honore ſuccedunt: & illi fiunt ſupplices, hi patroni.

Martyres patroni Regum ſupplicantiũ.

3. Leo Magnus ſermone primo in natali Apoſtolorum Petri & Pauli: Sicut & nos experti ſumus, & noſtri probauere Maiores, credimus atque confidimus, inter omnes labores iſtius uitæ ad obtinendam miſericordiam Dei, ſem-

Experientia de ſanctorũ auxilio & beneficijs.

ſemper nos ſpecialium patronorũ orationibus adiuuandos, ut quantum proprijs peccatis deprimimur, tantum Apoſtolicis meritis erigamur.

4. Et ſermone ſecundo de eiſdem: Poſt reſurrectionem ſuam Dominus beato Petro Apoſtolo poſt regni claues, ad trinam æterni amoris profeſsionem, myſtica inſinuatione ter dixit: Paſce oues meas: quod & nũc proculdubiò facit, & mandatum Domini pius paſtor exequitur, confirmans exhortationibus ſuis, & pro nobis orare non ceſſans, ut nulla tentatione ſuperemur. Si autem hanc pietatis ſuæ curam omni populo Dei, ſicut credendũ eſt, ubiquè protendit, quanto magìs alumnis ſuis opem ſuam dignatur impendere, apud quos in ſacro dormitionis toro eadem qua præſedit, carne requieſcit?

Ioan. 21.

B. Petrus adhuc officium paſtoris auxilio & orõnib. exercet.

Romanæ urbis curã gerit ſpecialẽ.

5. Idem ſermone primo in anniuerſario die aſſumptionis ſuæ ad Pontificatum: Nec abeſt, ut confido, ab hoc cœtu etiam beatiſsimi Apoſtoli Petri pia dignatio & fida dilectio: nec ueſtram deuotionem ille deſeruit, cuius nos reuerentia congregauit. De ueſtro itaque & ipſe gaudet affectu, & in cõſortibus honoris ſui obſeruantiam Dominicæ inſtitutionis amplectitur probans ordinatiſsimam totius Eccleſiæ charitatem, quæ in Petri ſede Petrum ſuſcipit, & à tanti amore paſtoris nec in perſona tam imparis tepeſcit hæredis.

B. Petri præſentia.

6. Item in ſermone ſecundo: Petrus nunc pleniùs & potentiùs ea, quæ ſibi commiſſa ſunt peragit, & omnes partes officiorum atque curarum in ipſo & cum ipſo, per quem eſt glorificatus, exequitur. Si quid itaque à nobis rectè agitur recteque diſcernitur, ſi quid à miſericordia Dei quotidianis ſupplicationibus obtinetur, illius eſt operum atque meritorum, cuius in ſede ſua uiuit poteſtas & excellit authoritas.

Petri merita, cura, & auxiliũ in adminiſtratione Põtificiæ dignitatis.

6. Et ſermone tertio in eodem anniuerſario: Iesus Christus tantam potentiam dedit ei, quem totius Eccleſiæ principem fecit: ut ſi quid etiam noſtris temporibus rectè per nos agitur recteque diſponitur, illius ſit gubernaculis deputandum, cui dictum eſt: Et tu conuerſus, confirma fratres tuos. Et cui poſt reſurrectionem ſuam Dominus ad trinam æterni amoris profeſsionem myſtica inſinuatione ter dixit: Paſce oues meas. Quod nunc quoque proculdubiò facit, & mandatum Domini pius paſtor exequitur, cõfirmans nos cohortationibus ſuis, & pro nobis orare ceſſans, ut nulla tentatione ſuperemur. Si autem hanc pietatis ſuæ curam omni populo Dei, ſicut credendum eſt, ubiquè prætendit, quanto magis nobis alumnis ſuis opem ſuam dignatur impẽdere, apud quos in ſacro beatæ dormitionis toro eadem qua reſedit, carne requieſcit.

B. Petri cura & auxilium.

Luc. 22.
Ioan. 21.

Orare non ceſſat.

8. Paulinus Nolanus in carmine ad Cytherium de naufragio Martiniani, dum refert quemadmodùm beatus Felix eundẽ à graui periculo liberauit:

In ora lapſus, ora non lædit ſua:
In ſaxa fuſus & rubos,
Nec ſente vultum, nec lapide artus contudit,
Felicis exceptus manu.
Qui iam propinquantem ædibus fratrem ſuis,
Non paſſus occurſu mali
Suis periculum in finibus capeſſere,
Hoſtem remouit inuidum,
Et hunc fidelis compotem uoti, ſuis

B. Felix Nolanus ciui ſuo opem tulit.

Confeſſor induxit locis,
Noſtriſq; iuxtà ſedibus gratum intulit
Felix patronus hoſpitem.

9. Idem Paulinus in uita & miraculis ſancti Felicis martyris Nolani, quã plurima habet, quæ tum ad ſanctorum inuocationem, interceſsionem, uenerationem, & poteſtatem ſtabiliendam faciunt, tum ad reliquiarum ſanctarum honorem & commendationem: ex quibus pauca ſubijcimus. Ait igitur in natali ſecundo:

Et maria intraui duce te, quia cura pericli
Ceſsit amore tui: nec te ſine: nam tua ſenſi
Præſidia, in Domino ſuperans maris aſpera Chriſto.
Semper * eo, & terris te propter tutus & undis.
Sis bonus ò felixq; tuis, dominumq; potentem
Exores: liceat placati munere Chriſti
Poſt pelagi fluctus, mundi quoq; fluctibus actis
In ſtatione tua placido conſiſtere portu.
Hoc bene ſubductam religaui littore claſſem:
In te compoſitæ mihi fixa ſit ancora uitæ.

Et in natali tertio:

Nunc precor æterna nobiſcum pace ſerenum
Poſce diem: hoc iterùm liceat gaudere reuerſo.
Annuaque hic & uota tuis & carmina feſtis,
Reddere placati tranquillo nomine Christi.
Hic amor, hic labor eſt nobis: hæc uota tuorum
Suſcipe, commendaque Deo, ut cùm ſedula cura
Seruitium noſtrum longo tibi penderit æuo,
Tunc demùm placidos pietate laboris alumnos
Abſoluas mittente manu, poſitaſque tuorum
Aure tuos uultus animas, ut ſtare paterno
Nè renuas gremio, Domini fulgentis ad ora:
Quem bonitate pium, ſed maieſtate tremendum,
Exora, ut precibus plenis meritiſq; redonet
Debita noſtra tuis: cùm tu quoque magna piorum
Portio, regnantem Felix comitaueris agnum:
Poſce ouium grege nos ſtatui, ut ſententia ſummi
Iudicis hoc quoque nos iterùm tibi munere donet,
Nè malè gratatis læuos adiudicet hœdis,
Sed potiùs dextræ poſitos in parte ſalutis,
Munifico pecori laudatis aggreget agnis.

In natali ſexto:

Eccè uides tumulum ſacra martyris oſſa tegentem,
Et tacitum obtento ſeruari marmore corpus.
Membra latent poſiti, placida caro morte quieſcit,
In ſpem non uacuam rediuiuæ condita uitæ.
Vndè igitur tantus circunſtat limina terror?
Quis tantos agit huc populos? quænam manus urget
Dæmonas? inuitoſq; rapit? fruſtraq; rebelli
Voce reclamantes compellit aduſq; ſepulcrum
Martyris, & ſancto quaſi fixos limine ſiſtit?

Et quibuſdam interiectis:

Præſidet ipſe ſuis ſacer oſsibus: oſſaq; ſancti

Corporis

Marginal notes: * ego. Inuocat S. Felicem Paulinus. — Inuocatio eiuſdem. — Reliquiarum uirtus & honor. — Præſidet ſuis reliquijs.

Corporis in tumulo non obſita puluere mortis,
Arcano æternæ ſed prædita ſemine uitæ, — Reliquiarum uirtus.
Viuificum ſpirant animæ uictricis odorem,
Quo medicina potens datur exorantibus ægris.
Quanta reſurgentis uirtus & gloria cinget,
Coniectare licet, cùm gratia tanta ſepultos
Ambiat: & quanto rediuiua decore micabunt
Corpora, in obſcuris cùm ſit lux tanta fauillis?
Quid nobis minimis horum præſtare coronæ
Sufficiunt, quorum & cineres dant commoda uiuis?
Cernere ſæpè iuuat uarijs ſpectacula formis
Mira ſalutantum, & ſibi quæque accommoda uotis
Poſcentum. videas etiam de rure colonos — Pecora ægra ad Sanctorũ ſepulcra induci ſolita.
Non ſolùm gremio ſua pignora ferre paterno,
Sed pecora ægra manu ſæpè introducere ſecum,
Et ſancto quaſi conſpicuo mandare licenter:
Moxq; datam ſua confiſos ad uota medelam
Experto gaudere Deo, & iam credere ſana,
Et uerè plerunquè breui ſanata ſub ipſo
Limine, læta ſuis iumenta reducere tectis.

RVRSVM in natali octauo: — Refugium ad ſanctos.

Concurramus ad hunc ſpe conſpirante patronum,
Suſcipiat noſtras placida pietate querelas,
Et dum natalem ipſius celebramus ouantes,
Ille preces noſtras meritis pius adferet altis,
Inq; uicem flebit nobis, quia mente dicata
Nos lætamur ei. non eſt cura hæc noua ſanctis, — Non eſt inſolitum ſanctis, orare pro peccatoribus.
Exorare Deum pro peccatoribus ægris,
Vique boni meriti meritum ſuperare ſiniſtrum.

ET paulò pòſt: Sancte Deo dilecte, Dei tu dextera Felix, — Inuocat S. Felicem.
Eſto precor nobis tu munitiſsima turris.

DENIQVE natali nono:

Ergò tuos etiam Felix imploro parentes,
Hic quoquè ades mihi nunc, poſcas & adeſſe uocatos, — Inuocat Patriarchas, Apoſtolos, Prophetas, & martyres.
Qui colitis lætos Paradiſi cælitùs hortos,
Quiq; ſub excelſa Domini requieſcitis ara,
Pulcher Apoſtolici chorus agminis, & Patriarchum
Gens prior, ambo chori procerum, quos agmine bino
Per duodena Deus ſignauit nomina Patres,
Gentibus & populis regnum ad cæleſte uocandis.
Vos etiam ſancti ſupplex depoſco Prophetæ,
In noſtra qui carne Deum fore præcinuiſtis:
Vos quoquè corporibus cæſis & ſanguine fuſo
Occiſum & uiuum teſtati martyres Agnum,
Omnes diuinis à fontibus una propago,
Quos pius Abraham, ſacer Iſac, leuis Iacob
Progenuere Deo per non numerabile ſemen,
Et bifidum meritis cæleſtibus atque caducis

Aequantes his aſtra poli, his telluris arenam.
Credo equidem uos officio pietatis ad iſtum
Vndique conueniſſe diem Felicis amore,
Vt confeſſoris ſocij celebretis honorem.

Vide Ambr. ſerm. 77.

Natalitij dies ſanctorū celebrandi. Sancti ubiq; sūt, & oib. pſunt, & pro nobis orant: maximè uerò ſancti patrij.

10. Maximvs Eps Taurinenſis, in natali ſanctorum Taurinorum martyrum, Octauij, Aduentitij, & Solutoris: Cùm omnium ſanctorum martyrum, fratres, deuotiſsimè natalem celebrare debemus, tum præcipuè eorum ſolennitas tota nobis ueneratione curanda eſt, qui in noſtris domicilijs proprium ſanguinem profuderunt. Nam licèt uniuerſi ſancti ubique ſint, & omnibus proſint: ſpecialiter illi tamen pro nobis interueniunt, qui & ſupplicia pertulere pro nobis. Et paulò poſt: Cuncti igitur martyres deuotiſsimè percolendi ſunt, ſed ſpecialiter ij uenerandi ſunt à nobis, quorum reliquias poſsidemus. illi enim nos orationibus adiuuant, iſti etiam adiuuant paſsione. cum his autem nobis familiaritas eſt. ſemper enim nobiſum ſunt nobiſcum morantur. hoc eſt, & in corpore nos uiuentes cuſtodiunt, & de corpore recedentes excipiunt: hic nè peccatorum nos labes abſumat, ibi nè inferni horror inuadat. Nam ideò hoc à Maioribus prouiſum eſt, ut ſanctorum oſsibus noſtra corpora ſociemus: ut dum illos tartarus metuit, nos pœna non tangat: dum illos Chriſtus illuminat, nobis tenebrarum caligo diffugiat. Cum ſanctis ergò martyribus quieſcentes euadimus inferni tenebras eorum proprijs meritis, attamen conſocij ſanctitate.

Nota.

Cur ſepeliantur Chriſtiani apud ſepulcra ſanctorū.

11. Basilivs homilia uigeſima in quadraginta martyres, ut ſupra hac eadem quæſtione, D.

Exod. 26.

12. Avgvstinvs quæſtione centeſimaoctaua in Exodum: Iubet uela cooperiri pellibus arietinis rubricatis. Aries autem rubricatus, cui non occurrat Chriſtus paſsione cruentatus? Significantur his etiam martyres ſancti, quorum orationibus propitiatur Deus peccatis populi ſui.

Martyrū orationibus ꝓpitiatur Deus peccatis populi.

Evsebivs Pamphili Cæſareenſis Epiſcopus, in libro decimotertio de præparatione euangelica, capite ſeptimo: Sed uideamus quid de his dicat Plato, qui pro defenſione patriæ magno animo militantes, mortui ſunt: Nōne igitur, inquit, eos qui militiæ fortiter pro patria facientes interierunt, aurei generis fuiſſe dicemus? Omninò, inquit. Credemus igitur Heſiodo, poſtquam aurei generis homines mortui ſunt, à multis homines anguſtijs ſemideos factos liberare, mortaliumque omnium eſſe cuſtodes: ac in poſterum quaſi deos colemus, eorumque adorabimus monumenta. Similiter etiā omnes, qui præclarè uixerunt, quoque modo mortui ſunt, honorabimus. Hæc nos quotidiè factitamus, qui ueræ pietatis milites, ut Dei amicos honorantes, ad monumenta quoque illorum accedimus: uota quæ ipſis facimus, tanquàm uiris ſanctis, quorum interceſsione ad Deum non parùm iuuari profitemur. Hæc à Platone collegimus, ut oſtenderemus Hebraica illum philoſophia munitum, noſtris conſentanea ſcripſiſſe.

Chriſtianorū cōſuetudo Cōſtantini tempore in precandis ſāctis. Plato pleraq; ſua ex doctrina Iudæorum hauſit.

H. 1. Hieronymvs contra Vigilantium: Galliæ uernaculum hoſtem ſuſtinent, & hominem moti capitis, atque Hippocratis uinculis alligandum, ſedentem cernunt in Eccleſia, &, inter cætera uerba blaſphemiæ, iſta quoque dicentem: Quid neceſsè eſt, te tanto honore non ſolùm honorare, ſed etiam adorare illud neſcio quid, quod in modico uaſculo transferendo colis? Et rurſum in eodem libro: Quid puluerem, linteamine circundatum, adorando oſcularis? & in conſequentibus: Propè ritum gentiliū uidemus

Vigilātij hæreſis cōtra ſāctorum reliquias, & accēſos cereos.

sub

ſub prætextu religionis introductum in eccleſias, ſole adhuc fulgente moles cereorum accendi, & ubicunque puluiſculum neſcio quod, in modico uaſculo precioſo linteamine circundatum, oſculantes adorare. Magnum honorem præbent huiuſmodi homines beatiſsimis martyribus, quos putant de uiliſsimis cereolis illuſtrandos: quos agnus, qui eſt in medio throni, cum omni fulgore maieſtatis ſuæ illuſtrat. Quis enim, ò inſanum caput, aliquandò martyres adorauit? quis hominem putauit Deum? Nõne Paulus & Barnabas cùm à Lycaonibus Iupiter & Mercurius putarentur, & eis uellẽt hoſtias immolare, ſciderunt ueſtimenta ſua, & ſe homines eſſe dixerunt, non quòd meliores non eſſent olim mortuis hominibus Ioue atque Mercurio, ſed quòd ſub gentilitatis errore honor eis Deo debitus deferretur. Quod & de Petro legimus, qui Cornelium ſe adorare cupientem manu ſubleuauit, & dixit: Surge, nam & ego homo ſum. Et audes dicere, Illud neſcio quid, quod in modico uaſculo transferendo colis? Quid eſt illud, neſcio, quid ſcire deſidero. Expone manifeſtiùs, ut tota libertate blaſphemes. Puluiſculum, inquit, neſcio quod in modico uaſculo precioſo linteamine circundatum. Dolet martyrum reliquias precioſo operiri uelamine, & non uel pãnis uel cilicio colligari, uel proijci in ſterquiliniũ, ut ſolus Vigilãtius ebrius & dormiens adoretur. Ergò ſacrilegi ſumus, quando Apoſtolorum baſilicas ingredimur? Sacrilegus fuit Conſtantinus Imperator, qui ſanctas reliquias Andreæ, Lucæ, & Timothei tranſtulit Conſtantinopolim, apud quas dæmones rugiunt, & inhabitatores Vigilantij, illorum ſe ſentire præſentiam confitentur? Sacrilegus dicendus eſt & nunc Auguſtus Archadius, qui oſſa beati Samuelis longo poſt tempore de Iudæa tranſtulit in Thraciam. Omnes Epiſcopi non ſolùm ſacrilegi, ſed & fatui iudicandi, qui rem uiliſsimam & cineres diſſolutos in ſerico & uaſe aureo portauerunt? Stulti omnium Eccleſiarum populi, qui occurrerunt ſanctis reliquijs, & tanta lætitia, quaſi præſentẽ uiuentemque prophetam cernerent, ſuſceperunt, ut de Palæſtina uſq; Chalcedonem iungerentur populorum examina, & in Chriſti laudem una uoce reſonarent? Videlicet adorabant Samuelem, & non Chriſtum, cuius Samuel & Leuita & prophetes fuit? Et quibuſdam interpoſitis: Cauſabantur quondàm & Apoſtoli, quòd periret unguentum, ſed Domini uoce correpti ſunt. Neque enim Chriſtus indigebat unguento, nec martyres lumine cereorum: & tamen illa mulier in honore Chriſti hoc fecit, deuotioque mẽtis eius recipitur: & quicunque accendunt cereos, ſecundùm fidem ſuam habent mercedem, dicente Apoſtolo: Vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundet. Idololatras appellas huiuſmodi homines? Non diffiteor omnes nos qui in Chriſtum credimus, de idololatriæ errore ueniſſe. Non enim naſcimur, ſed renaſcimur Chriſtiani: & quia quondàm colebamus idola, nunc Deum colere non debemus, nè ſimili eum uideamur cum idolis honore uenerari? Illud fiebat idolis, & idcircò deteſtandum eſt: hoc fit martyribus, & idcircò recipiendum eſt. Nam & abſque martyrum reliquijs per totas Orientis Eccleſias, quandò legendum eſt Euangelium, accenduntur luminaria iam ſole rutilante, non utiquè ad fugandas tenebras, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum. Vndè & uirgines illæ Euangelicæ ſemper habent accenſas lampades ſuas: & ad Apoſtolos dicitur: Sint lumbi ueſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus ueſtris. Et de Ioanne Baptiſta: Ille erat lucerna ardens & lucens: ut ſub typo luminis corporalis illa lux oſtẽdatur, de qua in Pſalterio

Apoc. 21.

Reſpõſio Hieronymi, non adorari martyres tãquàm Deum.

Actor. 14.

Actor. 10.

Reliquijs ſanctorũ exhibitus honor.

Dæmones apud eas rugiunt.

Martyres nõ indigẽt cereorum lumine, ſicut nec Chriſtus vnguẽto. Matth. 26.

Rom. 14.

Idololatras appellabat uigilãtius eos, q accendunt cereos ad honorem martyrũ.

Cur interdiu accendant luminaria.

Mat. 25.

Luc. 12.

Ioan. 5.

Pſal. 118.

Oſſa apoſtolorum ueneranda. Tumuli ſanctorum ſunt Chriſti altaria.

Matth. 23.

Abſentes audire poſſunt.

Eunomij hæreſis.

Miracula martyrum.

Vigilantius à dæmone impellit ad impugnandũ reliquias ſanctas.

legimus: Lucerna pedibus meis uerbum tuum Domine, & lumen ſemitis meis. Malè facit ergò Romanus Epiſcopus, qui ſuper mortuorum hominum Petri & Pauli, ſecundùm nos oſſa ueneranda, ſecundùm te uilem puluiſculum, offert Domino ſacrificia, & tumulos eorum Chriſti arbitratur altaria? Et non ſolùm unius urbis, ſed totius orbis errant Epiſcopi, qui caupone Vigilantium contemnentes, ingrediuntur baſilicas mortuorum, in quibus puluis uiliſsimus & fauilla neſcio quæ, iacet linteamine conuoluta, ut polluta omnia polluat, & quaſi ſepulcra Phariſaica foris dealbata ſint, cùm intus immundo cinere iuxta te, immunda omnia oleant atque ſordeant. Et poſt hæc de barathro pectoris tui cœnoſam ſpurcitiam euomens, audes dicere: Ergò cineres ſuos amant animæ martyrum & circunuolant eos, ſemperque præſentes ſunt, nè fortè ſi aliquis precator aduenerit, abſentes audire non poſsint? O portentum in terras ultimas deportandum. Rides de reliquijs martyrum, & cum authore huius hæreſeos Eunomio Eccleſijs Christi calũniam ſtruis: nec tali ſocietate terreris, ut eadem contra nos loquaris, quæ ille contra Eccleſiam loquitur? Omnes enim ſectatores eius, baſilicas Apoſtolorum & martyrum non ingrediuntur, ut ſcilicet mortuum adorent Eunomium. Argumentatur contra ſigna atque uirtutes, quæ in baſilicis martyrum fiunt: & dicit eas incredulis prodeſſe, non credentibus: quaſi nũc hoc quæratur, quibus fiant, & non, qua uirtute fiant. Nolo mihi dicas, Signa infidelium ſunt: ſed reſponde, quo modo in uiliſsimo puluere, & fauilla neſcio qua, tanta ſit ſignorum uirtutumque præſentia. Sentio, ſentio infeliciſsime mortalium, quid doleas, quid timeas. Spiritus iſte immundus, qui hæc te cogit ſcribere, ſæpè hoc uiliſsimo tortus eſt puluere, immò hodieq; torquetur, & qui in te plagas diſsimulat, in cæteris confitetur. Niſi fortè in more gentilium impiorumq; Porphyrij & Eunomij has præſtigias dæmonum eſſe confingas, & non uerè clamare dæmones, ſed ſua ſimulare tormenta. Do cõſiliũ: ingredere baſilicas martyrũ, & aliqñ purgaberis: inuenies ibi multos ſocios tuos, & nequaquàm cereis martyrum qui tibi diſplicent, ſed flammis inuiſibilibus combureris: & tunc fateberis, quod nunc negas.

Dormitãtius Reliquiarum ſanctarũ oppugnator: Idololatras & Cinerarios nos appellat Vigilantius.

Non adoramus martyrũ reliquias. Honor Sãctorum redũdat in Dominũ. Matth. 10. Immũda eſſe mortuorum corpora aſſerit Vigilãtius

2. Idem Hieronymus in epiſtola quinquageſimatertia ad Riparium Presbyterum aduerſùs Vigilantium: Ais, Vigilantium, qui κατ᾽ἀντίφρασιν hoc uocatur nomine, nam Dormitantius rectiùs diceretur, os fœtidum rurſum aperire, & putorem ſpurciſsimum contra ſanctorum martyrum proferre reliquias, & nos qui eas ſuſcipimus, appellare Cinerarios & idololatras, qui mortuorum hominum oſſa ueneremur. O infelicem hominem, & omni lachrymarum fonte plangendum, qui hæc dicens, non ſe intelligat eſſe Samaritanum & Iudæum, qui corpora mortuorum pro immundis habent, & etiã uaſa, quæ in eadem domo fuerint, pollui ſuſpicantur, ſequentes occidentem literam, & non uiuificantem ſpiritum. Nos autem non dico martyrum reliquias, ſed ne ſolem quidem & lunam, non angelos, non archangelos, non Cherubim, non Seraphim, & omne nomen quod nominatur & in præſenti ſeculo & in futuro, colimus & adoramus: nè ſeruiamus creaturæ potiùs, q̃ Creatori, qui eſt benedictus in ſecula. Honoramus aũt reliquias martyrũ, ut eum cuius ſunt martyres, adoremus. Honoramus ſeruos, ut honor ſeruorum redundet ad Dominum, qui ait: Qui uos ſuſcipit, me ſuſcipit. Ergò Petri & Pauli immundæ ſunt reliquiæ? ergò Moyſi corpuſculum, immundum erit, quod iuxta Hebraicam ueritatem ab ipſo ſepultum eſt Domino?

Et quo-

Et quotieſcunque Apoſtolorum & Prophetarum,& omnium martyrum ba- Deut.34.
ſilicas ingredimur,totiès idolorum templa ueneramur? accenſique ante tu-
mulos eorum cerei, idololatriæ inſignia ſunt? Plus aliquid dicam,quod re-
dundet in authoris caput,& inſanum cerebrum uel ſanet aliquandò,uel de-
leat,nè tantis ſacrilegis ſimplicium animæ ſubuertantur. Ergò & Domi- Mat.16.
ni corpus in ſepulcro poſitum, immundum fuit: & angeli qui candidis ueſti-
bus utebantur, mortuo cadaueri atque polluto præbebant excubias, ut
poſt multa ſecula Dormitantius ſomniaret,immò eructaret immundiſsimã
crapulam,& cum Iuliano perſecutore, Sanctorum baſilicas aut deſtrueret,
aut in templa conuerteret? Si non ſunt honorandæ reliquiæ martyrum,
quomodò legimus: Precioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eius? Si Pſal. 115.
oſſa mortuorum polluũt contingentes, quo modo Eliſæus mortuus mortuũ
ſuſcitauit, & dedit uitam corpus, quod iuxta Vigilantium iacebat immun- 4.Reg. 13.
dum? Ergò omnia caſtra Iſraelitici exercitus & populi Dei fuere immun- Exod. 13.
da, quia Ioſeph & Patriarcharum corpora portabant in ſolitudine, & ad Ioſue 24.
ſanctam terrã immundos cineres pertulerunt? Ioſeph quoque qui in typo Gene.50.
præceſsit Domini Saluatoris noſtri,ſceleratus fuit: qui tanta ambitione Ia-
cob in Hebron oſſa portauit, ut immundum patrem auo & atauo ſociaret
immundis,& mortuorum mortuis copularet. O præcidendam linguam à
medicis,immò inſanum curandum caput, ut qui loqui neſcit,diſcat aliquã-
dò reticere. Iterùm dicam: Ergò martyrum immundæ ſunt reliquiæ? &
quid paſsi ſunt Apoſtoli,ut immundum Stephani corpus tanta funeris am-
bitione præcederent,ut facerent ei planctum magnum, ut eorum luctus in Act.8.
noſtrum gaudium uerteretur?

3. Hieronymus in caput ſexageſimumquintum Eſaiæ: Nihil fuit ſacri-
legij quod Iſrael populus prætermitteret,non ſolũ in hortis immolans,& ſu-
per lateres thura ſuccẽdens: ſed ſedens quoque uel habitans in ſepulcris,&
in delubris idolorũ dormiens, ubi ſtratis pellibus hoſtiarũ incubare ſoliti
erant,ut ſomnijs futura cognoſcerent &c. Et intantùm procacitatis ac ſu-
perbiæ augmenta capiebant,ut quicunq; non ſimili duceret errore, eũ arbi- Hæretici & Vigilantiani, fugiunt Chriſtianos, qui Martyrũ baſilicas orandi cauſa ingrediuntur.
trarentur immundum, contactumque eius fugerent: quemadmodùm Sa-
maritani & Iudæi nobis faciunt, omneſque hæretici: quales nuper ſub ma-
giſtro cerebroſo in Gallia pullularunt, qui baſilicas martyrum declinantes,
nos qui ibi orationes ex more celebramus, quaſi immundos fugiunt. Hoc
autem non tam illi faciunt, quàm habitantes in eis dæmones,fortitudinem Nota quorũ impulſu id faciant.
& flagella ſancti cineris non ferentes.

4. Secundum Concilium Nicenum actione ſeptima,in definitione ipſius
S. Synodi: Qui auſi fuerint aliud ſentire,aut docere, aut more impiorũ hære-
ticorum Eccleſiaſticas Traditiones contaminare, aut nouam quandam uani- Imagines crucis & Sanctorũ,& Religq.
loquentiam inducere,aut quicquam de conſecratis in Eccleſia abijcere,Euã-
gelij inquam depictum codicem, aut figuram Crucis, aut imaginis alicuius
picturam,aut reliquias Martyrum,quas ſciuerint eſſe germanas & ueras, aut
contra iſta uafrè & improbè aliquid excogitare,quod ſi contra conſtitutio-
nem Eccleſiaſticam: aut uti tanquàm communibus,ſacratis Deo, repoſitis
precioſis,aut monaſterijs reuerendis: ſi fuerint Epiſcopi aut Clerici,depo-
nuntur: ſi monachi aut laici,communione priuantur.

In eadem Synodo,actione tertia, lecta eſt epiſtola Orientalium Epiſco-
porum ad Tharaſium Conſtantinopolitanum Archiepiſcopum, quam San-
cta

Traditio Apoſtolica de Sāctorum ueneratione.

ćta Synodus approbauit, ubi hæc uerba leguntur: Apoſtolicas Eccleſiæ Traditiones, quibus ueneratio culturaque Sanctorum docetur, recipimus & ueneramur. Eos autem ut miniſtros, amicos, & filios Dei exiſtentes, honoramus. Honor enim qui à conſeruis idem ſentientibus inuicèm exhibetur, indicium eſt beneuolentiæ erga Dominum. Sunt enim promptuaria Dei & pura Christi habitacula, Spiritusque Sancti immaculata ſpecula. Quin etiam animæ eorum in manu Dei exiſtunt, ut ſcriptum eſt. Deus enim uita exiſtens, cùm Sancti in Dei manu ſint, in uita & lumine neceſſum eſt ut exiſtant. Et ob id precioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum eius. Hi uiuentes, in libertate Deo adſtiterunt. Seruator noſter Christus fontes ſalutares, Sanctorum reliquias nobis reliquit, multis modis beneficia in debiles fundentes, unguentum redolentis ſuauitatis ſcaturientes. Et ut inquit magnus Doctor, cui ab immortalitate nomē eſt, martyrum oſſa morbos fugant, infirmis medicantur, cæcis uiſum impartiūt, lepras emundant, tentationes & mœrores ſoluunt. Atq; id per Christum qui in ipſis habitat. Benè etiam Pſalmographus cecinit: Mirabilis Deus in ſanctis ſuis. Et iterùm: Sanctus in terra illius, mirificas fecit omnes uoluntates eius in ipſis.

Cur Sanctos ueneramur. Sap. 3.

Pſal. 115.

Reliquiæ fontes ſūt ſalutares & multa beneficia præſtant.

Athanaſium intelligit. Pſal 67. Pſal. 15.

5. Concilium Gangrenſe in procemio: Quoniam ſancta Epiſcoporum ſynodus inuenit multa fieri indecenter ab his, qui Euſtathium ſecuti ſunt, neceſſariò ſtatuit palàm omnibus factis, amputare uniuerſa quæ ab eodem malè commiſſa ſunt. Loca ſanctorum martyrum uel baſilicas contemnere, & omnes qui illuc conueniunt, reprehendere inuenti ſunt.

Euſtathiani hæretici loca Martyrū contemnunt.

Et canone uigeſimo: Si quis arrogantia utens, & martyrum congregationes abhorrens, & ſacra quæ in eis celebrantur, & eorum memorias accuſet, ſit anathema.

6. Augustinus libro uigeſimoſecundo de ciuitate Dei, capite octauo: Miraculum quod Mediolani factum eſt, cùm illic eſſemus, quandò illuminatus eſt cæcus, ad multorum notitiam potuit peruenire, quia & grandis eſt ciuitas, & ibi erat tunc Imperator, & immenſo populo teſte res geſta eſt, cōcurrente ad corpora Martyrum Protaſij & Geruaſij. Quæ cùm laterent & penitùs neſcirentur, Epiſcopo Ambroſio per ſomnium reuelata, reperta ſunt, ubi cæcus ille depulſis ueteribus tenebris diem uidit. Narrat ibidèm inter alia miracula Auguſtinus, de quodam orationis loco à Tribunitio uiro ipſius Auguſtini permiſſu ædificato, in quo terra ſancta de Hieroſolymis allata, reuerentiæ cauſa locata ſeruabatur: quòd cùm eò fuiſſet iuuenis quidam paralyticus allatus, orauerit, atque indè continuò (inquit) pedibus ſuis ſaluus abſceſsit. Et poſt alia quædam commemorata miracula, nonnulla de beati Stephani reliquijs narrat: quorum primum uerbis huiuſmodi recenſet: Ad aquas Tibilitanas, inquit, Epiſcopo afferente Proiecto, reliquias martyris glorioſiſsimi Stephani, ad eius memoriam ueniebat magnæ multitudinis concurſus & occurſus. Ibi cæca mulier, ut ad Epiſcopum portantem pignora ſacra duceretur, orauit, flores quos ferebat, dedit: recepit, oculis admouit, protinùs uidit. Stupentibus qui aderant, præibat exultans, uiam carpens, & uiæ ducem ulterius non requirens. Ibidèm aliud hiſce uerbis recenſet: Memorati memoriam martyris, quæ poſita eſt in caſtello Synicenſi, quod Hipponenſi coloniæ uicinum eſt, eiuſdem loci Lucillus Epiſcopus, populo præcedente atque ſubſequente,

Miracula Geruaſij & Protaſij.

Ex terra ſancta.

Ad Reliquias S. Stephani cōueniēs multitudo.

Miracula.

equente, portabat: fiſtula cuius moleſtia iam diu laborauerat, & familiariſſimi ſui medici, qui eam ſecaret, operiebatur manus, illius piæ ſarcinæ uectatione, ubi ſanctas attigit reliquias, repentè ſanata eſt. Nam deincèps eam in ſuo corpore nõ inuenit. Et pluribus alijs miraculis, quæ per eiuſdẽ ſancti reliquias Dominus operatus eſt, enumeratis, ità ſubiungit: Si miracula ſanitatum, ut alia taceam, modò uelim ſcribere, quæ per hunc martyrem, id eſt, glorioſiſsimum Stephanum, facta ſunt in colonia Calamenſi, & in noſtra, plurimi conficiendi ſunt libri, nec tamen omnia colligi poterunt: ſed tantùm de quibus libelli dati ſunt qui recitarentur in populis. Refert deindè de fratribus ſeptem & tribus ſororibus, eos per maledictionem matris tali pœna diuinitùs mulctatos, ut horribiliter quaterentur omnes tremore membrorum, & quocunque irent, omnium in ſe aſpectum conuerterent. Veniſſe autem ex his duos, fratrem & ſororem, ad beati Auguſtini ciuitatem, & cùm memoriam glorioſiſsimi martyris Stephani frequentaſſent, eos omni populo Deum glorificante, ante loci ſancti cancellos ſanitatem recepiſſe.

Reliquiarum uirtus & beneficia.

7. DAMASCENVS libro quarto orthodoxæ fidei, capite decimoſexto: Fõtes nobis ſalutares dominator CHRISTVS præbuit ſanctorum reliquias, multimoda beneficia ſcaturientes, unguentum ſuauitatis emanantes: & nullus diſcredat. Si enim ex rupe & firmo ſaxo aqua in eremo proſiluit, uolente DEO, & ex maxilla aſini Samſoni ſitienti, ex martyrum reliquijs unguentum ſuauè olens emanare incredibile eſt? nullo pacto profectò eis qui ſciũt Dei uirtutem, & ab ipſo ſanctorum honorem. In lege omnis qui tangebat mortuum, immundus efficiebatur. Verùm ij non mortui: nam ex quo ipſa uita, is qui uitę cauſa eſt, inter mortuos computatus eſt, eos qui in ſpe reſurrectionis & fide quæ in ipſo eſt, dormierunt, non mortuos appellamus. Mortuum enim corpus quomodò miracula operari poteſt? Quomodò igitur per eos dæmones abiguntur, infirmi curantur, cæci uident, leproſi mundantur, tentationes & triſtitiæ ſoluuntur. Omne donum bonum à Patre luminũ, ꝑ eos ijs qui inhæſitabili fide petũt, deſcendit. Quantùm ſanè laborares, ut inuenires adiutorem, qui ad mortalem regem te adduceret, & pro te ad ipſum ſermones faceret? Adiutores ergò totius generis, Deo pro nobis ſupplicationes porrigentes, non honorandi ſunt? certè honorandi. Templa à nobis Deo erigenda ſunt in ipſorum nomine: fructus afferendi illorum memoriam uenerantibus, & in ipſis lætantibus ſpiritu, ut propria inuocantium lætitia fiat, nè nos colere tentati, è conuerſo ipſos irritemus. Nam ijs à q̃b. DEVS colitur, & eius ſerui delectantur: & quos deſpicit Deus, & eius deſpiciunt clientes. In Pſalmis, & hymnis, & odis ſpiritualibus, cùm compunctione & miſericordia indigeamus, ſanctos fide ueneremur, à quibus maximè Deus colitur. Statuas illis erigamus, & uiſibiles imagines: & noſipſi animatæ ſtatuæ & imagines ipſorum, uirtutum imitatione efficiamur. Deiparam, ut propriè & uerè Dei matrem, honoremus: Præcurſorem Ioannẽ, ut prophetam & baptiſtam, & miſſum, & martyrem. Neque enim inter natos mulierum ſurrexit maior Ioanne, ut Dominus dixit, & regni eius primus præco factus eſt. Apoſtolos ut fratres Domini & inſpectores & miniſtros in paſsionibus eius. Quos præſciens, prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui Deus & pater, primùm Apoſtolos, ſecundò prophetas, tertiò paſtores & doctores. Martyres uerò Domini ex omni ordine delectos, ut milites CHRISTI, & qui eius biberunt calicem, tunc uiuificæ eius mortis baptiſmate

Exod. 17.
Num. 20.
Iud. 15.
Num. 19.

Sãctos nõ appellam⁹ mortuos.

Iac. 1.

Adiutores noſtri ſunt, & idcircò honorandi.

Statuas Sãctis erigamus.

Cur ſingulorum ordinũ Sãcti honore proſequendi ſint.

Matt. 11.

Rom. 8.

priſmate baptizati, ut communicantes paſsionibus eius & gloriæ. Quorum dux exercitus eſt ꝓtodiaconus CHRISTI, & miſſus, & ꝓtomartyr Stephanus. Et ſanctos Patres noſtros exercitatores, qui diuturniore martyrio conſcientiæ certauerunt, qui circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egeni, tribulati, afflicti, in ſolitudinibus errantes, & montibus & ſpeluncis & cauernis terræ, quibus non erat dignus mundus. Prophetas ante gratiæ tempus, Patriarchas iuſtos, qui prænunciauerunt Chriſti aduentum. Horum omniū attendentes conuerſationem, æmulamur fidem, bonitatem, ſpem, zelum, uitam, tolerantiam paſsionum, & ſuſtinentiam uſque ad ſanguinem, ut & corona gloriæ cum ipſis participemus.

Heb. 11.

Heb. 12.

8. BASILIVS homilia in Pſalmum centeſimum decimumquintum: Pro legis Iudaicę ritu, ſi qui moriebatur, horum morticinia habebantur abominationi. Contrà mors ſi cuipiam irrogatur pro CHRISTI nomine, precioſę cenſentur reliquiæ ſanctorum eius. In priori lege dicebatur Sacerdotibus & Nazaræis illud: Non contaminabitur ſuper ullo mortuo. Et, Si quis tetigerit cadauer, immundus erit. Et hoc, Lauabit ueſtimenta ſua. Nunc è diuerſo martyris oſſa quiſquis attigerit, ob gratiam corpori inſidentem fit quadantenùs ſanctificationis particeps. Quarè precioſa eſt in conſpectu Domini mors ſanctorum eius.

Leuit. 11. Num. 6. & 19. Tangētes reliquias sacras, fiunt quodāmodò ſanctitatis participes.

5. CHRYSOSTOMVS ſermone in Iuuentinum & Maximum martyres: Illos non indignum fuerit & columnas, & ſcopulos, & turres, & candelabra, & tauros ſimul appellare. Nam Eccleſiam ſicut columnæ ſuſtinent: ſicut turres muniunt: & ſicut ſcopuli, omnes undarum aſſultus repulerunt, multam interim ipſi ſeruantes tranquillitatem, ſicut luminaria tenebras impietatis diſcuſſerunt: & ſicut tauri, anima promptitudineq; eadem ſuaue CHRISTI iugum traxere. Idcircò ſæpè eos inuiſamus, tumulos adornemus, magnaq; fide reliquias eorum contingamus, ut indè benedictionem aliquam aſſequamur. Etenim ſicut milites uulnera, quæ in prælijs ſibi inflicta, regi monſtrantes fidenter loquuntur: ità & illi in manibus abſecta capita geſtantes, & in medium afferentes, quæque uoluerint, apud regem cælorum impetrare poſſunt. Proindè magna fide promptitudineque huc ueniamus, quò & uiſis ſanctorum monumentis, & conſideratis eorum præmijs, indè uarios theſauros undiquaquè colligamus: & per præſentem uitam ità iuxta uoluntatem Dei tranſeamus, ut in portum æternitatis cum multis mercibus ingrediamur, fruituri regno cælorum in CHRISTO IESV Domino noſtro.

Martyres sūt turres & columnæ.

Tumuli corū inuiſendi, & magna fide reliquiæ cōtingendæ benedictionis conſequendę gratia.

Quæ uoluerint, impetrare poſſunt.

6. IDEM in libro contra gentiles, de uita ſancti Babylæ Antiocheni Epiſcopi ac Martyris: Atqui poterat Babylas uel exemplo Enoch tranſferri, uel Heliæ modo rapi, ut qui utriuſque æmulator fuerat. At DEVS qua eſt in humanum genus benignitate, inter alias quas infinitas nobis ſalutis noſtræ occaſiones dedit, & hanc quoquè uiam nobis à ſe munitam eſſe uoluit, idoneum ad uirtūtem capeſſendam ſtimulum, relictis ſcilicet interìm apud nos ſanctorum reliquijs. Nam poſt ſermonis facultatem ipſa certè ſanctorum ſepulcra proximum locum obtinent, ad animas hominum in ipſos ſanctos intuentium, ad uirtutum earundem æmulationem excitandas. Ac ſicubi quis huiuſmodi conditorijs adſtat, ſuum ſtatim ſenſum ab hac, quam dico, ui correptum animaduertit: capſulæ enim aſpectus in animam inuadens, ipſam percellit & exuſcitat, ac perindè afficit, quaſi qui illic mortuus iacet, preces ſimul fundat, præſenſq; adeſſe cernatur: deinde fit, ut qui ſe ſic affectū ſentit, mira

Sanctorum reliquiæ ad quid à Deo relictæ.

Sepulcra Sanctorum quid nobis ꝓſint.

mira alacritate geſtiens, aliuſque prorſùs quodam modo effectus, ità ex eo loco decedat. Quiſquis porrò animum aduertere uelit ad eos, qui mortuos luctu proſequuntur, probe indè edocebitur, imaginationem de mortuis conceptam ſolere ex ipſis locis in animos inſinuare: qui ubi mortuorum ſepulcris adſtiterunt, protinùs quaſi ibidèm ſepultos coram ſtantes contueantur, ſic eoſdem in ipſo ſtatim ueſtibulo inclamant; plerique autem intolerabili dolore uexati, reliquum uitæ tempus ad demortuorum monumenta habitare ſibi in animũ induxerũt. Id q̃d nequaquã feciſſent, niſi à locorũ aſpectu cõſolationem aliquam cepiſſent. Et quid hic de locis ac ſepulcris uerba facio? quum & ſæpè ueſtis ſola mortuorum uiſa, & uerbum unum in mentem influens, animum noſtrum excitet, & memoriam interlabentem refricet, quibus de cauſis ipſas nobis ſanctorum reliquias Deus reliquit. Et nonnullis interiectis: Ea eſt enim ſanctorum poteſtas, ut illorum ſuperſtitum dæmones ne umbras quidem aut ueſtes ferre poſſint, uita autem functorum & loculos quoquè reformident. Dæmones reformidãt ſanctorum loculos.

7. Ambrosius epiſtola octogeſimaquinta ad ſororem ſuam de inuentione corporum ſanctorum Geruaſij & Protaſij: Reſpexit ſanè humilia Dominus, qui latentes ſub ignobili ceſpite reliquias ſanctorum, ſuæ Eccleſiæ reuelauit, quorum anima in cælo, corpus in terra, ſuſcitans à terra inopem, & de ſtercore erigens pauperem, quos uidetis ut eos cum principibus populi ſui collocarit. Principes populi quos alios, niſi ſanctos martyres æſtimare debemus? quorum iam in numerum diù antè ignorati Protaſius Geruaſiuſq; proferuntur, qui ſterilem martyribus Eccleſiam Mediolanenſem, iam plurimorum matrem filiorum, lætari paſsionis propriæ fecerint & titulis & exẽplis. Et pòſt pauca: Cognouiſtis, immò uidiſtis ipſi multos à dæmonijs purgatos, plurimos etiàm ubi ueſtem ſanctorum manibus contigerunt, ijs quib. laborabant debilitatibus abſolutos. Reparata ueteris corporis miracula, quo ſe per aduentum Domini Iesv gratia terris maior infuderat, umbra quadam ſanctorum corporum pleroſque ſanatos cernitis. Quanta oraria iactitantur? quanta indumenta ſuper reliquias ſacratiſsimas, & tactu ipſo medicabilia repoſcuntur? Gaudent omnes extrema linea contingere, & qui cõtigerit, ſaluus erit. Gratias tibi Domine Iesv, quòd hoc tempore tales nobis ſanctorum martyrum ſpiritus excitaſti, quo eccleſia tua præſidia maiora deſiderat. Cognoſcant omnes, quales ego propugnatores requiram, qui propugnare poſsint, impugnare non ſoleant. Hos ego acquiſiui tibi plebs ſancta, qui proſint omnibus, nemini noceant. Tales ego ambio defenſores, tales milites habeo. Quorum quo maiora, eo tutiora patrocinia ſunt. Iterùm pòſt pauca: Patronos habebamus, & neſciebamus? Succedant uictimæ triumphales in locum ubi Chriſtus hoſtia eſt. Sed ille ſuper altare, qui pro omnibus paſſus eſt: iſti ſub altari, qui illius redempti ſunt paſſione. Hunc ego locum prædeſtinaueram mihi. Dignum eſt enim, ut ibi requieſcat ſacerdos, ubi offerre conſueuit. Sed cedo ſacris uictimis dexteram portionem, locus iſte martyribus debebatur. Condamus ergò reliquias ſacroſanctas & dignis ædibus inuehamus, totumque diem fida deuotionẽ celebremus.

Reuelatio reliquiarũ Sanctarum.

Pſal. 112.

Miracula ad Sanctorũ reliquias.

Oraria & ueſtimenta reliquiis admota medicamentum præſtãt.

Propugnatores, defenſores, & patroni.

8. Idem ſermone nonageſimoprimo de inuentione corporum ſanctorum Geruaſij & Protaſij: Celebritati ueſtræ, qui ſolent, inuident. Et quia celebritatem ueſtram inuidis animis ferre non poſſunt, cauſam celebritatis odere,

Arriani negãt martyrũ merita, quæ dæmones confitentur.

odere, atque in tantum amentiæ prodeunt, ut negent martyrum merita, quorum opera etiam dæmones confitentur. Sed hoc non mirum. Siquidem tanta eſt incredulorum perfidia, ut tolerabilior ſit diaboli plerunquè confeſſio. Dicebat enim Diabolus: Iesv fili Dei uiui, quid uenisti ante tempus torquere nos? Et cùm hæc audirent Iudæi, ipſi tamen Dei filium denegabant. Et nunc audiſtis clamantes dæmones & cõfitentes martyribus, quòd pœnas ferre non poſsint, & dicentes: Quid uenistis, ut ante tempus nos tam grauiter torqueatis? Et Arriani dicunt: Non ſunt iſti martyres, nec torquere diabolum poſſunt, nec aliquem liberare: cùm tormenta dæmonum, ipſorum uoce probentur: & beneficia martyrum, remedijs cæcorum & abſolutorum indicijs declarentur. Negant cæcum illuminatum, ſed ille non negat ſe ſanatum. Clamat, quia ut contigit fimbriam de ueſte martyrum, qua ſacræ reliquiæ ueſtiuntur, redditum ſibi lumen ſit. Et paulò pòſt: Sed quæro, quid non credant, utrùm à martyribus poſsint aliqui uiſitari: hoc eſt Christo non credere. Ipſe enim dixit: Et maiora his facietis. An ab iſtis martyribus, quorum merita iam dudùm uiget, corpora dudùm reperta ſunt? Quæro hic, utrùm mihi, an ſanctis martyribus inuideant? Si mihi, nunquid à me aliquæ uirtutes fiunt? nunquid meo opere, meo nomine? Cur igitur mihi inuident quod meum non eſt? Si martyribus, (reſtat enim ut ſi mihi non inuident, martyribus inuiderè uideantur) oſtendunt alterius fidei fuiſſe martyres, quàm ipſi credunt. Neque enim aliter eorum operibus inuiderent, niſi fidem in his fuiſſe eam, quam iſti non habent, iudicarent. Fidem illam Maiorum traditione firmatam, quam dæmones ipſi negare non poſſunt, ſed Arriani negant. Non accipio diaboli teſtimonium, ſed confeſsionem. Inuitus dixit diabolus, & exactus & tortus. Quod nequitia ſupprimit, extorquet iniuria. Cedit diabolus plagis, & adhuc cedere neſciunt Arriani. Dicebant hodiè & ſuperiore die uel nocte dæmones: Scimus quia martyres eſtis. Et Arriani dicunt: Neſcimus, nolumus intelligere, nolumus credere. Dicunt dæmones martyribus: Veniſtis perdere nos? Arriani dicunt: Non ſunt dæmonum uera tormenta, ſed ficta & compoſita ludibria. Audiui multa componi. hoc nemo unquàm fingere potuit, ut dæmonem ſe eſſe ſimularet.

Matth. 8.

Cæco reſtitutus aſpect⁹ ex fimbriæ contactu.

Martyrũ miracula negantes, Chriſto non credunt.

Ioan. 14.

Martyres alterius fidei fuere q̃ hæretici: & idcircò eis inuident.

Arriani dicebant eſſe ficta tormenta dæmonum.

9. Et ſermone nonageſimoſecundo, uel ſecundum alios nonageſimotertio, in Natali Sanctorum martyrum Nazarij & Celſi: Exultant felices ſingularum urbium populi, ſi unius ſaltem martyris reliquijs muniantur. Eccè nos populos martyrum poſsidemus. Gaudeat terra noſtra matrix cæleſtium militum, & tantarum parens fœcunda uirtutum. Beatum itaque Nazarium martyrem Christi ſancta Mediolanenſis Eccleſia licèt totum corpore ſecum retineat, & mundo tamen totum in benedictione trãſmiſit. Hæc eſt enim ſanctorum martyrum gloria, quorum etſi per uniuerſum mundum ſeminetur in cineribus portio, manet tamen integra in uirtutibus plenitudo. Et ſub finem: Licèt hic tantus Christi teſtis precioſus confeſsione, precioſior ſanguine, crudeli uulnere precioſior, & tincta ueſte candidior, licèt hic Mediolanenſium peculiaris putetur priuilegio ſepulcri, ſed omnium eſt communione ſuffragij. Neque enim iſtius urbis charitas proflua & fides auara tantum huic martyri derogauerit dum ſibi arrogat, ut ſolùm erga mœnia ſua, patrocinij illius beneficia affutura eſſe crediderit. Non clauditur locis, quod diffunditur meritis. Inuocaſti ubiquè martyrem, ubiquè

Reliquiæ ſanctorũ muniũt ciuitates.

Martyrũ merita & ſuffragia multis cõmunia.

ubiquè te exaudit ille qui honoratur in martyre. Moderante itaque eo qui penſat uota tua,& diſpenſat munera ſua,intantùm uicina præſentia efficacis præbebitur aduocati,inquantùm fuerit fides deuota ſuſcepti. Et paulò pòſt: Honoremus beatos martyres principes fidei, interceſſores mundi, præcones regni,cohæredes Dei. Quòd ſi dicas mihi, quid honoras in carne iam reſoluta atque conſumpta, de qua nulla iam Deo cura eſt? Et ubi eſt illud, chariſsimi,quod ipſa ueritas loquitur per prophetam? Precioſa eſt,inquir, in cõſpectu Domini mors ſanctorum eius. Et iterùm,Mihi autem ualdè ho norificandi ſunt amici tui Deus. Honorare debemus ſeruos Dei, quanto magis amicos Dei? De quibus alio loco dicitur: Dominus, inquit,cuſtodit omnia oſſa eorum, & unum ex his non conteretur. Honoro ergò in carne martyris exceptas pro CHRISTI nomine cicatrices,honoro uiuentis me moriam perennitate uirtutis,honoro per confeſsionem Domini ſacratos cineres, honoro in cineribus ſemina æternitatis, honoro corpus quod mihi Dominum meum oſtendit diligere, quod me propter Dominum mortem docuit non timere. Cur autem non honorent corpus illud fideles,quod reuerentur & dæmones?quod affixerunt in ſupplicio,ſed glorificant in ſepulcro. Honoro itaque corpus,quod Chriſtus honorauit in gladio, quod cum CHRISTO regnabit in cælo.

Honorandi martyres tan q̃ interceſſores mundi. *Pſ.115.& 138.* *Pſal.33.* *Veneratio Reliquiarũ.*

10. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione uigeſimaquinta, in decreto de inuocatione,ueneratione,& reliquijs Sanctorum,& ſacris imaginibus: Sanctorum quoquè martyrum,& aliorum cum Chriſto uiuentium ſancta corpora,quæ uiua membra fuerunt Chriſti & templum Spiritus ſancti,ab ipſo ad æternam uitam ſuſcitanda & glorificanda,doceant Epiſcopi & cæteri docendi munus ſuſtinentes,à fidelibus ueneranda eſſe: per quæ multa beneficia à Deo hominibus præſtantur: ità ut affirmantes,Sanctorum reliquijs uenerationem atque honorem non deberi,uel eas aliave ſacra monumenta à fidelibus inutiliter honorari, atque eorum opis impetrandæ cauſa ſanctorum memorias fruſtrà frequentari: omninò damnandos eſſe, prout iam pridèm eos damnauit,& nunc etiam damnat Eccleſia. Si quis autem his decretis contraria docuerit aut ſenſerit,anathema ſit.

Reliquiarum ueneratio & beneficia. *Anathema.*

1. BERNARDVS in ſermone de quatuor modis orandi: Sunt quos adhuc peccati conſcientia terret & cruciat, nondùm accepta reſiſtendi uirtute,tunc ſcilicet cum primùm ipſos in peccatorum cœno iacentes ſpiritus ueritatis irradiat,& excitans erubeſcere facit & timere Deum, dum uident immanitatem criminum,meritorum exiguitatem,& uelut ardentem coram ſe gehennam expaueſcentes,quoniam in ſeipſis boni nil inueniunt,aliundè appræhendunt undè tegantur. Sciunt enim quòd non ſit tutum in conſpectu Domini Dei ſui uacuos apparere contra legis præceptum, & multo minùs id præſumere plenis ſtercore manibus audent. Quia ergò timent, & meritò timent per ſeipſos accedere, ſtudent quaſi per alios ſupplicare. Tale eſt illud orationis genus,quo ſolemus uti,dicentes: Sancte Petre, ora pro nobis,& ſim lia. Maximè uerò illud obſecratio eſt manifeſta: Per paſsionem tuam,libera nos Domine,& cætera in hunc modum. Huic ergò minimè expedit per ſeipſum ad Chriſtum accedere, ſed tangere,ſi quam inuenerit eius ſimbriam,hoc eſt,eum conſiderare hominem, quem humiliorem uiderit,& èxtremum in Eccleſia quæ eſt ueſtis Chriſti: eum inquam, qui elegit abiectus eſſe in domo Dei,oportet conſiderare,quoniam is uerè eſt fimbria poſi

Exo.23.et 34. *Litaniarũ ꝑcationes,Sancte Petre,Ora pro nobis: & per paſſionẽ tuam libera nos Domine, quib.potiſsimum conueniant.*

Pſal. 132. ta in ora ueſtimenti, ad quam utiquè ſpiritualis unguenti deſcendens à capite copia tota decurrit. Hunc ſi beneficijs aliquibus ſeu prece humili, aut confeſsione pura tetigerit, ut affectum eius erga ſe moueat ad compatiendum ſibi, habeat fidem, & ſine dubitatione ſanabitur. Illud tamen nouerit fimbria, non à ſe, ſed à Chriſto exijſſe uirtutem, qui & tangi ſe proteſtatur in fimbria.

Inuocat angelos, patriarchas, Prophetas, Apoſtolos.

2. VICTOR Africanus libro tertio de perſecutione Vuandalorum circa finem: Adeſtote Angeli Dei mei, qui nunquàm deeſtis, conſtituti in miniſterio ueſtro propter eos qui hæreditatem capeſſuri ſunt æternæ ſalutis, & uidete Africam totum dudùm tantarum Eccleſiarum cuneis fultam, nunc ab omnibus deſolatam: tantis ordinibus ſacerdotum ornatam, modò ſedentem uiduam & abiectam. Deprecamini patriarchæ, de quorum ſtirpe generis nata eſt, quæ nunc laborat in terris. Orate ſancti prophetæ, cognoſcentes afflictam, quam anteà uaticinante præconio ceciniſtis. Eſtote Apoſtoli ſuffragatores eius, quam ut congregaretis, uniuerſum orbem aſcendente in uobis Domino, ut equi uelociſsimi curſitaſtis. Præcipuè tu Petre beate, quarè ſiles pro ouibus & agnis, à communi Domino magna tibi cautela & ſolicitudine commendatis? Tu ſancte Paule gentium magiſter, qui ab Hieruſalem uſque ad Illyricum prædicaſti Euangelium Dei, cognoſce quid Vuandali faciunt Arriani, & filij tui gemunt lugendo captiui. Vniuerſi ingemiſcite ſancti ſimul pro nobis Apoſtoli. Sed ſcimus quia indignum eſt uobis pro nobis orare, quia iſta quę uenerũt nobis, nõ ad probationẽ, quomodò ſanctis, ſed malis meritis ſupplicia debebantur. Sed & pro malis orate iam filijs, quia & Chriſtus orauit etiam pro inimicis Iudæis. Sufficiant caſtigationi quæ iuſtè illata ſunt nobis, & iam iamque delinquentibus uenia poſtuletur. Dicatur angelo percutienti, ſufficit: iam cohibe manum tuam. Quis ignoret hæc nobis probrorum noſtrorum ſcelera procuraſſe, aberrantibus à mandatis Dei, & in lege eius nolentibus ambulare? Sed proſtrati rogamus, ut non ſpernatis ueſtros miſeros peccatores, per eum qui uos ad apoſtolicũ culmen prouexit humiles piſcatores.

3. AVGVSTINVS libro uigeſimo contra Fauſtum Manicheum, capite uigeſimo primo: ut in textu, & ſuprà, quæſtione ſeptima, B.

Natalitia ſanctorum celebranda.

4. IDEM in Pſalmum octogeſimumoctauum, concione ſecunda in fine: Natalitia ſanctorum cum ſobrietate celebrate, ut imitemur eos qui præceſſerunt, & gaudeant de uobis, qui orant pro uobis, ut benedictio Domini in æternum maneat ſuper uos, fiat fiat.

Feſti dies ſanctorum qua utilitate celebrantur.

Imitatio ſanctorũ neceſſaria.

5. ET ſermone quadrageſimoſeptimo de ſanctis: Quotieſcunquè fratres chariſsimi ſanctorum martyrum ſolennia celebramus, ità ipſis intercedentibus expectemus à Domino conſequi temporalia beneficia, ut ipſos martyres imitando accipere mereamur æterna. Ab ipſis enim ſanctorum martyrum in ueritate feſtiuitatum gaudia celebrantur, qui ipſorum martyrum exẽpla ſequuntur. Solennitates enim martyrum exhortationes ſunt martyriorum, ut imitari non pigeat, quod celebrare delectat. Sed nos uolumus gaudere cum ſanctis, & tribulationem mundi nolumus ſuſtinere cum ipſis. Qui enim ſanctos martyres, inquantùm potuerit, imitari noluerit, ad eorum beatitudinem non poterit peruenire: ſic & Paulus Apoſtolus prædicat, dicens:

Ioan. 15.

Si fuerimus ſocij paſsionum, erimus & conſolationum: & Dominus in Euãgelio, Si mundus uos odit, ſcitote quia me priorem uobis odio habuit. Recuſat eſſe in corpore, qui odium non uult ſuſtinere cum capite.

6. BEA-

6. Bernardvs in uigilia Petri & Pauli Apoſtolorum, ut ſuprà in hac eadem quæſtione, C.

7. Isidorvs libro primo de Eccleſiaſticis officijs, capite trigeſimoquarto: Feſtiuitates Apoſtolorum, ſeu in honore martyrum ſolennitates, antiqui patres in uenerationis myſterio celebrari ſanxerunt, uel ad excitandā imitationem, uel ut meritis eorum conſociemur, atque orationibus adiuuemur: ità tamen, ut nulli martyrum, ſed ipſi Deo martyrum offeramus, quanuìs in memorijs martyrum conſtituamus altaria. Quis enim antiſtitum, in locis ſanctorum corporum aſsiſtens altari, aliquandò dixit, Offerimus tibi Petre aut Paule, aut Cypriane? ſed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronauit, apud memorias eorum, quos coronauit, quo ex ipſorum locorum amore maior affectus exurgat ad augendam charitatem, & in illis, quos imitari poſſumus, & in illo quo adiuuante poſsimus. Colimus ergò martyres eo cultu dilectionis & ſocietatis, quo & in hac uita coluntur ſancti homines Dei, quorum cor ad talem pro Euangelica ueritate paſsionem paratum eſſe ſentimus. Sed illos tanto deuotiùs, quanto ſecuriùs poſt certamina omnia ſuperata, quanto etiam fidentiore laude prædicamus iam in illa uita feliciores uictores, quam in iſta adhuc uſque pugnantes.

Feſta Sanctorū cur ad celebrandū inſtituta.
Eadem habet Rabanus lib. 2. de inſt. cle. cap. 43.
Ex B. Aug. li. 20. cont. Fau. ca. 21. & li. 8. de Ciui. Dei, cap. 27.

8. Et capite trigeſimoquinto: Omnes feſtiuitates pro uarietate regionum, diuerſaque in honorem martyrum tempora, ideò à uiris prudentibus inſtituta ſunt, nè fortè rara congregatio populi fidem minueret in Chriſto. Propterea ergò dies aliqui conſtituti ſunt, ut in unum omnes pariter conuenirent, ut è conſpectu mutuo & fides creſcat, & lætitia maior oriatur.

Cur dies feſtī Sanctorū inſtituti.
Eadem habet Rabanus lib. 2. de inſt. cle. cap. 45.

IX

Pugnatne cum hoc primo præcepto uſus receptus imaginum Chriſti atque Sanctorum?

Baruch. 6. d Deu. 4. Pſalm. 113. b c5. a & Sap. 14. b c d 134. c 1. Cor. 10. b 8. b

A. Havdqvaqvam, quia non, ſicut Ethnici ſolent, adoramus ſculptilia, ligna, lapides, perindè ac [a] Deos quoſdam, (id enim hoc præcepto cauetur maximè) ſed more Chriſtiano ac mente pia Christvm ipſum & Sanctos illic ueneramur, ubi per imagines propoſitas nobis [b] repræſentantur.

B. Ita tum præſens, tum uetus [c] Eccleſia ſummo conſenſu docet, commendans nobis pias & uenerandas Imagines: ut quarum uſum Apoſtolica etiam traditione commendatum acceperimus, & ſacroſancta Patrum Synodo approbatum retineamus. Immò & ueteri [d] Synagogæ ſuas Deus imagines dedit.

C. Qvapropter damnatus [e] eſt error Icono-

a Leuit. 26. a Tertull. lib. 2. aduerſus Marcionem.
b Baſil. de ſpir. ſanc. cap 18. Damaſ. li. 4. cap. 17. Orthod. fid. Athan. ſer. 4. contra Arrian.
c 7. ſynod. Item 8. ſynod. can. 3. Aug. lib. 1. de conſ. euang. cap. 10. Damaſus in uita Silueſtri. Athā. de paſſ. imagin. cap. 4. Greg. li. 9. epiſt. 9. & li. 7. indict. 2. epi. 53. & 109. Dam. lib. 4. cap. 17. ortho. Euſ. l 7. eccle. hiſt. c. 14. Sozo. li. 5. c. 20. Nicep. l. 2. c. 7. & 43. & li 6. c. 16. Nicetas de imperio Manuelis Comneni lib. 5. & Ioannis Comneni. Ionas Aurelian. de imag. cultu. & Da-

maſcenus in tribus lib. de imaginib.
d Exod. 25. b 37. a Num. 7 g 21. b 3. Reg. 6. c d
e 2. Syn. Nic. act. 7. & ſyn. 8. can. 7. Nicep. l. 16 c. 27. Greg. l. 9. epi. 9. ad Serenū Maſſilien. Tridenti. ſeſſ. 25.

noclaſtarum, ut qui inter ſimulacra deorum & Imagines Chriſti atque Sanctorum diſcrimen nullum conſtituerent: neque rationem temporis gratiæ ſeu nouæ Legis haberent, quo Deus homo factus, imaginem ſimilitudinemq́; [f] ſuā initiò à ſe creatam ipſe induit, atq; in ea ſe nobis repræſentauit. Neque ſolùm imperitus error, ſed etiam nefandus iſtorum [f] furor eſt, qui ſacris è locis imagines ipſas & in his Dominicam quoque crucem eijciunt, ac ſacrilegis manibus ſacra ferè omnia, ubi poſſunt, demoliuntur.

f Gen. 1. d Phil. 2. a d Paulus Diaco. lib. 6. de geſtis Longobard. cap. 14. & lib. ult. de geſtis Roma. in fi. Ioan. Patriarcha Hieroſol. in uita Damaſceni.

SCRIPTVRAE.

Barvch ſexto capite, multis uerbis hortatur Ieremias Iudæos, ut ſibi caueant ab idololatria Babyloniorum: oſtendens à plurimis effectibus imbecillia eſſe idola, penitusque ſenſu carentia ac uaniſsima, ubi inter cætera ſic ait: Lapidibus de monte ſimiles ſunt dij illorum, lignei & lapidei & aurei & argentei. Qui autem colunt ea, confundentur &c.

Devteronomii quarto: Non uidiſtis aliquam ſimilitudinem in die qua locutus eſt uobis Dominus in Horeb de medio ignis: nè fortè decepti, faciatis uobis ſculptam ſimilitudinem, aut imaginem maſculi uel fœminæ, ſimilitudinem omnium iumentorum quæ ſunt ſuper terram, uel auium ſub cælo uolantium, atque reptilium, quæ mouentur in terra, ſiue piſcium qui ſub terra morantur in aquis: nè fortè eleuatis oculis ad cælum, uideas ſolem & lunam, & omnia aſtra cæli, & errore deceptus adores ea & colas, quæ creauit Dominus Deus tuus in miniſterium cunctis gentibus quæ ſub cælo ſunt.

Et capite quinto: Nôn facies tibi ſculptile, nec ſimilitudinem omnium quæ in cælo ſunt deſupèr, & quæ in terra deorſum, & quæ uerſantur in aquis ſub terra. Non adorabis ea, & non coles.

Sapientiae decimoquarto: Initium fornicationis, eſt exquiſitio idolorum: & adinuentio illorum, corruptio uitæ eſt. Neque enim erant ab initio, neque erunt in perpetuum. Superuacuitas enim hominum hæc adinuenit in orbem terrarum: & ideò breuis illorum finis eſt inuentus. Acerbo enim luctu dolens pater, cito ſibi rapti filij fecit imaginem: & illum qui tunc quaſi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & conſtituit inter ſeruos ſuos ſacra & ſacrificia. Deindè interueniente tempore, conualeſcente iniqua conſuetudine, hic error tanquam lex cuſtoditus eſt, & tyrannorum imperio colebantur figmenta. Et hos quos in palàm homines honorare non poterant, propter hoc quòd longè eſſent, e longinquo figura eorum allata, euidentem imaginem regis quem honorare uolebant, fecerunt, ut illum qui aberat, tanquam præſentem colerent ſua ſolicitudine. Prouexit autem ad horum culturam & hos qui ignorabant, artificis eximia diligentia.

tia. Ille enim uolens placere illi qui ſe aſſumpſit, elaborauit arte ſua, ut ſimilitudinem in melius figuraret. Multitudo autem hominum abducta per ſpeciem operis, eum qui ante tempus tanquàm homo honoratus fuerat, nunc Devm æſtimauerunt. Et hæc fuit uitæ humanæ deceptio, quoniam aut affectui aut regibus deſeruientes homines, incommunicabile nomen lapidibus & lignis impoſuerunt. Et non ſuffecerat erraſſe eos circa Dei ſcientiam, ſed & in magno uiuentes inſcientiæ bello, tot & tam magna mala pacẽ appellant. Et paulò pòſt; Infandorum idolorum cultura, omnis mali cauſa eſt, & initium & finis. Aut enim dum lætantur, inſaniunt: aut certè uaticinantur falſa, aut uiuunt iniuſtè, aut peierant citò. Dum enim confidunt in idolis quæ ſine anima ſunt, malè iurantes noceri ſe non ſperãt. Vtraque ergò illis euenient dignè, quoniam malè ſenſerunt de Deo, attendentes idolis, & iurauerunt iniuſtè in dolo contemnentes iuſtitiam. Non enim iurantium eſt uirtus, ſed peccantium pœna perambulat ſemper iniuſtorum præuaricationem.

Psalmo centeſimo decimotertio: Simulacra gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum. Os habent & non loquentur, oculos habent & non uidebunt. Aures habent & non audient: nares habent & non odorabunt. Manus habent & non palpabunt: pedes habent & non ambulabunt: non clamabunt in gutture ſuo. Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.

Et centeſimo trigeſimoquarto: Simulacra gentium argentum & aurum, &c. Neque enim eſt ſpiritus in ore ipſorum.

Prioris ad Corinthios decimo: Neque idololatræ efficiamini, ſicut quidam ex ipſis: quemadmodùm ſcriptum eſt, Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere. Exod. 32.

Et capite octauo eiuſdem epiſtolæ: De eſcis autem quæ idolis immolantur, ſcimus quia nihil eſt idolum in mundo, & quòd nullus eſt Deus, niſi unus. Nam etſi ſunt qui dicantur dij, ſiue in cælo, ſiue in terra, (ſiquidem ſunt dij multi, & domini multi) nobis tamen unus Deus, pater, ex quo omnia & nos in illo: & unus Dominus Iesvs Christvs, & nos per ipſum.

Levitici uigeſimoſexto: Non facietis uobis idolum & ſculptile, nec titulos erigetis, nec inſignem lapidem ponetis in terra ueſtra, ut adoretis eũ. Ego enim ſum Dominus Deus ueſter.

Exodi uigeſimoquinto: Duos quoquè Cherubim aureos & productiles facies ex utraq; parte oraculi. Cherub unus ſit in latere uno, & alter in altero. Vtrunque latus propitiatorij tegant, expandentes alas & operientes oraculum, reſpiciantq; ſe mutuò uerſis uultibus in propitiatorium, quo operienda eſt arca, in qua pones teſtimonium, quod dabo tibi. Indè præcipiam & loquar ad te ſupra propitiatoriũ, ac de medio duorũ Cherubim, qui erũt ſuper arcam teſtimonij, cuncta quæ mandabo per te filijs Iſrael.

Rvrsvm capite trigeſimoſeptimo: Duos etiã Cherubim ex auro ductili, quos poſuit ex utraque parte propitiatorij, Cherub unum in ſummitate unius partis, & Cherub alterum in ſummitate partis alterius: duos Cherubim in ſingulis ſummitatibus propitiatorij, extendẽtes alas, & tegentes propitiatorium, ſeque mutuò & illud reſpicientes.

Nvmerorvm ſeptimo: Cumque ingrederetur Moyſes tabernaculum fœderis, ut conſuleret oraculum, audiebat uocem loquentis ad ſe de propi-

tiatorio, quòd erat ſuper arcam teſtimonij inter duos Cherubim, undè & loquebatur ei.

Et capite uigeſimoprimo: Orauit Moyſes pro populo, & locutus eſt Dominus ad eum: Fac ſerpentem æneũ, & pone eum pro ſigno, qui percuſſus aſpexerit eum, uiuet. Fecit ergò Moyſes ſerpentem æneum, & poſuit eum pro ſigno. Quem cùm percuſsi aſpicerent, ſanabantur.

Tertii Regum ſexto: Et fecit in oraculo duos Cherubim de lignis oliuarum, decem cubitorum altitudinis. Quinque cubitorum ala Cherub una, & quinque cubitorum ala Cherub altera: id eſt, decem cubitos habentes à ſummitate alæ unius uſque ad alæ alterius ſummitatem. Decem quoquè cubitorum erat Cherub ſecundus: in menſura pari, & opus unum erat in duobus Cherubim, id eſt, altitudinem habebat unus Cherub decem cubitorum, & ſimiliter Cherub ſecundus. Poſuitque Cherubim in medio templi interioris: extendebant autem alas ſuas Cherubim, & tangebat ala una parietẽ, & ala Cherub ſecundi tangebat parietem alterum: alæ autem alteræ in media parte templi ſe inuicèm contingebant. Texit quoquè Cherubim auro. Et omnes parietes templi per circuitum ſculpſit uarijs cælaturis & torno: & fecit in eis Cherubim, & palmas, & picturas uarias, quaſi prominentes de pariete & egredientes. Sed & pauimentum domus texit auro intrinſecus & extrinſecùs. Et in ingreſſu oraculi fecit duo oſtiola de lignis oliuarum, poſteſq; angulorum quinque. Et duo oſtia de lignis oliuarum, & ſculpſit in eis picturam Cherubim, & palmarum ſpecies, & anaglypha ualdè prominentia, & texit ea auro: & operuit tam Cherubim, quàm palmas & cæterà auro. Fecitque in introitu templi poſtes de lignis oliuarum quadrangulatos, & duo oſtia de lignis abiegnis altrinſecùs: & utrunque oſtium duplex erat, & ſeipſum tenens aperiebatur. Et ſculpſit Cherubim, & palmas & cælaturas ualdè eminentes: operuitque omnia laminis aureis.

Genesis primo: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinẽ noſtram, & præſit piſcibus maris, &c. Et creauit Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, ad imaginem Dei creauit illum.

Ad Philippenſes ſecundo: Qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo.

PATRES.

1. A. Tertullianus libro ſecundo aduersùs Marcionem: Proindè & ſimilitudinem uetans fieri omnium quæ in cælo & in terra & in aquis, oſtendit & cauſas, idololatriæ ſc. licet ſubſtantiam cohibentes. ſubijcit enim, Non adorabitis ea, neque ſeruietis illis. Serpentis autem ænei effigies poſteà præcepta Moyſi à Domino, non ad idololatriæ titulum pertinebat, ſed ad remediandos eos, qui à ſerpentibus infeſtabantur. Et taceo de figura remedij. Sic & Cherubim & Seraphim aurea in arce figuratum exemplum, certè ſimplex ornamentum, accommodata ſuggeſtui, longè diuerſas habendo cauſas ab idololatriæ conditione, ob quam ſimilitudo prohibetur, non uidentur ſimilitudinum prohibitarum legi refragari, non in eo ſimilitudinis ſtatu depræhenſa, ob quem ſimilitudo prohibetur.

Non abſolutè prohibita ſunt ſculptilia, ſed quæ ad idololatriam eriguntur. Num. 21. Exod. 25.

2. Basilius Magnus libro de Spiritu ſancto ad ſanctum Amphilochiũ

Iconij

Iconij Epiſcopum,capite decimooctauo: Rex dicitur regis imago,non autem duo reges. Neque enim poteſtas ſcinditur, neque gloria diuiditur. Quemadmodùm autem principatus ac poteſtas nobis dominans, una eſt: ſic & glorificatio quam illi deferimus,una eſt,non multæ. Itaque imaginis honor ad exemplar primum refertur.

Honor imaginis ad primum exẽplar refertur.

3. Damascenvs libro quarto Orthodoxæ fidei, capite decimoſeptimo: Quia nonnulli nobis exprobrant,quòd adoramus & ueneramur Saluatoris noſtri,& reginæ noſtræ Deiparæ imaginem,inſupèr & reliquorum ſanctorũ & famulorum Christi: audiant quòd à principio Devs hominem ad ſuã imaginem fecerit. Cuius igitur gratia inuicèm adoramus,niſi quatenùs ad imaginem Dei facti ſumus? Nam,ut inquit Deifer & magnus in diuinis Baſilius,imaginis honor ad exemplaris transfertur honorem. Exemplar autẽ eſt, quod imaginem efformat,& ex quo, quod deducitur, fit. Cuius gratia Moſaicus populus tabernaculum in circuitu adorabat, imaginem & formã gerens cæleſtium,magis autem & totius creaturæ. Dixit igitur Deus Moyſi: Vide feceris omnia ſecundùm formam tibi oſtenſam in monte. Et Cherubim obumbrantia propitiatorium,nonne opera ſunt manuum hominum? Quid autem in Hieroſolymis celebratiſsimum templum, nonne manufactũ eſt,& hominum arte conſtructum? Diuina autem ſcriptura accuſat adorantes ſculptilia, ac etiàm ſacrificantes dæmonibus: ſacrificabant autem Græci,ſacrificabant & Iudæi: ſed Græci dæmonibus, Iudæi uerò Deo. Et deteſtabile erat Græcorum ſacrificium,& damnabile: Iudæorum autem Deo benè acceptabile. Sacrificauit enim Noe, & odoratus eſt Deus odorem ſuauitatis,bonæ uoluntatis & beneuolentiæ ad ipſum ſuauitatem ſuſcipiẽs. Sic Græcorum ſculptilia, quia dæmoniorum erant ſimulacra, deteſtabilia & interdicta ſunt. Ad hæc, inuiſibilis & incorporei, incircunſcriptibilis & infigurabilis Dei quis poteſt facere repræſentationem? Inſipientiæ igitur & extremæ impietatis eſt, figurare diuinitatem. Hinc in antiquo teſtamento tritus non fuit imaginum uſus. At uerò poſteaquàm Deus per uiſcera miſericordiæ ſuæ ſecundùm ueritatem factus homo eſt propter noſtram ſalutem,non ut Abrahæ,uiſus eſt in ſpecie hominis, non ut prophetis,ſed ſecundùm ſubſtantiam ueraciter factus homo eſt, diuerſatus in terra, & cum hominibus conuerſatus eſt,miracula operatus eſt,paſſus eſt,crucifixus eſt,ſepultus eſt,reſurrexit,aſſumptus eſt. Et hæc omnia ſecundùm ueritatem geſta ſunt, & uiſa ab hominibus, & ſcripta nobis ob memoriam & doctrinam ſunt,cùm præſentes non eſſemus: ut cùm non uiderimus, audientes & credentes,adipiſcamur beatitudinem Dei. Et quia non omnes literas norunt, neque lectioni incumbunt, patres noſtri conſenſerunt, ueluti quædam trophæa,hæc in imaginibus repræſentare ad promptam memoriam. Siquidem ob negligentiam frequenter cogitatione non tenentes paſsionẽ Christi, imaginem transfixionis Christi uidentes,in Saluatoris paſsionis memoriam redimus, & procidentes adoramus, non materiam, ſed imagine repræſentatum: ut neque materiam, ex qua ſcriptum eſt Euangelium: ſic neque crucis materiam adoramus, ſed quod typo figuraque exprimitur: nam quid refert crux à materia,ſi non habet Christi repræſentationem? Identidèm & de Dei matris imagine: nam honor ad ipſam, in illum qui ex ea incarnatus eſt,reuocatur. Similiter autem & Sanctorum fortia facta præparant nos ad fortitudinem,& zelum,& imitationem uirtutis illorum, & glo-

Diſputat aduerſùs eos q̃ reprehendũt Imaginũ Xp̃i & Sanctorum uenerationẽ.
Gene. 1.
Baſil. cap. 18. li. de Spiritu ſancto.
Exod. 33.
Exod. 25.
Non tã quid fiat,quàm cui & quo animo fiat, videndũ.
Gene. 8.
Sculptilia quatenùs dæmonũ ſimulacra erant,prohibebantur.
Item quia diuinitatem p ea exprimere conabantur.
Deut. 4.
Gen. 18.
Baruch 3.
Imagines, librorum loco ſunt.
Imago crucifixi,memoriã paſſiõis lucẽtibus renouat.
Adorantes imaginẽ,non materiã, ſed quod repſentatur, adoramus.
Imagines Sãctorũ nos excitãt ad ipſorum imitationem.

Honor imaginis ad ꝓtotypũ transfert.

Traditio nõ ſcripta, eſt cultus & uſus Imaginum.

Eiuſdẽ hiſtoriæ & imaginis meminit Nicep. eccle. hiſt. l. 2. ca. 7. & li. 17. c. 16. Euagri⁹ eccl. hiſt. l. 4. c. 26. Septima Syn. actio. 5. Conſtãtinus Porphyrogen. apud Metaphraſten 16. Auguſti.

Apoſtolicæ Traditiones non ſcriptæ. 2. Theſſ. 2. 1. Cor. 11.

tiam Dei. Vt enim diximus, honorem qui exhibetur benignis gratiſque conſeruis, beneuolentiæ ad communem Dominum præ ſe ferre indicium: ſic & imaginis honor ad prototypum, id eſt, exemplar, imaginiſque ueritatem transfertur. Eſt autem hæc traditio non ſcripta, perindè ac adorationis ad Orientem, adorare ſcilicet crucem, aliaque plurima, ijs quæ dicta ſunt, ſimilia. Fertur autem & quædam hiſtoria, quòd Dominus Abagaro Edeſſenorum ciuitatis regi, qui pictorem miſerat, ut Domini ſimilem pingeret imaginem: non ualente autem pictore ob reſplendentem faciei ſuæ claritatem, ipſe ueſtimentum ſuæ faciei diuinæ & uiuificæ applicans, in ueſtimento ſuipſius imaginem abſterſit, & ſic deſideranti miſiſſe Abagaro. Quòd autem plurima ſancti Apoſtoli tradiderint ſine ſcripto, ſcribit Paulus gentium Apoſtolus: Eccè fratres ſtate, & tenete traditiones noſtras, quas edocti eſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram. Et ad Corinthios: Laudo autem uos fratres, quia per omnia mei meminiſtis, & ſicut tradidi uobis, traditiones tenetis.

Adorãs imaginem regis, ipſum regem adorat.

4. Athanasivs ſermone quarto contra Arrianos: In imagine regia ſpecies regis & forma apparet, & in rege imaginis ſpecies: ſine enim omni diſcrepantia uultus regis in imagine expreſſus eſt, ut qui uidet imaginem, uideat in ea regem: & uiciſsìm, qui regem intueatur, agnoſcat illum ipſum eũdem eſſe, qui in imagine repræſentatur. Cæterùm quia in ambobus nulla eſt diſsimilitudo, ſi quis poſt conſpectam imaginem uelit regem uidere, huic ad eum modum ità imago iure loqueretur: Ego & rex unum ſumus: ego enim in illo ſum, & ille in me: & quod in me animaduertis, id quoq; in eo animaduertas: & quod uideris in illo, uideris & in me. Qui igitur adorat imaginẽ, in illa adorat ipſum regem, quippe cùm ipſa imago nihil aliud ſit, quàm regis forma ac ſpecies.

1. B. Secvnda Synodus Nicena, quæ eſt ſeptima generalis trecentorum quinquaginta Epiſcoporum, celebrata eſt contra eos qui imagines Christi & ſanctorum ex Eccleſijs eijciunt, ac earum uenerationem improbant. Conſtat uerò ſeptem actionibus.

Ex epl. Synodica Adriani 1. in eadẽ 2. actiõe ab uniuerſa Synodo recepta & approbata.

Ecclesia Ro. ab Apoſtolis edocta, ueneratur Sanctorũ Imagines.

In secvnda actione recitatur epiſtola ſynodica Adriani primi Pontificis Romani, ad Conſtantinum Imperatorem & Irenen eius matrem: in qua inter cętera hunc in modum ait: Hi principes Apoſtolorum ſunt, (Petrum & Paulum intelligit) qui Catholicam Orthodoxam fidem auſpicati, per ſcripta quidem ueluti legibus latis fidem ſuam ſeruandam præceperunt: omnibus ſcilicet, qui in ſedes illorum ſucceſſuri erant, & in fide eorum uſque ad conſummationem ſeculi permanſuri, atque ità noſtra ſeruat Eccleſia, & ſanctas eorum figuras ueneratur. vndè in hunc uſque diem uenerandis horum imaginibus Eccleſiæ noſtrę ornatæ ac conſpicuæ ſunt. Quemadmodùm ſanctiſsimus & beatiſsimus Papa Syluester in principio Chriſtianorum noſtrorum Orthodoxa fide teſtatur. Deindè recitata hiſtoria, quomodò Conſtantinus Magnus per beatum Petrum & Paulum nocte admonitùs, à beato Syluestro in fide eruditus fuerit, & ad baptiſmum ſuſcipiendum inuitatus, ità ſubiungit: Poſtquàm finem narrationis feciſſet, quæſiuit Imperator, qualesnam arbitraretur eſſe Deos Petrum & Paulum, quos uiderat? Reſpondit Pater, nequaquàm eſſe Deos, ſed ſeruos & Diſcipulos Domini noſtri Iesv Christi, quos in hoc elegiſſet, ut omnes gentes conuerterent,

ut cre-

ut crederent in eum. Hæc cùm audiuiſſet Imperator, percontatus eſt, num alicubi eſſent hiſtoriæ illorum: mox beatus Syluester per Diaconos adferri, quas habebat, Apoſtolorum imagines iuſsit, quas cùm Imperator aſpexiſſet, clara uoce proclamauit. Hi ſunt quos per uiſum conſpexeram, neque ampliùs incredulus ſum: paretur lauacrum in meam ſalutem. Conſtructo autem lauacro, cùm ſacro rore tinctus eſſet, confeſtim eſt ſanitati priſtinæ reſtitutus. Deindè non immemor accepti beneficij, Eccleſias Dei exædificare cœpit, columnas eorum paſsim ſacris imaginibus in memoriam incarnationis Domini noſtri IESV CHRISTI, omniumque ſanctorum reuerentiam exornauit: nec alia de cauſa, quàm ut Chriſtianiſmum in lucem & ueritatem, Deique cultum proueheret, & omnes gentes à cultu dolorum, & diabolica deceptione conuerteret. Quemadmodùm etiàm Diuus Pater Gregorius Apoſtolorum ſucceſſor prædicauit, ob id depingi in templis Euangelicas hiſtorias, ut homines illiterati, & qui ſacros libros legere nequeunt (quorum ſanè maxima pars eſt) conſpectis illis, redderent Deo gloriam, & reducerent in mentem, quæ in carne conuerſatio Domini noſtri IESV CHRISTI fuiſſet: Vt taceam interim Orthodoxos alios & Chriſtianiſsimos Imperatores, cum ſacerdotibus omnibus & honeſtis uiris Deum colentibus, ſimul etiàm cum uniuerſo Chriſtiano populo, qui omnes iuxta antiquã ſanctorum Patrum traditionem, uenerandas imagines & receperunt & tenent, & in memoriam & compunctionem cordis conſeruant, & in huncuſque diẽ uenerantur. Neque aliter fiebat in partibus & regionibus iſtis, donèc proauus ueſter ex impiorum quorundam inſtructione uenerandas imagines abſtulit. Ex quo tempore magnus error Græciam iſtam inuaſit, undè non contemnendum ſcandalum in mundo factum eſt. Sed uæ illis, per quos ſcandala in mundum irrepſerunt. In eadem epiſtola nonnullis ſcripturæ exemplis & teſtimonijs adductis, illud ex Gregorio Nyſſeno ſubiecit: Vidi (inquit ille, de Patriarcha Abraham ſermonem faciens) non infrequenter paſſionis figuram, neque ſine lachrymis eiuſcemodi picturam tranſij, cùm ſcilicet opus artificij in perſonam ſignificatam demonſtratum eſſe uiderẽ. Quin etiam in epiſtola Diui Baſilij, qua in Iulianum deſertorem inuehitur: Confiteor filij incarnatam *οἰκονομίαν*: deindè ſanctam Mariam quæ ſecũdum carnem illum peperit, hanc Deiparam uocans. Suſcipio etiam ſanctos Apoſtolos, Prophetas & martyres, qui pro me apud DEVM ſupplicant, quo per illorum meditationem propitius mihi ſit Deus noſter benigniſsimus, & remiſsionẽ peccatorũ mihi gratis largiatur. Quam ob cauſam & hiſtorias imaginũ illorum honoro, & palàm adoro. Hoc enim nobis traditum à Sanctis Apoſtolis, non eſt prohibendum, ſed in omnibus Eccleſijs noſtris eorum hiſtorias erigimus. Adfert deindè Chryſoſtomi, Cyrilli, Athanaſij, Ambroſij, & beati Stephani Epiſcopi Boſtrenſis teſtimonia: ex quo Stephano hæc citat: Oĩs imago, ſiue angelorum, ſiue Prophetarum, aut Apoſtolorũ, aut Martyrum, aut alioquì iuſtorum uirorum, in nomine Dei facta, ſancta eſt. Non enim ipſum lignum honoratur, ſed ipſum illud quod in ligno datur contemplandum: atque ità per recordationem ueneratio exhibetur. Omnes enim principes, etiamſi peſsimi ſint peccatores, adoramus & reuerenter ſalutamus: quid uetat igitur, quo minùs non liceat & ſanctos DEI miniſtros uenerari, & in memoriam eorum imagines ſtatuere & erigere, nè in obliuionẽ perpetuam ueniant? Hanc autem Adriani epiſtolam uniuerſa Synodus in ea-

Syluester habebat D. Petri & Pauli Imagines.

Eadem de ijs imaginib. refert Niceph. lib 7. cap. 33.

Cõſtantinus Magnus Eccleſias imaginibus exornauit.

Ad Serenum Maſſilienſem lib. 9. epi. 9. & ad eundẽ epi. 109. lib. 7. indictione 2.

Oẽs orthodoxi ſunt in eadem ſentẽtia.

Leo Iſaurus Iconomach[9] Imperator.

Matth. 18.

Gregorij Nyſſeni teſtimonium.

Pictura immolatiõis Iſaac, Gregoriũ ad lachrymas commouet.

Baſilij Magni teſtimoniũ.

Sancti ꝓ nobis ſupplicãt.

Honorat imagines S. Baſi. ex Apoſtolorũ traditiõe.

Stephani Boſtrenſis teſtimonium.

Non honoratur lignũ aut materia.

Vide Panopliam Euthymij tit. 9.

Nota.

Approbatio huius epiſtolæ.

dem actione ſecunda recepit & approbauit.

Ex epiſtola Orientaliũ Epiſcoporum à Synodo approbata & recepta.

Imagines Xp̃i & Sanctorum uenerant Orientales Ep̃i.

Non in materia aut coloribus honorem conſtituunt.

In Figuratũ honor redundat.

In actione tertia ab eadem Synodo approbantur literæ Orientalium Epiſcoporum ad Tharaſium Patriarcham Conſtantinopolitanum: in quibus inter cætera ſic ſcribunt. Sanctas imagines reueremur, principiò adorantes Dei uerbi, propter nos incarnati, Domini noſtri & Seruatoris IESV CHRISTI, qui formam ſerui adſumpſit, imaginem. Veneramur etiam & adoramus imaginem Deiparæ, & Dominæ noſtræ irrepræhenſibilis, immaculatæ, & inexplicitæ caſtitatis matris, quæ illum peperit. Quinetiam ſanctorum Apoſtolorum, Prophetarum, & uictorum martyrum, ſanctorumque & beatorum, ueluti amicorum Dei imagines colimus, non in materia aut coloribus honorem conſtituentes, ſed per hoc officium noſtrum, quod ipſis adeò, quorum typum imagines geſtant, debemus impartientes: cùm ſciamus, iuxta Baſilij Magni ſententiam, quòd imagini honor exhibitus, ad ipſum prototypum referatur.

Ex B. Chryſoſtomo.

Imagines Meletij Antiocheni Epiſc. Vide eadem apud Nicep. lib. 12. c. 14.

Fuſilẽ picturam amauit Chryſoſt.

Ex Nyſſeno. Geneſ. 22.

Ex Athanaſ. de paſſione imaginis.

In tẽplis imago crucis ad Orientem.

In actione quarta adducuntur multa teſtimonia ſcripturæ ſacræ, & ſanctorum patrum, ac hiſtoriæ nonnullæ de pio & utili uſu imaginum: quæ longum eſſet perſcribere. Inter cætera uerò ex beato Chryſoſtomo in encomio in Meletium refertur, quòd in annulis, in poculis, in phialis, in thalami parietibus, & ubiquè ſanctam Meletij imaginem multi pinxerint. Deindè in oratione, quòd ueteris & noui teſtamenti unus ſit Legiſlator: Ego, inquit, & ex cera fuſilem, picturam pietate plenam amaui. Prætereà ex oratione beati Gregorij Nyſſeni de deitate Filij & Spiritus, & in Abraham: Vidi ſæpiùs inſcriptionis imaginem, & ſine lachrymis tranſire non potui, cùm tam efficaciter pictura ob oculos poneret hiſtoriam. Procumbit enim ante arã Iſaac genibus innixus, circunductas ferens in tergo manus. Ibidem recitatus eſt Diui Athanaſij libellus de CHRISTI imagine, quam Iudæi in Beryto tranſfixerant. Præterea lecta eſt in ea actione beati Patris Nili epiſtola ad Olympiodorũ proconſulem, qui conſtituerat ædificare templum: Debet eſſe firmæ & uirilis ſententiæ genuinum, in ſacro loco ab Oriente ſanctiſsimi templi, unicam & ſolam effigiari crucem. Per ſolam enim ſalutiferam crucem, genus humanum liberatum eſt. Perque hanc deſperabundis undiquè ſpes annunciatur. Verùm noui & ueteris teſtamenti hiſtorijs hincindè parietes

In parietibus hiſtoriæ ſacræ depingẽdæ.

templi repleti doctiſsimi pictoris opera uelim, quo ſcilicet hi qui literas nõ norunt, neque ſacram ſcripturam legere queunt, contemplatione picturæ in memoriam reducant, quinam germanè uero illi Deo per fortia facta ſeruierunt, atque in certamen excitentur glorioſorum & laudatorum facinorum, per quæ cum cælo terram commutarunt, uenerantes ſcilicet per contemplationem ea quæ non uiderunt.

Approbat S. ſynodus imaginum uenerationem.

Anathema Iconoclaſtis.

ET in fine actionis quartæ ſancta Synodus dixit: Venerandas imagines ueneramur. Nos ueteri Eccleſiæ legiſlationi inſiſtamus, Nos ſtatuta patrũ conſeruemus. Nos, qui addunt aut auferunt aliquid de Eccleſia, anathematizamus. Nos nuperam Chriſtianorum accuſatorum inuentionem anathematizamus. Nos uenerandas imagines ſalutamus. Nos, qui ſic nolunt, anathemati ſubijcimus: Chriſtianorum accuſatoribus, uidelicet Iconoclaſtis anathema &c.

Conciliabulũ Conſtantinopo. de tollendis imaginib.

ACTIO ſexta continet refutationem hæreticorum, qui in Conſtantinopolitano conciliabulo ſub Leone hæretico Imperatore imagines damnauerant: quorum argumenta & ſententiæ referuntur per Gregorium quendam

Neocæſareenſem,qui iam reſipuerat: & per Epiphanium Diaconum,nomine ſanctæ Synodi egregiè refelluntur. Diſtributa eſt hæc actio per ſex tomos. In quarto autem tomo ità legimus: Quòd autem cum multis alijs, quæ in Eccleſia obſeruantur ſine ſcriptura, nobis imaginum ueneratio tradita ſit,ab Apoſtolorum temporibus latè per hiſtorias traditum eſt,de imagine maximè hęmorrhoiſſę,quam multis ſcriptoribus cõfirmare poſſumus. Huiuſmodi autem cum ipſo Domino imago in ſtatuam conflata eſt. Contingit autem ipſa fimbriam ſtatuæ Dominicæ, quemadmodùm in Euangelio traditum eſt,undè etiàm ſalutem conſequuta eſt, atque hæc in libris multorum Eccleſiaſticorum ſcriptorum reperire licet. Quinetiàm Baſilius Magnus,cuius ſcripta per omnes terræ fines reſonant, in diuerſis opuſculis ſuis mentionem imaginum facit. Gregorius etiàm illius & carne & ſpiritu frater, Nyſſenſium Præſul,in ſermone in Abraham,idem ſentit. Item alter Gregorius,qui à theologia nomen ſortitus eſt,in uerſibus à ſe conditis, qui de uirtute inſcribuntur,aſſentit. & Ioannes,qui os auro ſplendidius & lucidius conſecutus eſt, in oratione funebri in Meletium Epiſcopum Antiochiæ, & in ſermone qui inſcribitur,quòd ueteris & noui teſtamenti unus ſit legiſlator. Cyrillus item expiator Neſtorianæ hæreſis,in epiſtola ad Acaciũ Epiſcopum Scythopoleos, Anaſtaſius Epiſcopus Theopoleos, Sophronius, Maximus. Sed quid hos nominatim citamus? Omnes enim ſancti patres noſtri imagines receperunt. Quam ob cauſam mendaces depræhenduntur in hoc,quòd dicunt,non eſſe patrum traditionem.

Ab Apoſtolis perdurãs Traditio ab hiſtorijs & patrib. approbata. Matth. 9.

Baſilius.

Greg. Nyſſenus.

Naziãzenus.

Chryſoſtomus.

Cyrill. Alex. Anaſtaſi⁹ Sophronius Maximus omnes Patres imagines receperunt.

ACTIONE ſeptima demùm in definitione ſanctæ, magnæ, & uniuerſalis in Nicea Synodi ſecundæ: Fatemur unanimiter nos Eccleſiaſticas traditiones, ſiue ſcripto ſiue conſuetudine ualentes & decretas, retinere uelle, quarum de numero eſt imaginum effiguratio, ut quæ hiſtoriæ Euangelicæ promiſsionis concinat,ad credulitatem ueræ & non phantaſticæ incarnationis Dei,& ad utilitatem ſimilitudinis,quam nobis exhibet, utiliter inuentã. His ſic ſe habentibus, regiam uiam incedentes, & ſanctorum noſtrorum & diuinorum Patrum doctrinæ inſiſtentes,& Catholicæ Eccleſiæ,in qua ſanctus Spiritus inhabitat,traditionem obſeruantes: definimus cum omni diligentia & cura uenerandas & ſanctas imagines ad modum & formam uenerandę & uiuificantis crucis è coloribus & teſſellis, aut alia quauis materia commodè paratas,dedicandas,& in templis ſanctis Dei collocandas,habendasque: tum in ſacris uaſis & ueſtibus, tum in parietibus & tabulis,in ædibus priuatis,in uijs publicis: maximè autem imaginem Domini & Dei Seruatoris noſtri IESV Chriſti,deindè intemeratæ Dominæ noſtrę Deiparę uenerandorum angelorum,& omnium deindè ſanctorum uirorum. Quò ſcilicet per hanc imaginum pictarum inſpectationem, omnes qui contemplantur,ad prototyporum memoriam & recordationem & deſiderium ueniant, illiſque ſalutationem & honorariam adorationem exhibeant, non ſecũdùm fidem noſtram,ueram latriam,quę ſolùm diuinę naturæ competit: ſed quemadmodùm typo uenerandę & uiuificantis crucis, & ſanctis euangelijs,& reliquis ſacris oblationib. ſuffitorũ & luminariũ reuerenter accedimus,quemadmodùm ueteribus piè in conſuetudinem hoc adductum eſt. Imaginis enim honor in prototypum reſultat: & qui adorat imaginem, in ea adorat quoquè deſcriptum argumentum. Sic enim ſanctorum noſtrorum patrum obtinet diſciplina,uel traditio Catholicę Eccleſię, quę à finibus uſque ad fines

Traditio eccleſiaſtica de Imaginibus.

Synodi definitio de honorãdis Imaginibus.

Vtilitas Sanctarum Imaginum.

Qualis ueneratio ijs debeatur.

nes Euangelium ſuſcepit. Paulo ergò ſic in Chriſto loquenti, omniq́ue Apoſtolico cœtui & patribus ſanctis idem ſentientibus inhærentes, ſeruamus traditiones quas ſuſcepimus. Et ſubſcriptione facta, ſancta Synodus exclamauit: Omnes ſic credimus, omnes idem ſapuimus, omnes approbãtes ſub ſcripſimus. Hæc eſt fides Apoſtolorum, hæc eſt fides Patrum, hæc eſt fides Orthodoxorum, hæc fides orbem terrarum confirmauit. Credentes in unũ Deum, in Trinitate laudatum, uenerandas imagines amplexamur.

Hæc eſt fides Apoſtolorum & Orthodoxorum.

2. Octava ſynodus generalis, Conſtantinopolitana, canone tertio: Sacrã imaginem Domini noſtri Iesv Chriſti & omnium Saluatoris, æquo honore cum libro ſanctorum Euangeliorum adorare decernimus. Sicut enim per ſyllabarum eloquia, quæ in libro feruutur, ſalutem conſequuntur omnes: ità per colorum imaginariam operationem & ſapientes & idiotæ cuncti, ex eo quod in prõptu eſt, perfruuntur utilitate. Quæ enim in ſyllabis ſermo, hęc & ſcriptura quæ in coloribus, prædicat & commendat. Dignum eſt enim, ut ſecundùm congruentiam rationis & antiquiſsimam traditionem, propter honorem, quia ad principalia ipſa refertur, etiàm deriuatiuæ imagines, honorentur, & adorentur, ut ſanctorum euangeliorum ſacer liber, atque typus pręcioſæ crucis.

Imagines ueneradæ.

3. Avgvstinvs libro primo de conſenſu Euangeliſtarum, capite decimo, de ijs loquens, qui ſe Chriſti libros ad Petrum & Paulum ſcriptos legiſſe, & in eis magicam artem deſcriptam inueniſſe mentiuntur: Cùm uellent (inquit) tale aliquid fingere Chriſtũ ſcripſiſſe ad diſcipulos ſuos, cogitauerunt, ad quos potiſsimũ ſcribere potuiſſe facilè crederetur, tanquã ad illos qui ei familiariùs adhæſiſſent, quibus illud quaſi ſecretum dignè committeretur, & occurrit eis Petrus & Paulus. Credo quòd pluribus locis ſimul eos cum illo pictos uiderunt, quia merita Petri & Pauli etiàm propter eundem paſsionis diem, celebriùs & ſolenniter Roma commendat.

S. Petrus & D. Paulus cũ Chr̃o ſimul pigi olim ſolebant.

Cõſtantinus Magnus collocauit in tẽplo argẽteas ſtatuas Saluatoris & 12. Apoſtolorum. aliàs * 310. Vt quid perditio hæc, dicat fortè cũ Iuda Iconomachus aliquis.

4. Damasvs Papa libro Pontificali in uita Syluestri: Huius temporibus fecit Conſtantinus Auguſtus baſilicas iſtas, quas & ornauit: Baſilicam Cõſtantinianam, ubi poſuit dona iſta: Faſtigium argenteum, habens in fronte Saluatorem ſedentem in ſella quinque pedum, penſantem, libras * centum uiginti. Et duodecim Apoſtolos, habentes ſinguli quinos pedes, penſantes libras nonaginta, cum coronis ex argento puriſsimo. Item a tergo reſpicientem in abſide Saluatorem, ſedentẽ in throno in pedibus quinq; ex argento puriſsimo, penſantem libras centum quadraginta. Et angelos quatuor ex argento in quinis pedibus, qui penſant ſinguli libras centum quinque cum gemmis Alabandenis. Et infrà: Annexum ex ſtipa Ammianti in labro fontis agnum ex auro puriſsimo, fundentem aquam, penſantem libras triginta. Ad dexteram agni, ſaluatorem ex argento puriſsimo, in pedibus quinque, penſantem libras centum ſeptuaginta. In læua agni, beatum Ioannem Baptiſtam ex argento, in pedibus quinque, tenentem titulum ſcriptum, qui hoc habet: Eccè agnus Dei, eccè qui tollit peccata mundi, penſantem libras centum. Ibidèm: Super corpus beati Petri, ſuper os quo concluſit illud, fecit crucem auream puriſsimam, penſantem libras centum quinquaginta. Sed & crucem auream ſuper locum beati Pauli Apoſtoli poſuit, penſantem libras centum quinquaginta.

Angelorum quatuor imagines argenteæ.

Agni.

Saluatoris, Ioannis Baptiſtæ.

Ioan. 1.

Crux aurea.

5. Athanasivs libello de paſsione imaginis Domini noſtri Iesv Christi, qualiter crucifixa eſt in Syria, in urbe Beryto, capite quarto: Poſtquã

Lectus ẽ hic libellus in ſeptima ſynodo generali, actione 4.

curati

curati ſunt (perunctione ſanguinis qui ex imagine fluxerat) cuncti,qui ægri tudine detinebantur, cucurrit omnis multitudo Iudæorum ad domum ſanctæ Eccleſiæ,quæ in eadem urbe erat, ubi & Metropolitanum inuenerunt. Cuius prouoluti ueſtigijs,ſe peccaſſe,ſe grauiter deliquiſſe,magnis uocibus fatebantur. Is cùm ab eis perquireret omnem rei geſtæ ueritatem, ſanctam iconam Domini Saluatoris eidem demonſtrantes, annunciauerunt cuncta, quæ in ea exercuerũt: & qualiter ab ictu lãceæ ſanguis & aqua emanauit ex latere ipſius,nec non & de mirabilibus ab ea oſtenſis ipſi retulerunt per ordinem. Ille uerò interrogabat,qualiter icona ipſa ab eis fuiſſet reperta,& ſi ab aliquo eam accepiſſent. At illi retulerunt ei, quòd quidam Chriſticola per obliuionem in cellula ſynagogæ proxima dimiſiſſet eandem iconam,dũ ſe ad alium locum transferret,hoſpitandi gratia. Qui ſtatim iubetur inquiri: & repertus,in præſentia Domini Metropolitani ſtatuitur. Cumque ab eo ſtudioſiſsimè fuiſſet interrogatus, quomodò icona apud ſe deueniſſet, uel à quo tam mirabiliter poſita eſſet,reſpondit dicens, quòd Nicodemus, qui ad IESVM nocte uenerat, proprijs manibus eam compoſuiſſet,& moriens,Gamalieli tradidiſſet. Gamaliel autem doctoris gentium Pauli magiſter,cùm diem ſibi cerneret adeſſe extremum, Iacobo eam reliquit,& Iacobus Symeoni, & Symeon Zachæo, & ſic per ſucceſsiones temporum in Hieroſolyma perdurauit,uſquequò ſubuerſio illius urbis patrata eſt quadrageſimo & tertio anno poſt aſcenſionem Domini Saluatoris ad cælos. Sed biennio antequàm Titus & Veſpaſianus eãdem ſubuerterent urbem,admoniti ſunt à Spiritu ſancto fideles, atque diſcipuli CHRISTI, ut relicta urbe, ad regnum ſe transferrent Agrippæ Regis,quia ipſe tunc Agrippa Romanis fœderatus erat. Qui egreſsi ab urbe, omnia quæ ad cultum noſtræ religionis uel fidei pertinere uidebantur,ſecum auferentes, in has regiones ſe tranſtulerunt. Quo tempore etiam icona cum cæteris rebus Eccleſiaſticis deportata,uſque hodiè in Syria permanſit, quam ego ipſe à parentibus ex hac luce migrantibus mihi traditam, iure hæreditario nunc poſſedi: Hæc certa & manifeſta ratio de icona ſancta Domini Saluatoris, qualiter de iudæa in Syriæ partes deuenit.

A Nicodemo facta Chriſti imago, poſteris relicta. Ioan. 3. Act. 22.

6. GREGORIVS libro nono epiſtolarum,epiſtola nona ad Serenum Maſsilienſem Epiſcopum: Perlatum ad nos fuerat, quod inconſiderato zelo ſuccenſus,ſanctorum imagines ſub hac quaſi excuſatione,nè adorari debuiſſent, confregeris. Et quidem qui eas adorari uetuiſſes, omninò laudauimus,fregiſſe uerò repræhendimus. Dic frater,à quo factum ſacerdote aliquandò auditum eſt quod feciſti? Si non aliud,uel illud te non debuit reuocare,nè deſpectis alijs fratribus, ſolum te ſanctum & eſſe crederes ſapientem? Aliud eſt enim,picturam adorare: aliud per picturæ hiſtoriam,quid ſit adorandũ, addiſcere. Nam quod legentibus ſcriptura,hoc idiotis præſtat pictura cernentibus,quia in ipſa etiam ignorantes uident quod ſequi debeant,in ipſa legunt qui literas neſciunt. Vndè & præcipuè gentibus pro lectione pictura eſt. Quod magnoperè à te,qui inter gentes habitas attendi debuerat, nè,dũ recto zelo incautè ſuccenderis,ferocibus animis ſcandalum generares. Frãgi uerò non debuit,quod non ad adorandum in Eccleſijs,ſed ad inſtruendas ſolummodò mentes fuit neſcientium collocatum. Et quia in locis uenerabilibus ſanctorum depingi hiſtorias non ſine ratione uetuſtas admiſit,ſi zelum diſcretione condijſſes,ſine dubio & ea quæ intendebas ſalubriter obtinere, & col-

Epſ qui imagines ſanctorum nè adorentur cõfregerat, repræhenditur.

Pictura idiotarum libri.

Imagines nõ ſunt in Eccleſiis propoſitæ ad adorandũ, ſcilicet latriæ cultu.

& collectum gregem non diſpergere, ſed potiùs diſperſum poteras congregare: ut paſtoris in te meritum nomen excelleret, non culpa diſperſoris incumbere.

Imagines deuotionem excitant.

7. Et libro ſeptimo, indictione ſecunda, epiſtola quinquageſimatertia ad Secundinum: Imagines quas tibi dirigendas per Dulcidum diaconum rogaſti, miſimus. Vndè ualdè nobis tua poſtulatio placuit, quia illum toto corde, tota intentione diligis, cuius imaginem præ oculis habere deſideras. Ab re non facimus, ſi per uiſibilia inuiſibilia demonſtramus. Sic homo qui alium ardenter uidere deſiderat, aut ſponſam amans uidere conatur, ſi contigerit eam ad balneum, aut ad Eccleſiam ire, ſtatim per uiam incedenti ſe præparat, ut de uiſione eius hilaris recedat. Scio quidem, quòd imaginem Saluatoris noſtri non ideò petis, ut quaſi Devm colas, ſed ob recordationẽ filij Dei in eius amore recaleſcas, cuius te imaginem uidere conſideras.

Ante imaginẽ non quaſi ante diuinitatẽ proſternimur.

Et nos quidem non quaſi ante diuinitatem ante illam proſternimur, ſed illũ adoramus, quem per imaginem aut natum, aut paſſum, ſed & in throno ſedẽtem recordamur. Et dum nobis ipſa pictura quaſi ſcriptura ad memoriam filium Dei reducit, animum noſtrum aut de reſurrectione lætificat, aut de paſſione demulcet. Ideoque direximus tibi ſurtarias duas, imaginem Dei Saluatoris, & ſanctæ Dei genitricis Mariæ, beatorumque Apoſtolorum Petri & Pauli continentes, per ſupradictum filium noſtrum, & unam crucem, clauim etiam pro benedictione à ſanctiſsimo corpore Petri Apoſtolorũ principis, ut per ipſum à maligno ſis defenſus, per cuius ſignum munitum te eſſe credis: & ex eo te protegat, qui iuuenilia ſemper ſuggerit recordari: ut in bonis actibus perſeuerans, alios in eius amore accendas, propter quem te feciſti haberi, ut uitæ huius mala quæque inimicus ſuggerit retroacta mentis prouentibus quaſi faciliùs inardeſcas, pro cuius amore uitam etiam uelis finire. Ipſe quoquè te protegat uſque in finem, qui cunctum mundum dignatus eſt redimere Iesvs Christvs.

Tranſmittit Gregorius imagines Chriſti, B. Virginis, Petri & Pauli.

8. Ibidem epiſtola centeſimanona ad Serenum Maſsilienſem Epiſcopum: Indico dudùm ad nos perueniſſe, quòd fraternitas ueſtra quoſdam imaginum adoratores, aſpiciens, eaſdem Eccleſiæ imagines confregit atque proiecit. Et quidem zelum uos, nè quid manu factum adorari poſſit, habuiſſe laudamus: ſed frangere eaſdem imagines non debuiſſe iudicauimus. Idcircò enim pictura in Eccleſijs adhibetur, ut hi qui literas neſciunt, ſaltem in parietibus uidendo legant, quæ legere in codicibus non ualent.

Reprehendit imaginũ cõfractorem.

Picturæ cur in Eccleſijs adhibeantur.

9. Damascenvs libro quarto Orthodoxæ fidei, capite decimoſeptimo: ut ſuprà hac eadem quæſtione, A.

10. Evsebivs Cæſareenſis libro ſeptimo Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, capite decimoquarto: Quoniam in huius ciuitatis (Cæſareæ Philippi, quam Paneadem uocant) mentionem incidi, operæ precium arbitror, hiſtoriam hoc loco citare, quæ digna planè uidetur, quam memoriæ ad poſteritatem commendemus. Mulierem illam ſanguinis profluuio afflictatam, quam ſanctorum Euangeliorum teſtimonio à ſeruatore noſtro morbi remedium inueniſſe cognouimus, ex ea ciuitate oriundam, illiusque domum ibi oſtendi, & admirabilia quædam Seruatoris in eam beneficij monumenta & quaſi trophæa ad hoc tempus durare memorant. Pro foribus enim domus illius, æneam mulieris effigiem genibus flexis, & manibus inſtar ſupplicantis, in anteriorem partem

Hæc eadem refert Nicep. li.6. hiſt. eccl. cap.15. Matth.9. Mar.5. Luc.8.

partem extenſis, ſuper editum lapidem collocatam: huic e regionè uiri erectam imaginem, ex eadem materia conflatam, ueſtitu ad talos demiſſo decenter ornatam, & manum mulieri porrigentem, ad cuius pedes in ipſa baſi peregrinam quandam & inuſitatam herbæ ſpeciem enaſci: quam quidem, ubi ad ænei ueſtitus fimbriam excreuerit, morbis cuiuſque generis medicandi uim & facultatem habere. Hanc ſtatuam, effigiem IESV exprimere dicunt: quam ad noſtram uſque ætatem manentem, ipſi ad eam ciuitatem profecti, oculis cernebamus. Nec planè mirum, eos, qui ex gentilibus prognati, à Seruatore dum inter homines uiuebat, beneficijs affecti fuiſſent, iſta effeciſſe, cùm & nos Petri & Pauli Apoſtolorum, & CHRISTI etiam ipſius, imagines in picturis colorum uarietate expreſſas, conſeruataſque aſpeximus.

Mulier in euãgelio cõmẽdata à Chriſto, eius imaginẽ erexit.
Miraculum.
Euſebius eã imaginẽ oculis conſpexit.
Imagines Petri & Pauli.

11. SOZOMENVS hiſtoriæ Eccleſiaſticæ libro quinto, capite uigeſimo: Illud porrò dicetur à me, quod etiam regnante Iuliano accidit: quod quidem, ut CHRISTI potentiam planè indicat, ità iram diuinam aduersùs Imperatorem accenſam euidenter oſtendit. Cùm certior factus eſſet Cæſareæ Philippi (eſt ea quidem urbs Phœnicea, quam Paneadem uocant) præclarã eſſe CHRISTI ſtatuã, quã mulier q́ ſanguinis profluuio laborabat, cũ eſſet morbo liberata, ibi collocauerat, eam deturbauit, ſuamque in eius loco poſuit. Quo facto, ignis uiolentus de cælo delapſus, ſtatuam illam circiter pectus perſecuit, caputq́; unà cum collo in terram deiecit, atque in faciem humi ea in parte defixit, quæ fuerat à pectore diuulſa. Ex quo quidem tempore ad hodiernum diem atra tanquàm fulminis ictu ambuſta manet. Id temporis igitur Gentiles ſtatuam CHRISTI tanta cum uiolentia trahebant, ut eam confringerent. at Chriſtiani poſteà eius fragmenta cùm collegiſſent, in Eccleſia poſuerunt, ubi etiàm adhuc cuſtoditur. Ex baſi ſupra quam hæc ſtatua locata erat, herba quædam, uti narrat Euſebius, quæ morbis cuiuſque generis mederi ſolet, enaſcebatur: quæ quidem cuius generis eſſet, nemo noſtrorum medicorum, qui uel ſcientia ualebant medendi, uel experientia, omninò nouit.

Iulianus apoſtata ſtatuam illam Chriſti deturbauit.
Apoſtatæ imago de cælo tacta eſt.
Fragmenta imaginis Xpi in Eccleſia cuſtodita.
Euſebius ut ſuprà.

12. NICEPHORVS Calliſtus libro ſecundo hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, capite ſeptimo: Poſtquàm Augarus ſcripto ſuo perſuadere CHRISTO quod uoluiſſet (ut ſcilicet ad ſe ueniret, ipſumque quo iamdudùm affligebatur, inueterato morbo liberaret) non potuit, deſperato IESV propter reſponſum acceptum aduentu, quid caperet conſilij incertus, eo tamen quo in CHRISTVM tenebatur deſiderio, perculſus, pictorem eximium ad eum miſit, eique ut diligenter & accuratè faciem eius in pictura effingeret, imaginemq́; pro deſiderato illo ſibi afferret, imperauit. Et ille quidem uenit, atque in loco ſubliniori ſtans, pingere CHRISTI uultum, ut decebat, conabatur. Quum uerò cœptum opus non ſuccederet, (diuinus quippe ſplendor & gratia in uultu eius coruſcans, impedimento erat) re ea cognita Saluator textum lineum petit, in eoque prius loto faciem ſuam exprimit, & ad † Augarum mittit. Dicitur quoquè Perſarum rex, manu ingenioque promptum pictorem miſiſſe, & per hunc feruenti fidei deſiderio, ſimul & ipſius CHRISTI, & quæ eũ diuino modo genuit, matris, quam celerrimè imaginem depictam accepiſſe. Atque hæc quidem ex tabularijs & archiuis ciuitatis Edeſſæ, quæ tum regia adminiſtrabatur poteſtate, ſunt deſumpta. Fuerant enim in publica librorum monumenta relata. Et libri de Augari rebus conſcripti hæc quoquè

De hac Imagine Edeſſena ſuprà meminit Damaſcenus.
Alij eũ Abagarum, alij Abgarum nominant.

complectebantur, ex Syrorum lingua tranſlata.

Lucas primus pinxit imagines Chriſti, B. Virginis, & principum Apoſtolorum.

13. Et eiuſdem libri capite quadrageſimotertio: Fertur Lucas quoquè primus, Christi, & quæ eum ità ut Deum decebat genuit, matris, atque item principum Apoſtolorum effigiem pingendi arte adumbraſſe, undè in omnem deindè habitabilem orbem tam uenerandum & precioſum opus eſt illatum.

14. Idem Nicephorus libro ſexto, capite decimoſexto: Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, ipſiusque adeò Christi, & quæ eum ſupra naturę captum mirificè genuit uirginis matris, coloribus adũbratas imagines plurimas ad hunc uſque diem conſeruatas eſſe nouimus. Ac Lucas quidem Apoſtolus ipſas accuratè, opus id exorſus, manibus ſuis depinxit: deindè uerò ex ueteribus alij quoq; uiri, pro eo atquè par erat, ueluti ſeruatores ſuos in ſignis & picturis ſeruantes, idem facere.

Imagines Xpi B. Mariæ, Petri & Pauli, à S. Luca depictæ.

15. Nicetas Choniates libro quinto de rebus geſtis Manuelis Comneni Imperatoris: Pannonijs ſuperatis, Imperator tanta uictoria lætus & exultans, Deo gratijs actis, ſtatim rei benè geſtæ nuncios in urbem mittit: ac poſt dies aliquot & ipſe Conſtantinopolim ingreſſus, triumphum ducit ab Orientali porta, quæ ad arcem patet, eumque ob inſignem & incruentam uictoriam quam ſplendidiſsimè & magnificentiſsimè adornat. Expãſæ ſunt omnes purpureæ & auratæ ueſtes: & ciues alij aliundè ad pompam illam confluentes inſtar torrentis ex monte decurrentis, fora, ædes, templa, officinas, & loca omnia urbis ampliſsimæ deſeruerunt. Sunt & captiui in triumpho ducti. Platea illa utrinque ſuggeſta habuit ad binas & ternas cõtignationes educta, tecta quoque omnia ſpectatoribus referta fuerunt. Imperatorem quadrigæ argenteæ auratæ cum equis niue candidioribus præcedebant; quibus impoſita erat imago inuictæ adiutricis & inſuperabilis commilitonis matris Dei. Eum currum Imperatoris propinqui atque amici, ſenatus, uiri magiſtratibus & dignitatibus inſignes, ponè ſequebantur. Deindè ipſe Imperator prodijt equo feroci inſidens, uir inclytus & maximus, ornamentis illuſtribus inſignis.

Imago B. Virginis inuictæ adiutricis, in curru triumphali conſtituta.

Impator ante imaginem B. Virginis lachrymas fundit non fruſtra

Exod. 17.

Idem Nicetas de Imperio Ioannis Comneni; Illud inſignem eius pietatem teſtatur: Cùm Romanæ phalanges urgentibus hoſtibus, & audaciùs ſe inferentibus laborarent, imaginem Dei genitricis cum gemitu & miſerabilibus geſtibus intuens, lachrymas bellicis ſudoribus calidiores fundebat, neque id fruſtra. Statim enim cæleſti robore armatus, Scythicam aciem profligat: quemadmodum olim Moyſes extenſione manuum Amalechiticas turmas diſsipauit.

Claudius Taurinenſis Iconoclaſta ab Iona Aurelianenſ. confutatur.

Ionas Aurelianenſis Epiſcopus, ſcripſit libros tres imperante Ludouico, de cultu imaginum aduerſùs Claudium Taurinenſem Epiſcopũ, diſcipulum Felicis Epiſcopi Vrgelitanenſis, in Cõcilio Francofordienſi, ſub Adriano primo & Carolo Magno celebrato, damnati: qui non ſolùm picturas ſanctarum rerum geſtarum, (ut ipſe Ionas ait in principio libri primi) uerùm etiam cruces materiales, quibus ob honorem & recordationem redemptionis ſuæ ſancta conſueuit uti Eccleſia, à cunctis parochiæ ſuæ baſilicis dicitur deleuiſſe, euertiſſe, & penitùs abdicaſſe.

Damaſcenus Imperatorem Iconoclaſtã oppugnat.

Damascenus ſcripſit libros tres aduerſùs eos, qui ſanctas imagines traducunt & criminãtur, præcipuè uerò aduerſùs Imperatorem Leonem Iſaurum Iconomachum: in quib. doctiſsimè confutat argumenta Iconoclaſtarum,

rum,& ueterem Eccleſiæ traditionem de uſu & cultu ſanctarum imaginum propugnat ac defendit,multis etiam antiquorum Patrum teſtimonijs, & hiſtoriarum exemplis adductis,quæ nimis longum foret aſcribere.

1. C. Secunda Synodus Nicena,actione ſeptima, in definitione: Sancta Synodus exclamauit: Hæc eſt fides Apoſtolorum, hæc eſt fides patrum, hæc eſt fides Orthodoxorum, hæc fides orbem terrarum confirmauit. Credentes in unum Deum,in Trinitate laudatum, uenerandas imagines amplexamur. Qui ſecùs agunt,anathemate percelluntur. Qui ſic non ſentiunt,ab Eccleſia depelluntur. Nos antiquæ Eccleſiæ legiſlationi inſiſtimus,nos decreta Patrum cuſtodimus,nos adijcientes aliquid aut auferẽtes Eccleſiæ anathematizamus. Nos uenerandas imagines ſuſcipimus. Nos, qui ſecùs faxint,anathemate percellimus. Quicunque ſententias ſacræ ſcripturæ de idolis,contra uenerandas imagines adducunt,anathema. Qui uenerandas imagines idola appellant,anathema. Qui dicunt,quòd imagines Chriſtiani ut deos adorent,anathema. Qui ſcientes communicant cum illis, qui cõtra uenerandas imagines ſentiunt,aut eas dehoneſtant,anathema. Qui audent Eccleſiam Catholicam dicere idola aliquandò ſuſcepiſſe,anathema.

Fides Apoſtolorum & Orthodoxorũ.

Anathemate feriunt à ſancta ſynodo oẽs Iconomachi,& eorum falſa doctrina.

Eadẽ anathemata etiã in fine actionis 4 & 5. pplata à ſynodo fuere

Anathema iis qui ſcripturas de idolis, contra imagines citãt, aut eas idola appellant.

2. Synodus octaua generalis canone ſeptimo: Valdè proficuum eſt & uenerabiles imagines pingere,ſed & proximos diſciplinas diuinæ ac humanæ ſapientiæ docere. Non autem bonum eſt, nec omninò proficuũ,ab indignis horum aliquid fieri. Huius rei gratia nequaquàm imagines operari in ſacris templis,ſed neque in quouis loco docere anathematizatos ab hac ſancta & uniuerſali ſynodo,definimus & promulgamus. * uſque à propria ſeductione ac malitia conuertantur. Quiſquis ergò poſt hanc definitionem ad picturæ ſanctarum imaginũ in Eccleſijs, aut doctrinæ actionem quoquo modo eos admiſerit,ſi quidem clericus fuerit,proprio gradu periclitetur:ſi laicus communione priuetur.

* uidet legẽdũ, quouſq;.

3. Nicephorus libro decimoſexto hiſtoriæ Eccleſiaſticæ,capite uigeſimoſeptimo: Xenaias quidam erat(Philoxenum Græca lingua rectè uocet) genere Perſa,& fortuna ſeruus,peridoneus ſatanæ miniſter. qui ſub Calandionis Epiſcopatu,quum ab hero ſuo profugiſſet,ad Eccleſiam Dei acceſsit, clericum ſe eſſe affirmans,quum quidem nondùm diuino regenerationis lauacro initiatus eſſet. Calandion ubi hominem eum, & latentem in eo male uolentiam ex ſignis & coniecturis quibuſdam cognouit, ab Eccleſia eum proſcripſit. Vbi uerò Calandioni Petrus Cnapheus ſucceſsit, Xenaiam ille non ſolùm recepit: uerumetiam nondùm baptiſmo initiatum, uicinæ Hierapolis Epiſcopum creauit,& Philoxenum nominauit. Et Petrus ubi tãdem ſe epiſcopatum uiro nondùm baptizato mandaſſe intellexit, dixiſſe fertur, ſufficere ei pro baptiſmo conſecrationem. Xenaias iſte primus (ò audacẽ animam,& os impudens) uocem illam euomit: Chriſti & eorum qui illi placuere, imagines uenerandas non eſſe. Itaque impietatis iſtud mancipiũ magno cum tumultu multis ſibi ex prima Syrorum gente aſcitis,& non exigua ex Cynegetico ſiue Venatico monaſterio multitudine aſſumpta,unà cũ innata ſibi improbitate, in urbem peruenit: & Flauiano uim maximam intentauit, ut Chalcedonenſi ſynodum & Leonis tomum ille anathemate damnaret.

Prophanus Xenaias primus linguam laxauit cõtra imagines ſanctas.

4. Gregorius libro nono epiſtolarum,epiſtola nona ad Serenum Maſſilienſem Epiſcopum,ut ſuprà,in hac quæſtione,B.

5. Con-

Imagines ſanctorum retinendæ, & quo modo aut quo fine honorandæ.

Per imagines quas oſculamur, & coram quibus procũbimus, Chriſtum adoramus, & Sanctos ueneramur.

Nicena 2. ſynodus.

Pictæ hiſtoriæ ſacræ quid utilitatis adferant.

Anathema Iconomachis

5. Concilium Tridentinum ſeſsione uigeſimaquinta, in decreto de Inuocatione, ueneratione & reliquijs Sanctorum & ſacris imaginibus: Doceant imagines Chriſti, Deiparæ uirginis, & aliorum ſanctorum, in templis præſertim habendas & retinendas, eiſque debitum honorem & uenerationem impertiendam: non quòd credatur ineſſe aliqua in ijs diuinitas uel uirtus, propter quam ſint colendæ: uel quòd ab eis ſit aliquid petendum, uel quòd fiducia in imaginibus ſit figenda, ueluti olim fiebat à gentibus, quæ in idolis ſpem ſuam collocabant: ſed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræſentant: ità ut per imagines quas oſculamur, & coram quibus caput aperimus & procumbimus, Chriſtum adoremus, & Sanctos, quorum illæ ſimilitudinem gerunt, ueneremur. Id quod Concilium, præſertim uerò ſecundæ Nicenæ ſynodi decretis contra imaginum oppugnatores eſt ſancitũ. Illud uerò diligẽter doceant Epiſcopi per hiſtorias myſteriorum noſtræ redemptionis, picturis uel alijs ſimilitudinibus expreſſas, erudiri & confirmari populum in articulis fidei commemorãdis, & aſsiduè recolendis: tum uerò ex omnibus ſacris imaginibus magnum fructum percipi, non ſolùm quia admonetur populus beneficiorum & munerum, quæ à Chriſto ſibi collata ſunt: ſed etiàm quia Dei per Sanctos, miracula, & ſalutaria exempla oculis fidelium ſubijciuntur: ut pro ijs Deo gratias agant, ad Sanctorumque imitationem, uitam moreſque ſuos componant: excitenturque ad adorandum ac diligendum Deum, & ad pietatem colendam. Si quis autem his decretis contraria docuerit aut ſenſerit, anathema ſit.

Leonis Imperatoris furor.

Refert tamẽ Zonaras eum à Grego. Ro. Pontif ſynodico anathemate obſtrictum.

Incendi mandat impius Leo imagines Saluatoris & Sanctorum.

Martyrio affecti pro imaginibus.

6. Paulus Diaconus de geſtis Longobardorum libro ſexto, capite decimoquarto: Hac tempeſtate Leo Imperator apud Conſtantinopolim ſanctorum imagines depoſitas incendit. Romano quoque Pontifici idem facere, ſi imperialem gratiam habere uellet, mandauit. Sed Pontifex id facere contempſit. Omnis quoque Rauennenſis exercitus & Venetiarum, talibus iuſsis uno animo reſtitere, & niſi eos Pontifex prohibuiſſet, Imperatorem ſuper ſe conſtituere aggreſsi fuiſſent. Per idem tempus Leo Imperator ad peiora progreſſus eſt, ità ut compelleret omnes Conſtantinopoli habitãtes tam ui, quam blandimentis, ut deponerent ubicunque haberentur imagines tam Saluatoris noſtri, quam eius ſanctæ Genitricis, & omnium Sanctorum, eaſque in medio urbis incendio concremari fecit. Et quia plerique ex populo tale ſcelus fieri præpediebant, aliquot ex eis capite truncati, alij alia parte corporis mulctati ſunt. Cuius errori Germanus Patriarcha non conſentiens, à propria ſede depulſus eſt, & eius loco Anaſtaſius presbyter ordinatus eſt.

Idem Paulus libro ultimo de geſtis Romanorum, in fine eadem ad uerbum repetit.

Ioannes Patriarcha Hieroſolymitanus, in uita ſancti Ioannis Damaſceni: Ingruerant uniuerſo orbi nox horrida atque profundæ tenebræ, ità ut obſcurarentur uenerabilium imaginum præclaræ figuræ. Illarum author fuit, non à triuio aliquis ac plebeius, qui in exigua tantùm parte orbis, malitiam ſuam diſſeminaret, ſed uir ille (ut ſic dicam) manu fines orbis complectens, Romanorum uidelicet princeps. Is potentia inflatus, ui ſumma nitebatur, ut ad unam uenerandas imagines omnes, & locis in omnibus, demoliri poſſet. Et eapropter imaginum cultores partim dilaniari faciebat, ſi

Crudelitas Imperatoris in imaginũ cultores.

cut

cut leò rapiens & rugiens, uerè tam animo quàm corpore leo partim in diuerſa rugitu ſuo fugabat, atque adeò ſæuiebat, ut fidelium plerique in ſubterraneis ſpeluncis ſeſe occulerent, exiſtimarentque tutius, leonibus ac draconibus conuenire, quàm cum illo illiusque familiaribus habitare. Nonnulli etiam metu perterriti, uſque in extremos orbis terminos procurrerunt. Leo enim rugiet, & quis non formidabit? Ab ipſo inquam, quaſi à conſpectu colubri fugiebant. At Ioannes ille non leonina feritate, ſed gratia nomẽ ſortitus, ſpiritalique gratia plenus, aduersùs ſingularem hunc ſerpentem, ut ſtomachari & exardeſcere cœpit, (ità autẽ ſtomachabatur, ut rectè & uirtutem, & zelum dixeris ſtomachationem) non ad Sauromatas cum Thracibus, neque ad columnas Herculis cum Conſtantinopolitanis profugit, neque ad deſertiora loca ex palatijs tranſijt propter rugitum Leonis. Sed & cùm uerſaretur Damaſci, & cùm monaſticam in ſolitario Palæſtinæ loco exerceret, ſtrenuus & impauidus aduersùs Leonem pugnabat. Quamuis autem ille ſtrenuiſsimus meus athleta, tanto locorum interuallo abeſſet à tyranno, libris tamen & ſermonibus cor illius diſſecabat, uelut tricuſpidibus haſtis quas igne ſpiritus ſancti fabricabat, uitali aqua ſolidâs. In eadem hiſtoria refert, quomodò ipſi Damaſceno per B. virginem manus reſtituta ſit, quam propter imaginum defenſionem amiſerat.

Plura de huius Imperatoris Leõis crudelitate, filiorumq́ue eius Cõſtãtini Copronymi & Leonis Copronymi, vide apud Ioannem Zonarã, annalium tomo 3.

Damaſceni libertas & conſtantia.

Scripta Damaſceni in defenſionẽ imaginum ſanctarum.

X

Quid nobis præſcribit ſecundum præceptum?

A. Prohibet abuſum diuini nominis & irreuerentiam, quæ committitur à periuris, blaſphemis, & per Deum, Sanctos, uel ſacra [a] temerè iurantibus, contra illud: [b] *Nolite iurare: ſit ſermo ueſter, eſt eſt, non non.*

B. Deindè requirit, ut iuxta rectum linguæ uſum ingentẽ reuerentiam diuino nomini exhibeamus, iuramenta ſeruemus, uota Deo & Eccleſiæ facta nõ uiolemus, deniquè ut uerbum [c] Dei tractemus reuerenter.

Exodi 20. b
Leuit. 19. c 5. a b
Ecc. 23. b 27. b
Za. 5. a b & 8. c
Leui. 24. c
Matth. 5. f
a 8. Tol. cã. 2.
b Matth. 5. f
Iac. 5. c
Pſal. 33. a Ierem. 4. a
Pſal. 14. b & 75. b
Eccleſiaſ. 5. a
1. Tim. 5 b
Deut. 23. d
c Pſal. 49. c
2. Cor. 2. d 4. a
Triden. ſyno. ſeſſ. 4.

SCRIPTVRAE.

Exodi uigeſimo: Non aſſumes nomen Domini Dei tui in uanum: Nec enim habebit inſontem Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtrà.

Leuitici decimonono: Non periurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus.

Et quinto capite: Si peccauerit anima, & audierit uocem iurantis, teſtiſque fuerit quòd aut ipſe uidit, aut conſcius eſt: niſi indicauerit, portabit iniquitatem ſuam. Anima quæ iurauerit & protulerit labijs ſuis, ut uel malè quid faceret, uel bene, & idipſum iuramento & ſermone firmauerit, oblitaque poſteà intellexerit delictum ſuum, agat pœnitentiam pro peccato, & offerat de gregibus agnum ſiue capram, orabitque pro ea ſacerdos & pro peccato eius.

Eccleſiaſtici vigeſimotertio: Iurationi non aſſueſcat os tuum. Mul

ti enim caſus in illa. Nominatio uerò Dei non ſit aſsidua in ore tuo, & nominibus ſanctorum non admiſcearis: quoniam non eris immunis ab eis. Sicut enim ſeruus interrogatus aſsiduè, à liuore non minuitur: ſic omnis iurans & nominans, in toto a peccato non purgabitur. Vir multùm iurans, implebitur iniquitate,& non diſcedet à domo illius plaga. Et ſi fruſtrauerit,delictum illius ſuper ipſum erit: & ſi diſsimulauerit, delinquit dupliciter: & ſi in uacuum iurauerit, non iuſtificabitur. Replebitur enim retributione domus illius. Indiſciplinatæ loquelæ non aſſueſcat os tuum:eſt enim in illa uerbum peccati. Homo aſſuetus in uerbis improperij, in omnibus diebus ſuis non erudietur.

Et capite uigeſimoſeptimo: Loquela multum iurans, horripilationem capiti ſtatuet,& irreuerentia ipſius obturatio aurium.

Zachariae quinto: Ego uideo uolumen uolans. Et dixit ad me (angelus ſcilicet:) Hæc eſt maledictio quæ egreditur ſuper faciem omnis terræ: quia omnis fur,ſicut ibi ſcriptum eſt, iudicabitur: & omnis iurans, ex hoc ſimiliter iudicabitur. Educam illud, dicit Dominus exercituum: & ueniet ad domum furis & ad domum iurantis in nomine meo mendaciter: & commorabitur in medio domus eius, & conſumet eum, & ligna eius, & lapides eius.

Item capite octauo: Loquimini ueritatem unuſquiſque cum proximo ſuo &c.& iuramentum mendax nè diligatis.Omnia enim hæc ſunt quæ odi, dicit Dominus.

Levitici vigeſimoquarto: Educ blaſphemum (inquit Dominus ad Moyſen) extra caſtra,& ponant omnes qui audierunt, manus ſuas ſuper caput eius,& lapidet eum populus uniuerſus. Et ad filios Iſrael loqueris: Homo qui maledixerit Deo ſuo, portabit peccatum ſuum: & qui blaſphemauerit nomen Domini,morte moriatur: lapidibus opprimet eũ omnis multitudo populi,ſiue ille ciuis,ſiue peregrinus fuerit. Qui blaſphemauerit nomen Domini,morte moriatur.

Matthaei quinto: Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non periurabis: reddes autem Domino iuramenta tua.Ego autem dico uobis non iurare omninò,neque per cælum,quia thronus Dei eſt: neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum eius: neque per Hieroſolymam,quia ciuitas eſt magni regis: neque per caput tuum iuraueris: quia non potes unum capillum album facere aut nigrum. Sit autem ſermo ueſter,eſt,eſt:non,non:quod autem his abũdantiùs eſt,à malo eſt.

Iacobi quinto: Ante omnia, fratres mei,nolite iurare, neque per cælũ, neque per terram, neque aliud quodcunque iuramentum. Sit autem ſermo ueſter,eſt,eſt:non,non:ut non ſub iudicio decidatis.

Psalmo trigeſimotertio: Benedicam Dominum in omni tempore: ſemper laus eius in ore meo.

Ieremiae quarto: Si reuerteris Iſrael,ait Dominus,ad me conuertere. Et iurabis,Viuit Dominus,in ueritate,& in iudicio, & in iuſtitia:& benedicent eum gentes,ipſumque laudabunt.

Psalmo decimoquarto: Domine,quis habitabit in tabernaculo tuo?&c. Qui iurat proximo ſuo,& non decipit.

Et Pſalmo ſeptuageſimoquinto: Vouete & reddite Domino Deo ueſtro.

Ecclesiastis quinto: Si quid uouiſti Deo, nè moreris reddere.

Diſpli-

Diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſsio. Sed quodcunque uoueris, redde: multoque melius eſt non uouere, quàm poſt uotum promiſſa non reddere.

Prioris ad Timotheum quinto: Adoleſcentiores autem uiduas deuita. Cùm enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere uolunt: habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

Deuteronomii uigeſimotertio: Cùm uotum uoueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requiret illud Dominus Deus tuus. & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum: Si nolueris polliceri, abſq; peccato eris. Quod autem ſemèl egreſſum eſt de labijs tuis, obſeruabis, & facies ſicut promiſiſti Domino Deo tuo, & propria uoluntate & ore tuo locutus es.

Psalmo quadrageſimonono: Immola Deo ſacrificium laudis, & redde altiſsimo uota tua. Ibidèm: Peccatori autem dixit Devs, Quarè tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?

Posterioris ad Corinthios ſecundo: Non ſumus ſicut plurimi, adulterantes uerbum Dei, ſed ex ſynceritate, ſed ſicut ex Deo, coram Deo in Christo loquimur.

Et capite quarto: Abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in aſtutia, neque adulterantes uerbum Dei, ſed in manifeſtatione ueritatis, commendantes noſmetipſos ad omnem conſcientiam hominum coram Deo.

PATRES.

A. Concilivm Toletanum octauum, canone ſecundo, multa diſſerit de incautis iuramentis. Ac inter alia quidem docet, iuramenta reſolui non poſſe, quia ſcriptum ſit, Non aſſumes nomen Domini Dei tui in uanum. Cęterùm iuramenta illicita ſeruanda non eſſe, ex beati Ambroſij teſtimonio, qui libro primo Officiorum hunc in modum loquitur: Eſt etiam contra officium nonnunquàm, ſoluere promiſſum, & ſacramentum cuſtodire: ut Herodes, qui iurauit, quoniam quicquid petitura eſſet, daret filiæ Herodiadis: & necem Ioannis præſtitit, nè promiſſum denegaret. Nam de Iephte quid dicam, qui immolauit filiam, quæ ſibi uictori primùm occurrerat, quò uotũ impleret, quod ſpoponderat, ut quicquid ſibi primum occurriſſet, offerret Deo? Melius fuerat nihil tale promittere, quàm promiſſum ſoluere parricidio. Item in libro tertio: Purum ergò ac ſyncerum oportet eſſe affectum, ut unuſquiſque ſimplicem ſermonem proferat, uas ſuum in ſanctitate poſsideat, nec fratrem circunſcriptione uerborum ſeducat. Nihil promittat inhoneſtum. At ſi promiſerit, tolerabilius eſt promiſſum non facere, quàm facere quod turpe ſit. Sæpè plerique conſtringunt ſe iuriſiurandi ſacramento, & cùm ipſi cognouerint promittendum non fuiſſe, ſacramenti tamen cõtemplatione faciunt, quod ſpopõderint. Sicut de Herode ſuprà ſcripſimus, qui ſaltatrici præmium turpiter promiſit, crudeliter ſoluit: Turpe eſt, quòd regnum pro ſaltatione promittitur: crudele, quòd mors prophetæ pro iuriſiurandi religione datur. Quanto tolerabilius tale fuiſſet periurium ſacramento? Et poſt pauca de Iephte diſputans: Mirabilis, inquit, neceſsitas, quę ſoluitur parricidio. Melius eſt non uouere, quàm uouere id quod ſibi is, cui promittitur, nolit exolui. Et poſt paululum: Non ſemper igitur promiſſa ſoluenda omnia ſunt. Deniquè ipſe Deus, ſicut ſcriptura indicat, frequenter

[Margin: Exod. 20. lib. 1. cap. 50. Incauta iuramenta an ſeruãda ſint, ex B. Ambroſij ſententia. Matth. 14. Iud. 11. lib. 3. cap. 12. Matth. 14. Marc. 6. aliàs miſerabilis. Iud. 11. Ionæ 3.]

Ex Iſido. lib. 2. ſentēt. ſiue de ſummo bono, cap. 31. Vide Gratia-nū 22. quæſt. 3. & 4.

mutat ſuam ſententiam. Hæc ibi ex Ambroſio. Deindè ex Iſidoro: Non eſt conſeruandum ſacramentum, quod malè & incautè promittitur, uelut ſi quiſpiam adulteræ perpetuam cum ea permanendi fidem polliceatur. Tolerabilius eſt enim non implere ſacramentum, quàm permanere in ſtupri flagitio. Similiter ex Synonymis: In malis promiſsis reſcinde fidem, in turpi uoto muta decretum. Quod incautè uouiſti, non facias. Impia eſt promiſſio, quæ ſcelere adimpletur. Ibidèm ſic aiunt eadem de re Concilij Patres: Dum periuramus, creatorem quidem offendimus, ſed nos tantummodò maculamus. Cùm uerò noxia promiſſa complemus: & Dei iuſſa ſuperbè contemnimus, & proximis impia crudelitate nocemus, & noſipſos crudeliori gladio trucidamus.

Verba ſacræ ſcripturæ nō licet ad ꝓphana conuertere.

B. Concilium Tridentinum ſeſsione quarta, in decreto de editione & uſu ſacrorum librorum: Poſthæc temeritatem illam reprimere uolens ſancta ſynodus, qua ad profana quæque conuertuntur & torquentur uerba & ſententiæ ſacræ ſcripturæ, ad ſcurrilia ſcilicet, fabuloſa, uana, adulationes, detractiones, ſuperſtitiones, impias & diabolicas incantationes, diuinationes, ſortes, libellos etiam famoſos: mandat & præcipit, ad tollendam huiuſmodi irreuerentiam & contemptum, nè decæterò quiſquam quomodolibet uerba ſcripturæ ſacræ ad hæc & ſimilia audeat uſurpare: ut omnes huius generis homines, temeratores & uiolatores uerbi Dei, iuris & arbitrij pœnis per Epiſcopos coerceantur.

XI

Quid imperat tertium præceptum?

Exo. 20. b 31. c Deu. 5. b Leui. 23. a Hier. 17. d Eſa. 56. b Ap. 1. c Act. 20. b 1. Cor. 16. a Augu. ad Ianu. ep. 119. c. 12. & 13. & epi. 118. ca. 1. Item ſer. 154. de temp. Leo epiſto. 81. ad Dioſcor. a Ioan. 4. c Deu. 5. b Nū. 15. d Leuit. 23. Ignat. ad Philip. Leo ſer. 3. de 40. Gregor. li. 11. epi. 3. Hie. in c. 4. ad Gal. Aug. cont. Adimātū, c. 16. & ſer. 251. de temp. Cōc. Mogūt. cā. 36. 2. Mati. can. 1. Agath. can. 21. & 47.

A. Poſtulat Sabbatum ſeu diem feſtum in Eccleſia, pijs operibus tranſigi. Vult igitur, ut animus tunc adſit curis uacuus, qui ſe liberè transferat ad cultum interiorem & exteriorem Deo in fide, ſpe, & charitate præſtandum. Vult ut expediti Diuina meditemur beneficia, tractemus ſacra, oremus & adoremus Deum cùm priuatim, tum publicè cum alijs in [a] ſpiritu & ueritate.

B. Prohibet autem diebus feſtis laborare, operibus uacare mechanicis, & occupationibus deditum eſſe profanis, nimirùm ut ocio ſancto uacemus, adeundo templum, & audiēdo publicum Eccleſiæ ſacrum ſeu Miſſam, & ſtatam concionem, quemadmodùm hoc præceptum obſeruare pij conſueuerunt.

SCRIPTVRAE.

Exodi vigeſimo: Memento ut diem ſabbati ſanctifices. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui eſt. Non facies omne opus in eo, tu & filius tuus, & filia tua, ſeruus tuus & ancilla tua, iumentum tuum & aduena qui eſt intra portas tuas. Sex

enim diebus fecit Dominus cælum & terram & mare, & omnia quæ in eis ſunt,& requieuit in die ſeptimo: idcircò benedixit Dominus diei Sabbati, & ſanctificauit eum.

Et capite trigeſimoprimo: Videte ut Sabbatum meũ cuſtodiatis: quia ſignum eſt inter me & uos in generationibus ueſtris: ut ſciatis quia ego Dominus, qui ſanctifico uos. Cuſtodite Sabbatum meum, ſanctum eſt enim uobis: qui polluerit illud, morte morietur: qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi ſui. Sex diebus facietis opus: in die ſeptimo Sabbatum eſt,requies ſancta Domino.omnis qui fecerit opus in hac die,morietur. Cuſtodiant filij Iſrael Sabbatum, & celebrent illud in generationibus ſuis.Pactum eſt ſempiternum inter me & filios Iſrael,ſignumque perpetuum:ſex enim diebus fecit Dominus cælum & terram,& in ſeptimo ab opere ceſſauit.

Devteronomii quinto:Obſerua diem Sabbati,ut ſanctifices eum,ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimus dies Sabbati eſt,id eſt, requies Domini Dei tui. Non facies in eo quidquam operis tu & filius tuus & filia,ſeruus & ancilla,&bos, & aſinus, & omne iumentum tuum, & peregrinus qui eſt intra portas tuas, ut requieſcat ſeruus tuus & ancilla tua, ſicut & tu. Memento quòd & ipſe ſerui eris in Aegypto,& eduxerit te indè Dominus Deus tuus in manu forti & brachio extento.Idcircò præcepit tibi,ut obſerues diem ſabbati.

Levitici vigeſimotertio: Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Loquere filijs Iſrael,& dices ad eos:Hæ ſunt feriæ Domini,quas uocabitis ſanctas. Sex diebus facietis opus: dies ſeptimus,quia Sabbati requies eſt, uocabitur ſanctus: omne opus non facietis in eo: Sabbatum Domini eſt in cunctis habitationibus ueſtris.Hę ſunt ergò feriæ Domini ſanctę,quas celebrare debetis temporibus ſuis. Menſe primo, quartadecima die menſis ad ueſperum,phaſe Domini eſt: & quintadecima die menſis huius, ſolennitas azymorum Domini eſt. Numerabitis ab altero die Sabbati in quo obtuliſtis manipulum primitiarum,ſeptem hebdomadas plenas, uſque ad alterã diem expletionis hebdomadæ ſeptimæ,id eſt quinquaginta dies, & ſic offeretis ſacrificium nouum Domino ex omnibus habitaculis ueſtris. Menſe ſeptimo,prima die menſis erit uobis Sabbatum memoriale clangentibus tubis,& uocabitur ſanctum: Omne opus ſeruile non facietis in eo,& offeretis holocauſtum Domino. Decimo die menſis huius ſeptimi dies expiationũ erit celeberrimus,& uocabitur ſanctus: affligetiſq; animas ueſtras in eo, & offeretis holocauſtum Domino. Omne opus ſeruile non facietis in tempore diei huius: quia dies propitiationis eſt, ut propitietur uobis Dominus Deus ueſter: Omnis anima quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis ſuis: & quæ operis quippiam fecerit, delebo eam de populo ſuo. Nihil ergò operis facietis in eo: legitimum ſempiternum erit uobis in cunctis generationibus, & habitationibus ueſtris. Sabbatum requietionis eſt, & affligetis animas ueſtras die nono menſis. A quintodecimo die menſis huius ſeptimi,erunt feriæ tabernaculorum ſeptem diebus Domino. Dies primus uocabitur celeberrimus atque ſanctiſsimus: omne opus ſeruile non facietis in eo. Et ſeptem diebus offeretis holocauſta Domino. Dies quoque octauus erit celeberrimus atque ſanctiſsimus,& offeretis holocauſtum Domino: eſt enim cœtus atque collectæ: omne opus ſeruile non facietis in

eo.Hę ſunt ferię Domini,quas uocabitis celeberrimas atq; ſanctiſsimas:etc.

Hieremiae decimoſeptimo: Hæc dicit Dominus: Cuſtodite animas ueſtras, & nolite portare pondera in die Sabbati: nec inferatis per portas Ieruſalem.Et nolite eijcere onera de domibus ueſtris in die Sabbati,& oē opus non facietis: ſanctificate diem Sabbati,ſicut præcepi patribus ueſtris.

Esaiae quinquageſimoſexto: Quia hæc dicit Dominus Eunuchis,Qui cuſtodierint Sabbata mea, & elegerint quæ ego uolui, & tenuerint fœdus meum: dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs & filiabus: nomen ſempiternum dabo eis, quod non peribit: Et filios aduenæ qui adhærent Domino, ut colant eum, & diligant nomen eius, ut ſint ei in ſeruos: omnem cuſtodientem Sabbatum,nè polluat illud,& tenentem fœdus meum: Adducam eos in montem ſanctum meum, & lætificabo in domo orationis meæ: holocauſta eorum & uictimæ eorum placebunt mihi ſuper altari meo: quia domus mea, domus orationis uocabitur cunctis populis.

Apocalypsis primo: Fui in ſpiritu in Dominica die.

Actorum vigeſimo: Vna autem Sabbati cùm conueniſſemus ad frangẽdum panem,Paulus diſputabat cum eis: &c.

Prioris ad Corinthios decimoſexto: De collectis autem quæ fiunt in ſanctos,ſicut ordinaui Eccleſijs Galatiæ,ita & uos facite. Per unam Sabbati unuſquiſque ueſtrum apud ſe ſeponat, recondens quod ei bene placuerit, ut non cùm uenero,tunc collectæ fiant.

Ioannis quarto: Sed uenit hora, & nunc eſt, quandò ueri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & ueritate. Nam & Pater tales quęrit,qui adorent eum. Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum,in ſpiritu & ueritate oportet adorare.

Deuteronomii quinto: Obſerua diem Sabbati, &c. ut ſuprà, hac quæſtione.

Numerorum decimoquinto: Factum eſt autem, cum eſſent filij Iſrael in ſolitudine,& inueniſſent hominem colligentem ligna in die Sabbati,obtulerunt eũ Moyſi & Aaron & uniuęrſæ multitudini. Qui recluſerunt eum in carcerem,neſcientes quod ſuper eo facere deberent. Dixitque Dominus ad Moyſen: Morte moriatur homo iſte. obruat eum lapidibus omnis turba extra caſtra.Cumq; eduxiſſent eum forãs,obruerunt eum lapidibus, & mortuus eſt ſicut præceperat Dominus.

Levitici vigeſimotertio: ut ſuprà, hac quæſtione.

PATRES.

Præceptũ de colendo Sabbato quõ ad Chriſtianos pertineat.

1. A. Avgustinvs epiſtola centeſima decimanona ad Ianuarium,capite duodecimo. Ideoque inter omnia illa decẽ præcepta ſolùm ibi quod de Sabbato poſitum eſt, figuratè obſeruandum præcipitur: quam figuram nos intelligendam,non etiam per ocium corporale celebrandam, ſuſcepimus. Cùm enim Sabbato ſignificetur ſpiritalis requies,de qua dictum eſt in Pſalmo: Vacate & uidete, quoniam ego ſum Deus,& quò uocantur homines ab ipſo Domino,dicente: Venite ad me omnes,qui laboratis & oneratis eſtis,& ego reficiam uos.Tollite iugum meum ſuper uos, & diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde,& inuenietis requiẽ animabus ueſtris. Cætera tamen ibi præcepta propriè ſicut præcepta ſunt,ſine ulla figurata ſignifica-

Pſal.45. Matt.11. Exod.20. Deut.5.

gnificatione obſeruamus. Nam & idola non colere manifeſtè didicimus, & non accipere in uanum nomen Domini Dei noſtri & honorare patrem & matrem, & non mœchari, non occidere, non furari, non falſum teſtimonium dicere, non concupiſcere uxorem proximi, non concupiſcere ullam rē proximi, non figuratè aliud prætendunt & myſticè aliud ſignificant, ſed ſic obſeruantur, ut ſonant. Obſeruare tamen diem Sabbati non ad literam iubemur ſecundùm ocium ab opere corporali, ſicut obſeruant Iudæi: & ipſa eorum obſeruatio, quia ità præcepta eſt, niſi aliam quandam ſpiritalem requiem ſignificet, ridenda iudicatur. Vndè non inconuenienter intelligimus ad amorem excitandum, quo ad requiem tendimus, ualere omnia quæ figuratè in ſcripturis dicuntur, quandoquidem non ſolùm id in decalogo figuratè præcipitur, ubi requies commendatur, quæ ubique amatur, ſed in ſolo Deo certa & ſancta inuenitur.

2. Deinde capite decimotertio: Dies tamen Dominicus non Iudæis, ſed Chriſtianis reſurrectione Domini declaratus eſt, & ex illo habere cœpit feſtiuitatem ſuam. Animæ quippe omnium ſanctorum ante reſurrectionem corporis ſunt quidem in requie, ſed in ea non ſunt actione, qua corpora recepta uegetantur. Talem quippe actionem ſignificat dies octauus, qui & primus: quia non aufert illam requiem, ſed glorificat. Non enim redit cum corpore difficultas ex corpore, quia nec corruptio. Oportet enim corruptibile hoc indui incorruptionem, & mortale hoc indui immortalitatem. Quapropter ante reſurrectionem Domini, quanuis ſanctos Patres plenos ſpiritu prophetico octauæ ſacramentum nequaquàm lateret, quo ſignificatur reſurrectio: Nam & pro octaua Pſalmus inſcribitur, & octauo die circuncidebantur infantes. Et in Eccleſiaſte ad duorum teſtamentorū ſignificationem dicitur: Illis ſeptem, & illis octo reſeruatum eſt: tamen illis eſt occultatum, & ſolum celebrandum ſabbatum traditum eſt, quia erat anteà requies mortuorum. Reſurrectio autem nullius erat donèc ueniret Chriſtus, qui reſurgens ex mortuis, iam non moreretur, & mors illi ultrà non dominaretur. Sed poſtquam facta eſt talis reſurrectio in corpore Dominico, ut præiret in capite Eccleſiæ, quod corpus Eccleſiæ ſperaret in fine, iam etiam dies Dominicus, i. octauus, qui & primus, inciperet celebrari, ipſa etiam cauſa intelligitur, cur obſeruandum Paſcha, ubi agnum occidere & comedere iubetur, quod manifeſtiſsimè paſsionem Domini præfigurat, non eis ità præceptum, ut attenderent occurrere Sabbatum, & cum menſe nouorum & tertiam lunæ hebdomadam concurrere, ut eundem quoque diem Dominus potiùs ſua paſsione ſignaret, qui etiam Dominicum, id eſt, octauum, qui & primus eſt, declaraturus aduenerat.

Dies Dominicus in locū Sabbati ſucceſſit apud Chriſtianos.

1. Cor. 15.

Eccleſ. 11.

Rom. 6.

4. Item epiſtola centeſima decimaoctaua ad Ianuarium, capite primo: Illa quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſeruantur, datur intelligi, uel ab ipſis Apoſtolis, uel plenarijs concilijs, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima authoritas, commendata atque ſtatuta retineri, ſicuti, quòd Domini paſsio & reſurrectio, & aſcēſio in cælum, & aduentus de cælo Spiritus ſancti anniuerſaria ſolennitate celebrantur. Et ſi quid aliud tale occurrerit, quod ſeruatur ab uniuerſa quacunque ſe diffundit Eccleſia.

Anniuerſariæ ſolennitates Chriſtianorū ab Apoſtolis inſtitutæ, uel à plenariis cō cilijs.

4. Idem Auguſtinus ſermone centeſimo quinquageſimoquarto de tempore: Venerabilis eſt hæc dies, qui Dominicus dies, & dies primus atque

Diei Domini ex commendatio.

Gen. 1. Exod. 14. Exod. 16. Matt. 3. Ioan. 2. Matt. 14. Ioan. 20. Actor. 2. Eſa. 30.

perfectus eſt, & dies clarus, in quo uiſa eſt prima lux, in quo transgreſſi ſunt filij Iſrael mare rubrum ſiccis pedibus, & in quo pluit manna filijs Iſrael in deſerto, & quo Dominus baptizatus eſt in Iordane, quo uinum de aqua in Cana Galileæ factum eſt. Quo benedixit Dominus quinque panes, quibus ſatiauit quinque millia hominũ: In quo reſurrexit Dominus à morte: Quo intrauit Dominus in domus clauſas, ubi erant diſcipuli congregati propter metum Iudæorum: In quo ſpiritus ſanctus deſcendit in Apoſtolos: Et in quo ſperamus Dominum noſtrum IESVM Chriſtum ad iudicium uenturũ: In quo die omnis creatura reformabitur in melius, ut ſol & luna ſeptuplũ lumen accipiant, & ſancti homines uitam æternam propter merita bonæ obedientię recipiant à Deo.

Dominicæ diei excellentia.

Gen. 1. Marc. 16. Matt. 28. Ioan. 20.

5. LEO Magnus epiſtola octogeſimaprima ad Dioſcorum, capite primo: Dies reſurrectionis Dominicæ tantis diuinarum diſpoſitionum myſterijs eſt conſecrata, ut quicquid eſt à Domino inſignius conſtitutum, in huius diei dignitate ſit geſtum. In hac mundus ſumpſit exordium: in hac per reſurrectionem Chriſti & mors interitum, & uita accepit initium. In hac Apoſtoli à Domino prædicandi omnibus gentibus Euangelij tubam ſumunt, & inferendum uniuerſo mundo ſacramento regenerationis accipiunt. In hac (ſicut beatus Ioannes Euangeliſta teſtatur) congregatis in unum diſcipulis, ianuis clauſis, quum ad eos Dominus introijſſet, inſufflauit, & dixit: Accipite Spiritum ſanctum: quorũ remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum detinueritis, detenta erunt. In hac denique promiſſus à Domino Apoſtolis Spiritus Sanctus aduenit.

Io. 14. & 16. Actor. 2.

1. B. IGNATIVS in epiſtola ad Philippenſes: Dies feſtos nolite inhonorare.

Diebus feſtis ſicut ornatur corpora & templa, ità & anima ſuis ornamentis exornanda eſt & à uitijs purganda.

2. LEO Magnus ſermone tertio de Quadrageſima: Si rationabile & quodammodò religioſum uidetur, per diem feſtum in ueſtitu nitidiore prodire, & habitu corporis hilaritatem mentis oſtendere, ſi ipſam quoque orationis domum propenſiore tunc cura & ampliore cultu, quantùm poſſumus, adornamus: nõne dignum eſt, ut anima Chriſtiana, quæ uerum uiuumque Dei templum eſt, & ſpeciem ſuam prudenter exornet, & redemptionis ſuæ celebratura ſacramentum, omni circunſpectione præcaueat, nè ulla eam macula iniquitatis obfuſcet, aut duplicis cordis ruga dedecoret? Nam quid prodeſt honeſtatis formam proferens cultus exterior, ſi interiora hominis aliquorum ſordeant contaminatione uitiorum? Omnia igitur, quæ animi puritatem & ſpeculum mentis obnubilant, abſtergenda ſedulò, & quadam elimatione radenda ſunt. Scrutetur quiſque conſcientiam ſuam, ſeque ante ſe ſtatuat proprij cenſura iudicij &c. Vndè quia dum mortali carne circundamur, non deſinit nobis antiquus hoſtis laqueos peccati ubique prætendere, & tunc maximè aduersùs Chriſti membra ſæuire, quandò ab eis ſunt celebrãda ſacratiora myſteria, meritò doctrina ſpiritus ſancti hac eruditione imbuit populum Chriſtianum, ut ad Paſchale feſtum quadraginta dierum continentia ſe præparet.

Ad feſtum Paſchæ celebrandũ quadrageſimali ieiunio præparamur ex Spiritus ſancti doctrina.

Die Dominico quid agendum.

3. GREGORIVS libro vndecimo epiſtolarum, epiſtola tertia ad Romanos ciues: Dominico die à labore terreno ceſſandum eſt, atque omnimodò orationibus inſiſtendum, ut ſi quid negligentiæ per ſex dies agitur, per diem reſurrectionis Dominicæ precibus expietur.

An Paulus ꝓhibeat quoſ

4. HIERONYMVS in caput quartum ad Galatas: Dicat aliquis: Si dies ob ſeruare

ſeruare non licet, & menſes, & tempora, & annos: nos quoquè ſimile cri men incurrimus, quartam ſabbati obſeruantes, & paraſceuen, & diem Dominicam, & ieiunium Quadrageſimæ, & Paſchæ feſtiuitatem & Pentecoſtes lætitiam: & pro uarietate regionum diuerſa in honore martyrum tempora conſtituta. Ad quod qui ſimpliciter reſpondebit, dicet, Non eoſdem Iudaicæ obſeruationis dies eſſe quos noſtros. Nos enim non azymorum paſcha celebramus, ſed reſurrectionis & crucis. Nec ſeptem iuxta morem Iſrael numeramus hebdomadas in Pentecoſte, ſed ſpiritus ſancti ueneramur aduentum. Et nè inordinata congregatio populi fidem minueret in CHRISTO, proptereà dies aliqui conſtituti ſunt, ut in unum omnes pariter ueniremus.

uis dies obſeruari à Xpianis.

Iudaica feſta non celebrantur à Chriſtianis.

Cur dies feſti instituti ſint.

5. AVGVSTINVS in libro contra Adimantum Manichæi diſcipulum, capite decimoſexto: Nos quoquè & Dominicum diem & Paſcha ſolenniter celebramus, & quaslibet alias Chriſtianas dierum feſtiuitates. Sed quia intelligimus quò pertineant, non tempora obſeruamus, ſed quæ illis ſignificantur temporibus.

Solennitates Chriſtianorum.

6. IDEM ſermone ducenteſimo quinquageſimoprimo de tempore. Sciendum eſt, fratres chariſsimi, quòd ideò à ſanctis patribus noſtris conſtitutum eſt Chriſtianis & mandatum, ut in ſolennitatibus Sanctorum, & maximè in Dominicis diebus, ocium haberent, & à terreno negocio uacarent, ut paratiores & promptiores eſſent ad diuinum cultum, cùm non haberent, quod eos indè retardaret incommodum, relinquerentque eo tempore terrenam ſolicitudinem, quò faciliùs poſſent Dei intendere uoluntatem. Indè ipſe Dominus per prophetam dicit: Vacate & uidete, quoniam ego ſum Deus. At hi qui diuerſis curis ac negocijs implicati, hanc ſententiam Dei ſpernunt, & diuinæ contemplationi uacare nolunt, timeo quòd in futuro iudicio illis ianuam Domini pulſantibus atque aperiri poſcentibus, Dominus reſpondeat, Amen dico uobis, neſcio uos. Diſcedite à me oẽs qui operamini iniquitatem. Et qui modò Deum quærere negligunt, ab ipſo tunc reſpuuntur. Idcircò fratres mei, non ſit uobis moleſtum, in Dominicis diebus & in Natalitijs Sanctorum, diuino ſtudere cultui. Dominicum ergò diem Apoſtoli & Apoſtolici uiri ideò religioſa ſolennitate habendum ſanxerunt, quia in eodem redemptor noſter à mortuis reſurrexit. Quique ideò Dominicus appellatur, ut in eo à terrenis operibus uel mundi illecebris abſtinentes, tantùm diuinis cultibus ſeruiamus, dantes ſcilicet diei huic honorem & reuerentiam propter ſpem reſurrectionis noſtræ, quam habemus in illa. Nam ſicut ipſe Dominus IESVS CHRISTVS & Saluator reſurrexit à mortuis, ità & nos reſurrecturos in nouiſsimo die ſperamus. Apparet autem hunc etiàm in ſcripturis ſanctis eſſe ſolennem. Ipſe enim eſt primus dies ſeculi, in ipſo formata ſunt elementa mundi, in ipſo creati ſunt angeli, in ipſo quoquè à mortuis reſurrexit CHRISTVS, in ipſo de cælis Spiritus ſanctus ſuper Apoſtolos deſcendit, manna in eodem, in eremo primùm de cælo datum eſt. His enim ſpeciebus ac talibus indicijs Dominica dies extat inſignis. Ac ideò ſancti doctores Eccleſiæ decreuerunt omnem gloriam Iudaici Sabbatiſmi in illã transferre, ut quod ipſi in figura, nos celebraremus in ueritate: quia tunc erit requies noſtra uera, quandò reſurrectio fuerit perpetrata, & remuneratio in anima & corpore ſimul perfecta. Obſeruemus ergò diem Dominicam fratres, & ſanctificemus illam, ſicut antiquis præceptum eſt de Sabbato, dicente Le-

Cur à terrenis negociis Chriſtiani feriantur, dieb. feſtis & Dominicis.

Pſal. 45.

Luc. 13.

Cur dies Dominicus ex Apoſtolorum inſtõne celebratur.

Matt. 28.

Gen. 1.

Act. 2.
Exo. 16.

Sabbati celebratio abrogata.

Exod. 20.
Leui. 23.

te Legiſlatore, à ueſpera uſque ad ueſperam celebrabitis Sabbata ueſtra. Videamus nè ocium noſtrum uanum ſit, ſed à ueſpera diei Sabbati uſque in ueſperam diei Dominici, ſequeſtrati à rurali opere & ab omni negocio, ſoli diuino cultui uacemus. Sic quoque ſanctificamus ritè Sabbatum Domini, dicente Domino: Omne opus non facietis in eo. Veniat ergò, cuicunque poſsibile ſit, ad ueſpertinam atque nocturnam celebrationem, & oret ibi in conuentu Eccleſiæ pro peccatis ſuis Deum. Qui uerò hoc non poſsit, ſaltem in domo ſua oret, & non negligat Deo ſoluere uotum, ac reddere penſum ſeruitutis. In diè uerò nullus ſe à ſacra Miſſarum celebratione ſeparet, neque ocioſus quis domi remaneat, cæteris ad Eccleſiam pergentibus, neq; in uenatione ſe occupet, & diabolico mancipetur officio, circunuagando cāpos & ſyluas, clamorem & cachinnum ore exaltans, non gemitum nec orationis uerba ex intimo pectore ad Deum proferens.

Quib. ſtudiis uacandum in diebus feſtis.

7. 8. 9. 10. CONCILIVM Moguntinum canone trigeſimoſexto, ſecundum Matiſconenſe canone primo, & Agathenſe canone uigeſimoprimo, & quadrageſimoſeptimo: vide infrà in tractatu de præceptis Eccleſiæ, quæſtione decimaquarta.

XII

Quæ ſumma eſt horum trium præceptorum?

A. Hæc tria priora quidem præcepta, quæ ſunt [a] primæ tabulæ, nos eò inſtituunt, ut uerum Deo cultum præſtemus, interiorem ſcilicet & exteriorem corde, ore, & opere, priuatim & publicè.

a Aug. quæſt. 71. in Exodū, & in Pſal. 32. concione 1.

B. Reliqua ſeptem, quæ porrò ſequuntur, præcepta ſecundæ tabulæ dicuntur, in hoc addita, ut noſtrum erga proximū officium explicent.

EX PATRIBVS.

Quot ſint primæ tabulæ p̄cepta, & quot ſecundæ.

1. A. AVGVSTINVS quæſtione ſeptuageſimaprima ſuper Exodum: Quæritur, decem præcepta legis quemadmodùm diuidenda ſint: utrùm quatuor ſint uſque ad præceptum de Sabbato, quæ ad ipſum Deum pertinent: ſex autem reliqua, quorum primum, Honora patrem & matrem, quæ ad hominem pertinent: an potiùs illa tria ſint, & iſta ſeptem. Qui enim dicunt, illa quatuor eſſe, ſeparant quod dictum eſt, Non erunt tibi dij alij præter me: ut aliud præceptum ſit, Non facies tibi idolum & cætera: ubi figmenta colēda prohibentur. Vnum autem uolunt eſſe, Non concupiſces uxorem proximi tui: &, Non concupiſces domum proximi tui, & omnia uſque in finem. Qui uerò illa tria eſſe dicunt, & iſta ſeptem, unum uolunt eſſe, quicquid de uno colēdo Deo præcipitur, ne aliquid aliud præter illum pro Deo colatur. Hæc autem extrema præcepta in duo diuidunt, ut aliud ſit præceptum, Non concupiſces uxorem proximi tui: & aliud, Non concupiſces domum proximi tui, non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, nec omnia quæcunque illius ſunt. Decem tamen eſſe præcepta neutri ambigunt, quoniam hoc ſcriptura teſtatur. Mihi tamen uidentur congruentiùs accipi

accipi tria illa,& iſta ſeptem,quoniam Trinitatem uidentur illa quę ad Deũ pertinent, inſinuare diligentiùs intuentibus. Et reuerà quod dictum eſt, Non erunt tibi dij alij præter me: hoc ipſum perfectiùs explicatur,cùm prohibentur colenda figmenta. Concupiſcentia porrò uxoris alienæ,& concupiſcentia domus alienæ, tantùm in peccando differunt, ut illi quòd dictum eſt, Non concupiſces domum proximi tui, adiuncta ſint & alia dicente ſcriptura: Neque agrum eius, neque ſeruum eius, neque ancillam eius,neque boues eius, neque ſubiugalem eius,neque omne pecus eius, neque quæcunque proximi tui ſunt. Diſcreuiſſe autem uidetur concupiſcentiam uxoris alienæ,à concupiſcentia cuiuslibet rei alienæ,quando utrunque ſic cœpit,Non concupiſces uxorem proximi tui: &, Non concupiſces domum proximi tui: & hinc cœpit cætera adiungere. Non autem cùm dixiſſet,Non concupiſces uxorem proximi tui: huic connexit alia, dicens,Neq; domum eius,neque agrum eius,neque ſeruum eius, & cæt.ſed omninò apparent hæc eſſe coniuncta,quæ in uno præcepto uidentur contineri, & diſcreta ab illo,ubì uxor nominata eſt. Illud autem ubì dictum eſt, Non erunt tibi dij alij præter me: apparet huius rei diligentiorem executionem eſſe in ijs quæ ſubiecta ſunt. Quò enim pertinet,Non facies tibi idolum, neque ullũ ſimulacrum: quæcunque in cælo ſunt ſurſum, & quæcunque in terra deorſum,& quæcunque in aqua ſub terra,non adorabis ea,neque ſeruies illi: niſi ad id quod dictum eſt,Non erunt tibi dij alij præter me? Et paulo pòſt: In illis duobus præceptis,non mœchandi, & non furandi, ipſa opera notata ſunt: in his uerò extremis, ipſa concupiſcentia: quæ tantum differunt,ut aliquandò mœchetur, qui non concupiſcit uxorem proximi, cùm alia aliqua cauſa illi miſcetur: aliquandò autem concupiſcat, nec ei miſceatur,pœnam timens: & hoc forſitan lex oſtendere uoluit,quòd utraque,peccata ſint. Et in fine eiuſdem quæſtionis: Si furti nomine bene intelligitur omnis illicita uſurpatio rei alienæ: non enim rapinam permiſit, qui furtum prohibuit,ſed utique à parte totum intelligi uoluit,quicquid illicitè rerum proximi auffertur: profectò & nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus,atque illorum membrorum non legitimus uſus prohibitus debet intelligi. Et quod dictũ eſt, Non occides: non putandum eſt fieri contra hoc præceptum,quandò lex occidit,uel occidi aliquem Deus iubet. Ille enim facit qui iubet, quanſtò miniſterium negare non licet.

Auguſtinus exiſtimat potiùs tria conſtituenda primæ tabulæ,& ſecundæ ſeptẽ præcepta.

Deut.5. Exod.20.ſecundùm lxx.

Quò differăt ſextũ & ſeptimum mandatum à nono & decimo.

Nomine furti & mœchiæ quid intelligatur.

Quinti præcepti explicatio.

2. Idem in Pſalmum trigeſimumſecundum,concione prima: Cum attendis ſuperiora dona Dei, quid tibi contulerit præceptorum, quia doctrina cæleſti te imbuerit, quid tibi deſupèr ex illius ueritatis fonte præceperit,cõuertere & ad Pſalterium, & pſalle Domino in pſalterio decem chordarũ. Præcepta enim legis decem ſunt. In decem præceptis legis habes pſalteriũ. Perfecta res eſt. Habes ibì dilectionem Dei in tribus, & dilectionem proximi in ſeptem. Et utiquè noſti Domino dicente, quia in his duobus præceptis tota lex pendet & prophetæ. Dicit tibi Deus deſupèr, quia Dominus Deus tuus Deus unus eſt. Habes unam chordam. Non accipis in uanum nomen Domini Dei tui: habes alteram chordam, Obſerua diem Sabbati,non carnaliter,non Iudaicis delicijs, qui ocio abutuntur ad nequitiam. Melius enim utiquè tota die foderent, quàm tota die ſaltarent. Sed tu cogitans requiem in Deo tuo, & propter ipſam requiem omnia faciens,abſtine ab opere ſeruili. Omnis enim qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati: utinàm

Deut.5. Dilectio Dei tribus præceptis explicatur: proximi uerò,ſeptem.
Matt.22.
Deut.6.
Deut.5.
Ibidem.
Minùs malũ eſſet in die feſto fodere, quàm ſaltare.
Ioan.8.

Pſal.35.
Tob.4.
Matth.7.
Deut.5.

nàm hominis, & non peccati. Hæc tria pertinent ad dilectionem DEI, cuius cogita unitatem, ueritatem, & uoluntatem. Eſt enim quædam uoluntas in Domino, ubi uerùm ſabbatum, uera requies. Vndè dicitur, Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Quis enim ſic delectat, quàm ille q fecit omnia quæ delectant? In his tribus charitas Dei, in ſeptem alijs charitas proximi, ne facias alij quod pati non uis. Honores patrem & matrem, quia uis te honorari à filijs tuis. Non mœchaberis: quia nec mœchari uxorem tuam poſt te vis. Non occides: quia & occidi non vis. Non furreris: quia furtum pati non uis. Non falſum teſtimonium dicas: quia odi ſti aduersùm te falſum teſtimonium dicentem. Non concupiſces uxorem proximi tui: quia & tuam non uis ab alio concupiſci. Non concupiſces rē, aliquam proximi tui: quia ſi quis tuam concupiſcit, diſplicet tibi. Conuerte & in te linguam, quandò tibi diſplicet, qui tibi nocet. Hæc omnia præcepta Dei ſunt, ſapientia donante data ſunt, deſupèr ſonant. Tange pſalterium, imple legem, quam Dominus Deus tuus non uenit ſoluere, ſed adimplere. Implebis enim amore, quod timore non poteras.

Matth.5.

XIII

Quid proponit & iniungit quartum præceptum?

Deut.5. b
Coloſſ.3.d
Ephe.6.a
Eccl.3. a.b
Prou. 23 c
Tobiæ 4.a
a Rom.13.ab
Heb. 13.c
Tit.3.a 2.c
1.Tim.2.a 6.a
1.Pet.2.c 6.b
Ephe.6.a
Coloſſ.3.d
b Leuit. 19. g
1 Pet.2.c
Gene. 43.f
1.Tim. 6.a
Eccleſ. 4.a
Act 10 d
c 1.Tim. 5.c
1.Cor. 9. b
Mat.10.b 22.b
Luc. 10.b
Ambr. lib. 5. hexaem.c.16.
d Matth.15.a
Heb.13.c
Exo.21.c 22.d
Leuit 20. b
Deu.21.d 27.c
Prou.20.c 28. d 30.b.c
Eccl.3.b

A. DOCENTVR hic filij, quid ſuis debeant parētibus, quorum & ope in hanc lucem editi, & labore liberaliter ſunt educati. Docētur & [a] ſubditi, ſuum deferre officium maioribus, id eſt, omnibus qui dignitate & poteſtate quadam ſiue in politicis, ſiue in Eccleſiaſticis magiſtratibus gerendis præcellūt.

B. DEBENT autem & illi parentibus, & hi maioribus ſuis tum interiorem, tum exteriorem [b] quandam reuerentiam & obſeruantiam, [c] opem itidèm & obedientiam.

C. VETATVR prætereà, nè quacunque ratione uel [d] offendamus: uel contriſtemus perſonas eiuſmodi ſubliminores, ſiue uerbis aut ſignis, ſiue factis id committatur.

SCRIPTVRAE.

A. DEVTERONOMII quinto: Honora patrem & matrem, ſicut præcepit tibi Dominus DEVS tuus, ut longo uiuas tempore, & bene ſit tibi in terra, quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi.

AD Coloſſenſes tertio: Filij, obedite parentibus per omnia, hoc enim placitum eſt in Domino.

AD Epheſios ſexto: Filij, obedite parentibus ueſtris in Domino. Hoc enim iuſtum eſt. Honora patrem tuum & matrem tuam: (quod eſt mandatum primum in promiſsione) ut bene ſit tibi, & ſis longæuus ſuper terram.

ECCLESIASTICI tertio: Filij ſapientiæ, Eccleſia iuſtorum & natio illorum, obedientia & dilectio. Iudicium patris audite filij, & ſic facite, ut ſalui ſitis. DEVS enim honorauit patrem in filijs: & iudicium matris exquirens, firmauit in filios: ſicut qui theſaurizat, ità & qui honorificat matrem ſuam.

ſuam. Qui honorat patrem ſuum, iucundabitur in filijs, & in die orationis ſuæ exaudietur. Qui honorat patrem ſuũ, uita uiuet longiore: & qui obedit patri, refrigerabit matrem. Qui timet Dominum, honorat parentes, & quaſi Dominus ſeruiet his qui ſe genuerunt. In opere, & ſermone, & omni patientia honora patrem tuum, ut ſuperueniat tibi benedictio à Deo, & benedictio illius in nouiſsimo maneat. Benedictio patris firmat domos filiorũ, maledictio autem matris eradicat fundamenta. Ne glorieris in contumelia patris tui: non enim eſt tibi gloria, ſed confuſio. Gloria enim hominis ex honore patris ſui, & dedecus filij pater ſine honore. Fili, ſuſcipe ſenectam patris tui, & non contriſtes eum in uita illius: & ſi defecerit ſenſu, ueniam da, & ne ſpernas eum in uirtute tua. Eleemoſyna enim patris non erit in obliuione. Nam pro peccato matris reſtituetur tibi bonum, & in iuſtitia ædificabitur tibi, & in die tribulationis commemorabitur tui: & ſicut in ſereno glacies, ſoluentur peccata tua. Quàm malæ famæ eſt, qui derelinquit patrem: & eſt maledictus à Deo, qui exaſperat matrem.

Proverbiorum vigeſimotertio: Audi patrem tuum qui genuit te: & ne contemnas cùm ſenuerit mater tua. Iterùm: Gaudeat pater tuus & mater tua, & exultet quæ genuit te.

Tobiae quarto: Igitur cùm Tobias putaret orationem ſuam exaudiri ut mori potuiſſet, uocauit ad ſe Tobiam filium ſuum, dixitque ei: Audi fili mi uerba oris mei, & ea in corde tuo quaſi fundamentum conſtrue. Cùm acceperit Deus animam meam, corpus meum ſepeli: & honorem habebis matri tuæ omnibus diebus uitæ eius. Memor enim eſſe debes, quæ & quanta pericula paſſa ſit propter te in utero ſuo. Cùm autem & ipſa compleuerit tempus uitæ ſuæ, ſepelias eam circa me.

Ad Romanos decimotertio: Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt enim poteſtas niſi à Deo. Quę autem ſunt, a Deo ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autẽ reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt. nam principes non ſunt timori boni operis, ſed mali. Vis autem non timere poteſtatem? bonum fac & habebis laudem ex illa. Dei enim miniſter eſt tibi in bonum. Si autem malum feceris, time. non enim ſine cauſa gladium portat. Dei enim miniſter eſt, uindex in iram ei qui malum agit. Ideò neceſsitate ſubditi eſtote: non ſolùm propter iram, ſed etiàm propter conſcientiam. Ideò enim & tributa præſtatis: Miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum ſeruientes. Reddite ergò omnibus debita: cui tributum, tributum: cui uectigal, uectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.

Ad Hebręos decimotertio: Obedite præpoſitis ueſtris, & ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilant, quaſi rationem pro animabus ueſtris reddituri: ut cũ gaudio hoc faciant, & non gementes. Hoc enim non expedit uobis.

Ad Titum tertio: Admone illos principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos eſſe, neminẽ blaſphemare.

Et capite ſecundo. Seruos hortare dominis ſuis ſubditos eſſe, in omnibus placentes, non contradicentes: non fraudantes, ſed in omnibus fidem bonam oſtendentes, ut doctrinam Saluatoris noſtri Dei ornent in omnibus.

Prioris ad Timotheum ſecundo: Obſecro igitur primùm omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in ſublimitate ſunt: ut quietam & tran-

& tranquillam uitam agamus in omni pietate & caſtitate. Hoc enim bonum eſt, & acceptum coram Saluatore noſtro Deo.

Item capite ſexto: Quicunq; ſunt ſub iugo ſerui, dños ſuos omni honore dignos arbitrentur: nè nomen Domini & doctrina blaſphemetur. Qui autem fideles habent dominos, non contemnant, quia fratres ſunt: ſed magis ſeruiant, quia fideles ſunt & dilecti, qui beneficij participes ſunt. Hęc doce, & exhortare.

Prioris Petri ſecundo capite: Subiecti eſtote omni humanę creaturę propter Deum: ſiue regi, quaſi pręcellenti: ſiue ducibus, tãquam ab eo miſſis ad uindictam malefactorum, laudem uerò bonorum: quia ſic eſt uoluntas Dei, ut benefacientes obmuteſcere faciatis imprudentium hominum ignorantiam: quaſi liberi, & non quaſi uelamen habentes malitię libertatē, ſed ſicut ſerui Dei. Omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, regem honorificate. Serui, ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantùm bonis & modeſtis, ſed etiam dyſcolis.

Et capite quinto: Similiter adoleſcentes ſubditi eſtote ſenioribus.

Ad Epheſios ſexto: Serui obedite dominis carnalibus cum timore & tremore, in ſimplicitate cordis ueſtri, ſicut Chriſto: non ad oculum ſeruientes, quaſi hominibus placentes, ſed uel ſerui Christi, facientes uoluntatem Dei ex animo, cum bona uoluntate ſeruientes, ſicut Domino & non hominibus, ſcientes quoniam unuſquiſque quodcunque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, ſiue ſeruus, ſiue liber.

Ad Coloſſenſes tertio: Serui, obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum ſeruientes, quaſi hominibus placentes, ſed in ſimplicitate cordis, timentes Deum. Quodcunque facitis, ex animo operamini, ſicut Domino, & non hominibus: ſcientes quòd à Domino accipietis retributionē hęreditatis.

B. Levitici decimonono: Coram cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis: & time Dominum Deum tuum.

Prioris Petri ſecundo: Subiecti eſtote &c. ut paulò antè.

Geneſis quadrageſimotertio: Ingreſſus eſt Ioſeph domum ſuam, obtuleruntque ei munera, tenentes in manibus ſuis, & adorauerunt proni in terram.

Prioris ad Timotheum ſexto: Quicunque ſunt ſub iugo ſerui, dominos ſuos omni honore dignos arbitrentur: nè nomen Domini & doctrina blaſphemetur.

Eccleſiaſtici quarto: Presbytero humilia animam tuam, & magnato humilia caput tuum.

Actorum decimo: Et factum eſt cùm introiſſet Petrus, obuius uenit ei Cornelius: & procidens ad pedes eius, adorauit.

Prioris ad Timotheum quinto: Qui benè præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in uerbo & doctrina. Dicit enim ſcriptura: Non alligabis os boui trituranti. Et, Dignus eſt operarius mercede ſua.

Prioris ad Corinthios nono: Quis militat ſuis ſtipendijs unquàm? Quis plantat uineam, & de fructu eius non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat? Nunquid ſecundùm hominem hæc dico? An & lex hæc non dicit? Scriptum eſt enim in lege Moyſi, Non alligabis os boui

tritu

trituranti. Nunquid de bobus cura eſt Deo? An propter nos utique dicit? Nam propter nos ſcripta ſunt, quoniam debet in ſpe qui arat, arare: & qui triturat, in ſpe fructus percipiendi. Si nos uobis ſpiritualia ſeminauimus, magnum eſt ſi nos carnalia ueſtra metamus? Si alij poteſtatis ueſtræ participes ſunt, quare non potiùs nos? Sed non uſi ſumus hac poteſtate: ſed omnia ſuſtinemus, nè quod offendiculum demus Euangelio Chriſti. Neſcitis, quoniã qui in ſacrario operãtur, quæ de ſacrario ſunt edunt: & qui altari deſeruiunt, cum altari participant? Itá & Dominus ordinauit ijs, qui Euangeliũ annunciant, de Euangelio uiuere.

MATTHAEI decimo: Nolite poſsidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis ueſtris: non peram in uia, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque uirgam. dignus enim eſt operarius cibo ſuo.

ET capite uigeſimoſecundo: Reddite ergò quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo.

LVCAE decimo: In eadem domo manete, edentes & bibentes quæ apud illos ſunt. Dignus eſt enim operarius mercede ſua. In quancunq; ciuitatem intraueritis, & ſuceperint uos, manducate quæ apponuntur uobis.

C. MATTHAEI decimoquinto: Ipſe autem reſpondens, ait illis. Quarè & uos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem ueſtram? Nam Deus dixit, Honora patrem & matrem: & qui maledixerit patri uel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicunque dixerit patri uel matri, Munus quodcunque eſt ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem ſuum aut matrem ſuam: & irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram.

AD Hebræos decimotertio: Obedite præpoſitis ueſtris &c. ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes. hoc enim non expedit uobis.

EXODI vigeſimoprimo: Qui percuſſerit patrem ſuum aut matrem, morte moriatur. Qui maledixerit patri ſuo uel matri, morte moriatur.

ET vigeſimoſecundo: Dijs non detrahes, & principi populi tui non maledices. Decimas tuas & primitias tuas non tardabis reddere.

LEVITICI vigeſimo: Qui maledixerit patri ſuo aut matri, morte moriatur. Patri matrique qui maledixerit, ſanguis eius ſit ſuper eum.

DEVTERONOMII vigeſimoprimo: Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui non audierit patris ac matris imperium, & coercitus obedire contempſerit, appræhendent eum, & ducent ad ſeniores ciuitatis illius, & ad portam iudicij, dicentque ad eos, Filius noſter iſte proteruus & contumax eſt, monita noſtra audire contemnit, comeſſationibus uacat, & luxuriæ atque conuiuijs: lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, ut auferatis malum de medio ueſtri, & uniuerſus Iſrael audiens pertimeſcat.

ET capite vigeſimoſeptimo: Maledictus qui non honorat patrem ſuum & matrem. & dicet omnis populus, Amen.

PROVERBIORVM vigeſimo: Qui maledicit patri ſuo & matri, extinguetur lucerna eius in medijs tenebris.

ITEM vigeſimooctauo: Qui ſubtrahit aliquid à patre ſuo, & à matre, & dicit, hoc non eſſe peccatum, particeps homicidæ eſt.

ET capite trigeſimo: Generatio quæ patri ſuo maledicit, & quæ matri ſuæ non benedicit, &c. Ibidèm: Oculum qui ſubſannat patrem, & cui deſpicit par-

cit partum matris ſuæ, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eũ filij aquilæ.

Ecclesiastici tertio: Fili, ſuſcipe ſenectam patris tui,& non contriſtes eum in uita illius,&c.ut ſuprà.

EX PATRIBVS.

Ciconiarum pietas in parentes.

B. Ambrosivs libro quinto hexaemeron, capite decimoſexto: Quam uerò rationabilium excedat pietatem ac prudentiam ciconiæ clementia,conſiderandum,quam nec poſt exemplum quidem rationabilium quiſquam noſtrorum imitari poterit. Nam depoſiti patris artus, per longæuum ſenectutis plumarum tegmine alarumque remigio nudatos,circunſtans ſoboles pennis proprijs fouet. Et quid * dicam collatitiô cibo paſcit,quando etiam ipſa reparat naturæ diſpendia, ut hinc atque indè ſubleuantes ſenem fulcro alarum ſuarum ad uolandum exerceant, & in priſtinos uſus deſueta iam reuocent pij patris membra? Quis noſtrum lauare ægrum non faſtidiat patrem? Quis feſſum ſenem ſuis humeris imponat, quod in ipſa hiſtoria uix credibile habetur? Quis,ut pius fit,non hoc ſeruulis mandat obſequium? At uerò auibus non eſt graue, quod pietatis eſt plenum: non eſt oneroſum, quod ſoluitur naturæ debito. Non recuſant aues paſcere patrem,quod etiã præſcripta neceſsitate,ſub errore pœnarum plerique hominum recuſarunt. Aues non ſcripta, ſed nata lex ſtringit. Aues ad hoc munus nullo præcepto conueniunt,ſed gratiæ naturalis officio. Aues non erubeſcunt reuerendi ſenis membra portare. Eſt enim uectura pietatis: quod eò uſque frequenti teſtificatione percrebuit, ut congruæ mercedem remunerationis inuenerit. Nam Romanorum uſu pia auis uocatur. Et quod uix uni Imperatori conſulto Senatus delatum dicitur,hoc iſtæ aues in commune meruerunt. Habent ergò aues iſtæ decreta patrum ad propriæ inſigne clementiæ. Pios enim filios, patrum priùs oportuit iudicio prædicari. Habent etiam uniuerſorum ſuffragia. Nam retributio beneficiorum antipelargoſis nominatur. Pelargos enim ciconia dicitur. Virtus itaque ab his nomen accepit,cum relatio gratiarum ciconiæ uocabulo nuncupatur.

For. * dicam, quòd

Gen.9.a Leu.24.c19.d Deuter.5.b Exo.20.c21.c Mat.5.c Iac.2.b 1.Ioann.3.c Eph.4 g Col.3.b Pſal.4.a Rom.12.cd Deut.32.e Eccl.28.ab Heb.19.f12.d

XIIII

Quid includit quintum Præceptum?

A. Non ſolùm externam prohibet cædem & uim omnem quæ corpus & uitam proximi lædit, ſed etiam iram, odium, rancorem, indignationem, uindictæ cupiditatem, & quoſuis internos affectus ad proximi læſionem propenſos, amputat.

B. Requirit uerò [a] animi manſuetudinem, hnmanitatem, clementiam,comitatem,beneficentiam: nimirùm ut iniuriarum facilè obliuiſcamur, nec uindictam expetamus, ſed ità condonemus inuicèm offenſas, ſicut in Chriſto Deus [b] nobis donauit.

a Eph.4 a Col.3.d Rom.12.cd 1.Pet.3.b. Eph.6.b Philip 4.b Matt.6.b 5.g 18.cd Luc.6.f Mar.11.c Prouer.24.b b Epheſ.4.g

SCRI-

SCRIPTVRAE.

Geneſis nono: Sanguinem animarum ueſtrarum requiram de manu cunctarum beſtiarum,& de manu hominis: de manu uiri & de manu fratris eius requiram animam hominis. Quicunque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius: ad imaginem quippe Dei factus eſt homo.

Levitici vigeſimoquarto: Qui percuſſerit & occiderit hominem, morte moriatur. Qui irrogauerit maculam cuilibet ciuium ſuorum, ſicut fecit, ſic fiet ei: fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente reſtituet qualem inflixerit maculam, talem ſuſtinere cogetur. Qui percuſſerit hominem, punietur.

Et capite decimonono: Non eris criminator, nec ſuſurro in populo. Non ſtabis contra ſanguinem proximi tui. Ego Dominus. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, ſed publicè argue eum, nè habeas ſuper illo peccatum. Non quæras ultionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum.

Devteronomii quinto: Non occides.

Exodi vigeſimo: Non occides.

Et vigeſimoprimo: Qui percuſſerit hominem uolens occidere, morte moriatur. Qui autem non eſt inſidiatus, ſed Deus illum tradidit in manus eius: conſtituam tibi locum in quem fugere debeat. Si quis per induſtriã occiderit proximum ſuum,& per inſidias: ab altari meo euelles eum, ut moriatur &c.

Matthaei quinto: Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non occides: qui autem occiderit reus erit iudicio. Ego autem dico uobis, quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Qui aũt dixerit fratri ſuo, Raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue: reus erit gehennæ ignis. Si ergò offers munus tuum ad altare,& ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersùm te: relinque ibi munus tuum ante altare,& uade priùs reconciliari fratri tuo: & tunc ueniens offeres munus tuum.

Iacobi ſecundo: Qui dixit, Non mœchaberis: dixit &, Non occides.

Primae Ioannis tertio: Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Et ſcitis, quoniam omnis homicida non habet uitam æternam in ſemetipſo manentem.

Ad Epheſios quarto: Iraſcimini,& nolite peccare. ſol nõ occidat ſuper iracundiam ueſtram. Ibidèm: Omnis amaritudo, & ira, & indignatio,& clamor,& blaſphemia tollatur à uobis cum omni malitia.

Ad Coloſſenſes tertio: Nunc autem deponite & uos omnia: iram, indignationem, malitiam, blaſphemiam, turpem ſermonem de ore ueſtro.

Psalmo quarto: Iraſcimini,& nolite peccare.

Ad Romanos duodecimo: Nulli malum pro malo reddentes: Non uoſmetipſos defendentes, chariſsimi, ſed date locum iræ. ſcriptum eſt enim: Mihi uindictam,& ego retribuam, dicit Dominus.

Devteronomii trigeſimoſecundo: Mea eſt ultio, & ego retribuam eis in tempore.

Ecclesiastici vigeſimooctauo: Qui uindicari uult, à Domino inueniet uindictam: & peccata illius ſeruans ſeruabit. Relinque proximo tuo nocenti te,& tunc deprecanti tibi, peccata ſoluentur. Homo homini reſeruat iram,& à Deo quærit medelam? In hominem ſimilem ſibi non habet mi

ſericordiã & de peccatis ſuis deprecatur? Ipſe dum caro ſit, reſeruat iram: & propitiationem petit à Deo? Quis exorabit pro delictis illius? Memento nouiſſimorum,& deſine inimicari. Tabitudo enim & mors imminent in mandatis eius. Memorare timorem Dei,& non iraſcaris proximo. Memorare teſtamentum Altiſsimi,& deſpice ignorantiam proximi. Abſtine te à lite,& minues peccata. Homo enim iracundus incendit litem,& uir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam. Secundùm enim ligna ſiluæ, ſic ignis exardeſcit: & ſecundùm uirtutem hominis,ſic iracundia illius erit: & ſecundùm ſubſtantiam ſuam, exaltabit irã ſuam. Certamen feſtinatum incendit ignem, & lis feſtinans effundit ſanguinem: & lingua teſtificans adducit mortem. Si ſufflaueris, quaſi ignis exardebit: & ſi expueris ſuper illam, extinguetur: utraque ex ore proficiſcuntur. Suſurro & bilinguis maledictus: multos enim turbauit pacem habentes.

Ad Hebræos decimo: Scimus qui dixit, Mihi uindictam, ego retribuam.

Et capite duodecimo: Contemplantes nè quis deſit gratiæ Dei: nè qua radix amaritudinis ſurſum germinans impediat, & per illam inquinentur multi.

B. Ad Epheſios quarto: Obſecro itaque uos ego uinctus in Domino, ut dignè ambuletis uocatione qua uocati eſtis, cum omni humilitate & manſuetudine, cum patientiã, ſupportantes inuicem in charitate, ſoliciti ſeruare unitatem ſpiritus in uinculo pacis.

Ad Coloſſenſes tertio: Induite uos ergò ſicut electi Dei, ſancti & dilecti, uiſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam, ſupportantes inuicèm: & donantes uobiſmetipſis, ſi quis aduerſus aliquem habet querelam: ſicut & Dominus donauit uobis, ità & uos. Super omnia autem hæc charitatem habete, quod eſt uinculum perfectionis: & pax Christi exultet in cordibus ueſtris, in qua & uocati eſtis in uno corpore.

Ad Romanos duodecimo: Benedicite perſequentibus uos: benedicite,& nolite maledicere. Si fieri poteſt, quòd ex uobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes. Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, potũ da illi. hoc enim faciens, carbones ignis congeres ſuper caput eius. Noli uinci à malo: ſed uince in bono malum.

Prioris Petri tertio: In fide autem, omnes unanimes, compatientes, fraternitatis amatores, miſericordes, modeſti, humiles, non reddentes malũ pro malo, nec maledictum pro maledicto: ſed econtrariò, benedicentes: quia in hoc uocati eſtis, ut benedictionem hæreditate poſsideatis.

Ad Epheſios ſexto: Et uos Domini eadem facite illis, remittentes minas, ſcientes quia & illorum & ueſter Dominus eſt in cælis & perſonarum acceptio non eſt apud eum.

Ad Philippenſes quarto: Et pax Dei quæ exuperat omnem ſenſum, cuſtodiat corda ueſtra & intelligentias ueſtras in Christo Iesv. Decæterò fratres, quæcunque ſunt uera, quæcunque pudica, quæcunque iuſta, quæcunque ſancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, ſi qua uirtus, ſi qua laus diſciplinæ, hæc cogitate. Quæ & didiciſtis,& accepiſtis,& audiſtis, & uidiſtis in me: hæc agite,& Deus pacis erit uobiſcum.

Matthæi ſexto: Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & uobis,

uobis pater ueſter cæleſtis delicta ueſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus,nec pater ueſter dimittet uobis peccata ueſtra.

Et capite quinto: Audiſtis quia dictum eſt, Oculum pro oculo,& dentem pro dente. Ego autem dico uobis non reſiſtere malo: ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: & ei qui uult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Et quicunque te angariauerit mille paſſus,uade cum illo alia duo. Qui petit à te,da ei,& uolenti mutuare à te,nè auertaris. Audiſtis quia dictum eſt,Diliges proximum tuum,& odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, Diligite inimicos ueſtros, benefacite his qui oderunt uos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus uos, ut ſitis filij patris ueſtri, qui in cælis eſt,qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Si enim diligitis eos,qui uos diligũt,quam mercedem habebitis? nonne & publicani hoc faciunt? Et ſi ſalutaueritis fratres ueſtros tantùm, quid ampliùs facitis? nonne & ethnici hoc faciunt? Eſtote ergò uos perfecti,ſicut & pater ueſter cæleſtis perfectus eſt.

Exod.21. Deut.19. Leu.19.

Item decimooctauo: Accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quotiès peccabit in me frater meus,& dimittam ei? uſque ſepties? Dixit illi Iesvs: Non dico tibi uſque ſeptiès,ſed uſque ſeptuagiès ſeptiès. Ibidèm:Nonne ergò oportuit & te miſereri cõſerui tui,ſicut & ego tui miſertus ſum?&c.

Lucae ſexto: Dimittite,& dimittemini.

Marci vndecimo: Dum ſtabitis ad orandum, dimittite ſi quid habetis aduersùs aliquem, ut & pater ueſter qui in cælis eſt, dimittat uobis peccata ueſtra, &c.

Proverbiorvm vigeſimoquarto: Nè dicas, Quo modo fecit mihi,ſic faciam ei: reddam unicuique ſecundùm opus ſuum.

Ad Epheſios quarto: Eſtote inuicèm benigni, miſericordes, donantes inuicèm,ſicut & Deus in Christo donauit uobis.

XV

Quid habet ſextum præceptum?

A. Prohibet fornicationem,adulterium, & omnem concubitum illegitimum, ac impuram qualemcunque libidinem.

Leuit.20.b 19. f. Deuter. 22.ca. 23.c. Mat. 5.e. Eccle.41.d. 1. Corin.6.b.d. Epheſ.4.d.5.a. Pro.6.d. Iudæ b c.

B. Caueri præterea & præſcindi uult occaſiones, quæ carnis libidinem iritant ac fouent,ut ſunt [a] obſcœna uerba,cantilenæ inhoneſtæ, geſtus impudici.

a Coloſ.3.b. Epheſ.5.a. 2.Pet.2.b.c

C. Requirit ex aduerſo fidem [b] in coniugio,tum pudicitiam omnem ſiue [c] cordis in cogitationibus & deſiderijs, ſiue [d] corporis in lingua,facie,oculis,auribus,tactu, atque omni demùm habitu cultuque exteriore,

b 1.Theſſ 4 a. Hebr.13.a Tob.4.b. 1.Corin.7.a.b c Tob.3.c. Matth.15.b Dan.13.b.f d 1.Tim.5.b. Eccleſ.9.a. b. Iob.31.a.b. Pro.6.c.d Geneſ.9.d. Deutero.25.c Geneſ.38.b. 1.Timo.2.c 1.Pet.3.a. Eſa.3.c.d Amos 6.b Iac.5.a. Rom. 13.d. Ezec.16.f 1.Timo. 5.a.d.

riore, ut ſiue ſoli, ſiue cum alijs uiuamus, non modò luxus & intemperantiæ notam effugiamus, uerumetiam modeſtiã, frugalitatem, continentiamq́ue ſedulò exerceamus.

SCRIPTVRAE.

A. Levitici vigeſimo: Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius,& adulterium perpetrauerit cum coniuge proximi ſui,morte moriãtur & mœchus & adultera. Qui dormierit cũ nouerca ſua,&c.& poſt plura alia enormia peccata itã ſubijcitur: Cuſtodite leges meas atque iudicia,& facite ea: nè & uos euomat terra quam intraturi eſtis & habitaturi. Nolite ambulare in legitimis nationum,quas ego expulſurus ſum ante uos. Omnia enim hæc fecerunt,& abominatus ſum eas.

Item capite decimonono: Nè proſtituas filiam tuam,nè contaminetur terra,& impleatur piaculo.

Devteronomii vigeſimoſecundo: Si dormierit uir cum uxore alterius,uterq; morietur,i.adulter& adultera:& auferes malum de Iſrael.Et paulò ſuperiùs:Quòd ſi uerum eſt quod obijcit,& non eſt in puella inuẽta uirginitas: eijcient eam extra fores domus patris ſui,& lapidibus obruent uiri ciuitatis illius: & morietur,quoniam fecit nefas in Iſrael ut fornicaretur in domo patris:& auferes malum de medio tui:& ſimilia multa in eodẽ capite.

Et capite vigeſimotertio: Non erit meretrix de filiabus Iſrael,nec ſcortator de filijs Iſrael.Non offeres mercedem proſtibuli,nec preciũ canis in domo Domini Dei tui, quicquid illud eſt quod uouerint: quia abominatio eſt utrunque apud Dominum Deum tuum.

Matthaei quinto: Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non mœchaberis. Ego autem dico uobis,quia omnis qui uiderit mulierem ad concupiſcendum eam,iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.

Ecclesiastici quadrageſimoprimo capite: Erubeſcite à patre & à matre de fornicatione: à reſpectu mulieris fornicariæ. Nè reſpicias mulierem alieni uiri,& nè ſcruteris ancillam eius, neque ſteteris ad lectũ eius.

Prioris ad Corinthios ſexto capite: An neſcitis quia iniqui regnum Dei non poſsidebunt? Nolite errare. Neque fornicarij,neque idolis ſeruiẽtes,neque adulteri, neque molles, &c. regnum Dei poſsidebunt. Neſcitis quoniam corpora ueſtra membra ſunt Christi? Tollens ergò membra Christi, faciam membra meretricis? Abſit. An neſcitis quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur? Erunt enim(inquit) duo in carne una. Qui autem adhæret Domino, unus ſpiritus eſt. Fugite fornicationem: Omne enim peccatum quodcunque fecerit homo,extra corpus eſt: qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat. An neſcitis quoniam membra ueſtra,templum ſunt ſpiritus ſancti qui in uobis eſt,quem habetis à Deo, & non eſtis ueſtri? Empti enim eſtis precio magno. Glorificate & portate Deum in corpore ueſtro.

Ad Epheſios quarto: Hoc igitur dico & teſtificor in Domino,ut iam nõ ambuletis ſicut & Gentes ambulant in uanitate ſenſus ſui, tenebris obſcuratum habentes intellectum, alienati à uita Dei per ignorantiam quæ eſt in illis, propter cæcitatem cordis ipſorum,qui deſperantes, ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ,in operationem immunditiæ omnis,in auaritiam.

Et

Et quinto capite: Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in uobis, ſicut decet ſanctos, aut turpitudo, aut ſtultiloquiũ, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet: ſed magis gratiarum actio. Hoc enim ſcitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut auarus (quod eſt idolorum ſeruitus) non habet hæreditatẽ in regno Christi & Dei. Nemo uos ſeducat inanibus uerbis. propter hæc enim uenit ira Dei in filios diffidentiæ.

Proverbiorvm ſexto: Quia mandatum lucerna eſt, & lex lux, & uia uitæ increpatio diſciplinæ, Vt cuſtodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extraneæ. Non concupiſcat pulchritudinem eius cor tuum, nè capiaris nutibus illius: precium enim ſcorti uix eſt unius panis: mulier aũt uiri preciosam animam capit. Nunquid poteſt homo abſcõdere ignem in ſinu ſuo, ut ueſtimenta illius non ardeant? aut ambulare ſuper prunas, ut non comburantur plantæ eius? ſic qui ingreditur ad mulierem proximi ſui, non erit mundus cùm tetigerit eam. Non grandis eſt culpa, cùm quis furatus fuerit: furatur enim ut eſurientem impleat animam: depræhenſus quoquè reddet ſeptuplum, & omnem ſubſtantiam domus ſuæ tradet. Qui autem adulter eſt, propter cordis inopiam perdet animam ſuam: turpitudinem & ignominiam congregat ſibi, & opprobrium illius non delebitur, quia zelus & furor uiri non parcet in die uindictæ, nec acquieſcet cuiuſquam precibus, nec ſuſcipiet pro redemptione dona plurima.

Ivdas in epiſtola ſua canonica: Subintroierunt quidam homines (qui olim præſcripti ſunt in hoc iudiciũ) impij, Dei noſtri grãm transferentes in luxuriam, &c. Sicut Sodoma & Gomorrha & finitimæ ciuitates ſimili modo exfornicatæ, & abeuntes poſt carnem alteram, factæ ſunt exẽplum, ignis æterni pœnam ſuſtinentes. Similiter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem ſpernunt, maieſtatem autem blaſphemant: Hi ſunt in epulis ſuis, maculæ, conuiuantes, ſine timore, ſemetipſos paſcentes, &c. Et in fine: Alijs autem miſeremini in timore, odientes & eam quæ carnalis eſt, maculatam tunicam.

B. Ad Coloſſenſes tertio: Nunc autem deponite & uos omnia: iram, indignationem, malitiam, blaſphemiam, turpem ſermonem de ore ueſtro. Et paulò ſuperius: Mortificate membra ueſtra, quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam, quæ eſt ſimulacrorũ ſeruitus, propter quæ uenit ira Dei ſuper filios incredulitatis.

Ad Epheſios quinto: Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in uobis, ſicut decet ſanctos: aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet: ſed magis gratiarum actio.

Secvndae Petri ſecundo capite: Et ciuitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, euerſione damnauit, exemplum eorum qui impiè acturi ſunt, ponens: & iuſtum Lot oppreſſum à nefandorum iniuria ac luxurioſa conuerſatione eripuit. aſpectu enim & auditu iuſtus erat, habitans apud eos, qui de die in diem animam iuſtam iniquis operibus cruciabant. Nouit Dominus pios de tẽtatione eripere, iniquos uerò in diem iudicij reſeruare cruciandos: magis autem eos qui poſt carnem in concupiſcentia immunditiæ ambulant, Dominationemque contemnunt, audaces, ſibi placentes: ſectas non metuunt introducere blaſphemantes. Hi uerò ue-

lut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem & in perniciem, in his quæ ignorant, blaſphemantes, in corruptione ſua peribunt, percipiẽtes mercedem iniuſtitiæ, uoluptatem exiſtimantes diei, delicias coinquinationis & maculæ: delicijs affluentes, in conuiuijs ſuis luxuriantes uobiſcum, oculos habentes plenos adulterij & inceſſabilis delicti.

C. Prioris ad Theſſalonicenſes quarto: Hæc eſt enim uoluntas Dei, ſanctificatio ueſtra: ut abſtineatis uos à fornicatione, ut ſciat unuſquiſque ueſtrum uas ſuum poſsidere in ſanctificatione & honore, non in paſsione deſiderij, ſicut & Gentes quæ ignorant Deum.

Ad Hebræos decimotertio: Honorabile connubium in omnibus, & torus immaculatus. Fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus.

Tobiae quarto: Omnibus diebus uitæ tuæ in mente habeto Deum: & caue nè aliquandò peccato conſentias, & prætermittas præcepta Domini Dei noſtri.

Matthaei decimoquinto: Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt: & ea coinquinant hominem. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ. Hæc ſunt quæ coinquinant hominem.

Danielis decimotertio: Videbant eam (Suſannam) ſenes quotidiè ingredientem & deambulantem, & exarſerunt in concupiſcentiam eius, & euerterunt ſenſum ſuum, & declinauerunt oculos ſuos ut non uiderent cælum, neque recordarentur iudiciorum iuſtorum. Erant ergò ambo uulnerati amore eius, nec iudicauerunt ſibi uiciſsìm dolorem ſuum: erubeſcebant enim indicare ſibi concupiſcentiam ſuam &c. Et in fine capitis: Et dixit ei Daniel: Semel Chanaan, & non Iuda, ſpecies decepit te, & concupiſcentia ſubuertit cor tuum.

Prioris ad Timotheum quinto capite: Adoleſcentiores uiduas deuita. Cùm enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere uolunt, habentes dãnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Simul autem & ocioſæ diſcunt circuire domos, non ſolùm ócioſæ, ſed & uerboſæ & curioſæ, loquentes quæ non oportet.

Ecclesiastici nono: Nè reſpicias mulierem multiuolam, nè fortè incidas in laqueos illius. Cum ſaltatrice nè aſsiduus ſis: nec audias illam, nè fortè pereas in efficacia illius. Virginẽ nè cõſpicias nè fortè ſcandalizeris in decore illius. Nè des fornicarijs animã tuã in ullo: nè pdas te, & hæreditatẽ tuam. Noli circunſpicere in uicis ciuitatis, nec oberraueris in plateis illius. Auerte faciem tuam à muliere compta, & nè circunſpicias ſpeciem alienam. Propter ſpeciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit. Speciem mulieris alienæ multi admirati, reprobi ſancti ſunt. Colloquium enim illius quaſi ignis exardeſcit. Cum aliena muliere nè ſedeas omninò, nec accumbas cum ea ſuper cubitum: & non alterceris cum illa in uino, nè fortè declinet cor tuum in illam, & ſanguine tuo labaris in perditionem.

Iob trigeſimoprimo: Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de uirgine. Quam enim partem haberet in me Devs deſupèr, & hæreditatem Omnipotens de excelſis? Si deceptum eſt cor meum ſuper muliere, & ſi ad oſtium amici mei inſidiatus ſum: ſcortum alterius ſit uxor mea, &c. Hoc enim nefas eſt, & iniquitas maxima.

PROVERBIORVM ſexto capite: Vt ſuprà, hac eadem quæſtione.

GENESIS nono: Cum uidiſſet Cham pater Chanaan, uerenda ſcilicet patris ſui eſſe nudata, nunciauit duobus fratribus ſuis foras. At uerò Sem & Iaphet pallium impoſuerunt humeris ſuis, & incedentes retrorſum, operuerunt uerenda patris ſui, facieſque eorum auerſæ erant, & patris uirilia non uiderunt. Euigilans autem Noe ex uino, cũ didiciſſet quæ fecerat ei filius ſuus minor, ait: Maledictus Chanaan, ſeruus ſeruorum erit fratribus ſuis. Dixitque, Benedictus Dominus DEVS Sem, ſit Chanaan ſeruus eius. Dilatet DEVS Iapheth, & habitet in tabernaculis Sem, ſitque Chanaan ſeruus eius.

DEVTERONOMII uigeſimoquinto: Si habuerint inter ſe iurgium uiri duo, & unus contra alterum rixari cœperit, uolenſque uxor alterius eruere uirum ſuum de manu fortioris, miſeritque manum, & appræhenderit uerenda eius: abſcindes manum illius, nec flecteris ſuper eam ulla miſericordia.

GENESIS trigeſimooctauo: Dixit ergò Iudas ad Onan filium ſuum, Ingredere ad uxorem fratris tui, & ſociare illi, ut ſuſcites ſemen fratri tuo. Ille ſciens non naſci ſibi filios, introiens ad uxorem fratris ſui, ſemen fundebat in terram: nè liberi, fratris nomine naſcerentur. Et idcircò percuſsit eũ Dominus, eo quòd rem deteſtabilem faceret.

PRIORIS ad Timotheum ſecundo: Volo ergò uiros orare in omni loco, leuantes puras manus, ſine ira & diſceptatione. Similiter & mulieres in habitu ornato: cum uerecundia & ſobrietate ornantes ſe, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, uel ueſte precioſa, ſed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona.

PRIORIS Petri tertio: Similiter & mulieres ſubditæ ſint uiris ſuis: ut & ſi qui non credunt uerbo, per mulierum conuerſationem ſine uerbo lucri fiant, conſiderantes in timore caſtam conuerſationem ueſtram. Quarum nõ ſit extrinſecùs capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti ueſtimentorum cultus: ſed qui abſconditus eſt cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modeſti ſpiritus, qui eſt in conſpectu Dei locuples, &c.

ESAIAE tertio: Et dixit Dominus, Pro eo quòd eleuatæ ſunt filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant: ambulabant, & pedibus ſuis compoſito gradu incedebant: Decaluabit Dominus uerticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & diſcriminalia, & periſcelidas, & murenulas, & olfactoriola, & inaures, & annulos, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & ſpecula, & ſindones, & uittas, & theriſtra. Et erit pro ſuaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro criſpanti crine caluitium, & pro faſcia pectorali cilicium. Pulcherrimi quoquè uiri tui gladio cadent, & fortes tui in prælio. Et mœrebunt atque lugebunt portæ eius, & deſolata in terra ſedebit.

AMOS ſexto: Væ qui opulenti eſtis in Sion, & cæt. Qui dormitis in lectis eburneis, & laſciuitis in ſtratis ueſtris: qui canitis ad uocem pſalterij: Sicut Dauid putauerunt ſe habere uaſa cantici, bibentes uinum in phialis, & optimo unguento delibuti: & nihil patiebantur ſuper contritione Ioſeph. Quapropter nunc migrabunt in capite tranſmigrantium: & auferetur factio laſciuientium.

ſciuientium. Iurauit Dominus Devs in anima ſua, dicit Dominus exercituum, Deteſtor ego ſuperbiam Iacob, & domos eius odi, & tradam ciuitatem cum habitatoribus ſuis.

Iacobi quinto: Agite nunc diuites, plorate, ululantes in miſerijs ueſtris quæ aduenient uobis. Diuitiæ ueſtræ putrefactæ ſunt: & ueſtimenta ueſtra à tineis comeſta ſunt. Aurum & argentum ueſtrum æruginauit: & ærugo eorum in teſtimonium uobis erit, & manducabit carnes ueſtras ſicut ignis. Theſaurizaſtis uobis irã in nouiſsimis diebus. Epulati eſtis ſuper terrã, & in luxurijs enutriſtis corda ueſtra in die occiſionis.

Ad Romanos decimotertio: Nox præceſsit, dies autem appropinquauit. Abijciamus ergò opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Sicut in die, honeſtè ambulemus: non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, & cætera: ſed induimini Dominvm Iesvm Christvm, & carnis curam nè feceritis in deſiderijs.

Ezechielis decimoſexto: Viuo ego, dicit Dominus Devs, quia nõ fecit Sodoma ſoror tua ipſa, & filiæ eius, ſicut feciſti tu & filiæ tuæ. Eccè hæc fuit iniquitas Sodomæ & ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & ocium ipſius & filiarum eius: & manum egeno et pauperi nõ porrigebant. Et eleuatæ ſunt, et fecerunt abominationes coram me: et abſtuli eas ſicut uidiſti. Et Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccauit: ſed uiciſti eas ſceleribus tuis, et iuſtificaſti ſorores tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es. Ergò et tu porta confuſionem tuam, quæ uiciſti ſorores tuas peccatis tuis, ſceleratiùs agens ab eis: iuſtificatæ ſunt enim à te: ergò et tu confundere, et porta ignominiam tuam, quæ iuſtificaſti ſorores tuas.

Prioris ad Timotheum quinto: Nam quæ (vidua) in delicijs eſt, uiuens mortua eſt. Teipſum caſtum cuſtodi.

XVI

Quid docetur in ſeptimo præcepto?

Leui.19.b c g
Ephe.4.f
1.Cor.6.b
Luc.6.e
Act.8.d
4.Reg.5.f g
Deut.25.c
Pro.11.a 20.b
Eccleſ.10.a
1.Theſſ.4.
Pſal.14.a b
Luc 6.d
Eze.18.a b c d
Rom.13.b
Matth.5.f g

A. Prohibetur omnis rei alienæ illicita cõtrectatio & uſurpatio per furtum, rapinam, ſimoniam, uſuras, lucra iniuſta, dolum malum, & quoſuis contractus alios, quibus fraterna læditur charitas, ac proximus fraude circunuenitur.

B. Exigit eregionè hoc præceptum, ut in omni negocio ſeu commercio inuiolata ſeruetur æquitas, & proximi utilitas, ſicubi ſeſe offerat occaſio, quacunq; ratione ac ope noſtra promoueatur.

SCRIPTVRAE.

A. Levitici decimonono: Nõ facietis furtum. Non morabitur opus mercenarij tui apud te uſque manè. Non facies quod iniquum eſt, nec iuſtè iudicabis. Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in menſura. Statera iuſta et æqua ſint pondera, iuſtus modius, æquusque ſextarius.

Ad Epheſios quarto: Qui furabatur, iàm non furetur, magis autem laboret, operando manibus ſuis quod bonum eſt, ut habeat unde tribuat neceſsitatem patienti.

Prioris ad Corinthios ſexto: Iam quidem omninò delictum eſt in vobis, quòd iudicia habetis inter uos: Quarè non magis iniuriam accipitis? quarè non magis fraudem patimini? Sed uos iniuriam facitis & fraudatis, & hoc fratribus. An neſcitis quia iniqui regnum Dei non poſsidebunt? Nolite errare. Neque fornicarij, &c. neque fures, neque auari, neque rapaces regnum Dei poſsidebunt.

Lucae. ſexto: Si mutuum dederitis his à quibus ſperatis recipere, quæ gratia eſt uobis? Nam & peccatores peccatoribus fœnerantur, ut recipiant æqualia. Veruntamen diligite inimicos ueſtros: benefacite & mutuum date, nihil indè ſperantes: & erit merces ueſtra multa, & eritis filij Altiſsimi, quia ipſe benignus eſt ſuper ingratos & malos.

Actorum octauo capite: Quum uidiſſet autem Simon, quia per impoſitionem manus Apoſtolorum, daretur Spiritus ſanctus, obtulit eis pecuniã, dicens: Date & mihi hanc poteſtatem, ut cuicunque impoſuero manus, accipiat ſpiritum ſanctum. Petrus autem dixit ad eum: Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſsideri. Non eſt tibi pars, neque ſors in ſermone iſto. cor enim tuum non eſt rectum coram Deo. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua: & roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis uideo te eſſe. Reſpondens autem Simon, dixit: Precamini uos pro me ad Dominum, ut nihil ueniat ſuper me horum quæ dixiſtis.

Quarti Regum quinto: Dixit Giezi puer uiri Dei, Pepercit Dominus meus Naaman Syro iſti, ut non acciperet ab eo quæ attulit: uiuit Dominus, quia curram poſt eum, & accipiam ab eo aliquid. Et ſecutus eſt Giezi poſt tergum Naaman: quem eùm uidiſſet ille currentem ad ſe, deſilijt de curru in occurſum eius, & ait: Rectè'ne ſunt omnia? Et ille ait: Rectè. Dominus meus miſit ad te, dicens: Modò uenerunt ad me duo adoleſcentes de monte Ephraim, ex filijs prophetarum: da eis talentum argenti, & ueſtes mutatorias duplices, &c. Et dixit Eliſæus, Vndè uenis Giezi? Qui reſpõdit, Non iuit ſeruus tuus quoquàm. At ille ait, Nonne cor meum in præſenti erat, quandò reuerſus eſt homo de curru ſuo in occurſum tui? Nunc igitur accepiſti argentum, & accepiſti ueſtes, ut emas oliueta, & uineas & oues & boues & ſeruos & ancillas. Sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & ſemini tuo, uſque in ſempiternum. Et egreſſus eſt ab eo leproſus quaſi nix.

Deuteronomii vigeſimoquinto: Non habebis in ſacculo diuerſa pondera, maius & minus: nec erit in domo tua modius maior & minor. Pondus habebis iuſtum & uerum, & modius æqualis & uerus erit tibi: ut multo uiuas tempore ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi. abominatur enim Dominus tuus eum qui facit hæc, & auerſatur omnem iniuſtitiam.

Proverbiorum vndecimo: Statera doloſa abominatio eſt apud Deũ, & pondus æquum uoluntas eius.

Et capite uigeſimo: Pondus & pondus, menſura & menſura, utrunque abominabile eſt apud Deum.

Eccle-

Eccleſiaſtici decimo: Nihil agas in operibus iniuriæ. Odibilis coram Deo eſt & hominibus ſuperbia: & execrabilis omnis iniquitas gentiũ. Regnum à gente in gentem transfertur propter iniuſtitias, & iniurias, & cõtumelias, & diuerſos dolos.

Prioris ad Theſſalonicenſes quarto: Nè quis ſupergrediatur neque circumueniat in negocio fratrem ſuum: quoniam uindex eſt Dominus de his omnibus.

B. Psalmo decimoquarto: Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? Qui ingreditur ſine macula, & operatur iuſtitiam: Qui loquitur ueritatem in corde ſuo, qui non egit dolum in lingua ſua: nec fecit proximo ſuo malum, &c. Qui iurat proximo ſuo, & non decipit, qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram, & munera ſuper innocentem non accepit: qui facit hæc, non mouebitur in æternum.

Lucae ſexto: Ab eo qui aufert tibi ueſtimentum, etiam tunicam noli prohibere. Omni autem petenti te, tribue: & qui aufert quæ tua ſunt, nè repetas. Et prout uultis ut faciant uobis homines, & uos facite illis ſimiliter.

Ezechielis decimooctauo: Vir ſi fuerit iuſtus, & fecerit iudicium & iuſtitiam, in montibus non comederit, etc. & hominem non contriſtauerit: pignus debitori reddiderit, per uim nihil rapuerit, ad uſuram non accommodauerit, & amplius non acceperit: ab iniquitate auerterit manum ſuam, & iudicium uerum fecerit intèr uirum & uirum: in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea cuſtodierit, ut faciat ueritatem: hic iuſtus eſt, uita uiuet, ait Dominus Devs. Quòd ſi genuerit filium latronem effundentem ſanguinem, &c. egenum & pauperem contriſtantem, rapientem rapinas, pignus non reddentem, ad uſuram dãtem, & amplius accipientem: nunquid uiuet? non uiuet: cùm uniuerſa hæc deteſtanda fecerit, morte morietur, ſanguis eius in ipſo erit. Quòd ſi genuerit filium, qui uidens omnia peccata patris ſui quæ fecit, timuerit, & non fecerit ſimile eis: uirum non contriſtauerit, pignus non retinuerit, & rapinam non rapuerit: à pauperis iniuria auerterit manum ſuam, uſuram & ſuperabundantiam non acceperit, iudicia mea fecerit, in præceptis meis ambulauerit: hic non morietur in iniquitate patris ſui, ſed uita uiuet, & cætera.

Ad Romanos decimotertio: Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum: cui uectigal, uectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Nemini quicquam debeatis: niſi, ut inuicèm diligatis.

Matthaei quinto: Audiſtis quia dictum eſt, Oculum pro oculo, & dẽtem pro dente. Ego autem dico uobis non reſiſtere malo: ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam, &cæt. & ei qui uult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Qui petit a te, da ei. & uolenti mutuare à te, nè auertaris. Diligite inimicos ueſtros, benefacite his qui oderunt uos: & orate pro perſequentibus & calumniantib. uos: ut ſitis filij patris ueſtri qui in cælis eſt.

XVII

Quid in octauo præcepto comprahenſum eſt?

Leuit. 19.b.c Exod. 23.a A. Prohibemur eo falſum doloſumue teſtimonium in quẽ

quam

quam proferre,& quoquo modo proximi cauſam in iudicio ſubuertere, uel etiam extra iudicium famam illius lædere: quod ſanè fit à ſuſurronibus,detractoribus,maledicis,criminatoribus & adulatoribus.Breuiter omne mendacium,& omnis linguæ contra proximum abuſus hic interdicitur.

B. Docemur interim de proximo benè & commodè loqui,nempe ad illius defenſionem & utilitatem ſine fuco,ſimulatione, inſidijſve.

Deu. 5.c 16.d 19.c 27.c
Prou.12.c 4.d 24.c 25.c
Iac.4.c
1.Pet.2.a
Eph.4.f g
Pro.17.a b c d 18.a.b 19.a
Rom.1.d
Pſal.5.a
Ap.21.b 22.c
Iac.3.a b c
Matth. 12.e
Coloſſ.3.b
Ephe.4.g
Prou.15.a
Eccle.6.a

SCRIPTVRAE.

A. Levitici decimonono: Non mentiemini,nec decipiet unuſquiſque proximum ſuum. Non facies calumniam proximo tuo,nec ui opprimes eũ. Non maledices ſurdo. Non facies quod iniquum eſt, nec iniuſtè iudicabis. Iuſtè iudica proximo tuo. Non eris criminator, nec ſuſurro in populo,&c.

Exodi vigeſimotertio: Non ſuſcipies uocem mendacij: nec coniungas manum tuam ut pro impio dicas falſum teſtimonium. Non ſequeris turbam ad faciendum malum: nec in iudicio plurimorum acquieſces ſententiæ,ut à uero deuies. Pauperis quoque non miſereberis in iudicio. Non declinabis in iudicium pauperis. Mendacium fugies. Inſontem & iuſtum nõ occides: quia auerſor impium. Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes,& ſubuertunt uerba iuſtorum.

Devteronomii quinto: Non loqueris contra proximum tuũ falſum teſtimonium.

Et capite decimoſexto: Iudices & magiſtros conſtitues in omnibus portis tuis,quas Dominus Deus tuus dederit tibi, per ſingulas tribus tuas: ut iudicent populum iuſto iudicio,nec in alteram partem declinent. Nec accipies perſonam,nec munera: quia munera excæcant oculos ſapientũ,& mutant uerba iuſtorum. Iuſtè quod iuſtũ eſt perſequeris: ut uiuas,& poſsideas terram quam Dominus Deus tuus dederit tibi.

Item capite decimonono: Non ſtabit teſtis unus contra aliquem, quicquid illud peccati & facinoris fuerit: ſed in ore duorum aut trium teſtium ſtabit omne uerbum. Si ſteterit teſtis mendax contra hominem, accuſans eum præuaricationis,ſtabunt ambo quorum cauſa eſt, ante Dominum in cõſpectu ſacerdotum & iudicum qui fuerint in diebus illis. Cumque diligentiſsimè perſcrutantes,inuenerint falſum teſtem dixiſſe contra fratrem ſuum mendacium: reddent ei ſicut fratri ſuo facere cogitauit, & auferes malum de medio tui: ut audientes cæteri timorem habeant,& nequaquàm talia audeant facere,Non miſereberis eius.

Rvrsvm capite vigeſimoſeptimo: Maledictus qui peruertit iudiciũ aduenæ,pupilli,& uiduæ. & dicet omnis populus,Amen.

Proverbiorvm duodecimo: Qui quod nouit loquitur,iudex iuſtitiæ eſt: qui autem mentitur, teſtis eſt fraudulentus. Eſt qui promittit, & quaſi gladio pungitur conſcientiæ: lingua autem ſapientium ſanitas eſt. Labium ueritatis firmum erit in perpetuum: qui autem teſtis eſt repentinus, concinnat linguam mendacij. Dolus in corde cogitantium mala: qui autem pacis ineunt conſilia,ſequitur eos gaudium. Abominatio eſt Domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt,placent ei.

Et

Et capite quarto: Remoue à te os paruum, & detrahentia labia ſint procul à te.

Item capite vigeſimoquarto: Time Dominum, fili mi, & regem: & cũ detractoribus non commiſcearis: quoniam repentè conſurget petitio eorũ: & ruinam utriuſque quis nouit? Cognoſcere perſonam in iudicio, non eſt bonum. Qui dicunt impio, iuſtus es: maledicent eis populi, & deteſtabuntur eos tribus. qui arguunt eum, laudabuntur, & ſuper ipſos ueniet benedictio. Labia deoſculabitur, qui recta uerba reſpondet. Nè ſis teſtis fruſtrà cõtra proximum tuum, nec lactes quenquam labijs tuis. Nè dicas, Quo modo fecit mihi, ſic faciam ei: reddam unicuique ſecundùm opus ſuum.

Et capite vigeſimoquinto: Iaculũ & gladius & ſagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum ſuum falſum teſtimonium.

Iacobi quarto capite: Nolite detrahere alterutrum fratres mei. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem ſuum: detrahit legi, & iudicat legem.

Prioris Petri ſecundo: Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationes, & inuidias, & omnes detractiones, ſicut modò geniti infantes, rationabiles, ſine dolo lac concupiſcite.

Ad Epheſios quarto: Propter quod deponentes mendacium, loquimini ueritatem unuſquiſque cum proximo ſuo: quoniam ſumus inuicèm membra: Omnis ſermo malus ex ore ueſtro non procedat: ſed ſi quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus.

Proverbiorum decimoſeptimo: Malus obedit linguæ iniquæ, & fallax obtemperat labijs mendacibus. Qui deſpicit pauperem, exprobrat factori eius: & qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus. Non decent ſtultum uerba compoſita, nec principem labium mentiens. Qui celat delictum, quærit amicitias: qui altero ſermone repetit, ſeparat fœderatos. Plus ꝓficit cor reprio apud prudentem, quàm centum plagæ apud ſtultum. Semper iurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum. Qui iuſtificat impium, & qui condemnat iuſtum, abominabilis eſt uterque apud Deum. Qui uertit linguam, incidet in malũ. Munera de ſinu impius accipit, ut peruertat ſemitas iudicij. Non eſt bonum, damnum inferre iuſto, nec percutere principem qui recta iudicat.

Et capite decimooctauo: Labia ſtulti miſcent ſe rixis, & os eius iurgia prouocat. Os ſtulti contritio eius, & labia ipſius ruina animæ eius. Verba bilinguis, quaſi ſimplicia, & ipſa perueniunt uſque ad interiora uentris.

Item decimonono capite: Teſtis falſus non erit impunitus: & qui mendacia loquitur, non effugiet.

Ad Romanos primo: Tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, ut faciãt ea quæ non conueniunt: repletos omni iniquitate, &c. plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, ſuſurrones, detractores, Deo odibiles, contumelioſos, &c. Qui cùm iuſtitiam Dei cognouiſſent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt, digni ſunt morte: non ſolùm qui ea faciunt, ſed etiã qui conſentiunt facientibus.

Psalmo quinto: Odiſti omnes qui operantur iniquitatem: perdes omnes qui loquuntur mendacium. Virum ſanguinum & doloſum abominabitur Dominus. Ibidèm: Quoniam non eſt in ore eorum ueritas: cor eorum uanum eſt. Sepulcrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſè agebãt, iudica illos Deus. Decidant à cogitationibus ſuis, ſecundùm multitudinem

impietatum eorum expelle eos, quoniam irritauerunt te Domine.

Apocalypsis vigeſimoprimo: Timidis autem & incredulis &c. & omnibus mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ardẽti igne & ſulphure, quod, eſt mors ſecunda.

Et capite vigeſimoſecundo: Beati qui lauant ſtolas ſuas: ut ſit poteſtas eorum in ligno uitæ, & per portas intrent in ciuitatem. Foris canes & uenefici, & impudici, & homicidæ, & idolis ſeruientes, & omnis qui amat & facit mendacium.

Iacobi tertio: Si quis in uerbo non offendit, hic perfectus eſt uir. Poteſt etiam freno circunducere totum corpus. Si autem equis frena in ore mittimus ad conſentiendum nobis, etiam omne corpus illorum circunferimus. Et eccè naues, cum magnæ ſint, & à uentis ualidis minentur: circunferuntur autem à modico gubernaculo ubi impetus dirigẽtis uoluerit. Ità & lingua modicum quidẽ membrum eſt, & magna exaltat. Eccè quãtus ignis quàm magnã ſyluam incẽdit. Et lingua, ignis eſt, uniuerſitas iniquitatis. Lingua conſtituitur in membris noſtris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis noſtræ inflammata à gehenna. Omnis enim natura beſtiarum & uolucrum & ſerpentium & cæterorum domantur, & domita ſunt à natura humana. Linguam autem nullus hominum domare poteſt, inquietum malum, plena ueneno mortifero. In ipſa benedicimus Deum & patrem: & in ipſa maledicimus homines qui ad ſimilitudinem Dei facti ſunt. Ex ipſo ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet fratres mei hæc ità fieri. Nunquid fons de eodem foramine emanat dulcem & amarã aquam? Nunquid poteſt fratres mei, ficus uuas facere, aut uitis ficus? Sic neque ſalſa, dulcem poteſt facere aquam. Quòd ſi zelum amarum habetis, & contentiones ſunt in cordibus ueſtris: nolite gloriari & mendaces eſſe aduersùs ueritatem. non eſt enim illa ſapientia deſurſum deſcendens: ſed terrena, animalis, diabolica. Vbi enim zelus & contentio, ibi inconſtantia & omne opus prauum.

B. Matthaei duodecimo: Bonus homo de bono theſauro profert bona: & malus homo de malo theſauro profert mala. Dico autem uobis, quoniam omne uerbum ocioſum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Ex uerbis enim tuis iuſtificaberis, & ex uerbis tuis condemnaberis.

Ad Coloſſenſes tertio: Nunc autem deponite & uos omnia: iram, indignationem, malitiam, blaſphemiam, turpem ſermonem de ore ueſtro. Nolite mentiri inuicèm. Ibidèm: Verbum Chriſti habitet in uobis abundãter, in omni ſapientia: docentes & commonentes uoſmetipſos in pſalmis, hymnis, & canticis ſpiritualibus, in gratia cantãtes in cordibus ueſtris Deo. Omne quodcũque facitis in uerbo aut in opere, omnia in nomine domini noſtri Iesv Christi facite, gratias agentes Deo & Patri per ipſum.

Ad Epheſios quarto: Omnis ſermo malus ex ore ueſtro non procedat: ſed ſi quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus. Omnis amaritudo, & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur à uobis cum omni malitia. Eſtote autem inuicèm benigni.

Proverbiorvm decimoquinto: Reſponſio mollis frangit iram: ſermo durus ſuſcitat furorem. Lingua ſapientum ornat ſcientiam: os fatuorũ ebullit ſtultitiam. Lingua placabilis, lignum vitæ: quæ autem immoderata eſt,

conteret

conteret ſpiritum. Labia ſapientum diſſeminabunt ſcientiam: cor ſtultorum diſsimile erit.

Ecclesiastici ſexto: Noli fieri pro amico inimicus proximo: improperium enim & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos: & lingua[a] eucharis in bono homine abundat.

[a] gratioſa.

XVIII

Duo poſtrema præcepta quid continent?

Deut. 5.c Eccl. 25.d Matt. 5.d Rom. 13.c 1. Theſſ. 4.b Iac. 1.a Eſ. 1.c Eccl. 5.a 18.d Pſal 9.c 61.c Actor. 20.g Iob 31.a b 1. Cor. 10.f Tob. 9.d 10.d Gen. 24 g 1. Tim. 6.b

A. Vetant concupiſcentiam uxoris ac rei alienæ: ut non ſolùm ab uxore aliena, illicitis commercijs, & externa apertaque iniuſtitia nos abſtineamus, ſed etiam ne uoluntate quidē noceamus cuiquam, aut nocere deliberemus.

B. Igitur hoc utrunque præceptum cordis ſinceritatem & beneuolentiam erga omnes integram eſſe uult, ut quæ in rē & ſalutem proximi cedunt, optemus ex animo, neque cupiditati unquàm cum leui alterius iniuria conſentiamus.

SCRIPTVRAE.

Deuteronomii quinto: Non concupiſces uxorem proximi tui. Non domum, non agrum, non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, & uniuerſa quæ illius ſunt.

Ecclesiastici vigeſimoquinto: Nè reſpicias in mulieris ſpeciem, & non concupiſcas mulierem in ſpecie.

Matthaei quinto: Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non mœchaberis. Ego autem dico uobis, quia omnis qui uiderit mulierem ad concupiſcendam eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.

Ad Romanos decimotertio: Non adulterabis &c. non concupiſces, & ſi quod eſt aliud mandatum, in hoc uerbo inſtauratur, Diliges proximum tuū ſicut teipſum.

Prioris ad Theſſalonicenſes quarto. Hæc eſt uoluntas Dei ſanctificatio ueſtra ut abſtineatis uos à fornicatione, ut ſciat unuſquiſque ueſtrum uas ſuum poſsidere in ſanctificatione & honore: in paſsione deſiderij, ſicut & Gentes quæ ignorant Deum: & nè quis ſupergrediatur in negocio fratrem ſuum, quoniam uindex eſt Dominus de his omnibus.

Iacobi primo: Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Deindè concupiſcentia cùm conceperit, parit peccatum: peccatum uerò cùm conſummatum fuerit, generat mortem.

Esaiae primo: Principes tui infideles, ſocij furum: omnes diligūt munera, ſequuntur retributiones. Pupillo non iudicant, & cauſa uiduæ non ingreditur ad illos.

Et capite quinto: Noli attendere ad poſſeſsiones iniquas, & nè dixeris, Eſt mihi ſufficiens uita. nihil enim proderit in tempore uindictæ et obductionis. Nè ſequaris in fortitudine tua concupiſcentiam cordis.

Ecclesiastici decimooctauo: Poſt concupiſcentias tuas non eas, et à uolun-

à uoluntate tua auertere ſi præſtes animæ tuæ concupiſcentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis.

Psalmo nono: Exacerbauit Dominũ peccator etc. Inſidiatur ut rapiat pauperem: rapere pauperem dum attrahit eum.

Psalmo ſexageſimoprimo: Nolite ſperare in iniquitate, et rapinas nolite concupiſcere.

Actorum vigeſimo: Argentum et aurum, aut ueſtem nullius cõcupiui.

B. Iob trigeſimoprimo: Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. Quã enim partem haberet in me Deus deſupèr, et hæreditatem Omnipotens de excelſis? Si deceptum eſt cor meum ſuper muliere, et ſi ad oſtium amici mei inſidiatus ſum, etc. Hoc enim nefas eſt, et iniquitas maxima.

Prioris ad Corinthios decimo: Nemo quod ſuũ eſt quærat, ſed quod alterius.

Tobiae nono: Fleuit Gabelus, benedixitque Deũ, et dixit: Benedicat te Deus Iſrael, quia filius es optimi uiri, & iuſti, et timentis Deũ, et eleemoſynas facientis: et dicatur benedictio ſuper uxorem tuam, et ſuper parentes ueſtros: et uideatis filios ueſtros, et filios filiorum ueſtrorum uſque in tertiam et quartam generationem: et ſit ſemen ueſtrum benedictum à Deo Iſrael, qui regnat in ſecula ſeculorum.

Et capite decimo: Raguel Tobiam ſaluum atque gaudentem dimiſit à ſe, dicens: Angelus Domini ſanctus ſit in itinere ueſtro, perducatque uos incolumes, et inueniatis omnia rectè circa parentes ueſtros, et uideant oculi mei filios ueſtros priuſquàm moriar.

Genesis vigeſimoquarto: Dimiſerunt ergò eam nutricem illius, ſeruumque Abrahàm et comites eius: imprecantes proſpera ſorori ſuæ, atq; dicentes: Soror noſtra es, creſcas in mille millia, et poſsideat ſemen tuum portas inimicorum ſuorum.

Prioris ad Timotheum ſexto: Qui uolunt diuites fieri, incidunt in tẽtationem et laqueum diaboli, et deſideria multa inutilia et nociua, quæ mergunt homines in interitum et perditionem. Radix enim omnium malorũ eſt cupiditas: quam quidam appetentes, errauerunt à fide, et inſeruerunt ſe doloribus multis. Tu autem ò homo Dei hæc fuge.

XIX

Quò demùm referenda ſunt mandata Decalogi omnia?

A. Ad Charitatem, quã nobis geminam duæ illæ tabulæ, quibus Dei digito mandata hæc inſcripta fuere, commendant. Docent enim primæ mandata, quæ ad Charitatẽ Dei: mandata uerò ſecundæ Tabulæ, quæ ad Charitatem proximi ſpectant. Exod. 32. b & 34 a

B. Igitur ex his decem duo quidem priora id faciunt, vt quæ vitia cultui honorique Dei maximè aduerſantur, Idololatria

latria ſcilicet ac periurium, in primis caueamus. Tertium porrò mandatum admonet, uerum purumq; cultum corde, ore, ac opere fideliter exhibendum eſſe. Quòd ſanè ubì rectè obſeruatur, ſolus utique Deus in omnibus & ſuper omnia diligitur ac honorificatur.

b Tob.4.c
c Matth.7.b Luc.6.d

C. Iam ſumma Præceptorum, quæ ad proximum diligendum pertinent, uel hoc uno conſtat, [b] *Quod ab alio oderis fieri tibi, uide nè aliquandò alteri facias.* Cui reſpondet illa CHRISTI ſententia: [c] *Omnia quæcunq; uultis ut faciant uobis homines, & uos facite illis. Hæc eſt enim lex & Prophetæ.*

SCRIPTVRAE.

EXODI trigeſimoſecundo: Reuerſus eſt Moyſes de monte, portans duas tabulas teſtimonij in manu ſua, ſcriptas ex utraque parte, et factas opere Domini: ſcriptura quoquè Dei erat ſculpta in tabulis.

ET capite trigeſimoquarto: Præcide tibi duas tabulas lapideas inſtar priorum, et ſcribam ſuper eas uerba quæ habuerunt tabulæ quas fregiſti. Excidit ergò duas tabulas lapideas, quales anteà fuerant: de nocte conſurgens aſcendit in montem Sinai, ſicut præceperat ei Dominus, portans ſecum tabulas.

TOBIAE quarto: Quod ab alio oderis fieri tibi, uide nè tu aliquandò alteri facias.

MATTHAEI ſeptimo: Omnia quæcunque etc. ut in textu.

LVCAE ſexto: Prout uultis ut faciant uobis homines, et uos facite illis ſimiliter.

XX

Quæ ſunt fraternæ charitatis officia & argumenta?

1.Cor.13.c Greg. lib.10. Moral.cap.8.

A. De his Paulus ità diſſerit: *Charitas patiens eſt, benigna eſt. Charitas non æmulatur, non agit perperàm, non inflatur, non eſt ambitioſa: Non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum: non gaudet ſuper iniquitate: congaudet autem ueritati. Omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.*

Ioan.13.a Luc.22.b

B. CHRISTVS verò, vt ſeipſum nobis ueræ perfectæq; charitatis exemplum præbeat, in poſtrema illa cœna, quam præclaris ſuæ charitatis indicijs mirè condiuit, tam ſeriò dixit:

d Ioan.13.d
e Ioan.15.b
f Rom.13.c

[d] *Mandatum nouum do uobis, ut diligatis inuicèm, ſicut dilexi uos, ut & uos diligatis inuicèm.* Ac iterùm, [e] *Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis inuicèm ſicut dilexi uos.* Quod tanti eſt ſanè momenti, ut Paulus affirmet, [f] *Qui diligit proximum, legem impleuit.*

C. Igitur

C. Igitur ut hunc de Charitate locum oraculo diuino abſoluamus, [g] *Elige uitam, ut & tu uiuas, & ſemen tuum: & diligas Dominum Deum tuum, atque obedias uoci eius, & illi adhæreas. Ipſe enim eſt uita tua, & longitudo dierum tuorum.* g Deut. 30. d

D. Tum nè quiſquam dubitet, Euangelicam Christi doctrinam hac in parte cum Lege quadrare, dictum illud à Chriſto meminerimus: [h] *Si uis ad uitam ingredi, ſerua mandata.* Et alibi poſt commendata Charitatis præcepta & opera, idem hæc uerba ſubiunxit: [a] *Hoc fac, & uiues.* [b] *Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.* h Matth. 19. b a Luc. 10. c b Rom. 2. b

E. Ex hiſce factoribus erant Abel, Noe, Abraham, Zacharias, & cæteri, quos ſcriptura iuſtos apud Deum fuiſſe teſtatur, ut qui opere & ueritate Deum proximumq́; diligerent. c Gen. 6. b 7. a In orōne Manaſſis. Sapien. 10. bc Mat. 23. d 1. c

F. Quare Dauid inter eos haud poſtremus & ſanctè gloria bundus canit, [d] *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilataſti cor meum:* [e] *Dilexi, ſeruaui, cuſtodiui mandata tua & teſtimonia tua:* [f] *In cuſtodiendis illis retributio multa.* [g] *Maledicti, qui declinant à mandatis tuis.* Iob 13. c Luc. 1. a 2. d Iac. 2. d d Pſal. 118. d e Pſal. 118. x f Pſal. 18. d g Pſal. 118. e

SCRIPTVRAE.

Prioris ad Corinthios decimotertio, ut ſuprà in textu A.

Ioannis decimotertio: Ante diem feſtum Paſchæ, ſciens Iesvs quia uenit hora eius ut tranſeat ex hoc mundo ad Patrem: cùm dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.

Lvcae vigeſimoſecundo: Et cùm facta eſſet hora, diſcubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo, & ait illis: Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare uobiſcum antequàm patiar. Et accepto pane gratias egit, & fregit: & dedit eis, dicens: Hoc eſt corpus meum, quod pro uobis datur. Hoc facite in meam commemorationem, &c.

Ioannis decimotertio: Mandatum nouum do uobis &c. ut in textu. In hoc cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicèm.

Ioannis decimoquinto: Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi uos. Manete in dilectione mea. Si præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea, ſicut & ego Patris mei præcepta ſeruaui, & maneo in eius dilectione. Hæc locutus ſum uobis, ut gaudium meum in uobis ſit, & gaudium ueſtrum impleatur. Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis inuicèm, ſicut dilexi uos. Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animã ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio uobis. Hæc mando uobis, ut diligatis inuicèm.

Ad Romanos decimotertio: Nemini quicquam debeatis: niſi, ut inuicèm diligatis. qui enim diligit proximum, legem impleuit. Dilectio proximi, malum non operatur. Plenitudo legis eſt dilectio.

Deuteronomii trigeſimo: Elige uitam,& cæte.ut in textu.

Matthaei decimonono, Lucae decimo, Ad Romanos ſecundo, ut in textu.

Geneſis ſexto: Noe uir iuſtus atque perfectus fuit in generationibus ſuis,cum Deo ambulauit.

Geneſis ſeptimo: Ingredere tu & omnis domus tua in arcam:te enim uidi iuſtum coram me in generatione hac.

In oratione Manaſsis: Tu igitur Domine Deus iuſtorum, non poſuiſti pœnitentiam iuſtis,Abraham,& Iſaac,& Iacob, ijs qui tibi non peccauerũt.

Sapientiae decimo: Propter quod cùm aqua deleret terram,ſanau iterùm ſapientia,per contemptibile lignum iuſtum gubernans. Hæc & in conſenſu ſuperbiæ,cùm ſe nationes extuliſſent, ſciuit iuſtum, & conſeruauit ſine querela Deo,& in filijs miſericordiam fortem cuſtodiuit. Hæc iuſtum à pereuntibus impijs liberauit fugientem, deſcendente igne in Pentapolim. Hæc profugum iræ fratris iuſtum deduxit per uias rectas,& cæt. Hæc uendi tum iuſtum non dereliquit,ſed à peccatoribus liberauit eum. Hæc populum iuſtum,& ſemen ſine querela liberauit à nationibus quæ illum deprimebãt. Et reddidit iuſtis mercedem laborum ſuorum,&c.

Matthaei vigeſimotertio: Vt ueniat ſuper uos omnis ſanguis iuſtus qui effuſus eſt ſuper terrã,à ſanguine Abel iuſti uſque ad ſanguinẽ Zachariç.

Et capite primo: Ioſeph autem uir eius cùm eſſet iuſtus,&c.

Iob decimotertio: Si fuero iudicatus,ſcio quòd iuſtus inueniar.

Lucae primo: Fuit in diebus Herodis regis Iudææ,ſacerdos quidam no mine Zacharias,de uice Abia: & uxor illius de filiabus Aaron, & nomen il lius Elizabet. Erant autem iuſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela.

Et capite ſecundo: Et eccè homo erit in Ieruſalem, cui nomen Simeon, & homo iſtus & timoratus,expectans conſolationem Iſrael, & Spiritus ſanctus erat in eo.

Iacobi ſecundo: Abraham pater noſter nonne ex operibus iuſtificatus eſt,offerens Iſaac filium ſuum ſuper altare? &c.

Psalmo centeſimo decimooctauo: Viam mandatorum tuorum cucurri,cùm dilataſti cor meum. Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi. Et leuaui manus meas ad mandata tua, quæ dilexi. Superbi iniquè agebant uſquequaquè: à lẽge autem tua non declinaui. Memor fui nocte nominis tui Domine,& cuſtodiui legem tuã. Non dereliqui mandata tua. Ab omni uia mala prohibui pedes meos,ut cuſtodiam uerba tua. A iudicijs tuis non declinaui,quia tu legem poſuiſti mihi. Poſuerunt peccatores laqueum mihi: & de mandatis tuis non erraui. Iniquos odio habui,& legem tuam dilexi. Dilexi mandata tua ſuper aurum & topazion. Propterea ad omnia man data tua dirigebar:omnem uiam iniquam odio habui. Multi qui perſequunt me,& tribulant me: à teſtimonijs tuis non declinaui. Vide quoniam mandata tua dilexi Domine. Iniquitatem odio,& abominatus ſum: legem autem tuam dilexi. Cuſtodiuit anima mea teſtimonia tua,& dilexit ea uehementer. Seruaui mandata tua & teſtimonia tua: quia omnes uiæ meæ in conſpectu tuo.

Psalmo decimooctauo: Iudicia Domini uera, iuſtificata in ſemetipſa. Deſiderabilia ſuper aurum & lapidem precioſum multum: & dulciora ſuper mel

per mel & fauum. Etenim ſeruus tuus cuſtodit ea,in cuſtcdiendis illis retributio multa.

Psalmo centeſimo decimooctauo: Increpaſti ſuperbos: maledicti qui declinant à mandatis tuis.

EX PATRIBVS.

Gregorivs libro decimo Moralium, capite octauo: Legis multiplicitatem benè Paulus enumerat, dicens: Charitas patiens eſt, benigna eſt: non æmulatur, non inflatur, non agit perperàm, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem ueritati. Patiens quippe eſt charitas, quia illata mala æquanimiter tolerat. Benigna verò eſt, quia pro malis bona largiter miniſtrat. Non æmulatur: quia per hoc, quòd in præſenti mundo nihil appetit, inuidere terrenis ſucceſsibus neſcit. Non inflatur: quia cũ præmium internæ retributionis anxia deſiderat, de bonis ſe exterioribus non exaltat. Non agit perperam: quia quo ſe in ſolum Dei ac proximi amorem dilatat, quicquid à rectitudine diſcrepat, ignorat. Non eſt ambitioſa: quia quo ardenter intùs ad ſua ſatagit, foris nullatenùs aliena concupiſcit. Non quærit quæ ſua ſunt: quia cuncta, quæ hic tranſitoriè poſsidet, uelut aliena negligit: cùm nihil ſibi eſſe proprium, niſi quod ſecum permaneat, agnoſcit. Non irritatur: quia & iniurijs laceſsita, ad nullos ſe ultionis ſuæ motus excitat: cùm pro magnis laboribus maiora pòſt præmia expectat. Non cogitat malum: quia in amore munditiæ mentem ſolidans, dum omne odium radicitùs eruit, uerſari in animo quod inquinet neſcit. Non gaudet ſuper iniquitate: quia quo ſola dilectione erga omnes inhiat, nec de perditione aduerſantium exultat. Congaudet autem ueritati: quia ut ſe cæteros diligens, per hoc quod rectum in alijs conſpicit, quaſi de augmento proprij profectus hilareſcit. Multiplex ergò iſta lex Dei eſt, quæ contra uniuſcuiuſque culpæ iaculum, quod perimendam mentem impetit, inſtructionis ſuæ munimine ſemper occurrit: ut quia antiquus hoſtis uaria circunfuſione nos obſidet, ipſa hunc de nobis multipliciter expugnet.

1.Cor.13.

Charitas quõ patiẽs ſit, benigna &c.

DE PRAECEPTIS ECCLESIAE.

I

Suntne præter Decalogum alia præcepta Chriſtianis obſeruanda?

A. SVNT vtiquè, quandò [a] Legiſlator & [b] Magiſter noſter Christvs non ſolùm docuit [c] præcepta Decalogi, ſed etiàm in vniuerſum præcepit, quæ ad obedientiam Apoſtolicis & Eccleſiaſticis mandatis præſtandam ſpectant.

a Iacob 4.c
b Matth.23.b
c Matth. 19.c

B Hinc extant Euangelicæ illæ ſententiæ: [d] *Sicut miſit* d Ioann.20.e & 17.c

 me

e Lucæ 10.c f Matth. 18.c *me pater, & ego mitto uos.* [e] *Qui uos audit, me audit: & qui uos ſpernit, me ſpernit.* [f] *Si non audierit eos, dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.* Vbi ſummum atque extremum iudicium Chriſtus defert, deferrique iubet ad Eccleſiam, [g] id eſt, ad Eccleſiæ Præpoſitos & Rectores, ſicut Chryſoſtomus [h] interpretatur, & uerba Euangelij mox ſequentia, declarant atque conuincunt.

g 3.Reg.8.b h Hom.61.in Matt.& Baſil. ca.30.conſtit. monaſt.Item Theophylac. & Euthymius in ca.18.Mat. a Actor.15.g & 16.a

C. Proindè nec fruſtrà ſcriptum eſt de Apoſtolo Paulo: [a] *Perambulabat Syriam & Ciliciam, confirmans Eccleſias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & Seniorum.*

SCRIPTVRAE TESTIMONIA AD MARGINEM CITATA.

Iacobi quarto capite: Vnus eſt enim legislator & iudex, qui poteſt perdere & liberare.

Matthaei vigeſimotertio: Magiſter ueſter unus eſt, Christvs.

Matthaei decimonono: Si uis ad uitam ingredi, ſerua mandata. Dicit illi adoleſcens: Quæ? Ieſus autem dixit: Non homicidium facies, Non adulterabis, Non facies furtum, Non falſum teſtimonium dices: Honora patrem tuum & matrem tuam: Diliges proximum tuum ſicut teipſum.

Ioannis uigeſimo & decimoſeptimo, Lvcae decimo, Matthaei decimooctauo, ut in textu.

Tertii libri Regum octauo capite: Conuertitque rex faciem ſuam, & benedixit omni eccleſiæ Iſrael. Omnis enim eccleſia Iſrael ſtabat.

Actorvm decimoquinto: Paulus uerò, electo Sila, profectus eſt, traditus gratiæ Dei à fratribus. Perambulabat autem Syriam & Ciliciam, confirmans Eccleſias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & ſeniorũ.

Actorvm decimoſexto: Cùm autem pertranſirent ciuitates (Paulus ſcilicet & Silas,) tradebant ijs cuſtodire dogmata, quæ erant decreta ab Apoſtolis & ſenioribus, qui erant Hieroſolymis.

PATRES AD MARGINEM CITATI.

1. B. Chrysostomvs homilia ſexageſimaprima in Matthæum: Si autem eos non audierit, dic Eccleſiæ: præſulibus ſcilicet atque præſidentibus.

2. Basilivs capite trigeſimo Conſtitutionum monaſticarum: Sin arca nò curari noluerit, adhibendi de fratribus erunt etiam, qui cæteris intelligentia uideantur præſtare: quemadmodùm eſt in ſacroſancto Euangelio: Si autem te non audierit & cæt. quod ſine ipſis quidem auſcultauerit, tum demùm ad Antiſtitem ipſum animi ipſius morbum deferre oportebit. (Matth. 18.)

3. Theophilactvs in caput decimumoctauum Matthæi: Quòd ſi te nõ audierit, & * cum duobus uel tribus teſtibus argueris, nè graueris tunc Eccleſiæ Præſidibus inuulgare peccatum. (for.* cum)

4. Evthymivs in idem caput Matthæi: Eccleſiam nunc uocat Præſides fidelium

fidelium Eccleſiæ. Renuncia illis quæ circa hunc aguntur: fortaſsè illi immutabunt eum, ueritum dignitatem ipſorum.

II

Cuiuſmodi porrò ſunt Apoſtolorum Seniorumque præcepta, quæ Paulus cuſtodire iuſſit?

A. PAVLI diſcipulus Dionyſius Areopagita[a] teſtatur, duplicis ea generis, utpotè partìm ſcripta, partim non ſcripta eſſe. Ad utrunque genus pertinet, quod Ioannes affirmat Euāgeliſta: [b] *Qui nouit Deum, audit nos: qui non eſt ex Deo, non audit nos: in hoc cognoſcimus Spiritum ueritatis, & ſpiritum erroris.*

a Eccleſ. Hierar. c. 1. Et Baſil. de Spiritu ſancto, ca. 27. Euſeb. li. 1. de monſt. euāg. ca. 8. Epipha. hær. 61. contra Apoſt. Tertul. de corona militis.

b 1. Ioan. 4. b

B. Ac primum quidem genus, quod literis mandatur, ſcriptisque legibus conſtat, ſatis eſt perſpicuum: quia libris canonicis conſtat.

C. POSTERIVS uerò circa præcepta & inſtituta ea uerſatur, quæ uno Traditionum nomine compræhendi, & à Patribus [c] nuncupari ſolent. Non enim ſcripto, utì ſuperiora, ſed uiua uoce tradita, & uelut per manus à Maioribus ad nos trāſmiſſa, Eccleſiæque commendata retinentur.

c Cypr. de ablut. pedū. Hiero. contra Lucifer. Chryſo. in 2. ad Theſ. 2. hom. 4.

PATRES DE TRADITIONIBVS SCRIPTIS & non ſcriptis.

1. A. DIONYSIVS Areopagita libro de Eccleſiaſt. Hierarch. capi. 1. Primi illi nr̄i ſacerdotalis muneris duces, in ijs quæ nobis ſunt familiaria, ſumma illa & ſuperſubſtantialia, partim ſcriptis, partim nō ſcriptis inſtitutionibus ſuis (iuxta quod ſacræ definiunt leges) nobis tradiderunt.

Partim ſcripta, partim nō ſcripta Apoſtolorum dogmata.

2. BASILIVS in libro de Spiritu ſancto, capite uigeſimoſeptimo: Dogmata quæ in Eccleſia prædicantur, quædam habemus è doctrina ſcripto prodita, quædam rursùs ex Apoſtolorum traditione in myſterio, id eſt, in occulto tradita recepimus. Quorum utraque parem uim habent ad pietatem, nec his quiſquam contradicit, quiſquis ſanè uel tenuiter expertus eſt, quæ ſint iura Eccleſiaſtica. Nam ſi conſuetudines quæ ſcripto proditę non ſunt, tanquàm haud mùltum habentes momenti, conemur reijcere, imprudentes & ea dānabimus, quæ in Euangelio neceſſaria ad ſalutē habent: immò potiùs ipſam fidei prædicationem ad nudum nomen contrahemus. Quod genus eſt, (ut eius, quod primum eſt & uulgatiſsimum, primo loco commemorem) ut ſigno crucis eos, qui ſpem collocauerunt in Chriſtum, ſignemus, quis ſcripto docuit? Vt ad Orientem uerſi precemur, quæ nos docuit ſcriptura? Inuocationis uerba, quum oſtenditur panis Euchariſtiæ, & benedictionis, quis Sanctorum in ſcripto nobis reliquit? Nec enim his contenti ſumus, quæ commemorat Apoſtolus aut Euāgelium: uerùm alia quoquè, & antè & pòſt dicimus, tanquàm multum habentia momenti ad myſterium, quæ ex Tradi-

Parem uim ad pietatem habent.

Nota. Enumerātur aliquot Traditiones non ſcriptæ.

Crucis ſignū.

Orare uerſùs Orientem.

Verba inuocationis ſub Miſſæ ſacrificio.

In Sacrificio plura dicunt q̃ quæ in euãgelio & Apoſtolo habentur.

Cæremoniæ Baptiſmi.

Cur multa ſcribi nõ debuerint.

tione citra ſcriptum accepimus. Conſecramus autem aquam baptiſmatis,& oleum unctionis,prætereà ipſum qui baptiſmum accepit. ex quibus ſcriptis? Nonne à tacita ſecretaque Traditione? Ipſam porrò olei inunctionem quis ſermo ſcripto proditus docuit? Iam ter immergi hominem, undè eſt traditum? Reliqua itęm quæ fiunt in baptiſmo,ueluti renunciare Sathanæ & angelis eius,ex qua ſcriptura habemus? Nonne ex priuata & arcana hac Traditione? Nonne ex doctrina,quam patres noſtri in ſilentio, quod curioſos & ocioſos ſummouet,ſeruarunt? Pulchre quidem illi, nimirum docti arcanorum uenerationem ſilentio conſeruari. Nam quæ nec intueri fas eſt non initiatis, qui conueniebat, horum doctrinam publicitùs circunferri ſcripto? Aut quid tandèm ſibi uoluit magnus ille Moyſes, qui non oĩa quæ erant in templo, paſſus ſit omnibus eſſe peruia: ſed prophanos extra ſacros cancellos ſtatuit,ſed priora atria purioribus permittens, Leuitas ſolos dignos cenſuit, & cæte. Addit deindè: Ad eundem profectò modum, & qui in primordijs Eccleſiæ certos ritus perſcripſerunt Apoſtoli & Patres, in occulto ſilentioque myſterijs ſuam ſeruauere dignitatem. Neque enim omninò myſterium eſt,quod ad populares ac uulgares aures effertur. Hæc eſt ratio,cur quædam citra ſcriptum tradita ſunt,nè dogmatum cognitio propter aſſuetudinem uulgo ueniret in contemptum. Aliud autem eſt dogma, aliud edictum. Nam dogmata ſilentur,edicta uerò publicantur.

3. Evsebivs libro primo de demonſtratione Euangelica, capite octauo: Cæterùm Moyſes in tabulis inanimatis, Chriſtus autem in mentibus uita præditis,perfecta noui teſtamenti documenta deſcripſit: eius uerò diſcipuli ad magiſtri ſui nutum auribus multorum doctrinam ſuam commodantes,quæcunque quidem ueluti ultra habitum progreſsis, à perfecto ipſorũ magiſtro præcepta fuerant,ea ijs qui capere poterant,tradiderunt: quæcunque uerò ijs conuenire arbitrabantur,qui animas adhuc affectibus obnoxias gererent,curationisque indigentes, ea ipſi, ad imbecillitatem multorum ſe demittentes,partìm literis,partìm ſine literis quaſi iure quodam non ſcripto,ſeruanda commendarunt.

Partim literis, partim ſine illis nonnulla ſeruãda cõmenda: ſic Apoſtoli.

In! Scriptura ſacra non oĩa expreſſè contineri ſed ex Apoſtolorum Traditiõe nõ nulla habentur.

1.Cor 11.14. & 15.

4. Epiphanivs hæreſi ſexageſimaprima contra Apoſtolicos: Oportet autem & Traditione uti: Non enim omnia à diuina ſcriptura accipi poſſunt. Quapropter aliqua in ſcripturis,aliqua in Traditione ſancti Apoſtoli tradiderunt, quemadmodùm dicit ſanctus Apoſtolus: Sicut tradidi uobis: & alibì, Sic doceo, & ſic tradidi in Eccleſijs. Et, Si continetis, niſì fruſtrà credidiſtis.

Conſuetudinis Eccleſiaſticæ uis.

5. Tertvllianvs de corona militis: Habentes obſeruationem inueteratam, quæ præueniendo ſtatim fecit: Hanc ſi nulla ſcriptura determinauit, certè conſuetudo corroborauit, quæ ſine dubio de traditione manauit. Quomodò enim uſurpari quid poteſt,ſi traditum priùs non eſt? Etiã in traditionis obtentu exigenda eſt, inquis,authoritas ſcripta. Ergò quæramus,an & traditio non ſcripta,non debeat recipi. Planè negabimus recipiẽdam,ſi nulla exempla præiudicent aliarum obſeruationum, quas ſine ullius ſcripturæ inſtrumento,ſolius Traditionis titulo,exindè conſuetudinis patrocinio uindicamus. Deniquè ut à Baptiſmate ingrediar, aquam adituri,ibidèm,ſed & aliquanto priùs,in Eccleſia ſub antiſtitis manu conteſtamur nos renunciare diabolo & pompæ & angelis eius. Dehinc ter mergitamur,ampliùs aliquid reſpondentes,quàm Dominus in Euangelio determinauit. In

Traditiones aliquot non ſcriptæ enumerantur.

Cæremoniæ Baptiſmi.

dè

dè ſuſcepti lactis & mellis concordiam prægustamus. Exque ea die, lauacro quotidiano per totam hebdomadam abſtinemus. Euchariſtiæ ſacramentum & in tempore uictus, & in omnibus mandatum à Domino etiam antelucanis cœtibus, nec de aliorum manu, quàm præſidentium, ſumimus. Oblationes pro defunctis, pro natalitijs, annua die facimus. Die Dominico ieiunium nefas ducimus, uel de geniculis adorare. Eadem immunitate, à die Paſchæ in Pentecoſten uſque, gaudemus. Calicis aut panis etiam noſtri aliquid decuti in terram, anxiè patimur. Ad omnem progreſſum atque promotum, ad omnem aditum & exitum, ad ueſtitum & calceatum, ad lauacra, ad menſas, ad lumina, ad cubilia, ad ſedilia, quæcunque nos conuerſatio exercet, frontem Crvcis ſignaculo terimus. Harum & aliarum eiuſmodi diſciplinarum, ſi legem expoſtules Scripturarum, nullam inuenies. Traditio tibi prætendetur authrix, conſuetudo confirmatrix, & fides obſeruatrix, &cæt. Et paulò poſt: His igitur exemplis renunciatum erit poſſe etiàm non ſcriptam Traditionem in obſeruatione defendi, confirmatam conſuetudine, idonea teſte probatæ tunc Traditionis ex perſeuerantia obſeruationis. Conſuetudo autem etiàm in ciuilibus rebus pro lege ſuſcipitur, cùm deficit lex.

Cõmunio Euchariſtiæ.
Oblationes pro defunctis.
Stationes.
Euchariſtiæ cuſtodia.
Crucis ſignaculum.
Conſuetudo.

1. C. Cyprianvs in ſermone de ablutione pedum: Sicut par eſt ſpiritui ſancto & Christo dignitas, ità in ſuis inſtitutis æqua eſt authoritas & poteſtas: nec minùs ratum eſt, quod dictante ſpiritu ſancto Apoſtoli tradiderunt, quàm quod ipſe tradidit, & in ſui commemorationem fieri præcepit: Manet ſingulis propria dignitas, & uniformis in ſuo genere ſtat actio omnium: nihil addi, nihil ſubtrahi, nihil poteſt corrigi uel mutari.

Traditionum Apoſtolicarũ uis & authoritas.

2. Hieronymvs in Dialogo aduersùs Luciferianos, ita Luciferum dixiſſe refert: An neſcis Eccleſiarum hunc eſſe morem, ut baptizatis poſteà manus imponantur, & ità inuocetur ſpiritus ſanctus? Exigis ubi ſcriptum ſit? In Actibus Apoſtolorum. Etiam ſi ſcripturæ authoritas non ſubeſſet, totius orbis in hanc partem conſenſus inſtar præcepti obtineret. Nam & multa alia, quæ per Traditionem in Eccleſijs obſeruantur authoritatem ſibi ſcriptæ legis uſurpauerunt: ueluti in lauacro ter caput mergitare, deindè egreſſos lactis & mellis prægustare concordiam, ad infantiæ ſignificationem: die Dominico & per omnem Pentecoſten, nec de geniculis adorare, & ieiunium ſoluere: multaque alia ſcripta non ſunt, quæ rationabilis ſibi obſeruatio uindicauit. Cui Orthodoxus reſpondet: Non quidem abnuo hanc eſſe eccleſiarum conſuetudinem, ut ad eos qui longè in maioribus urbibus per Presbyteros & diaconos baptizati ſunt, Epiſcopus ad inuocationem ſancti ſpiritus, manum impoſiturus, excurrat. Sed quale eſt, ut leges Eccleſiæ ad hæreſim transferas?

Act. 8. 19.
Totius orbis conſenſus inſtar præcepti.
Traditiones quædam recenſentur.
Baptiſmi.
Stationes.
Confirmationis ſacramentum.

3. Chrisostomvs in ſecundum caput poſterioris epiſtolæ ad Theſſalonicenſes, homilia quarta, ſuper hæc uerba: State, & tenete Traditiones &c. Hinc patet, quòd non omnia per epiſtolam tradiderint, ſed multa etiam ſine literis. Eadem uerò fide digna ſunt tam illa, quàm iſta. Itaque traditionem quoquè eccleſiæ fide dignam putamus. Traditio eſt, nihil quæras amplius.

Non omnia Apoſtoli literis mãdarũt.
Eadem fide digna & ſcripta & nõ ſcripta Traditio Eccleſiaſtica.

III

Eſtne utrunque hoc præceptorum genus obſeruatu neceſſarium?

A. Eſt planè, ſi Doctorẽ Paulum ſequimur ità præcipientẽ: [a] *State, & tenete Traditiones, quas didiciſtis, ſiue p ſermonẽ, ſiue p epiſtolam*

a 2. Theſſ. 2. & ibid. Chryſoſt. ac Theophylact.

b 1. Cor. 11. a *lã noſtrã*. Vñ laudat hoc noĩe Corinthios, quòd Apoſtolica [b] p̄cepta, quæ uiua uoce tradita iam acceperant, ſedulò cuſtodirent. Tum admonet Theſſalonicenſes, [c] ut ab omni ſe fratre ſubducant, qui inordinatè, & non ſecundùm traditionem ab Apoſtolis acceptam, ambulat.

c 2. Theſſ. 3. b

d 2. Nicena contra Iconomachos, actione 7. Itē 8. Syno can. 1. e De ablut. pedum.

B. Atque hoc eſt, quod ſacroſancta Synodus Nicena [d] diuinæ ſcripturæ conſonans, uerbis tam luculentis expreſsit: Oportet nos eccleſiaſticas Traditiones, ſiue ſcripto, ſiue conſuetudine in Eccleſia retentas, unanimiter & inuiolabiliter obſeruare. Et apud Cyprianum [e] legimus, non minùs ratum eſse, quod dictante ſpiritu ſancto Apoſtoli tradiderunt, quã quod Chriſtus ipſe tradidit. Sicut [f] enim par eſt Spiritui ſancto & Christo Diuinitas: ità utriuſque in ſuis inſtitutis æqua eſt authoritas & poteſtas.

f Ibidèm.

SCRIPTVRAE.

Secvndae ad Theſſalonicenſes ſecundo: State, & tenete &c. ut in textu.

Prioris ad Corinthios undecimo: Laudo uos fratres, quòd per omnia mei memores eſtis: & ſicut tradidi uobis, præcepta mea tenetis. Et ibidèm: Cætera autem, cùm uenero, diſponam.

Secvndae ad Theſſalonicenſes tertio: Denunciamus autem uobis fratres, in nomine Domini noſtri Iesv Christi, vt ſubtrahatis uos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non ſecundùm traditionem, quam acceperunt à nobis.

PATRES.

1. A. Chrysostomvs homilia quarta in ſecundam ad Theſſalonicenſes, ut ſuprà, quæſtione ſecunda, C.

2. Theophylactvs in caput ſecundum ſecundæ ad Theſſalonicenſes, ſuper ea Apoſtoli uerba, Itaque fratres ſtate, &c. Vel hinc etiàm perſpicuum eſt, quod pleraque etiàm ſine ſcriptis per ſermonem, id eſt, uiua uoce tradiderint, non ſolùm per epiſtolam. Similiter autem & hæc & illa ſide digna ſunt. Itaque & Eccleſiæ traditionem fide dignam exiſtimemus. Traditio eſt, nihil ampliùs quæras.

Apoſtolicarũ Traditionum dignitas.

1. B. Concilivm ſecundum Nicenum actione ſeptima in ipſa definitione: Si quis Traditionem Eccleſiæ, ſiue ſcripto, ſiue conſuetudine ualentem non curauerit, anathema. Et paulò antè: Fatemur autem unanimiter nos Eccleſiaſticas traditiones, ſiue ſcripto, ſiue conſuetudine ualentes & decretas, retinere uelle: quarum de numero eſt imaginum effiguratio. Item infrà: Igitur qui auſi fuerint aliud ſentire, aut docere, aut more impiorum hæreticorum Eccleſiaſticas Traditiones contaminare, aut contra iſta uafrè & improbè aliquid excogitare, quod ſit contra conſtitutionem Eccleſiaſticam: ſi fuerint Epiſcopi aut Clerici, deponuntur: ſi Monachi aut Laici, cõmunione priuantur.

Traditio ſcripta & nõ ſcripta.

Imaginum ſi guratio.

Hæretici Eccleſiaſticas traditiões cõtaminare ſolent.

2. Octava

2. Octava ſynodus generalis Conſtantinopolitana canone primo: Regulas, quæ ſanctæ Catholicæ atque Apoſtolicæ, tam à ſanctis famatiſsimis Apoſtolis, quàm ab Orthodoxorum uniuerſalibus, necnon & localibus Cōcilijs, uel etiàm à quolibet deiloquo Patre ac magiſtro, Eccleſiæ traditæ ſunt, ſeruare atque cuſtodire profitemur: his & propriam uitam, & mores, Regentes, & omnem ſacerdotij catalogum, atque omnes qui Chriſtiano cenſentur uocabulo, pœnis & damnationibus, & è diuerſo receptionibus & iuſtificationibus, quæ per illas prolatæ ſunt atque definitæ, canonicè ſubijci decernentes. Tenere quippe traditiones quas accepimus, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam ſanctorum qui anteà fulſerunt, Paulus apertè admonet.

Traditiones Eccleſiaſticæ ſuſcipiuntur

2. Theſſ. 2.

IIII

Quomodò cognoſcemus, quæ ſint Apoſtolicæ & probatæ in Eccleſia Traditiones?

A. De his nobis regulam obſeruatu dignam Auguſtinus [a] præſcribit: illa, inquiens, quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe ſeruantur, datur intelligi, uel ab ipſis Apoſtolis, uel plenarijs concilijs, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima authoritas, commēdata atque ſtatuta retineri. Sic idem [b] contra Donatiſtas, immò hæreticos omnes diſſerens, hoc grauiter admonet, Quod uniuerſa tenet Eccleſia, nec Concilijs inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi authoritate Apoſtolica traditum rectiſsimè creditur.

a In epi. 118. ad Ianuariū, cap. 1.

b. lib. 4. cap. 24. & lib. 2. c. 7. Item lib. 5. cap. 23.

B. Cui Leo ille Magnus [c] conſonans, ait: Dubitandū nō eſt, quicquid in Eccleſia in conſuetudinem eſt deuotionis retentum, de Traditione Apoſtolica, & de ſancti Spiritus prodire doctrina.

c Ser. 2. de ieiunio Pentecoſtes.

PATRES.

1. A. Avgvstinvs epiſtola centeſima decimaoctaua ad Ianuarium, capite primo: Illa quæ non ſcripta, ſed tradita & cæt. ut in textu: ſicuti quòd Domini paſsio & reſurrectio, & aſcenſio in cælum, & aduentus de cælo Spiritus ſancti, anniuerſaria ſolennitate celebrantur: Et ſi quid aliud tale occurrerit, quod ſeruatur ab uniuerſa quacunquè ſe diffundit Eccleſia.

Feſtorū quorundā dierū obſeruatio ex apoſtolica traditione deſcendit.

2. Idem Auguſtinus libro quarto contra Donatiſtas, capite uigeſimoquarto: Quod uniuerſa tenet Eccleſia &c. ut in textu.

3. Item libro ſecundo, capite ſeptimo: Multa non inueniuntur in literis Apoſtolorum, neque in Concilijs poſteriorum: & tamen quia per uniuerſam cuſtodiuntur Eccleſiam, non niſi ab ipſis tradita & cōmēdata credūtur.

Apoſtolicæ Traditiones

4. Similiter libro quinto contra Donatiſtas, capite vigeſimotertio: Sunt multa quæ uniuerſa tenet Eccleſia, & ob hoc ab Apoſtolis præcepta benè creduntur, quanquàm ſcripta non reperiantur.

B. Leo

B. Leo Magnus ſermone ſecundo de ieiunio Pentecoſtes: Dubitandum non eſt &c.ut in textu.

V

Cuiuſmodi ſunt traditiones Apoſtolicæ, quæ Chriſtianis ueniunt obſeruandæ?

A. Exempla ſatis multa apud Patres extant,& eos quidem,qui uel ante mille annos fidem publicam meruerũt. Nimirùm ſecundùm Traditionem [a] Origenes & [b] Auguſtinus docent,paruulos eſſe baptizandos.

B. Dionysivs & [d] Tertullianus oſtendũt, precationes & oblationes pro defunctis ad altare fieri oportere.

C. Hinc [e] Hieronymus & [f] Epiphanius ſtatas Eccleſiæ ieiunationes, præſertim Quadrageſimæ,obſeruandas eſſe commonſtrant.

D. Sic etiam [g] Ambroſius & [h] Chryſoſtomus eorum dignitatem adſtruunt, quæ in ſacro Miſſæ officio ſolenniter peraguntur.

E. Tvm præter [a] Damaſcenum Patres,quos Nicena Synodus ſecunda [b] citat,eadem ratione teſtantur,quòd Christi & Sanctorum eius Imagines deceat uenerari.

F. Demv'm, vt cæteros omittamus, Magnus ille [c] Baſilius ob Traditionem retineri uult ſacrum Chriſma, aliaſque ſolennes cæremonias, quæ Sacramentis ſanctiſsimis adhibentur.

G. Et addit [d] Baſilius: Si inſtituta conſuetudinesq; non ſcriptas tanquàm in eis uis magna non inſit, ſemèl repudiare aggrediemur, clàm ac pedetentìm ratas ipſas Euangelij ſententias improbabimus, aut potiùs ad inane nomen eius prædicationem contrahemus. Sed Apoſtolicum exiſtimo [e] ait, ijs etiàm Traditionibus, quæ ſcriptæ non ſunt, inhærere.

a In c.6.epiſ. ad Rom.
b Lib. 10. de gen.ad lit.ca. 23. & contra Donat. lib.4. cap.24.
c De eccleſi. hierar.cap.7.
d In exhortatiõe ad caſtitatem, & de corona militis.
e Ad Marcellã contra errores Montani epi. 54.
f Contra Aerium hæreſi 75.
g In officio Mediolanẽſi.
h In Liturgia.
a Li.4.de Orthod. fide ca. 17.& in libris de imaginib.
b Act. 6. to. 4. & actione ſeptima.
c Lib. de Spiritu ſancto,c. 27.
d Ibidèm.
e Cap.29.eiuſdem libri.

PATRES.

Baptiſmus paruulorũ ex Apoſtolorum traditione.

1. A. Origenes in caput ſextum epiſtolæ ad Romanos: Eccleſia ab Apoſtolis traditionem ſuſcepit,etiam paruulis baptiſmum dare.

2. Avgvstinvs libro decimo de Geneſi ad literam, capite vigeſimotertio: Conſuetudo matris Eccleſiæ in baptizandis paruulis nequaquam ſpernenda eſt,neque ullo modo ſuperflua deputanda,nec omninò credenda,niſi Apoſtolica eſſet Traditio.

3. IDEM libro quarto contra Donatiſtas, capite vigeſimoquarto: Si quiſquam in hac re (de baptizandis paruulis) authoritatem diuinã quærat, quanquàm quod uniuerſa tenet Eccleſia, nec Concilijs inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi authoritate Apoſtolica traditum rectiſsimè creditur: tamen ueraciter conijcere poſſumus, quid ualeat in paruulis baptiſmi ſacramentum, ex circuncıſione carnis, quam prior populus accepit, &c.

Conſuetudo vniuerſalis indicat Apoſtolicam traditionem.

1. B. DIONYSIVS Areopagita libro de Eccleſiaſtica Hierarchia, capite ſeptimo: Quænam uerò de huiuſmodi prece, quam ſuper defuncto peragit præſul, ex diuinis ducibus noſtris Traditio peruenit ad nos, operæpreciũ eſt ut dicamus &c.

Orãt pro defunctis ex Apoſtol. traditione.

2. TERTVLLIANVS in exhortatione ad caſtitatem: Et iam repete, apud Deum pro cuius ſpiritu poſtules, pro qua oblationes annuas reddas.

Pro uxore defuncta poſtulatur & oblationes fiunt.

3. ITEM in libro de corona militis, loquens de Traditionibus non ſcriptis: Oblationes, inquit, pro defunctis, pro natalitijs, annua die facimus.

Oblatiões ꝓ defunctis.

1. C. HIERONYMVS in epiſtola quinquageſimaquarta, ad Marcellam contra errores Montani: Nos unam Quadrageſimam ſecundùm Traditionem Apoſtolorum, toto anno, tempore nobis congruo ieiunamus.

Obſeruatio Quadrageſimæ, ſecũdùm tradit. Apoſt.

2. EPIPHANIVS contra Aerium hæreſi ſeptuageſimaquinta: A quo uerò non aſſenſum eſt in omnibus orbis terrarũ regionibus, quòd quarta & pro ſabbato ieiunium eſt in eccleſia decretum? Si uerò etiàm oportet conſtitutionem Apoſtolorum proferre, quomodò illic decreuerunt, quarta & pro ſabbato ieiunium per omnia, excepta Pentecoſte: & de ſex diebus Paſchatis, quomodò præcipiunt nihil omninò accipere, quàm panem & ſalem & aquam, &c. manifeſtum eſt. Deindè uerò ſi non de eodem argumento quartarum & proſabbatorum, ijdem Apoſtoli in Conſtitutione dixiſſent, etiam aliter undiquè demonſtrare poſſemus. Attamen de hoc exactè ſcribunt. Aſſumpſit autem Eccleſia, & in toto mundo aſſenſus factus eſt, antequàm eſſet Aerius, & qui ab ipſo appellantur Aeriani.

Abſtinentia feriæ 4. & 6. Vide Clemẽtẽ li. 5. conſt. Apoſtol. cap. 16. & 19.

Conſuetudo uniuerſalis aũ exortos hæreticos.

1. D. CHRYSOSTOMI Liturgia ſiue officium Miſſæ, quod Græcè ipſe poſt S. Baſilium & B. Iacobum conſcripſit, extat. Quo pacto autem noui teſtamenti nouam oblationem docuerit CHRISTVS, eamque ab Apoſtolis Eccleſia accipiens, in uniuerſo mũdo offerat Deo, uideatur latiùs infrà in quæſtione ſeptima de Euchariſtia. B. C.

1. E. DAMASCENVS libro quarto orthodoxæ fidei, capite decimoſeptimo: Imaginis honor ad prototypum, id eſt, exemplar, imaginiſque ueritatem transfertur. Eſt autem hæc Traditio non ſcripta, perindè àc adorationis ad Orientem, adorare ſcilicet crucem, & alia plurima, ijs quæ dicta ſunt, ſimilia. Quòd autem plurima ſancti Apoſtoli tradiderint ſine ſcripto, ſcribit Paulus Gentium Apoſtolus: Eccè fratres, ſtate, & tenete Traditiones noſtras, quas edocti eſtis ſiue per ſermonem, ſiue epiſtolam noſtram. Et ad Corinthios: Laudo autem uos fratres, quia per omnia mei meminiſtis, & ſicut tradidi uobis, Traditiones tenetis.

Imaginũ uenerõ ex Apo. tradit.

Orare uersùs Orientem.

Crucis ueneratio.

Traditiones non ſcriptas aliquas eſſe ſacræ literæ docent.

2. Theſſ. 2.

1. Cor. 11.

2. IDEM in libris tribus de imaginibus, plurimorum patrum antiquorum teſtimonia citat de ueneratione Imaginum: ut Dionyſium Areopagitam, Baſilium, Chryſoſtomum, Leontium, Seuerianum, Sophronium, Ambroſiũ, Gregorium Nyſſenum, Theodoretum, Athanaſium, Cyrillum, Gregorium Nazianzenum, Euſebium Pamphili, Stephanum Boſtrenſem, Cyrillum Hieroſolymitanum, & plures alios.

Imaginũ ueneratio à Patribus comprobata.

Ab Apoſtolorũ temporib. uiguit uſus & uenerõ Imaginum.
Vide ſuprà de Decalogo q. nona.

3. In ſecunda Synodo Nicena, actione ſexta, tomo quarto: Quòd autẽ cum multis alijs, quæ in Eccleſia obſeruantur ſine ſcriptura, nobis imaginũ ueneratio tradita ſit, ab Apoſtolorum temporibus latè per hiſtorias traditũ eſt, de imagine maximæ hæmorrhoiſſæ, quàm multis ſcriptoribus confirmare poſſumus. Quinetiam Baſilius Magnus, cuius ſcripta per omnes terræ fines reſonant, in diuerſis opuſculis ſuis mentionem imaginum facit. Gregorius etiàm illius & carne & ſpiritu frater, Nyſſenſium Præſul, in ſermone in Abraham, idem ſentit. Item alter Gregorius, qui à Theologia nomen ſortitus eſt, in uerſibus à ſe conditis, qui de uirtute inſcribuntur, aſſentit. Et Ioannes qui os auro ſplendidius & lucidius conſecutus eſt, in oratione funebri in Meletium Epiſcopum Antiochiæ, & in ſermone qui inſcribitur, Quòd ueteris & noui Teſtamenti unus ſit legiſlator. Cyrillus item expiator Neſtorianæ hæreſis, in epiſtola ad Acacium Epiſcopum Scythopoleos, Anaſtaſius Epiſcopus Theopoleos, Sophronius, Maximus. Sed quid hos nominatim citamus? Omnes enim ſancti Patres noſtri imagines receperunt.

Imagines receptæ ab oĩbus Patribus.

I. F. Basilivs libro de ſpiritu ſancto, capite vigeſimoſeptimo: Dogmata quæ in Eccleſia prædicantur, quædam habemus è doctrina &c. uide ſuprà quæſtione ſecunda, A.

VI

Quantùm hodiè circa Traditiones Apoſtolicas & Eccleſiaſticas aberratur?

a Rom. 13. a

A. Plurimùm, dum eas plerique contemnunt, alij negligunt, aut certè pluris non faciunt, quàm Politicorum [a] magiſtratuum conſtitutiones: & hæc inſtituta eſse hominum fingunt, quæ uel obſeruare, uel omittere liberum ſit, exiguæq́; aut nullius omninò frugis: ipſi ἀδιάφορα uocant.

B. Sunt qui uniuerſas ferè Traditiones eiuſdem eſse ponderis uolunt, atque adeò fœdè commiſcent ſcripturæ loca, perindè ac idem ſit iudicium de Traditionibus [b] Phariſaicis & Apoſtolicis, de [c] Iudaicis & [d] Eccleſiaſticis, de priuatis ſeu particularibus, [e] & ijs quæ totius Eccleſiæ conſenſu receptæ, communiq́; piorum uſu tot ſeculis comprobatæ, ac ueluti per manus ad nos tranſmiſsæ ubiquè ferè gentium comperiuntur.

b Matt. 15. a
c Coloſ. 2. b d
Marci. 7. a b
d 2. Theſſ. 2. d
Act. 15. c 16. a
e Auguſt. in Epiſto. ad Ianuar. 118. ca. 1. & 2. Itẽ ep. 86. ad Caſula.

SCRIPTVRAE.

Ad Romanos decimotertio: Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt enim poteſtas niſi à Deo. Quæ autem ſunt, à Deo ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt. Nam principes non ſunt timori boni operis, ſed mali. Vis autem non timere poteſtatem? bonum fac: & habebis laudem ex illa. Dei enim miniſter eſt tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim ſine cauſa gladium portat.

Matthaei decimoquinto: Sine cauſa colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum. Et paulò antè: Quarè & uos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem ueſtram? Nam Deus dixit, Honora patrem & matrem. &, Qui maledixerit patri uel matri, morte moriatur: Vos autem dicitis. Quicunque dixerit patri uel matri, munus quodcunque eſt ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem ſuum, aut matrem ſuam: & irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem ueſtram.

Ad Coloſſenſes ſecundo: Videte nè quis uos decipiat per philoſophiā & inanem fallaciam, ſecundùm traditionem hominum, ſecundùm elementa mundi, & non ſecundum Chriſtum. Et in fine: Si ergò mortui eſtis cum Chriſto ab elementis huius mundi, quid adhuc tanquàm uiuentes in mundo decernitis? Nè tetigeris, neque guſtaueris, neque contrectaueris: quæ ſunt omnia in interitum ipſo uſu, ſecundùm præcepta & doctrinas hominum: quæ ſunt rationem quidem habentia ſapientiæ in ſuperſtitione & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad ſaturitatem carnis.

Marci ſeptimo: Phariſæi & omnes Iudæi, niſi crebrò lauerint manus, non manducant, tenentes traditionem Seniorum: & à foro uenientes, niſi baptizentur, non comedunt: & alia multa ſunt, quæ tradita ſunt illis ſeruare, baptiſmata calicum & urceorum & æramentorum & lectorum.

Secundae ad Theſſalonicenſes ſecundo: State, & tenete traditiones quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram.

Actorum decimoquinto: Paulus uerò, electo Sila, profectus eſt, traditus gratiæ Dei à fratribus. Perambulabat autem Syriam & Ciliciam, confirmans Eccleſias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorū & Seniorū.

Capite decimoſexto: Cùm pertranſirent ciuitates (Paulus & Silas,) tradebant eis cuſtodire dogmata, quæ erant decreta ab Apoſtolis & Senioribus qui erant Hieroſolymis.

PATRES.

1. B. Avgvstinvs in epiſtola ad Ianuarium, centeſimadecimaoctaua, capite primo: Illa quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, &c. ut ſupra quæſtione quarta, A.

2. Ibidem capite ſecundo: Alia uerò quæ per loca terrarum regionesq́; uariantur, ſicuti eſt quòd alij ieiunant Sabbato, alij uerò non: alij quotidie communicant corpori & ſanguini Dominico, alij certis diebus accipiunt: alibi nullus dies intermittitur quo non offeratur, alibi Sabbato tantùm & Dominico, alibi tantùm Dominico. Et ſi quid aliud huiuſmodi animaduerti poteſt, totum hoc genus rerum liberas * habet obſeruationes. Nec diſciplina ulla eſt, in his melior graui prudentique Chriſtiano, quàm ut eo modo agat, quo agere uiderit Eccleſiam ad quamcunq; fortè deuenerit. Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores iniungitur, indifferenter eſt habendum, & pro eorum inter quos uiuitur, ſocietate ſeruandum eſt. Credo te aliquandò ex me audiſſe, ſed tamen etiàm nunc commemoro: Mater mea Mediolanum me conſecuta, inuenit Eccleſiam Sabbato non ieiunātem: cœperat perturbari & fluctuare quid ageret, cùm ego talia non curabā, ſed propter ipſam conſului de hac re beatiſsimæ memoriæ uirum Ambroſium. reſpondit ſe nihil docere me poſſe, niſi quod ipſe faceret: quia ſi melius

Traditiones & Conſuetudines particulares quantū ab univerſali bus differant.

* Liberæ ſunt. quia licuit iis Eccleſijs quæ ea ſuſceperūt non ſuſcipere, & ſuſceptas uel retinere, uel autoritate publica emendare, aut etiā abrogare.

Nota. Ieiunium Sabbati.

liùs noſſet,id potiùs obſeruaret. Cumque ego putaſſem,nulla reddita ratione, authoritate ſola ſua nos uoluiſſe admonere, nè Sabbato ieiunaremus, ſubſecutus eſt,& ait mihi: Cùm Romam uenio,ieiuno Sabbato:cū hic ſum, non ieiuno. Sic etiam tu,ad quam fortè Eccleſiam ueneris,eius morem ſerua,ſi cuipiam non uis eſſe ſcandalo,nec quenquam tibi. Hoc cùm matri renunciaſſem, libenter amplexa eſt. Ego uerò de hac ſententia etiam atque etiam cogitans,ità ſemper habui,tanquàm eam cæleſti oraculo ſuſceperim.

3. Idem Auguſtinus in epiſtola octogeſimaſexta, ad Caſulanum presbyterum,idem repetit B.Ambroſij reſponſum.

VII

Quid uerò de ijs iudicandum,qui Eccleſiæ Traditiones repudiant,ac pro nihilo habent?

A. Hos uerbum Dei redarguit ac damnat, cùm Traditiones [a] obſeruandas eſse decernit,cùm iubet [b] Eccleſiam audire,& Apoſtolorum Seniorumque [c] præcepta cuſtodire. Verbum Dei eſt quod ſubijcit nos Magiſtratibus cùm [d] Politicis,tum [e] Eccleſiaſticis,modeſtis [f] iuxtà & dyſcolis propter [g] conſcientiam: uult illorum legibus & reuerentiam [h] & obedientiam deferri maximam. *Obedite,* inquit, [a] *præpoſitis ueſtris, & ſubiacete eis: Omnia* [b] *quæcunque dixerint uobis, ſeruate & facite: ſecundùm opera uerò eorum nolite facere.*

B. Quapropter iſti non tam homines ſpernunt, [c] quā Deū ipſum Opt.Max quem in [d] Apoſtolis,eorumque [e] ſucceſsoribus audire ac reuereri ſanè oportebat. Igitur planè uerbo Dei reſiſtunt, dum poteſtati & ordinationi Dei reſiſtunt, & hinc ſibi damnationem acquirunt,ſi Paulo [f] credimus.

C. Nimirúm diuina eſt iſthæc ordinatio, quæ nec aboleri poteſt humana authoritate, ut certis legibus, ijſque partìm ſcriptis, partìm non ſcriptis, quas [g] Apoſtolica nobis commendat traditio, Eccleſia regatur, dogmata conſeruentur, religio uindicetur, alatur concordia, diſciplina retineatur.

a 2.Theſſ.2.d 1.Cor.11.a b Matt.18.c c Act.15.c16.a d Rom.13.a Matt.22.c e Matt.23.a Luc.10.c f 1.Pet.2.c g Rom.13.a h Tit.3.a a Heb.13.c b Matt.23.a c 1.Theſſ.4.b 1.Cor.14.g d Ioan.20.e 17.c Luc.10.c e Cypria. lib. 4.epiſto.9.ad Florētiū Puppianū Baſi. c. 23.conſt. monaſticarum. f Rom.13.a g Baſi.de ſpi. ſanc. cap. 27. Aug.li.4.contra Dona. ca. 24. & lib.2.c. 7.lib.5. c.23. & 26. Epiph. Hæreſ.55.Euſeb.lib.3. Eccleſiaſt. hiſt. cap.30.

SCRIPTVRAE.

A. Secvndae ad Theſſalonicenſes ſecundo: State, & tenete traditiones quas didiciſtis,ſiue per ſermonem,ſiue per epiſtolam noſtram.

Priores ad Corinthios vndecimo: Laudo uos fratres,quòd per omnia mei memores eſtis,& ſicut tradidi uobis,præcepta mea tenetis.

Matthaei decimooctauo: Si Eccleſiam non audierit,ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.

Actorvm decimoquinto: Paulus,electo Sila, perambulabat Syriam & Cili-

Ciliciam, confirmans Eccleſias: præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & Seniorum.

Et capite decimoſexto: Cùm pertranſirent ciuitates, tradebant eis cuſtodire dogmata, quæ erant decreta ab Apoſtolis & ſenioribus qui erant Hieroſolymis.

Ad Romanos decimotertio: Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt enim poteſtas, niſi à Deo: quæ autem ſunt, à Deo ordinata ſunt.

Matthaei vigeſimoſecundo. Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo.

Et capite vigeſimotertio: Super cathedram Moyſi ſederunt Scribę & Pharisæi. Omnia ergò quæcunque dixerint &c.

Lvcae decimo: Qui uos audit, me audit: & qui uos ſpernit, me ſpernit.

Prioris Petri ſecundo capite: Subiecti eſtote omni humanæ creaturę propter Deum, ſiue regi, quaſi præcellenti: ſiue ducibus, tanquàm ab eo miſſis, ad uindictam malorum, laudem uerò bonorum: quia eſt uoluntas Dei, ut benè facientes obmuteſcere faciatis imprudentium hominum ignorantiam. Quaſi liberi, & non quaſi uelamen habentes malitiæ libertatē, ſed ſicut ſerui Dei. Deum timete, Regem honorificate. Serui, ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantùm bonis & modeſtis, ſed etiàm dyſcolis.

Ad Romanos decimotertio: Ideò neceſsitate ſubditi eſtote, non ſolùm propter iram, ſed etiàm propter conſcientiam. Ideò enim & tributa præſtatis: miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum ſeruientes. Reddite ergò omnibus debita: cui tributum, tributum: cui uectigal, uectigal: cui timorē, timorem: cui honorem, honorem.

Ad Titum tertio: Admone illos Principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos eſſe.

Ad Hebræos decimotertio: Obedite præpoſitis ueſtris, & ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilant quaſi rationem pro animabus ueſtris reddituri, ut cū gaudio hoc faciant, & non gementes: hoc enim non expedit uobis.

B. Prioris ad Theſſalonicenſes quarto: Itaque qui hæc ſpernit, non hominem ſpernit, ſed Deum, qui etiam dedit ſpiritum ſuum ſanctum in nobis.

Prioris ad Corinthios decimoquarto: Si quis uidetur propheta eſſe, aut ſpiritualis, cognoſcat quæ ſcribo uobis, quia Domini ſunt mandata.

Ioannis vigeſimo: Sicut miſit me pater, & ego mitto uos.

Item Ioannis decimoſeptimo: Sicut tu me miſiſti in mundum, ità & ego miſi eos in mundum.

Lvcae decimo: Qui uos audit, me audit: & qui uos ſpernit, me ſpernit.

Ad Romanos decimotertio: Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt.

PATRES.

1. B. Cyprianvs libro quarto, epiſtola nona ad Florentium Puppianum: Nec hæc iacto, ſed dolens profero, cum te iudicem Dei conſtituas & Christi, qui dicit ad Apoſtolos, ac per hoc ad omnes Præpoſitos, qui Apoſtolis uicaria ordinatione ſuccedunt: Qui audit uos, me audit: & qui me audit, audit eū qui me miſit: & qui reijcit uos me reijcit, & eum qui me miſit.

Quæ Apoſtolis dicta, ad Succeſſores, eorum pertinent.

Luc. 10.

2. Basi-

Matt. 10. Luc. 10.

2. Basilivs in cōſtitutionibus monaſticis, capite vigeſimotertio: Quod Apoſtolis dixit, Qui uos audit &c. intelligendus eſt in commune legem ſanxiſſe in poſteros, qui filiorum futuri erant moderatores, id ex multis iiſdemque certiſsimis diuinarum literarum teſtimonijs, manifeſtiſsimisque argumentis probari poteſt.

1. C. Basilivs Magnus in libro de ſpirituſancto, capite vigeſimoſeptimo: ut ſuprà quæſtione ſecunda, A.

2.3.4. Avgvstinvs libro quarto contra Donatiſtas, capite vigeſimoquarto. Et libro ſecundo, capite ſeptimo: Itam libro quinto, capite uigeſimo tertio, ut ſuprà quæſtione quarta, A.

Ad Apoſtolicam Traditionem confugiendum.

5. Idem Auguſtinus libro quinto contra Donatiſtas, capite uigeſimoſexto: Quòd autem nos admonet Cyprianus, ad fontem recurramus, id eſt, ad Apoſtolorum Traditionem, & indè canalem in noſtra tempora dirigamus, optimum eſt, & ſine dubitatione faciendum.

Apoſtolorum Traditiones. Succeſſio doctrinæ.

6. Epiphanivs hæreſi quinquageſimaquinta cōtra Melchiſedechianos. Termini nobis poſiti ſunt, & fundamenta, & ædificatio fidei, & Apoſtolorum Traditiones, & ſcripturę ſanctę, & ſucceſsiones doctrinæ, & undiquaquè ueritas Dei munita eſt.

Traditioni Apoſt. mordicùs adhærendum. Ignatius eam ſcriptis mandauit.

7. Evsebivs libro tertio Eccleſiaſticę hiſtorię, capite trigeſimo: Ignatius cùm iter per Aſiam faceret, licèt attentiſsima cura à ſatellitibus, qui illū ductabant, obſeruaretur, Eccleſias tamen cuiuſque ciuitatis, ad quam fortè proficiſceretur, familiaribus colloquijs pijſque hortationibus confirmauit: ac primùm, ut hęreſes, quæ iam tum primò naſci & mergere cœperunt, maximè pręcauerent, ſedulò admonuit. Deindè hortatus eſt, ut Apoſtolorum Traditioni mordicùs adhęreſcerent: quam quidem aſſeuerantes teſtificatus, quo tutiùs poſteritati reſeruaretur, nec neceſſariò ſcriptis mandandum exiſtimauit.

VIII

Quid patres hac de re iudicarunt?

a In caput 3. epiſtolæ ad Titum, teſte Pamphilo in apologia pro Origene. Vide etiam Irenæum lib. 4. cap. 23.

b Lib. 1. Periarchon in proœmio.

c Ad Lucinium epiſt. 28.

A. Origenes qui celebris & peruetuſtus eſt author, in hæc uerba ſcripſit: [a] Hæreticus nobis habendus eſt omnis ille, qui Christo ſe credere profitetur, & aliud ueritate Chriſtianæ fidei credit, quàm habeat definitio Traditionis Eccleſiaſticæ. Tum idem alibì: [b] Illa ſola credenda eſt veritas, inquit, quæ in nullo ab Eccleſiaſtica diſcordat Traditione.

B. Et Hieronymi uerbum eſt: [c] Ego illud te breuiter admonendum puto, Traditiones Eccleſiaſticas, præſertim quæ fidei nō officiūt, ità obſeruādas, ut à Maioribus traditæ ſunt.

d Epiſt. 118. cap. 5.

e Ad Caſul. epiſt. 86.

C. Avgvstinvs uerò ità [d] docet: Si quid diuinæ ſcripturæ præſcribit authoritas, non eſt dubitandum, quin ità facere debeamus ut legimus: ſimiliter etiam, ſi quid per orbem frequentet Eccleſia: Nam hoc quin ità faciendum ſit diſputare, inſolentiſsimæ inſaniæ eſt. Ac rursùs idem: [e] In his rebus,

de quibus nihil certi ſtatuit ſcriptura diuina, mos populi DEI, uel inſtituta Maiorum pro lege tenenda ſunt. Et [f] ſicut præuaricatores diuinarum legum, ità contemptores Eccleſiaſticarum conſuetudinum coercendi ſunt.

f Diſtinct. 11. c. in his.

D. Demùm Tertullianus, doctiſſimus & antiquiſſimus Eccleſiæ ſcriptor, toto libro [g] aduersùs eos diſputat, qui nihil quod literis ſacris non ſit expreſſum, admittunt, grauiterque contendit Traditiones & obſeruationes quaſdam Eccleſiaſticas eſſe non ſcriptas, quæ non poſſint nisi ab Hæreticis repudiari. *Si quis autem uidetur contentioſus eſſe,* (ut Paulinis [h] uerbis utamur) *nos talem conſuetudinem non habemus, neque Eccleſia Dei.*

g Lib. de præſcriptionibus aduersùs hæreticos.

h 1. Cor. 11. c

PATRES.

A. IRENAEVS libro quarto contra hæreſes, capite quadrageſimotertio: Obaudire oportet Presbyteris Eccleſię, qui ſucceſsionem habent ab Apoſtolis, qui cum Epiſcopatus ſucceſsione chariſma ueritatis certum ſecũdùm placitum Patris acceperunt. Reliquos uerò qui abſiſtunt a principali ſucceſſione & quocunque loco colliguntur, ſuſpectos habere, uel quaſi hęreticos & malę ſententię, uel quaſi ſcindentes & elatos, & ſibi placentes: aut rursùs ut hypocritas, quęſtus gratia & uanæ glorię hoc operantes.

Qui presbyteri audiẽdi.

IX

Age verò quid eſt Eccleſia?

Rom. 12. b 1 Cor. 12. b 1. Pet. 5. b Ioan. 21. c Matth. 16. c

A. Eccleſia eſt omnium CHRISTI fidem atque doctrinam profitentium uniuerſitas, quam Princeps Paſtorum CHRISTVS tum Petro Apoſtolo, tum huius [a] ſucceſſoribus paſcẽdam tradidit atque gubernandam.

a Chryſ. li. 2. de ſacerdotio Conciliũ Florẽtinũ. Bern. li. 2. & conſid. ad Eugeniũ.

B. Quarè nomen Eccleſiæ non merentur, ſed [b] falsò arrogant ſibi Hæretici & ſchiſmatici omnes, qui etſi fidem atque doctrinam CHRISTI profiteri uidentur: tamen ſummi Paſtoris ac Pontificis, quem CHRISTVS ouili Eccleſiæ loco ſuo pręfecit, & perpetua [c] ſucceſsione in Romana Eccleſia uſque conſeruauit, oues eſſe detractant.

b Hie. contra Lucifer. Cyprià li. 4. epiſto. 9.

c Iren. li. 3. c. 3. Optat. li. 2. Au. ep. 165 & 42. & in pſal. contra partẽ Donati.

C. Hanc Petri Cathedram, hunc Eccleſiæ primatum qui negant & oppugnant, primùm illi quidem CHRISTI magnificas promiſsiones * Petro factas, & myſticas regni cæleſtis claues illi uni traditas, aliaque multa de Petro Apoſtolorum [d] principe, ore, uertice ſcripta non intelligunt: Deindè pa-

* Matth. 16. c Ioã. 21. c Luc. 22. c Mat. 10. a Io. 1. f Mat. 17. d Act. 1. c

d Cyp. de ſimpl. In cap. 16. Mat. Hilari⁹, Hiero. & idẽ lib. 1. in Iouinia. Cy. l. 10.

cem Eccleſiæ, ordinemq; certum manifeſtè perturbant, quæ abſq; ſummo Antiſtite & huius præcellenti authoritate nec ritè gubernari, neque in unitate atque contra portas inferorum ſoliditate neceſſaria diù contineri poſſet. Poſtremò Patribus, horumque Synodis & ſcriptis de hac illuſtri Eccleſiæ[e] nota conſentientibus, immò & totius orbis Chriſtiani cōſonæ uoci, detrahunt impudenter.

D. Agnouit hanc Eccleſiam, eiuſque dignitatem Hieronymus, cuius hæc uerba[f] ſunt: Qui Petri Cathedræ iungitur, meus eſt. Agnouit Optatus[g] Afer, qui Petri Cathedram inter ueras Eccleſiæ notas primam eſſe teſtatur. Agnouit Auguſtinus,[h] qui apertè ſcribit, in Romana Eccleſia ſemper Apoſtolicæ Cathedræ principatum uiguiſſe. Agnouit[a] Cyprianus, qui omnium hæreſum & ſchiſmatum pullulantium cauſam in eo ſtatuit, quòd uni & ſummo ſacerdoti ac iudici uice CHRISTI non obtemperatur. Agnouit Ambroſius,[b] ut dixerit ſe in omnibus cupere Romanam ſequi Eccleſiam.

E. His autem omnibus antiquior, & Apoſtolorum temporum uicinus, uereque Apoſtolicus uir Irenæus,[c] tale tribuit elogium Eccleſiæ Romanæ: Ad hanc, inquit, Eccleſiam propter potentiorem principalitatem, neceſsè eſt omnem conuenire Eccleſiam, hoc eſt, eos qui ſunt undiq; fideles: in qua ſemper ab ijs qui ſunt undiquè, conſeruata eſt ea, quæ eſt ab Apoſtolis, traditio.

Io. li. 2. c. 12. Augu. in Ioā. tra 56. & 124. Orig. ho. 2. in diuerſ. euāg. & tra. 6. in Mat. Baſil. de pœni. Chryſ. ho. 87. in Io. & 55. in Mat. itē 9. de pœn. Leo Magnus ſer. 3. in anniuerſ. Pontifi. & epiſ. 89. ad Epiſc. Viennēſis prouin.

e Aug. contra epi. Funda. c. 4. Itē de utilitate credēdi, c. 17. & 11. cōtra Fauſt. c. 2.

f Ad Damaſ. epi. 58. & ad eundem epiſto 57.

g Li. 2. cont. Dona.

h Epiſt. 162. 90. 92. 93. & 165.

a Li. 1. ep. 3. & li. 4. epi. 9. Itē Hie. cont. Luciferi. & Leo epi. 84. ad Anaſt. Theſſ. c. 11.

b Lib. 3. de Sacra. c. 1. & de obitu Satyri.

c Lib. 3. ca. 3. Tertul. de præſcript. hæret. Cypria. lib 4. epi. 8. & li. 3. ep. 11. Theod. li. 2. hiſt. ca. 4. Bern. ep. 190. ad Innocē. & li. 2. de Conſi. Conc. Chalcedon. act. 3. Anaclet. epi. 1. & 3 Marcel. epiſt. 1. Syno. Ale. ad Felicem.

SCRIPTVRAE.

AD Romanos duodecimo: Sicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ità multi unum corpus ſumus in CHRISTO, ſinguli autem alter alterius membra.

PRIORIS ad Corinthios duodecimo: Sicut corpus unum eſt, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cùm ſint multa, unum tamen corpus ſunt: ità & Chriſtus: Etenim in uno ſpiritu omnes nos, in unum corpus baptizati ſumus.

PRIORIS Petri quinto capite: Et cùm apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarceſcibilem gloriæ coronam.

IOANNIS uigeſimoprimo: Cùm ergò prandiſſent, dicit Simoni Petro IESVS: Simon Ioannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine: tu ſcis quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos. Dicit ei iterùm: Simon Ioannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu ſcis quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos. Dicit ei tertiò: Simon Ioannis, amas me? Contriſtatus eſt Petrus,

trus,quia dixit ei tertiò,Amas me?& dixit ei: Domine,tu omnia ſcis: tu ſcis quia amo te. Dicit ei: Paſce oues meas.

MATTHAEI decimoſexto: Et ego dico tibi quia tu es Petrus: & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam,& portæ inferi non prȩualebunt ad uerſùs eam. Et tibi dabo claues regni cælorum. Et quodcunque ligaueris ſuper terram,erit ligatum & in cælis: & quodcunque ſolueris ſuper terrã, erit ſolutum & in cælis.

MATTHAEI decimoſeptimo: Et cùm ueniſſent Capharnaum, acceſſerunt, qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magiſter ueſter non ſoluit didrachma? Ait: Etiam. Et cùm intraſſet in domum,præuenit eum IESVS,dicens: Quid tibi uidetur, Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum uel cenſum? à filijs ſuis, an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Ieſus: Ergo liberi ſunt filij. Vt autem non ſcandalizemus eos, uade ad mare,& mitte hamum: & eum piſcem qui primus aſcenderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies ſtaterem: illum ſumens, da eis pro me & te.

LVCAE vigeſimoſecundo: Ait autem Dominus Simoni: Simon, eccè Satanas expetiuit uos,ut cribraret ſicut triticum. Ego autem rogaui pro te, ut non deficiat fides tua: & tu aliquandò conuerſus, confirma fratres tuos.

MATTHAEI decimo: Duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hȩc: Primus Simon qui dicitur Petrus,& Andreas frater eius &c.

IOANNIS primo: Intuitus autem eum Ieſus,dixit: Tu es Simon filius Iona: tu uocaberis Cephas: quod interpretatur Petrus.

ACTORVM primo: In diebus his exurgens Petrus in medio fratrum,dixit: Viri fratres,oportet impleri ſcripturam &c.

PATRVM TESTIMONIA DE PASTORE VNIVERSALIS ECCLESIAE.

1. A. CHRISOSTOMVS libro ſecundo de Sacerdotio: Quanam de cauſa idem ille ſanguinem effudit ſuum? certè ut pecudes eas acquireret,quarum curam tum Petro, tum Petri ſucceſſoribus committebat. Iure igitur ac meritò ſic loquebatur CHRISTVS: Quiſnam fidelis ſeruus & prudens, quem Dominus ſuper familiam ſuam conſtituit.

Ioan.21. Nota: tũ Petro,tum ſucceſſorib.curã ouium commiſſam. Matth.24. Luc.12.

2. CONCILIVM Florentinum, ut ſuprà de Symbolo, quæſtione decimanona,C.

3. BERNARDVS libro ſecundo de conſideratione ad Eugenium Pontificẽ Maximum: Agè indagemus adhuc diligentiùs quis ſis, quam geras uidelicet pro tempore perſonam in Eccleſia DEI. Quis es? Sacerdos magnus,ſummus Pontifex. Tu princeps epiſcoporum, tu hæres Apoſtolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Melchiſedech, dignitate Aaron,authoritate Moſes, iudicatu Samuel, ptãte Petrus, unctione Chriſtus. Tu es cui claues traditæ, cui oues creditæ ſunt, Sũt quidem & alij cæli ianitores,& gregum paſtores,ſed tu tanto glorioſiùs,quanto & differentiùs utrunque præ cæteris nomen hæreditaſti. Habent illi ſibi aſsignatos greges,ſinguli ſingulos: tibi uniuerſi crediti,uni unus. Nec modò ouium,ſed & paſtorum tu unus omnium Paſtor. Vndè id probem quæris? Ex uerbo Domini. Cui enim non dico Epiſcoporum, ſed etiàm Apoſtolorũ, ſic abſolutè & indiſcretè totæ cõmiſſæ ſunt oues? Si me amas Pe-

Rom.Pontificis quanta dignitas & authoritas. Nota. Matth.16. Ioan.21. Paſtorũ oim paſtor.

 tre,pa-

Ex Scripturis probat. Ioan. 21.

tre, paſce oues meas. Quas? Illius uel illius populos ciuitatis, aut regionis, aut certi regni? Oues meas, inquit. Cui non planum, nó deſignaſſe aliquas, ſed adſignaſſe omnes? Nihil excipitur, ubi diſtinguitur nihil. Et cætera, ut ſuprà de Symbolo, eadem quæſtione.

In qua Eccleſia permanendum.

Hereticorū Eccleſia eſt Antichriſti ſynagoga.

Scripturarū citatio non ſemper rectè fit.

1. B. Hieronymus in dialogo contra Luciferianos: Breuem tibi apertamque animi mei ſententiam proferam: In illa eſſe Eccleſia permanendū, quæ ab Apoſtolis fundata, uſque ad diem hanc durat. Sicubi audieris eos, qui dicuntur Christi, non à Domino Iesu Christo, ſed à quoquam alio nuncupari, ut putà Marcioniſtas, Valentinianos, Montenſes ſiue Campitas: ſcito non Eccleſiam Christi, ſed Antichriſti eſſe ſynagogam: ex hoc enim ipſo quòd poſteà inſtituti ſunt, eos ſe eſſe indicant, quos futuros Apoſtolus prænunciauit. Nec ſibi blandiantur, ſi de Scripturarum capitulis uidētur ſibi affirmare quod dicunt, cùm & diabolus de ſcripturis aliqua ſit locutus, & ſcripturæ non in legendo conſiſtant, ſed in intelligendo.

Sine epiſcopo & ſummo Sacerdote nō eſt Eccleſia.

Qui cum Epō non eſt, in Eccleſia nō eſt.

Sacerdotum connexio.

2. Cyprianus libro quarto, epiſtola nona ad Florentium ſeu Puppianum: Etſi contumax ac ſuperba obaudire nolentium multitudo diſcedat, Eccleſia tamen à Christo non recedit: & illi ſunt Eccleſia, plebs ſacerdoti adunata, & paſtori ſuo grex adhærens. Vndè ſcire debes, Epiſcopum in Eccleſia eſſe, & Eccleſiam in Epiſcopo: & ſi qui cum Epiſcopo non ſint, in Eccleſia non eſſe: & fruſtrà ſibi blandiri eos, qui pacē cum ſacerdotib. Dei non habentes obrepunt, & latenter apud quoſdam cōmunicare ſe credunt. quandò Eccleſia quæ catholica una eſt, ſciſſa non ſit, neque diuiſa, ſed ſit utiquè connexa, & cohærentium ſibi inuicē ſacerdotum glutino copulata.

Succeſsio Romana. Pontificum.

Fides in ſucceſsione ppetuò conſeruata, confundit hæreticos.

Eccleſiæ Ro. dignitas & conſtantia in fide Apoſtolica.

Rom. pontif. ex ordine numerant uſq; ad Irenæi ætatem.

Irenæi ætas.

Rectæ fidei iudicium.

3. Irenaeus aduerſus hæreſes libro tertio, capite tertio: Sed quoniam ualdè longum eſt, in hoc tali uolumine omnium Eccleſiarum enumerare ſucceſsiones, maximę & antiquiſsimę & omnibus cognitæ à glorioſiſsimis duobus Apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & conſtitutæ Eccleſiæ, eam quam habet ab Apoſtolis traditionem, & abnunciatam hominibus fidem, per ſucceſsiones Epiſcoporum peruenientem uſque ad nos, indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo uel per ſui placentiam malam, uel uanam gloriam, uel per cæcitatē & malam ſententiam præterquàm oportet colligunt. Ad hanc enim Eccleſiam propter potentiorem principalitatē, neceſſe eſt omnem conuenire Eccleſiam, hoc eſt, eos qui ſunt undiquè fideles: in quo ſemper ab his qui ſunt undiquè, cōſeruata eſt ea, quæ eſt ab Apoſtolis, Traditio. Fundantes igitur & inſtruentes beati Apoſtoli Eccleſiam, Lino epiſcopatum adminiſtrandæ Eccleſiæ tradiderunt. Succedit autem ei Anacletus: poſt eum tertio loco ab Apoſtolis Epiſcopatum ſortitur Clemens, qui & uidit ipſos Apoſtolos, & contulit cum eis, cùm adhuc inſonantem prædicationem Apoſtolorum & traditionem ante oculos haberet. Huic autem Clementi ſuccedit Euariſtus, & Euariſto Alexander, ac deincèps ſextus ab Apoſtolis conſtitutus eſt Sixtus, & ab hoc Teleſphorus, qui etiàm glorioſiſsimè Martyrium fecit, ac deinceps Higinus, pòſt Pius, poſt quem Anicetus. Cùm autem ſucceſsiſſet Aniceto Soter, nunc duodecimo loco epiſcopatum ab Apoſtolis habet Eleutherius. Hac ordinatione & ſucceſsione, quæ eſt ab Apoſtolis in Eccleſia traditio, & ueritatis præconiatio peruenit uſque ad nos. Et eſt pleniſsima hæc oſtenſio, unam & eandem uiuificatricem fidem eſſe, quæ in Eccleſia ab Apoſtolis uſque nunc ſit conſeruata, & tradita in ueritate.

4. OPTATVS Mileuitanus libro ſecundo contra Donatiſtas: Probamus eam eſſe Eccleſiam Catholicam, quæ ſit in toto terrarum orbe diffuſa. Eius iam commemoranda ſunt ornamenta: & uidendum ubi ſint quinque dotes, quas tu ſex eſſe dicis, inter quas Cathedra eſt prima: Vbi niſi ſederit Epiſcopus, coniungi altera dos non poterit, qui eſt annulus: uidendū eſt, qui & ubi prior Cathedra ſederit. Si ignoras, diſce: ſi noſti, erubeſce. Ignorantia tibi adſcribi non poteſt. Reſtat ergò ut noueris. Scientem errare, peccatū eſt. Nam ignorantibus nonnunquàm ſolet ignoſci. Igitur negare non potes, ſcire te in urbe Roma Petro primò Cathedram Epiſcopalem eſſe collatam: In qua ſederit omnium Apoſtolorum caput Petrus: undè & Cephas appellatus eſt: in * quo una Cathedra, unitas ab omnibus ſeruaretur, nè cęteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſque defenderent: ut iam ſchiſmaticus & peccator eſſet, qui contra ſingularem cathedram, alteram collocaret. Ergò cathedra unica, quæ eſt prima de dotibus, ſedit prior Petrus. Cui ſucceſsit Linus, Lino ſucceſſit Clemens, Clementi Anacletus &c. Iulio Liberius, Liberio Damaſus, Damaſo Siricius hodiè, qui noſter eſt ſocius, cum quo nobis totus orbis commercio formatarum, in una communionis ſocietate concordant. Veſtræ Cathedræ uos originem reddite, qui uultis uobis ſanctam Eccleſiam uindicare.

Primaria nota Eccleſiæ.

* aliàs, in quo unocathedrę unitas. uel, quo in una Cathedra, unitas.

SucceſſioRo. pontificū uſq. ad ętatē Optati.

Hęretici originem ſuę Cathedrę reddere nequeunt.

5. AVGVSTINVS epiſtola centeſima ſexageſimaquinta ad Generoſum: Si ordo Epiſcoporum ſibi ſuccedentium conſiderandus eſt, quanto certiùs & uerè ſalubriter ab ipſo Petro numeramus, cui totius Eccleſiæ figuram gerēti, Dominus ait: Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferorum non uincent eam. Petro enim ſucceſsit Linus, Lino Clemēs, Clementi Anacletus, & cæteri, Damaſo Siricius, Siricio Anaſtaſius. In hoc ordine ſucceſsionis nullus Donatiſta Epiſcopus inuenitur. In illum autem ordinem epiſcoporum qui ducitur ab ipſo Petro uſque ad Anaſtaſium, qui nunc eandem cathedram ſedet, etiàm ſi quiſquam traditor per illa tempora ſubrepſiſſet, nihil præiudicaret eccleſiæ & innocentibus Chriſtianis: quibus Dominus prouidens, ait de præpoſitis malis: Quæ dicunt, facite: quæ autē faciunt facere nolite: dicunt enim & non faciunt. vt certa ſit ſpes fidelis, quæ non in homine, ſed in Domino collocata, nunquàm tempeſtate ſacrilegi ſchiſmatis diſsipetur.

A Petro uſq; ad Augu. ętatē Rom Pon. in eadem doctrina fidei conſentiētes.

Matth. 16.

Con. Ro. pon. hoſtes Augu reſponſio.

Matth. 23.

6. ITEM in epiſtola quadrageſimaſecunda ad Madaurenſes: Videtis certè multos præciſos à radice Chriſtianæ ſocietatis, quæ per ſedes Apoſtolorum & ſucceſsiones Epiſcoporum certa per orbem propagatione diffundit, de ſola figura originis, ſub Chriſtiano nomine, quaſi areſcentia ſarmēta gloriari, quas hæreſes & ſchiſmata nominamus. Præuiſa, prædicta, ſcripta ſunt omnia.

Eccleſiæ ꝓpagatio ꝑ ſedes Apoſtolorum & ſucceſſiones Epōrum.

7. IDEM Auguſtinus in pſalmo contra partem Donati: Numerate ſacerdotes, uel ab ipſa Petri ſede: & in ordine illo Patrum, quis cui ſucceſsit, uidete. Ipſa eſt Petra, quam non uincunt ſuperbæ inferorum portæ.

Petri ſedes, & continuata in ea Ro. Pontif. ſucceſſio petra eſt inſuperabilis.

8. ITEM libro ſecundo contra literas Petiliani Donatiſtæ, capite quinquageſimoprimo: Veruntamen ſi omnes per totum orbem tales eſſent, quales uaniſsimè criminaris, cathedra tibi quid fecit eccleſiæ Romanæ, in qua Petrus ſedit, & in qua hodiè Anaſtaſius ſedet? Quare appellas cathedram peſtilentiæ, cathedram Apoſtolicam? Si propter homines, quos putas legem loqui, & non facere, nunquid Dominus IESVS CHRISTVS propter

Petrus ſedit in cathedra Eccleſiæ Ro.

Not. cōt. Ro. Pontificū uituperatores.

Matth. 23. Matth. 23.

Phariſæos, de quibus ait: Dicunt & non faciunt, cathedræ in qua ſedebāt, ullam fecit iniuriam? Nonne illam cathedram Moyſi commmendauit, & illos, ſeruato cathedræ honore, redarguit? Ait enim: Cathedram Moyſi ſedent: quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim & non faciunt. Hæc ſi cogitaretis, non propter homines, quos infamatis, blaſphemaretis cathedram Apoſtolicam cui non communicatis. Sed quid eſt aliud, quàm neſcire dicere, & tamen non poſſe niſi maledicere?

Petrus Eccleſiæ fundamētum.

1. C. Cyprianus in tractatu de ſimpli. Prælatorum, ſiue de unitate eccleſiæ, ut ſuprà de Symbo!o, quæſtione decimaoctaua, B. authoritate quinta.

Petri ptās. Matth. 16. Multa ſua nomina Chriſt⁹ Apoſtolis ēt cōicauit. Matth. 5. Petrus petra dicitur.

2. Hilarius In caput decimumſextum Matthæi: O in nuncupatione noui nominis felix Eccleſiæ fundamentum, dignaque ædificatione illius petra, quæ infernas leges, & tartari portas, & omnia mortis clauſtra diſſolueret. O beatus cæli ianitor, cuius arbitrio claues ęterni aditus traduntur, cuius terreſtre iudicium, prę iudicata authoritas fit in cęlo, ut quę in terris aut ligata ſunt aut ſoluta, ſtatuti eiuſdem conditionem obtineant & in cęlo.

Super Petrū ædificata Eccleſia. Matth. 16. Apud Matthęū ꝓmiſſa eſt ædificatio Eccleſię ſuꝑ Petrum. In Petro error habere locum non potuit, niſi ante Primatū acceptum. Matth. 18. Ioan. 20.

3. Hieronymus in decimumſextum caput Matthęi: Sicut ipſe lumen Apoſtolis donauit, ut lumen mundi, appellarentur, cæteraque ex Domino ſortiti ſunt uocabula: ità & Simoni, qui credebat in petram Christum, Petri largitus eſt nomen. Ac ſecundùm metaphoram petrę, rectè dicitur ei, Aedificabo eccleſiam meam ſuper te. Ibidem: Prudens lector inquirat, quo modò poſt tantam beatitudinem, Beatus es Simon Bariona &c. nūc audiat, Vade retro me Satana, ſcandalum mihi es. Aut quę ſit tam repentina conuerſio, ut poſt tanta prę mia ſatanas appelletur. Sed ſi conſideret qui hoc quęrit, Petro illam benedictionē & beatitudinem ac poteſtatem, & ædificationem ſuper eum eccleſię in futuro promiſſam, non in prę ſenti datam, intelliget. Aedificabo, inquit, ſuper te eccleſiam meam, & portę inferi nō prę ualebunt aduersùs eam, & dabo tibi claues regni cælorum: omnia de futuro. Quæ ſi ſtatim dediſſet ei, nunquàm in eo prauę confeſsionis error inueniſſet locum.

Petro principatus dat̄ ad cauēdū ſchiſma. Ioan. 1.

4. Idem libro primo aduersùs Iouinianum: At dicis, ſuper Petrum fundatur eccleſia, licèt idipſum in alio loco ſuper omnes Apoſtolos fiat, & cuncti claues regni cęlorum accipiant, & ex ęquo ſuper eos eccleſię fortitudo ſolidetur: tamen propterea inter duodecim unus eligitur, ut capite conſtituto, ſchiſmatis tollatur occaſio.

? Petrus quid ſignificet. Aedificanda Eccleſia i Petro.

5. Cyrillus Alexandrinus libro ſecundo in Ioannem, capite duodecimo: Nec Simon fore iam nomen ſibi, ſed Petrus prędicit, uocabulo ipſo cō modè ſignificans, quòd in eo tanquàm in petra lapideque firmiſsimo, ſuam eſſet ęd ficaturus eccleſiam.

Petrus Apoſtolorum primus.

6. Augustinus tractatu quinquageſimoſexto in euangelium Ioannis: Quis enim neſciat, primum Apoſtolorum eſſe beatiſsimum Petrum?

Propter Apoſtolatus ſui primatū, Eccleſiam repſentabat. Petrus prim⁹ Apoſtolus. Matth. 16. Petro ad Eccleſiæ utilitatē communē claues datæ ſunt.

7. Idem tractatu centeſimo vigeſimoquarto: Hoc agit eccleſia ſpe beata in hac uita ęrūnoſa, cuius eccleſię Petrus Apoſtolus ꝓꝑ Apoſtolatus ſui primatū gerebat figurata generalitate perſonam. Quòd enim ad ipſum propriè pertinet, natura unus homo erat, gratia unus Chriſtianus, abundātiore gratia unus idemque primus Apoſtolus: ſed quandò ei dictum eſt, Tibi dabo claues regni cælorum: & quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cęlis: & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis: uniuerſam ſignificabat eccleſiam, quæ in hoc ſeculo diuerſis tentatio-

tationibus uelut imbribus, fluminibus, tempeſtatibusque quatitur, & non cadit: quoniam fundata eſt ſuper petram, unde & Petrus nomen accepit, non enim à Petro petra, ſed Petrus a petra: ſicut non CHRISTVS à Chriſtiano, ſed Chriſtianus à Chriſto uocatur.

Petrus à petra dictus.

8. ORIGENES in diuerſos euangeliſtas homilia ſecunda: Nemo nos exiſtimet Petro Ioannem præferre. Quis hoc fecerit? Quis eſſet altior Apoſtolorum illo, qui eſt & dicitur uertex eorum?

Apoſtolorum uertex.

9. IDEM tractatu ſexto in Matthæum: Non modica differentia eſt, quòd Petro quidem datæ ſunt claues non unius cæli, ſed multorum cælorum, ut quæcunque ligauerit ſuper terram, ſint ligata non tantum in uno cælo, ſed in omnibus cælis: & quæ ſoluerit ſuper terram, ſint ſoluta, non ſolùm in uno cælo, ſed in omnibus cælis. Ad eos autem, qui multi ſunt ligatores & ſolutores in terra, ſic dixit, ut ſoluant & alligent non in cælis, ſicut Petrus: ſed in uno cælo, quia non ſunt in tanta perfectione, ſicut Petrus, ut alligent uel ſoluant in omnibus cælis.

Petro datæ claues non cæli, ſed cælorũ. Matth. 16.

Apoſtoli cæteri ligant & ſoluunt in cælo, non in omnibus cælis.

10. BASILIVS Magnus in homilia de pœnitentia, quæ eſt inter homilias uariorum argumentorum ultima: Petrus tertiò abnegauit, & collocatus eſt in fundamento. Petrus dixerat iam anteà, & beatus pronunciatus fuerat: dixerat, Tu es filius Dei excelſi: & uiciſsim audierat, ſe eſſe petram, ità laudatus à Domino: Licèt enim petra eſſet, non tamen petra erat ut Chriſtus. Vt Petrus petra erat. Nam CHRISTVS uerè eſt immobilis petra: Petrus uerò propter petram. Axiomata nanque ſua IESVS largitur alijs. Largitur autem ea non euacuatus, ſed nihilominus habens. Lux eſt: Vos eſtis lux mundi, inquit. Sacerdos eſt, & facit ſacerdotes. Ouis eſt, & dicit: Eccè ego mitto uos ſicut oues in medio luporum. Petra eſt, & petram fecit. Quæ ſua ſunt, largitur ſeruis ſuis. Argumentum hoc eſt opulenti, habere uidelicet, & alijs dare.

Petrus in fundamento collocatus. Matth. 16.

Aliter Petrus petra, aliter CHRISTVS.

Ioã. 8. Mat. 5. Matt. 10.

11. CHRYSOSTOMVS homilia octogeſimaſeptima in Ioannem, in ea uerba, Simon Ioannis, diligis me? Quid tandèm alijs omiſsis de his duntaxàt Petrum affatur? Os erat Apoſtolorum & princeps & uertex ipſius cœtus, propterea & Paulus eum præter alios uiſurus aſcendit: ſimul ut ei oſtenderet iam ſibi fiduciam habendam: tanquàm enim negationis obliuiſceretur, fratrum curam ei committit, neque negationis meminit. Et paulò pòſt: Nam cùm magna CHRISTVS Petro communicaſſet, orbis terrarum curam demandaſſet, martyrium prędixiſſet, &c.

Os & princeps Apoſtolorũ: quẽ ob eam cauſam etiam Paulus inuiſit. Gal. 1.

Cura fratrum Petro commiſſa.

12. ITEM homilia quinquageſimaquinta in Matthæum: Quid igitur Petrus, omnium Apoſtolorum os, uertex conſortij totius? cùm omnes interrogati eſſent, ipſe ſolus reſpondet. Ibidèm: ecclesię futurę paſtorem conſtituit. Et paulò pòſt: Deus concedere ſolus poteſt, peccatorum ſcilicet remiſsionem, & ut ecclesia tot tantiſque fluctibus impetu irrumpentibus immobilis maneat, cuius paſtor & caput, piſcator homo atque ignobilis, terrarum orbe reluctante adamantis naturam firmitate ſuperet: hæc inquã omnia quæ ſolius Dei ſunt, ſe pollicetur daturum.

Orbis terrarũ cura ei demandata.

Os & uertex Apoſtoli cœconſortij.

Eccleſię paſtor & caput & adamãtinũ fundamentũ.

13. IDEM homilia nona de pœnitentia: Petrum cùm dico, petram nomino indelebilem, non ſe: crepidinem immobilem, Apoſtolum magnum, primum diſcipulorum, primum uocatum, & primum obedientem.

Petra & crepido immobilis.

14. LEO Magnus ſermone tertio in anniuerſario pontificatus ſui: De toto mundo unus Petrus eligitur, qui & uniuerſarum gentium uocationi, & omnibus Apoſtolis, cunctiſque eccleſię patribus præponatur: ut quanuis

Vnus Petrus Apoſtolis & omnibus Eccleſiæ patrib9 præponitur.

Primarius omnium paſtor Criſtus. ſecūdari⁹ uerò omnium paſtor Petr⁹. Matth.16.

in populo Dei multi ſacerdotes ſint, multique paſtores, omnes tamen propriè regat Petrus, quos principaliter regit & CHRISTVS. Ibid. Et ego, inquit CHRISTVS, dico tibi: hoc eſt, Sicut meus pater tibi manifeſtauit diuinitatem meam, ità & ego tibi notam facio excellentiam tuam, quia tu es Petrus, id eſt, cùm ego ſim inuiolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio utraque unum: ego fundamentum, pręter quod nemo poteſt aliud ponere: tamen tu quoquè petra es, quia mea uirtute ſolidaris: ut quę mihi poteſtate ſunt propria, ſint tibi mecum participatione communia. Eandem ſententiā de duplici petra iiſdem uerbis repetiuit ſermone ſecundo in natali Apoſtolorum Petri & Pauli.

Nota quomodò Chriſtus & quō Petrus petra ſit.

Ephe.2. 1.Cor.3.

Petri priuilegia.

Petro principatum adimentes, ſeipſos ad infernademergūt.

15. IDEM epiſtola octogeſimanona ad Epiſcopos per Viennenſem prouinciam conſtitutos: Cùm Petro præ cæteris ſoluendi & ligandi tradita ſit poteſtas, paſcendarum tamen ouium cura ſpecialiùs mandata eſt. Cui quiſquis principatum æſtimat denegandum, illius quidem nullo modo poteſt minuere dignitatem, ſed inflatus ſpiritu ſuperbiæ ſuæ, ſemetipſum in inferna demergit.

Auguſtinus quanti faciat ſucceſsionem Epiſcoporū in ſede B. Petri primi paſtoris ouium Chriſti.

16. AVGVSTINVS contra epiſtolam Manichęi, quam uocant fundamenti, capite quarto: Tenet me in Eccleſia Catholica, ab ipſa ſede Petri Apoſtoli, cui paſcendas oues ſuas poſt reſurrectionem Dominus commendauit, uſque ad pręſentem Epiſcopatum, ſucceſsio ſacerdotum.

Cui Eccleſiæ adhærēdū.

17. IDEM in libro de utilitate credendi ad Honoratum, capite decimoſeptimo: Cùm igitur tantum auxilium Dei, tantum profectum fructumque uideamus, dubitabimus nos Eccleſię condere gremio, quę uſque ad confeſſionem generis humani, ab Apoſtolica ſede per ſucceſsiones Epiſcoporum, fruſtra hæreticis circunlatrantibus, & partim plebis ipſius iudicio, partim Conciliorum grauitate, partim etiam miraculorum maieſtate damnatis, culmen authoritatis obtinuit? cui nolle primitias dare, uel ſummæ profectò impietatis eſt, uel præcipitis arrogantiæ.

Succeſsiones Epiſcoporū Apoſtolicæ ſedis.

18. ET libro undecimo contra Fauſtum Manichæum, capite ſeptimo: Vides in hac re, quid Eccleſiæ Catholicæ ualeat authoritas, quæ ab ipſis fundatiſsimis ſedibus Apoſtolorum uſque ad hodiernum diem ſuccedentium ſibimet Epiſcoporum ſerie, & tot populorum conſenſione firmatur.

Nota. Succeſsionis perpetuitas.

DE ROMANA ECCLESIA.

Quanta cum reuerētia ſanctiſsimus & doctiſsimus Hieronymus Ro. Pontificē cōpellat.

1. D. HIERONYMVS ad Damaſum epiſtola quinquageſimaoctaua: Quorsùm iſta tam longo repetita principio? uidelicet, ut paruum magnus adſpicias, ut diues paſtor morbidam non contemnas ouem. Et paulò pòſt: Ego igitur, ut anteà iam ſcripſi, CHRISTI ueſtem in Romana urbe ſuſcipiens, nunc barbaro Syriæ limite teneor. Et nè putes alterius hanc de me fuiſſe ſententiam, quid mererer, ipſe conſtitui. Verùm ut ait gentilis poeta: Cælum, non animum mutat, qui trans mare currit. Ità me inceſſabilis inimicus poſt tergum ſecutus eſt, ut maiora in ſolitudine bella nūc patiar. Hinc enim pręſidijs fulta mundi, Arriana rabies fremit: Hinc in tres partes ſciſſa Eccleſia, ad ſe rapere me feſtinat. Monachorum circà manentium antiqua in me ſurgit authoritas. Ego interim clamito: Si quis cathedrę Petri iungitur, meus eſt. Meletius, Vitalis, atque Paulinus tibi hærere ſe dicunt: poſſem credere, ſi hoc unus aſſereret: nunc aut duo mentiuntur, aut omnes. Idcircò obteſtor beatitudinem tuam, per Crucem Domini, per neceſſarium fidei noſtræ

Cōionem cū Romana Eccleſia quanti faciat Hieronymus.

noſtræ decus, per paſsionem CHRISTI, vt qui Apoſtolos honore ſequeris, ſequaris & meritò: ità in ſolio cum duodecim iudicaturus ſedeas: ità te alius ſenem cum Petro cingat, ità municipatum cæli cum Paulo conſequaris, ut mihi literis tuis, apud quem in Syria debeam communicare, ſignifices. Noli deſpicere animam, pro qua CHRISTVS mortuus eſt.

Apoſtolos honore ſequètur Ro. pontifex. Ioan. 19. Cant. 2. Hiere. 2. Cant. 4.

2. IDEM epiſtola quinquageſimaſeptima ad Damaſum: Quoniam uetuſto Oriens inter ſe populorum furore colliſus, indiſciſſam Domini tunicam, & deſupèr textam, minutatìm per fruſta diſcerpit, & CHRISTI uineam exterminant uulpes; ut inter lacus contritos, qui aquam non habent, difficile, ubi fons ſignatus & hortus ille concluſus ſit, poſsit intelligi: Ideò mihi cathedram Petri, & fidem Apoſtolico ore laudatam, cenſui conſulendam, indè nunc meæ animæ poſtulans cibum, undè olim Chriſti ueſtimenta ſuſcepi. Neque uerò tanta uaſtitas elementi liquentis & interiacẽs longitudo terrarum, me à precioſæ margaritæ potuit inquiſitione prohibere. Vbicunquè fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Profligato a ſobole mala patrimonio, apud uos ſolos incorrupta patrum ſeruatur hæreditas. Ibi ceſpite terra fœcundo, Dominici ſeminis puritatem centeno fructu refert: Hic obruta ſulcis frumenta, in lolium auenaſque degenerant. Nunc in occidente ſol iuſtitiæ oritur: in Oriente autem Lucifer ille, qui ceciderat, ſupra ſidera poſuit thronum ſuum. Vos eſtis lux mundi, uos ſal terræ, uos aurea uaſa & argentea: hic teſtacea uaſa uel lignea uirgam ferream & æternum operiuntur incendium. Quanquàm igitur tui me terreat magnitudo, inuitat tamen humanitas. A ſacerdote uictimam ſalutis, à paſtore præſidium ouis flagito. Faceſſat inuidia: Romani culminis recedat ambitio: cum ſucceſſore piſcatoris, & diſcipulo crucis loquor. Ego nullum primum, niſi CHRISTVM ſequens, beatitudini tuæ, id eſt, cathedræ Petri, communione conſocior: ſuper illam petram ædificatam eccleſiam ſcio. Quicunque extra hanc domum agnum comederit, profanus eſt. Si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluuio. Et pòſt pauca: Non noui Vitalem, Meletium reſpuo, ignoro Paulinum: Quicunque tecum non colligit, ſpargit: hoc eſt, qui CHRISTI non eſt, Antichriſti eſt. Et in fine: Quamobrem obteſtor beatitudinem tuam per crucifixum, mundi ſalutem, per homouſion Trinitatem: ut mihi epiſtolis tuis, ſiuè tacendarum, ſiue dicendarum hypoſtaſeon detur authoritas. Et nè fortè obſcuritas loci, in quo dego, te fallat, per baiulos literarum, ad Euagriũ presbyterum, quem optimè noſti, dignare ſcripta tranſmittere: ſimul etiàm, cui apud Antiochiam debeam communicare, ſignifices: quia Campenſes cum Tarſenſibus hæreticis copulati, nihil aliud ambiunt, quàm ut authoritate communionis ueſtræ fulti, tres hypoſtaſes cum antiquo ſenſu prædicent.

Ad fidẽ Rom. Eccleſiæ hæreſibus graſſantibus confugit Hieronymus. Rom. 1. Luc. 17. In Roma. Eccleſia fides in corrupta. Eſa. 14. Matt. 5. Nota Hieronymi erga Rom. pontifi cẽ reuerentiã; quem & paſtorem ſuum agnoſcit, & B. Petri ſucceſſorem. Romanæ Eccleſiæ communio. Super cathedrã Petri ædificata eccleſia Matt. 16. Exo. 12. Extra Ro. Eccleſiæ cõionẽ non eſt ſalus. Ro. Pont. nõ cõicantes, ad Antichriſtũ pertinent.

3. OPTATVS Mileuitanus libro ſecundo contra Donatiſtas: Probamus eam eſſe Eccleſiam Catholicam, &c. ut ſuprà hac eadem quæſtione, B. authoritate 4.

4. AVGVSTINVS epiſtola centeſima ſexageſimaſecunda ad Epiſcopos Donatiſtarum: Erat Carthago tranſmarinis uicina regionibus, & fama celeberrima nobilis: undè non mediocris utiquè authoritatis habebat Epiſcopum, qui poſſet non curare conſpirantem multitudinem inimicorũ, cùm ſe uide-

In Ro. Eccleſia ſemp Apoſtolicæ Cathedræ uiguit principatus.

ſe uideret & Romanæ Eccleſiæ, in qua ſemper Apoſtolicæ cathedræ uiguit principatus, & cæteris terris undè Euangelium ad ipſam Aphricam uenit, per communicatorias literas eſſe coniunctum: ubi paratus eſſet cauſam ſuã dicere, ſi aduerſarij eius ab eo illas Eccleſias alienare conarentur.

5. Idem cum Patribus concilij Carthaginenſis, in epiſtola nonageſima ad Innocentium Pontificem Romanum: Si ergò Pelagius epiſcopalibus geſtis, quæ in Oriente confecta dicuntur, etiam tuæ uenerationi iuſte uiſus fuerit abſolutus, error tamen ipſe & impietas, quæ tam multos aſſertores habet, per diuerſa diſperſos, etiam authoritate Apoſtolicæ ſedis anathematizanda eſt. Et paulò ſuperius: Hoc itaque geſtum, domine frater ſancte, charitati tuæ intimandum duximus, ut ſtatutis noſtræ mediocritatis, etiam Apoſtolicæ ſedis adhibeatur authoritas, pro tuenda ſalute multorum, & quorundã peruerſitate etiam corrigenda.

Apoſto. ſedis authoritas in hæreſib. anathematizãdis Petitur Cõcilij confirmatio à Roma. pontifice.

6. Idem cum Patribus Mileuitani concilij epiſtola nonageſimaſecunda ad eundem Innocentium: Quia te Dominus gratię ſuæ præcipuo munere in ſede Apoſtolica collocauit, talemque noſtris temporibus præſtitit, ut nobis potiùs ad culpam negligentiæ ualeat, ſi apud tuam uenerationem, quæ pro Eccleſia ſuggerenda ſunt, tacuerimus, quàm ea tu poſsis uel faſtidioſè uel negligenter accipere, magnis periculis infirmorum membrorum Chriſti paſtoralem diligentiam quæſumus adhibere digneris. Noua quippe hæreſis, & nimiùm pernicioſa tempeſtas ſurgere inimicorum gratiæ Christi cœpit.

Ro. Pontificis authoritas imploratur ad ſedandam tẽpeſtatem Pelagianæ hæreſis.

7. Inter eiuſdem Auguſtini epiſtolás nonageſimatertia, eſt Innocentij ad Patres concilij Mileuitani: Diligenter & congruè Apoſtolico conſulitis honori, honori inquam illius, quem præter illa quæ ſunt extrinſecùs, ſolicitudo manet omnium Eccleſiarum, ſuper anxijs rebus quæ ſit tenenda ſententia: antiquæ ſcilicet regulæ formam ſequuti, quam toto ſemper ab orbe mecum noſtis eſſe ſeruatam. Verùm hæc miſſa facio: neque enim hoc ueſtram credo latere prudentiam. Quid etiàm actione firmaſtis, niſi ſcientes, quod per omnes prouincias de Apoſtolico fonte petẽtibus reſponſa ſemper emanent? præſertim quotiès fidei ratio uentilatur, arbitror omnes fratres & coepiſcopos noſtros, non niſi ad Petrum, id eſt, ſui nominis & honoris authorem, referre debere, uelut nunc retulit ueſtra dilectio, quod per totum mundum poſsit omnibus Eccleſijs in commune prodeſſe.

Solicitudo oĩum Eccleſiarum incũbit Ro. pontifici, ad res dubias deciden das.
In fidei negocijs iudex eſt.

8. Augustinus epiſtola centeſima ſexageſimaquinta ad Generoſum: Si ordo Epiſcoporum, &cæt. ut ſuprà litera B. authoritat. 5.

9. Cyprianus libro primo, epiſtola tertia ad Cornelium Rom. Epiſco. Neque enim aliundè hæreſes obortæ ſunt, aut natæ ſunt ſchiſmata, quàm indè, quòd ſacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Eccleſia ad tẽpus ſacerdos, & ad tempus iudex uice Christi cogitatur: cui ſi ſecundùm magiſteria diuina obtemperaret fraternitas uniuerſa, nemo aduersùm ſacerdotum collegium quicquam moueret: nemo poſt diuinum iudicium, poſt populi ſuffragium, poſt coepiſcoporum conſenſum, iudicem ſe iam non Epiſcopi, ſed Dei faceret: nemo diſcidio unitatis Christi Eccleſiam ſcinderet: nemo ſibi placens ac tumens, ſeorſum foris hæreſim nouam conderet. Et paucis interpoſitis: Christi aduerſarius & Eccleſiæ eius inimicus, ad hoc Eccleſiæ præpoſitum ſua infeſtatione perſequitur, ut gubernatore ſublato, atrociùs atque uiolentiùs circa Eccleſiæ naufragia graſſetur. Ibidèm: Poſt

Sũmi pontificis contẽptus hæreſum & ſchiſmatum eſt.

iſta

iſta adhuc inſupèr Pſeudoepiſcopo ſibi ab hæreticis conſtituto, nauigare audent, & ad Petri Cathedram atque ad Eccleſiam principalem, undè unitas ſacerdotalis exorta eſt, à ſchiſmaticis & prophanis literas ferre, nec cogitare eſſe Romanos, (quorum fides Apoſtolo prædicante laudata eſt) ad quos perfidia habere non poſsit acceſſum.

Petri Cathedra & Eccleſia principalis.

Rom. 1.

Ad Rom. Eccleſiam perfidiæ nullus acceſſus.

10. Item libro quarto, epiſtola nona ad Puppianum Florentium: Indè enim ſchiſmata & hæreſes obortæ ſunt & oriuntur, dum Epiſcopus qui unus eſt, & Eccleſiæ præeſt, ſuperba quorundam præſumptione contemnitur, & homo dignatione Dei honoratus, indignus hominibus iudicatur.

Hæreſum & ſchiſmatũ origo ex ſummi põtificis contemptu.

11. Hieronymus aduersùs Luciferianos: Eccleſiæ ſalus in ſummi ſacerdotis dignitate pendet: cui ſi non exors quædam & ab hominibus eminens detur poteſtas, tot in eccleſijs efficientur ſchiſmata, quot ſacerdotes.

Ex dignitate ſummi ſacerdotis pendet eccleſiæ ſalus

12. Leo Magnus epiſtola octogeſimaquarta ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcopum, capite vndecimo: Hæc connexio totius quidem corporis unanimitatem requirit, ſed præcipuè exigit concordiam ſacerdotum. Quibus cùm ſit dignitas communis, non eſt tamen ordo generalis: quoniã & inter beatiſsimos Apoſtolos in ſimilitudine honoris fuit quædam diſcretio poteſtatis: & quum omnium par eſſet electio, uni tamen datum eſt, ut cæteris præemineret. De qua forma, epiſcoporum quoquè eſt orta diſtinctio: & magna diſpoſitione prouiſum eſt, nè omnes ſibi omnia uendicarent, ſed eſſent in ſingulis prouincijs, quorum inter fratres haberetur prima ſententia: & rurſus quidam in maioribus urbibus conſtituti, ſolicitudinem ſuſciperent ampliorem: per quos ad unam Petri ſedem uniuerſalis eccleſiæ cura conflueret, & nihil uſquàm à ſuo capite diſsideret.

Inter Apoſtolos diſcretio poteſtatis.

Eporum inter ſe diſtinctio.

Penès Petri ſedẽ, uniuerſalis Eccleſiæ cura.

13. Ambrosius de Sacramentis libro tertio, capite primo: Non ignoramus quòd eccleſia Romana hanc conſuetudinẽ non habeat, cuius typum in omnibus ſequimur & formam. Hanc tamen conſuetudinem non habet ut pedes lauet. Vide ergò nè fortè propter multitudinem declinarit. In omnibus cupio ſequi eccleſiam Romanam.

Rom. Eccleſiæ formam in omnib. ſequi cupit Ambroſius.

14. Idem in oratione funebri de obitu fratris ſui Satyri: Aduocauit ad ſe epiſcopum, nec ullam ueram putauit, niſi ueræ fidei gratiam, percontatuſque ex eo eſt, utrumnam cum epiſcopis Catholicis, hoc eſt, cum Romana Eccleſia conueniret, & fortè ad id locorum in ſchiſmate regionis illius eccleſia erat: Lucifer enim ſe à noſtra tũc temporis communione diuiſerat.

Epi Catholici cum Rom. Eccleſia conueniunt.

1. Irenaevs capite tertio contra hæreſes: Ad hanc eccleſiam & cæt. ut in textu.

2. Tertvllianvs de præſcriptionibus aduersùs hæreticos: Agè iam qui uoles curioſitatem meliùs exercere in negocio ſalutis tuæ, percurre eccleſias Apoſtolicas, apud quas ipſæ adhuc cathedræ Apoſtolorum ſuis locis præſidentur, & cætera. Si Italiæ adiaces, habes Romam, undè nobis quoquè authoritas præſtò eſt. Felix eccleſia, cui totam doctrinam Apoſtoli cũ ſanguine ſuo profuderunt: ubi Petrus paſsioni Dominicæ adæquatur, ubi Paulus Ioannis exitu coronatur, ubi Apoſtolus Ioannes poſteaquàm in oleum igneum demerſus, nihil paſſus eſt, in inſulam relegatur.

Apoſtolorũ cathedræ.

Romanæ Eccleſiæ commendatio.

3. Cyprianvs libro quarto, epiſtola octaua ad Cornelium: Nos ſingulis nauigantibus, nè cum ſcandalo ullo nauigarent, rationem reddentes, ſcimus nos hortatos eos eſſe, ut eccleſiæ Catholicæ radicem & matricem agnoſcerent ac tenerent.

Eccleſiæ Catholicæ radix & matrix eſt Romana.

4. Idem

Ep̄s Eccleſiæ Catholicæ eſt Romanus pōtifex.

4. IDEM libro tertio, epiſtola vndecima ad Cornelium: Nos, inquiunt, (quidam reuerſi ad Eccleſiam) Cornelium Epiſcopum ſanctiſsimæ catholicę Eccleſiæ, electum à Deo omnipotente & CHRISTO Domino noſtro ſcimus. Nec ignoramus unum DEVM eſſe, unum CHRISTVM eſſe Dominum, quem confeſsi ſumus, unum Spiritum ſanctum, unum Epiſcopum in Catholica Eccleſia eſſe debere.

Vnus Ep̄s in Catholica Eccleſia.

5. THEODORETVS hiſtoriæ Eccleſiaſticæ libro ſecundo, capite quarto: Athanaſius, intellectis inſidijs, clàm ſe ſubduxit Alexandria, & rectà in Occidentem contendit. Etenim Iulium Epiſcopum, qui tum Romanam rexit Eccleſiam, Euſebiani de criminibus, quæ falsò contra Athanaſium confixerāt, per literas certiorem fecerant. Ille Eccleſiæ canonem ſecutus, & eos iuſsit Romam uenire, & diuinum Athanaſium, quo pro ſe in iudicio ipſe reſponderet, uocauit. Qui ut primùm fuit accerſitus, eò maturè contendit. Tragędiæ autem authores Romani ideò non ſunt profecti, quòd intellexerunt ſua mendacia manifeſtò fore depræhenſa.

Ro. pontifex Epiſcoporum cauſas examinat.

Hæreticorū ingenium.

Ad Ro. pont. controuerſiæ de fide referendę ſunt.

In Ro. Eccle. & ſede nō poteſt fides deficere.

Luc. 22.

8. BERNARDVS epiſtola centeſima nonageſima, ad Innocentium Papam: Oportet ad ueſtrum referri apoſtolatum pericula quæque & ſcandala emergentia in regno Dei, ea præſertim quæ de fide contingunt. Dignum nanque arbitror ibi potiſsimùm reſarciri damna fidei, ubi non poſsit fides ſentire defectum. Hæc quippe huius prærogatiua ſedis. Cui enim alteri aliquandò dictum eſt, Ego pro te rogaui Petre, ut non deficiat fides tua? Ergò quod ſequitur, à Petri ſucceſſore exigitur: Et tu aliquandò conuerſus, confirma fratres tuos. Id quidem modò neceſſarium. Tempus eſt ut ueſtrum agnoſcatis pater amantiſsime principatum, probetis zelum, miniſterium honoretis. In eo planè Petri impletis uicem, cuius tenetis & ſedem, ſi ueſtra admonitione corda in fide fluctuantia confirmatis, ſi ueſtra authoritate conteritis fidei corruptores.

Ro. Pontificis eſt, fidei corruptores conterere.

Pōtificis Ro. quanta dignitas & authoritas.

7. IDEM libro ſecundo de conſideratione ad Eugenium: Quis es? Sacerdos magnus, ſummus pontifex. Tu princeps Epiſcoporum, tu hæres Apoſtolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Melchiſedech, dignitate Aaron, authoritate Moyſes, iudicatu Samuel, poteſtate Petrus, unctione CHRISTVS. Tu es cui claues traditæ, cui oues creditæ ſunt, &c. ut ſuprà de Symbolo, quæſtione decimanona, C. authorit. 7.

Vniuerſalis Archiepiſcopus.

Per Legatos p̄eſt Cōcilio.

Petrus petra & crepido Eccleſiæ Catholicæ.

Petitur cōfirmatio Cōcilij Chalcedonēſis generalis à Rom. pontifice.

8. IN quarta generali Synodo Chalcedonenſi, actione tertia, offeruntur libelli Theodori Diaconi, Iſchyrionis diaconi, Athanaſij Presbyteri, & Sophronij Chriſtiani contra Dioſcorum ſcripti ad Leonem Papam & Concilium: in quibus appellant Leonem uniuerſalem Archiepiſcopum & Patriarcham magnæ Romæ. Cuius legati in eadem actione dicuntur in Concilio primatum Leonis tenere: & primi ſententiam aduerſùs Dioſcorum pronūciant in hæc uerba: Vndè Sanctiſsimus & Beatiſsimus Archiepiſcopus magnæ & ſenioris Romæ Leo, per nos & præſentem ſanctam Synodum unà cum ter beatiſſ. & omni laude digno beato Petro Apoſtolo, qui eſt petra & crepido Catholicæ Eccleſiæ, & ille qui eſt rectæ fidei fundamentum, nudauit eum tam Epiſcopatus dignitate, quàm etiam ab omni ſacerdotali alienauit miniſterio. In fine autem eiuſdem actionis in relatione ſanctę Synodi Chalcedonenſis ad beatum Papam Leonem de geſtis generaliter in Synodo confirmatis petitur, atque inter cætera ità dicitur: Hæc ſunt quæ tecum, qui ſpiritu pręſens eras, & complacere tanquàm fratribus deliberaſti, & qui

penè

penè per tuorum uicariorum ſapientiam uidebaris à nobis, effecimus. Indicamus uerò quia & alia quędam pro rerum ipſarũ ordinata quiete,& propter eccleſiaſticorum ſtatutorum definiuimus firmitatem, ſcientes quia & ueſtra ſanctitas addiſcens,& probatura & confirmatura eſt eadem. Et ſub finem: Rogamus igitur,& tuis decretis noſtrum honora iudicium: & ſicut nos capiti in bonis adiecimus conſonantiam,ſic & ſummitas tua filijs (quod docet) adimpleat.

9. Anacletus Pontifex epiſtola prima ad omnes epiſcopos,& cunctos fideles: Quòd ſi difficiliores ortę fuerint quæſtiones, aut epiſcoporum uel maiorum iudicia, aut maiores cauſæ fuerint,ad ſedem Apoſtolicã (ſi appellatum fuerit) referantur,quoniam Apoſtoli hoc ſtatuerunt iuſsione Saluatoris,ut maiores & difficiliores quæſtiones ſemper ad ſedem referantur Apoſtolicam,ſuper quam Christus uniuerſam conſtruxit eccleſiam, dicente ipſo ad beatum principem Apoſtolorum Petrum: Tu es, inquit, Petrus,& ſuper hanc petram ędificabo eccleſiam meam,& cętera.

Cauſæ maiores ad Sedem Apoſtolicam referendæ ex iuſſu & inſtituto Apoſtolorum.

Matth. 16.

10. Idem epiſtola tertia ad omnes epiſcopos & ſacerdotes: Hęc uerò ſacroſancta Romana & Apoſtolica eccleſia, non ab Apoſtolis,ſed ab ipſo Domino Saluatore noſtro primatum obtinuit, & eminentiam poteſtatis ſuper uniuerſas eccleſias,ac totum Chriſtiani populi gregem aſſecuta eſt, ſicut ipſe beato Petro Apoſtolo dixit: Tu es Petrus, &c. Adhibita eſt etiàm ſocietas in eadem Romana urbe beatiſsimi Apoſtoli Pauli uaſis electionis, qui uno die,uno quoquè tempore glorioſa morte cum Petro, ſub principe Nerone agonizans,coronatus eſt,& ambo ſanctam Romanam eccleſiam cõſecrarunt,alijſque omnibus urbibus in uniuerſo mundo, eam ſua præſentia atque uenerando triumpho prętulerunt. Et licèt pro omnibus aſsidua apud Deum omnium ſanctorum effundatur oratio, his tamen uerbis Paulus beatiſsimus Apoſtolus Romanis proprio chirographo pollicetur, dicens: Teſtis enim eſt mihi Deus,cui ſeruio in ſpiritu meo in euãgelio filij eius,quòd ſine intermiſsione memoriam ueſtri facio ſemper in orationibus meis. Prima ergò ſedes eſt cæleſti beneficio Romanæ eccleſiæ, quam (ut memoratũ eſt) beatiſsimi Petrus & Paulus ſuo martyrio conſecrarunt. Sic Roma quæ priùs erat cacodæmonis artificio omnium errorum mater & altrix, excuſsis tenebris,& uanis ſuperſtitionum ritibus abiectis, filiorum Dei,exorto ſole iuſtitiæ,facta eſt copioſa propagatrix. Secunda autem ſedes apud Alexandriam beati Petri nomine à Marco eius diſcipulo atque euangeliſta conſecrata eſt,quia ipſe & in Aegypto primùm uerbum ueritatis, directus à Petro,prædicauit,& glorioſum ſuſcepit martyrium. Cui uenerabilis ſucceſſit Abilius. Tertia autem ſedes apud Antiochiam,eiuſdem (id eſt,beati Petri) Apoſtoli nomine habetur honorabilis, &c. Indè nanque & beati Apoſtoli inter ſe ſtatuerunt, ut Epiſcopi ſingularum ſcirent gentium, quis inter eos primus eſſet,quatenùs ad eum potior eorum ſolicitudo pertineret. Nam & inter beatos Apoſtolos quædam fuit diſcretio. Et licèt omnes eſſent Apoſtoli, Petro tamen à Domino eſt conceſſum, & ipſi inter ſe idipſum uoluerunt,ut reliquis omnibus præeſſet Apoſtolis,& Cephas,id eſt,caput, & principium teneret Apoſtolatus: Qui & eandem formam ſuis ſucceſſoribus, & reliqui Apoſtoli Epiſcopis tenendam tradiderunt. Et non ſolùm hoc in nouo teſtamento eſt conſtitutum,ſed etiàm in ueteri fuit. Vndè ſcriptũ eſt: Moyſes & Aaron in Sacerdotibus eius, id eſt,primi inter eos fuerunt. Et

Primatum Eccleſia Romana à Chriſto obtinet.

Matth. 16.

Petrus & Paulus uno eodẽque tempore Romæ paſsi, Romanã Eccleſiam conſecrarunt.

Rom. 1.

Prima ſedes Romana.

2. Sedes Alexandrina.

3. Antiochena.

Inter Apoſtolos diſtinctio.

Epõrum diſcrimen.

quanuis

Pſal.98. Rom.15. Matth.20. Mar.10.

quanuis ità ordinatum fuerit, nemo tamen quod ſuum eſt quærat, ſed quod alterius. Vndè ait beatus Apoſtolus Paulus: Vnuſquiſque placeat proximo ſuo in bonum ad ædificationem. Et ſicut ipſe Saluator ſuis ait Diſcipulis: Qui maior eſt ueſtrum, erit miniſter ueſter, & cætera. Si quæ uerò cauſę difficiliores inter uos ortæ fuerint, ad huius ſanctæ Sedis apicem eas, quaſi ad caput referte, ut Apoſtolico terminentur iudicio: quia ſic Dominum uelle, ab eoque ità conſtitutum eſſe, antedictis teſtimonijs declaratur. Hæc uerò Apoſtolica ſedes, cardo & caput (ut prætactum eſt) omnium ecclesiarum, à Domino, & non alio eſt conſtituta. Et ſicut cardine oſtium regitur, ſic huius ſanctę Sedis authoritate omnes ecclesię, Domino diſponente reguntur.

Cardo & caput oīum Eccleſiarum à Chriſto cōſtituta eſt Apoſtolica ſedes.

1.Cor.11.

11. MARCELLVS Pontifex in epiſtola prima ad epiſcopos Antiochenę prouincię: Solicitudinem omnium ecclesiarum iuxta Apoſtolum circunferentes, diuinę circa nos gratię memores eſſe debemus, qui nos per dignationis ſuę miſericordiam, ob hoc ad faſtigium Sacerdotale prouexit, ut mandatis ipſius inhęrentes, in quadam Sacerdotum eius ſpecula conſtituti, prohibeamus illicita, & ſequenda doceamus. Vndè directis per Bonifacium Diaconum noſtrum literis, admonemus, ut quę malè pullulant, abſcindantur, & malefacta corrigantur, atque bona ſectentur, & Patrum noſtrorum exempla & ſtatuta imitentur. Rogamus ergò uos fratres, ut non aliud doceatis neq; ſentiatis, quàm quod à beato Petro Apoſtolo, & à reliquis Apoſtolis & Patribus accepiſtis. Ab illo enim primo inſtructi eſtis: ideò non oportet uos proprium derelinquere patrem, & alios ſequi. Ipſe enim caput eſt totius ecclesię, cui ait Dominus: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo ecclesiam meam. eius ſedes primitùs apud uos fuit, quę poſtea (iubente Domino) Romam translata eſt, cui (adminiculante diuina gratia) hodierna præſidemus die. Nec ab eius diſpoſitione uos deuiare oportet, ad quam cuncta maiora ecclesiaſtica negocia (diuina diſponente gratia) iuſſa ſunt referri, ut ab ea regulariter diſponant, à qua ſumpſere principia. Si ūra uerò Antiochena, quæ olim prima erat, Romanæ ceſsit ſedi, nulla eſt quæ eius non ſubiecta ſit ditioni, ad quam omnes quaſi ad caput, iuxta Apoſtolorum eorū que ſucceſſorum ſanctiones, epiſcopi qui uoluerint, uel quibus neceſsè fuerit ſuffugere, eamque appellare debent, ut indè accipiant tuitionem & liberationem, unde acceperunt informationem atque conſecrationem. Quod omnibus minimè conuenit denegare epiſcopis, ſed abſque ulla cuſtodia, aut excommunicatione, uel damnatione, uel expoliatione liberè ire concedatur. Simulque ijdem (inſpirante Domino) conſtituerunt, ut nulla Synodus fieret preter eiuſdem Sedis authoritatem: nec ullus epiſcopus, niſi in legitima Synodo, ſuo tempore Apoſtolica authoritate conuocata, ſuper quibuſlibet criminibus pulſatus, audiatur uel iudicetur: quia (ut paulò ſuperiùs prę libatum eſt) epiſcoporum iudicia, & ſummarum cauſarum negocia, ſiue cuncta dubia, Apoſtolicę ſedis authoritate ſunt agenda & finienda. Et omnia comprouincialia negocia, huius ſanctæ uniuerſalis & Apoſtolicæ ecclesiæ ſunt retractanda iudicio, ſi huius ecclesiæ Pontifex præceperit. Nec cui liceat ſine præiudicio Romanæ ecclesiæ (cui in omnibus cauſis debet reuerētia cuſtodiri) relictis his Sacerdotibus, qui in eadem prouincia Dei ecclesias nutu diuino gubernant, ad alias conuolare prouincias, uel aliarum prouinciarum epiſcoporum iudicium experiri uel pati: ſed omnibus eiuſdem prouin

Petrus totius Eccleſiæ caput. Matth.16.

Petri ſedes ab Antiochia Romam tranſlata iubente Domino.

Maioris momēti negocia eo referenda.

Eporum refugiū & appellatio ad ſedē Rom.

Conſecratio Epiſcoporum undè.

Apoſtoli, inſtituere, ut ſine huius Sedis authoritate Cōcilia nō celebrentur, dubiaq; ad eā referātur, &c.

prouinciæ Epiſcopis congregatis, iudicium authoritate huius ſedis termine tur: quod tamen (ut præfatum eſt) per eius uicarios, ſi libuerit, erit tractandum: & quicquid iniuſtè actum eſt, reformandum.

11. SYNODVS Alexandrina ad Felicem ſecundum: Domino beatiſsimo & honorabili ſancto patri Felici ſanctę ſedis Apoſtolicæ urbis Romæ Papæ, Athanaſius & uniuerſi Aegyptiorum, Thebaidorum, & Libyorum Epiſcopi, in ſancta Alexandrina Synodo gratia Dei congregati, ueſtro ſancto ſuggerimus Apoſtolatui, ut noſtri more ſolito ſolicitudinem gerere dignemini. Et paulò pòſt: Ideò pater beatiſsime, quia ſemper anteceſſores noſtri, & nos à ueſtra Apoſtolica ſancta ſede auxilium hauſimus, & noſtri uos curam habere agnouimus, pręfatam Apoſtolicam & ſummam expetimus iuxta canonum decreta ſedem, ut indè auxilium capiamus, undè prædeceſſores noſtri ordinationes & dogmata atque ſubleuationes ceperunt. Ad eam quoquè, quaſi ad matrem recurrimus, ut eius uberibus nutriamur, quoniam non poteſt mater obliuiſci infantem ſuum. Sic & uos nolite obliuiſci nos uobis commiſſos, quoniam non leuibus nos inimici noſtri implicauerunt afflictionibus, & quotidie facere moliuntur, & appręhendere, aut ferris nos cõſtringi minantur, niſi eorum conſentiamus erroribus: quod nequaquàm, uobis inconſultis, agere pręſumimus: canonibus quippe iubentibus, abſque Roma no nos de maioribus cauſis nihil debere decernere pontifice. Ideoque ad propoſitum recurrentes, & ad brauium properantes, ueſtræ Apoſtolicę ſedis imploramus auxilium: quia (ut credimus) non deſpexit Deus preces cum lachrymis ſibi oblatas ſeruorum ſuorum, ſed ob id uos prædeceſſoresque ueſtros, Apoſtolicos uidelicet præſules, in ſummitatis arce conſtituit, omniumque Eccleſiarum eis curam habere præcepit, ut nobis ſuccurratis, noſque tuentes, cui omne Epiſcoporum iudicium eſt commiſſum, liberare ab hoſtibus noſtris non negligatis. Nam ſcimus in Nicena magna ſynodo trecentorum octodecim Epiſcoporum, ab omnibus concorditer eſſe roboratum, non debere abſque Romani Pontificis ſententia, concilia celebrare, nec Epiſcopos damnare, licèt hæc & alia quàm plura neceſſaria, ab hæreticis qui nos quotidiè infeſtant & perdere nituntur, ut faciliùs nos capere poſſint, ſint ſynodica capitula incenſa, nobiſque ſublata. Et paulò inferiùs: Vos ergò (ut ſemper ueſtræ ſedi ſanctæ conſuetudo fuit) periclitantibus ſubuenite, oppreſſos roborate, tribulatis manum porrigite, taliaque prohibete, & leges imponite, ut Apoſtolica doctrina, quæ in DEO eſt, citò ad uictoriam iudicium perducere ualeat noſtrum, noſque (Apoſtolorum principe ſuffragante Petro) ab imminentibus periculis liberare. Et nonnullis interiectis: Similiter & à ſupradictis Patribus eſt definitum conſonanter, ut ſi quiſquam Epiſcoporum, aut Metropolitanum, aut Comprouinciales, uel iudices ſuſpectos habuerit, ueſtram ſanctam Romanam interpellet ſedẽ, cui ab ipſo Domino poteſtas ligandi ac ſoluẽdi ſpeciali eſt priuilegio ſuper alios conceſſa. Ipſa enim firmamentum à Deo fixum & immobile percepit, quoniam ipſam formam uniuerſorum titulorum lucidiſsimã Dominus Ieſus Chriſtus ueſtram Apoſtolicam conſtituit ſedem. Ipſa eſt enim ſacer uertex, in quo omnes Eccleſiæ uertuntur, ſuſtentantur, releuantur. * Et ſicut in Chriſto Chriſtiani, & in Petra (id eſt, Chriſto) Petrus, Petri renouantur Eccleſiæ. Tu es enim (ſicut diuinum ueraciter teſtatur eloquium) Petrus, & ſuper fundamẽtum tuum, Eccleſiæ columnæ, id eſt, Epiſcopi, qui Eccleſiã ſuſtinere, & pro-

prijs

Vide Lector q̃ honorificè in hac epiſtola ſentiat B. Athanaſi⁹ cũ tota Synodo de Ro. Pontificis & Apoſtolicæ ſedis authoritate.

Ad Ro. ſedẽ tanq̃ ad matrem confugiunt.

Eſaiæ 49.

Sine ea in cauſis fidei nihil decernendum uel innouandum.

Oĩm Eccleſiarum cura.

Nicena ſynodus q̃d de Ro. põtif. authoritate decreuerit.

Idẽ adſtruit Iulius 1. in reſcripto cõtra oriẽtales: Verba Canõis habẽtur c. 2. eius reſcripti.

Arriani canones Nicenos de Ro. Pont. combuſſerũt. Vide Iuliũ in eodem reſcripto, cap. 3.

Apoſtolicæ ſedis authoritas.

*

Legendum uidetur, Et ſicut in Chriſto Chriſtiani, ità & in petra, id

eſt, Petro, rẽnouantur Eccleſiæ. Ibidem. Epiſcopi columnæ eccleſiæ. Ro. Pontifex hæreſiũ & errorum repurgator. Iniuſtè dãnatos reſtituit.

prijs humeris portare debent, tibi ſunt confirmatæ, tibique claues regni cælorum commiſſæ, atque ligare & ſoluere poteſtatiuè, quæ in terra, & quæ in cælis ſunt, promulgauit. Tu profanarum hæreſium & impetitorum, atque omnium infeſtantium depoſitor, ut princeps & Doctor, caputque omnium orthodoxæ doctrinæ, & immaculatæ fidei exiſtis. Igitur nè deſpicias, pater, tuorum patrum pietatem bonamque intentionem. Et ſicut illi, patres & prædeceſſores noſtros à multis liberauerunt oppreſsionibus & anguſtijs, ità nos liberare digneris. Nam fuit ſemper ueſtræ ſanctæ & Apoſtolicæ ſedi licentia, iniuſtè damnatos uel excommunicatos, poteſtatiuè ſua authoritate reſtituere, & ſua eis omnia reddere, & illos, qui eos condemnauerunt, aut excommunicauerunt, Apoſtolico punire priuilegio, ſicut etiam noſtris & anterioribus cognouimus actum temporibus. Porrò & ipſi Primates, qui Epiſcoporum & ſummorum eccleſiaſticorum negociorum cauſas ſuſcipere debent, in præfixa Nicena ſynodo ſunt dinumerati, nè in poſterum contentio ex hoc oriretur. O ſanctiſsime pater patrum, abſcinde blaſphemias, & iactantiã uaniloquorum & inſidiantium infeſtationes, nos, & fratres noſtros opprimentium atque perdere uolentium, qui ad uos, quaſi ad caput cõfugimus, ut ueſtro ſuffulti auxilio liberemur, & uobis nobiſque commiſſas CHRISTI oues, à luporum ore, Domino adminiculante, antequàm deglutiantur, eripiamus. Nec enim fas eſt, ſupplicum Apoſtolicæ ſedis ſcripto aut ſine ſcripto preces oblatas deſpicere, ſed (ut condecet, & priuilegium ueſtræ ſedis eſt) & nos & illi canonicaliter conuocemur, & ante nos de noſtris obiectionibus canonicè cum omni probitate concertemus, ſicut prædeceſſores noſtri penes ueſtros fecerunt anteceſſores, & ſicut canonica in prædicta ſancta ſynodo docent inſtituta, & ueluti palliati uerbi per uentilabrũ canonicæ examinationis, plenam purgationem in communi conſiſtentes auditorio, de maturis & enutrientib. Catholicæ eccleſiæ dogmatibus, quæ confirmant cor hominis, per participationem paternarum conſequamur inſtitutionum. Antiquis enim regulis ſancitum eſt, ut quicquid quanuis in remotis aut longinquis poſitis prouincijs ſuper Epiſcoporum querelis aut accuſationibus ageretur, non priùs tractandum uel accipiendum eſſet, quàm ad notitiã almæ ſedis ueſtræ fuiſſet deductum, ut huius authoritate iuſta, quæ fuiſſet pronunciatio infirmaretur, aut firmaretur: Indeque ſumerent normam, undè eccleſiæ ſumpſere prædicationis exordium, ne paſsim ab inſidiatoribus columnæ euerterentur eccleſiæ. Veſtrum eſt, nobis manum porrigere, quia uobis commiſsi ſumus. Veſtrum eſt nos defendere atque liberare, noſtrumque eſt à uobis auxilium expetere, ueſtriſque parere iuſsionibus. Scimus enim (ut ſemper ueſtræ ſedis præſules primò Apoſtoli, deindè ſucceſſores eorum fecerunt) uos uniuerſalis Eccleſiæ, & maximè Epiſcoporum, qui oculi, propter contemplationem & ſpeculationem, uocantur Domini, curam gerere, ac de reuelatione & lege noſtra aſsiduè cogitare debere, ſicut ſcriptum eſt: Beatus uir qui meditatur in lege Domini die ac nocte.

Examinare Epiſcoporũ cauſas.

Rom.

Pſal. 1.

Cano 18. Nicenus de Rom. ſedis authoritate: qui in noſtris exẽplaribus non habetur.

Appellatio. Refug. tanquam

VERBA Canonis decimioctaui Nicenæ ſynodi (teſte Iulio primo, capite ſecundo in Reſcripto contra Orientales pro Athanaſio & cęteris) hęc ſunt: Omnes Epiſcopi, qui in quibuſdam grauioribus pulſantur uel criminantur cauſis, quoties neceſsè fuerit, liberè Apoſtolicam appellent ſedem, atque ad eam quaſi ad matrem confugiant, ut ab ea (ſicut ſemper fuit) piè fulciantur, defendantur, & liberentur. Cuius diſpoſitioni omnes maiores Eccleſiaſticas

cauſas,

cauſas,& Epiſcoporum iudicia,antiqua Apoſtolorum eorumque ſucceſſorũ atque canonum authoritas reſeruauit: Quoniam culpantur Epiſcopi, qui aliter erga fratres egerint,quàm eiuſdem ſedis Papæ fieri placuerit.

Ex apoſtolica inſtitutione.

Canonis autem ſiue capituli deciminoni(eodem Iulio teſte,capite tertio eiuſdem Reſcripti) hæc ſunt uerba: Placuit, ut accuſatus uel iudicatus à comprouincialibus in aliqua cauſa Epiſcopus, licenter appellet & adeat Apoſtolicæ ſedis Pontificem, qui aut per ſe, aut per uicarios ſuos, eius retractari negocium procuret. Et dum iterato iudicio Pontifex cauſam ſuam audit,nullus alius in eius loco ponatur aut ordinetur Epiſcopus: Quoniam quanquàm à comprouincialibus Epiſcopis accuſati cauſam Pontificis ſcrutari liceat,non tamen definiri,inconſulto Romano Pontifice,permiſſum eſt, cùm beato Petro Apoſtolo,& non ab alio, quàm ab ipſo dictum ſit Domino: Quæcunque ligaueris ſuper terram,erunt ligata & in cælis:& quæcunq; ſolueris ſuper terram,erunt ſoluta & in cælis. Subijcit uero tandèm Iulius capite uigeſimonono: Si quis autem de his ampliora atque abundantiora ſcire uoluerit, in ſacro noſtræ Eccleſiæ ſedis ſcrinio & ea quæ prædiximus, inuenire poterit. Verum me dixiſſe,teſtis eſt diuinitas.

Canon 19 de eadem.

Matth.16.

Romæ aſſeruati integri canones Nicenæ ſynodi.

X

Quæ'nam Eccleſiæ dignitas eſt, atque authoritas?

A. Multis & eximijs ſanè dotibus, promiſsionibus ac beneficijs illuſtrat DEVS Eccleſiam ſuam,qua nil habet in terris charius. Hanc uſquè ornat,conſeruat,defendit,uindicat.

B. Hanc porrò conſtituit eſſe [a] domum ſuam, in qua omnes filij Dei foueantur,doceantur,& exerceantur.

C. Voluit eſſe [b] columnam & firmamentum ueritatis, ut de illius non dubitemus doctrina, quæ tanquàm magiſtra, cuſtos, & interpres ueritatis, fidem atque authoritatem obtinet inuiolabilem.

1.Cor.12.d Ephe.5.f Io 14.16.17. Matth.28.d & 16.c Pſal.120.b a 1.Tim.3.d Pſal.22.a Ioan.10.c b 1.Tim.3.d Au.lib.1.contra Creſcon. cap.33.& lib.2.cap.32.

D. Prætereà fundatam eſſe [c] ſupra firmam petram decreuit, ut certi eſſemus, eam immobilem inconcuſſamque ſtare, atque inferorum etiàm [d] portis, hoc eſt, grauiſsimis aduerſariorum impugnationibus, inexpugnabilem præualere.

c Mat.16.c 1.d Ephe.2.d Pſal.86.a.& 47.c Augu.in pſal.47. d Matt.16.c

E. Demùm uult eam ſanctiſsimam quandam [e] eſſe ciuitatem ſupra montem poſitam, omnibusq; conſpicuam, atque aditu facilem: nè quis,ea relicta,peſtiferas hæreticorum ſpeluncas latebraſque conſectetur, & falſis illis uocibus, *Eccè* [f] *hic eſt Chriſtus, eccè illic*, fortè perculſus, ab ea diuertat aut dimoueatur.

e Apoc.21.a Matt.5.b Eſa.2.a Mich.4. Malac.1.c Act.1.b Pſal.21.f 1.Ioan.2.c f Matt.24.b & ibid. Orig. tract.29.& 30.

g Can.4.b & 6.b b Ephe.5.e a Ioan.11.f Col.1.c d Ephe.4.c 1.d F. Hæc eſt, quam ſcriptura nobis proponit atque commendat, Christi [g] amica, ſoror & ſponſa unica: pro qua [h] redimenda, mundanda, ſanctificanda, [a] congreganda, & prorsùs adiungenda ſibi, filius Dei nihil non fecit ac pertulit, ut corpus etiam ſanguinemque ſuum ſacroſanctum illius amore tradere non dubitarit.

b Ioan.17.c Lucæ 22.e Matt.16.e c Ioan.14.b d 15.d 16.c d Act.2.a G. Pro hac [b] rogauit, & impetrauit, ut fides, unitas, & firmitudo eius deficeret nunquàm.

H. Huic [c] promiſit, fideliterque [d] tranſmiſit & reliquit doctorem, præſidem, ac rectorem ſpiritum ſanctum. Ille, [e] inquit, *docebit nos omnia, & ſuggeret nobis omnia, quæcunque dixero uobis:* [f] *ille manebit vobiſcum in æternum:* [g] *ille docebit nos omnem veritatem:* quæ uidelicet ſcitu credituque eſt neceſſaria.

e Ioan.14. f Ibidèm b g Ioan. 16.c Aug.trac.97. in Ioan.

SCRIPTVRAE.

A. Prioris epiſtolæ ad Corinthios duodecimo: Quoſdam quidem poſuit Deus in eccleſia primùm Apoſtolos, ſecundò prophetas, tertiò Doctores, deindè uirtutes, exindè gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes ſermonum.

Ad Epheſios quinto: Viri, diligite uxores ueſtras, ſicut & Christus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea: ut illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ: ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam eccleſiã, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiuſmodi, ſed ut ſit ſancta & immaculata. Et paulò pòſt: Nemo unquàm carnem ſuam odio habuit: ſed nutrit & fouet eam, ſicut & Christus eccleſiam.

Ioannis decimoquarto: Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit uobis, ut maneat uobiſcum in æternum, Spiritum ueritatis, quem mundus non poteſt accipere, quia non uidet eum, nec ſcit eum: uos autem cognoſcetis eum: quia apud uos manebit, & in uobis erit. Ibidèm: Paracletus autem ſpiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, & ſuggeret uobis omnia, quæcunque dixero uobis.

Ioannis decimoſexto: Adhuc multa habeo uobis dicere, ſed non poteſtis portare modò: Cùm autem uenerit ille ſpiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem.

Item capite decimoſeptimo: Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi, ut ſint unum, ſicut & nos. Et paulò pòſt: Sanctifica eos in ueritate. Sermo tuus ueritas eſt. Sicut tu me miſiſti in mundum, & ego miſi eos in mundum. Et pro eis ego ſanctifico meipſum, ut ſint & ipſi ſanctificati in ueritate. Non pro eis autem rogo tantùm, ſed & pro eis, qui credituri ſunt per uerbum eorum in me: ut omnes unum ſint, ſicut tu pater in me, & ego in te, ut & ipſi in nobis unum ſint, ut credat mundus quia tu me miſiſti.

Matthaei vigeſimooctauo: Eccè ego uobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi.

Matthaei decimoſexto: Super hanc petram ædificabo eccleſiam meã, & portæ inferi non præualebunt aduersùs eam.

Psalmo centeſimo uigeſimo: Eccè non dormitabit neque dormiet, qui cuſtodit Iſrael. Dominus cuſtodit te, &c.

B. Prioris epiſtolæ ad Timotheum tertio capite: Vt ſcias quomodò oporteat te in domo Dei conuerſari, quæ eſt eccleſia Dei uiui, columna & firmamentum ueritatis.

Psalmo vigeſimoſecundo: Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco paſcuæ ibì me collocauit. Super aquam refectionis educauit me, &c.

Ioannis decimo: Et alias oues habeo quæ non ſunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & uocem meam audient, & fiet unum ouile & unus paſtor.

C. Prioris ad Timotheum tertio: ut paulò antè.

D. Matthaei decimoſexto: Super hanc petram &c.

Et capite ſeptimo: Aedificauit(uir ſapiens domum ſuam ſuper petram: & deſcendit pluuia, & uenerunt flumina, & flauerunt uenti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat ſuper petram.

Ad Ephesios ſecundo: Ergò iam non eſtis hoſpites & aduenæ, ſed eſtis ciues ſanctorum & domeſtici Dei, ſuperædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Iesv Christo.

Psalmo octogeſimoſexto: Fundamenta eius in montibus ſanctis: diligit Dominus portas Sion, ſuper omnia tabernacula Iacob. Glorioſa dicta ſunt de te, ciuitas Dei.

Psalmo quadrageſimoſeptimo: Sicut audiuimus, ſic uidimus in ciuitate Domini uirtutum, in ciuitate Dei noſtri: Deus fundauit eam in æternum.

E. Apocalypsis uigeſimoprimo: Ego Ioannes uidi ſanctam ciuitatem Hieruſalem nouam deſcendentem de cælo, à Deo paratam, ſicut ſponſam ornatam uiro ſuo.

Matthaei quinto: Vos eſtis lux mundi. Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita.

Esaiae ſecundo: Erit in nouiſsimis diebus præparatus mons domus Domini in uertice montium, & eleuabitur ſuper colles: & fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi, & dicent: Venite, & aſcendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob.

Micheae quarto: In nouiſsimo dierum erit mons domus Domini pręparatus in uertice montium, & ſublimis ſuper colles: & fluent ad eum populi, & properabunt gentes multæ, & dicent: Venite, &c.

Malachiae primo: Ab ortu ſolis uſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum eſt nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum.

Actorvm primo: Eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & uſque ad ultimum terræ.

Psalmo vigeſimoprimo: Apud te laus mea in eccleſia magna, uota mea reddam in conſpectu timentium eum. Et adorabunt in conſpectu eius uniuerſæ familiæ gentium. Quoniam Domini eſt regnum, & ipſe dominabitur gentium.

Primae epiſtolæ Ioannis ſecundo capite: Ex nobis prodierunt, ſed nõ

erant nobis. Nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent utiquè nobiſcum: ſed ut manifeſti ſint, quoniam non ſunt omnes ex nobis.

MATTHAEI vigeſimoquarto: Tunc ſi quis uobis dixerit, Eccè hic eſt Chriſtus, aut illic: nolite credere. ſurgent enim pſeudochriſti & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia, ità ut in errorem inducantur (ſi fieri poteſt) etiàm electi. Eccè prædixi uobis. Si ergò dixerint uobis, Eccè in deſerto eſt, nolite exire: eccè in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret uſque in Occidentem: ità erit & aduentus filij hominis. Vbicunquè fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.

F. CANTICORVM quarto: Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. Vulneraſti cor meum, ſoror mea ſponſa. Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus concluſus, fons ſignatus.

ITEM Canticorum ſexto: Vna eſt columba mea, perfecta mea, una eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ.

AD Epheſios quinto: Mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ, &c.

IOANNIS undecimo: Prophetauit Caiphas quòd IESVS moriturus erat pro gente, & non tantùm pro gente, ſed ut filios Dei qui erant diſperſi, congregaret in unum.

AD Coloſſenſes primò: ET ipſe eſt caput corporis eccleſiæ, qui eſt principium, primogenitus ex mortuis: ut ſit in omnibus ipſe primatum tenens. Ibidèm: Adimpleo ea quæ deſunt paſsionum CHRISTI in carne mea, pro corpore eius, quod eſt eccleſia.

AD Epheſios quarto: Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, &c. in ædificationem corporis CHRISTI.

ET capite primo: Omnia ſubiecit ſub pedibus eius, & ipſum dedit caput ſupra omnem eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius, & plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur.

G. IOANNIS decimoſeptimo: Sanctifica eos in ueritate, &c. Non pro eis autem rogo tantùm, ſed & pro eis qui credituri ſunt per uerbum eorum in me, ut omnes unum ſint, ſicut tu pater in me, & ego in te, ut & ipſi in nobis unum ſint: ut credat mundus quia tu me miſiſti.

LVCAE uigeſimoſecundo: Simon, eccè Satanas expetiuit uos, ut cribraret ſicut triticum: ego autem rogaui pro te, ut non deficiat fides tua: & tu aliquandò conuerſus, confirma fratres tuos.

MATTHAEI decimoſexto: Portæ inferi non præualebunt aduersùs eã.

IOANNIS decimoquarto, decimoquinto, & decimoſexto, ut ſuprà.

ACTORVM ſecundo: Et repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto.

PATRES.

Eccleſiæ iudiciũ ſequendũ in re controuerſa, ſcripturis non expreſſa.

1. C. AVGVSTINVS libro primo contra Creſconium Grammaticum, capite trigeſimotertio: Quanuis huius rei (de baptiſmo hæreticorum loquens) certè de ſcripturis canonicis non proferatur exemplum, earundem tamen ſcripturarum etiam in hac re à nobis tenetur ueritas, cùm hoc facimus, quod uniuerſæ iam placuit Eccleſiæ, quam ipſarum ſcripturarum commendat authoritas: ut quoniam ſancta ſcriptura fallere non poteſt, quiſquis falli metuit huius obſcuritate quæſtionis, eandem Eccleſiam de illa conſulat, quam ſine ulla ambiguitate ſancta ſcriptura demonſtrat.

2. ITEM

2. Item libro ſecundo contra eundem, capite trigeſimoſecundo: Nunc uerò quoniam canonicum non eſt quod recitas, ea libertate ad quam nos uocauit Dominus, eius uiri cuius laudem conſequi non ualeo, cuius multis literis mea ſcripta non comparo, cuius ingenium diligo, cuius ore delector, cuius charitatem miror, cuius martyrium ueneror, hoc quod aliter ſapuit, non accipio. Non accipio, inquam, quod de baptizandis hæreticis & ſchiſmaticis beatus Cyprianus ſenſit, quia hoc Eccleſia non accipit: pro qua beatus Cyprianus ſanguinem fudit.

B. Cyprianũ intelligit.

Cypriani ſententiam non recipit Auguſtinus, quia eam non recipit Eccleſia.

3. D. Avgvstinvs in pſalmum quadrageſimumſeptimum: Non inſultent hæretici per partes conciſi, non ſe extollant qui dicunt: Eccè hic eſt Christvs, eccè illic. Qui dicit, eccè hic eſt, eccè illic, ad partes inducit. Vnitatem promiſit Deus. reges in unum collecti ſunt, non per ſchiſmata diſſipati ſunt. Sed fortè iſta ciuitas quæ mundum tenuit, aliquandò euertetur? Abſit: Deus fundauit eam in æternum. Si ergò eam Deus fundauit in æternum, quid times nè cadat firmamentum?

Hæretici per partes conciſi. Matt. 24. Eccleſia ſtabilis.

1. E. Origenes tractatu uigeſimonono in Matthæum: Vide ergò, ſi ad hæc dicere poſſumus quod ait. Eccè hic, eccè illic: quoniam eccè hic, eccè illic, non extra ſcripturam foràs adſpiciendum eſt. Dicet enim qui ſeducere uoluerit nos, & defendere contraria ueritati: Eccè hic Christvs, demonſtrans (uerbi gratia) hunc Euangelij locum. Alterius autem erroris author dicet: Eccè hic Chriſtus, offerens ad exemplum alterum textum, qui uidetur defendere mendacij illius uerbum, quod propoſuit uindicare: & ſic ex lege & prophetis, & Apoſtolis profert unuſquiſque quæ uidentur defendere mendacium illud, utpotè ueritatem. Vel ſic impletur quod ait: Eccè hic Christvs, eccè illic, oſtendens non Christvm, ſed aliquem fictum eiuſdem nominis, ut puta ſecundum Marcionis doctrinam, & ſecundùm traditiones Valentini, aut Baſilidis longam fabuloſitatem, aut ſecundùm Apellis aduersùs Paulum teſtimonium falſum. Erunt autem & alij plures, qui dicturi ſunt diſcipulis ex diuinis ſcripturis, coniungentes eis ſuum proprium ſenſum: Eccè hic eſt Christvs, eccè illic. Si autem dixerint uobis, eccè in ſolitudine, nolite exire: eccè in domibus, nolite credere. Quidam enim ſecreta proferentes, dicunt: Eccè in ſolitudine. Quandò enim ſecretas & nõ uulgatas ſcripturas proferunt ad confirmationem mendacij ſui, uidentur dicere: Eccè in ſolitudine uerbum eſt ueritatis. Secretæ enim ſcripturæ, rectè ſolitudines appellantur, in quibus aut pauci ſunt credentes, aut nullus. Quotiès autem canonicas proferunt ſcripturas, in quibus omnis Chriſtianus conſentit & credit, uidentur dicere, Eccè in domibus uerbum eſt ueritatis. Sed nos illis credere non debemus, nec exire à prima & Eccleſiaſtica traditione, nec aliter credere, niſi quemadmodùm per ſucceſsionem Eccleſiæ Dei tradiderunt nobis. Vel ſic: Eorum uerborum falſorum profeſſores, quidam quidẽ nec ab initio ſimulant ſcripturas, & ſic fallere tentant. Ideò (exiſtimo) eos ſermones qui ſunt omninò extra ſcripturam, oſtendere uolens, dixit: Si dixerint uobis, eccè in ſolitudine eſt, nolite exire de regula fidei. Eos autem qui ad ſchiſma ſimulant diuinas ſcripturas, oſtendere uolens, dixit: Si dixerint uobis, eccè in domibus, nolite credere. Quodcunque profeſsi fuerint de ſcripturis, & de myſterijs quæ ſunt in eis ad demonſtrationem, nolite credere quæ dicuntur. Veritas enim ſimilis eſt fulguri egredienti ab Oriente, & apparenti uſque ad Occidentem. Qualis eſt ueritas Eccleſiæ Dei: ab ea

Matt. 24. Interpretatũ illud Euangelij: Eccè hic, eccè illic.

Hæreticis ſcripturas citantibus credendum non eſt.

Non exeundum à traditione Eccleſiaſtica & doctrina p ſucceſsionem accepta.

Scripturas citantibus hæreticis nõ credendum. Pſal. 18.

enim ſola ſonus in omnẽ terram exiuit, & in fines orbis terræ uerba eorum, & uelociter currit ſola uerè ueritas Dei.

Solùm in Eccleſia inuenitur Chriſtus. 1.Tim.3. Eccleſiæ laus & commendatio. Matt.28.

2. Idem tractatu trigeſimo in Matthæum: Propterea non debemus attendere eis qui dicunt, Eccè hic Christus: non autem oſtendunt eum in Eccleſia, quæ plena eſt fulgore ab Oriente uſque ad Occidentem, quæ plena eſt lumine uero, quæ eſt columna & firmamentum ueritatis, in qua tota totus eſt aduentus filij hominis, dicentis omnibus, qui ubiquè ſunt: Eccè ego uobiſcum ſum omnibus diebus uitæ, uſque ad conſummationem ſeculi.

1.Cor.2.

H. Avgvstinvs tractatu nonageſimoſeptimo in Euangelium Ioannis: Ipſe ſpiritus ſanctus & nunc docet fideles, quanta quiſque poteſt capere, & ſpiritualia eorum pectora deſiderio maiore ſuccendit, ſi quiſque in ea charitate proficiat, qua & diligat cognita, & cognoſcenda deſideret, ità ut ea quoquè ipſa, quæ nunc quomodocunquè cognoſcit, nondùm ſe ſcire ſciat, ſicut ſcienda ſunt in ea uita, quam nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit.

IX

Per quos tandèm nos docet ſpiritus in Eccleſia ueritatem?

Act.10.f 1.Tim.3.a Heb.13. Ephe.4.c 1.Cor.12.d a Aug. in pſa. 44. b 1.Cor.4.a c Cã.Apo.38. Cõc. Nice. & reliq. Sozom. l.6.c.7. Apud Cyrill. epi.4. Baſil. Imp. in 8. ſyn. act. 10. Atha. in epi. ad ſolit. uit. agẽtes. Ruffi. lib. 1. eccleſ. hiſt. c.5. d Act. 15.e e Deut. 17.b c f Matth. 23 a g Cypr. lib. 1. epi. 3. ad Cornel. & epi. 11. ad Pompo-nium. h Greg. lib. 1. epiſto. 24 ad Patriar. & li. 2. indict. 11. epi. 10. ad Sabin. Niceph. lib. 16. hiſt. cap 33.

A. Per eos planè, quos Apoſtolus teſtatur à Spiritu ſancto, ut Eccleſiam regant, eſſe conſtitutos: quales uocat Epiſcopos, ut Præpoſitos, Paſtores itidèm atque Doctores. Et hi poſt [a] Apoſtolos fuere ſemper, ac etiamnùm ſunt, primarij Dei Eccleſiæque miniſtri, & ſummi [b] diſpenſatores myſteriorum Dei.

B. Horvm uerò authoritas cùm in alijs, tum in ſacris [c] Synodis quàm maximè cernitur, ubì de fide ac religione illi nõ modò definire quædam, ſed ſuo etiam iure, ac pro authoritate Apoſtolica cõteſtari poſſunt ac dicere: *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis*, ſicut ex Actis conſtat primi Concilij [d] Hieroſolymis celebrati. Certè olim nefas erat, & extremo [e] ſupplicio expiabatur crimẽ, ſi quis iudicio ſummi ſacerdotis, qui Moyſi regebat [f] Cathedrã, non obtemperaſſet. [g] Atquì haudquaquàm inferiorem nunc habet Eccleſia, quàm tũc Synagoga, in regendo, iudicando, ac decernendo authoritatem. Quod ius obediendi manebat Iudæis, etiam Chriſtianis incumbit, ut Sacerdotum præcellenti dignitate præſtantium [h] iudicia de his quæ ad religionem pertinent, recipiantur, approbẽtur, atque obſeruentur.

C. Qvapropter magno ſe illi crimine contaminant, qui

Magi-

Magiſtratibus Eccleſiaſticis authoritatem & obedientiam adeò non deferunt, ut etiam conuellere & oppugnare palàm audeant, iam quidem ſacras ſummorum Pótificum [a] ſanctiones, penès quos de ſacris definiendi [b] ſuprema ſemper poteſtas fuit: iam uerò uenerandas Conciliorum generalium cõſtitutiones, quorum in Eccleſia, ut [c] Auguſtinus loquitur, ſaluberrima eſt authoritas: iam demùm certas Patrum de fide ſententias, quorum in re una communis ſenſus atque [d] conſenſus, firmum eſt teſtimonium Chriſtianæ ueritatis. Illud præclarè dictum eſt à pijs Imperatoribus, [e] Iniuriam facit iudicio Synodi, ſi quis ſemèl iudicata & rectè diſpoſita, reuoluere & publicè diſputare contendit.

[a] 3. Cõ. Tole. cã. 2. Diſt. 2 9. & 9. q. 3. Patet. & ſeq.
[b] Hier. ad Damaſ. ep. 57. & 58. Chalced. ſyn. act. 3. in epi. ad Leo 7. Syn. act. 4.
[c] Ep. 118. c. 1. & lib. 1. cõtra Donat. ca. 18. Cre. ut ſuprà.
[d] Vin. Lirin. cõtr. nouato. Aug. li. 1. & 2. cõtra Julian.
[e] In act. 3. cõ. Chalc. Gelaſ. in ep. ad Epiſ. Dard. Leo ep. 43. & 50. ad Martiã. & 78. ad Leonẽ Auguſtum.

SCRIPTVRAE.

Actorvm vigeſimo capite: Attendite uobis & uniuerſo gregi, in quo uos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, regere eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.

Prioris ad Timotheum tertio: Oportet epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, &c. doctorem.

Ad Hebræos decimotertio: Obedite præpoſitis ueſtris.

Ad Epheſios quarto: Et ipſe dedit quoſdam quidẽ Apoſtolos, &c. alios autem Paſtores & Doctores ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterij, in ædificationem corporis Christi.

Prioris ad Corinthios duodecimo: Quoſdam quidem poſuit Devs in eccleſia &c. tertiò doctores &c. nunquid omnes doctores?

Prioris ad Corinthios quarto: Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Christi, & diſpenſatores myſteriorum Dei.

Actorvm decimoquinto: Et quidam deſcendentes de Iudæa, docebant fratres: Quia niſi circuncidamini ſecundùm morem Moyſi, non poteſtis ſaluari. Facta ergò ſeditione non minima Paulo & Barnabæ aduersùs illos, ſtatuerunt ut aſcenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ex alijs, ad Apoſtolos & Presbyteros in Hieruſalem, ſuper hac quæſtione. Conueneruntque Apoſtoli & ſeniores uidere de uerbo hoc. Cùm autem magna conquiſitio fieret, ſurgens Petrus, dixit ad eos: Viri fratres, uos ſcitis, quoniam ab antiquis diebus Devs in nobis elegit, per os meum audire gentes uerbum Euangelij & credere &c. Nunc ergò quid tentatis Deum, imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, &c? Tacuit autem omnis multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum, narrantes quanta Deus feciſſet ſigna & prodigia in gentibus per eos. Et poſtquam tacuerunt, reſpondit Iacobus, dicens: Viri fratres, audite me, &c. Propter quod ego iudico non inquietari eos, qui ex Gentibus conuertuntur ad Deum: ſed ſcribere ad eos, ut abſtineant ſe &c. Tunc placuit Apoſtolis & ſenioribus cum omni eccleſia, eligere uiros ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo & Barnaba: Iudam qui cognominabatur Barſabas, & Silam uiros primos in fratribus,

ſcribentes per manus eorum: Apoſtoli & ſeniores fratres, his qui ſunt Antiochiæ & Syriæ & Ciliciæ fratribus ex Gentibus, ſalutem,& cætera. Viſum eſt enim Spiritui ſancto & nobis, nihil ultrà imponere uobis oneris, quàm hæc neceſſaria: ut abſtineatis uos & cæter. ET paulò pòſt: Paulus electo Sila, perambulabat Syriam & Ciliciam, confirmans ecclesias, percipiẽs cuſtodire præcepta Apoſtolorum & Seniorum. ET capite ſequenti: Cùm autem pertranſirent ciuitates, tradebat eis cuſtodire dogmata, quæ erant decreta ab Apoſtolis & ſenioribus qui erant Heroſolymis.

DEUTERONOMII decimoſeptimo: Si difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & non lepram, & iudicum inter portas tuas uideris uerba uariari: ſurge & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus DEUS tuus. Veniesque ad Sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis: qui iudicabunt tibi iudicij ueritatem. Et facies quodcunque dixerint, qui præſunt loco quem elegerit Dominus, & docuerit te iuxta legem eius, ſequerisque ſententiam eorum. Nec declinabis ad dexteram, neque ad ſiniſtram. Qui autem ſuperbierit, noleas obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino DEO tuo: ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Iſrael, cunctusque populus audiens timebit, ut nullus deincèps intumeſcat ſuperbia.

MATTHAEI vigeſimotertio: Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: Omnia ergò quæcunque dixerint uobis, ſeruate & facite: ſecũdùm opera uerò eorum nolite facere.

PATRES.

1. A. AUGUSTINUS in Pſalmum quadrageſimumquartum: Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij. Genuerunt te Apoſtoli, ipſi miſsi ſunt, ipſi prædicauerunt, ipſi patres. Sed nunquid nobiſcum corporaliter ſemper eſſe potuerunt? ET ſi unus ipſorum dixit, Cupio diſſolui & eſſe cum CHRISTO, multo magis optimum eſt, manere in carne neceſſarium propter uos. Dixit hoc quidem, ſed quandiù hic manere potuit? Nunquid uſque ad hoc tempus? Nunquid uſque in poſterum? Ergò illorum abſciſſu deſerta eſt eccleſia? Abſit. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij. Quid eſt, Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij? Patres miſsi ſunt Apoſtoli, pro Apoſtolis filij nati ſunt tibi, cõſtituti ſunt EPI. Hodiè.n. Epi qui ſunt per totũ mundũ, undè nati ſunt? Ipſa eccleſia patres illos appellat, ipſa illos genuit, & ipſa illos conſtituit in ſedibus patrum. Non ergò te putes deſertam, quia non uides Petrum, quia nõ uides Paulum, quia non uides illos per quos nata es: de prole tua tibi creuit paternitas. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij.

[Philip. 1. — Pſal. 44. — Epi Apoſtolorũ ſucceſſores in eccleſia.]

1. B. CANON Apoſtolorum trigeſimusoctauus, uel iuxta nouam tranſlationem trigeſimusſextus: Bis in anno Epiſcoporum concilia celebrentur, ut inter ſe inuicèm dogmata pietatis explorent, & emergentes eccleſiaſticas contentiones amoueant.

[In Concilijs epõrũ dogmata explorant, & negocia eccleſiaſtica cõponuntur.]

2. CONCILIUM primum Nicenum, canone quinto: Viſum eſt per ſingulos annos in ſingulis prouincijs bis in anno Epiſcoporum concilium fieri, ut ſimul in unum conuenientes ex communi prouincia, huiuſmodi examinẽt quæſtiones, ut ità demùm hi, qui ob culpas ſuas Epiſcoporum ſuorum offenſam meritò contraxerunt, dignè etiam à cæteris excommunicati ſimiliter habeantur, quouſque in communi, uel ipſi epiſcopo ſuo uiſum fuerit, hu-

[Concilia epiſcoporũ cur celebrentur.]

maniorem circa eos ferre ſententiam. Fiant autem concilia ſemel quidem ante dies Quadrageſimæ, ut omnibus, ſi quæ ſunt, ſimultatibus amputatis, mundum & ſolenne Deo munus poſsit offerri. Secundum uerò agatur circa tempus Autumni.

Quadrageſimæ dies.

3. SOZOMENVS libro ſexto hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, capite ſeptimo: Vbi uero deceſsit Conſtantinopoli Valentinianus, per Thraciam Romam uerſùs iter fecit, Epiſcopi Helleſponti & Bithyniæ, & alij omnes, qui Filium Patri conſubſtantialem aſſerendum putabant, mittunt ad eum pro ſe legatum Hypacianum Heracleæ, quod eſt oppidum Perinthi, epiſcopum, oratum ut ſibi de doctrina fidei ritè conſtituenda in unum conueniendi poteſtas permitteretur. Qui cùm ueniſſet ad Valentinianum, & Epiſcoporum poſtulata ei expoſuiſſet, reſpondit ille, ſibi, qui unus è laicorum numero erat, non licere ſe eiuſmodi negocijs interponere. & ideò Sacerdotes & epi, īquit, quib. hęc curæ ſunt, ſeorſum per ſe, ubicunq; ipſis lubitum fuerit, in vnū cōueniant.

Epiſcoporum è de negocijs fidei & Eccleſiaſticis iudicare: non aūt principū ſecularium.

4. THEODOSIVS Imperator in epiſtola ad Cyrillum Alexandrinum, quę eſt quarta inter ipſius Cyrilli epiſtolas: Nos ſanè non patiemur, ut ſimul & urbes, & Eccleſiæ turbentur, neque ut inexcuſſa nobis ſit ea doctrina, cui di iudicandæ præfici oportet eos, qui circunquaquè ſacerdotio præſidēt, & per quos in ſententia ueritatis firmiores & ſumus, & poſthàc erimus.

Doctrinæ diiudicandæ pͥfici oportet Epiſcopos.

5. BASILIVS Imperator actione decima in fine Synodi octauæ generalis, in oratione ad Synodum ipſam: De uobis laicis, tam qui in dignitatibus, quàm qui abſolutè conuerſamini, quid amplius dicam non habeo, quàm quòd nullo modo uobis licet de Eccleſiaſticis cauſis ſermonem mouere, neque penitùs reſiſtere integritati Eccleſiæ, & uniuerſali ſynodo aduerſari. Hęc enim inueſtigare & quærere, Patriarcharū, Pontificum, & Sacerdotum eſt, qui regiminis officiū ſortiti ſunt, qui ſanctificādi, qui ſoluēdi & ligandi poteſtatē habent, qui Eccleſiaſticas & cæleſtes adepti ſunt claues: non nr̄m qui paſci debemus, qui ſanctificari, qui ligari, uel à ligamēto ſolui egemus. Quantæcunq; .n. religionis & ſapiētiæ laicus exiſtat, uel etiāſi uniuerſa uirtute interiùs polleat, donèc laicus eſt, ouis uocari non deſinet. Rursùs Ep̄s quātacunque ſit irreuerētia plenus, & nudus oī uirtute, donèc Antiſtes eſt, & ueritatis uerbū rectè pͥdicauerit, paſtoris uocationis & dignitatis damna non patiet̄. Quæ ergò nobis rō eſt in ordine ouiū conſtītutis? Paſtores uerborū ſubtilitatē diſcutiendi, & ea quæ ſuper nos ſunt, quærendi & ambiēdi habēt. Oportet nos ergò cum timore & fide ſyncera hos audire, & facies eorū uereri, (cū ſint miniſtri Dn̄i omnipotentis, & huius formā poſsideant) & nihil amplius, quàm ea quæ nr̄i ordinis ſunt, requirere. Nunc aūt, ut uidemus, adeò multos malitia in inſaniā accendit, ut obliuiſcentes proprij ordinis, & ꝙ pedes ſint, minimè cogitantes, legē ponere uelint oculis, (non ut natura ſe habet) ſicut ipſi cupiunt, & ſinguli ad accuſandū quidē maiores, ſemꝑ exiſtūt promptiſſimi: ad corrigendū aūt ea, in quib. accuſant̄ & criminant̄, pigerrimi. Et moneo & exhortor oēs qui tales ſunt, ut maledictū & alternum odiū auertētes, & iudicare iudices deſinentes, attendant ſibi, & ſecundū diuinā uoluntatem conuerſari concēdant. Nā non quieſcet ſupernū iudiciū, ſed contra diffitentes diuinus furor ſtillabit, & iuſtā ultionem opere cunctis oſtendet. IN eadē ſynodo canone 17. Illud autē nunquàm peroſum ab auribus noſtris repulimus, quod à quibuſdam imperitis dicit̄, non poſſe ſynodū abſque principali præſentia celebrari, cū nuſquàm ſacri canones cōuenire ſeculares principes

Egregia Baſilij Imperatoris ad Laicos tum priuatos tū in dignitate cōſtitutos exhortatio, ut ſui ordinis memores, deſināt ſe eccleſiaſticis negocijs interponere, & non paſtores, ſed oues ſe eē cogitent, quantumuis ſapiētes & pij.

Ep̄s catholicus, quanuis malus, paſtoris dignitatē non amittit.

Sacerdotū & Attēdant laici, qui tā prompti ſunt ad repræhendendum ſuos prælatos.

Principum pͥſentia non eſt in conciliorū celebratione neceſſaria.

in concilijs,ſanxerint,ſed ſolos Antiſtites. Vndè nec interfuiſſe illos ſynodis,exceptis concilijs uniuerſalibus,inuenimus.

6. ATHANASIVS in epiſtola ad ſolitariam uitam agentes, recitat hoc reſponſum Hoſij Cordubenſis Epiſcopi ad Conſtantium Imperatorem: Deſine quæſo,& memineris te mortalem eſſe, reformida diem iudicij,ſerua te in illam diem purum: nè te miſceas Eccleſiaſticis, neque nobis in hoc genere præcipe,ſed potiùs ea à nobis diſce. Tibi Deus Imperium commiſit: nobis,quæ ſunt Eccleſiæ, concredidit: & quemadmodùm qui tuum Imperiū malignis oculis carpit,cōtradicit ordinationi diuinæ: ità & tu caue,nè quæ ſunt Eccleſiæ,ad te trahens,magno crimini obnoxius fias. Date (ſcriptum eſt)quæ ſunt Cæſaris,Cæſari: & quæ Dei,Deo. Ibidèm de eodem Conſtantio loquens: Obtendit,inquit,in ſpeciem Epiſcoporum iudicium: ſed interim facit quod illi uolupe eſt. Verùm ne ità quidem latere poteſt, cùm in proximo ſit,quod eius uafriciem pateſaciat. Nam ſi iſtud eſt iudicium Epiſcoporum, quid commune cum eo habet Imperator? ſin contrà,iſta minis Cæſaris conſtantur, quid opùs eſt hominibus titulo Epiſcopis? Quandò à condito æuo auditum eſt? quandò iudicium Eccleſiæ authoritatem ſuā ab Imperatore accepit? aut quandò unquàm hoc pro iudicio agnitum eſt? Plurimæ antehàc ſynodi fuere, multa iudicia Eccleſiæ habita. Sed neque Patres iſtiuſmodi res Principi perſuadere conati ſunt,nec Princeps ſe in rebus Eccleſiaſticis curioſum præbuit. Paulus Apoſtolus habebat amicos in Cæſaris familia,& per eos in literis ſalutabat Philippenſes, non tamen eos in iudicio ſocios aſſumpſit. Et non paucis interpoſitis: Grauia ſunt iſta,& plus quàm grauia, ſed tamen iſtiuſmodi,quæ congruant in eum, qui Antichriſti imaginem induerit. Quis enim uidens eum in decernendo principem ſe facere Epiſcoporum,& præſidere iudicijs Eccleſiaſticis, non meritò dicat illum eam ipſam abominationem deſolationis eſſe, quæ à Daniele prædicta eſt? Nam cùm circumamictus ſit Chriſtianiſmo, & in loca ſancta penetret, & inibi conſiſtens deuaſtet eccleſias,abrogans canones,vi cogens ut ſua obtineant,quis unquàm audebit dicere, hoc tempus Chriſtianis pacatum eſſe, & non potiùs perſecutionem eſſe?

Eccleſiaſticis negocijs nè ſe miſceant ſeculares principes.

Matt.22.

Cùm iudicio epiſcoporum nil commune habet Imperator.

Philip. 4.

Antichriſto eos Principes ſeculares cōparat Athanaſius, q Eccleſiaſticis iudicijs præſidere contendunt.

Matt.24.

Dan.9.

7. RVFFINVS libro primo Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, capite quinto: Defertur ad Conſtantinum ſacerdotalis concilij ſententia. Ille tanquam à Deo prolatam ueneratur. Cui ſi quis tentaſſet obniti, uelut contra diuina ſtatuta uenientem,in exilium ſe proteſtatur acturum.

Concilij Niceni ſentētiam Cōſtantinus tanquā à Deo prolatā ueneratur.

8. CYPRIANVS libro primo, epiſtola tertia ad Cornelium: Quomodò poſſunt cenſuram Domini ultoris euadere, qui talia ingerunt non ſolùm fratribus,ſed & ſacerdotibus,quibus honor tantus de Dei dignatione conceditur,ut quiſquis ſacerdoti eius,& ad tempus hic iudicanti non optemperaret, ſtatim necaretur. In Deuteronomio loquitur Dominus Deus,dicens: Et homo quicunque fecerit in ſuperbia, ut non exaudiat Sacerdotem aut Iudicē, quicunque fuerit in diebus illis,morietur homo ille: & omnis populus cum audierit,timebit: & non agent impiè etiam nunc. Item ad Samuelem,cùm à Iudæis ſperneretur,Deus dicit: Non te ſpreuerunt,ſed me ſpreuerunt. Et Dominus quoquè in Euangelio: Qui audit uos, inquit, me audit, & eum qui me miſit: & qui reijcit uos, me reijcit: qui me reijcit, reijcit eum qui me miſit. Et quum lepro ſum mundaſſet, Vade,inquit,& demonſtra te ſacerdoti. Et cùm poſteà tempore paſsionis alapam accepiſſet à ſeruo ſacerdotis eumque

Sacerdotum honor & dignitas.

Deut.17.

1.Reg.8.

Luc.10.

Matt.8.

cumq; ei dixiſſet: Sic reſpondes Pontifici? Aduersùs Pontificem Dominus contumelioſe nihil dixit, nec quicquam de ſacerdotis honore detraxit, ſed innocentiam ſuam magis aſſerens & oſtendens, Si malè, inquit, locutus ſum, exprobra de malo: ſi autem benè, quid me cædis? Item in Actibus Apoſtolorum: Poſtmodùm beatus Apoſtolus Paulus cùm ei dictum eſſet, Sic inſilis in ſacerdotem Dei maledicendo? quanuis Domino iam crucifixo, ſacrilegi, & impij, & cruenti illi eſſe cœpiſſent, nec iam quicquam de ſacerdotali honore & authoritate retinerent: tamẽ ipſum quanuis inane nomen & umbram quandam ſacerdotis cogitans Paulus, Neſciebam fratres, inquit, quia pontifex eſt. Scriptum eſt enim: Principi plebis tuæ non maledices. Cùm hæc tanta ac talia & multa alia exempla præcedant, quibus ſacerdotalis authoritas & poteſtas de diuina dignatione firmatur, quales putas eſſe eos qui ſacerdotum hoſtes & contra Eccleſiam Catholicam rebelles, nec præmonentis Domini comminatione, nec futuri iudicij ultione terrentur? Neque enim aliundè hæreſes obortæ ſunt, aut nata ſunt ſchiſmata, quam indè, quòd ſacerdoti Dei non obtemperatur: nec unus in Eccleſiâ ad tempus ſacerdos, & ad tempus Iudex uice Chriſti cogitatur: cui ſi ſecundùm magiſteria diuina obtemperaret fraternitas uniuerſa, nemo aduersùm ſacerdotum collegium quicquam moueret: nemo poſt diuinum iudicium, poſt populi ſuffragium, poſt coepiſcoporum conſenſum, iudicem ſe iam non epiſcopi, ſed Dei faceret: nemo diſcidio unitatis, Chriſti Eccleſiam ſcinderet: nemo ſibi placens ac tumens, ſeorsùm foris hæreſim nouam conderet, niſi ſi ità eſt aliquis ſacrilegæ temeritatis ac perditæ mentis, ut putet ſine Dei iudicio fieri ſacerdotem, cum Dominus in euangelio ſuo dicat: Nonne duo paſſeres aſſe ueneunt, & neuter eorum cadit in terram ſine patris uoluntate? Cùm ille nec minima fieri ſine uolũtate Dei dicat, exiſtimat aliquis ſumma & magna, aut non ſciente, aut non permittente DEO in Eccleſia Dei fieri, & ſacerdotes, id eſt, diſpenſatores eius, non de eius ſententia ordinari? Et paulò pòſt: Apparet quis impugnet, non ſcilicet CHRISTVS, qui ſacerdotes aut conſtituit aut protegit, ſed ille qui CHRISTI aduerſarius, & Eccleſiæ eiùs inimicus, ad hoc Eccleſiæ Præpoſitum ſua infeſtatione perſequitur, ut gubernatore ſublato, atrociùs atque uiolentiùs circa eccleſiæ naufragia graſſetur.

Ioan. 18.
Act. 23.
Exod. 22.
Hæreſes & ſchiſmata ex inobedientia & cõtemptu ſummi ſacerdotis naſcuntur.
Sacerdotes non fiũt ſine Dei iudicio.
Matt. 10.
Impugnatores ſacerdotũ quales ſint, & quò tendant.

9. IDEM libro primo, epiſtola undecima ad Pomponium: Nec putent ſibi uitæ aut ſalutis conſtare rationem, ſi Epiſcopis & Sacerdotibus obtemperare noluerint, cùm in Deuteronomio Dominus Deus dicat: Et homo quicunque fecerit in ſuperbia, ut non exaudiat Sacerdotem, aut iudicem quicunque fuerit in diebus illis, morietur homo ille, & omnis populus cùm audierit, timebit, & non agent impiè etiàm nunc. Interfici Deus iuſsit ſacerdotibus ſuis non obtemperantes, iudicibus à ſe ad tempus conſtitutis non obedientes: & tunc quidem gladio occidebantur, quandò adhuc & circuncisio carnalis manebat: nunc autem quia circuncisio ſpiritalis eſſe ad fideles ſeruos DEI cœpit, ſpiritali gladio ſuperbi & contumaces necantur, dum de Eccleſia eijciuntur. Neque enim uiuere foris poſſunt, cùm domus DEI una ſit, & nemini ſalus eſſe niſi in eccleſia poſsit.

Epĩs non obedientes extra uiã ſalutis verſantur.
Deut. 17.
Excõicatio.
Extra Eccleſiam non eſt ſalus.

10. GREGORIVS Magnus libro primo epiſtolarum, epiſtola uigeſimaquarta ad Patriarchas Conſtantinopolitanum, Alexandrinum, Antiochenum, & Hieroſolymitanum: Sicut ſancti euangelij quatuor libros, ſic quatuor Concilia ſuſcipere & uenerari me fateor: Nicænum ſcilicet, in quo peruerſum

Cõcilia 4 generalia ut 4 euangelia S. Gregori⁹ ueneratur.

uerſum Arrij dogma deſtruitur. Conſtantinopolitanum quoquè, in quo Eunomij & Macedonij error conuincitur. Epheſinum etiam primum, in quo Neſtorij impietas iudicatur. Chalcedonenſe uerò, in quo Eutychetis Dioſcorique prauitas reprobatur, tota deuotione complector, integerrima approbatione cuſtodio, quia in his uelut in quadrato lapide, ſanctæ fidei ſtructura conſurgit. Et cuiuslibet uitæ atque actionis exiſtat, quiſquis eorum ſoliditatem non tenet, etiamſi lapis eſſe cernitur, tamen extra ædificium iacet. Quintum quoquè Concilium pariter ueneror, in quo epiſtola quæ Ibę dicitur, erroris plena, reprobatur: in quo Theodorus perſonam mediatoris Dei & hominum in duabus ſubſtantijs ſeparans, ad impietatis perfidiam cecidiſſe conuincitur, & in quo ſcripta quoquè Theodoreti, per quæ beati Cyrilli fides repræhenditur, auſu dementiæ prolata, refutantur. Cunctas uerò quas præfata ueneranda Concilia perſonas reſpuunt, reſpuo: quas uenerantur, amplector: quia dum uniuerſali ſunt conſenſu conſtituta, ſe & non illa deſtruit, quiſquis præſumit aut ſoluere quos religant, aut ligare quos ſoluunt. Quiſquis ergò aliud ſapit, anathema ſit.

Similiter quintum, idq; ultimũ ante ſua tẽpora celebratum.

Cõcilia uniuerſalia quos damnant, damnandi ſunt.

11. Idem libro ſecundo, Indictione undecima, epiſtola decima ad Sauinum ſubdiaconum: Sic quatuor Synodos ſanctæ uniuerſalis Eccleſiæ, ſicut quatuor libros ſancti Euangelij recipimus.

Rurſùs ut 4. euangelica.

12. Nicephorus Calliſtus hiſtoriæ Eccleſiaſticæ libro decimoſexto, capite trigeſimotertio: Et tum quidem Sabbam & Theodoſium illi aduerſarij Chalcedonenſis Synodi vi adorti ſunt, ſi eos in partibus ſuis haberent, omnia ſe confecturos rati. Atque ubi animos eorum tentarunt, præclarus ille uirtute Theodoſius ſuggeſtum conſcendit, ac ueluti dux quidam & Imperator pro concione monaſtica phalange aduocata, poſtquàm multitudini ſilentium manu deſignauit, uoce maiore ſublata, hoc ſic tonitrus in morem detonuit: Si quis quatuor Synodos quatuor Euangelijs non exæquat, anathema. His uerbis dictis, perindè atque angelus quidam, multitudine in ſtuporem coniecta, cum ſilentio omnibus inſpectantibus, per mediam turbam proceſsit, & homines omnes cum animi conſternatione uiri eius tanquàm egregij in bello ducis conſilium factumque, quo ſanctas quæ dictæ ſunt ſynodos ſacris libris accenſendas eſſe, ueluti lege lata ſtatuit, admirati ſunt. Et literas ad Imperatorem dantes, certamen ſe de eis ad ſanguinem uſque ſubituros, neque etiamſi quid accidat, ſe ullo modo à Patrum traditionibus diſceſſuros eſſe, indicarunt atque confirmarunt.

Vt 4. euangelia.

Pro Cõciliorũ decretis ad ſanguinẽ decertare parati.

1. C. Tertium Concilium Toletanum canone primo: Permaneant in ſuo uigore Conciliorum omnium conſtituta, ſimul & ſynodicæ ſanctorũ præſulum Romanorum epiſtolæ.

Ro. Ponti. decretales epiſtolæ in uigore pmaneant.

2. Distinctione decimanona apud Gratianum, inter reliquos citatur Nicolaus Papa in epiſtola ad Archiepiſcopos & Epiſcopos per Galliã conſtitutos: Si, inquit, Romanorum Pontificum decreto, cæterorum opuſcula Tractatorum approbantur uel reprobantur, ità ut quod uerè Sedes Apoſtolica probauit, hodiè teneatur acceptum, & quod illa repulit, hactenùs inefficax habeatur: quanto potiùs ea quæ ipſa pro Catholica fide, pro ſanis dogmatibus, pro uarijs & multifarijs Eccleſiæ neceſsitatibus, & fidelium moribus diuerſo tempore ſcripſit, omni honore debent præferri, & ab omnibus prorſùs quibuslibet neceſsitatibus uel opportunitatibus diſcretione uel diſpenſatione magiſtra reuerenter aſſumi. In qua Epiſtola adducit etiam teſtimonium

Scripta & cõſtitutiones Apoſtolicæ Sedis ac honore habenda.

ſtimonium beati Leonis Magni & Gelaſij. Leo itaque magnus ſic ait: Nequid uerò ſit, quod prætermiſſum à nobis fortè credatur, omnia decretalia conſtituta, tam beatæ recordationis Innocentij, quàm omnium deceſſorum noſtrorum, quæ de Eccleſiaſticis ordinibus, & canonum promulgata ſunt diſciplinis, ità ueſtram dilectionem cuſtodire debere mandamus, ut ſi quis illa contempſerit, ueniam ſibi deincèps nouerit denegari. GELASIVS uerò in decreto cùm ſeptuaginta Epiſcopis habito, de apocryphis ſcripturis hunc in modum habet: Item decretales epiſtolas, quas beatiſsimi Papæ diuerſis temporibus ab urbe Romana pro diuerſorum patrum conſolatione dederunt, uenerabiliter recipiendas decernimus.

In epiſt. 1. ad Epõs p Cãpaniã, Tuſciã & uniuerſas prouincias conſtitutos, c. 5.

Canones & decreta Pontifi.

Decretales epiſtolæ Pontificum Ro. approbãtur.

3. CAVSA nona, quæſtione tertia apud eundem Gratianum adducitur Nicolai Pontificis primi teſtimonium in hæc uerba: Patet profectò, Sedis Apoſtolicæ, cuius authoritate maior non eſt, iudicium à nemine fore retractandum, neque cuiquàm de eius liceat iudicare iudicio. Siquidem ad illã de qualibet mundi parte canones appellari uoluerunt. Ab illa autem nemo ſit appellare permiſſus. Iuxta quod & Bonifacius atque Gelaſius ſanctiſsimi præſules, non ſuis adinuentionibus, ſed Eccleſiæ Romanæ conſuetudinẽ non ignorantes, dicunt: Bonifacius quidem Rufo & cæteris epiſcopis per Theſſaliam & alias prouincias conſtitutis ſcribens: Nemo, ait, unquàm Apoſtolico culmini, de cuius iudicio nõ licet retractare, manus obuias audacter intulit. Nemo in hoc rebellis extitit, niſi qui de ſe uoluit iudicari. Gelaſius aũt in cõmonitorio, Fauſto magiſtro fungẽti legatione Cõſtãtinopolim dato: Nobis, inquit, opponunt canones, dum neſciunt quid loquantur. Contra quos hoc ipſo uenire ſe produnt, quòd primę Sedi ſana, rectaq; ſuadenti parere fugiunt: Ipſi ſunt canones qui appellationes totius Eccleſiæ, ad huius Sedis examen uoluere deferri. Ab ipſa uerò nuſquàm prorsùs appellari debere ſanxerunt: ac per hoc illam de tota Eccleſia iudicare, ipſam ad nullius commeare iudicium. Nec de eius unquàm præceperunt iudicio iudicare, ſententiamque illius conſtituerunt non oportere diſſolui, cuius potiùs ſequenda decreta mandarunt. In eadem epiſtola ſic ait idem NICOLAVS Pontifex: Animaduertendum eſt, quia non Nicena, non deniquè ulla ſynodus quicquam Romanæ contulit Eccleſiæ priuilegij: quæ in Petro nouerat eam totius iura poteſtatis pleniter meruiſſe, & cunctarum Chriſti ouium regimen accepiſſe, ſicut beatus præſul Bonifacius atteſtatur, uniuerſis Epiſcopis per Theſſaliam conſtitutis ſcribens: Inſtitutio uniuerſalis naſcentis Eccleſiæ de beati Petri ſumpſit honore principium, in quo regimen eius & ſumma conſiſtit. EX eius enim Eccleſiaſtica diſciplina per omnes eccleſias, religionis iam creſcente cultura, fons emanauit. Nicenæ ſynodi non aliud præcepta teſtantur, adeò, ut non aliquid ſuper eam auſa ſit conſtituere, cum uideret nihil ſupra meritum ſuum poſſe conferri. Omnia deniquè huic nouerat Domini ſermone conceſſa: Si omnia, ergò nihil defuit quod illi non ceſſerit. ET paulò antè idem NICOLAVS ait: Eccleſiæ Romanæ priuilegia, Chriſti ore in beato Petro firmata, in Eccleſia ipſa diſpoſita, antiquitùs obſeruata, & à ſanctis uniuerſalibus Synodis celebrata, atque à cuncta Eccleſia iugiter uenerata, nullatenùs poſſunt minui, nullatenùs infringi, nullatenùs commutari. Quoniam fundamentum quod Deus poſuit, humanus non ualet amouere conatus: & quod DEVS ſtatuit, firmum ualidumq; conſiſtit. Illeq. potiſsimum peccat, qui Dei ordinationi reſiſtere tentat.

In epiſtola ad Michaelẽ Imperatorem Conſtantinopolitanum.

Sedis Apoſtolicę authoritas.

Appellatio ad ſedẽ Rom.

Ex eadẽ epi. Nicolai quædã alia à Gratiano non citata.

Priuilegia Romanæ Eccleſiæ ſvñ profecta.

Bonifacij primi teſtimoniũ adducit.

Perpetua Ro. Eccleſiæ priuilegia.

tentat. Priuilegia, inquam, iſtius ſedis uel ecclesiæ perpetua ſunt, diuinitùs radicata atque plantata ſunt: impingi poſſunt, transferri non poſſunt: trahi poſſunt, euelli non poſſunt. Anterus etiàm Pontifex & martyr, in eadē quæſtione tertia à Gratiano adducitur, qui in hunc modum ait: Facta ſubditorū iudicantur à nobis, noſtra uerò iudicat DEVS. Citatur rurſus in eadē quæſtione Gelaſius Pontifex, ità ſcribens: Cuncta per mundum nouit eccleſia, quoniam quorumlibet ſententijs ligata Pontificum, ſedes beati Petri Apoſtoli ius habet reſoluendi, utpotè quę de omni eccleſia fas habeat iudicandi, neque cuiquam de eius liceat iudicare iudicio. Siquidem ad illam de qua libet mundi parte canones appellari uoluerunt, ab illa autem nemo ſit appellare permiſſus. Et paulò pòſt: Sed nec il a præterimus, quòd Apoſtolica ſedes frequenter, vt dictum eſt, more Maiorum, etiam ſine ulla Synodo præcedente, & ſoluendi, quos Synodus iniquè damnauerat, & damnandi, nulla exiſtente ſynodo, quos oportuit, habuerit poteſtatem. Sanctæ memoriæ quippe Athanaſium Synodus Orientalis addixerat, quem tamen exceptum ſedes Apoſtolica, quia damnationi Græcorum non conſenſit, abſoluit. Sanctæ memoriæ nihilominùs Ioannem Conſtantinopolitanum ſynodus etiam Catholicorum Præſulum certè damnauerat, quem ſimili modo Sedes Apoſtolica etiàm ſola, quia non conſenſit, abſoluit. Itemque Sanctum Flauianum, pontificum Græcorum congregatione damnatum, pari tenore, quoniam ſola Sedes Apoſtolica non conſenſit, abſoluit, potiusque qui illic receptus fuerat, Dioſcorum ſecundæ ſedis præſulem ſua authoritate damnauit, & impiam ſynodum non conſentiē do ſola ſubmouit, & authoritate, ut ſynodus Chalcedonenſis fieret, ſola decreuit. In qua ergò, ut ſola ius habuit abſoluendi eos, quos ſynodica decreta perculerant: ſic etiàm ſine ſynodo in hac eadem cauſa plurimos etiàm Metropolitanos damnaſſe cognoſcitur.

Ruſus ex Gratiano. In epi. ad Epiſcopos Bæticæ & Toletanæ prouinciæ. In epiſto. ad Epos Dardaniæ. Sedis Apoſtolicæ authoritas circa Eporum negocia exemplis oſtēditur. Athanaſij. Chryſoſtomi. Flauiani.

4. HIERONYMVS epiſtola quinquageſimaſeptima ad Damaſum: Obteſtor beatitudinem tuam per crucifixum, mundi ſalutem, per homouſion Trinitatem, ut mihi epiſtolis tuis ſiue tacendarum, ſiue dicendarum hipoſtaſeon detur authoritas. Simul etiàm, cui apud Antiochiam debeam communicare, ſignifices: quia Cāpenſes cum Tarſenſibus hæreticis copulati, nihil aliud ambiunt, quam ut authoritate communionis ueſtræ fulti, tres hypoſtaſes cū antiquo ſenſu prædicent. Reliqua ut ſuprà, quæſt. nona, D.

Ad Ro. Pontificis iudiciū & ſententiam cōfugit Hieronymus ī re dubia.

5. ET quinquageſimaoctaua ad Damaſum, ut ſupra, ibidèm.

6. CHALCEDONENSIS ſynodus actione tertia in relatione ad Leonem pō tificem de omnibus geſtis: Rogamus igitur, & tuis decretis noſtrum honora iudiciū, & ſicut nos capiti in bonis adiecimus conſonantiam, ſic & ſummitas tua filijs (quod docet) adimpleat.

Confirmatio decretorū Cōcilij Chalce. petitur à Ro. Pontifice.

7. IN actione quarta ſextæ ſynodi generalis recitatur epiſtola Agathonis Pontificis ad Conſtantium, Heraclium, & Tiberium Auguſtos, in qua inter cætera ſic habetur: Beatus Petrus ſpiritales oues eccleſiæ ab ipſo redēptore omnium terna commendatione paſcendas ſuſcepit: cuius adnitente præſidio, hæc Apoſtolica eius eccleſia nunquàm à uia ueritatis in qualibet erroris parte deflexa eſt: cuius authoritatem, utpotè Apoſtolorum omnium principis, ſemper omnis Catholica CHRISTI eccleſia, & uniuerſales ſynodi fideliter amplectentes, in cunctis ſecutæ ſunt, omneſque uenerabiles Patres Apoſtolicam eius doctrinam amplexi, per quam & probatiſsima eccle

Ioan. ult. nunquàm errauit in fide. Synodi generales & Sancti Patres doctrinam Apoſtolicæ Sedis ſecuti ſunt: hæretici verò cāoppugnare ſunt ſoliti.

ſiæ CHRISTI luminaria claruerunt, & ſancti quidem Doctores orthodoxi uenerati atque ſecuti ſunt: hæretici autem falſis criminationibus ac derogationum odijs inſecuti. Et paulò pòſt: Hæc eſt ueræ fidei regula, quam & in proſperis, & in aduerſis uiuaciter tenuit ac defendit hæc ſpiritalis mater ueſtri tranquilliſsimi Imperij Apoſtolica CHRISTI eccleſia, quæ per DEI omnipotentis gratiam à tramite Apoſtolicæ traditionis nunquàm errasse probabitur, nec hæreticis nouitatibus deprauata ſuccubuit: ſed ut ab exordio fidei Chriſtianæ percepit ab authoribus ſuis Apoſtolorum CHRISTI principibus, illibata finetenus permanet, ſecundùm ipſius Domini Saluatoris diuinam pollicitationem, quam ſuorum Diſcipulorum principi in ſacris Euangelijs fatus eſt: Petre, Petre, inquiens, eccè ſatan expetiuit ut cribraret uos, ſicut qui cribrat triticum: Ego autem pro te rogaui, ut non deficiat fides tua. Et tu aliquandò conuerſus, confirma fratres tuos. Conſideret itaque ueſtra tranquilla clementia, quoniam Dominus & Saluator omnium, cuius fides eſt, qui fidem Petri non defecturam promiſit, confirmare eum fratres ſuos admonuit: quod Apoſtolicos pontifices meæ exiguitatis prædeceſſores, confidenter feciſſe ſemper, cunctis eſt cognitum: quorum & puſillitas mea, licèt impar & minima, pro ſuſcepto tamen diuina dignatione miniſterio pediſſequa cupit exiſtere.

Nunquā errauit Ro. Eccleſia in fide.

Eadē habet Lucius Pontifex & martyr in epiſtola ad Epos Galliæ & Hiſpaniæ, & poſt eum Marcus papa in reſcripto ad Athanaſiū & Epos Aegypti.

Ex pollicitatione diuina. Luc. 22.

IN eadem actione recitatur epiſtola Agathonis & Romanæ ſynodi centum uiginti quinque Epiſcoporum, ad eoſdem Imperatores: Credimus, quia quod paucis raròque conceſſum eſt, à DEO coronato ueſtro imperio diuinitùs concedetur, & per ipſum Catholicæ atque Apoſtolicæ ueræ noſtræ fidei ſplendidiſsimum in omnium montibus emicet lumen, quod ex ueri luminis fonte, tanquàm de radio uiuifici fulgoris, per miniſtros beatos Petrū & Paulum apoſtolorū principes, eorumque diſcipulos & Apoſtolicos ſucceſſores, gradatim uſque ad noſtram paruitatem, Dei opitulatione ſeruatū eſt, nulla hæretici erroris tetra caligine tenebratum, nec falſitatis nebulis confœdatum, nec intermixtis hæreticis prauitatibus uelut caliginoſis nebulis perumbratum, immune atque ſyncerum, & ſuis radijs perluſtratum, pijſſimis conatibus conſeruare cupit ueſtrum à Deo coronatum faſtigium. In hoc enim tam Apoſtolicæ Sedis, quamque noſtri exigui famulatus prædeceſſores uſque hactenus non ſine periculis deſudarunt: nunc decretali commonitione cum Apoſtolicis Pontificibus conſulentes, nunc ſynodali definitione, quæ ueritatis regula continebat, omnibus innoteſcentes: & terminos quos tranſgredi nefas eſt, uſque ad animæ ipſius exitum conſtanter defendētes, non ſeducti blandimētis, non periculis territi, ut illam in Euangelijs Domini noſtri ſententiam operibus demonſtrarent, qua ſententialiter præcepit, dicens: Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, &c. & ſubſequenti pœna deterret, quia ſeueriter comminatur: Qui me negauerit &c. Execratur enim uera confeſsio pietatis, iuxta diuerſitates temporum uariari, ſicut nec ipſe ueritatem uariari admittit, de quo eſt ipſa uera confeſsio, qui dicit: Ego ſum, & non ſum mutatus.

Hæc epiſtola ſiue ſuggeſtio ſynodica, unà cū pcedēti approbata ē ab ipſa Synodo, actiōe 8. & 17.

Doctrina Apoſtolica, ſyncera & immaculata ab oībus hæreſib. i Apoſtolica ſede ſeruata eſt.

Summorū pōtificū conatus in conſeruanda tuendaq; uera fide.

Prouer. 22.

Matth. 10.

Vera fides nō mutatur ſecūdùm tēpora.

Mal. 3.

8. AVGVSTINVS epiſtola centeſima decimaoctaua ad Ianuarium, capite primo: Illa quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſeruantur, datur intelligi, uel ab ipſis Apoſtolis, uel plenarijs Concilijs, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima authoritas, commendata atq; ſtatuta retineri.

Conciliorum Generaliū ſaluberrima authoritas.

9. IDEM

Conciliũ plenariũ totius Eccleſię conſenſio ab Auguſtino appellatur.

9. Idem Auguſtinus libro primo contra Donatiſtas, capite decimooctauo: Illis temporibus antequàm plenarij concilij ſententia quid in hac re ſentiendum eſſet, totius ecclesiæ cõſenſio cõfirmaſſet, uiſum eſt Cypriano, &c.

Beatus Gregorius libro primo, epiſtola vigeſimaquarta &c. ut ſuprà in hac eadem quæſtione B. authoritat. 10.

Optima rõ ab hæreſibus ſibi cauendi.

10. Vincentius Lirinẽſis in libello ſuo aureo aduersùs prophanas omnium hæreſeon nouationes: Sæpè magno ſtudio & ſumma attẽtione perquirens à quamplurimis ſanctitate & doctrina præſtantibus uiris, quonam modo poſſim certa quadam & quaſi generali ac regulari uia, Catholicæ fidei ueritatem ab hæreticæ prauitatis falſitate diſcernere, eiuſmodi ſemper reſponſum ab omnibus ferè retuli: Quòd ſiue ego, ſiue alius uellet exurgentium hæreticorum fraudes depræhendere, laqueosque uitare, & in fide ſana ſanus atque integer permanere, duplici modo munire fidem ſuam, Domino adiuuante, deberet. Primo ſcilicet diuinæ legis authoritate: tum deindè ecclesiæ Catholicæ traditione. Hic forſitan requirat aliquis: Cùm ſit perfectus Scripturarum canon, ſibique ad omnia ſatis ſuperque ſufficiat, quid opùs eſt, ut ei ecclesiaſticæ intelligentiæ iungatur authoritas? Quia uidelicet Scripturam ſacram pro ipſa ſui altitudine non uno eodemq; ſenſu uniuerſi accipiunt, ſed eiuſdem eloquia aliter atque aliter, alius atque alius interpretatur: ut penè quot homines ſunt, tot illinc ſententiæ erui poſſe uideantur. Aliter nanque illam Nouatianus, aliter Photinus, aliter Sabellius, aliter Donatus exponit, aliter Arrius, Eunomius, Macedonius, aliter Apollinaris, Priſcillianus, aliter Iouinianus, Pelagius, Cæleſtius, aliter poſtremò Neſtorius. Atque idcircò multùm neceſſè eſt propter tantos tam uarij erroris anfractus, ut propheticæ & Apoſtolicæ interpretationis linea ſecundùm ecclesiaſtici & Catholici ſenſus normã dirigatur. In ipſa Catholica eccleſia magnoperè curandũ eſt, ut id teneamus, quod ubiquè, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt: hoc eſt etenim uerè proprieque Catholicum, quod ipſa uis nominis ratioque declarat, quę omnia uerè uniuerſaliter compręhendit. Sed hoc ità demùm fit, ſi ſequamur uniuerſitatem, antiquitatem, conſenſionem. Sequemur autem uniuerſitatem hoc modo: ſi hanc unam fidem ueram eſſe fateamur, quam tota per orbem terrarum cõfitetur eccleſia. Antiquitatem uerò ità, ſi ab his ſenſibus nullatenùs recedamus, quos ſanctos maiores ac patres noſtros celebraſſe manifeſtum eſt: Conſenſionem quoquè itidèm, ſi in ipſa uetuſtate, omnium, uel certè penè omnium, ſacerdotum pariter & magiſtrorum definitiones, ſententiasque ſpectemus. Quid igitur faciet Chriſtianus Catholicus, ſi ſe aliqua eccleſiæ particula ab uniuerſalis fidei communione præciderit? Quid itaque, niſi ut peſtifero, corruptoque membro ſanitatem uniuerſi corporis anteponat? Quid ſi nouella aliqua contagio non iam portiunculam tantum, ſed totam pariter eccleſiam commaculare conetur? Tunc item prouidebit, ut antiquitati inhæreat, quæ prorsùs iam non poteſt ab ulla nouitatis fraude ſeduci. Quid ſi in ipſa uetuſtate duorum aut trium hominum, uel certè ciuitatis unius, aut etiam prouinciæ alicuius error depræhendatur? Tunc omninò curabit, ut paucorum temeritati uel inſcitiæ, ſi qua ſunt uniuerſaliter antiquitùs uniuerſalis † Concilij decreta, præponat. Quid ſi tale aliquid emergat, ubi nihil eiuſmodi reperiatur? Tunc operam dabit, ut collatas inter ſe Maiorum conſulat interrogetque ſentẽtias, eorum duntaxat, qui diuerſis licet temporibus & locis,

Cur ſolis ſcripturæ teſtimonijs oĩa tranſigi nequeãt.

Scripturarum alia atq; alia apud hæreticos, eaq; ſæpè contraria expoſitio.

Tenendum quod ubique quod ſemp, quod ab omnibus creditũ eſt.

Vniuerſitas.

Antiquitas.

Conſenſio.

Catholicorũ officium dũ nouæ hæreſes emergunt.

Concilium uniuerſale.

† aliàs Eccleſiæ

& locis, in unius tamen Eccleſiæ Catholicæ communione & fide permanẽtes, magiſtri probabiles extiterunt: & quicquid non unus aut duo tantùm, ſed omnes pariter, uno eodemque conſenſu apertè, frequenter, perſeueranter tenuiſſe, ſcripſiſſe, docuiſſe cognouerit, id ſibi quoque intelligat abſq; vlla dubitatione credendum. Ibid. poſt multa: Quæ cum ità ſint, ille eſt uerus & germanus Catholicus, qui ueritatem Dei, qui eccleſiam, qui Chriſti corpus diligit, qui diuinæ religioni, qui Catholicæ fidei nihil præponit, non hominis cuiuſpiam authoritatem, non amorem, non ingenium, non eloquentiam, non philoſophiam: ſed hæc cuncta deſpiciens, & in fide fixus, ſtabilis permanens, quicquid uniuerſaliter antiquitùs eccleſiam Catholicam tenuiſſe cognouerit, id ſolum ſibi tenendum, credendumque decernit. Quicquid uerò ab aliquo deinceps uno, præter omnes, uel cõtra omnes ſanctos, nouum & inauditum ſubinduci ſenſerit, id nõ ad religionem, ſed ad tentationem potiùs intelligat pertinere. Et poſt quædam: Profanas, inquit Paulus, uocum nouitates deuita. Quid eſt profanas? Quæ nihil habent ſacri, nihil religioſi, ab eccleſiæ penetralibus, quæ eſt templum Dei, penitùs extraneas. Profanas, inquit, uocum nouitates. Vocum, id eſt, dogmatum, rerum, ſententiarum nouitates, quæ ſunt uetuſtati, quæ antiquitati contrariæ. Quæ ſi recipiantur, neceſsè eſt ut fides beatorum patrum aut tota, aut certè magna ex parte uioletur. Neceſsè eſt ut omnes omnium ætatum fideles, omnes ſancti, omnes caſti, continentes, uirgines, omnes clerici, leuitæ & ſacerdotes, tanta Confeſſorum millia, tanti martyrum exercitus, tanta urbium, tanta populorum celebritas & multitudo, tot inſulæ, prouinciæ, reges, gentes, regna, nationes, totus poſtremò iam penè terrarum orbis per Catholicam fidem CHRISTO capiti incorporatus, tanto ſeculorum tractu ignoraſſe, erraſſe, blaſphemaſſe, neſciſſe quid crederet, pronuncietur. Profanas, inquit, uocum nouitates deuita, quas recipere atque ſectari nunquàm Catholicorum, ſemper uerò hæreticorum fuit. Et reuerà, quæ unquàm hæreſis, niſi ſub certo nomine, certo loco, certo tempore ebulliuit? Quis unquã hęreſes inſtituit, niſi qui ſe priùs ab eccleſię Catholicæ uniuerſitatis & antiquitatis conſenſione diſcreuerit? Et pòſt pauca: Hoc apud omnes ferè hæreſes quaſi ſolenne eſt ac legitimũ, ut ſemper profanis nouitatibus gaudeant, antiquitatis ſcita faſtidiant, & per oppoſitiones falſi nominis ſcientię è fide naufragent. Contrà uerò Catholicorum hoc ferè proprium, depoſita ſanctorum patrum & commiſſa ſeruare, damnare profanas nouitates, & ſicut dixit atque iterùm prædixit Apoſtolus: Si quis annunciauerit pręterquàm quod acceptum eſt, anathemare. Et aliquibus interpoſitis: Sed dicit aliquis: Si diuinis eloquijs, ſententijs, promiſsionibus, & diabolus & diſcipuli eius utuntur, quorum alij ſunt Pſeudoapoſtoli, alij Pſeudoprophetæ, & Pſeudomagiſtri, & omnes ex toto hæretici: quid facient Catholici homines, & matris eccleſiæ filij? quonam modo in ſcripturis ſanctis ueritatem à falſitate diſcernent? Hoc ſcilicet facere magnoperè curabunt, quod in principio Commonitorij iſtius ſanctos & doctos uiros tradidiſſe nobis ſcripſimus, ut diuinum canonem ſecundùm uniuerſalis eccleſiæ Traditiones, & iuxta catholici dogmatis regulas interpretentur, in qua item Catholicæ Apoſtolicæq; eccleſiæ ſequantur neceſsè eſt uniuerſitatem, antiquitatem, conſenſionem. Et ſi quando pars contra uniuerſitatẽ, nouitas contra uetuſtatem, unius uel paucorum errantium diſſenſio contra omnium uel certè multo plurium catholicorum conſenſionem rebellaue-

Patrum conſenſus.

Verus & germanus catholicus quis eſt.

1. Timoth. 6.

Profanæ nouitates nouaque in fide dogmata ſi ſuſcipiant, quæ & quanta incommoda ſequentur.

Hæreticorũ propriũ, nouitates profanas ſectari.

Catholicorũ propriũ eſt, dãnare nouitates & depoſitum ſeruare. Matth. 4.

Scripturæ quemadmodum interpretandæ.

rit, præferant partis corruptioni uniuerſitatis integritatem: in qua eadem
uniuerſitate nouitatis profanitati, antiquitatis religionem: itemq; in ipſa
uetuſtate unius ſiue paucisſimorum temeritati primum omnium generalia

Concilij uniuerſalis decreta: ac deindè Patrum conſentiẽtes ſententiæ ſequẽdæ.

ſi qua ſuut uniuerſalis Concilij decreta præponant, tunc deindè ſi id minus
eſt, ſequantur quod proximum eſt, multorum atque magnorum conſentien-
tes ſibi ſententias magiſtrorum: quibus, adiuuante Domino, fideliter, ſobriè,
ſolicitè obſeruatis, non magna difficultate noxios quoſque exurgentium hę
reticorum depræhendemus errores. Hic iam conſequens eſſe uideo, ut exe
plis demonſtrem, quonam modo profanæ hæreticorum nouitates, prolatis
atque collatis ueterum magiſtrorum concordantibus ſibimet ſententijs, &
depræhendantur & condemnentur: quæ tamen antiqua ſanctorum patrum
conſenſio, non in omnibus diuinæ legis quæſtiunculis, ſed ſolùm certe præ-
cipuè in fidei regula, magno nobis ſtudio & inueſtiganda eſt & ſequenda.

Nouarum hæreſum confutatio ex ſentẽtijs antiquorum Patrum.

Antiquarum hæreſum q̃ꝺo inſtituẽda cõfutatio.

Sed neque ſemper, neque omnes hæreſes hoc modo impugnandæ ſunt, ſed
nouitiæ redentesq; tantummodò, cùm primùm ſcilicet exoriuntur, antequã
infalſarint uetuſtę fidei regulas, ipſius temporis uetentur anguſtijs, ac priuſ-
quàm manente latiùs ueneno, maiorum uolumina uitiare conentur: Cæte-
rum dilatatæ & inueteratæ hæreſes nequaquàm hac uia aggrediendæ ſunt,
eò quòd prolixo temporum tractu longa ijs furandæ ueritatis patuerit occa
ſio. Atque ideò quaſcunque illas antiquiores uel ſchiſmatum, uel hæreſeon
profanitates, nullo modo nos oportet, nisì aut ſola, ſi opùs eſt, ſcripturarum
authoritate conuincere, aut certè antiquitùs uniuerſalibus ſacerdotum Ca-
tholicorum concilijs conuictas damnataſq; uitare. Itaque cùm primùm ma
li cuiuſque erroris putredo erumpere cœperit, & ad defenſionem ſui quædã
ſacra legis uerba furari, eaque fallaciter & fraudulenter exponere: ſtatim
interpretando canoni Maiorum ſententiæ congregandæ ſunt, quibus illud
quodcunque exurget nouitium, ideoq; profanum, & abſq; ulla ambage pro-
datur, & ſine ulla retractatione damnetur Sed eorum duntaxàt Patrum ſen

Conſenſus Patrum.

tentiæ conferendæ ſunt, qui in fide & communione catholica ſanctè, ſapien
ter, conſtanter uiuentes, docentes, & permanentes, uel mori in CHRISTO fi-
deliter, uel occidi pro CHRISTO feliciter meruerunt. Quibus tamen hac le-
ge credendum eſt, ut quicquid uel omnes, uel plures uno eodemq; ſenſu, ma
nifeſtè, frequenter, perſeueranter uelut quodam conſentiente ſibi magiſtro-
rum concilio, accipiendo, tenendo, tradendo firmauerint, id pro indubitato,
certo ratoq; habeatur: Quicquid uerò, quanuis ille ſanctus & doctus, quan
uis Epiſcopus, quanuis Confeſſor & martyr, præter omnes, aut etiàm con-
tra omnes ſenſerit, id inter proprias & occultas & priuatas opiniunculas à
communis & publicæ ac generalis ſententiæ authoritate ſecretum ſit, nec cũ
ſummo æternę ſalutis periculo, iuxta ſacrilegam hęreticorum & ſchiſmati-
corum conſuetudinem, uniuerſalis dogmatis antiqua ueritate dimiſſa, unius
hominis nouitium ſectemur errorem. Quorum beatorum Patrum ſanctum
catholicumque conſenſum nè quis ſibi temerè contemnendum fortè arbitre

1. Cor. 12.

tur, ait in prima ad Corinthios Apoſtolus: Et quoſdam quidẽ poſuit DEVS
in eccleſia, primùm Apoſtolos, quorum ipſe unus erat: ſecundò prophetas

Actor. 21.

qualem in Actibus Apoſtolorum legimus Agabum : tertiò Doctores,

Contemnens patrũ in fide cõſensũ, Deũ contemnit.

qui Tractatores nunc appellantur, quos hic idem Apoſtolus etiàm Prophe-
tas interdùm nuncupat, eò quòd per eos prophetarum myſteria populis ape
riantur. Hos ergò in Eccleſia Dei diuinitùs per tempora & loca diſpenſa-
tos,

tos,quiſquis in ſenſu catholici dogmatis unum aliquid in CHRISTO ſentientes contempſerit,non hominem contemnit,ſed DEVM: à quorum ueridica unitate nè quis diſcrepet,impenſiùs obteſtatur idem Apoſtolus,dicens: Obſecro autem uos fratres, ut id ipſum dicatis omnes, & non ſint in uobis ſchiſmata: ſitis autem perfecti in eodem ſenſu,& in eadem ſententia. Quòd ſi quis ab eorum ſententiæ communione deſciuerit, audiat illud eiuſdē Apoſtoli: Non eſt Deus diſſenſionis,ſed pacis. 1.Cor.1. 1.Cor.14.

IBIDEM: Diximus in ſuperioribus hanc fuiſſe ſemper & eſſe hodieque catholicorum conſuetudinem,ut fidem ueram duobus his modis approbēt: Primùm diuini canonis authoritate,deindè Eccleſiæ Catholicæ traditione: non quia canon ſolus non ſibi ad uniuerſa ſufficiat, ſed quia uerba diuina pro ſuo plerique arbitratu interpretantes,uarias opiniones erroresq́; concipiant. Atque ideò neceſsè ſit, ut ad unam Eccleſiaſtici ſenſus regulam ſcripturæ cœleſtis intelligentia dirigatur, in his duntaxàt præcipuè quæſtionibus,quibus totius catholici dogmatis fundamenta nituntur. Item diximus in ipſa rurſùs Eccleſia uniuerſitatis pariter & antiquitatis conſenſionem ſpectari oportere, nè aut ab unitatis integritate in partem ſchiſmatis abrumpamur,aut è uetuſtatis religione in hæreſeon nouitates præcipitemur. Item diximus, in ipſa Eccleſiæ uetuſtate duo quædam uehementer ſtudioſeq́; obſeruanda, quibus penitùs inhærere deberent, quicunque hæretici eſſe nolint. Primùm, ſi quid eſſet antiquitùs ab omnibus Eccleſiæ Catholicæ ſacerdotibus uniuerſalis concilij authoritate decretum. Deindè, ſi qua noua exurgeret quæſtio, ubi id minimè reperiretur, recurrendum ad ſanctorum patrum ſententias eorum duntaxàt, qui ſuis quique temporibus & locis in unitate communionis & fidei permanentes, magiſtri probabiles extitiſſent. Et quicquid uno ſenſu atque conſenſu tenuiſſe inuenirētur,id Eccleſiæ uerum & catholicum abſque ullo ſcrupulo iudicaretur. Et in fine: Neceſſè eſt profectò omnibus deincèps catholicis, qui ſeſe Eccleſiæ matris legitimos filios probare ſtudent,ut ſanctæ ſanctorum patrum fidei inhæreant,adglutinentur,immoriantur: profanas uerò profanorum nouitates deteſtentur,horreſcant,inſectentur,perſequantur. Summaria repetitio eorū q̄ dicta ſunt. Fidei ſanctorū Patrum inhærendum.

11. AVGVSTINVS libro primo contra Iulianum Pelagianum, capite ſecundo,adducturus teſtimonia ſanctorum Patrum de originali peccato, ſic ait: Sed tu qui tam crebrò nobis Manichæorum nomen opponis, quos & quales uiros & quantos fidei catholicæ defenſores, tam execrabili criminatione appetere audeas,ſi euigilas,intuere. Non quidem omnium de hac re ſententias, nec omnes eorum quos commemorabo, me congregaturum eſſe polliceor,quia nimis longum eſt,& neceſsè eſſe non arbitror,ſed ponā pauca paucorum,quibus tamen noſtri contradictores cogantur erubeſcere & cedere,ſi ullus in eis uel Dei timor,uel hominum pudor tantum malum peruicaciæ ſuperauerit. ET poſteà in eodem capite: Abſit ut Conſtantinopolitanus Ioannes de baptiſmate paruulorum,eorumq́ue à paterni chirographi liberatione per CHRISTVM tot ac tantis coepiſcopis ſuis, maximeque Romano Innocentio,Carthaginenſi Cypriano,Cappadoci Baſilio,Gregorio Nazianzeno,Gallo Hilario,Mediolanenſi reſiſtat Ambroſio. Alia ſunt in quibus inter ſe aliquandò etiàm doctiſsimi atque optimi regulæ catholicę defenſores,ſalua fidei compage, non conſonant, & alius alio de una re melius aliq̄d dicit & uerius. Hoc aūt un̄ nūc agimus,ad ipſa fidei ptinet fundamēta. Auguſtinus oppugnat Pelagianos ſanctorum Patrū ſententijs. Sancti Patres in quib. rebus aliquādò diſſentiant.

12. Idem aduerſus eundem libro ſecundo in epilogo ipſius libri: Hoc, inquit, probauimus Catholicorum authoritate ſanctorum, qui & hoc aſſerunt, quod de originali peccato dicimus, & illa quinque eſſe uera omnia confitentur. Ac per hoc non eſt conſequens, ut hoc falſum ſit, quia uera ſunt illa. Tales quippe ac tanti uiri ſecundùm catholicam fidem quæ ubiquè toto orbe diffunditur,& hoc,& illa uere eſſe confirmant, ut uera fragilis,& quaſi argutula nouitas ſola authoritate conteratur illorum, præterquàm quòd ea dicunt, ut ſe per eos loqui ueritas ipſa teſtetur. Et poſt nõ nulla: At ego ubicunquè ſis, ubicunquè legere iſta poteris, te ante iſtos in tuo corde conſtitui, quos non amicos meos, & inimicos tuos, aliqua in meã partem gratia propendentes aliquo abs te merito tuæ offenſionis auerſos,& ob hoc tibi aduerſos, in hac noſtra diſceptatione conſtitui cognitores. Nec eos qui nunquàm fuerunt, aut non ſunt, aut quorum ſententiæ de hoc quod inter nos diſputatur, incertæ ſunt, in cogitatione confinxi, ſed ſanctos, & in ſancta Eccleſia illuſtres Antiſtites Dei, non Platonicis & Ariſtotelicis & Zenonicis, alijſque huiuſmodi, uel Græcis uel Latinis, quanquàm & iſtis aliquos eorum, uerum omnes ſacris literis eruditos, nominatim ſicut oportebat expreſsi, eorumque ſententias, quantùm ſufficere uidebatur, ſine ulla editas ambiguitate digeſsi, ut in eis timeas non ipſos, ſed illum qui ſibi eos utilia uaſa formauit,& ſancta templa conſtruxit, qui tunc de iſta cauſa iudicauerunt, quandò in eos nemo poteſt dicere, perperàm cuiquam uel aduerſari, uel fauere potuiſſe. Nondùm enim extiteratis, contra quos ſuſciperemus de hac quæſtione conflictum. Nondùm enim eratis, qui diceretis, quod in libris tuis ponis, quia de uobis multitudini mentiti fauerimus,& quòd Cæleſtianorum uel Pelagianorum nomine homines terreamus,& quod terrore ab omnibus extorqueamus aſſenſum. Certè ipſe dixiſti, quod omnes Iudices ab odio, amicitia, inimicitia, ira uacuos eſſe deceat, pauci tales potuerunt inueniri. Sed Ambroſium alioſque collegas eius, quos cum illo commemoraui, tales fuiſſe credendum eſt. Verùm etſi tales non fuerunt in his cauſis quas ad ſe delatas,& inter partes cognitas, cùm hic uiuerent, ſuo iudicio definierunt, ad hanc tamen cauſam tales erant, quando de illa ſentẽtias protulerunt, nullas nobiſcum uel uobiſcum amicitias attenderunt, uel inimicitias exercuerunt. Neque nobis neque uobis irati ſunt, neque nos, neq; uos miſerati ſunt. Quod inuenerunt in Eccleſia, tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod à patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt. Nondùm uobiſcũ apud iſtos Iudices aliquid agebamus,& apud eos acta eſt cauſa noſtra. Nec nos, nec uos eis noti fueramus,& eorum pro nobis latas contra uos ſententias recitamus: nondùm uobiſcum certabamus, & eis pronunciantibus uicimus. Et paulò pòſt: Et addis ad aliquid inueniendum, multitudinem nihil prodeſſe cæcorum: etiam iſtos cæcos dicere audebis? Et uſqueadeò permiſcuit imis ſumma longus dies, uſqueadeò tenebræ lux, & lux tenebræ eſſe dicuntur, ut uideant Pelagius, Cæleſtius, Iulianus: & cæci ſint Hilarius, Gregorius, Ambroſius? Sed qualiſcunque homo ſis, tamẽ quia homo es, uidere mihi uideor uerecundiam tuam, ſi tamen non in te ſpes eſt omnis emortua ſanitatis, & quodammodò audio uocem tuam: reſpondes, Abſit ut audeam cæcos, iſtos uiros uel cogitare uel dicere. Et ſub finem: Talibus poſt Apoſtolos ſanctæ Eccleſiæ plantatoribus, rigatoribus, ædificatoribus, paſtoribus, nutritoribus creuit. Ideò profanas uoces ueſtræ nouitatis expauit.

Argutula nouitas hæreticorũ Sanctorũ Patrũ authoritate cõteritur.

Antiq. Patres ſunt integri & incorrupti iudices in dirimẽdis cõtrouerſijs poſteà exortis.

Patres docuerunt quod in Eccleſia inuenerũt,& à Maioribus acceperunt.

Hodiè benè audẽt quidã.

pauit,&c. Is igitur eloquijs & tanta authoritate ſanctorum, profectò aut ſanaberis Dei miſericordia donante: quod quantum tibi optem, uidet qui faciat: aut ſi, quod abominor, in eadem quæ tibi uidetur ſapientia, & eſt magna ſtultitia, perdurauerís, nō tu iudices quæſiturus es, ubi cauſam tuam purges, ſed ubi tot ſanctos doctores egregios atque memorabiles catholicæ ueritatis accuſes, Irenæum, Cyprianum, Reticium, Olympium, Hilarium, Gregorium, Ambroſium, Baſilium, Ioannem, Innocentium, Hieronymum, cæterosque ſocios ac participes eorum, inſupèr & uniuerſam Chriſti Eccleſiam, cui diuinæ familiæ Dominica cibaria fideliter, miniſtrantes, ingenti in Domino gloria claruerunt.

Patres quos Auguſtin⁹ citauerat aduerſùs Pelagianos.

13. Actione tertia Concilij Chalcedonenſis, in Edicto ſiue legibus Valentiniani & Martiani Imperatorum, quas quidem leges beatiſsimus Papa Leo in ſuis confirmauit epiſtolis: quibus interdicuntur prohibenturque diſputationes de fide coram uulgo, & confirmantur Chalcedonenſis Concilij decreta atque ſtatuta, hæc leguntur uerba: Ceſſet iam profana contētio. Nā uerè impius atque ſacrilegus eſt, qui poſt tot ſacerdotum ſententiam, opinioni ſuæ aliquid tractandum relinquit. Extremæ quippe dementiæ eſt, in medio & perſpicuo die commentitium lumen inquirere. Quiſquis enim poſt ueritatem repertam, aliquid ulteriùs diſcutit, mendacium quærit. * Nemo itaque uel clericus uel militaris, uel alterius cuiuslibet conditionis, de fide Chriſtiana publicè turbis adunatis & audientibus, tractare conetur in poſterum, ex hoc tumultus & perfidiæ occaſionem requirens. Nam iniuriam facit iudicio religioſiſsimæ Synodi, ſi quis ſemel iudicata ac rectè diſpoſita reuoluere & publicè diſputare cōtendit, cùm ea quę nunc de Chriſtiana fide ſtatuta ſunt, iuxta Apoſtolicas expoſitiones & ſtatuta ſanctorum patrum trecentorum decem & octo, & centum quinquaginta, definita eſſe noſcuntur. Nam in contemptores huius legis pœna non deerit, quia non ſolùm contra fidem bene compoſitam ueniunt, ſed etiàm Iudæis & paganis ex huiuſcemodi certamine prophanant ueneranda myſteria. Igitur ſi clericus erit qui publicè tractare de religione auſus fuerit, à conſortio clericorum remouebitur: ſi uerò militia præditus ſit, cingulo ſpoliabitur. Cęteri etiàm huius criminis rei, de hac ſanctiſsima urbe pellentur, pro uigore iudiciario etiam competentibus ſupplicijs ſubiugandi. Conſtat enim, hinc hęreticę inſanię exordia fomitemque pręberi, dum publicè quidam diſputant atque contendunt. Vniuerſi ergò, quę à ſancta ſynodo Chalcedonenſi ſtatuta ſunt, cuſtodire debebunt, nihil poſteà dubitaturi. Hoc itaque noſtræ commoniti Serenitatis edicto, abſtinete à prophanis uocibus, & ulteriùs definite de diuinis diſputare, quod nefas eſt: Quia non ſolùm diuino iudicio peccatū hoc (prout credimus) punietur, uerumetiam legum & iudicum authoritate coercebitur.

* L. Nemo. C. de ſumma Trin. & fide Cath.

Qui ſemel in Cōcilio generali definita in dubiū uocāt aut retractāt, impij, & ſacrilegi ſūt.

14. Gelasivs Pontifex in epiſtola ad Epiſcopos Dardaniæ: Quapropter ſtultitiam reſpuentes inanium querelarum, perquirere uos oportet ab ipſis beatis Apoſtolis, & conſiderare prudenter, quoniam patres noſtri, catholici uidelicet, doctiq; pontifices, in unaquaque hęreſi quolibet tempore ſuſcitata, quicquid pro fide, pro ueritate, pro communione catholica atq; Apoſtolica ſecundùm ſcripturarum tramitem, prędicationemque Maiorum facta ſemel congregatione ſanxerunt, inconuulſum uoluerint deincèps firmumque conſtare: nec in eadem hac cauſa denuò, quæ præfixa fuerant, retractari

Semel definita in Eccleſia no reuocāda in dubiū aut retractanda.

qualibet recenti præſumptione permiſerint: ſapientiſsimè peruidentes, quoniam ſi decreta ſalubriter, cuiquam liceret iterare, nullum contra ſingulos quoſque prorsùs errores ſtabile perſiſteret eccleſiæ conſtitutum, ac ſemper eiſdem furoribus recidiuis omnis integra definitio turbaretur. Nam ſi limitibus etiam præfixis poſitarum ſemel ſynodalium regularum, non ceſſant eliſæ peſtes reſumptis certaminibus contra fundamentum ſeſe ueritatis attollere, & ſimplicia quæque corda percutere: quid fieret, ſi ſubindè fas eſſet perfidis inire concilium, cùm quamlibèt illa manifeſta ſit ueritas, nunquàm deſit, quod pernicioſa depromat falſitas: tametſi ratione uel authoritate deficiens, ſola tamen contentione non cedens? Quæ Maiores noſtri diuina inſpiratione cernẽtes, neceſſariè præcauerunt, ut quod cõtra unāquanq; hæreſim coacta ſemel ſynodus, pro fide, communione, ueritate Catholica atque Apoſtolica promulgaſſet, non finerent nouis poſt hæc retractationibus mutilari, nè prauis occaſio præberetur, quæ medicinaliter fuerant ſtatuta, pulſandi: ſed authore cuiuslibet inſaniæ ac pariter errore damnato, ſufficere iudicarunt, ut quiſquis aliquandò huius erroris communicator exiſteret, principali ſententia damnationis eius eſſet obſtrictus, quomodò manifeſtè quilibet uel profeſsione ſua, uel communione poſſet cognoſci.

Semel in Concilio definita, non in dubium reuocāda.

15. Leo Magnus in epiſtola quadrageſimatertia ad Martianum Auguſtum: Obteſtor & obſecro clementiam ueſtram, ut in præſenti ſynodo fidem, quam beati patres noſtri ab Apoſtolis ſibi traditam prædicarunt, nō patiamini quaſi dubiam retractari, & quæ olim maiorum ſunt authoriate damnata, rediuiuis non permittatis conatibus excitari. Illudque potiùs iubeatis, ut antiquæ Nicenæ ſynodi conſtituta, remota hæreticorum interpretatione, permaneant.

Retractatio nō admittēda in negocijs ſi dei ſemel definitis ab eccleſia.

16. Idem in epiſtola quinquageſima ad eundem. Compreſſa uel remota inquietudine ac prauitate paucorum, facilè firmabitur probanda concordia, ſi in eam fidem, quam Euangelicis & Apoſtolicis prædicationibus declaratam, per antiquos patres noſtros accepimus & tenemus, omnium corda concurrant, nulla penitùs diſputatione cuiuſquam retractationis admiſſa, nè per uanam fallacemque uerſutiam, aut infirma uideantur aut dubia, quæ in ipſo lapide angulari Christo fundata ſunt, & ſine fine manſura.

Aliorū Conciliorū generaliū de fide decreta, nō uocanda ſunt in dubium.

Et in epiſtola ſeptuageſimaoctaua ad Leonem Auguſtum: De rebus & apud Niceam & apud Chalcedonam (ſicut Deo placuit) definitis, nullum audemus inire tractatum, tanquàm dubia uel infirma ſint, quæ tanta per Spiritum ſanctum fixit authoritas.

XII

Quorsùm uerò ſpectat diuina iſthæc ordinatio, ut Paſtores & Doctores in Eccleſia conſeruentur.

a Chryſ. li. 3. de ſacerdot. Idē ho. 4. & 5. de verbis Eſa. Ignatius ad Smyrnen. Ambr. in exhort. ad uirgines & li. de dignit. ſacer. cap. 2.

A. Non parùm utilis ac ſalutaris eſt nobis diuina hæc ordinatio, qua poteſtas & hierarchia eccleſiaſtica Politicos magiſtratus omnes longè [a] antecellit. Eſt enim poteſtas hæc ſpiritualis, qua Chriſtianus populus ad ſpiritualia æternaque bona conſequenda maximè promouetur.

B. Prodest

B. Prodeſt in primis,ut Pauli verbis [b] utamur,*ad conſummationẽ ſanctorũ*,hoc eſt,ut qui illa poteſtate funguntur, exhibeant [c] omnem hominem perfectum in Chriſto,ſicut idem Paulus alibi loquitur ſuoq́ue ſtudio fideles ad ſanctitatis, in quam uocati ſunt,[d] perfectionem adducant. b Ephe.4.c c Coloſ.1.d d 1.Theſ.4.b

C. Prodest etiàm *in opus miniſterij*, ut qui ſunt & dicuntur miniſtri præcipui Eccleſiæ,habeant quod [e] vigilent ac curent ſemper pro concrediti ſibi ſummi muneris ratione. 2.Tim.3.b 2.Cor.13.d e Act.20.f Heb.13.c Cypria.1.lib. epi.9.ad Furnenſes.

D. Prodest præterea *in ædificationem corporis Chriſti*, ut norint hi ſpirituales & ſapientes [f] architecti circa [g] corpus Chriſti myſticum,quod ſingularem in ædificando contentionem requirit,continenter ſibi eſſe uerſandũ,ut iam ueræ fidei fundamenta iaciant ac confirment,iam reliqua fidelibus ad perfectam iuſtitiam neceſſaria [h] ſuperſtruant. Ephe.4.c f 1.Cor.3.b g Ephe.1.d Coloſ.1.c d Ephe.2.d h 1.Cor.3.c

E. Prodest demùm, *vt* [a] *non ſimus paruuli fluctuantes, ac circunferamur omni uento doctrinæ in nequitia hominum*.Hoc eſt propter imbecilliores, qui ſemper in eccleſia ſunt plurimi,neceſſariũ eſt munus Antiſtitum eccleſiaſticorum, præſertim hæreſum ventis ac perſecutionum [b] procellis in eccleſiæ domum irrũpentibus. Tum enim opùs eſt præſenti eorum præſidio, qui pro authoritate uelint & poſsint [c] arcere lupos, oues defendere,zizania extirpare,& ſana confirmare dogmata, nè ſimplices alioquin fallacium ac [d] perditorum hominum verbis, ſcriptis,& exemplis à via veritatis regia ſeducantur, quin potiùs ut omnes ueritatem non modò cognoſcentes,ſed etiàm facientes,in illo qui caput eſt Chriſtus,grandeſcant atq; proficiant,ut idem Paulus [e] adiunxit. a Ephe.4.d 1.Cor.14.d Rom.15.a Act.14.d 1.Theſ.4.a Ezech.34.r b Matt.7.d c Act.20.f Ezech.33.b 2.Tim.2.d4.a Tit.1.c d 2.Pe.2.23.a Rom.16.c Iud.1.f Matth.7.c e Ephe.4.d

SCRIPTVRAE.

B. Ad Epheſios quarto: Et ipſe dedit quoſdam quidem apoſtolos,quoſdam autem prophetas,alios uerò Euangeliſtas,alios autem paſtores & doctores ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterij,in ædificationem corporis Chriſti: donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in uirum perfectum,in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti: ut iam non ſimus paruuli fluctuantes, & circunferamur omni uento doctrinæ in nequitia hominum, in aſtutia ad circunuentionem erroris. Veritatem autem facientes in charitate, creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Christvs.

Ad Coloſſenſes primo: Docentes omnem hominem in omni ſapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Iesv: in quo &

laboro, certando ſecundùm operationem eius, quam operatur in me in uirtute.

Prioris ad Theſſalonicenſes quarto: Non enim uocauit nos Deus in immunditiam, ſed in ſanctificationem.

Posterioris ad Timotheum tertio: Vt perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.

Posterioris ad Corinthios decimotertio: De cætero fratres, gaudete, perfecti eſtote, &c.

Actorvm vigeſimo capite: Attendite uobis & uniuerſo gregi, in quo uos ſpiritus ſanctus poſuit epiſcopos, regere eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.

Ad Hebræos decimotertio: Obedite præpoſitis ueſtris, & ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilant quaſi rationem pro animabus ueſtris reddituri: ut cũ gaudio hoc faciant, & non gementes.

D. Prioris ad Corinthios tertio: Dei enim ſumus adiutores: Dei agricultura eſtis, Dei ædificatio eſtis. Secundùm gratiam Dei quæ data eſt mihi, ut ſapiens architectus fundamẽtum poſui alius autem ſuperædificat, &c.

Ad Epheſios primo: Ipſum dedit caput ſupra omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius, & plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur.

Ad Coloſſenſes primo: Et ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ, &c. Adimpleo ea, quę deſunt paſsionũ Christi, in carne mea pro corpore eius, quod eſt Eccleſia: cuius factus ſum ego miniſter ſecundùm diſpenſationem Dei, quæ data eſt mihi in uobis, ut impleam uerbum Dei.

Ad Epheſios ſecundo: Eſtis ciues ſanctorũ & domeſtici Dei ſuperædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum ipſo ſummo angulari lapide Iesv Christo: in quo omnis ædificatio conſtructa, creſcit in tẽplum ſanctum in Domino.

Prioris ad Corinthios tertio: Si quis autem ſuperædificat ſuper fundamentum hoc, aurum, argẽtum, lapides precioſos, ligna, fœnum, ſtipulam: uniuſcuiuſque opus manifeſtum erit &c.

E. Prioris ad Corinthios decimoquarto: Fratres, nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitia paruuli eſtote, ſenſibus autem perfecti eſtote.

Ad Romanos decimoquinto: Debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum ſuſtinere, & non nobis placere. Vnuſquiſque ueſtrum proximo ſuo placeat in bonum ad ædificationem.

Actorvm decimoquarto: Cumque euangelizaſſent Paulus & Barnabas ciuitati illi (Derbæ) & docuiſſent multos, reuerſi ſunt Lyſtram & Iconium, & Antiochiam, confirmantes animas diſcipulorum, exhortanteſque ut permanerent in fide, &c.

Prioris ad Theſſalonicenſes tertio: Miſimus Timotheum fratrem noſtrum, & miniſtrum Dei in Euangelio Christi ad confirmandos uos, & exhortandos pro fide ueſtra: ut nemo moueatur in tribulationibus iſtis.

Et capite quarto: De cætero ergò fratres, rogamus uos & obſecramus in Domino Iesv, ut quemadmodùm accepiſtis à nobis quomodò oporteat uos ambulare, & placere Deo, ſic & ambuletis, ut abundetis magis. Scitis enim quæ præcepta dederim uobis per Dominum Iesvm.

Ezechielis trigeſimoquarto: Hæc dicit Dominus Deus: Væ paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos: nonne greges à paſtoribus paſcũtur?

Lac comedebatis,& lanis operiebamini: & quod craſſum erat,occidebatis: gregem autem meum non paſcebatis. Quod infirmum fuit,non conſolidaſtis:& quod ægrotũ,non ſanaſtis:quod confractũ eſt,non alligaſtis: & quod abiectum eſt,non reduxiſtis,& quod perierat non quæſiſtis: ſed cum auſteritate imperabatis eis & cum potentia. Et diſperſæ ſunt oues meæ, eo quòd non eſſet paſtor: & factæ ſunt in deuorationem omnium beſtiarum agri,& diſperſæ ſunt.

Matthaei ſeptimo: Omnis qui audit uerba mea hæc, & facit ea: aſſimilabitur uiro ſapienti qui ędificauit domum ſuam ſuper petram, & deſcendit pluuia, & uenerunt flumina, & flauerunt uenti, & irruerunt in domum illã, & nõ cecidit.fundata enim erat ſuper petrã.Et omnis qui audit uerba mea hęc,et non facit ea,ſimilis erit uiro ſtulto,qui ędificauit domũ ſuã ſuper arenam: & deſcendit pluuia, & uenerunt flumina, & flauerunt uenti, & irreuerunt in domum illam,& cęcidit,& fuit ruina illius magna.

Actorum uigeſimo: Attendite uobis & uniuerſo gregi &c. Ego ſcio quoniam intrabunt poſt diſceſsionem meam lupi rapaces in uos,non parcẽtes gregi. Et ex uobiſipſis exurgent uiri loquẽtes peruerſa,ut abducant diſcipulos poſt ſe. Propter quod uigilate,&c.

Ezechielis trigeſimotertio: Quòd ſi ſpeculator uiderit gladium uenientem, & non inſonuerit buccina, & populus ſe non cuſtodierit, ueneritque gladius,& tulerit de eis animam: ille quidem in iniquitate ſua captus eſt, ſanguinẽ autem eius de manu ſpeculatoris requiram. Et tu fili hominis, ſpeculatorem dedi te domui Iſrael: audiens ergò ex ore meo ſermonẽ annunciabis eis ex me. Si me dicente ad impium: Impie,morte morieris, nõ fueris locutus,ut ſe cuſtodiat impius à uia ſua:ipſe impius in iniquitate ſuâ morietur, ſanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem annunciante te ad impium,ut à uijs ſuis conuertatur,non fuerit conuerſus à uia ſua,ipſe in iniquitate ſua morietur: porrò tu animam tuam liberaſti.

Posterioris ad Timotheum ſecundo: Stultas autem & ſine diſciplina queſtiones deuita: ſciens quia generant lites. Seruum autem Domini non oportet litigare: ſed manſuetum eſſe ad omnes, docibilem, patientẽ, cum modeſtia corripientem eos qui reſiſtunt ueritati: nequando Devs det illis pœnitentiam ad cognoſcendam ueritatem, & reſipiſcant a diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipſius uoluntatem.

Ibidem capite quarto: Prędica uerbum, inſta opportunè,importunè: argue,obſecra,increpa in omni patientia & doctrina. Erit enim tempus cùm ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coaceruabunt ſibi magiſtros prurientes auribus, & à ueritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem cõuertentur. Tu uerò uigila, in omnibus labora,opus fac Euangeliſtæ,miniſterium tuum imple,ſobrius eſto.

Ad Titum primo: Oportet Epiſcopum ſine crimine eſſe,&c.amplectẽtem eum qui ſecundùm doctrinam eſt, fidelem ſermonem,ut potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt, arguere. Sunt enim multi inobedientes, uaniloqui & ſeductores, maximè qui de circuncıſione ſunt: quos oportet redargui,qui uniuerſas domos ſubuertunt,docentes quę non oportet,turpis lucri gratia.

Secundae Petri ſecundo: Fuerũt uerò & Pſeudoprophetę in populo, ſicut & in uobis erunt magiſtri mendaces, qui introducent ſectas perditionis,

tionis, & eum qui emit eos, Dominum negant, ſuperinducentes ſibi celerem perditionem. Et multi ſequentur eorum luxurias, per quos uia ueritatis blaſphemabitur. Et in auaritia fictis uerbis de uobis negociabuntur, quibus iudicium iam olim non ceſſat: & perditio eorum non dormitat.

Et capite tertio: Scientes quòd uenient in nouiſsimis diebus in deceptione illuſores, iuxta proprias concupiſcentias ambulantes.

Ad Romanos decimoſexto: Rogo autem uos fratres, ut obſeruetis eos qui diſſenſiones & offendicula præter doctrinam, quam uos didiciſtis, faciunt: & declinate ab illis. Huiuſcemodi enim Christo Domino noſtro non ſeruiunt, ſed ſuo uentri: & per dulces ſermones & benedictiones ſeducunt corda innocentum.

Iudas Apoſtolus in epiſtola ſua canonica: Vos autem chariſsimi, memores eſtote uerborum quæ prædicta ſunt ab Apoſtolis Domini noſtri Iesv Christi, qui dicebant uobis, quoniam in nouiſsimis temporibus uenient illuſores ſecundùm deſideria ſua ambulantes in impietatibus. Hi ſunt qui ſegregant ſemetipſos, animales, ſpiritum non habentes. Et in principio epiſtolæ: Subintroierunt quidam homines (qui olim præſcripti ſunt in hoc iudicium) impij, Dei noſtri gratiam transferentes in luxuriam, &c. Et paulò pòſt: Hi autem quæcunque quidem ignorant, blaſphemant: quæcunque autem naturaliter, tanquàm muta animalia, norunt, in his corrumpuntur. Hi ſunt in epulis ſuis, maculis, conuiuantes ſine timore, ſemetipſos paſcentes, nubes ſine aqua, quæ à uentis circunferuntur, arbores autumnales, infructuoſæ, bis mortuæ, eradicatæ, &c. Hi ſunt murmuratores, querulosi, ſecundùm deſideria ſua ambulantes, & os eorum loquitur ſuperbiam, mirantes perſonas quæſtus cauſa.

Matthaei ſeptimo: Attendite à falſis prophetis, qui ueniunt ad uos in ueſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoſcetis eos.

PATRES.

1. A. Chrysostomvs libro tertio de ſacerdotio, poſtquàm de tremendo Miſſæ ſacrificio locutus eſſet, ità ſubiungit: Nam ſi quis conſideret quantum id ſit myſterium, ut is ſcilicet, qui homo ipſe ſit, carne ac ſanguine etiamnum conſtans, ijſque inuolutus, beatæ atque immortali naturæ illi fieri propior queat: tum probè intelliget, quanto ſacerdotes honore, quanta dignitate ſpiritus ſancti gratia dignata fuerit. Operantibus enim illis, tum ſacra hæc quæ dico, initiantur perficiunturq;: tum etiàm alia his nihilo inferiora, quæ ipſa ad dignitatis ſalutiſq; noſtræ rationem ſpectant. Etenim qui terram incolunt, atque in ea uerſantur, ijs commiſſum eſt ut ea quæ in cælis ſunt, diſpenſent: ijs datum eſt ut poteſtatem habeant, quam Deus optimus neque angelis, neque Archangelis, datam eſſe uoluit: Neque enim ad illos dictum eſt: Quæcunque allegaueris in terra, erunt alligata & in cælo. & quęcunque ſolueris in terra, erunt ſoluta & in cælo. Habent quidem & terreſtres principes uinculi poteſtatem, uerùm corporum ſolùm. Id autem quod dico ſacerdotum uinculum, ipſam etiàm animam contingit, atque ad cælos uſque peruadit: uſqueadeò ut quæcunque infernè ſacerdotes confecerint, illa eadem Deus ſupernè rata habeat, ac ſeruorum ſententiam Dominus confirmet. Etenim quidnam hoc aliud eſſe dicas, niſi omnem rerum cæleſtium poteſta-

Sacerdotum quãta dignitas.

Mat. 16. & 18.

Excedit poteſtas corũ poteſtatẽ principum.

Ioan. 20.

poteſtatem illis à Deo conceſſam? Quorumcunque enim, ait, peccata retinueritis, retenta ſunt. Quænam, obſecro, poteſtas hac una maior eſſe queat? Pater omnifariam filio poteſtatem dedit: cæterùm uideo ipſam eandem omnifariam poteſtatem à Deo filio illis traditam.

2. IDEM homilia quarta de uerbis Eſaiæ, Vidi Dominum: Ozias cùm eſſet rex cinctus diademate, quoniam erat iuſtus, elatus eſt animo, maiore ſpiritu concepto, quàm pro dignitate, ingreſſus eſt templum. Et quid dicit Eſaias? Ingreſſus eſt ſancta ſanctorum, atque, uolo adolere incenſum. Rex cũ eſſet, ſacerdotij principatum uſurpat. Volo, inquit, adolere incenſum, quia iuſtus ſum. Sed mane intra tuos terminos: alij ſunt termini regni, alij termini ſacerdotij: hoc regnum illo maius eſt. Neque enim ex his quæ uidentur, hic declaratur Rex, neque è gemmis illi affixis, neque ex auro quo amictus eſt, debet æſtimari rex. Ille quidem ea quæ ſunt in terris ſortitus erat adminiſtranda: cæterùm ſacerdotij ius è ſupernis deſcendit: Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo. Regi ea quæ hic ſunt, commiſſa ſunt, mihi cæleſtia: mihi cùm dico, ſacerdotem intelligo. Itaque cùm uideris ſacerdotem indignum, nè traducas ſacerdotium. Non enim oportet damnare res, ſed eum qui re bona malè utitur. Quandoquidem & Iudas proditor fuit, uerùm non ob id accuſatur ordo Apoſtolicus, ſed illius animus: nec crimen eſt ſacerdotij, ſed malum animi. Et tu igitur nè ſacerdotium uituperes, ſed ſacerdotem malè re bona utentem. Regi corpora commiſſa ſunt, Sacerdoti animæ. Rex maculas corporum remittit, ſacerdos autem maculas peccatorum. Ille cogit, hic exhortatur. Ille neceſsitate, hic conſilio. Ille habet arma ſenſibilia, hic arma ſpiritualia. Ille bellum gerit cum Barbaris, mihi bellum eſt aduersùs Dæmones. Maior hinc principatus: propterea rex caput ſubmittit manui ſacerdotis: & ubique in ueteri ſcriptura, ſacerdotes inungebant reges.

> 2. Paral. 26.
> Sacerdotii dignitas regia dignitate præſtat.
> Matth. 18.
> Propter malos nõ eſt traducẽdum Sacerdotium.
> 1. Reg. 10. &

3. IDEM homilia quinta de uerbis Eſaiæ, Vidi Dominum: Sacerdotium principatus eſt, ipſo etiam regno uenerabilius ac maius. Nè mihi narres purpuram, neque diadema, neque ueſtes aureas: umbræ ſunt iſthæc omnia, uerniſque floſculis leuiora. Omnis enim, inquit, gloria flos graminis, etiamſi ipſam gloriam regalem dixeris. Nè, inquam, mihi narres iſta: ſed ſi uis uidere diſcrimen, quantum abſit rex à ſacerdote, expende modum poteſtatis utriuſque traditæ, uidebis ſacerdotem multò ſublimius rege ſedentem. Quanquàm enim nobis admirandus uidetur thronus regius ob gemmas affixas, & aurum quo obcinctus eſt: tamen rerum terrenarum adminiſtrationem ſortitus eſt, nec ultra poteſtatem hanc prætereà quicquam habet authoritatis. Verùm ſacerdoti thronus in cęlis collocatus eſt, & de cęleſtibus negocijs pronunciandi habet authoritatem. Quis hęc dicit? Ipſe cælorum rex: Quæcũque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælis: & quæcunque ſolueritis ſuper terrã, erunt ſoluta & in cælis. Quid cũ hoc honore conferri poſsit? A terra iudicandi principalem authoritatem ſumit cælum. Nam iudex ſedet in terra, Dominus ſequitur ſeruum: & quicquid hic in inferioribus iudicarit, hoc ille in ſupernis comprobat. Itaque medius ſtat ſacerdos inter Deum & naturam humanam, illinc uenientia beneficia ad nos deferens, & noſtras petitiones illuc perferens, Dominum iratum reconcilians utrique naturæ, nos qui offendimus eripiens ex illius manibus. Eoque Deus ipſum regale caput ſacerdotis manibus ſubiecit, nos erudiens, quod hic princeps eſt illo

> Matt. 18.
> Eſa. 40.
> Sacerdotum maior, quam regum poteſtas.
> Matth. 18.

Hebr.7.

eſt illo maior. Siquidem id quod minus eſt, benedictionem accipit ab eo quod prętantius eſt.

4. IGNATIVS in epiſtola ad Smyrnenſes: Honorate Deum ut authorem omnium & Dominum, Epiſcopum autem tanquàm principem ſacerdotum, imaginem Dei ferentem, principatum quidem ſecundùm Deum, ſacerdotium uerò ſecundùm CHRISTVM, & poſt hunc honorare etiam oportet Regem. Nemo enim potior eſt Deo, neque ſimilis ei, neque Epiſcopo honorabilior in Eccleſia, ſacerdotium Deo gerenti pro mundi ſalute: neque regi quis ſimilis eſt in exercitu, pacem & beneuolentiam omnibus principibus cogitanti. Qui enim honorat Epiſcopum, honorabitur à Deo: & qui inhonorauerit eum, à Deo inhonorabitur. Si enim quis contra regem inſurgens, damnatione dignus eſt, quomodò ultionem euadere poterit qui præter Epiſcopum aliquid egerit? Sacerdotum enim ſumma eſt omnium honorum, qui in hominibus conſiſtunt: quod ſi quis inhonorauerit, Deum inhonorat & Dominum IESVM CHRISTVM primogenitum totius creaturę, & ſolum natura principem ſacerdotem Dei. Omnia benè uobis ordinate, quę mandata ſunt in CHRISTO: Laici Diaconis ſubditi ſunt, Diaconi Presbyteris, Presbyteri Epiſcopo, Epiſcopus CHRISTO, ſicut ipſe Patri.

Nullus Epiſcopo honorabilior in Eccleſia.

Coloſſ.1.

5. AMBROSIVS in exhortatione ad uirgines: Habemus nos ſacerdotes noſtram nobilitatem, prefecturis & conſulatibus præferendam habemus, inquam, fidei dignitates quæ perire non norunt.

Epãlis dignitas & ſublimitas comparõnibus nullis adæquat.

6. IDEM in libro de Sacerdotali dignitate, capite ſecundo: Honor & ſublimitas Epiſcopalis nullis poterit comparationibus adæquari. Si regum fulgori compares, & principum diademati, longè erit inferius, quàm ſi plumbi metallum ad auri fulgorem compares: quippe cùm uideas Regum colla & Principum ſubmitti genibus ſacerdotum, & exoſculatis eorum dextris, orationibus eorum credent ſe communiri. Quid iam de plebeia dixerim multitudine, cui non ſolùm preferri à Domino meruit, ſed ut eam quoque iure tueatur patrio, preceptis imperatum eſt euangelicis? Sic certè à Domino ad beatum Petrum dicitur: Petre, amas me? Et ille: Tu ſcis Domine quia amo te. Et cùm tertiò fuiſſet interrogatus, & trina reſponſione fuiſſet ſubſequutus, repetitum eſt a Domino tertiò, Paſce oues meas. Quas oues, & quem gregem non ſolum tunc beatus ſuſcepit Petrus, ſed & nobiſcum eas ſuſcepit, & cum illo eas nos ſuſcepimus omnes. Vndè regendę ſacerdotibus cùm traduntur, meritò rectoribus ſuis ſubdi dicuntur.

Ioan.21.

Sacerdotũ officiũ, eſt ſacrificijs & orõnibus uacare.

1. S. CYPRIANVS lib. primo, epiſtola 9. ad Furnenſes: Singuli diuino ſacerdotio honorati, & in clerico miniſterio conſtituti, non niſi altari & ſacrificijs deſeruire, & precibus atque orationibus uacare debent. Scriptum eſt enim: Nemo militans Deo, obligat ſe moleſtijs ſecularibus, ut poſsit placere ei, cui ſe probauit. Quod cùm de omnibus dictum ſit, quanto magis moleſtijs & laqueis ſecularibus obligari non debent, qui Diuinis rebus & ſpiritualibus occupati, ab Eccleſia recedere, & ad terrenos & ſeculares actus uacare non poſſunt? Cuius ordinationis & religionis formam Leuitę prius in lege tenuerunt, ut cùm terram diuiderent, & poſſeſsiones partirentur undecim tribus, Leuitica tribus, quæ templo, & altari, & miniſteriis Diuinis uacabat, nihil de illa diuiſionis portione perciperet, ſed alijs terram colentibus, illa tantum Deum coleret, & ad uictum atque alimentum ſuum ab undecim tribubus de fructibus qui naſcebantur, decimas perciperet.

1.Tim.2.

Num.18.

ret. Quod totum fiebat de authoritate & diſpoſitione Diuina, ut qui operationibus diuinis inſiſtebant, in nulla re auocarenť, nec cogitare aut agere ſecularia cogerentur. Quę nunc ratio & forma in clero tenetur, ut qui in eccleſia Domini ordinatione clerica promouentur, in nullo ab adminiſtratione Diuina auocentur, nè moleſtijs & negocijs ſecularibus alligentur, ſed in honore ſportulantium fratrum, tanquàm decimas ex fructibus accipientes, ab altari & ſacrificijs non recedant, & die & nocte cęleſtibus rebus & ſpiritualibus ſeruiant.

XIII

Quo pacto inſignes hos fructus conſequemur?

A. Ità nimirùm, ſi non altè, ſed ſobriè [a] ſapiamus, ſoliciti ſemper [b] ſeruare unitatē Spiritus in uinculo pacis, ut noſmet oues CHRISTI humiles, obedienteſque præſtemus.

B. QVARVM ſanè ouium illud eſt proprium, [c] lupos fugere: nec alienos ſed ſuos paſtores ſequi: illis uelut ordinarijs ouilis Dominici præfectis ſeſe [d] ſubmittere, in illis audire [e] Spiritum ueritatis.

C. Is eſt, qui per [f] malos etiàm Præpoſitos Dominicum gregem docere, paſcere & conſeruare dignatur: quique per eoſdem tum Dei Patris, tum Eccleſiæ matris præcepta nobis his uerbis commendat: [g] *Audi fili mi diſciplinam patris tui, & nè dimittas legem matris tuæ*. Et rursùs idem inculcans, *Conſerua*, [h] inquit, *fili mi præcepta patris tui, & nè dimittas legem matris tuæ.*

a Rom. 12.a
b Ephe. 4.a
Io. 10.a & 21.c
c Ioan. 10.a
Tit. 3.a
Hebr. 13.c
Matth. 10.c
d Bern. de pręcep. & diſpēſ.
e Ioan. 15.d
14.b 16.c
f Matth. 23.a
Philip. 1.b
Ioan. 11.g
Matth. 18.c
Deu. 17.b c
g Prou. 1.a
g Prou. 1.a
Epiphan. hæreſ. 75.
h Prou. 6.c

SCRIPTVRAE.

AD Romanos duodecimo: Dico enim per gratiam quæ data eſt mihi, omnibus qui ſunt inter uos, non plus ſapere, quam oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem.

AD Epheſios quarto: Soliciti ſeruare unitatem ſpiritus in uinculo pacis.

IOANNIS decimo: Qui intrat per oſtium, paſtor eſt ouium. Huic oſtiarius aperit, & oues uocem eius audiunt, & proprias oues uocat nominatim, & educit eas. Et cùm proprias oues emiſerit, ante eas uadit: & oues illum ſequuntur, quia ſciunt uocem eius. Alienum autem non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo: quia non nouerunt uocem alienorum.

IOANNIS vigeſimoprimo: Paſce oues meas.

AD Titum tertio: Admone illos principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos eſſe.

AD Hebræos decimotertio: Obedite præpoſitis ueſtris, & ſubiacete eis: Ipſi enim peruigilant quaſi rationem pro animabus ueſtris reddituri: ut cū gaudio hoc faciant, & non gementes. Hoc enim non expedit uobis.

MATTHAEI decimo: Non enim uos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris ueſtri qui loquitur in uobis.

Ioannis decimoquinto: Mittam uobis à patre Spiritum ueritatis.

Et capite decimoquarto: Ego rogabo patrem,& alium paracletum dabit uobis, ut maneat uobiſcum in æternum,ſpiritum ueritatis. Ibidem: Ille uos docebit omnia,& ſuggeret uobis omnia,quæcunque dixero uobis.

Item capite decimoſexto: Cùm autem uenerit Spiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem.

Matthaei uigeſimotertio: Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & phariſæi. Omnia ergò quæcunque dixerint uobis, ſeruate & facite: ſecundùm opera uerò eorum nolite facere.

Ad Philippenſes primo: Quidam quidem & propter inuidiam & contentionem: quidam autem & propter bonam uoluntatem Christum prædicant. Quidam ex charitate &c. quidam autem ex contentione Chriſtum annunciant non ſyncerè,&c. Quid enim? Dum omni modo, ſiue per occaſionem, ſiue per ueritatem Christus annuncietur: & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo.

Ioannis undecimo: Hoc autem à ſemetipſo non dixit: ſed cùm eſſet pontifex anni illius,prophetauit quòd Iesvs moriturus erat pro gente.

Matthaei decimooctauo: Si Eccleſiam non audierit,ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus.

Devteronomii decimoſeptimo: ut ſuprà,quæſtione undecima.

Proverbiorem primo & ſexto, ut in textu.

PATRES.

In Superioribus auditur Deus. *Obiectio.* *Solutio.* *Malach. 2.*

B. Bernardvs in libro de præcepto & diſpenſatione: Quid intereſt, utrùm per ſe,an per ſuos miniſtros,ſiue homines,ſiue angelos,hominibus innoteſcat ſuum placitum Deus? Sed homines, inquis, facilè falli in Dei uoluntate de rebus dubijs percipienda,& in præcipienda fallere poſſunt. Sed enim quid hoc refert tua,qui conſcius non es, præſertim cùm teneas de ſcripturis,quia labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem ex ore eius requirunt, quia angelus Domini exercituum eſt? Requirunt, dixerim, legem: non quam uel authentica ulla ſcriptura tradiderit, uel ratio manifeſta probauerit. De huiuſmodi quippe nec præceptor expectandus, nec prohibitor auſcultandus eſt: ſed quod ita latere aut obſcurum eſſe cognoſcitur, ut in dubium uenire poſſit, utrùmnam Devs ſic aut aliter fortè uelit, ſi non de labijs cuſtodientibus ſcientiam, & ex ore angeli Domini exercituum certũ reddatur. A quo deniquè diuina potiùs conſilia requiruntur, quàm ab illo cui credita eſt diſpenſatio myſteriorum Dei? Ipſum proindè quem pro Deo habemus, tanquàm Deum in his,quæ apertè non ſunt contra Devm, audire debemus.

Superiores tanq̃ Deus audiẽdi ſunt in ijs, quæ non ſunt apertè cõtra Deum. *Prou. 1.* *Mr̃is Eccleſię ſtatuta diſſolui non poſſunt.*

C. Epiphanivs hæreſi ſeptuageſimaquinta contra Aerium, de quibuſdam traditionibus loquens: Eccleſia, inquit, neceſſariò hoc perficit, traditione à patribus accepta. Quis autem poterit ſtatutum matris diſſoluere, aut legem patris? uelut Salomon dicit: Audi fili ſermones patris tui, & nè repudies ſtatuta matris tuæ: oſtẽdens per hoc quod & in ſcriptis,& ſine ſcripto docuit pater,hoc eſt Devs, & Vnigenitus, & Spiritus ſanctus. Mater autem noſtra Eccleſia habet ſtatuta in ſe poſita,indiſſolubilia, quæ diſſolui nõ poſſunt. Quum itaq; ordinata ſint in Eccleſia ſtatuta, & benè ſe habeant, & omnia mirabiliter fiant,confutatus eſt rursùs etiam hic ſeductor.

XIIII

Quæ ſunt præcepta Eccleſiæ?

Præcipua quinque numerantur, cuique Chriſtiano & ſcitu & obſeruatu certè neceſſaria.

1. [a] *Statutos Eccleſiæ feſtos dies celebrato.*
2. [b] *Sacrum Miſſæ officium diebus feſtis reuerenter audito.*
3. [c] *Ieiunia certis diebus, temporibusq́ue indicta obſeruato*, ut in Quadrageſima, Quatuor anni temporibus, & Feſtorum quorundam ſolennium pridianis diebus, quos Maiores noſtri, quòd iiſdem temporibus in templis noctu peruigilaretur, Vigilias [d] appellarunt.
4. [e] *Peccata tua Sacerdoti proprio annis ſingulis confitetor.*
5. [f] *Sacroſanctam Euchariſtiam ad minimum ſemel in anno, idq́; circa feſtum Paſchæ, ſumito.*

DE FESTIS DIEBVS CELEBRANDIS.

1. Concilivm Lugdunenſe capite tertio, ut eſt apud Iuonē parte quarta, capite decimoquarto, & apud Gratianum de conſecratione diſtinct. tertia: Pronunciandum eſt laicis, ut ſciant tempora feriandi per annum, id eſt, omnem Dominicā, à ueſpera, uſque ad ueſperam: nè Iudaiſmo capiantur. Feriandi uerò per annum iſti ſunt dies: Natale Domini, ſancti Stephani, ſancti Ioannis Euangeliſtæ, Innocentum, ſancti Syluestri, octauæ Domini & Theophania, Purificatio ſanctæ Mariæ, ſanctum Paſcha, cum tota hebdomada, Rogationes tribus diebus, Aſcenſio Domini, ſancti dies Pentecoſtes, ſancti Ioannis Baptiſtæ, duodecim Apoſtolorum, maximè ſanctorum Petri & Pauli, qui mundum ſua prædicatione illuminarunt, ſancti Laurentij, Aſſumptio ſanctæ Mariæ, Natiuitas eiuſdem, Dedicatio baſilicæ ſancti archangeli Michaelis. Dedicatio cuiuſcunque oratorij, & omnium Sanctorum, & ſancti Martini: & illæ feſtiuitates, quas ſinguli Epiſcopi in ſuis epiſcopatibus cum populo collaudauerint, quæ uicinis tantùm circummorantibus indicendæ ſunt, non generaliter omnibus. Reliquæ uerò feſtiuitates per annnm non ſunt cogendæ ad feriandum, nec prohibendæ. Indictum uerò ieiunium quando fuerit denunciatum, ab omnibus obſeruetur.

2. Secvndvm concilium Matiſconenſe capite primo: Cuſtodite diem Dominicam, quæ nos denuò peperit, & à peccatis omnibus liberauit. Nullus ueſtrum litium fomitibus uacet: nullus cauſarum actiones exerceat: nemo ſibi talem neceſsitatem exhibeat, quæ iugum ceruicibus iumentorum imponere cogat. Eſtote omnes hymnis & laudibus Dei animo corporeque intenti. Si quis ueſtrum proximam habet Eccleſiam, properet ad eandem, & Dominico die ſemetipſum precibus lachrymiſque affíciant. Sint oculi manuſque ueſtræ toto illo die ad Deum expanſæ: ipſe eſt enim dies requietionis

a Cōc. Lugd. apud Iuonē, p. 4. cap. 142. Matiſ. c. 1. Mogū. can. 36. & 37. Trib. cā. 35 Igna. ad Phi.
b Cō. Agath. c. 47. & 21. Tr. c. 35. Iſiē 1. Aure. cap. 28.
c Canō. Apo. 68. Gāgrē. cā. 19. Ignat. ad Phil. Mogūt. cā. 34. & 35. Salegūſt. cā 1. & 2 Bern. in uigil. S. Andreæ Vid Burchar. lib. 13. & Iuonem p. 4.
d Tert. li. 2. ad uxorem, & in Apologe. c. 2.
e Syn. Laterā. cā. 21. Tridē. ſeſſ. 14. can. 8.
f Lateranē. & Trid. ſeſſ. 13. can. 9.

Feriarū tempora.

Ieiunia.

Diei Dominicæ religioſa obſeruatio.

Gene. 2.

nis perpetuus, ipſæ nobis per ſeptimæ diei umbram inſinuatus noſcitur in lege & prophetis. Iuſtum igitur eſt, ut hanc diem unanimiter celebremus, per quam facti ſumus, quod non fuimus. Fuimus enim antè ſerui peccati, ſed per eam facti ſumus filij. Exhibeamus Domino liberam ſeruitutem, cuius nos nouimus pietate de ergaſtulis liberatos erroris: non quia hoc Dominus noſter à nobis expetit, ut corporali abſtinentia diem Dominicam celebremus, ſed quærit obedientiam, per quam nos, calcatis terrenis actibus, ad cælum uſque miſericorditer prouehat. Si quis itaque ueſtrum hanc ſalubrem exhortationem parui penderit, aut contemptui tradiderit, ſciat ſe pro qualitatis merito principaliter à Deo puniri, & deinceps ſacerdotali quoquè iræ implacabiliter ſubiacere. Si cauſidicus fuerit, irreparabiliter cauſam omittet: ſi ruſticus aut ſeruus, grauioribus fuſtium ictibus uerberabitur: ſi clericus aut monachus, menſibus ſex à conſortio ſuſpendetur fratrum.

3. CONCILIVM Moguntinum ſub Carolo Magno celebratum, canone trigeſimoſexto: Feſtos dies in anno celebrare ſancimus, hoc eſt, diem Dominicum Paſchæ, cum omni honore & ſobrietate uenerari. Simili modo tota hebdomada illa obſeruari decreuimus, diem Aſcenſionis Domini pleniter celebrare. Item Pentecoſten ſimiliter, ut in Paſcha, In natali Apoſtolorum Petri & Pauli diem unum, Natiuitatem ſancti Ioannis Baptiſtæ, aſſumptionem ſanctæ Mariæ, Dedicationem ſancti Michaelis, natalem ſancti Remigij, ſancti Martini, ſancti Andreæ, in Natali Domini dies quatuor, octauas Domini, Epiphaniam Domini, Purificationem ſanctæ Mariæ, & illas feſtiuitates martyrum uel confeſſorum obſeruare decreuimus, quorum in unaquaque parochia ſancta corpora requieſcunt. Similiter enim dedicationem templi.

4. ITEM canone trigeſimoſeptimo: Omnes dies Dominicos cum omni ueneratione decreuimus obſeruare, & à ſeruili ope abſtinere, & ut mercatus in eis minimè ſit, nec placitũ, ubi aliquis ad mortẽ uel ad pœnã iudicetur.

5. CONCILIVM Triburienſe ſub Arnulpho Imperatore, canone trigeſimoquinto: Secundùm Sanctorum ſtatuta Patrum, in hoc ſancto præiudicamus Concilio, ut nullus comes, nulluſque omninò ſecularis diebus Dominicis uel Sanctorum in feſtis, ſeu Quadrageſimæ aut ieiuniorum, placitum habere: ſed nec populũ illo præſumat coercere, Quia indè iraſcitur Deus, cum tantùm ſuo ſancto ſeruitio debet populus deſudare, inueniatur lites & contentione frequentare. Diebus uerò Dominicis & Sanctorum feſtis, uigilijs & orationibus inſiſtẽdum, & ad Miſſas cuilibet Chriſtiano cum oblationibus eſt currendum, & tantummodò DEO uacandum. Diebus Quadrageſimæ & ieiuniorum, ſumma deuotione ieiunandum, & omni intẽtione eſt orandum, atque unicuique pro facultatibus ſuis eleemoſynæ tribuendæ, & nullæ lites uel contentiones habendæ. Arguit enim eos qui contentiones & lites tempore ieiuniorum, & qui à debitoribus debita exigunt, Dominus per prophetam, dicens: Eccè in diebus ieiuniorum ueſtrorum inuenitur uoluntas ueſtra, & omnes debitores ueſtros repetitis: eccè ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè.

Diebus Dominicis & feſtis quid agendũ, & à quib. abſtinendum.

Ieiuniorum dies.

6. IGNATIVS in epiſtola ad Philippenſes: Dies feſtos nolite inhonorare.

DE AVDIENDO MISSAE SACRIFICIO.

Miſſæ integræ audiēdæ.

1. CONCILIVM Agathenſe canone quadrageſimoſeptimo: Miſſas die Dominico ſecularibus totas audire, ſpeciali ordine præcipimus, ità ut ante

bene-

benedictionē ſacerdotis egredi populus non præſumat. Quod ſi fecerint, ab Epiſcopo publicè confundantur.

2. IBIDEM canone uigeſimoprimo: Si quis etiàm extra parochias, in quibus legitimus eſt ordinariuſque conuentus, oratorium in agro habere uoluerit, reliquis feſtiuitatibus, ut ubi Miſſas teneat propter fatigationem familiæ, iuſta ordinatione permittimus. Paſcha uerò, Natali Domini, Epiphania Domini, Aſcenſione Domini, Pentecoſte, & Natali Sancti Ioannis Baptiſtæ, & ſi qui maximi dies in feſtiuitatibus habentur, non niſi in ciuitatib. aut in parochiis teneant. Clerici uerò, ſi qui in feſtiuitalibus, quas ſuprà diximus, in oratorijs, (niſi iubente aut permittēte Epiſcopo) Miſſas facere aut tenere uoluerunt, à communione pellantur.

3. CONCILIVM Triburienſe canone trigeſimoquinto, ut ſuprà de feſtis.

4. CONCILIVM primum Aurelianenſe canone uigeſimooctauo: Cùm ad celebrādas miſſ. s in Dei nomine conuenitur, populus non antè diſcedat, quā Miſſæ ſolennitas compleatur: & ubi Epiſcopus non fuerit, benedictionē accipiat ſacerdotis. *Ante benedictionem non egrediendū.*

DE IEIVNIIS ECCLESIASTICIS.

1. CANON Apoſtolorum ſexageſimuſoctauus: Si quis Epiſcopus, vel presbyter, uel diaconus, uel lector, uel cantor ſanctam Paſchæ quadrageſimam non ieiunat, uel quartum diem, uel paraſceuen præterquàm ſi propter imbecillitatem corporalem impediatur, deponatur. Si ſit autem laicus, ſegregetur. *Ieiuniū quadrageſimæ, feriæ quartæ & ſextæ antiquitùs obſeruatum.*

2. CONCILIVM Gangrenſe canone decimonono: Si quis eorum qui exercentur, abſquè corporali neceſsitate ſe inſolenter gerat, & tradita ieiunia, quæ communiter ſeruantur ab Eccleſia, diſſoluat, perfecta in eo reſidente ratione, ſit anathema. *Anathema cõia ieiunia eccleſiæ diſſoluentibus.*

3. IGNATIVS in epiſtola ad Philippenſes: Quadrageſimam uerò nolite pro nihilo habere: imitationem enim continet Dei conuerſationis. Hebdomadam etiàm paſsionis nolite deſpicere. Quarta uerò & ſexta feria ieiunate, reliquias pauperibus porrigentes. *Rurſùs ieiunium Quadrageſimæ, feriæ quartæ & ſextæ.*

4. CONCILIVM Moguntinum ſub Carolo Magno, canone trigeſimoquarto: Conſtituimus ut quatuor tempora anni ab omnibus cum ieiunio obſeruentur, id eſt, menſe Martio hebdomada prima. Et feria quarta & ſexta & ſabbato ueniant omnes ad Eccleſiam hora nona cum litaniis ad Miſſarum ſolennia. Similiter in menſe Iunio, hebdomada ſecunda, feria quarta & ſexta & ſabbato ieiunetur uſque ad horam nonam, & à carne ab omnibus abſtineatur. Similiter in menſe Septembrio, hebdomada tertia, & in menſe Decembrio, hebdomada quæ fuerit plena ante uigiliam Natalis Domini, ſicut eſt in Romana Eccleſia traditum. *Quatuor temporũ ieiunia.* *Litaniæ.*

5. IDEM canone trigeſimoquinto: Quòd ſi quis indictum ieiunium ſuperbiendo contempſerit, & obſeruare cum cæteris Chriſtianis noluerit, in Gangrenſi concilio præcipitur, ut anathematizetur, niſi emendare ſe ſtudeat. *Indicta ieiunia violãtes. Can. 19.*

6. CONCILIVM Salegunſtadienſe canone primo: Vt quatuordecim Dies omnes Chriſtiani ante feſtiuitatem ſancti Ioannis Baptiſtæ in abſtinentia ſint carnis & ſanguinis, niſi infirmitate impediente, aut alicuius feſti ſolennitate, quæ in illo Epiſcopio celebris habetur, intercedente. Et ante Natiuitatem Domini ſimiliter, & in uigilia Epiphaniæ, & in omnium uigilijs Apoſto- *Peculiaris quædã in Germania abſtinentiæ obſeruatio in Iunio.* *Ieiunia uigiliarum.*

lorum,& in uigilia Aſſumptionis ſanctæ Mariæ, & in uigilia ſancti Laurentij, nec non etiam in uigilia Omnium Sanctorum: adijcientes prædictis uigilijs unam horam refectionis,excepta infirmitate: & niſi aliquis ſit,qui proprio uoto maiori abſtinentia uti uelit.

Votum maioris abſtinentiæ.

Ieiuniũ quatuor temporum, & eius inueniẽdi ratio difficilior, quàm ea quæ eſt noſtri tẽporis.

7. Idem canone ſecundo: De incerto autem ieiunio quatuor temporũ, hanc certitudinem ſtatuimus,ut ſi Calendæ Martij in quarta feria,ſiue anteà euenerint,eadam hebdomada ieiunium celebretur. Si autem Calendæ Martij in quintam feriam aut ſextam aut ſabbatum diſtenduntur, in ſequentem hebdomadam ieiunium differatur. Simili quoquè modo ſi calendæ Iunii in quartam feriam aut anteà euenerint,in ſubſequente hebdomada ieiuniũ celebretur. Et ſi in quintam feriam aut ſextam aut ſabbatum contigerit, ieiunium in tertiam hebdomadam reſeruetur. Et hoc ſciendum eſt,quòd ſi quãdò ieiunium menſis Iunij in uigilia Pentecoſtes, ſecundùm prædictam regulam euenerit,non ibi celebrandum erit,ſed in ipſa hebdomada ſolẽni Pẽtecoſtes: & tunc propter ſolennitatem ſpiritus ſancti,Diacones Dalmaticis induantur,& Alleluia cantetur,& flectamus genua,non dicatur. Eodem modo de Septembris ieiunio conſtitutum eſt,ut ſi calendæ Septembris in quarta feria euenerint,ut anteà, ieiunium in tertia hebdomada celebretur: & ſi in quinta aut ſexta aut ſabbato contigerint,in quarta hebdomada ieiunandũ erit. In Decembri illud obſeruandum erit,ut proximo ſabbato ante uigiliã Natalis Domini celebretur ieiunium:quia ſi uigilia in Sabbato euenerit, ſimul uigiliam & ieiunium celebrare non conuenit.

Cur ieiunia, Sanctorũ ferijs præmittantur.

8. Bernardvs in uigilia ſancti Andreæ Apoſtoli: Sanctorum feſta præcipua Patrum ſanxit authoritas uotiuis præuenienda ieiunijs. Vtiliter planè, & non ad inſipientiam nobis, ſi affuerit qui aduertat. Multa ſiquidem quotidiè peccata contrahimus, & in multis offendimus omnes: nec tutum omninò eſt, celebrandas ſuſcipere feſtiuitates ſacras, maximeq; eas quæ maximæ ſunt,niſi priùs abſtinentiæ purificatione præmiſſa,quò & digniores & capaciores inueniamur ſpiritualium gaudiorum. Et paulò pòſt: Non modò tamen præparatio eſt ad proximam celebritatem, obſeruatio præmiſſa ieiunij,eſt & admonitio quædam,eruditioq; non parua. Diſcimus ex hoc ipſo,quænam uera ſit uia feſtiuitatis æternæ. Quid eſt enim quod ieiunijs ſolennia præuenimus,niſi quòd per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei? Indignus quippe ſolenni lætitia eſt,qui ſtatutam uigiliç abſtinentiam non obſeruat. Planè,inquam,ſi renuis affligere animam tuam in uigilia,indignus iure cenſeris requie & exultatione feſtiua. Eſt autem uniuerſum præſentis pœnitentiæ tempus uigilia quædam ſolennitatis, magni & æterni Sabbati quod preſtolamur.Nec cauſaberis uigiliam longiorem,ſi æternitatem feſtiuitatis attendas.

Abſtinentia purificamur.

Act.14.
Nota.

9. Bvrchardvs Vuormatienſis Epiſcopus libro decimotertio decretorum, & Iuo Carnotenſis Epiſcopus quarta parte decreti, quos Patres & quæ decreta citent de ieiunio Eccleſiaſtico, uide infrà de bonis operibus, quæſtione quarta.

10. Tertvllianvs libro ſecundo ad uxorem: Sed uiderit qualiter uiro infideli officia pendat mulier fidelis. Domino certè non poteſt pro diſciplina ſatisfacere, habens in latere diaboli ſeruum, procuratorem Domini ſui ad impedienda fidelium ſtudia & officia: Vt ſi ſtatio facienda eſt, maritus (infidelis) de die condicat ad balneas: ſi ieiunia obſeruanda ſunt, maritus

Statio.

cadem

eadem die conuiuium exerceat: ſi procedendam erit, nunquàm magis familiæ occupatio aduenıat. Quis enim ſinat coniugem ſuam uiſitandorum fratrum gratia uicatìm aliena et quidem pauperiora quæque tuguria circuire? Quis nocturnis conuocationibus, ſi ità oportuerit, à latere ſuo eximi libenter feret? quis deniquè ſolennibus Paſchæ abnoctantem ſecurus ſuſtinebit? Ieiuniorum obſeruatio tempore Tertulliani. Vigiliæ.

11. Idem in apologetico aduersùs Gentes, capite ſecundo: Plinius Secundus cùm Prouinciam regeret, damnatis quibuſdam Chriſtianis, quibuſdam gradu pulſis, ipſa tamen multitudine perturbatus, quid de cætero ageret, conſuluit Traianum Imperatorem, allegans præter obſtinationem non ſacrificandi, nihil aliud ſe de ſacris eorum comperiſſe, quàm cœtus antelucanos ad canendum & Chriſto & Deo, & ad conferendam diſciplinam, homicidium, adulterium, fraudem, perfidiã, & cætera ſcelera prohibentes. Tũc Traianus reſcripſit hoc genus inquirendos quidem nõ eſſe, oblatos uerò puniri oportere. Cœtus antelucani ad canẽdum Chriſto.

DE CONFESSIONE ET COMMVNIONE IN PASCHATE.

1. Concilivm Lateranenſe magnum ſub Innocentio tertio, canone vigeſimoprimo: Omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquàm ad annos diſcretionis peruenerit, omnia ſua ſolus peccata confiteatur fideliter ſaltem ſemel in anno proprio ſacerdoti, & iniunctam ſibi pœnitentiam ſtudeat pro uiribus adimplere, ſuſcipiens reuerenter ad minus in Paſcha Euchariſtiæ ſacramentum: niſi fortè de conſilio proprij ſacerdotis, ob aliquam rationabilem cauſam ad tempus ab eius perceptione duxerit abſtinendum: alioquin & uiuẽs ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, & moriens Chriſtiana careat ſepultura. Vndè hoc ſalutare ſtatutum frequenter in eccleſijs publicetur, nè quiſquam ignorantiæ cæcitate uelamen excuſationis aſſumat. Si quis autem alieno ſacerdoti uoluerit iuſta de cauſa ſua confiteri peccata, licentiam priùs poſtulet & obtineat à proprio ſacerdote, cùm aliter ille ipſum non poſſit ſoluere uel ligare. Confeſſio & cõio annua. Pœna non cõmunicãtiũ. Non niſi proprius ſacerdos, ſiue ordinarius ſuperior, & qui ab eo commiſſionẽ habent, poſſunt abſoluere à peccatis.

2. Concilivm Tridentinum ſeſsione decimaquarta, canone octauo: Si quis dixerit confeſsionem omnium peccatorum, qualem Eccleſia ſeruat, eſſe impoſsibilem & traditionem humanam à pijs abolendam: aut ad eam non teneri omnes & ſingulos utriuſque ſexus Christi fideles, iuxta magni Concilij Lateranenſis conſtitutionem, ſemel in anno, & ob id ſuadendũ eſſe Christi fidelibus, ut non confiteantur tempore quadrageſimæ, anathema ſit. Vt minimùm ſemel in anno cõfitendũ.

1. Concilivm Lateranenſe, ut ſuprà.

2. Concilivm Tridentinum ſeſsione decimatertia, canone nono: Si quis negauerit omnes & ſingulos Christi fideles utriuſque ſexus, cùm ad annos diſcretionis peruenerint, teneri ſingulis annis ſaltem in Paſchate ad cõmunicandum iuxta præceptum ſanctæ matris eccleſiæ, Anathema ſit. Cõicandũ in Paſchate.

XV

Quem fructum adfert horum præceptorum obſeruatio?

A. Haec & eiuſcemodi reliqua Eccleſiæ tum inſtituta,

tum præcepta, tot ſeculis recepta, magnoque piorum conſenſu & uſu confirmata, pietati atque rationi valdè cõſentanea, inſignes ſecum adferunt commoditates.

a Philip. 4. b 1. Cor. 14. c f

B. Svnt enim fidei, humilitatis, & obedientiæ Chriſtianæ ſalutaria exercitia: honeſtam [a] diſciplinam & concordiã & popularem promouent: religionis pulchra exiſtunt ſymbola, notas præbent demùm & indicia interioris noſtræ pietatis, quibus ad [b] ædificationẽ & bonis collucere, & malis prælucere oporteat.

b Matt. 5. b Rom. 15. a Philip. 2. a. c

c 1. Cor. 14. g

C. Breviter hæc eò nos promouent, vt Apoſtolicus ille canon, [c] *Omnia honeſtè & ſecundùm ordinem fiant in uobis*, ad vnguẽ obſeruetur.

SCRIPTVRAE.

Ad Philippenſes quarto: De cætero fratres quæcunque ſunt uera, quæcunque pudica, quæcunque iuſta, quæcunque ſancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, ſi qua uirtus, ſi qua laus diſciplinæ, hæc cogitate.

Prioris ad Corinthios decimoquarto: Cùm conuenitis, unuſquiſque ueſtrum Pſalmum habet, doctrinam habet, apocalypſim habet, linguam habet, interpretationem habet: omnia ad ædificationẽ fiant. Siue lingua quis loquitur: ſecundùm duos aut ut multùm tres, & per partes, & unus interpretetur. Si autem non fuerit interpres, taceat in Eccleſia, ſibi autem loquatur & Deo. Prophetæ autem duo aut tres dicant, & cæteri dijudicent. Quod ſi alij reuelatum fuerit ſedenti, prior taceat. Poteſtis enim omnes per ſingulos prophetare, ut omnes diſcant, & omnes exhortentur. Et ſpiritus prophetarum prophetis ſubiecti ſunt. Non enim eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis: ſicut & in omnibus eccleſijs ſanctorum doceo. Mulieres in Eccleſijs taceant, &cæ. Omnia autem honeſtè & ſecundùm ordinem fiant in uobis.

Matthaei quinto capite: Sic luceat lux ueſtra coram hominibus, ut uideant opera ueſtra bona, & glorificent patrem ueſtrum qui in cælis eſt.

Ad Romanos decimoquinto: Vnuſquiſque ueſtrum proximo ſuo placeat in bonum ad ædificationem.

Ad Philippenſes ſecundo: Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam: ſed in humilitate ſuperiores ſibi inuicèm arbitrantes: non quæ ſua ſunt ſinguli conſiderantes, ſed ea quæ aliorum. Ibidèm: Omnia facite ſine murmurationibus & hæſitationibus: ut ſitis ſine querela & ſimplices filij Dei, ſine repræhenſione in medio nationis prauæ & peruerſæ, inter quos lucetis ſicut luminaria in mundo.

XVI.

Vbi neceſſaria eſt nobis Eccleſiæ authoritas?

a Gal. 2. a 1. Tol. cã. 21. Aug. ſer. 129. de tẽp. Idẽ li. 13. cõt. Fauſt. c. 4. & 5. Item li. 28. c. 2. & 4.

A. Primvm in eo quidem, vt ſcripturas Canonicas & ueras ab adulterinis certò [a] diſcernamus. Vndè teſtatur Hieronymus

ronymus: [b] Nouum & vetus Teſtamentum recipimus in eo librorum numero, quem ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ tradit authoritas. Et [c] Auguſtinus: Ego verò, inquit, Euāgelio nō crederē, niſi me Catholicæ Eccleſiæ cōmoueret authoritas.

B. Deindè ut conſtet de vero Scripturæ [d] ſenſu & apta interpretatione: nè alioquin ſine fine dubitemus ac diſceptemus de verborum ſententia. Omnes enim hæretici, ut ſcripſit idem [e] Auguſtinus, ex ſacris ſcripturis falſas atque fallaces opiniones ſuas conantur defendere. Atqui non in legendo, ſed in intelligendo ſcripturæ conſiſtunt, Hieronymo [f] teſte.

C. Tertiò, vt in grauioribus de fide quæſtionibus atque [g] controuerſijs, quæ poſſunt incidere, iudex [h] adſit, atque legitima illius authoritas interponatur. Vt enim veriſſimū eſt, quod contra hæreſes docet [a] Epiphanius, à diuina ſcriptura non poſſe accipi omnia: ità rectiſſimè [b] Auguſtinus affirmat, in re dubia ad fidē & certitudinem plurimùm ualere authoritatem Eccleſiæ Catholicæ. Non enim deeſſe poteſt Eccleſiæ ſpiritus, qui ipſam in omnem ducat veritatem, ſicut Chriſtus [c] ipſe promiſit.

D. Rurſùs, vt pro ratione perſonarum, locorum, & temporum Canones [d] conſtituantur, diſciplina integra conſeruetur, ac iura dicantur. Dedit enim hanc poteſtatem Deus Eccleſiæ [e] ad ædificationem, & non ad deſtructionem.

E. Prætereà, vt quam [f] Christvs inſtituit coercendi & excommunicandi poteſtatem, qua Paulus etiam eſt vſus, pervicaces ſentiant, ipſaque corrigantur & comprimantur. Hinc [g] Auguſtinus, Eis, inquit, per quos eccleſia regitur, adeſt ſalua pace poteſtas diſciplinæ, aduersùs improbos aut nefarios exercendæ.

F. Igitvr in his omnibus, vt cætera omittamus, Eccleſiæ authoritatem non ſolum utilem, ſed etiam neceſſariam eſſe conſtat, vt ſine illa quidem nihil aliud Chriſtiana reſpublica, quàm confuſio Babylonica poſſit exiſtimari. Proindè ſicut ſcripturæ propter teſtimonium diuini ſpiritus in illa [h] loquentis credimus, adhæremus, ac tribuimus maximam authoritatem: ſic Eccleſiæ fidem, reuerentiam, obedientiamq; debemus,

b In ſymb. ad Damaſum, & Aug ſer. 191. de temp. Co. Laod. ca. 59. Cō. 3. Car. ca. 47. Cōc. Trid. ſeſſ. 4.
c Contra epi. Manich. c. 5.
d Eſa. 39. d Aug. li. 1. c. 33 cōtr. Creſco. Tridē. ſeſſ. 4. Vincen. Lirinen. contra nouatores.
e Li. 1. de Trinit. c. 3. Hilar. lib. 1. ad Conſtantium. Vincent. Lirinen.
f Cont. Luciferianos. & in ca. 2. ad Gal. Hilar. 2. de Trinit.
g Deut. 17. b
h Act. 15. b c
a Hæreſi 61. cōt. Apoſtolicos.
b Lib. 11. cō. Fauſtū c. 2. & li. 7 cōt. Donatiſt. ca. 53. Itē in Pſa. 57.
c Ioan. 14. b d & 16. c
d Canō Apo. 38. & Syno. 1. Nicen. c. 5. Lateranen. ca. 6.
e 2. Cor. 10. b 13. d
f Matt. 18. c & ibidèm Hieronymus. 1. Cor. 5. b 1. Tim. 1. d
g Lib. de fide & operib. c. 5. Itē li. 5. cō. Parmenianū, c. 2 Greg ho. 26. in Euangelia. Chryſoſt. li. 3. de ſacerdotio.
h 2. Pet. 1. d 2. Tim. 3. d Matt. 18. c

Ioan.14.b d & 16.c mus,quòd eo ipſo [a] ſpiritu a Chriſto capite, ſponſoq; ſuo in
a Act.2.a Ephe.4.a formata,dotata ſimul & confirmata ſit:ut non poſsit non eſſe
b 1.Tim.3.d quod dicitur, [b] *columna & firmamentum ueritatis.*

SCRIPTVRAE.

Ad Galatas ſecundo: Deindè poſt annos quatuordecim, iterum aſcendi Hieroſolymam cum Barnaba, aſſumpto & Tito. Aſcendi autem ſecundùm reuelationem, & contuli cum illis Euangelium quod prædico in Gentibus, ſeorſum autem ijs qui uidebantur aliquid eſſe, nè forte in uacuum currerē aut cucurriſſem.

Esaiae quinquageſimonono: Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus: Spiritus meus qui eſt in te,& uerba mea quæ poſui in ore tuo,non recedent de ore tuo,& de ore ſeminis tui, dicit Dominus, amodò & uſque in ſempiternum.

Devteronomii decimoſeptimo: Si difficile & ambiguum &c. ut ſuprà quæſtione undecima.

Actorvm decimoquinto: ut ſuprà, Ibidèm.

Ioannis decimoquarto & decimoſexto,ut ſuprà quæſtione decima.

Secvndae ad Corinthios decimo: Nam etſi amplius aliquid gloriatus fuero de poteſtate noſtra,quam dedit nobis Dominus in ædificationem,& non in deſtructionem ueſtram &cæt.

Et capite decimotertio: Vt non præſens duriùs agam ſecundùm poteſtatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in deſtructionem.

Matthaei decimooctauo: Si autem peccauerit in te frater tuus, &cæt. Si Eccleſiam non audierit,ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus. Amen dico uobis,quæcunque alligaueritis ſuper terram,erunt ligata & in cælo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram,erunt ſoluta & in cælo.

Prioris ad Corinthios quinto: Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iudicaui ut præſens, eum qui ſic operatus eſt,in nomine Domini noſtri Iesv Christi, congregatis uobis & meo ſpiritu,cum uirtute Domini noſtri Iesv Christi, tradere huiuſmodi Satanæ in interitum carnis,ut ſpiritus ſaluus ſit in die Domini noſtri Iesv Christi. Non eſt bona gloriatio ueſtra, Neſcitis quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit?

Prioris ad Timotheum primo: Habens fidem & bonam conſcientiam,quam quidam repellentes, circa fidem naufragauerunt: ex quibus eſt Hymenæus & Alexander,quos tradidi Satanæ, ut diſcant nō blaſphemare.

Posterioris Petri primo capite: Et habemus firmiorem Propheticum ſermonem,cui benè facitis attendentes,quaſi lucernę lucenti in caliginoſo loco,donèc dies illuceſcat,& lucifer oriatur in cordibus ueſtris: Hoc primùm intelligentes, quòd omnis prophetia ſcripturę propria interpretatione non fit. Non enim uoluntate humana a lata eſt aliquandò prophetia,ſed Spiritu ſancto inſpirati,locuti ſunt ſancti Dei homines.

Posterioris ad Timotheum tertio capite: Omnis ſcriptura diuinitùs inſpirata, utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudien

erudiendum in iuſtitia: ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.

MATTHAEI decimooctauo: Dic Eccleſiæ. Si autem Eccleſiam non audierit,&c.

IOANNIS decimoquarto & decimoſexto,ut ſuprà quæſtione decima.

ACTORVM ſecundo: Et cùm complerentur dies Pentecoſtes,&c.

AD Epheſios quarto: Vnum corpus & unus ſpiritus,&c.

PRIORIS ad Timotheum tertio: Vt ſcias quomodò oportet in domo Dei conuerſari,quę eſt Eccleſia Dei uiui,columna & firmamẽtum ueritatis.

PATRES.

Eccleſia veras ſcripturas à falſis diſcernit.

1. A. CONCILIVM primum Toletanum canone vigeſimoprimo in aſſertione Catholicæ fidei: Si quis dixerit uel crediderit alias ſcripturas,præter quas Eccleſia catholica recipit,in authoritate habẽdas uel eſſe uenerandas, anathema ſit.

2. AVGVSTINVS ſermone centeſimo vigeſimonono de tempore: Si quis aliquas ſcripturas præter eas quas catholica Eccleſia recepit,uel in authoritate habendas eſſe crediderit,uel fuerit veneratus,anathema ſit.

Scripturæ authoritatẽ recipiũt ab Eccleſiæ teſtimonio.

3. IDEM Auguſtinus libro decimotertio contra Fauſtum Manichæum,capite quarto: Si autem alios,quos dicat Apoſtolorum noſtrorũ,codices protulerit,quomodò eis ipſe authoritatem dabit,quam per Eccleſias CHRISTI ab ipſis Apoſtolis conſtitutas non accepit,ut indè ad poſteros firmata commendatione tranſcurreret? Quomodò ille,cui non credo, profert mihi ſcripturas,quibus de illo credam: & eis ipſe conatur dare authoritatẽ, cùm ego ipſi non credam?

4. ET capite quinto: Quid ergò reſpondetis? Cuinam de CHRISTO crediderítis,quibus & alienigenæ non placent? Noſtrorum porrò librorum authoritas, tot gentium conſenſione, per ſucceſsiones Apoſtolorum, Epiſcoporum,Conciliorumque roborata,uobis aduerſa eſt.

Canonicarũ ſcripturarum approbatio undè.

5. ITEM libro vigeſimooctauo contra Fauſtum Manichæum,capite ſecũdo: Cùm cœpero Matthæi Euangelium recitare Apoſtoli IESV, ubi narratio natiuitatis eius tota contexitur, continuò dices illam narrationem nõ eſſe Matthæi,quam Matthæi eſſe dicit uniuerſa Eccleſia, ab Apoſtolicis ſedibus uſque ad præſentes Epiſcopos, certa ſucceſsione perducta. Tu mihi quid contrà lecturus es? Aliquem fortè librum Manichæi,ubi IESVS negatur eſſe natus ex uirgine. Sicut ergò ego credo illum librum eſſe Manichæi, quoniam ex ipſo tempore quo Manichæus uiuebat in carne, per diſcipulos eius certa ſucceſsione præpoſitorum ueſtrorum, ad ueſtra uſque tempora cuſtoditus atque perductus eſt: ſic & iſtum librum crede eſſe Matthæi,quem ex illo tempore,quo Matthæus ipſe in carne uixit,non interrupta ſerie temporum, Eccleſia certa connexionis ſucceſsione, uſque ad tempora iſta perduxit. Et dic mihi,cui libro potiùs credere debeamus,eiùſne Apoſtoli,qui CHRISTO, cùm adhuc in terra eſſet,adhæſerat,an neſcio cui Perſæ,qui tanto pòſt natus eſt? Sed alium fortè profers librum, qui nomen habeat alicuius Apoſtoli,quem à CHRISTO conſtat electum, & ibi Chriſtum natum ex Maria non eſſe lecturus es. Cùm ergò neceſsè ſit alterum horum librorum eſſe mendacem, cui nos potiùs cẽſes fidem accommodare debere? eíne quem illa Eccleſia ab ipſo CHRISTO inchoata, & per Apoſtolos prouecta certa ſucceſsionum ſerie, uſque ad hæc tempora toto terrarum orbe dilata-

Scripturæ ab Eccleſia approbatæ, ſunt approbandæ: ab ea uerò reprobatæ, reijciendæ.

ta, ab initio traditũ & conſeruatũ agnoſcit atq; approbat: an ei quem eadẽ Eccleſia incognitum reprobat, cùm etiam proferatur ab hominibus itá ueracibus, ut CHRISTVM laudent eſſe mentitum?

Eccleſiæ potiùs credendũ quã hæreticis poſt exortis.

6. ET capite quarto: Aut ſi etiàm de Mattheo, utrùm ipſe iſta ſcripſerit, dubitat, de ipſo quoquè Matthæo non potiùs id credat, quod inuenit in Eccleſia, quæ ab ipſius Matthæi temporibus uſque ad hoc tempus certa ſucceſſionum ſerie declaratur: & credat neſcio cui, ex tranſuerſo de Perſide, poſt ducentos uel ampliùs annos uenienti, & ſuadenti ut illi potiùs, quid CHRISTVS dixerit feceritque, credatur: cùm ipſe Apoſtolus Paulus poſt aſcenſionem Domini de cælo uocatus, ſi non inueniret in carne Apoſtolos, quibus communicando, & cum quibus conferendo Euangelium, eiuſdem ſocietatis eſſe appareret, Eccleſia illi omninò non crederet? Sed cùm cognouiſſet eum hoc annunciantem, quod etiàm illi annunciabant, & in eorum communione atque unitate uiuentem, accedentibus etiam per eum talibus ſignis, qualia & illi operabantur, itá eum Domino commendante, meruit authoritatem, ut uerba illius hodiè ſic audiantur in Eccleſia, tanquàm in illo CHRISTVS, ſicut ipſe ueriſsimè dixit; locutus audiatur. Et putat Manichæus credi ſibi debere ab Eccleſia CHRISTI, loquenti contra ſcripturas tãta & tam ordinata authoritate firmatas, per quas ei præcipuè commendatũ eſt, ut quiſquis illi annunciauerit præterquàm quod accepit, anathema ſit.

Paulo nõ crederetur, niſi euãgeliũ ſuũ cõtuliſſet cũ Eccleſiæ præfectis. Galat. 2.

1. Cor. 14.

Galat. 1.

7. HIERONYMVS in explanatione ſymboli ad Damaſum: Nouum & uetus teſtamentum, &c. ut in textu.

Eccleſiæ iudiciũ in recẽſendis diuinarũ literarum libris.

8. AVGVSTINVS ſermone centeſimo nonageſimoprimo de tempore: Nouum & uetus Teſtamentum recipimus in illo librorum numero, quem ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ tradit authoritas.

9. CONCILIVM Laodicenum canone ultimo libros canonicos noui & ueteris teſtamenti enumerat, qui tunc temporis certam authoritatem obtinebant.

10. CONCILIVM tertium Carthaginenſe canone quadrageſimoſeptimo: Placuit, ut præter ſcripturas canonicas nihil in Eccleſia legatur ſub nomine diuinarum ſcripturarum. Sunt autem canonicæ ſcripturæ, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Ieſu Naue, Iudicum, Ruth, Regnorum libri quatuor, Paralipomenon libri duo, Iob, Pſalterium Dauidicum, Salomonis libri quinque, Libri duodecim Prophetarum, Eſaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel, Tobias, Iudith, Heſther, Eſdræ libri duo, Machabæorum libri duo. Noui autem Teſtamenti, Euangeliorum libri quatuor, Actuum Apoſtolorum liber unus, Pauli Apoſtoli epiſtolæ tredecim, eiuſdem ad Hebræos unam, Petri Apoſtoli duæ, Ioannis Apoſtoli tres, Iudæ Apoſtoli una, & Iacobi una, Apocalypſis Ioannis liber unus. Huic Concilio interfuit Diuus Auguſtinus, qui in libro ſecundo de doctrina Chriſtiana, capite octauo, eundem habet canonicarum ſcripturarum catalogum.

Libri canonici ueteris & noui teſtamẽti ſecundũ B. Auguſtini ijdem ſunt cum noſtris.

11. CONCILIVM Tridentinum ſeſsione quarta: Sacroſancta Oecumenica & generalis Tridentina Synodus, in ſpiritu ſancto legitimè congregata, præſidentibus in ea tribus Apoſtolicæ ſedis legatis, hoc ſibi perpetuò ante oculos proponens, ut ſublatis erroribus puritas ipſa Euangelij in Eccleſia conſeruetur: quod promiſſum antè per prophetas in ſcripturis ſanctis, Dominus noſter IESVS CHRISTVS Dei filius proprio ore primũ promulgauit: deindè

deindè per ſuos Apoſtolos tanquàm fontem omnis & ſalutaris ueritatis, & morum diſciplinæ, omni creaturæ prædicari iuſsit: perſpiciensq; hanc ueritatem & diſciplinam contineri in libris ſcriptis, & ſine ſcripto traditionib. quæ ex ipſiús CHRISTI ore ab Apoſtolis acceptæ, ut ab ipſis Apoſtolis ſpiritu ſancto dictante, quaſi per manus traditæ ad nos uſq; peruenerũt: orthodoxorum patrum exempla ſequuta, omnes libros tam ueteris quàm noui teſtamenti, quum utriuſque unus Deus ſit author, nec non traditiones ipſas, tũ ad fidem, tum ad mores pertinentes, tanquàm uel oretenùs à CHRISTO, uel à Spiritu ſancto dictatas, & continua ſucceſsione in Eccleſia Catholica conſeruatas, pari pietatis affectu ac reuerentia ſuſcipit ac ueneratur. Sacrorũ uerò librorum indicem huic decreto aſſcribendum cenſuit, nè cui dubitatio ſuboriri poſsit, quinam ſint, qui ab ipſa Synodo ſuſcipiuntur: ſunt uerò infrà ſcripti: Teſtamenti ueteris quinque Moyſi, id eſt, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium. Ioſue, Iudicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, Eſdræ primus & ſecundus, qui dicitur Nehemias: Tobias, Iudith, Heſter, Iob, Pſalterium Dauidicum centum quinquaginta Pſalmorum, Parabolæ, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus, Eſaias, Hieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel: Duodecim prophetæ minores, id eſt, Oſea, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Nahum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias: Duo Machabæorum, primus & ſecundus. Teſtamenti noui, quatuor Euangelia, ſecundùm Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem: Actus Apoſtolorum à Luca Euangeliſta conſcripti: quatuordecim epiſtolæ Pauli Apoſtoli, ad Romanos, duę ad Corinthios, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes, duæ ad Theſſalonicenſes, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos: Petri Apoſtoli duę, Ioannis Apoſtoli tres, Iacobi Apoſtoli una, Iudę Apoſtoli una: & Apocalypſis Ioannis Apoſtoli. Si quis autem libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia catholica legi conſueuerunt, & in ueteri uulgata Latina editione habentur, pro ſacris & canonicis non ſuſceperit, & traditiones prædictas ſciens & prudens contempſerit, anathema ſit.

Veritas moruụq; diſciplina partim ſcriptis libris, partim non ſcriptis traditionibus continetur.

Pari reuerentia Traditiones Apoſtolicæ cum ſacris literis recipiuntur.

Catalogus librorum ſacrorũ utriuſque teſtamenti in Tridẽtina Synodo promulgatus.

Vetus uulgata editio approbatur.

Traditionum contemptores anathemate feriuntur.

12. AVGVSTINVS contra epiſtolam Manichæi, quam uocant Fundamenti, capite quinto: Quęro ergò, quis ſit ille Manichæus? reſpondebitis, Apoſtolus CHRISTI. Non credo. Iam quid dicas, aut facias, non habebis: promittebas enim ſcientiam ueritatis: & nunc quod neſcio cogis ut credam. Euangelium fortè mihi lecturus es, & indè Manichæi perſonam tentabis aſſerere. Si ergò inuenires aliquem, qui Euangelio nondùm credit, quid faceres dicenti tibi, non credo? Ego uerò Euangelio non crederem, niſi me Catholicę ecclesię commoueret authoritas. quibus obtemperaui dicentibus, Credite Euangelio: cur eis non obtemperem dicentibus mihi, Noli credere Manichęo? Elige quid velis. Si dixeris, Crede Catholicis, ipſi me monent, ut nullam fidem accommodem uobis. Quapropter non poſſum illi credẽs, niſi tibi non credere. Si dixeris, noli catholicis credere: non rectè facies per euangelium me cogere ad Manichęi fidem, quia ipſi Euangelio, catholicis prædicationibus, credidi.

Euãgelio Auguſtinus non crederet, niſi authoritate Eccleſiæ ꝑmotus.

1. B. AVGVSTINVS libro primo, capite trigeſimotertio contra Creſconium Grammaticum: Quanuis huius rei (non rebaptizandos eſſe hęreticos, certè de ſcripturis Canonicis nõ proferatur exemplũ, earundem tamen ſcriptu-

ſcripturarum,etiàm in hac re à nobis tenẽ ueritas, cùm hoc facimus, quod uniuerſæ iam placuit eccleſiæ, quam ipſarum ſcripturarum commendat authoritas, ut quoniam ſancta ſcriptura fallere non poteſt, quiſquis falli metuit huius obſcuritate quæſtionis,eandem Eccleſiam de illa conſulat, quam ſine ulla ambiguitate ſancta ſcriptura demonſtrat.

In rebus dubijs ad Eccleſiæ iudicium cõfugiendũ.

2. Concilivm Tridentinum ſeſſione quarta: Ad coercenda petulantia ingenia ſacroſancta Synodus decernit,ut nemo ſuæ prudentiæ innixus,in rebus fidei & morum ad ædificationem doctrinæ Chriſtianæ pertinentium, ſacram ſcripturam ad ſuos ſenſus contorquens, contra eum ſenſum quem tenuit & tenet ſancta Mater Eccleſia,cuius eſt iudicare de uero ſenſu & interpretatione ſcripturarum ſanctarum,aut etiam contra unanimem conſenſum Patrum ipſam ſcripturam ſacram interpretari audeat: etiamſi huiuſmodi interpretationes nullo unquàm tempore in lucem edendæ forent. Qui contrauenerint, per ordinarios declarentur, & pœnis à iure ſtatutis puniantur.

Scripturarum interpretatio quemadmodum fieri debeat.

Eccleſiæ eſt iudicare de uero sẽſu ſcripturæ.

3. Vincentivs in libello aduersùs profanas Hæreſeon nouationes, ut ſuprà quæſt. undecima, C. authori. 10.

4. Avgvstinvs libro primo de Trinitate,capite tertio: Nec ipſis ſanctis Diuinorum librorum authoritatibus ullo modo quiſquam rectè tribuerit tam multos & uarios errores hereticorum,cùm omnes ex eiſdem ſcripturis, falſas atque fallaces opiniones ſuas conantur defendere.

Hæretici ſcripturas ſuas opinione conãtur defendere.

5. Hilarivs Pictauienſis in libro ſecundo ad Conſtantium Auguſtum, quem ipſe ei tradidit: Memento neminem hæreticorum eſſe, qui ſe nunc nõ ſecundùm ſcripturas prædicare ea quibus blaſphemat,mentiatur. Hinc enim Marcellius,uerbum Dei cùm legit,neſcit. Hinc Photinus &c. Omnes ſcripturas ſine ſenſu loquuntur, fidem ſine fide prætendunt. Scripturæ enim non in legendo ſunt, ſed in intelligendo, neque in præuaricatione ſunt, ſed in charitate.

Hæretici ſcripturas ſine sẽſu crepant.

Scriptura nõ in legẽdo, ſed in intelligendo conſiſtit.

6. Vincentivs Lirinenſis aduersùs prophanas hæreſeon nouationes: Hic fortaſsè aliquis interroget,an & hæretici diuinæ ſcripturæ teſtimonijs utantur? Vtuntur planè, & uehementer quidem. Nam uideas eos uolare per ſingula quæque ſanctę legis uolumina,per Moyſi,per Regnorum libros, per pſalmos,per Apoſtolos,per Euangelia,per Prophetas. Siue enim apud ſuos,ſiue alienos,ſiue priuatim,ſiue publicè,ſiue in ſermonibus,ſiue in libris, ſiue in conuiuijs,ſiue in plateis, nihil unquàm penè de ſuo proferunt, quod non etiam ſcripturæ uerbis adumbrare conentur. Lege Pauli Samoſateni opuſcula, Priſcilliani, Eunomij, Iouiniani, reliquarumque peſtium: cernas infinitam exemplorum congeriem,propè nullam omitti paginam, quæ non noui aut ueteris teſtamenti ſententijs fucata & colorata ſit. Sed tanto magis cauendi & pertimeſcendi ſunt, quanto occultiùs ſub Diuinæ legis umbraculis latitant. Sciunt enim fœtores ſuos nulli ferè citò eſſe placituros,ſi nudi & ſimplices exhalentur: atque idcircò eos cæleſtis eloquij uelut quodam aromate adſpergunt, ut ille qui humanum facile deſpiceret errorẽ, diuina non facilè contemnat oracula. Itaque faciunt quod hi ſolent, qui paruulis auſtera quædam temperaturi pocula,priùs ora melle circunlinunt, ut incauta ætas cùm dulcedinem præſenſerit, amaritudinem non reformidet. Idem deniquè & Saluator clamabat: Attendite uobis à Pſeudoprophetis, qui ueniunt ad uos in ueſtitu ouium, ab intùs autem ſunt lupi rapaces. Quid eſt ueſtitus ouium, niſi Prophetarum & Apoſtolorum proloquia,

Crebra apud hæreticos diuinarũ literarũ citatio, & in conuiuijs & plateis.

Cur ſcripturis utantur.

Matth 7.

Hæretici ſcripturis tanquã ouiũ ueſtimẽtis, lupum tegunt.

proloquia, quæ ijdem ouili quadam ſynceritate, agno illi immaculato qui tollit peccatum mundi, tanquàm uellera quædam texuerunt? Qui ſunt lupi rapaces, niſi ſenſus hæreticorum feri & rabidi, qui caulas Eccleſiæ ſemper infeſtant, & gregem Christi, quaqua poſſunt, dilacerant? Sed ut faciliùs incautis ouibus obrepant, manente luporum ferocia, deponunt lupinam ſpeciem, & ſeſe diuinæ legis ſententijs, uelut quibuſdam uelleribus obuoluunt: ut cùm quiſq; lanarum mollitiem præſenſerit, nequaquàm aculeos dentium pertimeſcat. Sed quid ait Saluator? Ex fructibus eorum cognoſcetis eos, id eſt, cùm cœperint Diuinas illas uoces non iam proferre tantùm, ſed etiam exponere, nec adhuc iactare ſolùm, ſed etiam interpretari: tunc amaritudo illa, tunc acerbitas, tunc rabies intelligitur, tunc nouitium uirus exhalatur, tunc prophanæ nouitates aperiuntur, tunc primùm ſcindi ſepem uideas, tunc transferri Patrum terminos, tunc catholicam fidem cædi, tunc Eccleſiaſticum dogma lacerari. Tales erant hi quos percutit Apoſtolus Paulus, in ſecunda ad Corinthios dicens: Nam eiuſmodi, inquit, Pſeudoapoſtoli, operarij ſubdoli, transfigurant ſe in Apoſtolos Christi. Quid eſt, transfigurant ſe in Apoſtolos Chriſti? Proferebant Apoſtoli diuinę legis exempla, proferebant & illi. Proferebant Apoſtoli pſalmorum authoritates, proferebant & illi: proferebant Apoſtoli ſententias Prophetarum, & illi nihilominùs proferebant. Sed cùm ea quę ſimiliter protulerant, interpretari non ſimiliter cœpiſſent, tunc ſimplices à ſubdolis, tunc infucati à fucatis, tunc recti à peruerſis, tunc poſtremò ueri Apoſtoli à falſis apoſtolis diſcernebantur. Et non mirum, inquit; Ipſe enim Sathanas transfigurat ſe in angelum lucis: Non eſt ergò magnum, ſi miniſtri eius transfigurantur, ſicut miniſtri iuſtitiæ. Ergò ſecundùm Apoſtoli Pauli magiſterium, quotieſcunque uel Pſeudoapoſtoli, uel Pſeudoprophetæ, uel Pſeudodoctores diuinæ legis ſententias proferunt, quibus malè interpretatis errores ſuos adſtruere conentur, non dubium eſt, quin authoris ſui callida machinamenta ſectentur: quæ ille nunquàm profectò comminiſceretur, niſi ſciret omninò nullam eſſe ad fallendum faciliorem uiá, quàm ut ubi nefarij erroris ſubinducitur fraudulentia, ibi diuinorum uerborum prætendatur authoritas. Sed dicet aliquis: Vndè probatur quòd ſacræ legis exemplis diabolus uti ſoleat? Legat Euangelia in quibus ſcribitur: Tunc aſſumpſit eum diabolus, i. Dominum Saluatorem: & ſtatuit illum ſupra pinnam templi, & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorſum: ſcriptum eſt enim, quòd angelis ſuis mandauit de te, ut cuſtodiant te in omnibus uijs tuis: In manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Quid hic faciet miſellis hominibus, qui ipſum Dominum maieſtatis ſcripturarum teſtimonijs adpetiuit? Si, inquit, filius dei es, mitte te deorſum. Quare? ſcriptum eſt enim, inquit. Magnoperè nobis doctrina loci iſtius attendenda atque retinenda eſt, ut tanto euangelicæ authoritatis exemplo, quandò aliquos Apoſtolica, ſeu prophetica uerba proferre contra Catholicam fidem uiderimus, diabolum per eos loqui minimè dubitemus. Nam ſicut tunc caput capiti, ità nunc quoquè membra membris loquuntur: membra ſcilicet diaboli membris Christi: perfidi fidelibus: ſacrilegi religioſis: hæretici poſtremò catholicis. Sed quid tandèm dicit? Si, inquit, filius Dei es, mitte te deorſum. Hoc eſt, filius eſſe uis Dei, & hæreditatem regni cæleſtis accipere, mitte te deorſum, id eſt, ex iſtius te ſublimis Eccleſiæ, quæ etiá templum

Fructus, ex q̃bus cognoſcẽdi, ſunt nouitiæ interpretationes, Eccleſiæ doctrinæ aduerſantes.

2. Cor. 11.

Hæretici citãtes ſcripturas, transfigurãt ſe in Apoſtolos Chriſti.

Dæmonis aſtutiã imitantur.

Diabolus & citauit ſcripturas.

Matth. 4.

Pſal. 90.

Diabolus per eos loquitur, q̃ ſcripturas cõtra Catholicam fidem proferunt.

Suadet dęmõ p̃ hæreticos, ut antiquam Eccleſiæ fidẽ deſeramus.

templum Dei putatur, doctrina & traditione dimitte. Ac ſi quis interroget quempiam hæreticorum ſibi talia perſuadentem, undè probas, undè doces, quòd Eccleſiæ Catholicæ uniuerſalem & antiquam fidem dimittere debeã? ſtatim ille: Scriptum eſt enim. Et continuò mille teſtimonia, mille exempla, mille authoritates parat, de lege, de pſalmis, de Apoſtolis, de Prophetis, quibus nouo & malo more interpretatis, ex arce Catholica in hæreſeos barathrum infelix anima præcipitetur.

Matt.4.
Scripturæ nõ in legẽdo, ſed in intelligendo cõſiſtunt.
Matt.10.
Luc.10.

7. Hieronymvs aduerſus Luciferianos: Nec ſibi blandiantur Marcionitæ, Valentiniani, &c. ſi de ſcripturarum capitulis uidentur ſibi affirmare, quod dicunt: cùm & diabolus de ſcripturis aliqua ſit locutus, & ſcripturæ non in legendo conſiſtant, ſed in intelligendo. Alioqui ſi literam ſequimur, poſſumus & nos quoque nouum nobis dogma componere: ut aſſeramus in Eccleſiam non recipiendos qui calceati ſint, & duas tunicas habeant.

Euangelium nõ eſt in uerbis ſcripturarum, ſed in ſenſu.
Micheæ 2.

8. Idem in caput primum ad Galatas: Marcion & Baſilides & cæterę hęreticorum peſtes non habent Dei Euangelium: quia non habent ſpiritũ ſanctum, ſine quo humanum ſit Euangelium quod docetur. Nec putemus in uerbis ſcripturarum eſſe Euangelium, ſed in ſenſu: Non in ſuperficie, ſed in medulla: Non in ſermonum folijs, ſed in radice rationis. Dicitur in propheta de Deo: Sermones eius boni ſunt cum eo. Tunc ſcriptura utilis eſt audientibus, cùm abſque Christo non dicitur, cùm abſque Patre non profertur, cùm ſine ſpiritu non eam inſinuat ille qui prędicat. Alioquin & diabolus qui loquitur de ſcripturis, & omnes hęreſes ſecundùm Ezechiel indè ſibi conſuunt ceruicalia, quę ponant ſub cubito uniuerſę ętatis. Et poſt pauca: Grande periculum eſt in Eccleſia loqui, nè fortè interpretatione peruerſa, de Euangelio Christi, hominis fiat Euangelium, aut quod peius eſt, diaboli.

Ezech. 13.
Euangelium Chriſti ſit hominis aut diaboli, quandò ex proprio cerebro interpretatur.
Hæreſis non tã de ſcriptura, quàm de intelligentia eſt.

9. Hilarivs libro ſecundo de Trinitate: Extiterunt plures, qui cęleſtiũ uerborum ſimplicitatem pro uoluntatis ſuę ſenſu, non pro ueritatis ipſius abſolutione ſuſciperent aliter interpretanda, quam dictorum uirtus poſtularet. De intelligentia enim hęreſis, non de ſcriptura eſt: & ſenſus, non ſermo, ſit crimen.

Scriptura nò oĩa continet.
1.Cor.11.14.15.

1. Epiphanivs hęreſi ſexageſimaprima contra Apoſtolicos: Oportet autem & Traditione uti. Non enim omnia à Diuina ſcriptura accipi poſſunt. Quapropter aliqua in ſcripturis, aliqua in traditione ſancti Apoſtoli tradiderunt, quemadmodùm dicit ſanctus Apoſtolus: Sicut tradidi uobis. Et alibi: Sic doceo, & ſic tradidi in eccleſijs. Et, Si continetis, niſi fruſtrà credidiſtis.

Hæretici ſcripturis conuicti, dicũt eas falſatas.

2. Avgvstinvs libro vndecimo contra Fauſtum, capite ſecundo: Vſqueadeò inuicta ſunt quæ aduersùs uos de Diuinis codicibus proferuntur, ut non ſit aliud quod dicatis, niſi eos eſſe falſatos. Quę authoritas literarum aperiri, quis ſacer liber euolui, quod documentum cuiuslibet ſcripturę ad conuincendos errores exeri poteſt, ſi hęc uox admittitur, ſi alicuius ponderis ęſtimatur? Et paulò pòſt: Quid ſi alius ſimili inſania, ſed tamen qua tua duritia confringatur, exiſtat & dicat, Immò illud quod pro te ſonat, falſum eſt: hoc autem quod contra te eſt, uerum eſt: quid acturus es, niſi fortè alium librum prolaturus, ubi quicquid legeris, ſecundùm tuam ſententiã poſsit intelligi? Hoc ſi feceris, non de aliqua eius particula, ſed de toto audies contradicentem & clamantem, Falſus eſt. Quid ages? quò te conuertes?

uertes? quam libri à te prolati originem, quam uetuſtatem, quam ſeriem ſucceſsionis teſtem citabis? Nam ſi hoc facere conaberis,& nihil ualebis:& uides in hac re quid eccleſię Catholicę ualeat authoritas,quę ab ipſis funda tiſsimis ſedibus Apoſtolorum uſque ad hodiernum diem ſuccedentium ſibimet epiſcoporum ſerie,& tot populorum conſenſione firmatur.

Eccleſię Catholicæ authoritas i approbatiōe ſacrorum librorum.

3. Idem libro ſeptimo contra Donatiſtas, capite quinquageſimotertio: Sed nobis tutum non eſt,in ea non progredi aliqua temeritate ſentētię,quę nullo in Catholico regionali Conſilio cœpta, nullo plenario Concilio terminata ſunt: id autem ſic cum ſecurę uocis aſſerere, quod in gubernatione Domini Dei noſtri & Saluatoris Iesv Christi, uniuerſalis eccleſię conſenſione roboratum eſt.

Securè aſſeritur,qd Eccleſiæ Catholicæ cōſenſiōe roboratū eſt.

4. Item in Pſalmum quinquageſimumſeptimum: In uentre Eccleſiæ,ueritas manet. Quiſquis ab hoc uentre Eccleſiæ ſeparatus fuerit,neceſse eſt ut falſa loquatur. Neceſse eſt,inquam, ut falſa loquatur,qui aut cōcipi noluit, aut quem conceptum mater excuſsit.

Veritas in Eccleſia.

1. D. Canon Apoſtolorum trigeſimusoctauus, uel iuxta nouā Tranſlationem trigeſimusſextus: Bis in anno Epiſcoporum Concilia celebrentur, ut inter ſe inuicèm dogmata pietatis explorent,& emergentes Eccleſticas contentiones amoueant.

Concilia cur celebrentur.

2. Prima ſynodus Nicena canone quinto: Viſum eſt per ſingulos annos in ſingulis quibuſque prouincijs,bis in anno Epiſcoporum Concilia fieri,ut ſimul in unum conuenientes ex communi prouincia, huiuſmodi examinent quæſtiones,ut itá demùm hi qui ob culpas ſuas Epiſcoporum ſuorum offenſam meritò contraxerunt,dignè etiam à cæteris excommunicati ſimiliter habeantur,quouſque in communi,uel ipſi epiſcopo ſuo uiſum fuerit,humaniorem circa eos ferre ſententiam.

3. Concilivm Lateranenſe magnum, canone ſexto: Sicut olìm à ſanctis patribus noſcitur inſtitutum,Metropolitani ſingulis annis cum ſuis Suffraganeis prouincialia non omittant concilia celebrare,in quibus de corrigendis exceſsibus & moribus reformandis,præſertim in clero, diligentem habeant cum Dei timore tractatum.

1. E. Hieronymvs in caput decimumoctauum Matthæi: Quia dixerat:Si autem eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus,& poterat cōtemptoris fratris hæc occulta eſſe reſponſio, uel tacita cogitatio: ſi me deſpicis,& ego te deſpicio: ſi tu me condemnas, & mea ſententia condemnaberis: poteſtatem tribuit Apoſtolis, ut ſciant qui à talibus condemnātur,humanam ſententiam diuina ſententia roborari: & quodcunque ligatū fuerit in terra,ligari pariter & in cælo.

Matt. 18.

In excōicatione humana ſentētia,diuina roboratur.

2. Avgvstinvs libro de fide & operibus, capite quinto: Cùm eis per quos eccleſia regitur,adeſt ſalua pace poteſtas diſciplinæ aduersùs improbos aut nefarios exercendæ, tunc rursùs, nè ſocordia ſegnitiaque dormiamus,alijs aculeis præceptorum,quæ ad ſeueritatem coercionis pertinent,excitādi ſumus,ut greſſus noſtros in uia Domini ex utriſque teſtimonijs illo duce atque adiutore dirigentes nec patientiæ nomine torpeſcamus,nec obtentu diligentiæ ſæuiamus. Et capite tertio: Non omittendā cenſuit Christvs eccleſiæ diſciplinam; immò uerò admonuit adhibendam, quandò,ait, Attendite uobis: Si peccauerit in te frater tuus, uade & corripe eum inter te & ipſum ſolum. Si audierit te, lucratus es fratrem tuum. Si autem non audierit,

Poteſtas excōicandi in eccleſia.

Matt. 18.

audierit te, aſſume tecum unum uel duos, ut in ore teſtium duorum uel triũ, ſtet omne uerbum. Quòd ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ. Si autem nec æccleſiam audierit, ſit tibi tanquàm ethnicus & publicanus. Deindè ipſius ſeueritatis terrorem grauiſsimum adiecit, etiàm eo loco, dicens: Quæ ſolueritis in terra, ſoluta erunt & in cælo: Quæ ligaueritis in terra, ligata erunt in cælo. Prohibet etiam ſanctum dare canibus. Nec contrarius eſt Apoſtolus Domino, quia dicit: Peccantes coram omnibus argue, ut cæteri timorẽ habeant: cùm ille dicat, Corripe cum inter te & ipſum. Vtrunque enim faciendum eſt, ſicut & infirmitatis diuerſitas admonet eorum, quos utiquè non perdendos, ſed corrigendos, curandoſque ſuſcepimus, & alius ſic, alius autem ſic ſanandus eſt: itá etiàm eſt ratio diſsimulandi & tolerandi malos in æccleſia: & eſt rurſùs ratio caſtigandi & corrigendi, non admittendi, uel à communione remouendi.

Seueritatis terrorẽ grauiſſimũ adiecit Dominus. *Matt. 7.* *1. Tim. 5.* *Excõicatio ſit diſcreta.*

Quandò fieri nõ debeat excõicatio.

3. AVGVSTINVS libro tertio contra epiſtolam Parmeniani, capite ſecundo: Cùm quiſque fratrum, id eſt, Chriſtianorum intùs in æccleſiæ ſocietate conſtitutorum, in aliquo tali peccato fuerit depræhenſus, ut anathemate dignus habeatur, fiat hoc ubi periculum ſchiſmatis nullum atque id cum ea dilectione, de qua ipſe alibi præcipit, dicens, ut inimicum non eum exiſtimetis, ſed corripite ut fratrem. Non enim eſtis ad eradicandum, ſed ad corrigendum. Quòd ſi ſe non agnouerit, neque pœnitendo correxerit, ipſe foràs exiet, & per propriam uoluntatem ab eccleſiæ unitate dirimetur. Nam & ipſe Dominus cum ſeruis uolentibus zizania colligere, dixit, Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem: præmiſit cauſam, dicens, nè fortè cùm uultis colligere zizania, eradicetis ſimul & triticum. Vbi ſatis oſtendit, cùm metus iſte non ſubeſt, ſed omninò de frumentorum certa ſtabilitate, certa ſecuritas manet: id eſt, quandò itá cuiuſque crimen notum eſt omnibus, & omnibus execrabile apparet, ut uel nullus prorſùs, uel non tales habeat defenſores, ꝑquos poſsit ſchiſma cõtingere, nõ dormiat ſeueritas diſciplinæ, ĩ qua tãto eſt efficacior emẽdatio prauitatis, quanto diligentior† confirmatio charitatis. Tunc autem hoc ſine labe pacis & unitatis, & ſine læſione frumentorum fieri poteſt, cùm congregationis æccleſiæ multitudo ab eo crimine quo anathematizatur, aliena eſt. Tunc enim adiuuat præpoſitum potiùs corripientem, quàm crimino ſum reſiſtentem.

2. Theſ. 3. *Matt. 13.* *† aliàs conſeruatio.*

Epi apoſtolorum locũ tenent in eccleſia.

4. GREGORIVS homilia uigeſimaſexta in æuangelia: Apoſtolorum profectò nunc in æccleſia æpiſcopi locum tenent: ligandi atque ſoluendi authoritatem ſuſcipiunt qui gradum regiminis ſortiuntur. Grandis honor, ſed graue pondus iſtius eſt honoris. Durum quippe eſt, ut qui neſcit tenere moderamina uitæ ſuæ, iudex uitæ fiat alienæ. Et plerunquè contingit, ut hic iudicij locum teneat, cui ad locum uita minimè concordat. Ac proindè ſæpè agitur, ut uel damnet immeritos, uel alios ipſe ligatus ſoluat. Sæpè in ſoluendis ac ligandis ſubditis ſuæ uoluntatis motus, non autem cauſarum merita ſequitur &c. Cauſæ ergò penſandæ ſunt, & tunc ligandi atque ſoluendi poteſtas exercenda: uidendum eſt, quæ culpa, aut quæ ſit pœnitentia ſequuta poſt culpam: & quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam uiſitat, illos Paſtoris ſententia abſoluat. Tunc enim uera eſt abſolutio præſidẽtis, cùm æterni arbitrium ſequitꝰ iudicis. & nõnullis interiectis. Sed utrùm iuſtè an iniuſtè obliget paſtor, paſtoris tamen ſententia gregi timenda eſt, nè is qui ſubeſt, & cùm iniuſtè forſitan ligatur, ipſam obligationis ſuæ ſententiam ex

Sententia paſtoris, licèt iniuſta, timẽda eſt.

tiam ex alia culpa mereatur. Paſtor ergò uel abſoluere indiſcretè timeat uel ligare. Is autem qui ſub manu paſtoris eſt, ligari timeat uel iniuſtè: nec paſtoris ſui iudicium temerè reprehendat, nè etſi iniuſtè ligatus eſt, ex ipſa tumidę reprehenſionis ſuperbia, culpa quæ non erat, fiat.

5. CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio: Habent quidem & terreſtres principes uinculi poteſtatem, uerùm corporum ſolùm. Id autē quod dico ſacerdotum uinculum, ipſam etiam animam contingit, atque ad cælos uſque peruadit: uſque adeò ut quęcunque infernè ſacerdotes confecerint, illa eadem Deus ſupernè rata habeat, ac ſeruorum ſententiam Dominus confirmet. Plura teſtimonia uide ſuprà, de Symbolo, quęſtione decimaoctaua.

Vinculum ſacerdotū ipſā attingit animam.

Seruorū ſententiā Dominus cōfirmat.

XVII

Quis eſt doctrinæ totius de Eccleſiæ præceptis & traditionibus uſus ac fructus?

A. Ingens profectò eſt ac varius. Atq; primus quidem, vt intelligamus, nos ſolis literis ſeu ſcripturis diuinis minimè alligari. Quid enim (vt Irenæi [a] verbis vtamur) ſi neque Apoſtoli quidem ſcripturas reliquiſſent nobis, nonne oportebat ordinem ſequi Traditionis, quam tradiderunt ijs, quibus committebant Eccleſias? Itaq; luculenter dixit [b] Baſilius: Dogmata quæ in Eccleſia ſeruantur ac prædicantur, quædam habemus è doctrina ſcripto prodita: quædam rurſùs ex Apoſtolorum traditione in myſterio, id eſt, in occulto tradita, recepimus. Quorum vtraq; parem vim habent ad pietatem: nec his quiſquam contradicit, quiſquis ſanè vel tenuiter expertus eſt, quæ ſunt iura Eccleſiaſtica.

a Lib. 3. ca. 4. Epi. hære. 61.

b Lib. de Spiritu ſancto c. 27.

B. Neque dubium eſſe poteſt, quin CHRISTVS [c] & Apoſtoli multa tum egerint, tum docuerint, quæ etſi ſcripta quidem non ſint, ad nos tamen poſteroſq; maximè pertineant. De quibus generatìm [d] Paulus admonens: *De cætero fratres,* inquit, *quæcunque ſunt uera, quæcunque pudica, quæcunque iuſta, quæcunque ſancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, ſi qua uirtus, ſi qua laus diſciplinæ, hæc cogitate. Quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & uidiſtis in me, hæc agite: & Deus pacis erit uobiſcum.*

c Ioā. 20. g & 21. f Aug. epi. 108. ad Seleucianam.

d Philip. 4. b

C. Proximus eſt, rectè vti Chriſtiana libertate, quam homines ocio luxuque capti, ſi unquàm aliàs, nunc maximè dant in occaſionem carnis, ut Apoſtolus [e] loquitur: illius prætextu, fœdis uoluptatibus inſeruiunt, & quidquid ferè libet,

e Gal. 5. b 2. Pet. 2. d

etiam

etiam circa Religionis inſtituta mutanda, id licere ſibi arbitrantur. Atquì ab iſta prophana nouitate ac temeritate nos
Au.epiſt.118. reuocant, tuentur, deterrent Apoſtolica & Eccleſiaſtica dogmata ſimul & inſtituta: quæ frenum inijciunt humanæ licentiæ, docentq́; conuęnienter uti Chriſtiana libertate: ità nimirùm, ut nos à [f] iugo peccati & à ſeruitute ueteris legis per Chriſtum liberi effecti, [g] ultrò libenterque præſtemus Chriſtianum officium, ſeruiamus Deo in iuſtitia & ſanctitate, ducem ſequamur ſpiritum in lege charitatis, iuſtitiæ ſerui, obedientiæ filij, humilitatis cultores, patientiæ cuſtodes, pœnitentiæ & crucis amatores. *Vos*, inquit [h] Apoſtolus, *in libertatem uocati eſtis fratres: tantùm nè libertatem in occaſionem detis carnis, ſed per charitatem ſpiritus ſeruite inuicèm.* Ad quam ſpiritus charitatem ſanctæ ſeruitutis obſequio, & alendam & conſeruandam cùm honeſta cuncta proſunt, tum ingens pondus adferunt piè obſeruatæ Eccleſiæ traditiones.

f 1.Pet.1.c Rom.9.d Gal.3.b& 4.d Rom. 8.a g Pſal. 53.b Col.3.d Luc.1.g 2.Cor.3.d Rom.6.c 1.Cor.9.c 1.Pet.1.d 1.Pet.2.d Luc.21.d Mat.4.c 16.d h Gal.5.b

D. Poſtremus eſt, ut uerum inter legitimos & nothos Eccleſię filios, ſeu inter Catholicos & hęreticos diſcrimen indè accipiamus. [a] Illi enim ſimpliciter in doctrina eccleſiæ, ſiue ſcripto ea, nempe biblicis literis tradita ſit, ſiue Patrum traditione comprobata, acquieſcunt. Sequuntur enim uerbum Dei: [b] *Nè tranſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt Patres tui.*

a Vincen. Lir.

b Prouer.22.b Eccleſ.8.b Deut.32.a Hiere.6.d

E. Hi uerò qui ſunt hæretici, ab hac ſimplicitate fidei & à uenerandæ matris eccleſię, ſanctorumq́; Patrum probata ſententia diſcedunt, nimiumq́; ſibi uel deſertoribus eccleſię fidunt, adeoque ne moniti quidem reſipiſcunt. Quare Paulus de ijs tam ſeriò ſanxit, dum ait: [c] *Hæreticum hominem poſt unam & ſecundam correptionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt, qui huiuſmodi eſt.* Atque ut cum [d] Cypriano concludamus, Quiſqui s ab eccleſię unitate diſceſſerit, cum hęreticis neceſſe eſt inueniatur.

c Tit.3.c

d Ad Pōpeiū.

SCRIPTVRAE.

Ad Philippenſes quarto, ad Galatas quinto, Prouerbiorum vigeſimoſecundo, & ad Titum tertio, ut in textu.

Ioannis vigeſimo: Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc.

Et vigeſimoprimo: Sunt autem & alia multa quæ fecit Iesvs: quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos qui ſcribendi ſunt, libros.

Poste-

Poſterioris Petri ſecundo: Libertatem illis promittentes, cum ipſi ſerui ſint corruptionis.

Prioris Petri primo capite: Scientes quòd non corruptibilibus auro uel argento redempti eſtis de uana ueſtra conuerſatione paternæ traditionis, ſed precioſo ſanguine quaſi agni immaculati Christi & incôtaminati.

Ad Romanos ſexto: Liberati autem à peccato, ſerui facti eſtis iuſtitiæ. Et paulò pôſt: Nunc uerò liberati à peccato, ſerui autem facti Deo, habetis fructum ueſtrum in ſanctificationem, finem uerò uitam æternam.

Ad Galatas tertio: Christus nos redemit de maledicto legis.

Et capite quarto: Itaque fratres non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ: qua libertate Christus nos liberauit.

Ad Romanos octauo: Lex enim ſpiritus uitæ in Christo Iesu, liberauit me à lege peccati & mortis.

Psalmo quinquageſimotertio: Voluntariè ſacrificabô tibi.

Ad Coloſſenſes tertio: Quodcunque facitis, ex animo operamini ſicut Domino, & non hominibus: ſcientes quòd a Domino accipietis retributionem hæreditatis. Domino Christo ſeruite.

Lucae primo: Vt ſine timore de manu inimicorum noſtrorum liberati, ſeruiamus illi: In ſanctitate & iuſtitia coram ipſo omnibus diebus noſtris.

Secundae ad Corinthios tertio: Vbi autem ſpiritus Domini, ibi libertas.

Ad Romanos ſexto, ut ſuprà.

Prioris ad Corinthios nono: Cùm liber eſſem ex omnibus, omniũ me ſeruum feci, ut plures lucrifacerem.

Prioris Petri primo: Animas ueſtras caſtificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore ſimplici, ex corde inuicèm diligite attentiùs.

Et cap. 2. Si benè faciẽtes, patiẽter ſuſtinetis: hæc eſt gratia apud Deum.

Lucae uigeſimoprimo: In patientia ueſtra poſsidebitis animas ueſtras.

Matthaei quarto: Pęnitẽtiã agite: appropinquauit enim regnũ cælorũ.

Et decimoſexto: Si quis uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.

Ecclesiastici octauo: Non te prętereat narratio ſeniorum: ipſi enim didicerunt à patribus ſuis. Quoniam ab ipſis diſces intellectum, & in tempore neceſsitatis dare reſponſum.

Deuteronomii trigeſimoſecundo: Interroga Patrem tuum, & annunciabit tibi: Maiores tuos, & dicent tibi.

Hieremiae ſexto: Hæc dicit Dominus: State ſuper uias, & uidete, & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit uia bona, & ambulate in ea & inuenietis refrigerium animabus ueſtris.

PATRES.

1. A. Irenaeus libro tertio aduersùs hæreſes Valentini, capite quarto, ut ſuprà de Symbolo, quæſtione 22. D. authoritate 2.

2. Epiphanius hæreſi ſexageſimaprima contra Apoſtolicos, ut ſuprà, quæſtione decimaſexta, C. authoritate prima.

3. Basilius libro de ſpiritu ſancto, capite uigeſimoſeptimo, ut ſuprà de præceptis Eccleſiæ, quæſtione ſecunda, A. authoritate 2.

B. Avgustinus epiſtola cẽteſimaoctaua ad Seleucianam, ubi cùm diſputaret quandò Apoſtoli baptizati ſint: Sed non omnia, inquit, quæ facta ſunt, etiàm ſcripta inueniuntur. Non omnia ſcripta.

C. Item epiſtola centeſima decimaoctaua ad Ianuarium, ut ſuprà, quæſtione quarta & octaua.

Hæreticorũ propriũ, gaudere nouitatibus.

D. Vincentius Lirinenſis aduersùs prophanas nouationes hæreticorũ: Cunctis ſatis euidenter perſpicueque monſtratur, hoc apud omnes ferè hæreſes quaſi ſolenne eſſe ac legitimum, ut ſemper prophanis nouitatibus gaudeant, antiquitatis ſcita faſtidiant, & per oppoſitiones falſi nominis ſciẽtiæ, à fide naufragent: Contrà uerò Catholicorum hoc ferè proprium, depoſita ſanctorum patrum & commiſſa ſeruare, damnare prophanas nouitates.

XVIII

Quæ demùm eſt ſumma omnium ſuperiorum?

a Aug. l. 2. Retract. c. 63. b 1. Cor. 13. d 2. Tim. 2. d c Heb. 11. a d Gal. 5. a e Rom. 8. g Ioan. 14. c Rom. 13. c

A. Quæ à principio quidem hucuſquè tractata ſunt de ſumma Chriſtianæ doctrinæ, eò ſpectant, ut uera Chriſtiani hominis ſapientia cõſtituatur: quæ tribus illis [a] uirtutibus, [b] *Fide, Spe, & Charitate* comprænenditur. Et Fide quidem ueritati Dei firmiter [c] aſſentitur, eique innititur anima. Spe autem propiùs [d] adhuc apprænẽdit bonitatem Dei, Fide iam cognitam atque conceptam: Charitate [e] demùm Deo, proximoq; propter Deum coniungitur & unitur.

Aug. in Ench. c. 17.

B. Cæterùm de Fide nos docet Symbolum Apoſtolicum, dum ea proponit, quæ maximè ſunt credenda & profitenda Chriſtiano. De his uerò quæ ſperanda & deſideranda, precatio nos inſtituit Dominica. Ad charitatem porrò ſpectant, quæ duabus tabulis Decalogus exhibet.

f In c. 4. epi. ad Rom.

C. Præclarè igitur [f] Origenes: Puto, inquit, quòd prima ſalutis initia, & ipſa fundamenta Fides eſt: profectus uerò & augmenta ædificij ſpes: perfectio autem & culmen totius operis Charitas.

g Lucæ 11. d Rom. 2. b Lucæ 6 g Mat. 7. 2. d 19. e 25. d 10. 15 2 Matt. 10. c & 24. b

D. Illi ergò beati, qui audiunt [g] & cuſtodiunt uerbũ Dei, quique uoluntatem Patris cognoſcunt & faciũt, in fide, Spe, & Charitate, duce Christo ambulantes & perſeuerantes.

E. Et hactenùs pro inſtituti quidem noſtri ratione, ſatis de ſummis illis uirtutibus: quæ cùm diuinitùs infundantur, ac diuinos mortales faciant, iurè quidem Theologicæ nuncupãtur, recteque ad ſapientiam Chriſtianam referuntur.

SCRIPTVRAE.

Prioris ad Corinthios decimotertio: Nunc autem manent, fides, ſpes, charitas, tria hæc: Maior autem horum eſt charitas.

Posterioris ad Timotheum ſecundo capite: Sectare uerò iuſtitiam, fidem, ſpem, & charitatem.

Ad Hebræos undecimo: Eſt autem fides, ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium.

Ad Galatas quinto: Nos enim ſpiritu, ex fide ſpem iuſtitiæ expectamus. Nam in Christo Iesv neque circuncifio aliquid ualet, neque præputium: ſed fides quæ per charitatem operatur.

Ad Romanos octauo: Certus ſum quia neque mors, neque uita, neq; Angeli, neque principatus, neque uirtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neq; creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Christo Iesv Domino noſtro.

Ioannis decimoquarto: Qui autem diligit me, diligetur a Patre meo: & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum. Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit: & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & manſionem apud eum faciemus.

Ad Romanos decimotertio: Qui diligit proximum, legem impleuit.

Lvcae vndecimo: Beati qui audiunt uerbum Dei, & cuſtodiunt illud.

Ad Romanos ſecundo: Non enim adiutores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.

Lvcae ſexto: Quid autem uocatis me, Domine Domine, & non facitis quæ dico? Omnis qui uenit ad me, & audit ſermones meos, & facit eos: oſtendam uobis cui ſimilis ſit. Similis eſt homini ædificanti domum, qui fodit in altum &c. Qui autem audit, & non facit, ſimilis eſt homini ædificanti domũ ſuam ſuper terram ſine fundamento, &c.

Matthaei ſeptimo: Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cælorum: ſed qui facit uoluntatem patris mei qui in cælis eſt, ipſe intrabit regnum cælorum. Multi dicent mihi in illa die, &c. Omnis ergò qui audit uerba mea hæc, & facit ea: aſsimilabitur uiro ſapienti &c. Et omnis qui audit uerba mea hæc, & non facit ea, ſimilis erit uiro ſtulto &c.

Matthaei decimonono: Si uis ad uitam ingredi, ſerua mandata.

Et vigeſimoquinto: Eſuriui, & dediſtis mihi manducare &c.

Ioannis decimoquinto: Omnem palmitem in me non ferentem fructũ, tollet eum (pater meus.)

Matthaei decimo & vigeſimoquarto: Qui autem perſeuerauerit uſq; in finem, hic ſaluus erit.

PATRES.

A. Avgvstinvs libro ſecundo: Retractationum cap. 63. ut ſup. de Fide & ſymb. quæſt. 2. ait: Et omnis qui inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit: Ioel. 2.
propter hoc Dominica oratio. Sed Apoſtolus cum ad ipſam gratiam commendandam hoc propheticum commemoraſſet teſtimonium, continuò ſubiecit: Quomodò autem innocabunt, in quem non crediderunt? Propter hoc Rom. 10.
Symbolum. In his duobus tria illa intuere. Fides credit, Spes & Charitas orant. Sed ſine fide eſſe non poſſunt, ac per hoc & fides orat. Propterea quippe dictum eſt: Quomodò inuocabunt, in quem non crediderunt?

C. Origenes in caput quartum epiſtolæ ad Romanos, ut in textu.

XIX

Anne aliud quicquam ad doctrinam Chriſtianam ſpectat?

A. Etiam: huc enim planè ſpectat doctrina de Sacramentis,

a Aug. in Ioã. tract. 120.

ut norint Chriſtiani, quibus ueluti inſtrumentis diuinitus inſtitutis habeant opus [a] ad Fidem, Spem, & præcipuè Charitatem, accipiendam, exercendam, augendam, conſeruandam, ac etiam reparandam.

b Aug. lib. 19. cont. Fauſt. c. 11. & de uera relig. cap. 17. Itẽ ep. 118. c. 1.

B. Adde, quòd neque Sapientia, neque Iuſtitia Chriſtiana conſtitui ac retineri abſque Sacramentis poteſt, ut ſine quibus [b] Religionẽ uniuerſam extingui prorsùs neceſsè ſit. Habent igitur ea ſublimen in doctrina Cſſriſtiana locum, & neceſſariam quoquè tractationem.

PATRES.

Ioan. 19.

A. Avgvstinvs in Ioannem tractatu centeſimo: Vigilanti uerbo Euangeliſta uſus eſt, ut non diceret, Latus eius percuſsit, aut uulnerauit, aut quid aliud: ſed, aperuit, ut illic quodammodò uitæ oſtium panderetur, undè ſacramenta Eccleſiæ manauerunt, ſine quibus ad uitam quæ uera uita eſt, non intratur.

Sine Sacramẽtis Eccleſiæ non intratur ad uerã uitã.

1. B. Idem libro decimonono contra Fauſtum Manichæum, capite undecimo: In nullum nomen religionis ſeu uerum, ſeu falſum coagulari homines poſſunt, nisi aliquo ſignaculorum uel ſacramentorum uiſibilium conſortio colligentur.

Sacramẽtis in religione colligantur homines.

2. Idem libro de uera religione, capite decimoſeptimo: Nunc uerò quoniam pietas timore inchoatur, charitate perficitur, populus timore conſtrictus tempore ſeruitutis in ueteri lege, multis ſacramentis onerabitur. Hoc enim talibus utile erat ad deſiderandam gratiam Dei, quæ per prophetas uentura canebatur. Quæ ubi uenit, ab ipſa Dei ſapientia homine aſſumpto, à quo in libertatem uocati ſumus, pauca ſacramenta ſaluberrima conſtituta ſunt, quæ ſocietatem Chriſtiani populi, hoc eſt ſub uno Deo liberæ multitudinis continerent.

In ueteri lege plura Sacramenta quàm in noua.

Sacramentis nouæ legis iisq; ſaluberrimis ſocietas Chriſtiani populi cõtinetur.

Mat. 11.

3. Et epiſtola centeſima decimaoctaua ad Ianuarium, capite primò: Primò itaque tenere te uolo, quod eſt huius diſputationis caput, Dominum noſtrum Iesvm Christvm, ſicut ipſe in Euangelio loquitur, leni iugo ſuo nos ſubdidiſſe, & ſarcinæ leui. Vndè ſacramentis numero paucisſimis, obſeruatione facillimis, ſignificatione præſtaotiſsimis, ſocietatem noui populi colligauit, ſicuti eſt Baptiſmus Trinitatis nomine conſecratus, communicatio corporis & ſanguinis ipſius, & ſi quid aliud in ſcripturis canonicis commendatur, exceptis iis quæ ſeruitutem populi ueteris pro congruentia cordis illorum & prophetici temporis onerabant, quæ & in quinque libris Moyſi leguntur.

Societas noui populi paucisſimis & præſtãtisſimis ſacramẽtis colligata, cuiuſmodi ſũt exẽpli gratia, Baptiſmus & Euchariſtia.

I. TOMI FINIS.

INDEX RERVM OMNIVM MEMORABILIVM,

QVAE IN HAC PRIMA CATECHISMI PARTE, CONTINENTVR.

Elementum, a, poſt numeros, denotat primam faciem: b, verò, ſecundam inſinuat.

Aronis flos & virga, cuius figura, myſticeque quid 80.a.81.a
Abagaro qui aut cur ſuā imaginem Christvs miſerit 123.b
Abailardus cur à Diuo Bernardo oppugnatus 20.a
Ab Apoſtolorum tempore uiguiſſe uſum & uenerationem imaginū 150.b
Abciſus (uel abſciſſus) ab arbore ramus, cuinam myſticè conferendus 46.b
Ab eccleſia petenda ueritas 62.b
Ab eccleſia qui, cuius iudicio, nō exeundum 163.a
Abel qui electa Deo munera obtulerit 91.b
Aberratio hodiè circa traditiones Apoſtolicas & eccleſiaſticas, quanta 150.b
Ab hæreſi (iuxta Vincentium Lirin.) cauendi ratio optima quæ 168.b
Abrahā cur qua fide laudatus 20.b qui ad offerendum Iſaac permotus 91.b eius ſinus quid 105.a
Abſq; charitate fidem eſſe poſſe, prodeſſe non poſſe 89.a
Aſque charitate neminem Deo placere 88.a
Abſque Dei iudicio ſacerdotes non eſſe aut fieri 166.a
Abſque geniculatione die Dominico adorare, traditionis eſſe Apoſtolicæ 148.a
Abſq; peccatis etiam uenialibus uiuere, quàm ſit rarum ac difficile 81.b
Abſq; Ro. ſedis authoritate nil decernēdum aut nouandum 160.b
Abſque ſacramentis ad uitam non intrari. 186.b
Abſq; ſcriptis nonnulla cur quaſi in ſilētio tradita 147.a 147.b
Abſtinentia quò conducat 177.b
Abſtinentia feriæ 4. & 6. cuius ſit traditionis 150.a
Abſtinentiæ maioris, quàm quæ iuſſa aut indicta ſit, libertas ſeu ratio quæ 177.b
Abſtinere lauacro quotidiano recèns baptizatum per totam hebdomadā, undenàm ſit aut fuerit 148.a
Abuſus nominis Dei, quantoperè uetitus 129.a
Academicorum mores ſeu æſtimationes, quales 20.a
Acceſsiones luminarium interdiù ratio quæ 116.a
Adam ex uirgine terra factum eſſe, myſticè quid 79.a
Adamum ex inferno liberatum credit eccleſia 36.b
Adamantinum eccleſiæ fundamentum, quis 156.a
Additiuncula ad ſalutationem Angelicam, qualis 78.a
Adhærendum traditionibus Apoſtolicis, iuxtà Ignatium, quî ſit 152.b
A'διάφορα quid 150.b
Adiaphoræ, ſi dijs placet, quibuſnā ſint apoſtolicæ traditiones 150.b
Adimentes Petro primatum, ſeſe ad inferos demergere 156.b
Adimplere legem, non ſoluere, Chriſtū ue-

ueniſſe 95.b
Adinuentio ſeu exquiſitio idolorũ,quale quid 121.b
Adoleſcentum officium 135.b
Adonai quid 100.a
Adorans imaginem regis,ipſum regem adorat 123.b
Adorantes imaginem, adorare non materiam,ſed quod repręſentat materia 123.b
Adorare die Dominico abſque geniculatione,undè ſit traditum 148.a
Adorari principes & reuerenter ſalutari etiam peſsimos 124.b
Adoratio Crucis undè 150.a
Adorationem aliquandò ſtando,nõ geniculando,oportere fieri, cuius ſit traditionis 148.a
Adoratores quales Deus uelit 131.b
Adriani I.Papę epiſtola de imaginibus, qualis aut ubi approbata 124.a.b
Ad Rom. Eccleſiam, nullum eſſe perfidiæ acceſſum 157.b
AD TE CLAMAMVS, etiam ab Athanaſio (ringãt hæretici,quàm uelint)ad Mariam dictum 83.b
Adulterij prohibitione quæ alia uetentur uitia 138.a
Aduocata qui apud CHRISTVM Maria 86.b
Aduocati aut patroni noſtri,qui 107.a
AEDIFICATA qui ſuper Petrum aut in Petro eccleſia 155.b
Aedificatio corporis Chriſti quid maximè exigat 172.a
Aedificatio eccleſiæ ſuper Petrum, quĩ & ubi promiſſa 155.b
Aegra pecora ad ſanctorũ ſepulcra duci ſolita 115.a
Aegyptiorum mirus aliquandò in crucem Chriſti zelus 33.a
Aeſtimationem non eſſe aut dici poſſe fidem 20.a
Aetas ac ſtatura reſurgentium omnium qualis futura 58.a
Aeterna uita quæ 18.b eius quis fructus aut finis futurus 132.b ipſa quantoperè amanda 60.a
Aeternæ uitæ felicitas quanta 60.a
Aeterna in uita quid non ſit,quàm quid ſit,explicari poſſe faciliùs 60.a
Afer Optatus qui Cathedram Petri agnorit 153.b
Afri undenàm orti 120.a
Agathenſis Concilij de Miſſarum auditione ſententia 144.a
Agathonis & Roma.ſynodi epiſtolam, ab uniuerſali Concilio approbatam 168.b
Agnes martyr ac uirgo, quĩ à Prudẽtio laudata & inuocata 82.a
Agnus aureus quanti uel precij,uel ponderis,ubi & undè oblatus 119.b
Agni paſchalis una in domo comeſtio, myſticè quid 51.b
Agnum paſchalem una in domo comedi,quid ſignet 52.a
Alexandrinæ ſynodi de Rom. ſedis authoritate iudicium 160.b
Alexandrini crucem Chriſti quantoperè olim honorarint 33.a
Alijs, quàm orationis Dominicæ, uerbis precari licere:precari alia, non licere 67.a
Alienis ab eccleſia, nil boni ſperandum 51.a
Alienum ad altare Dei afferre ignẽ,myſticè quid 51.a
Aliter petræ uocabulum Chriſto,aliter Petro tribui 156.b
Alligatio principis tenebrarum undè & quandò facta 37.b
Altaria ſoli Deo conſtitui 100.a
Amalech erectis(in crucis formã) Moyſis manibus uinci,&c. 90.a
Amari quĩ Deus mereatur 90.a
Amaſſe Chryſoſtomum etiam fuſilẽ ex cera picturam 124.b
Ambigui nihil in fide eſſe 20.a
Ambroſius qui Crucis uirtutem extulerit 34.a
Ambroſij de ſymbolo apoſtolorum aſſertio, ſententia, aut teſtimoniũ 21.b de perpetua Mariæ uirginitate 29. a da ſanctæ Crucis uirtute 34. a de euchariſtiæ tranſubſtantiatione 71. a de

de Angelica ſalutatione 76.b de laudibus Mariç 83.b de imitãda uirgine Maria 84.a ſupplicãdis aut inuocãdis ſãctis 108.b ď reliquijs martyrũ 119. a de parentũ honore 136.b de cæremonijs Miſſæ 149. a de quibuſdã diuerſis diuerſorum locorũ obſeruationibus 151.a b erga Rom. Eccleſiã affectus quis 158. a de epiſcoporũ aut ſacerdotum honore 174.a
Ambroſio ſymboli apoſtolici authoritas quanta 29. a quî agnita Petri cathedra 153.b
Ambroſium, fratris ſui Satyri interceſſionem petijſſe 199.a
Ambulare inter ſpem & timorem qua ſolicitudine oporteat 95.b
Amen, ſimplex aut geminatum, quid ſit aut ſonet 60.b 74.b
Amicitiam Dei non diſſoluendam 90.b
Amoris gradibus quibus quo aſcendatur 90.b
Anacleti de ſedis apoſtolicæ iudicio & excellentia aſſertio 159.a
Anaſtaſij epiſcopi Theopolitani ſeu Antiocheni pia de imaginibus ſententia 125.a
Ancillæ aut concubinæ filij myſticè qui 52.b
Andreæ Hieroſolymitani de laudib. S. Mariæ teſtimonia 78.a.b
Andreæ & Petri quanta etiam hodiè apud Chriſtum poteſtas 108.b
Andreæ apoſtoli reliquiæ quo per quẽ imperatorem tranſlatæ 116.a
Angelica ſalutatio qualis aut quæ 74.b qui per Chryſoſtomum expreſſa uel u'a 75.a. quorsũm conducat 77.a
Angeli undè quomodò pro Africa implorati 120.b
Angeli 4 argentei à Conſtantino in templo poſiti, quales 125.b
Angelos non inuidere archangelis, alijs ve ſuperioribus 60.a
Angelos & ſanctorum animas pro nobis ac nobiſcum orare 105.b
Angelos & martyres obſecrãdos 109.a
Anima Chriſti ad inferos deſcendens, quos indè liberarit, aut non liberarit 37.a
Animæ lepram quibus in eccleſia purgare conceſſum 54.a
animæ piorum qui ex inferno per Chriſti deſcenſum liberatæ 37.a
Animæ ſanctorum ubi degant aut ſint 106.b
Animæ ſanctorum non minùs noſtri cura, quam angeli, tanguntur 107.a
Animabus in ipſis, non ſolùm in frontibus, Crucis figura cur nobis habenda 33.a
Animas quorum aut quales ex inferno Chriſtus abduxerit 37.b
Animas defunctorum piorum ad Eccleſiæ communionem ſpectare 50.b
Animas ſanctorum ſcire omnia 105.a
Animatis mentibus Chriſtum ſua dogmata inſcripſiſſe, Moyſen tabulis inanimatis 147.b
Anniuerſariæ ſolennitates Chriſti undè inſtitutæ 132.a
Anſelmi archiepiſ. de inuocata Maria exemplum 82.a.b
Ante iudicij extremi diem qui mortales quodammodò ordinariè iudicent 53.b
Antelucani cœtus Chriſtianorum olìm qui aut quales 178.a
Antennas nauium, Crucis figuram referre 33.a
Antichriſti ſynagogæ quales, quive ad eas ſpectent 49.b
Antichriſto qui principes cur per Athanaſium collati 165.b
Antichriſtos iam olìm complures uenisſe, quid ſibi uelit 45.a
Antiochia, quî ſede Petri deſtituta 159.b
Antiquis hæreſibus quî obuiandum 169.b
Antiquitatis ſequendæ ratio, modus ac uſus 49.a
Antiquitatis momentũ quantum 165.b
Antiſtitem ſummum turbantes, eccleſiæ pacem ordinemq; à Chriſto inſtitutum turbare 153.b

ſcripturarum, etiàm in hac re à nobis tenet ueritas, cùm hoc facimus, quod uniuerſæ iam placuit eccleſiæ, quam ipſarum ſcripturarum commendat authoritas, ut quoniam ſancta ſcriptura fallere non poteſt, quiſquis falli metuit huius obſcuritate quæſtionis, eandem Eccleſiam de illa conſulat, quam ſine ulla ambiguitate ſancta ſcriptura demonſtrat.

In rebus dubijs ad Eccleſiæ iudicium cõfugiendũ.

2. CONCILIVM Tridentinum ſeſſione quarta: Ad coercenda petulantia ingenia ſacroſancta Synodus decernit, ut nemo ſuæ prudentiæ innixus, in rebus fidei & morum ad ædificationem doctrinæ Chriſtianæ pertinentium, ſacram ſcripturam ad ſuos ſenſus contorquens, contra eum ſenſum quem tenuit & tenet ſancta Mater Eccleſia, cuius eſt iudicare de uero ſenſu & interpretatione ſcripturarum ſanctarum, aut etiam contra unanimem conſenſum Patrum ipſam ſcripturam ſacram interpretari audeat: etiamſi huiuſmodi interpretationes nullo unquàm tempore in lucem edendæ forent. Qui contrauenerint, per ordinarios declarentur, & pœnis à iure ſtatutis puniatur.

Scripturarum interpretatio quemadmodum fieri debeat.

Eccleſiæ eſt iudicare de uero ſẽſu ſcripturæ.

3. VINCENTIVS in libello aduersùs profanas Hæreſeon nouationes, ut ſuprà quæſt. undecima, C. authori. 10.

4. AVGVSTINVS libro primo de Trinitate, capite tertio: Nec ipſis ſanctis Diuinorum librorum authoritatibus ullo modo quiſquam rectè tribuerit tam multos & uarios errores hæreticorum, cùm omnes ex eiſdem ſcripturis, falſas atque fallaces opiniones ſuas conantur defendere.

Hæretici ſcripturas ſuas opinione conãtur defendere.

5. HILARIVS Pictauienſis in libro ſecundo ad Conſtantium Auguſtum, quem ipſe ei tradidit: Memento neminem hæreticorum eſſe, qui ſe nunc nõ ſecundùm ſcripturas prædicare ea quibus blaſphemat, mentiatur. Hinc enim Marcellius, uerbum Dei cùm legit, neſcit. Hinc Photinus &c. Omnes ſcripturas ſine ſenſu loquuntur, fidem ſine fide prætendunt. Scripturæ enim non in legendo ſunt, ſed in intelligendo, neque in præuaricatione ſunt, ſed in charitate.

Hæretici ſcripturas ſine ſẽſu crepant.

Scriptura nõ in legẽdo, ſed in intelligendo conſiſtit.

6. VINCENTIVS Lirinenſis aduersùs prophanas hæreſeon nouationes: Hic fortaſsè aliquis interroget, an & hæretici diuinæ ſcripturæ teſtimonijs utantur? Vtuntur planè, & uehementer quidem. Nam uideas eos uolare per ſingula quæque ſanctę legis uolumina, per Moyſi, per Regnorum libros, per pſalmos, per Apoſtolos, per Euangelia, per Prophetas. Siue enim apud ſuos, ſiue alienos, ſiue priuatim, ſiue publicè, ſiue in ſermonibus, ſiue in libris, ſiue in conuiuijs, ſiue in plateis, nihil unquàm penè de ſuo proferunt, quod non etiam ſcripturæ uerbis adumbrare conentur. Lege Pauli Samoſateni opuſcula, Priſcilliani, Eunomij, Iouiniani, reliquarumque peſtium: cernas infinitam exemplorum congeriem, propè nullam omitti paginam, quæ non noui aut ueteris teſtamenti ſententijs fucata & colorata ſit. Sed tanto magis cauendi & pertimeſcendi ſunt, quanto occultiùs ſub Diuinæ legis umbraculis latitant. Sciunt enim fœtores ſuos nulli ferè citò eſſe placituros, ſi nudi & ſimplices exhalentur: atque idcircò eos cæleſtis eloquij uelut quodam aromate adſpergunt, ut ille qui humanum facile deſpiceret errorẽ, diuina non facilè contemnat oracula. Itaque faciunt quod hi ſolent, qui paruulis auſtera quædam temperaturi pocula, priùs ora melle circunlinunt, ut incauta ætas cùm dulcedinem præſenſerit, amaritudinem non reformidet. Idem deniquè & Saluator clamabat: Attendite uobis à Pſeudoprophetis, qui ueniunt ad uos in ueſtitu ouium, ab intùs autem ſunt lupi rapaces. Quid eſt ueſtitus ouium, niſi Prophetarum & Apoſtolorum proloquia,

Crebra apud hæreticos diuinarũ literarũ citatio, & in conuiuijs & plateis.

Cur ſcripturis utantur.

Matth 7.

Hæretici ſcripturis tanquã ouiũ ueſtimẽtis, lupum tegunt.

proloquia, quæ ijdem ouili quadam ſynceritate, agno illi immaculato qui tollit peccatum mundi, tanquàm uellera quædam texuerunt? Qui ſunt lupi rapaces, niſi ſenſus hæreticorum feri & rabidi, qui caulas Eccleſiæ ſemper infeſtant, & gregem CHRISTI, quaqua poſſunt, dilacerant? Sed ut faciliùs incautis ouibus obrepant, manente luporum ferocia, deponunt lupinam ſpeciem, & ſeſe diuinæ legis ſententijs, uelut quibuſdam uelleribus obuoluunt: ut cùm quiſq; lanarum mollitiem præſenſerit, nequaquàm aculeos dentium pertimeſcat. Sed quid ait Saluator? Ex fructibus eorum cognoſcetis eos, id eſt, cùm cœperint Diuinas illas uoces non iam proferre tantùm, ſed etiam exponere, nec adhuc iactare ſolùm, ſed etiam interpretari: tunc amaritudo illa, tunc acerbitas, tunc rabies intelligitur, tunc nouitium uirus exhalatur, tunc prophanæ nouitates aperiuntur, tunc primùm ſcindi ſepem uideas, tunc transferri Patrum terminos, tunc catholicam fidem cædi, tunc Eccleſiaſticum dogma lacerari. Tales erant hi quos percutit Apoſtolus Paulus, in ſecunda ad Corinthios dicens: Nam eiuſmodi, inquit, Pſeudoapoſtoli, operarij ſubdoli, transfigurant ſe in Apoſtolos CHRISTI. Quid eſt, transfigurant ſe in Apoſtolos Chriſti? Proferebant Apoſtoli diuinę legis exempla, proferebant & illi. Proferebant Apoſtoli pſalmorum authoritates, proferebant & illi: proferebant Apoſtoli ſententias Prophetarum, & illi nihilominùs proferebant. Sed cùm ea quę ſimiliter protulerant, interpretari non ſimiliter cœpiſſent, tunc ſimplices à ſubdolis, tunc infucati à fucatis, tunc recti à peruerſis, tunc poſtremò ueri Apoſtoli à falſis apoſtolis diſcernebantur. Et non mirum, inquit; Ipſe enim Sathanas transfigurat ſe in angelum lucis: Non eſt ergò magnum, ſi miniſtri eius transfigurantur, ſicut miniſtri iuſtitiæ. Ergò ſecundùm Apoſtoli Pauli magiſterium, quotieſcunquè uel Pſeudoapoſtoli, uel Pſeudoprophetæ, uel Pſeudodoctores diuinæ legis ſententias proferunt, quibus malè interpretatis errores ſuos adſtruere conentur, non dubium eſt, quin authoris ſui callida machinamenta ſectentur: quæ ille nunquàm profectò comminiſceretur, niſi ſciret omninò nullam eſſe ad fallendum faciliorem uiã, quàm ut ubi nefarij erroris ſubinducitur fraudulentia, ibi diuinorum uerborum prætendatur authoritas. Sed dicet aliquis: Vndè probatur quòd ſacræ legis exemplis diabolus uti ſoleat? Legat Euangelia in quibus ſcribitur: Tunc aſſumpſit eum diabolus, i. Dominum Saluatorem: & ſtatuit illum ſupra pinnam templi, & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorſum: ſcriptum eſt enim, quòd angelis ſuis mandauit de te, ut cuſtodiant te in omnibus uijs tuis: In manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Quid hic faciet miſellis hominibus, qui ipſum Dominum maieſtatis ſcripturarum teſtimonijs adpetiuit? Si, inquit, filius dei es, mitte te deorſum. Quare? ſcriptum eſt enim, inquit. Magnoperè nobis doctrina loci iſtius attendenda atque retinenda eſt, ut tanto euangelicæ authoritatis exemplo, quandò aliquos Apoſtolica, ſeu prophetica uerba proferre contra Catholicam fidem uiderimus, diabolum per eos loqui minimè dubitemus. Nam ſicut tunc caput capiti, ità nunc quoquè membra membris loquuntur: membra ſcilicet diaboli membris CHRISTI: perfidi fidelibus: ſacrilegi religioſis: hæretici poſtremò catholicis. Sed quid tandèm dicit? Si, inquit, filius Dei es, mitte te deorſum. Hoc eſt, filius eſſe uis Dei, & hæreditatem regni cæleſtis accipere, mitte te deorſum, id eſt, ex iſtius te ſublimis Eccleſiæ, quæ etiã templum

Fructus, ex q̃bus cognoſcẽdi, ſunt nouitiæ interpretationes, Eccleſiæ doctrinæ aduerſantes.

2. Cor. 11.

Hæretici citãtes ſcripturas, transfigurãt ſe in Apoſtolos Chriſti.

Dæmonis aſtutiã imitantur.

Diabolus citauit ſcripturas.

Matth. 4.

Pſal. 90.

Diabolus per eos loquitur, q̃ ſcripturas cõtra Catholicam fidem proferunt.

Suadet dęmõ p̃ hæreticos, ut antiquam Eccleſiæ fidẽ deſtramus.

templum Dei putatur, doctrina & traditione dimitte. Ac ſi quis interroget quempiam hæreticorum ſibi talia perſuadentem, undè probas, undè doces, quòd Eccleſiæ Catholicæ uniuerſalem & antiquam fidem dimittere debeā? ſtatim ille: Scriptum eſt enim. Et continuò mille teſtimonia, mille exempla, mille authoritates parat, de lege, de pſalmis, de Apoſtolis, de Prophetis, quibus nouo & malo more interpretatis, ex arce Catholica in hæreſeos barathrum infelix anima præcipitetur.

Matt.4.
Scripturæ nō in legēdo, ſed in intelligendo cōſiſtunt.
Matt.10.
Luc.10.

7. HIERONYMVS aduerſus Luciferianos: Nec ſibi blandiantur Marcionitæ, Valentiniani, &c. ſi de ſcripturarum capitulis uidentur ſibi affirmare, quod dicunt: cùm & diabolus de ſcripturis aliqua ſit locutus, & ſcripturæ non in legendo conſiſtant, ſed in intelligendo. Alioqui ſi literam ſequimur, poſſumus & nos quoque nouum nobis dogma componere: ut aſſeramus in Eccleſiam non recipiendos qui calceati ſint, & duas tunicas habeant.

Euangelium nō eſt in uerbis ſcripturarum, ſed in ſenſu.
Michææ 2.

8. IDEM in caput primum ad Galatas: Marcion & Baſilides & cæterę hęreticorum peſtes non habent Dei Euangelium: quia non habent ſpiritū ſanctum, ſine quo humanum ſit Euangelium quod docetur. Nec putemus in uerbis ſcripturarum eſſe Euangelium, ſed in ſenſu: Non in ſuperficie, ſed in medulla: Non in ſermonum folijs, ſed in radice rationis. Dicitur in propheta de Deo: Sermones eius boni ſunt cum eo. Tunc ſcriptura utilis eſt audientibus, cùm abſque CHRISTO non dicitur, cùm abſque Patre non profertur, cùm ſine ſpiritu non eam inſinuat ille qui prędicat. Alioquin & diabolus qui loquitur de ſcripturis, & omnes hęreſes ſecundùm Ezechiel indè ſibi conſuunt ceruicalia, quę ponant ſub cubito uniuerſę ętatis. Et poſt pauca: Grande periculum eſt in Eccleſia loqui, nè fortè interpretatione peruerſa, de Euangelio CHRISTI, hominis fiat Euangelium, aut quod peius eſt, diaboli.

Ezech. 13.
Euangelium Chriſti fit hominis aut diaboli, quandò ex proprio cerebro interpretatur.

9. HILARIVS libro ſecundo de Trinitate: Extiterunt plures, qui cęleſtiū uerborum ſimplicitatem pro uoluntatis ſuę ſenſu, non pro ueritatis ipſius abſolutione ſuſciperent aliter interpretanda, quam dictorum uirtus poſtularet. De intelligentia enim hęreſis, non de ſcriptura eſt: & ſenſus, non ſermo, ſit crimen.

Hæreſis non tā de ſcriptura, quàm de intelligentia eſt.

.1. EPIPHANIVS hęreſi ſexageſimaprima contra Apoſtolicos: Oportet autem & Traditione uti. Non enim omnia à Diuina ſcriptura accipi poſſunt. Quapropter aliqua in ſcripturis, aliqua in traditione ſancti Apoſtoli tradiderunt, quemadmodùm dicit ſanctus Apoſtolus: Sicut tradidi uobis. Et alibi: Sic doceo, & ſic tradidi in eccleſijs. Et, Si continetis, niſi fruſtrà credidiſtis.

Scriptura nō oīa continet.
1.Cor.11.14.15.

2. AVGVSTINVS libro vndecimo contra Fauſtum, capite ſecundo: Vſqueadeò inuicta ſunt quæ aduerſus uos de Diuinis codicibus proferuntur, ut non ſit aliud quod dicatis, niſi eos eſſe falſatos. Quę authoritas literarum aperiri, quis ſacer liber euolui, quod documentum cuiuslibet ſcripturę ad conuincendos errores exeri poteſt, ſi hęc uox admittitur, ſi alicuius ponderis ęſtimatur? Et paulò pòſt: Quid ſi alius ſimili inſania, ſed tamen qua tua duritia confringatur, exiſtat & dicat, Immò illud quod pro te ſonat, falſum eſt: hoc autem quod contra te eſt, uerum eſt: quid acturus es, niſi fortè alium librum prolaturus, ubi quicquid legeris, ſecundùm tuam ſententiā poſſit intelligi? Hoc ſi feceris, non de aliqua eius particula, ſed de toto audies contradicentem & clamantem, Falſus eſt. Quid ages? quò te conuertes?

Hæretici ſcripturis conuicti, dicūt eas falſatas.

uertes? quam libri à te prolati originem, quam uetuſtatem, quam ſeriem ſucceſsionis teſtem citabis? Nam ſi hoc facere conaberis,& nihil ualebis:& uides in hac re quid eccleſię Catholicę ualeat authoritas, quę ab ipſis fundatiſsimis ſedibus Apoſtolorum uſque ad hodiernum diem ſuccedentium ſibimet epiſcoporum ſerie,& tot populorum conſenſione firmatur. Eccleſię Catholicæ authoritas i approbatiõe ſacrorum librorum.

3. Idem libro ſeptimo contra Donatiſtas, capite quinquageſimotertio: Sed nobis tutum non eſt, in ea non progredi aliqua temeritate ſentẽtię, quę nullo in Catholico regionali Conſilio cœpta, nullo plenario Concilio terminata ſunt: id autem ſic cura ſecurę uocis aſſerere, quod in gubernatione Domini Dei noſtri & Saluatoris Iesv Christi, uniuerſalis eccleſię conſenſione roboratum eſt. Securè aſſeritur, qd Eccleſiæ Catholicæ cõſenſiõe roboratũ eſt.

4. Item in Pſalmum quinquageſimumſeptimum: In uentre Eccleſiæ, ueritas manet. Quiſquis ab hoc uentre Eccleſiæ ſeparatus fuerit, neceſſe eſt ut falſa loquatur. Neceſſe eſt, inquam, ut falſa loquatur, qui aut cõcipi noluit, aut quem conceptum mater excuſsit. Veritas in Eccleſia.

1. D. Canon Apoſtolorum trigeſimusoctauus, uel iuxta nouã Tranſlationem trigeſimusſextus: Bis in anno Epiſcoporum Concilia celebrentur, ut inter ſe inuicèm dogmata pietatis explorent,& emergentes Eccleſticas contentiones amoueant. Concilia cur celebrentur.

2. Prima ſynodus Nicena canone quinto: Viſum eſt per ſingulos annos in ſingulis quibuſque prouincijs, bis in anno Epiſcoporum Concilia fieri, ut ſimul in unum conuenientes ex communi prouincia, huiuſmodi examinent quæſtiones, ut ità demùm hi qui ob culpas ſuas Epiſcoporum ſuorum offenſam meritò contraxerunt, dignè etiam à cæteris excommunicati ſimiliter habeantur, quouſque in communi, uel ipſi epiſcopo ſuo uiſum fuerit, humaniorem circa eos ferre ſententiam.

3. Concilivm Lateranenſe magnum, canone ſexto: Sicut olim à ſanctis patribus noſcitur inſtitutum, Metropolitani ſingulis annis cum ſuis Suffraganeis prouincialia non omittant concilia celebrare, in quibus de corrigendis exceſsibus & moribus reformandis, præſertim in clero, diligentem habeant cum Dei timore tractatum.

1. E. Hieronymvs in caput decimumoctauum Matthæi: Quia dixerat: Si autem eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus,& poterat cõtemptoris fratris hæc occulta eſſe reſponſio, uel tacita cogitatio: ſi me deſpicis,& ego te deſpicio: ſi tu me condemnas,& mea ſententia condemnaberis: poteſtatem tribuit Apoſtolis, ut ſciant qui à talibus condemnãtur, humanam ſententiam diuina ſententia roborari: & quodcunque ligatũ fuerit in terra, ligari pariter & in cælo. Matt. 18. In excõicatione humana ſentẽtia, diuina roboratur.

2. Avgvstinvs libro de fide & operibus, capite quinto: Cùm eis per quos eccleſia regitur, adeſt ſalua pace poteſtas diſciplinæ aduersùs improbos aut nefarios exercendæ, tunc rursùs, nè ſocordia ſegnitiaque dormiamus, alijs aculeis præceptorum, quæ ad ſeueritatem coercionis pertinent, excitãdi ſumus, ut greſſus noſtros in uia Domini ex utriſque teſtimonijs illo duce atque adiutore dirigentes nec patientiæ nomine torpeſcamus, nec obtentu diligentiæ ſæuiamus. Et capite tertio: Non omittendã cenſuit Christvs eccleſiæ diſciplinam; immò uerò admonuit adhibendam, quandò, ait, Attendite uobis: Si peccauerit in te frater tuus, uade & corripe eum inter te & ipſum ſolum. Si audierit te, lucratus es fratrem tuum. Si autem non audierit, Poteſtas excõicandi in eccleſia. Matt. 18.

audierit te, aſſume tecum unum uel duos, ut in ore teſtium duorum uel triũ, ſtet omne uerbum. Quòd ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ. Si autem nec æccleſiam audierit, ſit tibi tanquàm ethnicus & publicanus. Deindè ipſius ſeueritatis terrorem grauiſsimum adiecit, etiàm eo loco, dicens: Quæ ſolueritis in terra, ſoluta erunt & in cælo: Quæ ligaueritis in terra, ligata erunt in cælo. Prohibet etiam ſanctum dare canibus. Nec contrarius eſt Apoſtolus Domino, quia dicit: Peccantes coram omnibus argue, ut cæteri timorẽ habeant: cùm ille dicat, Corripe cum inter te & ipſum. Vtrunque enim faciendum eſt, ſicut & infirmitatis diuerſitas admonet eorum, quos utiquè non perdendos, ſed corrigendos, curandoſque ſuſcepimus, & alius ſic, alius autem ſic ſanandus eſt: ità etiàm eſt ratio diſsimulandi & tolerandi malos in æccleſia: & eſt rurſus ratio caſtigandi & corrigendi, non admittendi, uel à communione remouendi.

Seueritatis terrorẽ grauiſſimũ adiecit Dominus.
Matt. 7.
1. Tim. 5.
Excõicatio ſit diſcreta.

3. AVGVSTINVS libro tertio contra epiſtolam Parmeniani, capite ſecundo: Cùm quiſque fratrum, id eſt, Chriſtianorum intùs in æccleſiæ ſocietate conſtitutorum, in aliquo tali peccato fuerit depræhenſus, ut anathemate dignus habeatur, fiat hoc ubi periculum ſchiſmatis nullum atque id cum ea dilectione, de qua ipſe alibi præcipit, dicens, ut inimicum non eum exiſtimetis, ſed corripite ut fratrem. Non enim eſtis ad eradicandum, ſed ad corrigendum. Quòd ſi ſe non agnouerit, neque pœnitendo correxerit, ipſe foràs exiet, & per propriam uoluntatem ab eccleſiæ unitate dirimetur. Nam & ipſe Dominus cum ſeruis uolentibus zizania colligere, dixit, Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem: præmiſit cauſam, dicens, nè fortè cùm uultis colligere zizania, eradicetis ſimul & triticum. Vbi ſatis oſtendit, cùm metus iſte non ſubeſt, ſed omninò de frumentorum certa ſtabilitate, certa ſecuritas manet: id eſt, quandò ità cuiuſque crimen notum eſt omnibus, & omnibus execrabile apparet, ut uel nullus prorſùs, uel non tales habeat defenſores, ꝑquos poſsit ſchiſma cõtingere, nõ dormiat ſeueritas diſciplinæ, i qua tãto eſt efficacior emẽdatio prauitatis, quanto diligentior† confirmatio charitatis. Tunc autem hoc ſine labe pacis & unitatis, & ſine læſione frumentorum fieri poteſt, cùm congregationis æccleſiæ multitudo ab eo crimine quo anathematizatur, aliena eſt. Tunc enim adiuuat præpoſitum potiùs corripientem, quàm criminoſum reſiſtentem.

Quandò fieri nõ debeat excõicatio.
2. Theſ. 3.
Matt. 13.
† aliàs conſeruatio.

4. GREGORIVS homilia vigeſimaſexta in euangelia: Apoſtolorum profectò nunc in æccleſia æpiſcopi locum tenent: ligandi atque ſoluendi authoritatem ſuſcipiunt qui gradum regiminis ſortiuntur. Grandis honor, ſed graue pondus iſtius eſt honoris. Durum quippe eſt, ut qui neſcit tenere moderamina uitæ ſuæ, iudex uitæ fiat alienæ. Et plerunquè contingit, ut hic iudicij locum teneat, cui ad locum uita minimè concordat. Ac proindè ſæpè agitur, ut uel damnet immeritos, uel alios ipſe ligatus ſoluat. Sæpè in ſoluendis ac ligandis ſubditis ſuæ uoluntatis motus, non autem cauſarum merita ſequitur &c. Cauſæ ergò penſandæ ſunt, & tunc ligandi atque ſoluendi poteſtas exercenda: uidendum eſt, quæ culpa, aut quæ ſit pœnitentia ſequuta poſt culpam: & quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam uiſitat, illos Paſtoris ſententia abſoluat. Tunc enim uera eſt abſolutio præſidẽtis, cùm æterni arbitrium ſequĩt iudicis. Et nõnullis interiectis. Sed utrùm iuſtè an iniuſtè obliget paſtor, paſtoris tamen ſententia gregi timenda eſt, nè is qui ſubeſt, & cùm iniuſtè forſitan ligatur, ipſam obligationis ſuæ ſententiam ex

Epi apoſtolorum locũ tenent in eccleſia.
Sententia paſtoris, licèt iniuſta, timẽda eſt.

tiam ex

tiam ex alia culpa mereatur. Paſtor ergò uel abſoluere indiſcretè timeat uel ligare. Is autem qui ſub manu paſtoris eſt, ligari timeat uel iniuſtè: nec paſtoris ſui iudicium temerè repræhendat, nè etſi iniuſtè ligatus eſt, ex ipſa tumidę repręhenſionis ſuperbia, culpa quæ non erat, fiat.

5. Chrysostomus libro tertio de Sacerdotio: Habent quidem & terreſtres principes uinculi poteſtatem, uerùm corporum ſolùm. Id autẽ quod dico ſacerdotum uinculum, ipſam etiam animam contingit, atque ad cælos uſque peruadit: uſque adeò ut quęcunque infernè ſacerdotes confecerint, illa eadem Deus supernè rata habeat, ac ſeruorum ſententiam Dominus confirmet. Plura teſtimonia uide ſuprà, de Symbolo, quęſtione decimaoctaua.

Vinculum ſacerdotũ ipſã attingit animam.

Seruorũ ſententiã Dominus cõfirmat.

XVII

Quis eſt doctrinæ totius de Eccleſiæ præceptis & traditionibus uſus ac fructus?

A. Ingens profectò eſt ac varius. Atq; primus quidem, vt intelligamus, nos ſolis literis ſeu ſcripturis diuinis minimè alligari. Quid enim (vt Irenæi [a] verbis vtamur) ſi neque Apoſtoli quidem ſcripturas reliquiſſent nobis, nonne oportebat ordinem ſequi Traditionis, quam tradiderunt ijs, quibus committebant Eccleſias? Itaq; luculenter dixit [b] Baſilius: Dogmata quæ in Eccleſia ſeruantur ac prædicantur, quædam habemus è doctrina ſcripto prodita: quædam rurſùs ex Apoſtolorum traditione in myſterio, id eſt, in occulto tradita, recepimus. Quorum vtraq; parem vim habent ad pietatem: nec his quiſquam contradicit, quiſquis ſanè vel tenuiter expertus eſt, quæ ſunt iura Eccleſiaſtica.

a Lib. 3. ca. 4. Epi. hære. 61.

b Lib. de Spiritu ſancto c. 27.

B. Neque dubium eſſe poteſt, quin Christus [c] & Apoſtoli multa tum egerint, tum docuerint, quæ etſi ſcripta quidem non ſint, ad nos tamen poſteroſq; maximè pertineant. De quibus generatim [d] Paulus admonens: *De cætero fratres,* inquit, *quæcunque ſunt uera, quæcunque pudica, quæcunque iuſta, quæcunque ſancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, ſi qua uirtus, ſi qua laus diſciplinæ, hæc cogitate. Quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & uidiſtis in me, hæc agite: & Deus pacis erit uobiſcum.*

c Ioã. 20. g & 21. f Aug. epi. 108. ad Seleucianam.

d Philip. 4. b

C. Proximus eſt, rectè vti Chriſtiana libertate, quam homines ocio luxuque capti, ſi unquàm aliàs, nunc maximè dant in occaſionem carnis, ut Apoſtolus [e] loquitur: illius prætextu, fœdis uoluptatibus inſeruiunt, & quidquid ferè libet, etiam

e Gal. 5. b 2. Pet. 2. d

etiam circa Religionis inſtituta mutanda, id licere ſibi arbitrantur. Atqui ab iſta prophana nouitate ac temeritate nos reuocant, tuentur, deterrent Apoſtolica & Eccleſiaſtica dogmata ſimul & inſtituta: quæ frenum inijciunt humanæ licentiæ, docentq; conuenienter uti Chriſtiana libertate: ità nimirùm, ut nos à [f] iugo peccati & à ſeruitute ueteris legis per Chriſtum liberi effecti, [g] ultrò libenterque præſtemus Chriſtianum officium, ſeruiamus Deo in iuſtitia & ſanctitate, ducem ſequamur ſpiritum in lege charitatis, iuſtitiæ ſerui, obedientiæ filij, humilitatis cultores, patientiæ cuſtodes, pœnitentiæ & crucis amatores. *Vos*, inquit [h] Apoſtolus, *in libertatem uocati eſtis fratres: tantùm nè libertatem in occaſionem detis carnis, ſed per charitatem ſpiritus ſeruite inuicem.* Ad quam ſpiritus charitatem ſanctæ ſeruitutis obſequio, & alendam & conſeruandam cùm honeſta cuncta proſunt, tum ingens pondus adferunt piè obſeruatæ Eccleſiæ traditiones.

Au. epiſt. 118.
f 1. Pet. 1. c
Rom. 9. d
Gal. 3. b & 4. d
Rom. 8. a
g Pſal. 53. b
Col. 3. d
Luc. 1. g
2. Cor. 3. d
Rom. 6. c
1. Cor. 9. c
1. Pet. 1. d
1. Pet. 2. d
Luc. 21. d
Mat. 4. c 16. d
h Gal. 5. b

D. Poſtremus eſt, ut uerum inter legitimos & nothos Eccleſię filios, ſeu inter Catholicos & hęreticos diſcrimen indè accipiamus. [a] Illi enim ſimpliciter in doctrina eccleſiæ, ſiue ſcripto ea, nempe biblicis literis tradita ſit, ſiue Patrum traditione comprobata, acquieſcunt. Sequuntur enim uerbum Dei: [b] *Nè tranſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt Patres tui.*

E. Hi uerò qui ſunt hæretici, ab hac ſimplicitate fidei & à uenerandæ matris eccleſię, ſanctorumq; Patrum probata ſententia diſcedunt, nimiumq; ſibi uel deſertoribus eccleſię fidunt, adeoque ne moniti quidem reſipiſcunt. Quare Paulus de ijs tam ſeriò ſanxit, dum ait: [c] *Hæreticum hominem poſt unam & ſecundam correptionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt, qui huiuſmodi eſt.* Atque ut cum [d] Cypriano concludamus, Quiſquis ab eccleſię unitate diſceſſerit, cum hęreticis neceſse eſt inueniatur.

a Vincen. Lir.
b Proue. 22. b
Eccleſ. 8. b
Deut. 32. a
Hiere. 6. d
c Tit. 3. c
d Ad Pópeiũ.

SCRIPTVRAE.

Ad Philippenſes quarto, ad Galatas quinto, Prouerbiorum vigeſimoſecundo, & ad Titum tertio, ut in textu.

Ioannis vigeſimo: Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc.

Et vigeſimoprimo: Sunt autem & alia multa quæ fecit Iesvs: quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos qui ſcribendi ſunt, libros.

Posti-

Posterioris Petri ſecundo: Libertatem illis promittentes, cum ipſi ſerui ſint corruptionis.

Prioris Petri primo capite: Scientes quòd non corruptibilibus auro uel argento redempti eſtis de uana ueſtra conuerſatione paternæ traditionis, ſed precioſo ſanguine quaſi agni immaculati Christi & incótaminati.

Ad Romanos ſexto: Liberati autem à peccato, ſerui facti eſtis iuſtitiæ. Et paulò pòſt: Nunc uerò liberati à peccato, ſerui autem facti Deo, habetis fructum ueſtrum in ſanctificationem, finem uerò uitam æternam.

Ad Galatas tertio: Christus nos redemit de maledicto legis.

Et capite quarto: Itaque fratres non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ: qua libertate Christus nos liberauit.

Ad Romanos octauo: Lex enim ſpiritus uitæ in Christo Iesu, liberauit me à lege peccati & mortis.

Psalmo quinquageſimotertio: Voluntariè ſacrificabò tibi.

Ad Coloſſenſes tertio: Quodcunque facitis, ex animo operamini ſicut Domino, & non hominibus: ſcientes quòd a Domino accipietis retributionem hæreditatis. Domino Christo ſeruite.

Lucae primo: Vt ſine timore de manu inimicorum noſtrorum liberati, ſeruiamus illi: In ſanctitate & iuſticia coram ipſo omnibus diebus noſtris.

Secundae ad Corinthios tertio: Vbi autem ſpiritus Domini, ibi libertas.

Ad Romanos ſexto, ut ſuprà.

Prioris ad Corinthios nono: Cùm liber eſſem ex omnibus, omniũ me ſeruum feci, ut plures lucrifacerem.

Prioris Petri primo: Animas ueſtras caſtificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore ſimplici, ex corde inuicèm diligite attentiùs.

Et cap. 2. Si benè faciẽtes, patiẽter ſuſtinetis: hæc eſt gratia apud Deum.

Lucae uigeſimoprimo: In patientia ueſtra poſsidebitis animas ueſtras.

Matthaei quarto: Pęnitẽtiã agite: appropinquauit enim regnũ cælorũ.

Et decimoſexto: Si quis uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.

Ecclesiastici octauo: Non te prętereat narratio ſeniorum: ipſi enim didicerunt à patribus ſuis. Quoniam ab ipſis diſces intellectum, & in tempore neceſsitatis dare reſponſum.

Devteronomii trigeſimoſecundo: Interroga Patrem tuum, & annunciabit tibi: Maiores tuos, & dicent tibi.

Hieremiae ſexto: Hæc dicit Dominus: State ſuper uias, & uidete, & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit uia bona, & ambulate in ea & inuenietis refrigerium animabus ueſtris.

PATRES.

1. A. Irenaevs libro tertio aduersùs hæreſes Valentini, capite quarto, ut ſuprà de Symbolo, quæſtione 22. D. authoritate 2.

2. Epiphanivs hæreſi ſexageſimaprima contra Apoſtolicos, ut ſuprà, quæſtione decimaſexta, C. authoritate prima.

3. Basilivs libro de ſpiritu ſancto, capite vigeſimoſeptimo, ut ſuprà de præceptis Eccleſiæ, quæſtione ſecunda, A. authoritate 2.

B. Avgvstinvs epiſtola cẽteſimaoctaua ad Seleucianam, ubi cùm diſputaret quandò Apoſtoli baptizati ſint: Sed non omnia, inquit, quæ facta ſunt, etiàm ſcripta inueniuntur. Non omnia ſcripta.

C. Item epiſtola centeſima decimaoctaua ad Ianuarium, ut ſuprà, quæſtione quarta & octaua.

Hæreticorũ propriũ, gaudere nouitatibus.

D. Vincentius Lirinenſis aduersùs prophanas nouationes hæreticorũ: Cunctis ſatis euidenter perſpicueque monſtratur, hoc apud omnes ferè hæreſes quaſi ſolenne eſſe ac legitimum, ut ſemper prophanis nouitatibus gaudeant, antiquitatis ſcita faſtidiant, & per oppoſitiones falſi nominis ſciẽtiæ, à fide naufragent: Contrà uerò Catholicorum hoc ferè proprium, depoſita ſanctorum patrum & commiſſa ſeruare, damnare prophanas nouitates.

XVIII

Quæ demùm eſt ſumma omnium ſuperiorum?

A. Quæ à principio quidem hucuſquè tractata ſunt de ſumma Chriſtianæ doctrinæ, eò ſpectant, ut uera Chriſtiani hominis ſapientia cõſtituatur: quæ tribus illis [a] uirtutibus, [b] *Fide, Spe, & Charitate* comprӕhenditur. Et Fide quidem ueritati Dei firmiter [c] aſſentitur, eiq́ue innititur anima. Spe autem propiùs [d] adhuc apprӕhẽdit bonitatem Dei, Fide iam cognitam atque conceptam: Charitate [e] demùm Deo, proximoq́; propter Deum coniungitur & unitur.

a Aug. l. 2. Retract. c. 63. b 1. Cor. 13. d 2. Tim. 2. d c Heb. 11. a d Gal. 5. a e Rom. 8. g Ioan. 14. c Rom. 13. c

B. Cæterùm de Fide nos docet Symbolum Apoſtolicum, dum ea proponit, quæ maximè ſunt credenda & profitenda Chriſtiano. De his uerò quæ ſperanda & deſideranda, precatio nos inſtituit Dominica. Ad charitatem porrò ſpectant, quæ duabus tabulis Decalogus exhibet.

Aug. in Ench. c. 17.

C. Præclarè igitur [f] Origenes: Puto, inquit, quòd prima ſalutis initia, & ipſa fundamenta Fides eſt: profectus uerò & augmenta ædificij ſpes: perfectio autem & culmen totius operis Charitas.

f In c. 4. epi. ad Rom.

D. Illi ergò beati, qui audiunt [g] & cuſtodiunt uerbũ Dei, quiq́ue uoluntatem Patris cognoſcunt & faciũt, in fide, Spe, & Charitate, duce Christo ambulantes & perſeuerantes.

g Lucæ 11. d Rom. 2. b Lucæ 6 g Mat. 7. c. d 19. e 25. d 10. 15 a Matt. 10. c & 24. b

E. Et hactenùs pro inſtituti quidem noſtri ratione, ſatis de ſummis illis uirtutibus: quæ cùm diuinitùs infundantur, ac diuinos mortales faciant, iurè quidem Theologicæ nuncupãtur, recteque ad ſapientiam Chriſtianam referuntur.

SCRIPTVRAE.

Prioris ad Corinthios decimotertio: Nunc autem manent, fides, ſpes, charitas, tria hæc: Maior autem horum eſt charitas.

Posterioris ad Timotheum ſecundo capite: Sectare uerò iuſtitiam, fidem, ſpem, & charitatem.

Ad

Ad Hebræos undecimo: Eſt autem fides, ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium.

Ad Galatas quinto: Nos enim ſpiritu, ex fide ſpem iuſtitiæ expectamus. Nam in Christo Iesv neque circuncifio aliquid ualet, neque præputium: ſed fides quæ per charitatem operatur.

Ad Romanos octauo: Certus ſum quia neque mors, neque uita, neq; Angeli, neque principatus, neque uirtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neq; creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Christo Iesv Domino noſtro.

Ioannis decimoquarto: Qui autem diligit me, diligetur a Patre meo: & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum. Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit: & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & manſionem apud eum faciemus.

Ad Romanos decimotertio: Qui diligit proximum, legem impleuit.

Lvcae vndecimo: Beati qui audiunt uerbum Dei, & cuſtodiunt illud.

Ad Romanos ſecundo: Non enim adiutores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.

Lvcae ſexto: Quid autem uocatis me, Domine Domine, & non facitis quæ dico? Omnis qui uenit ad me, & audit ſermones meos, & facit eos: oſtendam uobis cui ſimilis ſit. Similis eſt homini ædificanti domum, qui fodit in altum &c. Qui autem audit, & non facit, ſimilis eſt homini ædificanti domũ ſuam ſuper terram ſine fundamento, &c.

Matthaei ſeptimo: Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cælorum: ſed qui facit uoluntatem patris mei qui in cælis eſt, ipſe intrabit regnum cælorum. Multi dicent mihi in illa die, &c. Omnis ergò qui audit uerba mea hæc, & facit ea: aſsimilabitur uiro ſapienti &c. Et omnis qui audit uerba mea hæc, & non facit ea, ſimilis erit uiro ſtulto &c.

Matthaei decimonono: Si uis ad uitam ingredi, ſerua mandata.

Et vigeſimoquinto: Eſuriui, & dediſtis mihi manducare &c.

Ioannis decimoquinto: Omnem palmitem in me non ferentem fructũ, tollet eum (pater meus.)

Matthaei decimo & vigeſimoquarto: Qui autem perſeuerauerit uſq; in finem, hic ſaluus erit.

PATRES.

A. Avgvstinvs libro ſecundo: Retractationum cap. 63. ut ſup. de Fide & ſymb. quæſt. 2. ait: Et omnis qui inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit: Ioel. 2.
propter hoc Dominica oratio. Sed Apoſtolus cum ad ipſam gratiam commendandam hoc propheticum commemoraſſet teſtimonium, continuò ſubiecit: Quomodò autem innocabunt, in quem non crediderunt? Propter hoc Rom. 10.
Symbolum. In his duobus tria illa intuere. Fides credit, Spes & Charitas orant. Sed ſine fide eſſe non poſſunt, ac per hoc & fides orat. Propterea quippe dictum eſt: Quomodò inuocabunt, in quem non crediderunt?

C. Origenes in caput quartum epiſtolæ ad Romanos, ut in textu.

XIX

Anne aliud quicquam ad doctrinam Chriſtianam ſpectat?

A. Etiam: huc enim planè ſpectat doctrina de Sacramentis,

a Aug. in Ioã. tract. 120.

ut norint Chriſtiani, quibus ueluti inſtrumentis diuinitùs inſtitutis habeant opùs [a] ad Fidem, Spem, & præcipuè Charitatem, accipiendam, exercendam, augendam, conſeruandam, ac etiam reparandam.

b Aug. lib. 19. cont. Fauſt. c. 11. & de uera relig. cap. 17. Itẽ ep. 118. c. 1.

B. Adde, quòd neque Sapientia, neque Iuſtitia Chriſtiana conſtitui ac retineri abſque Sacramentis poteſt, ut ſine quibus [b] Religionẽ uniuerſam extingui prorsùs neceſsè ſit. Habent igitur ea ſublimen in doctrina Chriſtiana locum, & neceſſariam quoquè tractationem.

PATRES.

Ioan. 19.

Sine Sacramẽtis Eccleſiæ non intratur ad uerã uitã.

A. AVGVSTINVS in Ioannem tractatu centeſimo: Vigilanti uerbo Euangeliſta uſus eſt, ut non diceret, Latus eius percuſsit, aut uulnerauit, aut quid aliud: ſed, aperuit, ut illic quodammodò uitæ oſtium panderetur, undè ſacramenta Eccleſiæ manauerunt, ſine quibus ad uitam quæ uera uita eſt, non intratur.

Sacramẽtis in religione colligantur homines.

1. B. IDEM libro decimonono contra Fauſtum Manichæum, capite undecimo: In nullum nomen religionis ſeu uerum, ſeu falſum coagulari homines poſſunt, nisi aliquo ſignaculorum uel ſacramentorum uiſibilium conſortio colligentur.

In ueteri lege plura Sacramenta quàm in noua.

Sacramentis nouæ legis iiſq; ſaluberrimis ſocietas Chriſtiani populi cõtinetur.

2. IDEM libro de uera religione, capite decimoſeptimo: Nunc uerò quoniam pietas timore inchoatur, charitate perficitur, populus timore conſtrictus tempore ſeruitutis in ueteri lege, multis ſacramentis onerabitur. Hoc enim talibus utile erat ad deſiderandam gratiam Dei, quæ per prophetas uentura canebatur. Quæ ubi uenit, ab ipſa DEI ſapientia homine aſſumpto, à quo in libertatem uocati ſumus, pauca ſacramenta ſaluberrima conſtituta ſunt, quæ ſocietatem Chriſtiani populi, hoc eſt ſub uno Deo liberæ multitudinis continerent.

Mat. 11.

Societas noui populi paucißimis & præſtãtißimis ſacramẽtis colligata, cuiuſmodi ſũt exẽpli gratia, Baptiſmus & Euchariſtia.

3. ET epiſtola centeſima decimaoctaua ad Ianuarium, capite primò: Primò itaque tenere te uolo, quod eſt huius diſputationis caput, Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, ſicut ipſe in Euangelio loquitur, leni iugo ſuo nos ſubdidiſſe, & ſarcinæ leui. Vndè ſacramentis numero paucißimis, obſeruatione facillimis, ſignificatione præſtantißimis, ſocietatem noui populi colligauit, ſicuti eſt Baptiſmus Trinitatis nomine conſecratus, communicatio corporis & ſanguinis ipſius, & ſi quid aliud in ſcripturis canonicis commendatur, exceptis iis quæ ſeruitutem populi ueteris pro congruentia cordis illorum & prophetici temporis onerabant, quæ & in quinque libris Moyſi leguntur.

I. TOMI FINIS.

INDEX RERVM OMNIVM MEMORABILIVM,

QVAE IN HAC PRIMA CATECHISMI PARTE, CONTINENTVR.

Elementum, a, poſt numeros, denotat primam faciem: b, verò, ſecundam inſinuat.

AARONIS flos & virga, cuius figura, myſticeque quid 80.a.81.a
Abagaro qui aut cur ſuā imaginem CHRISTVS miſerit 123.b
Abailardus cur à Diuo Bernardo oppugnatus 20.a
Ab Apoſtolorum tempore uiguiſſe uſum & uenerationem imaginū 150.b
Abciſus (uel abſciſſus) ab arbore ramus, cuinam myſticè conferendus 46.b
Ab eccleſia petenda ueritas 62.b
Ab eccleſia qui, cuius iudicio, nō exeundum 163.a
Abel qui electa DEO munera obtulerit 91.b
Aberratio hodiè circa traditiones Apoſtolicas & eccleſiaſticas, quanta 150.b
Ab hæreſi (iuxta Vincentium Lirin.) cauendi ratio optima quæ 168.b
Abrahā cur qua fide laudatus 20.b qui ad offerendum Iſaac permotus 91.b eius ſinus quid 105.a
Abſq; charitate fidem eſſe poſſe, prodeſſe non poſſe 89.a
Aſque charitate neminem DEO placere 88.a
Abſque Dei iudicio ſacerdotes non eſſe aut fieri 166.a
Abſque geniculatione die Dominico adorare, traditionis eſſe Apoſtolicæ 148.a
Abſq; peccatis etiam uenialibus uiuere, quàm ſit rarum ac difficile 81.b
Abſq; Ro. ſedis authoritate nil decernēdum aut nouandum 160.b
Abſque ſacramentis ad uitam non intrari 186.b
Abſq; ſcriptis nonnulla cur quaſi in ſilētio tradita 147.a 147.b
Abſtinentia quò conducat 177.b
Abſtinentia feriæ 4. & 6. cuius ſit traditionis 150.a
Abſtinentiæ maioris, quàm quæ iuſſa aut indicta ſit, libertas ſeu ratio quæ 177.b
Abſtinere lauacro quotidiano recèns baptizatum per totam hebdomadā, undenàm ſit aut fuerit 148.a
Abuſus nominis DEI, quantoperè uetitus 129.a
Academicorum mores ſeu æſtimationes, quales 20.a
Acceſsiones luminarium interdiù ratio quæ 116.a
ADAM ex uirgine terra factum eſſe, myſticè quid 79.a
Adamum ex inferno liberatum credit eccleſia 36.b
Adamantinum eccleſiæ fundamentum, quis 156.a
Additiuncula ad ſalutationem Angelicam, qualis 78.a
Adhærendum traditionibus Apoſtolicis, iuxta Ignatium, quī ſit 152.b
Ἀδιάφορα quid 150.b
Adiaphoræ, ſi dijs placet, quibuſnā ſint apoſtolicæ traditiones 150.b
Adimentes Petro primatum, ſeſe ad inferos demergere 156.b
Adimplere legem, non ſoluere, Chriſtū

uenisse 95.b
Adinuentio ſeu exquiſitio idolorũ, quale quid 121.b
Adoleſcentum officium 135.b
Adonai quid 100.a
Adorans imaginem regis, ipſum regem adorat 123.b
Adorantes imaginem, adorare non materiam, ſed quod repręſentat materia 123.b
Adorare die Dominico abſque geniculatione, undè ſit traditum 148.a
Adorari principes & reuerenter ſalutari etiam peſsimos 124.b
Adoratio Crucis undè 150.a
Adorationem aliquandò ſtando, nõ geniculando, oportere fieri, cuius ſit traditionis 148.a
Adoratores quales Deus uelit 131.b
Adriani I. Papę epiſtola de imaginibus, qualis aut ubi approbata 124.a.b
Ad Rom. Eccleſiam, nullum eſſe perfidiæ acceſſum 157.b
AD TE CLAMAMVS, etiam ab Athanaſio (ringãt hæretici, quàm uelint) ad Mariam dictum 83.b
Adulterij prohibitione quæ alia uetentur uitia 138.a
Aduocata quî apud CHRISTVM Maria 86.b
Aduocati aut patroni noſtri, qui 107.a
AEDIFICATA qui ſuper Petrum aut in Petro eccleſia 155.b
Aedificatio corporis Chriſti quid maximè exigat 172.a
Aedificatio eccleſiæ ſuper Petrum, quî & ubi promiſſa 155.b
Aegra pecora ad ſanctorũ ſepulcra duci ſolita 115.a
Aegyptiorum mirus aliquandò in crucem Chriſti zelus 33.a
Aeſtimationem non eſſe aut dici poſſe fidem 20.a
Aetas ac ſtatura reſurgentium omnium qualis futura 58.a
Aeterna uita quæ 18.b eius quis fructus aut finis futurus 132.b ipſa quantoperè amanda 60.a
Aeternæ uitæ felicitas quanta 60.a
Aeterna in uita quid non ſit, quàm quid ſit, explicari poſſe faciliùs 60.a
Afer Optatus qui Cathedram Petri agnorit 153.b
Afri undenàm orti 110.a
Agathenſis Concilij de Miſſarum auditione ſententia 144.a
Agathonis & Roma. ſynodi epiſtolam, ab uniuerſali Concilio approbatam 168.b
Agnes martyr ac uirgo, quî à Prudẽtio laudata & inuocata 82.a
Agnus aureus quanti uel precij, uel ponderis, ubi & undè oblatus 119.b
Agni paſchalis una in domo comeſtio, myſticè quid 51.b
Agnum paſchalem una in domo comedi, quid ſignet 52.a
Alexandrinæ ſynodi de Rom. ſedis authoritate iudicium 160.b
Alexandrini crucem Chriſti quantoperè olim honorarint 33.a
Alijs, quàm orationis Dominicæ, uerbis precari licere: precari alia, non licere 67.a
Alienis ab eccleſia, nil boni ſperandum 51.a
Alienum ad altare Dei afferre ignẽ, myſticè quid 51.a
Aliter petræ uocabulum Chriſto, aliter Petro tribui 156.b
Alligatio principis tenebrarum undè & quandò facta 37.b
Altaria ſoli Deo conſtitui 100.a
Amalech erectis (in crucis formã) Moyſis manibus uinci, &c. 90.a
Amari quî Deus mereatur 90.a
Amaſſe Chryſoſtomum etiam fuſilẽ ex cera picturam 124.b
Ambigui nihil in fide eſſe 20.a
Ambroſius qui Crucis uirtutem extulerit 34.a
Ambroſij de ſymbolo apoſtolorum aſſertio, ſententia, aut teſtimoniũ 21.b de perpetua Mariæ uirginitate 29. a de ſanctæ Crucis uirtute 34. a de eucharistiæ tranſubſtantiatione 71. a de

de Angelica ſalutatione 76.b de laudibus Mariæ 83.b de imitãda uirgine Maria 84.a ſupplicãdis aut inuocãdis sãctis 108.b de reliquijs martyrũ 119.a de parentũ honore 136.b de cæremonijs Miſſæ 149. a de quibuſdã diuerſis diuerſorum locorũ obſeruationibus 151.a b erga Rom. Eccleſiã affectus quis 158. a de epiſcoporũ aut ſacerdotum honore 174.a
Ambroſio ſymboli apoſtolici authoritas quanta 29. a qui agnita Petri cathedra 153.b
Ambroſium, fratris ſui Satyri interceſſionem petijſſe 109.a
Ambulare inter ſpem & timorem qua ſolicitudine oporteat 95.b
Amen, ſimplex aut geminatum, quid ſit aut ſonet 60.b 74.b
Amicitiam Dei non diſſoluendam 90.b
Amoris gradibus quibus quo aſcendatur 90.b
Anacleti de ſedis apoſtolicæ iudicio & excellentia aſſertio 159.a
Anaſtaſij epiſcopi Theopolitani ſeu Antiocheni pia de imaginibus ſententia 115.a
Ancillæ aut concubinæ filij myſticè qui 52.b
Andreæ Hieroſolymitani de laudib. S. Mariæ teſtimonia 78.a.b
Andreæ & Petri quanta etiam hodiè apud Chriſtum poteſtas 108.b
Andreæ apoſtoli reliquiæ quo per quẽ imperatorem tranſlatæ 116.a
Angelica ſalutatio qualis aut quæ 74.b qui per Chryſoſtomum expreſſa uel u 75.a. quorsùm conducat 77.a
Angeli undè quomodò pro Africa implorati 120.b
Angeli 4 argentei à Conſtantino in templo poſiti, quales 125.b
Angelos non inuidere archangelis, alijs ve ſuperioribus 60.a
Angelos & ſanctorum animas pro nobis ac nobiſcum orare 105.b
Angelos & martyres obſecrãdos 109.a
Anima Chriſti ad inferos deſcendens, quos indè liberarit, aut non liberarit 37.a
Animæ lepram quibus in eccleſia purgare conceſſum 54.a
animæ piorum qui ex inferno per Chriſti deſcenſum liberatæ 37.a
Animæ ſanctorum ubi degant aut ſint 106.b
Animæ ſanctorum non minùs noſtri cura, quam angeli, tanguntur 107.a
Animabus in ipſis, non ſolùm in frontibus, Crucis figura cur nobis habenda 33.a
Animas quorum aut quales ex inferno Chriſtus abduxerit 37.b
Animas defunctorum piorum ad Eccleſiæ communionem ſpectare 50.b
Animas ſanctorum ſcire omnia 105.a
Animatis mentibus Chriſtum ſua dogmata inſcripſiſſe, Moyſen tabulis inanimatis 147.b
Anniuerſariæ ſolennitates Chriſti undè inſtitutæ 131.a
Anſelmi archiepiſ. de inuocata Maria exemplum 81.a.b
Ante iudicij extremi diem qui mortales quodammodò ordinariè iudicent 53.b
Antelucani cœtus Chriſtianorum olìm qui aut quales 178.a
Antennas nauium, Crucis figuram referre 33.a
Antichriſti ſynagogæ quales, quive ad eas ſpectent 49.b
Antichriſto qui principes cur per Athanaſium collati 165.b
Antichriſtos iam olim complures uenißſe, quid ſibi uelit 45.a
Antiochia, quî ſede Petri deſtituta 159.b
Antiquis hæreſibus quî obuiandum 169.b
Antiquitatis ſequendæ ratio, modus ac uſus 49.a
Antiquitatis momentũ quantum 165.b
Antiſtitem ſummum tui bantes, eccleſiæ pacem ordinemq; à Chriſto inſtitutum turbare 153.b

Antonius eremita qui dæmones prouocare ſolitus 55.a eiuſdem de efficacia Crucis Chriſti apophtegma 33.a
Apoſtolo Paulo credendum non fuiſſe, niſi euangelium ſuum cum eccleſiæ præfectis contuliſſet 180.b
Apoſtoli cur, quandò & qui ſymbolum ſuum condiderint 21.a.b 22.b quid cur nobis orandi 104.a quomodo honorandi 118.a & à Victore Africano pro Africa inuocati 120.b
Apoſtoli Petrus ac Paulus qui Conſtantino apparuerint 123.b
Apoſtolorum caput princeps,Cypriano quis 47.a
Apoſtolorum oſſa qui Romæ iam olim uenerata 116.a
Apoſtolorum Seniorumve præcepta, quæ Paulus cuſtodire iuſsit, qualia 147.a
Apoſtolorum dogmata,ſiue ſcripta ſint, ſiue non ſcripta, quo parem uim habeant 147.a
Apoſtolorum os ac principem qui aut cur inuiſerit Paulus 150.a
Apoſtolorum inter ſe diſcretio 158.a
Apoſtolorum in eccleſia locum epiſcopos obtinere 183.b
Apoſtolis à Chriſto dicta, ad ſucceſſores apoſtolorum ſpectare 152.a
Apoſtolos ac Martyres pro nobis orare 108.b
Apoſtolos multa non ſcripto,ſed traditione mandaſſe 123.a
Apoſtolos ſua dogmata partim literis, partim ſine literis tradidiſſe,eiuſque rei cauſa quæ 147.b
Apoſtolos non omnia literis mandaſſe 148.a
Apoſtolos ligare in cælo, non in cælis, quid ſibi uelit 156.b
Apoſtolos honore ſequitur Romanus pontifex 157.a
Apoſtolos duos uno eodemque tempore Romæ pro fide Chriſti occiſos 159.a
Apoſtolica doctrina ubi ſyncera & immaculata ſeruata 168.a
Apoſtolica de ſanctorum ueneratione traditio 117.a
Apoſtolicæ cathedræ principatum ſemper in Rom.eccleſia uiguiſſe 148.a
Apoſtolicæ ſedis authoritas quæ 157.a 160.a 167.a.b
Apoſtolicarum Traditionum uis & authoritas 62.a.148.a
Apoſtolicas Traditiones eſſe hæreticis (ſi dijs placet) adiaphoras 150.b eadem tamen reuerentia,qua ſacras literas,recipiendas. 181.a
Apoſtolicus canõ quotus, quid de Quadrageſimali ieiunio ſtatuat 177.a
Apparentium rerum non fidẽ,ſed agnitionem eſſe 21.a
Appellandum quibus,undè,quo fit, aut non ſit 159.b.161.a.167.b
Approbatio ſcripturarum quarum undè aut ſit aut ſiat 180.a
Aquæ Tibilitanæ (urbs Africæ) quibus aliquandò miraculis ac reliquijs inſignitæ 117.b
Aquarum ſignificatio myſtica quæ 54.b
Arcam Noe, eccleſiæ typum eſſe 52.a
Arcæ quæ,cuius fuerint figura 78.a
Archadius imperator quo Samuelis reliquias undè tranſtulerit 116.a
Archiepiſcopus uniuerſalis quis 158.a
Archimandritæ cuiuſdam inſigne pro concilijs aduersùm hæreticos ſe ipſe ſtantes facinus 166.b
Areopagitæ de Traditionibus apoſtolicis ſentẽtia 147.a de orationibus pro defunctis
Argenteas Chriſti & apoſtolorum imagines à Conſtantino in templo poſitas 125.a
Aries rubricatus myſticè quid 114.b
arietinæ pelles quæ quid ſibi myſticè uelint 115.b
Ariomanitæ 17.a
Arma aduersùs diabolum ualidiſsima quæ 32.a
Armatura aduersùs dæmones tutiſsima quæ 34.a
Arriani undè ſic dicti 18.a.qua in re diabolo peiores 119.b quid martyribus negent

negent à dæmonibus cõfeſſum 119.a quos Nicenæ ſynodi canones cõbuſſerint 160.a
Arrianis quomodò æſtimata tormenta diaboli 119.b
Arrianos nomine Chriſtianorum indignos 119.a
Ars magica quoto Dei præcepto uetita 79.b
Articulus ſymboli primus quid ſibi uelit 24.b ſecũdus 25.b tertius 27.quartus 29.b 29.a quĩtus 55.a ſextus 37.b ſeptimus 39.b octauus 42.a nonus 43.b decimus 52.b vndecimus 55.a.poſtremus 58.b
Articulorum de ſecunda in Deitate perſona, ſummarium aut ſumma quæ 41.a
Artium humanarum propoſitiones primas inquiri non poſſe 20.b
Aſcenſio Chriſti ad cælos, fidei ac ſpei noſtræ certitudo eſt 37.b eius per ſcripturas aſſertio 38.a.b feſtum eſſe traditionis apoſtolicæ 149.a
Aſſenſus quis,cur,ubi neceſſarius 20.b
Aſſeri tuto ac ſecurè, quod aſſerit eccleſia 183.b
Aſſertio quarum rerum difficilior, quã negatio 60.b
Aſſumptio nominis Dei quæ, qualis 129.b
Aſtutia ſatanę in hæreticis peſsima quę 182.a
Athanaſius quid de Chriſtianorum aut hæreticorum nomenclatura tradat 17.a.quomodò à Nazianzeno laudatus ac inuocatus 108.a
Athanaſij de S.Trinitate aſſertio,ſententia aut doctrina 24.a 26.de potẽtia ſigni crucis Chriſti 34.a.de reſurrectione futura 58.a.de S.Mariæ præconijs 83.b de reliquijs ſanctorum 117.b de imaginibus 123.b de crucifixa Christi crucifixi imagine 120 a.de Ro. ſedis authoritate 160.b de his qui ſe eccleſiaſticis rebus temerè immiſcẽt 165.a
Athanaſium eſſe Angelicæ ſalutationis promotorem 77.a
Athanaſium uel nominare ſolùm, quid 108.a
Attentatio in orando qualis neceſſaria 67.b
Audendum minimè quid, licèt hodiè audeatur maximè 171.a
Auditoresne legis,an factores iuſtificandi 145.b
Audiri indignos à Chriſto, patrocinio martyrum medelam conſequi 111.b
Aues quomodò Crucis figuram imitentur aut repræſentent 33.a
Auguſtinus quanti ſuum Enchiridion fecerit 18.b ubi ab Hieronymo, ſalua ueritate,diſſenſerit 50.a.Angelicã ſalutationem qui expoſuerit 75.b quibus uerbis Mariam inuocarit 83.b quomodò matrem ſuam Monicam, Mediolanenſium ieiunandi more offenſam inſtruxerit 151.a 151.b quam Cypriani ſententiam cur non acceptet 163.a.quanti patrum teſtimonia æſtimet 170.a
Auguſtini de negante ſe Chriſtianum ſentẽtia 18.a.de fidei dotibus 19.a.de ſymbolo apoſtolico 21.b de maieſtate Dei 24.a.de præceptis decalogi 25.a de Crucis figura in frontibus 31.b de Chriſti ac inferos deſcenſu 36.a de eccleſiæ excellentia 46.a 48.a de manifeſtatione Eccleſiæ 45.b de unitate, pace, communione, latitudine,& authoritate eccleſiæ 49.b.50.a.b 51.b.52.a.b de remiſsione & pœnitentia 53.b de reſurrectione generali 57.b de uita æterna 60.a de ijs qui extra eccleſiam moriuntur 60.b de ſpe,eiusque ui & uſu 64.a de ſymboli uirtute 61.b de ſcripturis recipiendis aut non recipiendis 61.b de conſcientia bona 65.a de credendis ad ſpem pertinentibus 66.a de orationis dominicæ petitionibus 66.de pane quotidiano 71.b de mutua peccatorum remiſsione 72.a de puritate Mariæ 81.a de chari.88.b 90.a de nõ impoſ-

impoſsibilibus Dei mandatis 97. b de latria aut primo Dei præcepto 98. a de ſanctis Domino defunctis 110.a. de martyrum honore 113.a. de martyrum orationibus 115.b. de miraculis SS. Geruaſij & Protaſij 117. b. de interceſsione ſanctorum 120.b. de præcepto ſabbati 132.a. de præceptis tabularum duarum 133.b. de traditionibus diſcernendis 149.a. de Feſtiuitatibus Apoſtolicæ traditionis 149. a. de baptiſmo paruulorum 149. b. de traditionibus 151.a. conſilio, quibus quò confugiendum 152. b. de authoritate traditionum aut conſuetudinum eccleſiæ 152. b. de ſucceſsione Roman. Pontificum 155.b. de primatu Petri 155.b. de Romanæ Eccleſiæ principatu 157.a. de iudicio eccleſiæ 162. b. de hæreticis particulatim conciſis 163.a. de membris eccleſię præcipuis aut Patrib. 164.b. de Ro. Eccl. authoritate 168.a. 181.a. de ſcriptura rũ diſcretione 180.a. 180.a. de libris eccleſiæ iudicio probatis 180. b. de hæreticis errores ſuos per ſcripturã defendentibus 181, a. de hæreticis ſcriptura conuictis 182.b. de excõicandi in eccleſia poteſtate 183.a. de excommunicatione 183.b

Auguſtino quî intellecta Chriſti ad patris dexteram ſeſsio 38. b. quî agnita Petri cathedra 153.b. quanti habita epiſcoporum in ſede Petri ſucceſsio 156.b

Auguſtinum non crediturum fuiſſe Euangelio, niſi Eccleſiæ authoritate permotum 20.b

Auguſtinum quæ in Eccleſia Catholica teneant 49.a

Aurelianenſis concilij de audiẽdo Miſſæ officio ſententia 177.a

Auro cur olim iclusæ ligni crucis Chriſti particulæ 34.a

Authentici ſacræ ſcripturæ libri tẽpore Auguſtini, qui. 180.b

Authoritas quæ quo maximè neceſſaria 178.b. 179.a

Authorum aliquot inſignium, qui imagines defenderint, catalogus 150.a

Auxilium B. Petri & cura 114.a

Auxilia martyrum à fidelibus implorari 110.b

Axiomata qui ſua Chriſtus alijs largiatur 156.a

Babylas martyr quî per Chryſoſtomum laudatus 118.b

Babylonica turris quale filiorum Noe indicium aut ſymbolum 22.a

Baptiſmus extra eccleſiam non prodeſt 50.b

Baptiſmus paruulorum undè 149. b 150.a

Baptiſmi ex aqua & ſpiritu neceſsitas quanta 20.a

Baptiſterij fons quantis aut quàm precioſis ſtatuis à Conſtantino honoratus 125.b

Baptiſmi cæremonias, traditionis Apoſtolicæ eſſe 147.b

Baptiſmum paruulorum, eſſe traditionis apoſtolicæ 149.b

Baptiſta Ioãnes quo honorẽ proſequendus 118.a

Baptizandum quî ſit 23.b

Baruch quî idololatriam Babylonicam cauendam moneat 121.b

Baſilicas quas quibus aut quanti precij ſtatuis Conſtantinus ornarit 125.b

Baſilidiani qui cur undè ſic dicti 17.a

Baſilius quid ubi pro nobis offerat 108.b

Baſilius à Damaſceno citatus, quid de imaginibus ſentiat 123.a

Baſilij Imperatoris pia & egregia de ſynodis ſententia 165.a

Baſilij Magni de fide elogia, aſſertio aut ſententia 20.b de ſignaculi S. Crucis uſu 31.b. de iudicio extremo 42.a. de non impoſsibilibus D E I mandatis 97.a. de ſanctorum pro nobis patrocinio 107.a. de cadaueribus Iudæorũ & Chriſtianorum 118.b. de picturis aut imaginib. pictis 124.a. 128.b. ſcripta quatę ſint authoritatis 146.b. de

de eccleſiæ eorumve qui eam repræſentant,authoritate 146.b.de Traditionibus Apoſtolicis ſeu Eccleſiaſticis 147.a.de Chriſmate 149.b.de authoritate Superiorum aut præſidum 152.a.de Petri in fundamento locatione 156. a. de Traditionum ui 184.a
Baſilio fides quid 20.b
Baſilium à Nazianzeno inuocari 108.b
Baſilium Mag. honoraſſe & adoraſſe imagines, idq; ex apoſtolica traditione 124.a
Beatorũ ſolatia uiuis non deeſſe 110.a.
Bedæ præclarum de unitate eccleſię apophthegma 49.b
Benedicta, quî undè & quàm mater ac uirgo Maria 75.a.76.b.77.b.78.b
Benedictus qui fructus Mariæ 76.b
Beneficium redemptionis humanæ quale,& cui acceptum referendum 41.a
Beneficia Mariæ quanta 83.a
Bernardus qualem aut cuiuſmodi definitionem fidei exhibet 20.a.quib.laudibus aut uerbis Mariã extulerit aut inuocarit 79.b.80.a.& qui quantoperè Diuum Victorem inuocarit 107.a. b.82.b
Bernardi de S.Eccleſia aſſertio aut ſententia 48.a.de Rom.Pontificis authoritate 54.b 154. a. de ſpe & præſumptione 65.a.de uoluntate noſtra qualiquali 69.b. de plenitudine grãæ quæ data eſt B.Mariæ 76.b. de inuocanda Maria 82.b. de Maria uirgine præconium 84.a.de charitate Dei 90. a. de ſanctis defunctis aut dormientibus 106.a.b.de hęreticis qui mortuos uiuorum fraudant auxilijs 110.a.de ſanctorum inuocatione 120.b. de excellentia ſedis Roma. 158.b.de obedientia & ſuperioritate 175.b. de ieiunijs in ſanctorum uigilijs 117.b
Berytum quo & quali miraculo illuſtratum 126.a
Bibliorum editio uulgata quanti concilio Tridentino habita 61.b
Blaſphemia de impoſsibilibus Dei præceptis,qualis 97.b
Blaſphemi pœna olim quæ 129.b
Bonæ conſcientiæ teſtimonium quàm quò neceſſarium 64.a
Bonifacij I.de ſedis apoſtolicæ authoritate ſententia 167.a
Bonus dicitur quis ex charitate,non ſpe aut fide 89.a
Bonum faciendi momentum quantum 18.b
Bonum quod quale, quid, aut quî diligẽdum 199.b
Bona Chriſtiano ſperanda quæ 66.a
Bonorum meritorum cauſa quæ 88.b
Boſtrenſis Epiſcopi Stephani de imaginibus ſententia 124.a
Byzantini aut Conſtantinopolitani conciliabuli iconoclaſtici dãnatio 124.b
C AELVM qui per quam repletum 83.a
Cæremoniæ baptiſmi quæ undè 148.a
Cæremonias eccleſiæ circa baptiſmum, traditionis Apoſtolicæ eſſe 147.a.b
Cæſarauguſtani x. & octo martyres qui à Prudentio laudati 111.b
Cæſarea quæ quali aliquandò miraculo inſignita 126.b
Calagurritani martyres qui quomodò à Prudentio laudati 111.a
Calliditas hæreticorum quę undè ipſis indita 182.a
Calumniatores qui cur non audiendi 161.a
Candelabrum quod myſticè quid 79.a
Canones ſynodi Nicenę qui à quib.combuſti 160.a
Cantilenę quę cur quibus cauendę 138.a
Captiuitas laudabiliſſ.& utiliſsima quę 19.a.20.b
Caput ſerpentis undè contritum 82.b
Cardo & caput eccleſiarum omnium quod 159.b
Caro propriè quid 57.a
Carnis & corporis differentia 57.a
Carnis humanę materiam, etſi omninò conſumptam,Deo non perire 57.b
Carthago qualis quantęve olim authoritatis

ritatis ciuitas 157.b
Caſsianus martyr Forocornelianus qui à Prudentio commendatus 112.a
Catalogus ſanctorum aliquot à Theodoreto inuocatorum ac deſcriptorũ 111.a.
Catalogus authenticorum ſacræ ſcripturæ librorum 180.b.181.a
Cataphryges undè ſic dicti 18.a
Cathedra quæ quanti D.Hieronymo habita 48.a
Cathedra Petri aut Eccle.Rom.Cypriano quanti habita 157.b
Cathedram Petri oppugnantes,Chriſti promiſsiones Petro factas aut negare,aut non intelligere 153.a
Catholica quid ſonet aut ſit 43.b.48.b 49.a
Catholica doctrina quî ab hæretica diſcernatur 62.a
Catholica fides quæ 24.a
Catholicæ eccleſiæ radix ac mater quæ 158.b.
Catholicæ fidei fundamentum 18.a.theſaurus quantus 19.a.encomium & neceſsitas 21.a
Catholicus uerus ac germanus quis ſit 49.a.169.a
Catholico homini quid in aliqua eccleſiæ diſſenſione faciendum 49.a.b
Catholicum propriè quid 49.a
Catholicum undè quid dicatur 49.b
Catholici non omnes, & qui ex ijs ſoli ſaluandi 60.b
Catholicorum,nouis exurgentibus hæreticis,officium quod 168.b
Catholicorum in approbanda fide uera mos uetus quis 170.a
Catholicis quid ferè proprium 185.b
Catholicos inter qui ſoli ſaluandi 60.b
Catholicos cur(ſi dijs placet)fugiant hęretici 124.a
Cauendi ab hæreſibus ratio optima quę 168.b
Cauſæ quæ quò referendæ 159.a
Cauſarum epiſcopalium examinatio,penes quem 160.b
Celebrationes ex traditione Apoſtolica præcipuæ,quæ 149.a
Cereis non indigere ſanctos,piè tamen eis accendi 116.a
Certitudo fidei quanta 20.a
Ceruicalia ſub cubito ponere, quid 182.a
Chalcedon quî olim Samuelis prophetæ reliquijs honorata 116.a
Chalcedonenſis Concilij de Romani pſulis dignitate ſententia 158,b 167.b de uanis contentionibus aut diſputationibus 171.a.confirmatio undè petita 159 a
Charitas quantoperè neceſſaria 87. a qui fortis ut mors 88.b.quid ſit.89.b quos patres quò adègerit 92. b uera quæ,& quo ſe prodat indicio 92.b quę in quibus aut quot præceptis inſinuetur 134.b
Charitatis laus & efficacia 65.a. 87.a.b 89.a.91.b.145.a.146.a. uis ac potentia 88. a præcepta. quot 91. b uirtus quam ſit multiplex 91,b fraternæ officia & argumenta 91 b
Charitati facilia omnia 97.a
Charitatem ſolam ſufficere,& ſine ea nil 88.b.non uerbis, ſed factis oſtendi 92.b in cælo augeri 107.geminam duobus mandatorum tabulis commendari 144.a
Charitate filios Dei à filijs diaboli ſepari 88.b
Cherub aut Cherubim qui à Deo fieri iuſsi 122.a.b
Cherubim qui à Salomone facti 122.b
Chordarum pſalterij decem quæ, cui aut quoto Dei præcepto reſpondeat 134.a
Chriſmatis ſacri confectio aut inſtitutio,unde ſit 149.b
Chriſtus quid ſonet 25.b
Chriſtus qui iuxta concilium Epheſinũ factus ſit homo 29.b
Chriſtus cur ſignaculum Crucis ſuę Cõſtantino fabricari iuſſerit 34.b
Chriſtus cur ad inferos uſque, mox ubi in cruce mortuus eſſet, penetrarit 35.a

Chriſtus

Chriſtus quomodò ſimul & in ſepulcro & apud inferos fuerit 37.a
Chriſtus quî ad inferos deſcéderit 37.a
Chriſtus quomodò ad iudicium extremum uenturus 38.b
Chriſtus reſurrectionis futuræ exẽplar 57.a.b.
Chriſtus quàm ſit ad concedendũ quod Maria poſtulat, facilis 82.b
Chriſtus quî huc ueniſſe exiſtimandus 95.b
Chriſtus pro eccleſia quanta aut fecerit, aut pertulerit 161.b
Chriſti à patre generati ac miſsi demonſtratio 23.b
Chriſti maieſtas quanta 25.b. 26.a
Chriſti generatio ęterna 26.a
Chriſti deitas ex ſcripturis aſſerit 26.a
Chriſti natiuitas & conceptio ubi aut quandò factæ 28.a
Chriſti paſsio & mors qua tantùm conditione nobis proſint 29.b. 31.a
Chriſti ſignum quid 31.b
Chriſti ab inferis reditus, eiuſq; reſurrectio per ſcripturas aſſerta 35.a.b
Chriſti apud inferos geſta 37.a
Chriſti de iudicio extremo teſtimonia 39.b
Chriſti & ſanctorũ imagines undè quî cultæ aut honoratæ 124.b
Chriſti imago crucifixi, quo miraculo apud Berytum crucifixa 126.a
Chriſti & Mariæ adhuc in carne degentium imagines effictas 127.a
Chriſti doctrinã falsò profitentur, qui ſummi pontificis oues eſſe detrectant 153.a
Chriſto nil neque difficile, neque impoſſibile 19.a
Chriſtum tres dies apud mortuos commoratum 36.b
Chriſtum ad inferos deſcendiſſe, neminem niſi infidelem negare 36.b
Chriſtum ad inferos ſecundùm animam diuinitati unitam deſcendiſſe 37.a
Chriſtum ad patris dexteram ſedere, q̃d ſit 37.b
Chriſtum non modò redemptorem beneficum, ſed & iudicem eſſe iuſtum 41.b
Chriſtum perindè Legislatorem, ac Redemptorem eſſe 94.b
Chriſtum nomina ſua multa Apoſtolis communicaſſe 155.b
Chriſtum in eccleſia tantùm inueniendum 160.a
Chriſtiana doctrina quo compendio cõplectenda 18.b
Chriſtianæ doctrinæ primum omnium quid 19.a
Chriſtianæ fidei themata quæ, quantaque 19.b
Chriſtianus quis dicendus 17.a
Chriſtianus quis ſit, aut non ſit 18.a
Chriſtiani nomenclatura ubi et quotiès in ſcriptura inueniatur 17.a
Chriſtiani hominis ſapientia quibus cõſtituatur 185.b
Chriſtiano an ſufficiat ea ſola credere, quæ ſymbolo complectuntur 60.b
Chriſtiano quæ creditu penitùs neceſſaria 60.b. 61.a
Chriſtiano ſatìs nõ eſſe, fidei ac ſpei doctrina inſtitui 87.a
Chriſtiano Chriſtianos omnes eſſe proximos 91.a
Chriſtianum ſe negans, Chriſtum negat 18.a
Chriſtianum haud eſſe, qui in eccleſia non eſt 18.a
Chriſtiani undenàm ſic dicti 17.b
Chriſtiani quomodo aut quorum loco imaginibus ac ſtatuis utantur 121.a
Chriſtiani quandò & cur quibus à negocijs ferientur 133.a
Chriſtianorum nomen quale, & ubi primum inuentum 17.a
Chriſtianorum indigni uocabulo qui 18.a
Chriſtianorum auxilium martyres eſſe 107.b
Chriſtianorum mos iam olim in precãdis ſanctis quis 115.b
Chriſtianorum ſolennitates quî obſeruentur 133.a
Chriſtianis ſeruãda præcepta quæ 94.b

Chry-

Chryſologi de Maria & angelica eius ſalutatione elogium 76.a
Chryſoſtomus de laude S.Crucis, eaq; honoranda & facienda teſtimonium 32.b.de crucis præconio 33.b.de eccleſiæ manifeſtatione 46.b de unitate eccleſiæ 51.a.de poteſtate ſacerdotali 54.a.de Angelicani ſalutatione 75.a.deuotio erga Mariam 75.a.b. inſigne de Maria præconium 83.a.de poſſibilibus Dei mandatis 97.a.de ſanctorum honore 109.a. de ſanctorũ poſt mortẽ ſolatio 113.a.b.118.a. de martyribus quibuſdam 90.b. de S.Meletij imagine 125. a. de S. imaginibus 148.a.de traditionibus de officio aut cæremonijs Miſſę 149.b.150.a.de Petri,eiusque ſucceſſorum authoritate 154.a.de Petri primatu 156.a. de ſacerdotali dignitate 173.b.
Chryſoſtomo eccleſia quid ſit,quive,eã repræſentent 146.b
Chryſoſtomum interceſsionẽm ſanctorum aſſerere 75.a
Cicatrices quæ: quibus in reſurrectione manſuræ 58.a.b
Ciconiarum in parentes pietas quî per quem deſcripta 136.b
Cinerarij idololatræ Vigilantio qui 116.b
Cineribus martyrum dæmones expelli 114.a
Circuncidendum quid hodiè etiàm cuiuis 95.a
Circoncifionis ſpiritualis & excommunicationis hodiè quis 51.b
Circuncifionis carnalis & gladij conuenientia ſeu uſus olim qualis 51.b
Citò credere,quale quid ſit 20.a
Citantibus ſcripturam hæreticis nõ credendum 163.a
Citatio ſcripturæ diabolica aut hæretica quæ 154.a.181.b
Ciuitas ſupra montem poſita, myſticè quæ aut qualis 161.a
Claudius Taurinenſi epiſcopus quî per quem de iconoclaſmo oppugnatus 127.b
Clauis cur dicta ſymbolũ apoſtolicũ 21.b
Claues eccleſiæ quî datæ, & quid ualeant 51.b 54.a
Clauium poteſtas quæ undè quibus tradita 52.b
Clauibus in ecclefia adminiſtrandis qui utantur aut præſint 54.a
Claues cur datæ Petro 156.a
Clementis de ſymbolo apoſtolico teſtimonium 21.b
Colendus ſuper omnia quis 97.b
Colere homines quî aptè dicantur 99.a
Coli Deum fide,ſpe & charitate 18.b
Colligentis ligna in ſabbato pęna olim quæ 131.b
Collo cur ſuſpenſæ ligni crucis Chriſti particulæ 33.b
Columnam & firmamentum ueritatis eſſe eccleſiam 161.a
Columnæ eccleſiæ quî 160.b
Commodorũ ex præceptis eccleſiæ obſeruatis prouenientium catalogus 178.b
Communio ſanctorum quid, ubi, 43.b aut quanta 50.a
Communio Euchariſtiæ qui iuxta Traditionem apoſtolicam olim ſumeretur 148.a
Communionis fidelium & membrorũ hominis apta collatio 49.b
Cõmunionis ſaltem unius in anno præceptum quale 178.a
Commutatio ſeu immutatio non omnibus futura,quid 56.b
Conceptio B.Mariæ qualis & quàm ſingularis 81.a
Concilium plenarium Auguſtino quid aut quantum 168.b
Concilia quæ quid de Spiritu ſancto ſtatuerint ſeu aſſeruerint 43.a.b
Concilia quæ non abſque Ro. ſedis authoritate celebranda 159.b
Concilia quæ quo anni tempore quotannis facienda 164.b
Concilia quæ cur Euangelij inſtar habẽda 461.b quæ cur celebrentur 157.b
Conciliorum confirmatio undè petenda 157

Conciliorum habendorum ratio & utilitas. poteſtas penès quos ſit 165.b
Conciliotum generalium authoritas qualis 168.a
Concubinæ filij qui 52.b
Concupiſcentia quæ à qua differat, quãtumque uetita ſit 134.a
Concupiſcentiæ quæ quibus præceptis prohibitæ 143.b
Confeſsionis in anno ad minus ſemel faciendæ præceptum 178.a
Confirmatio Chalcedonum concilij undè petita 167.b
Confirmationis ſacramentum qui per Hieronymum aſſertum 148.a
Confiteri & communicare ſemel ad minus in paſchate nolentium pœna 178.a
Confugiendum quò quibus 419. b qui & quandò 157.a
Conſcientiæ puritas quò neceſſaria, & qui probanda 64.a
Conſcientiæ uis quanta 65.b
Conſenſionis aut conſenſus priſtini ſequendi uſus 49.a
Conſenſionis generalis uis & authoritas quanta 62.a 168.b
Conſenſus quis ubì quàm ualeat 169.a
Conſenſus quis patrum quis quantum habeat momenti 169.b
Conſenſum orbis totius, præcepti inſtàr habere aut eſſe 148.a
Conſenſum patrum ſpernentes, Deum ipſum ſpernere 169.b
Conſilium in diſſenſione aliqua cauenda optimum quod 49.a
Conſolatio in ærumnis optima & certiſſima quæ 55.b
Conſtantinus Magnus quid de quorundam ſanctorum reliquijs meritus 116.a
Conſtantinus Imperator quales Chriſti & apoſtolorum imagines in templo ſtatuerit 125.b
Conſtantino qui & quotiès figura Crucis in aere uiſa 34.a.b. 35.a
Conſtantinum Imperatorem ſynodi Nicenæ ſententiam quaſi à Deo prolatam excepiſſe 165.a
Conſtantinopolitani concilij I. de Spiritu ſancto decretum aut ſymbolum 43.a
Conſtantinopolitani alicuius conuenticuli iconoclaſtici damnatio 124.b
Conſtantius Imperator quì & qua de re ab Hoſio Cordubenſi increpitus 165.b
Conſuetudo uniuerſalis ante exortos hæreticos, quanti ſit momenti 150.a
Conſuetudinis, deficiente lege, poteſtas quanta 148.a
Conſuetudine qua traditio indicetur Apoſtolica 150.a
Conſuetudines quæ à quibus qui differant 151.a
Conſummationi ſanctorum quid maximè neceſſarium 172.a
Contemptum ſummi pontificis, eſſe hæreſum omnium originem 158.a
Conuertere fidei corruptores, cuius ſit 158.b
Controuerſiæ de fide, quò deferendæ 158.b
Contumax quis qua pœna afficiendus 141.b
Conuenire cum epiſcopis catholicis, quid cui ſit 158.a
Cõuiuijs in ipſis & compitis hæreticos, ſi dijs placet, tractare ſcripturam 181.b
Cornua uelorum, Crucis figuram præferre 32.b
Corpus humanum quale, & qui tandèm aliquandò reſurrecturum 55.a
Corpus hoc noſtrum quale poſt reſurrectionem futurum 57.b
Corpus qui diligendum 88.a
Corporis ac ſpiritus quanta aliquandò futura conſenſio 60.a
Corpora hominum reſurgentium de fœtibus priſtinis obnoxia haud futura 57.b
Corpora quæ cur fidelibus honoranda 120.a
Creatoris in reſtituendis cineribus aut pulue-

pulueribus humanis potentia 58.b
Creaturæ nō ſacrificandum 99.a 103.b
Creaturam nullam pro Deo colendam 97.b
Credendi uis ac neceſsitas quæ 19.a
Credere ſola ea quæ complexa ſint ſymbolo, num ſufficiat 60.b
Credi aliqua quæ non ſperantur 64.b
Credulitas quæ cur quibus maximè neceſſaria 20.b
Crepido aut Petra immobilis, quis undè cur dictus 156.a
Crucifixi imagine, memoriam Chriſti renouari 123.a
Cruciferorum in Conſtantini exercitu mirus euentus 34.b
Crucifixos quidem multos, ſed unius Xp̄i inuocatione dęmones pelli 33.a
Crucis in frontibus efformatæ uis ac uſus quis 31.a
Crucis figura ſeu tropheo cur quò utamur 31.a
Crucis ſignaculo quid nos tacitè inſtruamur 31.a
Crucis ſignaculo undè aut cur ſignentur Chriſtiani 31.b
Crucis ſignaculum quî olim in Moſaica lege præfiguratum 32.a
Crucis uirtutes quantæ 32.b
Crucis pudere cur neminē deceat 32.b
Crucis encomia 32.b
Crucis Dominicæ ſignum qui ab Aegyptijs aliquandò honoratum 32.b
Crucis ſignaculum ubiquè negocijs in omnibus utendum 33.a.b
Crucis figura quàm fuerit olim apud Chriſtianos frequens 33.b
Crucis figurâ quî & homines & naues & aues repræſentent 33.a
Crucis figuram, unam ex ſacris Aegyptiorum literis fuiſſe 33.a
Crucis in exercitu Conſtātini uexillum quid effecerit 34.b
Crucis figura quî honorãda 117.a
Crucis effigies quî à quo concilio adorari iuſſa 125.b
Crucis ſigno ſignare eos quî ſpem collocarunt in Chriſtum, traditionem eſſe apoſtolicam 147.a
Crucis ſignaculo frontem (aut pectus) ſignare, undenàm habeamus 148.a
Crucis adoratio undè 150.a
Crucē ad actus omnes & inceſſus pingendam 32.a
Crucem in cælo apparituram 31.b
Crucem frontibus impreſſam, dæmonibus timori eſſe 32.b
Cruce munire aut ſignare frontes unde nàm hauſerimus 31.b
Cruce formanda quid cogitandum aut ſtatuendum 32.a
Cruce abſolui aut fieri omnia ad ſalutē conducentia 32.a
Cruce fugari dæmones 32.b.33.a
Cruce qui poſtes ſuos coronare cur debeant 32.b
Cruce aut eius figura quantoperè confiſus Antonius 33.b
Cruentas uictimas cędere, quid ſibi myſticè uelit 99.b
Crux quibus in rebus aut locis pingenda 32.b
Crux quibus cur ſemper & ubiq́ue circunferenda 32.b
Crux quæ qualis ſit murus 33.a
Crux fidelium ſignum, ac dæmonum timor 33.b
Crux fronti imprimenda, omniq́ue in actione utenda 33.b
Crux quî Conſtantino in aere uiſa & honorata 34 a.b
Crux quî Romæ per Conſtantinum erecta 34.b
Crux aurea librarum CL. ubi à quo piè oblata 126.a
Cultus Dei quis, quanta ſit ſapiētia 18 b
Cultus quid uocabuli ſit 99.a
Cultus Dei quàm ſit antiquus 99.b
Cultum Deo debitum non poſſe Latinè peculiari uerbo exprimi 99.a
Curioſitas quæ cur quibus uetita 20.a
Cuſtodia generis humani, quî 108.a
Cyprianus à Gregorio Nazianzeno inuocatus 108.a
Cyprianus ab Auguſtino inuocatus 110.a
Cyprianus martyr quî à Prudentio cōmen-

mendatus 112.a
Cypriani de nomine Chriſtiani, aut Chriſtiano, ſententia 17.b de unitate eccleſiæ 46.b. 47.a. 51.b.52.a.de remittendis in eccleſia peccatis 67.b. 105.b. de ſanctis defunctis 106.a. apud Deum potentia, puluiſque eius Nazianzeno quanti habitus 108.a.b. de traditionum Apoſtolicarum authoritate 148.a.de authoritatē prælatorum 152.b.de ſummo pōtifice,eius que authoritate 154.b. de hæreſum aut ſchiſmatum ortu 158.a.de Rom. eccleſia apophthegma 158.b.ſententia quæ cur ab Auguſtino non recepta 163.a.de ſacerdotum honore 166.174.b
Cypriano quis ſit aut non ſit Chriſtianus 18.a.quanti traditiones eccleſiæ habitæ 148.b. quî agnita Petri cathedra 153.a
Cyprianum S.Trinitati adſtare 108.b
Cyrillus Hieroſolymitanus quo apophthegmate fidem extulerit 21.a
Cyrilli Hieroſolymitani epiſcopi de Crucis figura elogium 33.a.b
Cyrilli Alexandrini de fide laus & apophtegma 21.a
Cyrilli Alexandrini de ſymboli profeſſione uerbali ſententia 61.b.62.a
Cyrilli Alexandrini pia de imaginibus ſententia 125.a
Cyrilli Alexandrini de Petri laude & primatu ſententia 155.b
DAEMON quid maxime per hæreticos ſuadeat 182.a
Dæmones quî potiſſimùm Diui Antonij conſilio fugandi 33.b.quorum torqueantur reliquijs 109.b. quomodò ubique ſint præſentes 106.a
Dæmonum apud inferos terror & querimonia 37.b
Dæmones S.Crucis ſignaculo, etiā per infideles facto, compeſci 32.a.crucē timere 32.a.33.a.figuram crucis fugere 33.a.cruce conſpecta, Chriſti crucifixi recordari 33.b.ſacrificia appetere 104.a.ad ſanctorum torqueri ſepulcra 110.a. rugire ad ſanctorum reliquias 116.a
Damaſcenus quî contra Leonem iconomachum pugnarit 119.a
Damaſceni de Sanctorum honore ſentētia 107.b.de reliquiarū uirtute ac bñficijs 118.b. de imaginum uſu Chriſtiano 121.a. de imaginibus contra Iconoclaſtas 128.a.de imaginis relatæ ad prototypum honore 150.a
Damaſus papa quid de imaginibus quibuſdam afferat 125.b
Damnati qui undè reſtituendi 160.a
Damnatos à concilijs uniuerſalibus,iuſtè damnandos 166.b
Damnatores eccleſiaſticarum Traditionūm,uerbo Dei damnari 151.b
Dauid mortuus peccantibus ſuccurrit 113.b
Dauidis mortui uigent merita 113.b
Dauidem quò ſua commouerit charitas 92.a
Decalogi exordiū, Ego ſum Dominus Deus tuus,quid ſibi uelit 92.b
Decalogi expoſitores præcipui ac ſingulares,qui 92.b
Decalogi nomine quę Dei pręcepta cōpræhenſa 92.b
Decalogi præcepta tria priora quò ſpeciatim pertineant 133.b
Decalogi mandata omnia quò referenda 144.a
Decem Dei uerba per Moſen Iſraelitis tradita,quæ aut qualia 92.b
Deceptoria ſpes qualis 65.b
Declinare undè cur quibus neceſſum 17.b
Decreta aut dogmata quæ,quibus ſequēda 169.a
Decretalium conſtitutionum & epiſtolarum authoritas quanta 167.a
Deducta ex ſcripturis,etſi non expreſſa, ſcripturarum inſtār habenda 61.a
Defectus aut neuos corporales priſtinos, in reſurgentibus haud futuros 57.a
Defenſores, patroni, ac propugnatores qui quales aut quorum 119.a

Deficere fidem in Rom. Eccleſia nō poſſe 158.b
Definita aut decreta quæ, cur in dubiū non uocanda 171.b
Definitio fidei Apoſtolica 19 b
Definitio eccleſiæ 153.b
Defunctorū animæ quomodò aut ſciant quæ hîc fiunt, aut neſciant 165.b
Defunctorum animas, ſanctis commendari tanquam patronis 110.b
Defunctorum ob gratiā miſeretur Deus uiuentium 113 b
Deipara qui honoranda 118.a
Deiparæ uirgini quàm deuotus fuerit Chryſoſtomus 75.a
Deorſum mittere, quid 182.a
Depictiones in templis quæ quid ſibi uelint 124.a
Deſcenſus Chriſti ad inferos, quî & cur factus 35.a
Deſertores qui undè cur maximè deplorandi 46.a
Deſperātium ſpes unica quæ 81.a.82.a
Deſperatio & ſecuritas quî ſimul fugiēdæ 65.a
Deuotionem imaginibus excitari 126.b
Deus quî colendus 18.b
Deus quantoperè Mariam honorari uoluerit 86.b
Deus qui diligendus 89.b.90 a
Deus quî aut quantoperè ſua mandata ſeruari uelit 94.b.95.a
Deus neminem prior deſerit 96 b
Deus cur impoſsibilia non iubeat 97.a
Deus omnipotens quî Bernardo per S. Victorem imploratus 107.a
Dei maieſtas & potentia quanta 24 a.b
Dei & eccleſiæ mandata Chriſtianis obſeruanda 94.b
Dei mandata, ad charitatē maximè ſpectantia, quæ 92.b
Dei mandata impoſsibilia nō eſſe 97.a
Dei cultus potiſsimus quis 99.b
Dei cultui honorique maximè contraria uitia quæ 144.b
Deo nil neque difficile, neque impoſsibile 20.b.24.a.25.a
Deo nil extra eccleſiam acceptum aut gratum eſſe 51.b
Deum eſſe credi, non in quæſtionem uocari, oportere 20.b
Deum colere & noſſe nil prodeſt, ſi eccleſiam blaſphemes 51.b
Deum laudat, qui Sanctos aut uirtutem laudat 108.b
Deorum inter homines appellatio qualis 24.a
Dextrum aut ſiniſtrum de Deo dicere aut cogitare non licere 38.b
Diabolus quibus armis maximè uel pellatur, uel terreatur 32.b
Diabolo inſidianti quî cum ſymbolo obuiandum 61.b
Diabolum expaueſcere uiſa S. crucis figura 34.a
Diabolum etiam ſcripturis uti 182.a
Diabolum per eos, qui contra fidem Catholicā ſcripturis utunt. loqui 182.a
Dies Domini quis aut qualis 39.a
Dies myſticè quid 80. a
Dies Dominicus undè cur & quî inſtitutus 133.a
Diei Dominicæ commendatio 132.b
Diem Dominicum in ſabbati locum ſucceſsiſſe 132.b
Die Dominico quid agendum 132.b
Dierum ſolennium aut feſtorum ratio 99.b
Dignitas quæ aut cuius quanta 158.a
Dignitate ex qua ſeu cuius, eccleſiæ Catholicæ pendeat ſalus 158.a
Dilectio proximi quî tantùm ſit pura 90.b
Dilectio quæ quomodò per tria diſtinguatur 91.b
Dilectio quid à quibus exigat 92.b
Dilectionis ordo quis, aut undè peruertatur 88.a.b
Dilectionis probatio quid 92.b
Dilectionis mutuæ uis & authoritas quanta 145.a
Dilectionis Dei cauſa modusque qualis aut quis 90.a
Diligentes Deum plùs quàm ſeipſos, qui 88.a
Diligentes Deum perfectè qui 88.a

Dile-

Dilectionem Dei, explicari præceptis tribus:proximi,ſeptem 134.a
Diluculum myſticè quid 80.a
Dimiſsio peccatorum mutua cur tã neceſſaria 71.a
Dionyſij Areopagitæ de oblationibus & orationibus pro defunctis ſententia 149.b.150.a.de traditionibus apoſtolicis aſſertio 147.a
Diſcedentem ab eccleſiaſtica unitate, cum hæreticis neceſſario inueniri 184.b
Discedite illud, & Venite, quibus uel timendum, uel ſperandum 58.b
Diſcenda vbi ſit ueritas 61.b
Diſciplina quæ cui audienda 176.a
Diſciplinæ eccleſiaſticæ poteſtas apud quos quanta 179.a
Diſtinctio mãdatorum Dei quæ cur Auguſtino magis placeat 134.a
Diſtinctio inter apoſtolos quæ 159.b
Diuertere à malo, quanti ſit momenti 18.b
Diuina ſuper quos maneat ira 50.b
Diuinis literis ac ſcripturis ſolis cur alligemur minimè 184.a
Docendum ac ſentiendum cum doctoribus eccleſiæ 62.a
Doctores qui quibus in rebus audiendi 62.a
Doctorum ac paſtorum obſeruatio in eccleſia quò maximè conducat 171.b
Doctrina quæ à qua, quo modo internoſcenda 61.a
Doctrinæ dijudicandæ præficiendi neceſſariò qui 165.a
Doctrinæ de præceptis ac traditionibus eccleſiæ fructus ac uſus quis 184.b
Dogmata apoſtolorum partìm ſcripta, partìm non ſcripta 147.a
Dogmatum & edictorum differentia qualis 147.b
Dogmatum eccleſiaſticorum diuiſio quæ 184.a
Dominus tecum, quî dictum Mariæ 76.a.77.b 78.a
Dominica dies quí celebranda 133.a.
Dñicæ diei obſeruatio qualis 176.a.b
Dominicæ orationis uis & excellentia 66.a forma quæ 66.b
Dominico die non ieiunari, traditionis apoſtolicæ eſſe 148.a
Dominicis ac feſtis diebus quid agendũ aut omittendum 176.b
Donatiſtarum per Auguſtinum increpatio & confutatio 49.b
Donatiſtis cur operta ſit eccleſia 46.a
Dormiẽtes qui uocentur mortui 106.b
Dormitantius quis,à quo rectè appellatus 116.b
Dormitio myſticè quid 86.b
Dubia quæ quò referenda 160.a
Dubijs in rebus quò confugiendum 181.b
Dubitare quauis de re, quorum ſit aut fuerit 20.b
Duces,propugnatores & cuſtodes hominum,qui 110.a
Duodecim apoſtolis,12.articulos ſymboli reſpondere 22.b
Duodecim in corona uirginis ſtellæ,myſtice quid 86.a

E.

EA quæ in æterna uita non ſunt,qualia 60.a
Eadem in carne, quam hîc habuimus, nos tandèm reſurrecturos 57.a
Eccleſia cuinam pro matre neceſſariò agnoſcenda 18. a.undè qui initiò fidem acceperit 22. a. catholica quàm ſit longè lateq; diſperſa,qualisve cõgregatio 43. a. b. qui ſit aut cur dicatur ſancta 43.a.48. a.mons qualis aut quantus 46.a.cur aut quî hæreticis inuiſa,opertave, alioqui apertiſsima 46.a.ſuper quam aut cuius ſit fundata cathedram 46. b. 153. b.ut una,ſic & unica eius eſt fides 46. b. ſuper quem (iuxta S.Cyprianum) ædificata 47.b quid iuxta D. Bernardũ in ſe habeat 48. a. cur in ſole poſita 49.a.triumphans militanti opitulatur 59. b.cur tanquàm mater amanda 52. a. qualis quantave ſit cuiuſuis mater 52.a.quid ſit 153.a.quibus dotibus ac beneficijs

à Deo illuſtrata 161.a.b
Eccleſiæ authoritas quanta 20.b. 45.b 61.b.180.a.180.b.181.a.183.a.catholicæ unitas & caput quod 43.a.exortes,alieniqúe ab ea qui 44.a. & arcæ Noeticæ collatio 45.a. & ſolis uenuſta cõparatio 46.b.& Euæ lepida aſsimilatio 47.a.unitati ſcindendæ hæreſes à ſatana adinuentas 47.a. nomen quid ſignet 47. a. ueræ inueniendæ quam facilis ſit ratio 47. a. primatus cur Petro à Chriſto delat' 47.a.paci quãtoperè cõſuluẽdũ 50.a.de reſurrectione generali ſententia 56.b. 57.a. decreta quanti habenda 61.a.præcepta quî obſeruanda 146.a.b.iudicium quale quãtumve 162.b.cuiuſque morem,ubicunque ſit,cuique ſeruandum 151.a.nomen qui ſibi falsò arrogent 153.a.Ro. dignitas & in Apoſtolica fide conſtantia 154.b. paſtor, caput ac fundamentum adamantinum,quis 156.a.ſalus undè pendeat 158.a.uniuerſalis curam Romanæ Petri cathedræ incumbere 158.a.catholicæ epiſcopus quis 158.b. Ro.primatus undè 159.a.laus & commendatio 160.a.dignitas & authoritas quæ aut quãlis ubi & quę maximè neceſſaria 161.a.178.b.179.a.ſtatuta diſſolui nõ poſſe 176.a.præcepta ſingularia quæ aut quot 176.a
Eccleſiæ ineſſe aut inhærere, quanti ſit momenti.18.a.qui & cur datæ claues 54.a
Eccleſiæ ſeu ad eccleſiam deferri quid ſit 146.b
Eccleſiæ cuinam cur adhærẽdum 156.b
Eccleſiæ cur potiùs, quã hæreticis pòſt exortis,credendum 180.b
Eccleſiam, & apertam & manifeſtam, non ſolùm uiſibilem,eſſe 46.a
Eccleſiã à Chriſto nũquã recedere 47.b
Eccleſiam eſſe S.Trinitatis domum, tẽplum & ciuitatem 48.a
Eccleſiam non agnoſcentes matrem, Deum non habituros patrem 52.a
Eccleſiam facilè uideri 47.b
Eccleſiam nulli ignorare licere 48.b
Eccleſiam ſine epiſcopo aut ſummo ſacerdote non eſſe 153.b
Eccleſiam eſſe Chriſti amicam, ſororẽ, & ſponſam unicam 161.b
Eccleſiarum omniũ cura cuinam incũbat 157.a.160.a
Eccleſias in Germania haud aliter ac Hiſpanas, Irenæi crediđiſſe tempore 47.a
Eccleſiaſticæ unitatis momẽtum ſeu authoritas quanta 50.b
Eccleſiaſticæ conſuetudinis aut traditionis uis 147.b
Eccleſiaſticorum præceptorum fructus aut uſus quis 178.a
Eccleſiaſticas traditiones ſcriptas & nõ ſcriptas,eiuſdem fidei eſſe 148.a
Eccleſiaſtica tractare negocia ſynodicè, quorum ſit 165.b
Edeſſeno regi quomodò Chriſtus ſuam miſerit effigiem 127.a
Edicta & dogmata quî differant 147.a
Editio librorum ſacræ ſcripturæ authẽtica quæ 181.a
Editionis Bibliorũ uulgatæ authoritas quanta 161.b
Effigies apoſtolorũ Petri & Pauli quomodò Conſtantino per uiſum apparuerint 124.a
Effigies quæ quî per quam ſynodũ adorari iuſſæ 125.b
Ego ſum Dominus Deus tuus, quid ubi præ ſe ferat 92.b
Eleemoſynam extra eccleſiam, ad ſalutẽ non prodeſſe 51.b
Eliſæi oſſa an immunda Iudæis habita 117.a
Emmanuel q̃d ſonet interpretatũ 27.b
Enchiridion Græcis quid 18.b
Enoch & Heliæ cur quis martyr comparandus 118.b
Epheſini concilij I.de Chriſti generatione ſententia 29.a
Ephræm(ſeu Ephræmij) Syri de S.Cruce encomium 32.b.de laudibus ac honoribus Mariæ aſſertio 81.a.b
Ephrem qui martyres ſanctos inuocarit

rit 109.b
E'πιόντες Græcè quid 70.b.71.a
Epiphanij uigilia quandónam adhuc in Germania ieiunabilis 177.a
Epiphanij de Traditionum neceſsitate ſententia 147.b.de ieiunijs eccleſiaſticis 149.a.de abſtinentia feriæ 4.& ſextæ 150.a. de traditionibus apoſtolicis 152.b.de eccleſiæ authoritate 176..a. de ſcripturarum defectu aut ſilentio 182.b
Epiſcopus eccleſiæ uniuerſalis quis 158.b
Epiſcopo ſummo reſiſtentes, Eccleſiæ uniuerſali reſiſtere 154.b
Epiſcoporum inter ſe ſucceſsiones quid momenti habeant 62.a
Epiſcoporum inter ſe diſtinctio aut diſcrimen quod 158.a.159.b
Epiſcoporum omnium cõſecratio undè 159.b.
Epiſcopis inobedientes, extra ſalutis uiã uerſari 166.a
Epiſcopos eſſe eccleſię columnas 160.a
Epiſcopos catholicos, tametſi malos, dignitatẽ paſtorum non amittere 165.a
Epiſcopos in eccleſia locum apoſtolorũ habere 183.b
Error in Petro quãdonàm locũ habuit, aut non habuit 155.b
Eſaias quî myſticè Mariam nominarit 79.a
Eſaiæ de Chriſti pro nobis paſsione teſtimonia 29.b
Eſaię de iudicio extremo oracula 39.a
Ethnicos lõgè aliter habuiſſe imagines & ſtatuas, quàm habeant Chriſtiani 121.a
Euacuatus quî per quam infernus 83.a
Eva quî mutatum in Ave 79.b
Eua unica qui & quã aptè ad eccleſiam unam ſit collata 47.b
Euæ & Mariæ comparatio 75.a.76.b 79.a
Euangelium Chriſti, quandonàm fiat hominis aut diaboli 182.b
Euangelio qua conditione Auguſtinus non crediciſſet 61.b.182.a
Euangeliũ in ſenſu, nõ uerbis, eſſe 182.b
Euchariſtia quî olìm ex traditione apoſtolica ſumi ſoleat 148 a.quotiès cuique quotannis & quando ſumenda 176.a
Euchariſtiæ uſus olìm quam frequens 70.b.71.a
Euchariſtiæ cuſtodiam ſedulã & anxiã, traditionis apoſtolicæ eſſe 148.a
Eulalia uirgo Luſitana, quî à Prudentio uate honorata 111.b
Eunomij hæreſim quam quî Vigilantius imitatus 116.b
Eunuchi qui quàm Deo grati 131.a
E'υσέβεια quid 99.b
Euſebij Emiſeni de fide ſententia apophthegmatica 21.a
Euſebij Cæſareẽſis mira de Crucis uirtute teſtimonia 34.b
Euſebij Cęſareẽſis de uiſione Crucis in aere mira piaq; narratio 34.a.de ſanctis honorãdis aſſertio 115.b.116.a. de imagine Chriſti & hæmorrhoiſſæ 116.a. de Moſis & Chriſti dogmatũ diuerſitate 147.a.de Ignatij martyris erga Traditiones apoſtolicas ſtudio & affectu 152.b
Euſtathiani hæretici quales aut q. 117.b
Euſtochium quî de obitu matris Paulæ cõſolatus ſit Hieronymus 108.b.109.b
Euthymio eccleſia quid ſit, aut qui eã repræſentent 147.a
ἐξαίρετας, Græcè quid 70.b
Examinatio quæ cui incumbat 158.b. 160.b
Excommunicandi poteſtas qualis aut ubi ſit 183.a.b
Excõmunicati quo in periculo ſint 44.a
Excommunicatio quî timenda, & qualis ſit myſtice gladius 51.b.166.b.q. aut in quos utenda 183.b
Excommunicationis uincula duriùs quã ulla ferrea uel adamãtina, ligare 51.b
Excommunicationis terror quis ubi à Chriſto adiectus 183.b
Excommunicatione ubinàm ſuperſedẽdum 183.b
Exemplar quid ſit 123.a

Exhibitio operis,qua le cuius rei indiciũ 92.b
Experientia quæ quantum fidei adimat aut noceat 21.a
Experientia de ſanctorum quorundam auxilio & beneficijs 113.b
Explicatores ſymboli apoſtolici ſingulares ac præcipue qui 22.b
Extra eccleſiam qui eſt,Chriſtianum nõ eſſe 17.a
Extra eccleſiam nulla ſalus aut ſanctitas 43.a 50.b.51.b.157.a.166.a
Extra ſanctorum communionem ſalutis nil eſſe 43.b.44.a
Extra eccleſiam nil boni aut ſalubris eſſe 50.b
Extra eccleſiam Chriſtianos non eſſe 51.b
Ezechiel qui Mariam propheticè præſignauerit 79.a
Ezechielis ſignum Thau,quid ſibi uoluerit aut uelit 32.a
FActis Dei quid 60.a
Facilia Dei mandata eſſe 97.a
Factores in ſcriptura commendati aut iuſtificati qui 145.a
Fallax ſpes quæ 65.b
Fatuæ uirgines quali quibuſnam exemplo ſint 87.a
Felix martyr Nolanus quî mortuus ciui alicui ſuo opem tulerit 114.a
Felicem Nolæ urbis martyrem,à S.Paulino eiuſdem urbis epiſcopo inuocari 114.b
Felicitas æternæ uitæ quanta 60.a
Feneſtris & parietibus Crucis figuram imprimendam 32.a
Feriæ quæ quî celebrandæ 131.a
Ferijs in quibus cur & gaudere, & confundi debeamus 106.b
Fermentum quod quî aut cur ſanctum 78.b
Feſta quæ cur ad celebrandum inſtituta 121.a.quî obſeruanda 130.b
Feſti dies cur inſtituti 99.b.133.a.quã utiliter celebrentur 121. quî obſeruandi 176.b
Feſtorum aliquot obſeruationem, eſſe traditionis apoſtolicæ 149.a
Feſtorum iuxta Lugdunen ſe concilium ſeruandorum ſumma 176.a
Fides quale quantumve Dei ſit donum & lumen 19.b
Fides quid ſpectet, cuive fidat aut innitatur 19.b
Fides quid, qualisve ſit ueritatis aſſenſus 20.a
Fides quæ cur quo authore nil mereatur 20.a
Fides qualium ſit rerum ſubſtantia ſeu argumentum 21.a
Fides quî per Chryſoſtomum laudata 21.a
Fides qui aut quarum rerum authoritate munienda 62.a
Fides ubi licitè reſcindatur 129.a
Fides incorrupta ubi 157.a
Fidei laus,uis ac neceſsitas 18.b.19.a.b. 21.a.62.b
Fidei energia quanta 19.a
Fidei uocabulo quid intelligendũ 19.b
Fidei definitio Apoſtolica 19.b
Fidei proprium quid 19.b.20.b
Fidei Catholicæ ſymbolum,complexio aut ſumma quæ 21.a
Fidei noſtræ quis finis 23.a
Fidei & ſpei communio quæ, & diſcrimen quod 64.a
Fidei ac ſpei doctrina inſtitui, an Chriſtiano ſatis 87.a
Fidei rectæ indicium 155.a
Fidei cui tutò ac certò inhærendũ 170.a
Fidem eſſe ſalutis noſtræ ianuam 19.a
Fidem,niſi una ſit,fidem non eſſe 19.a
Fidem eſſe gratuitum Dei donum 19.b
Fidem ratione metiendam nõ eſſe 20.a
Fidem non æſtimationẽ, ſed certitudinẽ eſſe 20.a
Fidem à demonſtratione haud pendere 20.b
Fidem humanã experientia nitentem, meritoriam non eſſe 21.a
Fidem eſſe ueluti lampadem magnam, errantibus à Chriſto exhibitam 21.a
Fidem & ſpem abſq; charitate non ſufficere 87.a

Fidem

Fidem ueram non mutari ſecundùm tẽpora 168.a
Fide ac ſpe magna, quãto ſit maior charitas 87.a
Fide per ſucceſsionem perpetuò conſeruata hæreticos confundi 154.b
Fidelis proprium quid 21.a
Filium Dei eſſe, myſticè quid 182.a
Filij quid ſuis debeãt parentibus 134.b
Filiorum eccleſiæ diſcrimen quod qui undè facilè fiat 185.b
Filiæ quæ quî incedere ſolitæ 148.a
Fimbria myſticè quid 120.a
Fiſtulæ morbus ubi aliquandò, ad cuius reliquias tactas ſanatus 118.a
Flagella Domini quî excipienda 72 b
Flores qui ubi quàm mirè mulieri cæcæ uiſum reſtituerint 117.b
Florentini concilij de ſpiritu ſancto & Ro. pontificis poteſtate decretũ 43.a. 55.a
Fluctuationi quali qui maximè reſiſtatur 172.a
Fons ſignatus, myſticè quid 80.b
Fontis unius riuuli multi, quibus, aut cui myſticè conferantur 46.b
Fraternæ dilectionis officia & indicia 144.b
Fronti imprimere Crucis figuram, quò ualeat 34.b
Frontem ſignaculo Crucis terere unde nàm didicerimus 31.a
Frontibus ac feneſtris Crucis formam imprimendam 32.a
Fructus benedictus quis 79.a
Fructus quos quî conſequamur 175.a
Fructibus è quibus facilimè agnoſcas hæreſes 182.a
Fulgentius quibus uerbis Mariæ laudẽ prædicarit 83.b
Fulgentij epiſcopi de excellentia Mariæ ſententia 76.b
Furti nomine quid intelligendum 144.a alia uicia aut ſcelera prohibita 140.b
Furti uetatio quî differat à uetatione rẽ alienam concupiſcendi 134.a
Fuſilem ex cera picturam Chryſoſtomo charam fuiſſe 124.b
GABRIELIS præſentia quî Maria turbata 84.a
Gabrieli archãgelo quid acceptum referre debeamus 77.a
Gamalieli quale donum à Nicodemo in teſtamento relictum 126.a
Gangrenſis concilij de baſilicis aut locis S. Martyrum, ſententia 117.b. de non obſeruantibus ieiunia indicta 177.a
Gaudia regni cæleſtis quanta 60.a
Gedeonis uellus ac ros, myſticè quid 80.b
Gelaſij Papæ de epiſtolis decretalibus ſententia 167.a. de ſemel definitis in dubium non uòcandis 171.a
Generatio Chriſti quæ qualis 29.a
Generationis Chriſti æternæ demonſtratio 23.b. 24.b. utriuſque & diuinæ & humanæ 28.a.b
Generales ſynodos omnes, Apoſtolicæ ſedis doctrinam ſecutas 167.b
Geometricæ probationes quo peculiari appellentur nomine 20.b
Geruaſij & Protaſij martyrum corpora quibus miraculis & reperta & probata 117.b. reliquijs quid Mediolanum debeat 119.a
Geſtus qui quibus cauendi 138.a
Gloria Dei, quorum illuſtretur uirtute 110.b
Glorianti in quo gloriandum 23.a
Graſſantibus hæreſibus, quò confugiẽdum 157.b
Gratia data Mariæ, quî differat à gratia alijs data 76.a
Gratia quibus per quam quærenda 86.b
Gratiam quantam Maria cõſecuta 80.b
Gratia nos fieri ſaluos 19.b
Gratia qui plena Maria 76.a
Gratiani iuriſconſulti de apoſtolicis decretis ſententia 166.b
Gratuitum eſſe debere amorem 90.b
Gregorius Magnus cur cui fidei detrahat meritum 20.a. quî reſurrectionẽ generalem demonſtrarit 57.b. quæ cõcilia euãgelij inſtar habeat 166.a.b
Gregorij de authoritate eccleſiæ ſenten

 tia

tia 48.a.51.a. de purgatorio 50.b.de ſpe & timore 65. b. de charitate ſeu dilectione 91.b.de ſanctis defunctis 104.b. 105.a.de ſanctorum imaginibus 126.a.de die Dominico 132.a.de multiplici charitatis laude 146.a.de ligandi & ſoluẽdi authoritate 183.b
Gregorio non meritoria fides quæ 21.a
Gregorij Nazianzeni de inuocata per uirginem tentatam Maria, ſingularis exẽpli adductio 82.a.de honore ſanctis habendo ſententia 108.a.b
Gregorius Nyſſenus quali pictura ad lachrymas motus 124.a
Gregor. Nyſſeni & Baſilij Mag. confratrum concors de imaginibus ſententia 125.b
Grex Tertulliano myſticè quid 18.a
HAEMORRHOISSAE imago Chriſto apud Cæſaream ſtatuta, quantæ exiſtimationis 125.a
Hæmorroiſſæ erga Chriſtum gratitudo quî oſtenſa 126.b.127.a
Hæmorrhoiſsica Chriſti ſtatua quî per apoſtatam Iulianũ, ac poſteà per ethnicos tractata 127.a
Hæmorrhoiſsicę Chriſti ſtatuę fragmẽta quî cuſtodita 127.b
Hæreſim non tam de ſcriptura, quã de intelligentia eſſe 182.a
Hæreſes cur à diabolo adinuẽtæ ſeu excogitatæ 47.a
Hæreſum & ſchiſmatum origo ſeu ortus undenã ſit 47.a.157.b.158.a.166.a
Hæreſum omnium interemptrix quæ 86.a
Hæreſum confutatio undè inſtituenda 169 b.
Hæreſes ex ſummi ſacerdotis contemptu oboriri 47.b
Hæreticum eſſe, quiſquis de Chriſto aut fide Chriſtiana aliter, quàm eccleſia, docet aut ſentit 152.b
Hæretici qui undè cognomina ſua adepti, cur præ ſidem eccleſiæ potiſsimũ oppugnent 47.a. quid cuius impulſu faciant 117.a. quid in traditiones eccleſiæ audere ſoleant 149.a.qui uſurpent aut tractent ſcripturas 181.b quo tegant lupum uellere 182.a
Hæreticorum ſuperſtitio in uitandis Catholicis quæ qualis 117.a.conuenticulum, Antichriſti eſſe ſynagogam 154.b. ingenium ſeu affectus erga ſedem Rom.quis 158.b. ſcripturis conuictorum cauillus ac tergiuerſatio 182.a. mores aut ſtudia qualia 184.b.proprium quid 169.a
Hæreticos, uerè Chriſtianos nõ eſſe 18.a.b. Tertulliano eſſe non poſſe Chriſtianos nil niſi pœnam & interitum manere 51.a. filios ancillæ aut concubinæ, non matronæ, eſſe 52.b.extra eccleſiam defunctos, damnationi obnoxios eſſe 60.a. ſibi nomen eccleſiæ falsò arrogare 153.a.ſuæ eccleſię originem reddere non poſſe 155.a
Hagiomachis anathema 113.a
Hemeterius & Cheledonius martyres qui à Prudentio laudati 111.a
Herbę ad imaginem Chriſti enatę mirabilis uirtus 127.a
Herodis iuramentum quod cur nõ fuerit ſeruandum 130.a.b
Heſiodus quid boni aut uero conſentanei de ſemideis ſcripſerit 125.b
Hieraticarum apud Aegyptios literarũ unam, Crucis habuiſſe formam 33.a
Hieronymus perpetuam MARIAE uirginitatem contra quem ubi aſſerat 29.a.quomodò aut Romę aut Petri cathedrę adhęſerit 101.a.quî Paulã inuocarit 110.a.quantus Romanę eccleſię laudator aut pręco 156.b
Hieronymi de ſymbolo apoſtolorum ſententia 22.b.de utendo S.Crucis ſigno 32.a. de S. Crucis potentia aut ui 34.a.de Chriſti ad inferos deſcenſu 37.b.de unitate eccleſię 46.a.de ſequenda eccleſia Catholica conſilium 49.b.de ſacerdotũ authoritate apophtegma 53.a.d generali reſurrectione aſſertio 56.b. 57.a. de libris ſcripturæ ſacrę authẽticis 61.b. de pane ſuperſubſtantiali 70.b.laudibus 79.b de uirginitate Marię 80.b.de ſanctis de-

defunctis 106.a.107.b.cōtra Vigilantium de reliquiarum honore 116.a.de traditionibus apoſtolicis aut orbis totius conſenſu 148.a. de quadrageſima & quibuſdam ieiunijs 149.b.150.a.de Traditionum Eccleſiaſticarum obſeruatione 152.b. de Roma.aut Petri Cathedra 154.b. de nomine Petræ, Petro per Chriſtum communicato 155.b. erga ſummum pontificem reuerentia 157.a.de ſummi ſacerdotis dignitate 158.a. de intelligentia ſcripturarum hæretica 182.b de excommunicatione aut pronunciato eccleſiæ 183.a.
Hieronymo cōſenſus orbis totius quam uim habeat 62.a
Hieronymo quî Cathedra Petri agnita 153.b
Hieronymum in re dubia ad Rom.pontificis iudicium confugiſſe 167.b
Hilarij de Petri apoſtoli excellenti poteſtate exclamatio 54.b
Hilarij de fundamento eccleſiæ ſententia inſignis 155.b
Hilarij de hæreticis ſcripturam citantibus ſententia 181.b. de falſo ſcripturarum ſenſu 185.b
Hilarion qui præſtigias ſeu terriculamenta dæmonum diſpellere ſolitus 34.a
Hilarionis inſigne per Crucis figuram contra fluctus marinos miraculum 34.a
Hippolytus, quî à Prudentio laudatus 112.b
Hiſtoriæ quæ cur in templis depingi cōſuetæ 124.a
Hiſtoriarum ſacrarum piè depictarum utilitas quanta 128.a
Hodiè mecum eris in Paradiſo, quomodo intelligendum 37.a
Hominum quemque eſſe cuique proximum 91.a
Homines qui ſint aūt fiant dij 24.a
Homines qui per hæreſes obcæcentur ac fallantur 47.a
Honorandum in martyribus quid 120.b
Honorandorum parentum merces quæ 134.b
Honor exhibitus ſeruis, culus ſit rei iudicium 107.b
Honorem ſeruorum, redundare in eorum Dominum 117.a
Honor imagini exhibitus, ad prototypū ſeu primum refertur exemplar 123.a 124.b
Hortus concluſus myſticè quid 80.b
Hoſij Cordubenſis de ijs qui præſumptuosè concilijs ſe immiſcent, iudicium 165.b
Humana uita quid aut qualis 72.b
Humanam excedentia rationem, fide dū taxāt indigere 21.a
Humanam in excommunicatione ſententiam diuina roborari 83.a
Humanum genus quid Mariæ debeat 79.b

I

IACOBVS frater Domini qua erga Mariam deuotione uſus 75.b qua-li imagine per Gamalielem donatus 126.a
Ianua ſalutis noſtræ quæ 19.a
Ianitorum, regum, & piſcatorum lepida inter ſe commutatio 109.a
Iconoclaſtæ cur furioſi potiùs quàm erronei exiſtimandi 121.b
Iconoclaſtarum error, aut inſania potiùs ſpontanea, qualis aut cur damnabilis 121.a
Iconoclaſtarum damnatio 124.b
Iconoclaſticus Imperator quis quî per Damaſcenum oppugnatus 127.b
Iconoclaſtici conciliabuli apud Conſtantiuopolim habiti damnatio 124.b
Iconomachus Imperator primus quis 124.a
Iconomachi qui per quam Synodum anathematizati 128.a
Idola ethnicorum imaginibus ſacris cōferre, quale, quid 127.a
Idola quæ quî per ſcripturas damnata & reiecta 121.b,122.a.b.

Idolo-

Idololatræ Vigilantio hæretico qui 116.a
Idolotriam primo Dei præcepto prohiberi 97.b
Ieiunalis prandij tẽpus olim quale aut quantum 177.a
Ieiunium diei Dominicæ nefas eſſe, ex traditione haberi apoſtolica 148.a
Ieiunij indicti uiolatores qua pœna plectendi 177.a
Ieiunij Quatuor temporum certò definiendi ratio, quàm fuerit olim difficilis 177.b
Ieiunij à paſcha uſque ad Pentecoſten immunitatem aut intermiſsionem, traditionis apoſtolicæ eſſe 148.a
Ieiunia Mariæ & parſimonia 84.a
Ieiunia qui obſeruanda 176.a.176.b.177.a
Ieiunia cur quorũdam ſanctorum feſtis præmittantur 177.b
Iephte uotũ de immolatione filiæ quale 130.a
Ieſus quid ſonet 25.b
Ieſu erga nos amor quantus 29.a
Ignatius etſi cuſtodia & uinculis cinctus, in quo ad mortem itinere quàm ſedulò ac feruidè quid docuerit 152.b
Ignatij de uocabulo Chriſtianorum, & uirtute S. Crucis apophthegma 18.a.34.a
Ignatij de honore epiſcoporum, & obſeruatione Quadrageſimæ, ſententia 174.a.177.a.b
Ignis quẽ uocãt Purgatorium, aſſertio 50.b
Ignis alieni ad Dei altare allatio, myſticè quid 51.a
Imaginis honorem ad prototypum transferri 123.a.124.b
Imaginis lignum aut materiam non honorari 124.a
Imaginis Chriſti per Nicodemum factę miraculum 126.a
Imagini non tanquam diuinitati proſterni 116.b
Imagines & ſtatuæ ſanctis erigendæ 118.a. à deo fieri iuſſæ, quales aut quę 122.a.b
Imagines quæ quò nos excitent 123.a
quibus librorum ſint loco 123.a
Imagines apoſtolorum Petri & Pauli q. iam olim Romæ ueneratæ 123.b
Imagines quæ à quibus epiſcopis aut epiſcoporum conuentibus adoratæ 124.b
Imagines cur in tẽplis propoſitæ 126.a
Imagines Chriſti & Mariæ à Luca euãgeliſta factæ 127.b
Imagines quî honorandæ 128.a
Imaginũ Chriſti aut ſanctorũ uſus, an cũ primo Dei pcepto pugnet 121.a.
pius uſus quis 121.a
Imaginum cultum & uſum, eſſe traditionis apoſtolicæ nõ ſcriptæ 123.b.125.a.148.b.150.a
Imaginum ſanctorũ utilitas quæ, & quæ eis debeatur ueneratio 125.a
Imaginum per Nicephorum hiſtoricũ aſſertio 127.b
Imaginum ſacrarum defendendarum grã multos martyrio affectos 128.b
Imaginibus quod fit, imaginatis per eas fieri 128.b
Imagines deuotionem excitare 126.b
Imagines Chriſti & Mariæ, Petriq; & Pauli tranſmittit Gregorius 126.b
Imagines ſanctorum, idolis ethnicis cõparare, ſcelus quantum 128.a
Imagunculas ad martyrum memorias ſuſpendendi uſus quis 110.b
Imitatio Sanctis gratiſsima quæ 108.b
Imitatio quæ aut quorum quàm quibus ſit neceſſaria 120.b
Immerſio baptizandi hominis trina, undeàm ſit 147.b
Immunditiæ corporum ſanctorum aut reliquiarum confutatio 117.a
Imperator quis quî miraculosè auxilio S. Mariæ uictoriã cõſequutus 127.b
Imperatori nil eſſe cum epiſcoporũ negocijs commune 165.b
Imperatores etiam Sanctis ob interceſſionem ſupplicare 109.a
Imperatores qui quorum ſanctorũ reliquias

quias quomodò honorarint 116.a
Imperatorum protectores qui etiam ſerui 109.a
Imperatorum iconoclaſticorũ aliquot catalogus 129.a
Implorationis aut inuocationis ſanctorum aſſertio ac defenſio 113.b
Impoſsibilia non eſſe Dei mãdata 96.b 97.a.b
Incedendum inter ſpem ac timorem quî ſit 65.b
Infernus ſeu inferiora terræ, quid aut ubi 37.b
Infernus per Mariam euacuatus 83.a
Inferni dolores quî dicãtur ſoluti 36.b
Inimicus qui diligendus 90.a
Innocentius 3. Papa qui Mariam extulerit 79.b
Intercesſio Mariæ quibus titulis aut uerbis ab Athanaſio petita 83.b
Intercesſionis ſanctorum, ringant hæretici quàm uelint, defenſio 75.a. per Iacobum Domini fratrem aſſertio 75.b. uis 82.a
Intercesſionem ſanctorum perpetuo eccleſiæ uſu receptam 113.a
Interpretatio q̃ quî fieri debeat 181.b
Interpretationes quę quid innuãt 181.b
Inuidiæ malum quantum 60.a
Inuocationis Mariæ aſſertio 82.b
Inunctionem olei in ſacramentis, undenam habeamus 147.a
Inuocati à Nazianzeno ſancti qui 74.b 75.a
Ioannis Hieroſolymitani de reſurrectione error quî per quem cõfutatus 57.a eius pro imaginibus contra Leonem Iſauricum ſententia 129.a
Iob ſua de reſurrectione generali fide quos meritò pudefaciat 58.a
Iob quale cum quibus fœdus pepigerit 139.b
Ioeli quale futurum generale omnium iudicium 39.b
Ionæ Aurelianenſi epiſcopi de imaginũ cultu aſſertio 127.b
Irenæus qui Chriſti ad inferos deſcenſum eiusque ex illo aſcenſum adſtruxerit 36.b
Irenæus qui Romana Eccleſiam Petriue ſedem agnouerit 153.b
Irenæi de apoſtolorum ſymbolo ſententia 22.a. de unitate eccleſiæ 46. b. 47. b. eiusque ordine & authoritate 48.b 51.a. de laudibus Mariæ 62.a. 79.a. de aduocata Maria 83 a. de obedientia presbyterorum eccleſię 153 a. de Ro. Sedis authoritate 154. b. de Traditionum ui 184.a
Iſidori de feſtis ſanctorum ſententia 121.a
Iudaica feſta non celebranda Chriſtianis 133.a
Iudicare de uero ſcripturæ ſenſu, cuius ſit 181.a
Iudex in fidei negocijs ſupremus quis 157.b
Iudicium extremum quî expectandum ac timendum 38.b
Iudicij extremi quanta futura ſeueritas 39.a
Iudicij & miſericordiæ contemperãtia quæ quàm neceſſaria 65.b
Iugum quod quale, & quî tollendum 95.a
Iulianus apoſtata quibus uerbis uirtutẽ Crucis teſtatus 32.b
Iuliani apoſtatæ ſtatua quî de cælo tacta & diſſecta 127.a
Iuliano apoſtatæ quid miri per ſignaculum Crucis obtigerit 31.b. 32.a
Iulianum apoſtatam Crucis ſigno dæmones fugaſſe 32.b
Iuramenta quæ cur non ſeruanda 130.a
Iurandum an & qui ſit 129.a.b
Iurationi non aſſueſcendum 129.a
Iuraturo quî iurandum 129.a
Iuſtitia quibus aut quot partibus abſoluatur 18.b
Iuſtitia quæ in quibus conſiſtat 18.b
Iuſtitiæ & ſapientiæ momentum quantum 17.b
Iuſtificatos quantumlibèt perfectos eſſe obſeruandis Dei & eccleſię mandatis adſtrictos 93.b. 96.b
Iuſtum extra eccleſiam eſſe poſſe neminem

nem 50.b
iuſtum non peccare in quouis opere 97.a

L Abarum, quale Conſtantini Imperatoris uexillum fuerit 34.a
Lactis ac mellis concordiam prægustare, quibuſnam olim ex traditione cõmendatum 147.b.148.a
Laicorum quorundam temeritas & impudentia quo in negocio quanta 165.a
Laicos aut ſeculares quibus de rebus agere non deceat 165.a
Lampadis magnę & fidei comparatio elegans 21.a
Lateranenſis concilij de unitate eccleſię ſententia 51.b. præceptum de confeſſione & communione quale 178.a. de prouincialibus concilijs 83.a
Latreia quibus exhiberi iuſſa aut uetita 97.b. cui ſoli debeatur 98.b.99.a
Λατρεία (uulgò Latria) quid 98.a.b.99.a. 99.b.100.a.101.a
Lauacri quotidiani iam indè à baptiſmo per hebdomadam totam carentia, undènam ſit aut fuerit 148.a
Laudare ſanctos aut uirtutem, quid 108.b
Laurentius martyr qui à Prudentio laudatus & inuocatus 111.a.b
Legati noſtri apud Deum qui 108.a
Legiſlatorem, inuitis etiam hæreticis Chriſtum eſſe 91.b
Leo Iſauricus imperator quomodò in ſacras Chriſti & ſanctorum ſæuierit imagines 128.b.129.a
Leonis Magni de fidei dotibus elogia ſeu aſſertio 21.b. de ſymbolo apoſtolico 19.a. de apoſtolica eccleſia 48.a. de fidei integritate ac neceſsitate 62.b. de DEI erga nos paternitate 67.b. de ſanctorum Petri & Pauli patrocinio fiducia 114.b. de Dominicę diei excellentia 132.b. de traditionibus diſcernendis 149.a. de apoſtolum inter ſe poteſtatis diſcretione 158.a. de conſtitutionibus decretalibus 169.a
Lepra quæ quibus purgari conceſſa 54.a
Liberæ obſeruationes quæ 151.a
Libertatem in qualem Chriſtiani uocati 148.a
Libertate qua quì utendum 184.b
Libertate Chriſtiana qui cur hodiè abutantur maximè 184.b
Librorum Vet. & Noui Teſtamenti probatio & catalogus 180.b.181.a
Licentia carnali qui pro libertate, ſi dijs placet, Chriſtiana abutantur 184.
Lignum uitæ terra infixum, myſticè quid uelit 33.b
Lilijs cur quæ munera conferantur 87.a
Linguarum omnium ſcientia cur undè qui donati 22.a
Linguarum confuſione cur qui damnati aut puniti 22.a
Litania quæ quos calumniatores confundat 101.b
Litaniarum preces quæ quibus conueniant 120.a
Loca quæ quanto cur quibus horrori 32.a
Loculos ſanctorum, dæmonibus formidini eſſe 119.a
Loquendum quid aut quî ſit 129.b
Lucas euangeliſta quas quorumve imagines feciſſe aſſeratur 127.b
Lucæ ac Timothei reliquiæ quò per quẽ translatæ 116.a
Lucam euangeliſtam, præter alia, etiam pictorem inſignem fuiſſe 127.a
Lucem eſſe & Chriſtum & apoſtolos 156.b
Luciferi, alioquì hæretici, catholicũ de more eccleſiæ orbiſque uniuerſi conſenſu apophthegma 148.a
Lugdun̄ concilij de feſtorum dierum obſeruatione ſententia 176.a
Lupi rapaces quid 182.a

M AGDALENAE unguento etſi Chriſtus non egeret, eam tamen ob id a Chriſto laudatam 116.a
Magiſtratibus cur quantoperè obſecundandum 151.b

Maieſtatis

Maieſtatis diuinæ aſſertio & confeſsio 24 b 25.a
Maiores aut ſuperiores, quî à ſubditis obſeruandi 134.b
Malachiæ qualis futura Domini dies 39.a
Mala, undè liberari óptamus, quæ intel ligenda 172.b
Maledicti aut maledicendi quî 141.b
Mandatis Dei & eccleſiæ Chriſtianos eſſe obnoxios 95.b
Manentes extra eccleſiam, nil niſi dam nationem manere 51.a
Manuelis imperatoris erga S. Mariam deuotio & gratitudo 127.b
Marcelli Papę I. de ſolicitudine Rom. pontificis ſententia 159.b
Marcioniſtę undè aut cur ſic dicti 17.b
Mare intumeſcens quî per quem Crucis ſignaculo ſedatum 34.a
Mare myſticè quid 54.b
Maria quibus uerbis per Iacobum fratrem Domini honorata 74.a
Maria quî per Auguſtinum inuocata 75.b
Maria quid ſonet 76.a
Maria quî plena gratia 80.b
Maria quî ad ſe confugientibus ſubueniat 77.a
Maria quàm aptè uocetur gratia plena 77.b
Maria qui per Eſaiam & Ezechielē myſticè prędicata 79.a
Maria quibus quomodò inuocāda 79.b
Maria quî per D. Bernardum laudata 80.a 80.a
Maria quandò & ubi inuocanda 80.b
Maria quibus titulis aut nominibus per Ephręm honorata, implorata, ſalutata 81.a.81.b
Maria quos & quàm diuerſos quantis af fecerit beneficijs 83.a
Maria quî per quos patres aut martyres laudata & inuocata 83.a.b.84.a
Maria quî inter Chriſtum & Eccleſiam media 86.
Marię uirginitas perpetua qui ab Ambroſio aſſerta 29.a
Marię & ſanctorum intercesſionis aſſertio 75.a
Marię & Euę collatio 75.b.76.b.79.b
Mariæ ſalutādę author quis, ſeu authrix quę 77.a
Marię encomia per Andream Hieroſolymitanum archiepiſcop. 78.b
Marię precibus miſericordiam Dei impetrari 81.b
Marię ſuffragia ut impetres, quid fieri oporteat 80.b
Marię conceptio quàm fuerit ſingularis ac ſancta 81.a
Mariæ dotes aut uirtutes quę quibus oportuniores 83.a
Marię uirtutes, & quę eius uiuendi ratio fuerit 84.a.b
Marię geſtus, mores, inceſſus, diſciplina 84.a
Marię uitam, omnium eſſe diſciplinam 84.b
Marię pedibus cur procidendum 86.b
Marię Dei genitricis imago quî per quem Imperatorem honorata 127.b. & quomodò per alium eidem lachrymę fuſę ibi.
Marię perpetua uirginitas undè contra quem defenſa 29.a
Marię quid debeat genus humanū 79.b
Marię cur tanta pietas ac poteſtas 83.a
Marię q̄d dēant & mulieres, & uiri 84.a
Mariam eſſe ſpem unicam peccatorum poſt Chriſtum 75.b
Mariam abſque peccato fuiſſe 81.a
Mariam confugientibus ad ſe ſemper ſuccurrere 82.b
Mariam inuocatam deeſſe nemini 83.a
Mariam honorari quantoperè Deus uoluerit 86.b
Martyres qui colantur 100.a
Martyres qui inuocandi, honorandi & appellandi 108.a
Martyres quàm & qui ab Ambroſio laudati 109.a
Martyres quî à fidelibus inuocenē 110.b
Martyribus neque ſacrificari, neque diuinos honores tribui 112.b
Martyres quorum regū patroni 114.a

Martyres

Martyres qui honorandi 118.a
Martyres cur & turrium,& columnarũ, & ſcopulorum & candelabrorum, & taurorum nomine appellandi 118.b
Martyres q quomodò honorãdi 110. a
Martyrum memoriȩ quî à Chriſtianis celebrentur 110.a
Martyrum memoriæ cur Auguſtino teſte celebrentur 100.b
Martyrum memoriæ ac feſta quo honore celebrari ſoleant 108.a
Martyrum templa cuiuſmodi 110.b
Martyrum charitas quanta 98.a
Martyrum memoriæ cur honorantur 113.a
Martyrum honor quis qualis 113.a
Martyrum orationibus Deum propitiari peccatis populi 115.b
Martyrum reliquias honorari, nõ adorari 117.a
Martyrum miracula negantes, Chriſto non credere 119.b
Martyrum in homines beneficia 108.a
Martyribus cur inuideãt hæretici 119.b
Martyres quæ uoluerint,impetrare poſſe 118.b
Martyres eſſe patronos mundi 111.a
Martyres ueniam precari noſtris lapſibus 111.b
Martyres propter imaginum defenſionem complures factos 128.b.129.a
Martyriũ quod cur potiùs perfidiæ pœna,quàm fidei corona 52.a
Martyrij ſanguine non deleri peccatum ſchiſmatis 51.a
Martyrium extra eccleſiam,non prodeſſe aut ſaluare 51.a
Martyrium extra eccleſiam inutile eſſe 52.a
Maſsilienſis epiſcopus Serenus cur à D. Gregorio increpatus 120.a
Mater miſericordiæ quæ quàm rectè dicatur 82.b
Mater eccleſiæ catholicæ aut radix quæ 158.a
Matiſconenſis concilij de feſtorum obſeruatione ſententia 176.a
Matres cur potiſsimùm filijs aut filiabus honorandæ 135.a
Matricem eccleſiæ deſerens,ſeorsùm uiuere aut ſpirare non poteſt 52.a
Maximi eccleſiæ Tauriñ epiſcopi de ſymbolo apoſtolico ſentẽtia 22.b. de ſanctorum adiutorio 115.b
Mediator quis qualis 106.b
Mediatore cur ad mediatorem ſit opus 85.b
Mediolaneñ peculiare priuilegium quî cõmune omnibus 119.b
Mediolanum quid quibus Martyribus debeat 119.a
Mediolanum quî Auguſtino habitum 117.b
Mediolani quî olim ſabbato non ieiunaretur 151.a
Melitiani undè ſic appellati 18.a
Membra nos eadem quibus hîc uſi fuimus,in reſurrectione habituros 57. a
Membra eccleſiæ præcipua quæ 160.a
Memoriæ quæ aut quorum quî celebrentur 100.a
Memoriam in cælo augeri 107.a
Mendacia quoto Dei præcepto prohibita 142.a
Merces quȩ cuiq; tãdèm obuentura 55.a
Mercedem intueri operantibus licitum eſſe 97.a
Militiæ cur præſens uita conferatur 72.a
Miraculum S.Hilarionis contra intumeſcens mare quî factum 33.b
Miracula quæ quî per quos eluſa 116.b. quî per Auguſtinum obiter aſsignata 117.b.118.a.qui hæretici aut negent aut calumnientur 120.a
Miraculis quantis aut qualibus Mediolanum per quos illuſtratum 119.a
Miri quid de imaginibus Petri & Pauli Conſtantino uiſis 124.a
Miſſæ ſacrificium nulli ſanctorum offerri 113.a
Miſſæ officium quando cui quomodò audiendum 176.a
Miſſæ ſacrificium quî audiendum aut uidendum 177.a
Miſericordiæ & iudicij ſocietas ubi neceſſaria 65.b

Miſericordiæ mater quî per quem aut interpellata 86.a
Mittere deorſum,quid 182.a
Mœchiæ uocabulo quid intelligatur 134.a
Moguntinum concilium quod, quid de quibus ſtatuerit ieiunijs 177.
Moguntini concilij de feſtorum obſeruatione ſententia 147.a
Monica quî aliquandò Mediolanē ſium conſuetudine perturbata 151.a
Mons qualis aut quantus eccleſia 46.a 46.a.myſticè quî ſit S.Maria 79.a
Monſtra humana quî tandē & ipſa reſurrectura 57.b
Monumenta piſcatorum, quæ quibus regalibus ſepulcris clariora 109.a
Morituros ac reſurrecturos omnes, immutandos non omnes 56.a.b
Mors æterna quî mortalibus hic facilimè uiuetur 54.a
Morſus inferni quid ſibi uelit 37.a
Mortis in hora quid quibus Maria 82.a
Mortui quot modis ea quæ hic fiunt,cognoſcant 105.a
Mortuorum corpora cui hæretico qualia 117.a
Mortuos fraudare uiuorū auxilijs, quorum ſit 110.a
Moſes(aut Moyſes)cur non omnia quæ templo inerāt, uoluerit omnibus per uia 147.b
Moſis erectis(in Crucis formam)manibus uinci Amalech 33.a
Moyſen quo charitas adegerit 92.a
Mulier illa fortis apud Salomonem, myſticè quæ 80.a
Murus aduersùm dæmones inexpugnabilis quis aut quid 33.b
NATALIS Chriſti locus ex prophetia Micheæ oſtenſus 28.a
Natalitia quæ cur celebranda 120.b
Natalitij dies ſanctorum quorum qui pręcipuè celebrandi 115.b
Naues myſticè quid 54.b
Nazianzenus quî Mariam inuocauerit 85.a.b
Nazianzenus inuocat Cyprianū 108.a
Nazianzenus quali præconio Mariam extulerit 83.b
Nazianzenus quanti fecerit Athanaſiū 108.b
Nazianzeni de efficacia ſigni crucis aſſertio 31.b
Nazianzeni de uincenda tentatione lepidum exemplum. 82.a
Nazianzeni pia de imaginibus ſententia 125.a
Negans ſe Chriſtianum, Chriſtum negat 18.a
Negatio quarum rerum facilior quàm aſſertio 80.a
Negocia quæ quibus diebus non exercenda 133.a
Negocia quæ quò referenda 159.b
Neminem extra eccleſiam ſaluari 51.a
Neſciri multa Chriſti & apoſtolorum dicta factaque, quorum noſtra interfit maximè 184.a
Nicena ſynodus 2. contra quos ſpeciatim habita ſit 123.b. quanti traditiones eccleſiaſticas fecerit 148.b
Nicenæ ſynodi ſecundæ de ſanctorum interceſsione ſententia 113.a.de reliquiarum ueneratione 117.a.contra iconoclaſtas pro imaginibus 124.b. de honorandis & habendis imaginibus definitio 125.a.& contra iconoclaſtas exclamatio 126.a.in eoſdem anathema 128.a.de conſtitutionibus eccleſiæ & imaginum ueneratione ſententiæ 148.b.150.b
Nicenæ 1. ſynodi ſententia quî per Conſtantinum excepta 165.b eiuſdem de Roma.pontificis authoritate iudiciū 160.a. eiuſdem canones de Roman. pontific.ex Iulio (alias non extantes) qui 160.b.161.a.eiuſdem ſynodi Nicenæ I.de binis per ſingulos annos ſynodis ſententia 164.b
Nicephori mira de crucis figura in frontibus infidelium impreſſa narratio 33.a
Nicephori de miraculis S.crucis Conſtantino uiſę teſtimonium 34.b.35.a
Nicephori de imagine Chriſti Augaro (alibi

(alibi aliter appellatur) Edeſſæ regi tranſmiſſa narratio 127.a
Nicephori de imaginibus Chriſti, Mariæ & apoſtolorum ſententia 127.a
Nicephori de facinore lepido ac pio archimandritæ Theodoſij narratio 166.b
Nicetæ Choniatis hiſtorica de triumpho Manuelis imperatoris narratio 127.b
Nicodemū manibus ſuis crucifixi Chriſti imaginem feciſſe 126.a
Nicodemica illa crucifixi Chriſti imago, quo tandem per quos deuenerit 126.a
Nicolai papæ I. de apoſtolicis conſtitutionibus ſententia 166.b. 167.a
Nihil uitij aut deformitatis priſtinę in corporibus ſanctorum reſurgentibus futurum 58.a
Nili de cruce in templis effigiāda, eaq; ſola, aſſertio 124.b
Nil boni extra eccleſiam ſperandū aut quærendum 50.b
Nominatio Dei quæ qualis 129.a
Nomine Dei qui aut qua reuerentia utē dum 129.a
Non tam quid fiat, quam quo animo fiat uidendum 123.a
Nouarum hæreſum cōfutatio undè quę renda 169.b
Nouitas hæretica quî aut qua authoritate conteratur 170.b
Nouitātes quibus aut inuiſæ, aut plauſibiles 169.a
Nouitatibus in fide ſuſceptis, quæ neceſſario mala ſequantur 169.a
Nouitatibus qui uel gaudeant maximè uel offendantur 185.a.b
Noſipſi quales ſanctorum eſſe debeamus imagines 118.a
Nox myſticè quid 79.b
Nyſſenum Gregorium pictura de Iſaac Abraham, ad lachrymas commouet 124.a
OBEDIENDVM quî quibus 135.a
Oblationes orationes pro defunctis ex traditiōe apoſtolica eſſe 148.a
149.b 130.a
Obſecrandum cui pro quibus 135.a
Obſeruatio dierum quæ quî à Paulo uetita aut non uetita 132.b. 133.a
Obſeruationes liberæ quæ 151.b
Ocium diei feſti noſtrum quale eſſe debeat 133.b
Ocio quali quandò uocandum 130.b
Octauæ generalis ſynodi de Crucis effigie inſtàr Euangeliorum libri adorandi aſſertio 125.b. de ſacris imaginibus ſententia 128.a. de traditionibus iudicium 162.a
Oculis cū ſuis quis quale pepigerit fœdus 139.b
Oleum quid magni ſignificet 89.a
Oleo charitatem ſignari 88.b
Olei uis ac ſupereminentia 88.b
Olei inunctionem in ſacramentis, traditionem Apoſtolicam eſſe 147.b
Omnipotentiæ diuinæ aſſertio & oſtenſio 24.b
Opera bona ubí tantum fructuosè fiant 48.b
Opinionem nec eſſe, nec dici poſſe fidé 20.a
Optati Mileuitani de eccleſia Catholica iudicium 155.a
Opulenti qui quales, aut qualibus obnoxij uitijs 140.a
Opus miniſterij quid ubi potiſsimum requirat 172.a
Orandum quibus pro quibus 135.a
Orare ſanctos pro peccatoribus, neque nouum, neque inſolitum 155.a
Orare uultu ſeu ore ad Orientem uerſo undè fit 147.a
Orari pro defunctis, undè 150.a
Oraria & ueſtes reliquijs admota, medicamenta præſtare 119.a
Oratio Dominica quæ aut quot cōprehendat 66.b
Orationis ardentis uis quanta 64.a
Orationis Dominicæ explicatores qui 66.b
initium quale, aut quid ſibi uelit 67.a. ſumma, ſeu quid comprehendat 74.b

Orationis

Orationis ſanctorum defunctorum pro uiuis aſſertio ac defenſio 106.a
Orbis terrarum cura cui à quo commẽdata 156.a
Ordinatio in eccleſia quæ cur maximè conſeruanda 171.b
Ordinationes quæ quales,aut quàm neceſſariæ 151.b
Ordinum ſingulorum ſancti quo nobis honore proſequendi 118.a
Orientem uersùs orare, traditionem eſſe apoſtolicam 147.a.150.a
Origenis de laude S.Crucis elogia 32.b
Origenis de reſurrectione error quis 57.a
Origenis de ſanctorum defunctorum pro nobis oratione ſententia 105.b de baptiſmo paruulorum 149.a.b.de aſpernatoribus traditionum eccleſiæ 152.a.de primatu Petri 156.a.de uerbo Chriſti,Eccè hîc, eccè illic, interpretatio 163.a
Origo ſchiſmatum & hæreſum omnium quæ 157.a.166.a
Ornamenta quæ quibus in feſtis quomodo utenda 132.b
Orthodoxa de imaginibus ſentẽtia 124
Os, princeps, ac uertex apoſtolorum, quis 156.a
Oſeę de Chriſti ad inferos deſcenſu ac reditu oraculum 35.a
Oſſa quæ quî iam olim uenerata 116.a & longè antè apud Iſraelitas honorificè tractata 117.a
Ouilis inanimati pręfectis undè quî ob ſequendum 175.a
Ouis Tertulliano myſticè quid 18.a
Ouium officium quod 175.a
Ouium ueſtitus quid 182.a
PACI eccleſiæ quãtoperè boni conſulant Chriſtiani 50.a
Paneas, quæ,& quo miraculo inſignita 126.b.127.a
Paparum Roma.in conſeruanda tuendaque uera fide conatus 168.a
Papatui aut Papæ detrahentes, patribus omnibus ac ſynodis detrahere 153.b
Paracleti a Chriſto & Patre miſſi oſtẽſio 23.a
Paracleti aut Spiritus ſancti efficacia & gratia quanta 42.a
Paradiſus myſticè quî dicta Maria 79.a
Paradiſus,in quo cum Ieſu latro futurus erat,quis aut ubi 37.a
Paraſceues & paſsionis diem, eſſe Traditionis apoſtolicæ 149.a
Parentes quî filijs honorandi 134.b
Parietes templi quomodò depingendi 124.b
Particulę ligni crucis Chriſti, apud quos quam olim deſideratæ 33.b
Particularia ab uniuerſalibus longè differre 151.a
Paruulorum baptiſmum,eſſe Apoſtolicam traditionem 149.b
Paſchali feſto celebrando quî per Quadrageſimam paremur 131.b
Paſsionis Chriſti pro nobis, è Scripturis teſtimonia 29.b.30.a.b
Paſsiones ſeu dolores qua nobis tantũmodò conditione proſint 36.b
Paſsiones meritoriæ quæ 42.a
Paſtor paſtorum quis 54.b.154.a
Paſtoris nomen quî Chriſto & Petro conueniat 156.a
Paſtoris ſententiam etſi iniuſtam, tamẽ formidandam 184.a
Patres qui quo honore ꝓſequẽdi 118.b
Patres omnes catholicos, imagines recepiſſe 125.a
Patres qualibus aut quibus in rebus aliquandò diſſentiant 170.a
Patres qui quibus in rebus quales ſint iudices 170.b.
Pr̃es quid in eccleſijs docuerint 170.b
Patriarchę & prophetæ quo nobis honore proſequendi 118.b
Patriarchæ undè quomodò ꝓ quibus implorati 120.b
Patrum de Maria uirgine teſtimonia 83.a
Patrum de ſimilitudinibus fieri prohibitis aut non prohibitis ſniæ 122.b
Patrum aliquot inſignium pia & concors de imaginibus ſententia 125.a.b

Patrum de eccleſiæ, eorumque qui eam repræſentant, authoritate ſententiæ 146.b
Patrum de Traditionibus ſcriptis & nõ ſcriptis teſtimonia 147.a
Patrum qui uenerationem imaginum defenderint, catalogus 150.a
Patrum de paſtore uniuerſalis eccleſiæ teſtimonia 154.a
Patrum, quibus Auguſtinus contra Pelagium uſus, catalogus 171.a
Paula quomodò ab Hieronymo inuocata 110.a
Pauli de iudicio extremo authoritates 40.a
Pauli diaconi hiſtorici de Iconoclaſtici Imperatoris Leonis Iſaurici furijs narratio 128.a
Paulina definitio fidei quî explicanda 40.a
Paulini Nolani de ſanctorum auxilio & intercesſione ſententia 114.b
Paulinum Nolanum inuocare patriarchas, apoſtolos, prophetas, & martyres 115.a
Paulo Apoſtolo qua conditione aut creditum ſit, aut non credendum fuiſſet 180 b
Pax uera ubi 60.a
Peccantes in ſpiritumſanctum qui 53.b
Peccatum quod cur ne martyrij quidẽ ſanguine delendum 51.a
Peccata cui quiſque ſua confiteri debeat 176.a
Peccatorum remisſio quî aut undè nobis comparata 52.a
Pedibus cuius qui aut cur procidendum 86.a
Pelagius quî ab Auguſtino oppugnatus 170.a
Pentecoſtes feſtum eſſe traditionis apoſtolicæ 149.a
Peregrinationes ad ſepulcra ſanctorum (rideant aut ringant hæretici quàm uelint) à Chryſoſtomo laudatus 109.b
Perfidiæ nullus ad eccleſiam Romanam acceſſus 157.b
περιούσιος Græcè quid 70.b
Perpetuæ martyris laus 88.b
Perſis quibuſdam etſi infidelibus, quid per crucis figuram frontibus impreſſam ſalutis obtigerit 33.a
Perſonarum in Trinitate diſtinctio, earumque conuenientia 24.a.b
Peſtis in Perſas infideles graſſantis mira per crucis impresſionem repulſio 33.a
Petitio orationis Dominicæ prima quid ſibi uelit 67.b. ſecunda 68.a. tertia 69.a. quarta 70.a. quinta 71.a. ſexta 72.a. ſeptima 73.a.
Petitiones orationis Dominicæ quot, & qualis earum diſtinctio 66.b
Petra quî & Chriſtus & Petrus 156.a
Petrę nomine aliter Chriſtum, aliter Petrum uocari 156.a
Petrus quomodò caput ac princeps apoſtolorum 47.a. quî à diuo Ambroſio inuocatus 109.a. qui etiãnùm paſtoris officium exerceat 114.a
Petrus orare pro nobis nõ ceſſat 114.a
Petrus qui eccleſiam repræſentabat 155.b
Petrus quid ſignificet 155.b
Petrus quî undè dictus ſit petra 155.b 156.a
Petrus quî unus apoſtolis omnibus & patribus eccleſiæ præpoſitus 156.a
Petrus quibus epithetis à Chalcedonẽſi ſynodo nominatus 158.b
Petrus totius eccleſiæ caput 159 b
Petri apoſtoli de iudicio extremo oraculum excellentia 40.a. 447.b
Petri cathedra quanti Hieronymo habita 47.b. præ cæteris apoſtolis priuilegium 48.a. principatui detrahentes, quò ſeſe demergãt 49.a poteſtas quãta 55.a. arbitrio cæli claues traditæ 54.a. merita, cura & auxiliũ i administratione pontificiæ dignitatis 114.a. ſedes & continuata Roman. pontificatus ſucceſsio, qualis ſit petra 155.b
Petro cur datus eccleſię primatus 74.a
Petro, eiuſque ſucceſſoribus ouiũ Chriſtus ſuarum curam commiſit 154.a

Petro

Petro cur datus primatus 155.b
Petro quî aut cur datæ claues 156.a
Petro cælorum datas claues, non cæli, quid præ ſe ferat 156.a.
Petro quæ aut quorum commendata ſit cura 156.a
Petrum à Chriſto eccleſiæ caput conſtitutum 48.a
Petrum & Andream quod olim in carne potuerunt, poſſe etiamnùm 109.a
Petrum & Paulum pariter olim ante Auguſtini ætatem cum Chriſto pingi ſolitum 125.b
Petrum in cathedra Rom. eccleſiæ ſediſſe 155.b
Petrum à petra dictum, non petram à Petro 156.a
Phariſæos à Chriſto redargutos, non cathedram Moſis ſpretam fuiſſe, quid ſibi uelit 155.b
Philoxenus quidam nondùm baptizatus, qui factus epiſcopus 128.a
Picturæ, qua Nyſſenus ad lachrymas motus fuit, deſcriptio 124.b
Picturam eſſe idiotarum libros 126.a
Picturæ cur in eccleſijs adhibeantur 126.b
Pietas quid, quantaque ſit ſapientia 18.b.99.a
Pietas recta quæ 99.b
Pietatem in cælò augeri 107.a
Piſcatores qui quibus imperatoribus quanti habiti 109.a
Plato quid maximè cõſentaneum Chriſtianis ſcripſerit 115.b
Platonem pleraque ex ueteri Teſtamento hauſiſſe 115.b
Plena gratia quàm rectè dicatur Maria 77.b
Plenitudo Mariæ qualis 85.b
Plinij Secundi de Chriſtianis & eorum cœtibus ſententia 178.a
Pœnitentia quî agenda 53.b
Porta concluſa myſticè quæ 78.b
Porta illa Ezechielis quæ 29.a.80.b
Poſtes cur quibus quomodò coronandi 32.b
Poteſtatibus quibus quantoperè cur ſubdi oporteat 137.a
Præceptum Dei primum quid in ſe cõplectatur 97. b. ſecundum 129.a. tertium 130. b. quartum 134. b. quintũ 134.b. ſextum 135. b. 138. a. ſeptimũ 140.b. octauum 142. a. nonum & decimum 143.b
Præceptum non mœchandi, quî differat à præcepto non cõcupiſcendi uxorem alienam 134.a
Præcepta charitatis quot & quæ 89.b
Præcepta Dei quæ qui aut ſimpliciter aut figuratè intelligenda 132.a
Præcepta tabulæ ſecundæ quàm ſint merè naturalia 134.b
Præcepta, ſiue ſcripta, ſiue non ſcripta, æquè ſeruatu neceſſaria 148.a
Præcepta Dei aut decalogi, poſtrema quid contineant 143.b
Præceptorum ad proximum pertinentium ſumma quæ 144.b
Præceptorum Dei trium primorum ſumma quæ. 133.b
Præmiorum in cælo quanta futura diuerſitas 60.a
Præpoſitis cur obediendum aut ſubiacendum 135.a
Præputia quæ quibus circuncidenda 95.a
Prærogatiuæ quot aut quæ in virgine Maria inueniendæ 86.a
Præſentem Chriſto, faciliùs ab eo, quod uult, impetrare 110.a
Præſumptio & deſperatio, quales, undeve oriantur facilè 66.b.66.a
Præcationes omnes bonas, Dominica oratione complecti 66.b
Precatores peccatis obnoxios, in precãda uenia precatoribus alijs opùs habere 108.b
Preces ſanctorum pro nobis, quî per Chryſoſtomum aſſertæ 75.a
Precij uocabulo crucem à Paulo inſinuatam 32.a
Primatus quis cui à Xpo collatus 47.a
Primum Dei præceptum quid complectatur 97.b
Primorum principiorum demõſtrationes

nes inquiri non poſſe 20.b
Principes qui ubinam ſe non paſtores, ſed oues arbitrari debeant 165.a
Principum præſentiam in ſynodis celebrandis haud neceſſariam 165.a
Principiorum,(quæ uocantur primorũ authoritas quanta 20.b
Priuilegia Ro. eccleſiæ quæ undè profecta 167.a
Proborum inter catholicos ſolorum quanta felicitas 60.b
Promiſſa quæ cur nõ ſoluenda 130.a.b
Prophetæ cur apertiùs de eccleſia quàm de Chriſto prophetarint 46.a
Prophetæ quî nobis honorandi 118.a
Prophetæ unde qui inuocati 120.a
Propugnaculum Rom.imperij,crucem eſſe 34.b
Proſperi epiſcopi de charitate preconium 54.b
Proſperitas rerum omnium in uno eſt Chriſti crucis ſigno 34.a
Proximus quî diligendus 89.b
Proximus quis cui 108.b
Proximi dilectio quibus duobus comprehendatur 91.b
Proximum quandò ſicut noſipſos diligimus 88.a
Proximi noſtri qui 88.a
Prudentij Poetæ Chriſtiani de ſanctis quibuſdam martyribus carmina quæ qualia 111.a
Pſalmiſta quî ſimulacra gentium exhibeat ac deſcribat 122.a
Pſalmiſtæ de Chriſti reſurrectione aſſertio 35.a
Pſalmiſtæ de iudicio extremo, aut die Domini teſtimonia 39.a
Pſalterium quot in partes ab Hebræis diuiſum 74.b
Pſalterij decem chordarum ad x.præcepta qualis collatio 134.a
Purgatorij ignis aſſertio 50.b
QVADRAGESIMA quò ſit nobis quaſi paraſceue 132.b
Quadrageſimæ & 4.temporum ieiunia, cuius ſint traditionis 149.b
Quadrageſimæ ieiunium eſſe traditionis apoſtolicæ 150.a
Quadrageſima aut ieiunium quadrageſimale quî obſeruandum 177.a
Quadraginta quidam martyres, quomodò à D.Baſilio laudati 107.a
Quærenda quæ quibus non ſint 20.a
Quæſtio,de cuius reſponſione Auguſtinus dubitat,qualis aut quæ 193.b
Quæ tria ubi aut quando conſideranda 106.a
Quæ non initiatos uidere dedecebat, ea publicè circunferri ſcripto non decuiſſe 147.a
Quæ præter Euangelia & Apoſtolica ſcripta in Miſſa leguntur,traditionis Apoſtolicæ eſſe 147.b
Quàm diligenter pro uita æterna laborandum 60.b
Quanta Ro.pontificis dignitas 158.b
Quantum boni ſit,carere inuidia 80.a
Quartæ & ſextæ feriarum ieiunii quæ iuxta Ignatium habenda ratio 177.a
Quatuor temporum ieiunia quî obſeruanda 177.a
Quibus in rebus aut negocijs tenẽdum quid 161.b
Quicquid ſperandum eſt,oratione Dominica comprehendi 66.a
Quicquid recte precamur,oratione Dominica contineri 66.b
Qui cum epiſcopo non ſunt,in Eccleſia non eſſe 47.b
Quid, inuocando Baſilium, Nazianzenus ab eo poſtularit 108.b
Quid uolenti ad uitam ingredi ſeruandum 145.a
Quid patres de traditionũ apoſtolicarũ contemptoribus ſenſerint 151.b
Quinque ſynodos euangelij inſtàr Gregorio habitas 166.a.b
Quinque eſſe præcipua eccleſiæ præcepta 176.b
Quinto Dei præcepto quæ, præter cædem,alia prohibeantur 136.b
Quot quotannis ex Apoſtolorum conſilio habenda concilia 164.a
Quot aut quæ concilia, Euangelij inſtàr habenda

habenda 166.a.b
Quotidianus panis qualis aut quis 71.a
Quotidiano lauacro recens baptizatum abſtinere per hebdomadam totam, traditionis apoſtolicæ eſſe aut fuiſſe 148.a
Quotuplicem acceperit Eccleſia gratiam 48.a
Quotuplicia ſint apoſtolorum Seniorumve præcepta 147.a
RAAB qui fuerit eccleſiæ typus 23.a
Rabani de ſanctorum feſtis doctrina aut ſententia 121.a
Radix malorum omnium quæ 144.a
Rationem fide, non fidem ratione, præueniendam 20.b
Ratione rationem tranſcendere, irratio nabile eſſe 20.a
Rectè de Chriſto ſentire, ubi aut quandò non ſufficiat 50.b
Redemptionis humanæ beneficium qua le aut quantum 41.a
Refugium ad ſanctos, iam olim in uſu fuiſſe 115.b
Regina cælorum quæ 83.a
Regum & ſubditorum permutatio quæ qualis, aut quàm pia 109.a
Regum quorum patroni qui 114.a
Religio quid 98.b
Religio quid ſit aut ſignet 99.a
Religio uera quæ 99.b
Reliquiæ quæ qualis theſaurus 98.b. quã in quos habeant poteſtatem 109.b qui uenerandæ 113.a. quæ quales ſint fontes 117.a. quæ cur & qui tangendæ 117. a. ad quid nobis à Deo relictæ 118.b
Reliquiarum uirtus, honor & beneficia 114.b. 115.a. 118.a
Reliquiarum ſacrarum tactus quid ubi operetur 118.b
Reliquiarum ueneratio & beneficia qui unde aſſerta 120.a
Reliquijs ſanctorum exhibitus honor iam olim qualis 116.a
Reliquias ad quas quæ ubi miracula per acta 117.b. 118.a
Reliquijs ſãctorũ muniri ciuitates 120.a
Reliquijs in ipſis martyrum aut ſanctorum quid honorandum aut uenerandum 120.a
Remiſsio peccatorum quibus ſcripturarum locis aſſerta 52.b. 53.a
Remiſsio peccatorum, qualis aut quantus ſit theſaurus 53.a
Remiſsionis peccatorũ qui ſolùm ſint aut fiant participes 53.a
Remiſsionem peccatorum extra eccleſiam non eſſe 53.b
Renunciare ſathanæ (aut ſatanæ) in baptiſmo, undenàm ſit 147.b
Renunciare diabolo in baptiſmo, traditionis Apoſtolicæ eſſe 147.b
Repurgator hęreſum & errorũ quis 190.
Reſurgentium omnium qualis futura uel ætas uel ſtatura 58.a
Reſurgentium decor & pulchritudo qualis 58.a
Reſurrectio Chriſti quantæ ſit nobis conſolationi 35.a
Reſurrectio qui uerè futura 57.a
Reſurrectionis generalis ex ſcripturis oſtenſio 20.a
Reſurrectionis Chriſti, & uniuerſalis omnium, per Paulum aſſertio 35.b. & deindè
Reſurrectionis uniuerſalis per ſcripturas demonſtratio 55.a.b. 56.a.b
Reſurrectionis futuræ exemplar certũ quod 57.b
Reſurrectionis Chriſti feſtum Paſchale eſſe traditionis Apoſtolicæ 149.a
Reſurrecturos, quotquot uixerint ac mortui ſint, omnes 57.b
Reſurrecturorũ caro qualis certò futura 58.a
Retractationes quæ cur non admittendæ 171.b
Reuocãda in dubiũ minimè quæ 171.b
Rex & imago ei᷉ nõ duo sũt reges 123.a
Romæ qui primò omnium Crux Chriſti erecta 34.b
Romæ aliter olim, àc Mediolani, ieiunatum fuiſſe 161.a
Romæ qui duo Apoſtoli uno eodemq;

tempore paſsi 159.a
Romam undè cathedra Petri tranſlata 159.b
Romana eccleſia quî à duobus apoſtolis conſecrata 159.a
Romana urbs quantæ ſit D.Petro apoſtolo curæ 113.b
Romanæ eccleſiæ primatus & in fide conſtantia 47.b
Ro.eccleſiæ principatus aſſertio 47.b. 48.a
Romanæ eccleſiæ laus 156.b.158.a
Romanæ eccleſiæ priuilegia qualia aut undè profecta 167.a
Romanam ad ſedem quibus quomodò confugiendum 160.a
Romanam eccleſiam in fide erraſſe nunquàm 167.b.168.a
Romanus martyr quî à Prudentio inuocatus ac deſcriptus 112.b
Rom.pontifex qualium rerum repurgator 160.a
Romani martyris mater quî uiuum adhuc puerum,ut ſibi patronus ſit,orarit 112.b
Romani imperij propugnaculum eſſe Crucem 34.b
Rom.pontificis poteſtas quanta 54.b
Romani pontificis authoritas ad quid quando implorata 157.b
Romano pontifici non communicantes ad Antichriſtum ſpectare 157.a
Romanorum pontificum à Petro uſque ad Irenæi tempora catalogus 154.b 155.a
Romanorum pontif. ſucceſsio à Petro uſque ad ætatem Optati Mileuitan. 155.a.ad Auguſtini ætatem.ibid.
Rubricatus aries quid 115.b
Rubus quis cuius figura 80.a
Ruffinus hiſtoricus quî Crucis formam extulerit 33.a
Ruffini de ſymbolo Apoſtolico ſententia 21.b.22.a
Ruffini de obedientia Conſtantini erga Nicenam ſynodum,aſſertio 165.b
SABBATVM quî ſeruandum 130.b
Sabbati obſeruandi præceptum quo modò ad Chriſtianos ſpectet 132.a
Sabbati celebratio cur uel abrogata,uel tranſlata 133.a
Sacerdotis maiorem,quàm regis,eſſe dignitatem 174.a
Sacerdoti cui quotiès cuique quotannis confitendum 176.a
Sacerdotes abſque Dei judicio non eſſe aut fieri 166.b
Sacerdotum ſibi inuicèm cohærentium glutino copulari eccleſiam 47.b.poteſtas quanta 53.b. eaque ne angelis quidem aut archangelis conceſſa 54.a.quanta dignitas 173.b.uinculû ad cælos uiam peruadere 54.a.uinculo animam ipſam adſtringi 184.a.officium quod 174.b
Sacerdotalis ex diuina ordinatione poteſtas quanta 53.b
Sacerdotium propter indignos aliquot non eſſe traducendum 174.a
Sacerdotij perſecutores,diaboli ſeruos eſſe 166.a
Sacerdotij poteſtas aut dignitas reges ac principes excedit 174.a
Sacramenta abſque Crucis ſignaculo non ritè confici 31.b
Sacramenta quę quò & utilia,& neceſſaria 186.b
Sacramenta ueteris legis plura,quàm nouæ 123.a.186.b
Sacramentis nouæ legis ſocietatê Chriſtiani populi contineri 186.b
Sacramentis in religione colligari homines 186.b
Sacrificare Deo in martyrû memorijs, & ſacrificare ipſis martyribus,quàm ſint diuerſa 100.a
Sacrificium ſoli Deo deberi 99.b
Sacrificium Chriſtianum quod aut quale 112.a
Sacrificium quod aut cuius, cur tantùm Deo acceptum 48.b
Sacrificia non offerri ſanctis 100.a
Salegunſtadienſis concilij de peculiari quodam apud Germanos ieiunio ſententia 177.b
Saluari extra eccleſiâ poſſe neminê 51.b

Saluatoris ſtatua argentea pedum V, librarum clxx. ubi & unde aliquandò oblata 115.b
Salutandæ Mariæ Deiparæ mos ac modus undè 77.a
Salutatio angelica quî per Iacobũ Apoſtolum deſcripta 75.a
Salutationis angelicæ ex ſcripturis aſſertio 75.a.per Bernardum explicatio 76.a.b.author primarius quis, & auctrix quæ 77.a.uſus quo nobis proficiat 77.a.ſenſus aut intellectus 77.a additiuncula quæ qualis 78.a
Salus extra eccleſiam non eſt 50.b.51.a
Salutis initia & fundamenta fidem eſſe 54.a
Samaria undè poſtmodùm Sebaſte appellata 110.a
Samuelis reliquiæ undè quò per quem quî translatæ 119.b
Sanctificandum quî ſabbatum aut feſta dies 133.b
Sanctificari nomen Dei petere, quid ſibi uelit 67.b
Sanctificari cibum meritis martyrum 113.a
Sancti qui quomodò colendi aut inuocandi 100.a.b
Sancti qui, quanquàm mortui, uiuis poſteris profuerint 101.a
Sancti defuncti quomodò uiuorum rebus interſint 105.b
Sanctos defunctos, non appellandos mortuos 106.a
Sancti qui quomodò nos expectent, ac de noſtra ſoliciti ſint ſalute 106.a
Sancti quomodò honorandi 107.b
Sancti cur & dij, & Domini, & reges dicantur 107.b
Sancti ab Hiſtorico Theodoreto inuocati, qui 110.b.111.a
Sancti preces quî noſtras audiant 111.a
Sancti qui quomodò honorandi, & cur non appellandi mortui 118.a
Sanctorum communione qui quatenus comprehendantur 43.b
Sanctorum communionem ad defunctos etiam pertinere 50.b
Sanctorum animæ quid quomodò uideant aut non uideant 105.a
Sanctorum uirtute, Dei gloriam illuſtrari 110.b
Sanctorum interceſsio quàm non hodierna aut heſterna 113.a
Sanctorum uirtus quibus alijs in rebus extra corpus eluceſcat 114.a
Sanctorum tumulos, Christi altaria eſſe 116.a
Sanctorum poteſtas quanta 119.a
Sanctis omnibus quid, excepta Maria, profitendum 81.a
Sanctis non offerri ſacrificia 100.a
Sanctos Deo uiuere 109.b
Sanctis non offerri aut ſacrificari, ſed Deo 111.a
Sanctos pro nobis in cælo ſupplicare 50.a
Sanctos quomodò præter Deum colamus & inuocemus 100.b
Sanctos noui Teſtamenti, poſt mortem ſuam non differri ab ingreſſu patriæ cęleſtis 105.a
Sanctos, pro nobis ſolicitos eſſe 107.a
Sanctos perindè noſtri cura, ac angelos, tangi 107.a
Sanctos habitacula aut templa Dei eſſe 107.b
Sanctos pro nobis orare 107.b
Sanctos laudare, quid 108.b
Sanctos in Domino defunctos uiuere, & puriorem ad Deum habere fiduciam 110.b
Sanctos proſpicere noſtra 111.b
Sanctos in cælo degentes, noſtris etiam intereſſe rebus 112.a
Sanctos poſt mortem ſuam uiuentibus prodeſſe 113.b
Sanctos ubiquè eſſe & prodeſſe, ſpecialiter autem ſuis 115.b
Sanctos pro nobis orare 124.a
Sapiendum quî ſit 175.a
Sapientia quas circa uirtutes uerſetur 18.b
Sapientia uera quæ 18.b
Sapientiæ & iuſtitiæ momentum quantum

tum 18.b
Sapientiæ liber quomodò & quàm execretur idola 121.b.122.a
Satisfactionis modus quibus undè accipiendus 54.a
Satyri interceſsionem deſideraſſe Ambroſium epiſcopum 109.a
Scala cæleſtis quî facta ſit uirgo Maria 84.a
Scandala quæ quibus ex doctrinis orta 93.a.86.b
Schiſma quàm odibile aut graue ſit peccatum 49.b.51.a
Schiſmatis maculam ne martyrio quidē ablui 52.a
Schiſmaticos nil niſi interitum manere & pœnam 51.a
Schiſmaticos falsò nomen eccleſiæ ſibi uendicare 153.a
Scientia maximè neceſſaria quæ 23.a
Scire nihil, quorum fuerit aliquandò philoſophorum profeſsio 20.a
Scribi cur multa non debuerint 147.a
Scripta nō eſſe omnia quæ ſint facta aut ſcitu utilia 62.à
Scriptura cur ſola non ſufficiat 62.a.& quam diuersè à diuerſis intelligatur 62.a
Scripturam ſacram non expreſsè omnia habere, ideoque Traditione alicubi opus eſſe 147.b
Scripturæ pro legitimis & authenticis habendæ quæ 61.a
Scripturæ quandò & quî cur non audiēdæ 160.a
Scripturæ quî interpretandæ 169. a. 169.b
Scripturæ approbandæ aut reijciendæ quæ 180.a
Scripturarum de Chriſti deitate teſtimonia 26.a.b.27 a.b.de CHRISTI reſurrectione 35.a.b. &c. de CHRISTI ad cælos aſcenſu 38. a. b.de iudicio extremo 39.a.b.&c.de CHRISTI dèitate ac humanitate 41.b. &c.de Spiritus ſancti deitate 42.a.b.de authoritate eccleſiæ 44.a
Scripturarum de peccatorum remiſsione ſententiæ 53. a. b. de generali reſurrectione 55. a. b. 56. a. de ijs quæ ad ſymbolum ſpectant, aut ſymboli inſtār credenda ſunt, 61. a. de uita æterna aſſertio 57.b.58.a.&c.de ſpe, eiusque uirtute aut ui 63.a.b.64.a.de ſpe & oratione 64.a.b. &c.de ſpei & orationis uirtute 66.a.de paternitate Dei benefica erga nos, 67.a.b.de ſanctificatione nominis Dei 68.a.de petitione aduentus regni Dei 68.a.b.de uoluntate DEI facienda 69.a.b.de pane quotidiano 70. b. de peccatis & eorum remiſsione 71.a.de tentationibus aut tribulationibus 72.a.b.de liberatione à malis 73. a.de laude Mariæ 192.a 73.a.b.78.a
Scripturarum de fide, ſpe & charitate teſtimonia 87.a.de dilectione DEI 89. b.90.a.de charitate ſeu dilectione 91. de decem præceptis DEI 93.a.b.94. a.b.de præceptis DEI obſeruandis 95.a.b.96.a. b. contra idololatriam aut pro primo Dei præcepto 97.a. 98.a.b.de honore aut memoria ſanctorum 102.a. 102.a.b.103.a.104.a
Scripturarum de idolis gentium uanis & cauendis teſtimonia 121.b.122.a. b.de ſabbati ſanctificatione 130.b. 131.de honorandis parentibus 135. a.b.de cæde aut ſanguine non fundēdo 137.a.137.a.b.đ mœchia aut ſcortatione 138. a. b.139.a.&c. de mendacibus aut falſis teſtibus 142. a.de furto aut ſimilibus uitijs 140. b.141. a. de concupiſcentijs uetitis 143. b. &c.de tabulis duabus duobusque naturæ præceptis 144.b
Scripturarum pro authoritate eccleſiæ teſtimonia 147.a.b.de traditionibus 148.b.150. b.151. a.b.152.a.152.a.đ uno ſummo eccleſiæ capite teſtimonia 153. b. citatio ſeu alligatio quæ qualis 154.b.de eccleſiæ authoritate 161.b.162.a.b.de eccleſiæ præſidibus & doctoribus ſententia 164.a.b.exponendarum quāta ubi diuerſitas 168. b.de paſtorum aut doctorum uſu & ne-

neceſsitate 172.a.b.173.a.b.de obediẽtia & præſidentia & cæt. 175.a.b.de præceptis eccleſiæ obſeruandis teſtimonia 178.a.b.
Scripturarum de eccleſiæ authoritatis utilitate & neceſsitate teſtimonium 179.a.b.180.a. interpretatio quî fieri debeat 181.b. de non ſcriptis omnibus ſcitu utilibus, item de Maiorum traditionibus &c.184.a.185.a.de tribus uirtutibus theologicis 180.a
Scripturas non in legendo, ſed in intelligendo conſiſtere 179. a. 181. b. 182.b
Scripturis ut Chriſtum, ſic & eccleſiam demonſtrari 48.b
Scripturis non omnia ſcitu aut factu neceſſaria haberi 182.b
Scrutari quæ quibus uetita 20.a
Sculptilia quæ tantùm uetita 122.b.
Sculptilia quæ qui fieri iuſſa 123.a
Sebaſte quid ſonet,& quid nominis urbs ſic dicta, olim habuerit 110.a
Secundùm opera cuique ſua reddendum 23.b.42.a.55.a
Securitas quæ cur ubi periculoſa 65.b.
Securitatẽm eſſe matrem negligentiæ, ideoque hic non petendam 65.b.
Sedere ad dexteram, quid ſit 37.b. 38.b
Sedium omnium eccleſiarum prima,ſecunda,& tertia quæ 159.a
Segulah Hebraicè quid 70.b
Sepeliendi ad martyrum ſepulcra mos ac ratio quæ 115.b
Sepulcra & natalitia quorum quî illuſtrata 109.a.quæ quid aut quò nobis proſint 118.b
Sequela Christi quę quid à nobis exigat 31.b
Seraphica forceps myſticè quid 78.b
Serapidis thoraces qui præ Christi Cruce ab Aegyptijs contempti 33.a
Serenus epiſcopus Maſsilienſis cur à Diuo Gregorio Magno increpatus 126.b
Serpentis imago aut ſtatua cur à Deo fieri iuſſa 122.b
Serpentis caput undè contritum 86.a
Seruitus Deo tantùm debita quæ 99.b.100.a
Seruitus quę qualis 99.a
Seruorum erga Dominos officium 135.a.b
Seruorum ſententiam quis Dominus confirmet 183.b
Seſsio Chriſtì ad patris dexteram, Auguſtino quid aut qualis 38.b
Sexu in ſuo unumquenque, ſine concupiſcentia tamen, reſurrecturum 58.a
Signare aut ſignari Crucis ſigno, undè ſit 147.a
Signum filij hominis in cælo quî appariturum 32.a
Simulacra ethnica longè alia eſſe, àc Chriſti & ſanctorum imagines 121.a
Simulacrum Deo indignum, quod 38.b
Singulam quanque in Trinitate perſonam eſſe Deum, qua cautela profitendum 24.a
Societas noui populi quibus ſacramentis colligata 186.b
Soluti creaturis omnibus unus, ſic prædicatiò ueritatis una 47.a
Solis ſcripturæ teſtimonijs omnia tranſigi non poſſe 168.b
Solem faciliùs extingui, quàm Eccleſiam obſcurari 46.b
Sophoniæ qualis futurus ſit Domini dies 39.a
Sozomeni de hæmorrhoiſsica Christi & apoſtatæ Iuliani imaginibus narratio 127.a
Sozomeni de ijs, quorum ſit indicere aut habere concilium, narratio 164.b
Spes quid ſit, & quàm fidelibus neceſſaria

ſaria 63.a
Spes quî nutrienda & excitanda 64.a
Spes ubi aut quando in præſumptionem uertatur 64.a
Spes quomodò aut ubi timori coniungenda 65.b.
Spes deceptoria quæ 65.b
Spes unica peccatorũ poſt CHRISTVM, deſperantium etiam, quæ 76. b.81.a 81.b
Spei definitio 63.a
Spei ex ſcripturis commendatio, eiusque ex eiſdem demonſtratio 63. a.b 64.a
Spei & fidei communia quæ 64.a.
Spei neceſſarium quid 65.b
Spē à timore non diſiungendā eſſe 64.a
Spem qua ratione conſequamur 64.a
Speranda quæ quibus bona 66.a
Speranda omnia, oratione Dominica comprahendi 66.a
Sperare cuius potiſsimùm ſit 65.b
Sperata omnia etiam credi 64.a
Spiritus ſanctus quòs aut ubi tantùm uiuificet 50.b
Spiritus ſancti habendi cupidis quid faciendum 50.b
Spiritum ſanctum Patri & filio coæternum, coæqualem, & cæt. eſſe 42.a
Spiritum ſanctum in eccleſia eſſe 48.b
Stando quandônam, non geniculando, adorare ex traditione oporteat. 148.a
Statuas & imagines Sanctis erigendas aut effigiandas 118.a
Stella aut ſtellæ quæ myſticè quid 80.b 86.a
Stephani protomartyris reliquiæ quid miri in Africa exhibuerint 117.b
Stephani protomartyris laus 118.a
Studijs qualibus die feſto uacandum 133.a
Subijci quibus oporteat 135.a
Subſtantia in fidei definitione quid ſibi uelit aut præ ſe ferat 20.b
Subſtantiæ nomine quid indicetur 20.a
Subtrahens patri aut matri quidquam, qualis habendus 136.b
Succeſsio quæ aut quorum, quanti ſit momenti 156.b
Succeſsiones epiſcoporum certæ quò ualeant aut conducant 155.a
Succeſſores apoſtolorum qui 164.b
Suffragatores nobis apud Deum qui quales aut quanti 108.a
Suffragia quæ quanti facienda 101.a
Superiores qui quomodò audiendi 175.b
Super Petrum, authore Cypriano, ædificata eccleſia 47.a.b
Superſubſtantialis panis quid 70. b. 71.a
Suſpectus in doctrina undè quis facilè deprehendatur 49.b
Suſpicio quæ quos peſſundet 20.a
Syluestrum papam I. habuiſſe Petri & Pauli uiuas effigies 123.b
Symbolum quid ſonet 21.b
Symbolum apoſtolicum alioqui breue, cur reuerà magnum 21.b. qualis Ambroſio ſit clauis 21. cur, undè & quandò compoſitum 21. b. undè qui & profeſſum & diſcendum 21.b. cur initio non ſcriptum, ſed traditum 22.a quid ſonet 22.a. quo in honore habendum 61.b. cur quotidiè recenſendum, & qui profitendum 61.b.64.a
Symboli apoſtolici laus, ac particulæ ſeu articuli quot 21.a. grauiter diſpe cti uis quanta 22.b. conditi ratio 22. b. uerba quo maximè ſpectent 22.b. articuli qui & quot 22.b. authoritas quanta 29.a
Symbolo comprahenſa, creditu neceſſaria eſſe 60.b
Symbolorum qualis in exercitu militari uſus 22.a
TABALAE ſecundæ præcepta, eſſe penitùs naturalia 134.b
Tabularum Dei duarum quæ, quot præcepta contineat 133.b
Tabularum Dei duarum præcepta quæ quî diſcernantur, aut quò ſpectent 133.a.133.a
Tabulis duabus duplicem charitatem lepidè inſinuari 144.a

Tactus

Tactus quis quid ubi & quibus proſit 118.a
Talionis reddendæ modus quis 137.a
Templa quæ qualia 110.a
Templa quî Deo in quorum nomine erigenda 118.a
Templa cur quibus hiſtorijs depingenda 114.a.124.b
Templa Dei myſticè qui 107.b
Tentatis ac tribulatis quî (iuxta Bernardum) imploranda Maria 85.b
Te crucis in aere ſignum Conſtantino uiſum 34.b.35.a
Terræ ſanctæ ex Iudæa in Africam tranſlatę miraculum 117.a
Tertullianus quid de quibus ſimilitudinibus aut imaginibus ſentiat 122.b
Tertulliani de traditionibus non ſcriptis teſtimonium aut ſententia 31.b. de inueteratis obſeruationibus 147.b. de precationibus & orationibus pro defunctis 149.b. de orationibus & oblationibus pro defunctis 150.a. de authoritate traditionum eccleſiæ 153.a. de cathedris apoſtolorum 158.a.b. de ieiunijs 177.b
Tertulliano Chriſtianus quis ſit, aut nô ſit 18.a
Teſtamenti utriuſque librorum catalogus 180.b.181.a
Teſtimonium quod, qualeve quoto Dei præcepto uetitum 142.a
Teſtimonio falſo quæ alia uitia comprehendantur 142.a
Teſtimonia patrũ mira de imaginibus in II. côcilio Niceno allegata 123.b 124.a
Thau (alibi) literæ Hebraicæ forma q̃d præ ſe ferat 32.a
Thau literæ forma figuram Crucis referri 33.a
Themata fidei quæ qualia, & undè quî reuelata 19.b
Thematum aliquot Catholicæ fidei è ſcripturis oſtenſio 18.b.20.a
Theodoretus quorum ſanctorum preces implorarit 110.b
Theodoreti hiſtorici de crucis uirtute ui aſſertio 32.b
Theodoreti Cyreñ. epiſcop. de laude martyrum apophthegma 110.a
Theodoreti de unius in eccleſia epiſcopi unitate ſententia 158.a
Theodoſij imperatoris de ijs qui dijudicandæ doctrinæ eccleſ. præfici debeant, ſententia 165.a
Theodoſij cuiuſdam archimandritæ de 4. ſynodis apophthegma 166.b
Theologicæ uirtutes quæ & quot 18.b
Theologicæ cur quæ uirtutes appellentur 185.b
Theophylacti de traditionibus eccleſiaſticis ſententia 148.b
Theoſebeia quid 18.a.98.b.99.b
Theſaurus quantus per Chriſtum nobis comparatus 52.b
Thomæ Apoſtolo quò ſua tandèm quî ceſſerit experientia 22.a
Thracia cuius aliquandò reliquijs undè & qui illuſtrata 116.a
Θρησκεία quid 98.b.99.a
Timoris & ſpei ſacietas quæ quàm neceſſaria 65.b
Tobiæ de honorandis parentibus præceptum quale 135.a
Toletani concilij I. de ſcripturis authenticis ſententia 61.b
Toletani concilij 8. de iuramentis incautis ſententia 143.b
Toletani concilij de authoritate conciliorum ſententia 62.a
Toletani concilij de ſcripturarum diſcretione ſententia 180.a
Tradita cur quædam uelut ſilenter, non palàm literis commendata 107.b
Traditionem eccleſiæ ſcriptam & non ſcriptam, eiuſdem fidei eſſe 148.a
Traditiones quî ſuas Apoſtolus ſeruatas aut ſeruandas uoluerit 148.b. quę quanti faciendæ 148.b. quî cognoſcâtur aut probentur eſſe apoſtolicæ 149.a. quantoperè Baſilij iudicio obſeruandæ 149.b. quî per quos confundantur 150.b. quæ à quib. quàm differant 151.a. apoſtolicæ quales ſint termini & fundamenta 152.b. cur neceſ-

ſariæ 182.b. quò maximè conducant 184.b
Traditionum Apoſtolicarum laus, uis & authoritas quanta 22.a
Traditionum eccleſiaſticarum aſſertio ac defenſio 31.b
Traditionum etiam non ſcriptarum uis quæ 62.a. nomine quæ eccleſiæ pręcepta compræhēſa 147.a. aliquot Apoſtolicarum ſpecialis aſsignatio 147.a. 148.a. aliquot non ſcriptarum aſsignatio 147.b. apoſtolicarum uis & authoritas 147.b. 158.a. damnatores, uerbo Dei damnari 151.b
Traditionum uis quanta 184.a
Traditiones aliquot non ſcriptas eſſe, etiam ſacris literis oſtendi 150.a
Traditiones Apoſtolicas aut Eccleſiaſticas ſpernentium pœna 181.b
Traianus quî nam Chriſtianos perſequeretur 178.a
Transfiguratio hæreticorum quæ qualis 182.a
Tres in cælo teſtimonium dantes, qui ſint 19.b. 23.b
Tria in ferijs ſanctorum conſiderandis quæ 106.a
Traditiones apoſtolicæ Chriſtianis obſeruandæ, quales 149.a. 152.b
Triburienſis concilij de feſtorum obſeruatione præceptum 176.b
Tridentinæ ſynodi de conceptione B. Mariæ ſententia 81.a. de mandatis Dei ſeruandis 96.a
Tridentini concilij de ſcripturarum authoritate ſententia 61.b. de præceptis Euangelicis 94.b. de ſanctorum inuocatione 113.a. de ueneratione, reliquijs & imaginibus ſanctorum 120.a. 128.b. de uerbornm ſacræ ſcripturæ abuſu 130.a. de confitendo & communicando ad minus ſemel quotannis 178.a. 178.b. de liberis ſacræ ſcripturæ authenticis 181.a. de interpretatione ſcripturę 181.a
Trina baptizādi immerſio undenàm ſit 147.b. 148.a
Trinitas ſanctiſsima quomodò confitenda aut credenda 23.a
Trinitatis ſanctiſsimæ confeſsio, quanti ſit momenti 23.a
Trinitati quomodò tres ſymboli partes affabrè reſpondeant 23.a
Triumphorum trophæa & inſignia cruces eſſe 33.a
Tumuli qui quomodò ſint Christi altaria 116.a
Tumuli qui cur & quomodò inuiſendi 118.b
Turres eccleſiæ myſticè quî aut quales 108.a

Vas maleditionis undè quî ſeu per quam ſublatum 77.b
Vandalorum aut Vuandalorum in Africam irruptio qui per quem deprecata 120.b
Vani hominum ſenſus, quî 23.b
Valentiani pium de promiſsione habendi concilij reſponſum 165.a
Vectes inferni undè & quandò confracti 37.a
Veniali abſque peccato genitricē Dei uixiſſe 81.a
Venialia peccata qualia 81.a
Venialibus peccatis non tolli iuſtitiam 96.b
Verba Dei quî tractanda 129.a
Verba quæ cur quibus cauenda 125.a
Verba inuocationis aut conſecrationis ſub Miſſæ ſacrificio, ex traditione Apoſtolica eſſe 147.a
Verborum ſacræ ſcripturæ ad res profanas conuerſio qualis 130.a
Veritas ubi tantum conſpiciatur 48.a 48.b
Veritas undè petenda 62.a
Veritas per quos ubi doceatur 160.a.b
Veritas ac morum diſciplina quî aut undenàm habeatur 181.a
Veritas ubi ſit aut maneat 183.a
Veritatem ſummam nec fallere, nec falli 19.b
Verſùs Orientem orare, traditionem Apoſtolicam eſſe 147.a
Veſtes aut umbras ſanctorum, dæmonibus horrori eſſe 119.a

Veteris

Veteris uulgatæ librorum ſacrorum editionis authoritas quæ 181.a
Victimas cruentas cædere quid ſibi uelit 59.a
Victor martyr qui a Diuo Bernardo inuocatus 107.a.b
Victoris Africani de inuocatione ſanctorum ſententia 120.b
Victoria quî Conſtātino in Crucis ſigno promiſſa 34.b
Victoriæ Conſtantini per Crucis ſignū quantæ 34.b
Vigilantij de ſanctis defunctis hæreſis cuiuſmodi 106.a
Vigilantij blaſphemia contra euchariſtiā & ſanctorū reliquias & cæt. 115.b
Vigilantium à dæmone impulſum ad reliquias ſanctorū impugnādas 116.b
Vigilantiani cur damnati 101.a
Vigiliarum nomine cur qui dies uocentur 176.a
Vincentius martyr qui à Prudentio laudatus & inuocatus 112.a
Vincentij Lirinenſis de eccleſiæ agnitione ſententia 49.a. eiuſdem conſilium quod qua in re optimum 49.a. de internoſcendis doctrinis diuerſis ſententia 61.a. de ſynodorum generaliū authoritate 168.b. de tractatione ſcripturarum hæretica 181.b
Virga quæ qualis aut quid 81.a
Virginitatem Mariæ neque conceptu, neque partu Christi pditam 29.a
Virginitatem quî ſuam Deo Maria uouerit 76.b
Virginum inſtructio per Ambroſium qualis 84.a
Virginum omnium quale in Maria exemplar 84.b
Virtutem laudare, quid 108.b
Virtutum quarum maxima quæ 18.b
Virtutum triumTheologicarum laus & energia 185.b
Vita æterna quanto præſenti hac optabilior futura 58.b
Vitæ æternæ quanta futura ſit felicitas 60.a
Viuendum quî ſit 66.a.129.b
Viuere extra eccleſiam ſalutariter poſſe neminem 51.b
Viui ne tantum pro uiuis, an & mortui pro uiuis orare poſsint 106.a
Vnitas fidei & eccleſiæ quantoperè ſit neceſſaria 19.a.b.46.b
Vnitatis Dei aſſertio 24.b
Vnitatis hoſtē, charitatē nō habere 50.b
Vnitatis eccleſiaſticæ momentum ſeu authoritas quanta 50.b.53.b
Vnitatis laus, eamque ſcindi non poſſe 57.a
Vnitatis cuius quanta habenda cura 175.a
Vnitati eccleſiaſticę aduerſantes, in ſpiritum ſanctum peccare 53.b
Vniuerſitas quanti apud quos eſſe debeat momenti 168.b
Vniuerſitatis ſequendæ ratio & uſus quis 49.a
Vniuerſus quî nemini ſufficeret mūdus 69.b
Vnus in eccleſia catholica epiſcopus, quis 158.b
Voluntas propria qualis, & cur tam deteſtanda 69.b
Voluntas Dei ubi uelut in ſpeculo nobis propoſita 94.b
Voluntatis propriæ mala quæ 69.b.70.a
Vota quî ſoluenda 130.a
Vota quæ cur non ſeruanda 130.a
Vrna aurea, cuius figura 78.b
Vrna quę myſticè quid 81.a
Xenaiae quanta aduersùs Flauianum ſynodum Chalcedonenſem audacia 128.a
Xenaiæ cuiuſdam Perſę hypocriſis & Iconoclaſmus 128.a
Zachariae de reſurrectione Chriſti oraculum 35.a
Zachariæ candelabrum quod myſticè quid 79.a

INDICIS PRIMI TOMI, FINIS.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
AA BB CC.

Omnes ſunt quaterniones.